R. BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.
RACCOLTA
VILLAROSA
B
107
NAPOLI

I. 32

P. Vic. Villanova B. 104

ANGELI MONOSINII

FLORIS

ITALICAE LINGVAE

LIBRI NOVEM.

Quinq; de Congruentia Florentini, ſiue Etruſci Sermonis cum Græco, Romanoque: vbi, præter Dictiones, Phraſeis, ac Syntaxin, conferuntur plus mille Prouerbia, & explicántur. In Quatuor vltimis enodatæ ſunt pro vberiori copia ad tres Adagiorum Chiliades.

Speciatim contenta in ſingulis Libris vide in Synopſi poſt Præfationem.

Acceſſere Rerum, ac Verborum INDICES ampliſſimi.

AD COSMVM RODVLPHIVM
PATRITIVM FLORENTINVM.

Cum Priuilegijs S.C.Maieſtatis, Regis Chriſtianiſs. ac Ser. Venetorum Reip.

VENETIIS, Apud Io. Guerilium. CIↃ IↃC IV.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMO VIRO
COSMO RODVLPHIO
MÆCENATI SVO
Colendiſſimo

ANGELVS MONOSINIVS.

SI mihi, COSME, foret culti ſapientia uatis;
Vnde Anchiſiades Heros ſuper æthera fulget:
Si daret Euterpe, ſuaui teſtudinis aureis
Mulcentem ſonitu, magnorum maxima geſta
Aeternare Ducũ, moresq; appingere chartis;
Tu meus Aeneas, clarus pietate, vel armis,
Mæcenasq; meus iam cuncta per ora ſonares.
Non etenim cupiam viuos exculpere vultus
Marmore; non vario tabulas animare colore;
Ducere nec facili ſpirantia ſigna metallo;
Vt tua perpetuò maneant præſtantia facta.
Nam, quæ Praxiteles, Mentor, Polycletus, Apelles
Eximia quondam formarunt arte, Vetuſtas
Inuida nil nobis niſi nomen inane reliquit:
At, quæ grandiſono magnus cantauit Homerus
Carmine; quæ feruens rapidi inſtar Pindarus amnis

Edidit; haud vllum poterit ſubuertere tempus,
Non Aquilo, non imber edax, non ira Tonantis,
Vnde Argos cecidit, ruit vnde a culmine Troia.
Vera ergo egregiæ virtutis præmia docti
Scriptoris monumenta, auidi quæ temporis acrem
Nil metuunt morſum, rabiem nec mortis acerbam;
Sed Pharia vt volucris tacitos renouantur in annos.
Hoc ego proſpiciens, totum me, COSME, dicaui
Caſtalidum fonti viridantis flore iuuentæ:
Iamq; hauſta labijs ſacra primoribus vnda,
Cantabam, mœſtis Elegis nunc triſtia fata
Luſciniæ ſocians, reſonans nunc omnia læta.
Nec fuit ille meus primo ſub tempore cantus
Omnino ingratus, verum ſi dixit Apollo;
Dura ſed inſurgens in me fortuna, nec æquo
Pondere debilitans, alas truculenta repreſſit.
Mæonidum hinc exul tenebroſæ vallis in antro
Bis quinos latitans exegi triſtior annos:
Sed tamen haud potuit fallax, vt inutile pondus
Telluris, cura languens, per ſaxa iacerem;
Huc etenim, atque illuc volitans, imasq; cauernas
Perfodiens, intra ſecretæ viſcera terræ
De hoc Opere. *Hos reperi lapides, Floræ paruum vnde ſacellum*
Sedulus inſtruxi, monumentum, & pignus amoris,
Quo tenor fidæ nutrici gratus alumnus.
Auctor præ manibus habet Tractatum De Ferijs Hebręorũ, Græcorũ, *Nec non & multos alios, quibus inclyta Memphis*
Inuideat, cedat Babylon, ſtupeantq; Mycenæ,
Mireturque Epheſus, ſua quæ miracula iactat.
His etenim Sanctæ templum inſtaurabitur vrbis;
Atque iterum ſuper auricomas tollentur Athenæ

Stella-

Stellarum claſſeis ; ac Roma antiqua reſurget. Romanorum, Chriſtianorum.
Quin etiam nato Vnigenæ, cui ſidera parent,
Qui priſcam labem miſeranda morte piauit,
Hinc ſtatuam ſummas arceis, modò vita ſuperſit,
Et, quæ grata dedit nuper, Deus ocia ſeruet.
Quòd ſi deinde queam victor ſuperare malignas
Obſcuræ noctis tenebras, renouataq; membra
Tollere humo, repetam grauiori carmine ſacri
Interitum vatis, ſuperi qui Regis Olympo De Interitu Præcurſoris.
Demiſſam ſobolem oſtendit Iordanis ad vndas.
Quod mihi ſurgit opus, facili dictante Camœna;
Tempore quo Thracis furiata mente ſuperbi
Proles MEDICEA, horrendi tria fulmina belli,
Pannonico diram rabiem proſtrauit in agro.
His teneor mentem ſtudijs, hæc anxia, COSME,
Cura animum verſat; nigris vt faucibus Orci
Subducto, tetricæ mortis nihil inuida cuſpis
Particulam præter mortalem abſumere poſſit.
Quò ſi noſtra olim, ſæuis elapſa procellis,
Adueniat fragilis cymba, arridentibus aſtris;
O me fœlicem, o me terque, quaterque beatum.
Huc etenim, famæ diuino concitus æſtro,
Bellorum fremitus, hyemis graue frigus, acutos
Nil curans ſolis radios, per ſaxa, per hoſteis
Intrepidus tendit; vitrea vt dum veſcitur aura,
Durorum pulcrè niteant ſibi ſigna laborum:
Corporis ac tandem diſrupto carcere, paſſim
Docta per ora volans, æterno floreat æuo.
Hinc Roma Auguſto viuenti ſtruxit honores,
Perque eius nomen iurandas condidit aras;

Hinc,

Hinc, veluti ſtellas inter vaga Luna minores,
Emicat exultans generoſi Cæſaris aſtrum.
Quorum tu, COSME, haud longè veſtigia luſtrans,
Non vnum per iter nitido contendis Olympo;
Sed dura Aonidum præter iuga greſſus, opimis
Ornatus ſpolijs, ac circum tempora lauro,
Vndique terrifico ſpumantia caſtra cruore
MEDICEO cum Marte obiens, vt fidus Achates,
Per freta, per monteis, diro, quocunque voceris,
Chriſticolarum hoſti lethum, vel vincla minaris.
Perge igitur, perge, Heroum noua gloria, donec
Sublime attigeris culmen virtutis, aperto
Quò Labor, ac Sudor mortaleis tramite ducunt.
Sic etenim magno accedens nouus ipſe Tonanti
Alcides, rutilum ſortitus denique cœlum,
Aeterno ambroſium pectus decoraberis oſtro.

Digitized by Google

STVDIOSO LECTORI
ANGELVS MONOSINIVS.

VBI primùm mihi voluntas inceſſit periculum faciendi, quàm proximè accedat Linguæ Græcæ, Romanæque antiquiori Etruſcus ſermo, ſtatim plures difficultates, & eæ non modici ponderis, vt videbantur, mihi ſeſe obiecerunt. Viſum fuit incœptum, quod vix multis poſt annis longâ, diligentíque lectione perfici poſſet; ocij verò primo præſertim tempore parum, aut nihil erat. In mentem venit, ſine magnâ librorum copiâ id nequaquam, aut tenuiter eſſe ſucceſſurum; eóque differendum fore opus, quoad huic quoque parti ſubuentum eſſet. Inſuper conſiderabam, laborem hunc meum, quamquam multis probatus fuiſſet, non multum tamen laudis allaturum; quippe omnis gloria, quæ inde elici poſſet, arctis Linguarum limitibus coanguſtetur. *Hæc*, & alia, quæ hoc in loco recenſere nihil oportet, mihi ſæpius obſtiterunt; quibus tamen diuerſis rationibus occurſum fuit. Nam, communicatâ hac meâ voluntate cum amicis, non defuerunt multi, qui vel conſilio, quod in rebus dubijs plurimùm valet, vel operâ ſuâ mihi non ingratam operam nauârunt. Quorum vnum, & alterum ſilentio præterire nefas eſſe cenſerem, Bernardum ſcilicet Dauanzatum Boſtichium, virum in his mitioribus Muſis ſolertiſſimum, ac Petrum Dinium iuuenem nobilitate, doctrináque illuſtriſſimum: quorum erga me beneuolentiæ, ſtudióque erga taleis literas, ne amplius dicam, magna pars huius Operis accepta referenda eſt. Hic enim ſtudiorum cauſsâ Parmæ, Peruſij, Bononiæ, alibíque commorans, occaſionem nactus viris doctiſſimis hoc meum conſilium conferendi, ad me plureis tranſmiſit libros; unde non modicam vtilitatem percepiſſe liberè confiteor. Ille verò a principio renitentem, atque interdum in operis proceſſu titubantem, modò inculcans τὸ Virgilij notiſſimum In tenui labor; at tenuis non gloria; & modò Perionium, Budæum, Picardum, Bayſium, & alios præſtanteis viros commemorans, qui pro Linguâ Gallicâ in tali argumento laborârunt, adeò mellitâ ſuâ oratione impulit, ac confirmauit, vt & onus ſuſceperim, & pro viribus promptè ſubſtinuerim. Hoc igitur impulſore, & illo, mul-

tíſque

tíſque alijs adiutoribus, Candide Lector, congeſſi in hunc Tractatum voces ſimpliceis, quæ ἀμέσως è Græcis Etruſcæ effectæ ſunt, Phraſeis itidem, atque Adagia, prout mihi in mentem venerunt; è Romanis etiam nonnulla, vt in Synopſi poſt Præfationem planiùs intelliges. Sed, antequam præfari aggrediar, de quibuſdam te admonitum uolo, aliquot ſcrupulos, qui exoriri poſſent, minuendi, vel penitus tollendi gratiâ.

Titulo generali [Floris Italicæ Linguæ] ſubdidi [de Congruentiâ Florentini, ſiue Etruſci ſermonis] potius quàm abſolutè Etruſci (quæ Dialectus abſque controuerſiâ in Italiâ principem locum obtinet) tum, quia præcipui, illuſtrioréſque Etruſci Scriptores Florentini fuerunt; tum etiam, quia ad Florentinam Linguam veluti ad exemplar quoddam perfectius communis peritorum ſententia cæteras omneis Etruſcas referendas exiſtimat.

In principio. Dixi [cum Romano] Iſidori ſententiam ſecutus; qui Originum lib. 9. iuxta quorumdam opinionem affirmat, quatuor fuiſſe Latinas Linguas, Priſcam, Latinam, Romanam, Miſtam. De Priſcâ nihil; de Latinâ, præter aliquot fragmenta legum Duodecim Tabularum, pauca extant. Conatus ſum igitur Romanæ Florentinam conferre, & Romanæ præſertim antiquiori, quam Liuius Andronicus, Næuius, Plautus, Ennius, & huiuſmodi vetuſtiores locuti fuerunt; ex Catullo, Terentio, Salluſtio, Cicerone, & alijs recentioribus, ne uideret claritatem ſoli afferre uelle, non multa, eáque, ut ſtudui, non uulgaria proferens.

Scripſi Latinâ potius, quàm maternâ linguâ, quia non pro Italis ſuſceptus eſt hic labor, ſed pro aduenis, ac præcipuè Tranſalpinis, qui nulli impenſæ, uel incommodo parcentes, adeò hac noſtrâ tempeſtate Etruſco ſermone delectantur, ut quàm multos annos eius addiſcendi cauſſâ apud nos commorari non pigeat. Speraui enim hac ratione, me ab illis maiorem gratiam eſſe initurum. Nec animo cadant, uel ab incœpto dimoueantur, ſiqui noſtras has nugas Linguæ Græcæ non admodum periti lectitare non dedignabuntur: nihil enim, quod lectorem poſſet retardare, Græcè prolatum eſt, quin deinceps Latinè redditum fuerit.

Quotieſcunque ſimpliciter Academicos, uel Academicos Florentinos appello, non loquor generatim, ſed eos intelligo, quorum Collegium LA CRVSCA uernaculâ Linguâ nuncupatur; è quorum numero ego unus ſum, quamquam ſcientiâ, cæteríſque omnibus cunctorum minimus. Nuncupatur autem *la Cruſca* (ut è re natâ hoc etiam dicam) quoniam, quemadmodum piſtores, ſimiléſque miniſtri ex farinâ ſimilam a furfure ſecernunt, ut efficiant ſua opera perfectiora, ita iubent noſtra dogmata, nos ex operibus laude digna a reprobandis ſegregare, ac colligere, eáque reddere, ut dixit Socrates Strepſiadi apud Ariſtophanem παιπάλην; nempè ex ſententiâ interpretis τὸ λεπτότατον τῦ ἀλεύρυ. i. farinæ florem, omnino ſcilicet pura, ac perfectiſſima.

Quòd attinet ad ſimpliceis dictiones, nulli mirum uideri debet, ſi aliquibus apud nos uariata ſit ſententia, cum iſtud Latinis quoque eueniſſe reperiatur, & quàm plurimæ etiam, quas noſtri a Romanis manifeſtè deduxerunt, proprium ſignificatum amiſiſſe uideantur, ut ſuo loco clariſſimè patebit.

Quòd Etruſca lingua digna ſit, quæ Barbara, uel manca, ſiue cornix

Aeſo-

Aeſopica appelletur, cum hęc mera uideatur calumnia, & ab alijs huiuſ-
modi argumentum tractatum ſit, non cenſui quidpiam reſpondendum.
De ipſius ubertate obiter nonnihil in Præfatione reperies: hoc autem lo-
co, quatenus ad eius proprietatem, ac uerborum copiam pertinet, uni-
cum, & id minimum propono exemplum. Clauus dicitur a Latinis,
quod a Græcis ἧλος: utrique uerò pro quouis, breui, longo, ſubtili, craſſo, ma
gno, ac paruo idem nomen uſurpant. Cicero, atque Horatius ſignifica-
re uolentes craſſiorem, ac longiorem, cuiuſmodi trabes configuntur, tra-
balem clauum dixerunt; hic Ode 35. lib. 1. & ille Actio. 7. in Verrem.
Nos autem ſingula ipſius genera proprio nomine appellantes, dicimus,
Chianarda, Chiodo, Agmo, Tozzetto, Bulletta, Bullettina, ex quibus uoci-
bus ſingulę diſtinguntur clauorum ſpecies, & abſque vllo epitheto opti-
mè a quouis intelliguntur. Quid verò ampliùs efficere debet ſermo,
quàm, quid fuerit, aut ſit res propriè, ac planè breui verborum compen-
dio exprimere? Sic enim definiuit orationem Antiphanes Philoſophus,
vt inquit Laërtius in principio ipſius Vitæ; λόγος ἐςὶ, ὁ, τὸ τί ἦν, ἢ ἔςι, δηλῶν. i.
Sermo eſt, quod, quę fuerit, aut ſit res, clarè exprimit.

Galli ī ſua Præfatione.

Quatenus pertinet ad citandos auctores, vnde exempla deſumpta ſunt,
fateor in multis me non exactâ vſum eſſe diligentiâ; vel quia interdum ſu-
peruacaneum duxi, vt in multis dictionibus, nonnulliſque Phraſibus,
nempe apud ſcriptores vulgatiſſimis; vel quia timui, ne, vel minimorum
exempla afferendo, ac locos auctorum examuſſim demonſtrando, uolu-
men ſine vllâ vtilitate, ac neceſſitate grandius efficeretur. Aſſeueranter
quidem affirmo, me nihil huc tranſtuliſſe, quod ex aliquo probato ſcripto-
re elicitum non ſit. Quos verò auctores tam Græcos, quàm Romanos,
alióſque adhibuerim, nequâ ex parte ſedulitas tua defraudetur, ſtatim poſt
Præfationes apponere non grauabor.

Inter Phraſeis in ſecundo libro collectas aliquæ erunt, quas a Græcis
quidem, ſed per Latinos ad nos perueniſſe quiſpiam iudicabit. Quod vt-
cunque ſit, a me nihil contradicetur; id enim a præſtituto noſtro fine non
eſt alienum: &, ſi quæ Græcis, ac Romanis communes ſunt, inter Græ-
cas potiùs, quàm inter Latinas recenſendas eſſe, nec malè forſitan, exi-
ſtimauimus.

Si interdum (quod rarò tamen fiet) viliora ex vulgi fæce pręcipuè uerò
Adagia protulero, non cenſeo mihi culpę tribuendum; nam, licèt propo-
ſuerim, me Florem Italicę Linguę collecturum; non tamen profiteor
Florem ex Flore ſeligere, ſed afferre quęcunque obſcœnitatis, atque im-
pietatis expertia ad Etruſci ſermonis copiam, proprietatémque in omni
Charactere oſtendendam commodè per Gręca, vel Latiua enodari poſſe
videbuntur.

Vnum hoc inſuper vltimo loco poſtulo; ne mihi uitio uertatur, ſi, quæ
per ſe plana ſunt, quandoque explicare non omitto; ac pluribus etiam
uerbis claritatem inquirere uidear. Pro illis enim potiſſimùm ſcribens,
qui noſtrarum rerum penitus ignari ſunt, ipſis alterum conſilium non
omnino ingratum fore cenſui; & quoad alterum, veritus ſum, ne, breuior
eſſe contendens, in obſcuritatem paucioribus inciderem. Ea verò mihi vi-
ſa eſt huiuſmodi rerum natura, ut noſtra oratio longa appellari non de-
beat; nam, ut inquit ille Comicus,

Antiphanes.

AVCTOR LECTORI.

οὐκ ἔστιν οὐδὲν λεγόμενον μακρῶς, ὅτε
ὁ λέγων ὑποτάττει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. i. Vt ſententiā exprimā
Nulla oratio longa uideri debet, quando,
Qui dicit uerbis res adęquat.

Sed his fortaſſè, & ſimilibus ſuperſedere poteram, ſciens, ęquos iudices omnia ęqui, boníque facturos; iniquos autem, atque inuidos ad tam humileis gerras faſtoſum ſupercilium non eſſe inclinaturos. Quod etiam ipſis, iuxta dictum illud Euripidis εἰς τὰ ἐπίσημα δ' ὁ φθόνος πηδᾶν φιλεῖ. i. Solet inuidia ad res illuſtreis proſilire, memorat hoc noſtrum Diſtichum;

Nil noſtris tecum perſolis, Inuide, nugis;
Non tricas, apinas, impetit alta Theon.

PRAE-

PRAEFATIO.

INter varios ſcriptores, quibus de Linguarum nobilitate, ac pulcritudine vlla vnquam mentio incidit, neminem non affirmare comperio, quin Grçcus ſermo ob ingentem verborum, ac ſententiarum copiam principem locum iure optimo teneat. Ad huncautem, quamquam non proximo interuallo, aſſerunt nonnulli, accedere Latinum; qui in primis ſuis incunabulis rudis, ac pauperrimus, tanto deinde paulatim uenuſtior, locupletiórque euaſit, quanro magis Græcum æmulari conatus fuit, modò ipſius voces, aut dicta Lario donans, & modò noua uocabula, vel ſentenrias ad eius imitationem conformans. Quod, quàm fœliciter illi ſucceſſerit, is facilè iudicare poterit, qui, factâ vtriuſque collatione, Erruſcum quoque poſtea cum ipſo comparabit: purpura enim, ut fertur, iuxta purpuram diiudicanda eſt. Inficias tamen ire non poſſum, quin Italicę Linguæ aliqua deſint; unde Græcam illam proprietatem non uidetur omnino aſſequi; ſed tamen aſſeueranter dico, mulro plura deeſſe Latinis; vnde non ſolùm non proximè, ſed nec longiſſimè quidem ad Græcos accedunt. Hoc autem fortaſſe notius, quàm, vt pluribus de ipſo tractare oporteat. Præter enim Articulos, Pronomina, & Gerundia; Nomina, Verba tam Simplicia, quàm Compoſita, & Membra, quæ vulgò dicuntur Clauſulæ (nos Phraſeis appellabimus) hoc adeò manifeſtè probant, vel potius ob oculos ponunt, ut ſuperuacaneus eſſet omnis labor, qui in tali re a quopiam impenderetur. Si igitur ædificare uolumus ſuper eo fundamenro, quod communi literatorum calculo iandiu iactum, confirmatúmque eſt; Græcam Linguam, ut ipſi dicunt, omnium Reginam eſſe; & ex recentioribus, quæcunque ad eam propiùs accedit, nobiliſſimam, pulcherrimámq; appellari debere, his meis lucubrationibus cuiuis probatum iri exiſtimo, Etruſcam (φθόνος ἀπείη τοῦ λόγου) Gallicâ, Hiſpanâ, & cæteris, quæ nunc uiuunt, atque in honore ſunt, in nullâ re eſſe inferiorem; Latinæ verò ubertate, ac pulcritudine longiùs antecellere. Nam, etſi demus, Italicum ſermonem a Romano originem traxiſſe; liquidò tamen concludi poſſe uidetur, quemadmodum non eſt abſurdum, ſi flumen, a fonte non magno ſcaruriens, ſic aliunde augeatur, ut in maximum pelagus excreſcat, ita non eſſe incongruens, ſi ipſe, in quàmplurimis maternam originem ſeruans, multis alijs aliunde ſe in dies locupletiorem, ac uenuſtiorem reddiderit. Et quando etiam (quod ἁπλῶς non concedo) ex Barbaris ſibi multa aſciuiſſet, non video, cur tanto crimini hoc eſſe deberet, vt adeò Scythicè deridendus, atque explodendus foret. Nec enim Græci, uel Romani in iſto tam religioſi fuerunt; ſed utrique innumeras dictiones externas ſuis ciuitatibus donârunt, ut a nobis in principio Quarti libri aliquâ ex parte demonſtrabitur.

Iſido. Origi. li. 9. in prin. Galli in ſua Præfatione.

i. abſit dicto inuidia.

Statuo igitur, Etruſcos, feréque omnes Italos, præter Romanas ſine numero, innumeras etiam Græcas Dictiones olim pro ſuis accepiſſe, atque adhuc retinere, nec ſolùm ſimplices dictiones, ſed integras quoque Phraſeis, & omnis generis Prouerbia. Quin etiam non paucos Ritus, ſeu Conſuetudines, uel ἀμέσως a Græcis, vel ab ipſis per Latinos ad nos penetrâſſe,

apertiſſimè,ut ſpero apparebit in Opere,quod præ manibus habeo; De Ferijs Antiquorum, & noſtris. De Latinis hoc quoque ſenſit Euſtathius, qui in.A. Homeri Odyſſ.ita ſcriptum reliquit; τῶν δεξιῶν χειρῶν ἡ συμβολὴ, ἔοικεν ἐξ Ἑλλήνων ἐπιχωριάσαι τοῖς Λατίνοις μετὰ καὶ ἄλλων μυρίων ἐθῶν. i. Dexterarum manuum comprehenſio a Græcis præter alias innumeras conſuetudines videtur ad Latinos perueniſſe. Ac deinde, multis alijs moribus enumeratis, qui illinc ad Italos deducti ſunt, ita ſubdit; οὐ μόνον δὲ ἔθη Ἑλληνικὰ τοῖς ἐκεῖ ἐπεπόλασαν, ἀλλὰ καὶ λέξεις Ἑλληνικαὶ πολλαὶ, καὶ μάλιστα Δώριοι ἐναπέμειναν. i. Non ſolùm autem Græci mores ad eos peruenerunt,ſed & multæ dictiones, præcipuè uerò Doricæ Dialecti inibi conſtiterunt. Non deero tamen, quin etiam in hoc Opere de huiuſmodi Ritibus aliquot exempla proferam,ut lector,quemadmodum a Græcis dicebatur, καθάπερ ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκῃ. i. veluti ex unguibus leonem cognoſcat. Illi autem præcipuè afferentur, qui uel omnino uerbis peraguntur,uel ſine ſermone conſtare non poſſunt,uel ſaltē de quorū appellationibus inter utroſq; cōuenit.

Sed, quamquam noſtra Lingua a Romana, ut multi uolunt, originem duxerit, & augmentum, pulcritudinémque ut ipſe ſentio, a Græca mutuata ſit,neutri tamen quidpiam inuidere uidetur. Nam, ſi conſiderentur ſimplices uoces, Græcam ferè numero ſuperat, Latinam certè, equis albis,ut eſt in prouerbio, antecedit. Diligentiſſimi harum rerum indagatores aſſerunt,ex Græcis duodetriginta uocum millia, non amplius reperiri; ex Latinis vix viginti Chiliadas extare; Noſtrates uerò, nullâ earum ratione habitâ, quas uulgus innumeras uſurpat, niſi etiam apud probatos auctores inueniantur, ſi non tranſcendunt, ad numerum Græcarum certè perueniunt. Quòd ſi integra locutio ſpectetur, præter quæ Græcis,& Latinis uulgò acceptæ referuntur, ſuę ipſi non deſunt Phraſes; quas tantâ effinxit arte, ut nullâ ratione cæteris aut elegantiâ, aut grauitate inferiores dici poſſint; quemadmodum ex Dictionario noſtræ Academiæ, quod iandiu inchoatum, propè confectum eſt, planiſſimè cenſeo conſtiturum.

Parecheſis figura eſt,quæ a nobis appellatur *Biſticcio*. Græcis,ac Latinis præcipuè Comicis eſt admodum frequens; non tamen inuenias,ęos perpetuum ex eâ conficere ποιημάτιον, ut apud nos faceto ſtylo nonnulli fecerunt. De hac, & de Aenigmate in Nono libro opportuniùs exempla afferam; vnde aliquâ ex parte,quod dicimus, explorari, ac dignoſci poterit.

Si ſermonis lenocinia,ut uocant,uel floſculos,uel lumina requiras, nemini,a quo uel Petrarchæ ſolùm Florentina Poëmata legantur, huius rei, ut opinor, ſupererit dubitatio.

Circunfertur illuſtre illud Adagiorum uolumen, in quo promiſcuè ex auctoribus Græcis, ac Latinis omnis Generis Prouerbia unum, & centumquinquaginta ſupra quatuor millia collecta ſunt. Academici uerò longè maiorem numerum ex Etruſcis tantùm in Aduerſaria congeſſerunt quorum maxima pars in Dictionario ſuis locis inſita eſt, atque explicata. In hoc autem Tractatu quæ per Gręca,uel Latina, paucis exceptis, commodè enodare licuit, a me multa explanata ſunt:quo uerò ordine,& qua de cauſsâ id fecerim,modò ex totius Operis diſpoſitione planum fiet.

Sed,licèt inuitus id faciā,non poſſum tamen hoc in loco non monere ſtudioſum Lectorem, ut prorſus caueat a quibuſdam nugis,quæ ſub nomine

Prouer-

Prouerbiorum, ac Salium Italorum extra Italiam proximis annis euulgatæ fuerunt: auctor enim, quiſquis ille fuerit, maiori ex parte meras ineptias congeſſit; atque Italis non mediocrem iniuriam intulit, ea ſub ipſorum nomine publicans, quæ nullus eorum ne ſomniauit quidem; quemadmodum quiuis Italicæ linguæ, ac morum minimùm peritus ex vnâ talis libri paginâ optimè perſpexerit.

DISPOSITIO, SIVE SYNOPSIS,

QVoniam in omni cuiuslibet facultatis tractatione ordo pręceptus quàm maximè prodeſt, ἀταξία verò multas gignit difficultates; hinc ego rationi conſonum me facturum iudicaui, ſi, quem in hoc Opere ſeruaui ordinem, quàm pauciſſimis verbis poſſim Lectori ob oculos ponam.

Generaliter vſus ſum methodo collectiuâ: primo enim protuli Dictiones; deinde per imperfectam Syntaxin ad perfectam deueniens, tribus epiſtolis integri ſermonis exemplar propoſui: vltimo loco in vnum collegi omnis generis Prouerbia. Quæ cuncta hoc ordine, ac diſpoſitione tractata ſunt.

In primo libro afferuntur exempla aliquot Dictionum, quas tum Simplices, tum Compoſitas ſiue examuſſim, ſiue per Etymologiam, vel Alluſionem quamdam abſque ullâ controuerſiâ ἀμέσως Etruſci a Græcis acceperunt. Tranſtuli verò huc non omneis, ſed quaſdam tantùm ſpeciminis gratiâ, quæ mediocri adhibitâ diligentiâ ſuccurrerunt: id enim inſtituti noſtri non erat; perficiendúmq; reliquimus Aſcanio Perſio, viro huiuſmodi literarum peritiſſimo, qui cunctas ſe collecturum ſuo opuſculo vernaculâ linguâ ſcripto iandiu pollicitus fuit. Quòd ſi eas quoq;, quæ per canaleis Latinos ſacræ, & profanæ, è Græcis fontibus ad nos peruenerunt, & quas Græci παραγώγας Latini Deriuatiuas dicũt (a quo cęteri nõ cauerunt) hoc in loco coagmentare libuiſſet, longè maior fuiſſet Catalogus, ſed hic labor nimis fortaſſe exquiſitus, ne dicã penitus ſuperuacuũ, multum tædij, vtilitatis minimum ſine dubio attuliſſet. Inter has autem explicandas, vt ſimul & moleſtia uitetur, & obiter a noſtræ Linguæ ſtudioſis aliqua, nec ingrata, vt cenſeo, iniretur gratia, multa expoſita ſunt Adagia, præſertim ex ijs, quæ nec Græcis, nec Latinis aptè ſuo loco explanari poſſe videbantur.

In altero non pauca de Syntaxi generatim, ac ſpeciatim tractauimus; vnde præter cætera non modicam vtilitatem eliciendam cenſeo, cum illud ſeruauerim, vt exempla, quæ in medium proferuntur, vt plurimùm aut ſint celeberrimæ alicuius ſcriptoris ſententię, aut dicta notabilia. Collectæ deinde ſunt, ac per quemdam certum ordinem diſpoſitę plus minus tercentæ Phraſes, quæ, noſtro ſermoni optimè reſpondentes, pleræque a Latino longiſſimè abſunt. In calce huius libri reperies ternas literulas Græcè ſcriptas, quæ totidem verbis translatæ, cum Florentinâ linguâ ferè omnino congruunt, vt ex ipſarum inſpectione manifeſtiſſimè apparet.

Tertius habet omnis generis Adagia, quæ a Græcis ad nos emanârunt vel penitus integra, vel minimâ verborum, aut ſententiæ mutatione factâ.

Quartus, iterato ordine, continet cum Dictiones omnis generis, tum

Phraſeis,nec omnino tritas,nec vtique indecoras, quæ Romæ priſcis temporibus maiori ex parte notiſſimę, eædem prorſus Etruſcis communes ſunt. Multa etiam inuenies ibidem prolata, ad Syntaxin præcipuè imperfectam pertinentia.

In Quinto itidem vt in Tertio Prouerbia collecta ſunt, quę a Latinis originem traxerunt, vt de Gręcis diximus in argumento Tertij libri, vel, penitus integra, vel ſententiâ, aut verbis in minimo immutatis. Sub huius verò finem Centuria noſtrarum Parœmiarum in ſtudioſorum gratiam ferè totidem verbis Latinè reddita eſt. Sed, quoniam nonnulli linguam noſtram omnium inopem dictitant, pręſertim verò Prouerbiorum, ac Sententiarum; quæ ſunt præcipua Linguarum, vt inquiunt, lumina, ſeu ornamenta, conatus ſum huic quoque parti ſatisfacere; &, quibuſcunque aut per Græca, aut per Latina lucem aliquam afferre potui, id peragere tentaui, vt ex alijs libris non obſcurè percipiendum exiſtimo:

In Sexto enim, quotquot commodè per Græca Adagia, intelligi poſſe viſa ſunt, omnis generis ſuo ordine comprehendi;

In Septimo verò, quibus Latinorum ope claritas aliqua pręberi poſſe videbatur, in pluteis faſciculos ſimul copulaui. Et

In Octauo ſpeciminis gratiâ congeſſi multa Prouerbia ex ijs, quibus eſt ὁμοιοτέλευτον, quod a nobis dicitur *Rima*. Ac deinde nonnulla Phyſiologię, Agricolationis, Medicinę, & quę ad varia anni tempora ſpectant Pręcepta, vel Prognoſtica cum ſimilibus coegi, atque ipſorum maiorem partem Latinè adumbrans pro viribus illuſtrare contendi.

In Nono denique non pauca exempli itidem cauſâ propoſui, quę, ſi non omnino Etruſcorum propria, ſaltem apud ipſos longè frequentiora ſunt, vt αἰνιγματωδῶς, vel per etymologiam, ſiue alicuius verbi alluſionē dicta.

In ſummâ, pręter alia, in hoc Tractatu a me ſunt expoſita ferè quatuor Adagiorum millia quantâ maximâ diligentiâ, ac facilitate fieri potuit. Qua in re, ſiquando allucinatus, vel potius cęcutiſſe videbor, memoratum eſſe cupio illud Pindari; ὅ, τι πολὺ, καὶ πολλὰ ῥέπει, ὀρθᾷ διακρίνειν φρενὶ μὴ παρὰ καιρὸν δυσπαλές. i. quod multùm, & multas in parteis vergit, rectâ diſcernere mente non intempeſtiuè, difficile eſſe. Non ſibi tamen perſuadeat Lector, a me ſuſceptum eſſe onus omnium noſtrorum originis oſtendendę; nihil enim ſum in hac parte immoratus, quippe qui ea ſolùm protuli, quę uel in Etruriâ, & pręſertim Florentię cunctorum ſermone trita ſunt, vel apud peritiſſimos noſtrę Linguę auctores inueniuntur.

Pyth. Ode

INDEX

INDEX AVCTORVM, QVORVM SCRIPTA, vel dicta in hoc Opere citantur.

ACADEMIA *Florentina*; *vulgò* la Cruſca.
Accius Poeta.
Accurſius Florentinus.
Achilles Tatius.
Adamantius Martirius.
Adamantius Phyſiognomicus.
Adolphus Occo.
Adrianus Turnebus.
Aelianus Hiſtoriographus.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aelius Stilo.
Aeolus Poeta.
Aeſchines Orator.
Aeſchylus Tragicus.
Aeſopus Phrygius.
Afranius Poeta.
Agathias Scholaſticus.
Agellius, qui & A. Gellius.
Agreſtius Grammaticus.
Albericus Iurecoſ.
Albertus Magnus.
Albius Tibullus.
Alcæus Poeta.
Alcinous Philoſophus.
Alcmæon Crotoniata.
Alexander Trallianus.
Alexis Comicus.
Aloyſius Pulcius.
D. Ambroſius Mediolanenſis.
Ambroſius Calepinus.
Ambroſius Camaldulenſis.
Ammianus Marcellinus.
Ammonius Hermeas.
Amphis Comicus.
Anacharſes Philoſophus.
Anacreon Lyricus.
Anaxagoras Philoſophus.
Anaxandrides Comicus.
Andocides Rhetor.
Andreas Alciatus.
Andreas Tiraquellus.
Angelus Caninius Anglarenſis.
Angelus Politianus.
Annonius.
Antimachus Clarius.
Antiphanes Comicus.
Antiphanes Philoſophus.
Antiquus Mythologiſta; *vulgò* il Nouellino.
Antiſthenes Philoſophus.
Antonius Auguſtinus.
Antonius Monachus.
Antonius Thyleſius.
Apthonius Sophiſta.
Apollodorus Comicus.
Apollodorus Grammaticus.
Apollodorus Pictor Athenienſis.
Apollonius Rhodius.
Apollophanes Comicus.
Apoſtolius Biſantius.
Aratus Solenſis.
Archilochus Poeta.
Archytas Tarentinus.
Aretæus Medicus.
Ariſtænetus.
Ariſtias Comicus.
Ariſtides Orator.
Ariſtippus Philoſophus.
Ariſtophanes Comicus.
Ariſtoteles Philoſophus.
Arnobius Presbyter.
Artemidorus Epheſius.
Aſcanius Perſius.
Aſconius Pedianus.
Athenæus.
Aulus Hirtius.
D. Aurelius Auguſtinus.
Aurelius Caſſiodorus.

Aure-

Aurelius Macrobius.
Auſonius Poeta.
Aurelius Prudentius.
Azo Iureconſ.

B

Baldus Iureconſ.
Baptiſta Pius.
Baptiſta Platina.
Bartholomæus Briſſonius.
Bartolus Iureconſ.
D. Baſilius Magnus.
Benedictus Varchius.
D. Bernardus Abbas.
Bernardus Dauanzatius.
Bernardus Douitius.
Bias Philoſophus.
Biſantinus Poeta.
Boethius Seuerinus.
Brunettus Latinus Dantis magiſter.
Burchiellus Poeta Florentinus.

C

Cæcilius Statius Comi.
C. Iulius Cæſar.
C. Iulius Solinus.
Caius Iureconſ.
Callimachus Cyrenæus.
Calliſtratus Iureconſ.
Carolus Bouillus.
Caſſellius.
Caſſius Dionyſius Vticenſis.
Cato Diſtichographus.
Cebes Thebanus.
Celſus Cittadinius.
Cercidas Mimographus.
Chæremon Comicus.
Chriſtophorus Landinus.
Claudianus Poeta.
Claudius Galenus.
Clearchus Solenſis.
Clemens Alexandrinus.
Cleobulus Lydius.
Cleomenes Rheginus.
Climax, vel, Ioannes Scholaſticus.
Cneus Marius.
Cneus Pompeius.
Cælius Rhodiginus.
Columella.
Conradus Bredebacchius.
Conſtantinus Laſcaris.
Corinna Poetria.
Cornelius Celſus.
Cornelius Fronto.
Cornelius Tacitus.
Cornificius Rhet. ad Heren. auctor.
Crates Thebanus.
Cratinus Athenienſis.
Criſpus Salluſtius.
Curtius Valerianus.
D. Cyrillus Epiſcopus Alexand.

D

Damoxenus Comicus.
Dantes Aligherius.
Dauid Hæſchelius.
Decius Brutus.
Demetrius Phalereus.
Demochares Comicus.
Democritus Abderites.
Demonactes Poeta.
Demoſthenes Orator.
Deputati. i. Florentini quidam, qui in Boccacium Adnotationes conſcripſerunt A. D. 1573.
Didymus Alexandrinus.
Diodorus Siculus.
Diogenes Cynicus.
Diogenes Laertius.
Diogenianus.
Diomedes Grammaticus.
Dion Chryſoſtomus.
Dionyſius Alexandrinus.
Dionyſius Halicarnaſſeus.
Dionyſius Lambinus.
Dionyſius Longinus.
Dionyſius Mileſius.
Dionyſius Sinopenſis.
Dionyſodorus.
Diphilus Comicus.
Donatus Grammaticus.
Durantius Iureconſ.

E

Ecdorus Poeta.
Ennius Poeta.
Ephippus Comicus.
Epicharmus Comicus.
Epicurus Philoſophus.

Eriphus

Eriphus Comicus.
Erotianus Lexicographus.
Etymologicorum auctor.
Euagrius Scholaſticus.
Eubulus Comicus.
Euclides Megarenſis.
Eudemus.
Euenus Parius.
Eunapius Sardianus.
Eupolis Comicus.
Euripides Tragicus.
Euſebius Cæſarienſis.
Euſtathius Conſtantinopolitanus.

F

Fabius Victorinus.
Flauius Soſipater Chariſius.
Flauius Vegetius Renatus.
Flauius Vopiſcus.
Florens Chriſtianus.
Franciſcus Bernius.
Franciſcus Bonamicus.
Franciſcus Floridus.
Franciſcus Luiſinus.
Franciſcus Petrarcha.
Franciſcus Philelphus.
Franciſcus Robertellus.
Franciſcus Sanleolinus.
Franciſcus Vicomercatus.
Fulgentius Placiades.
Furius Poeta.

G

Gabrias fabellarum ſcriptor.
Galeottus Martius.
Galli. i. Theſaurorum compilatores.
Gaſpar Stiblinus.
Gaſpar Vrſinus Velius.
Georgius Pictorius.
Gilbertus Cognatus.
Gratianus.
Gratius Poeta.
D. Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Nyſſenus.
Gregorius Palama.
Grunius Corocotta.
Gulielmus Budæus.
Gulielmus Gentius I. C.
Gulielmus Grataroli.

H

Hecatæus Mileſius.
Heliodorus Emeſenus.
Heniochus Comicus.
Henricus Bebelius.
Hephæſtion Grammat.
Heracletus Epheſius.
Heraclides Ponticus.
Herennius Philo.
Hermanopulus.
Hermogenes Tharſenſis.
Hermolaus Barbarus.
Herodes Hemiiamborum ſcriptor.
Herodianus Alexandrinus.
Herodotus Halicarnaſſeus.
Heſiodus.
Heſychius Alexandrinus.
Hieremias Martius.
D. Hieronymus Stridonenſis.
Hieronymus Fracaſtorius.
Hieronymus Mercurialis.
Hipparchus Poeta.
Hippocrates Cous Medicus.
Homerus.
Hugolinus Martellius.
Hygenus Gromaticus.
Hyperides Rhetor.

I

D. Iacobus Apoſtolus.
Iacobus Corbinellus.
Iacobus Cuiaccius.
Iacobus Hertelius.
Iacobus Pontanus.
Iacobus Sannazarius.
Ianus Gulielmius.
Iaſon Iureconſultus.
Iezechiel, qui & Ezechiel.
Ignatius Theophorus.
Inſulanus.
Ioachimus Heller.
Ioachimus Perionius.
Ioan. Alexander Braſſicanus.
Ioan. Baptiſta Fideliſſimus.
Ioan. Baptiſta Gellius.
Ioannes Bardius.
Ioannes Boccacius.
Ioannes Caſa.

D. Ioan. Damaſcenus.
Ioan. Franciſcus Straparolius.
Ioannes Grammaticus.
Ioannes Picardus.
Ioannes Stobaus.
Ioannes de Turre Cremata.
Ioannes Tzetzes.
Ioannes Villanius.
Ioannes Vlpius.
B. Iob.
Ioſephus Scaliger.
Irenaus Lugdunenſis Epiſco.
Iſaacus Caſaubonus.
Iſaus Rhetor Gracus.
Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis.
Iſocrates Orator.
Iulianus Iureconſ.
Iulius Cæſar a Cruce.
Iulius Cæſar Scaliger.
Iulius Capitolinus.
Iulius Firmicus.
Iulius Pollux.
Iuſtinianus Imperator.
Iuſtinus Hiſtoricus.
Iuſtus Lipſius.
Iuuenalis Satyrographus.

L

Laberius Mimographus.
Lactantius Firmianus.
Laurentius Abſtemius.
Laurentius Medices.
Laurentius Vallenſis.
Lazarus Bayſius.
Leonardus Arretinus.
Leonardus Saluiatus.
D. Leo Pontifex.
Leoſthenes Coluandrus.
Leuinus Lemnius.
Lilius Gregorius Giraldus.
Linus Poeta.
Liuius Andronicus.
Longus Paſtoralium ſcriptor.
D. Lucas Euangeliſta.
Lucas Pulcius.
Lucilius Satyrographus.
Lucillius Epigrammatarius.
Lucius Apuleius.
L. Pomponius Atellanarum ſcriptor.
Ludouicus Areoſtus.
Ludouicus Carrio.
Ludouicus Caſteluetrus.
Ludouicus Guicciardinus.

M

Macer Poeta.
Machon Comicus.
M. A. Plautus.
Magiſter Aldobrandinus ſcriptor Etruſcus.
Manilius Poeta.
Marcianus Iureconſ.
M. A. Maioragius.
M. A. Muretus.
Marcus Cato.
Marcus Curius.
M. Fabius Quintilianus.
M. Fabius Victorinus.
M. Terentius Varro.
M. T. Cicero.
M. V. Martialis.
M. Verrius Flaccus.
Marcus Vitruuius.
Marſilius Ficinus.
Marullus Mimographus.
D. Matthæus Euangeliſta.
Matthæus Villanius.
Maximus Monachus.
Melchior Neipius.
Memnon Poeta.
Menander Comicus.
Meſſala Coruinus.
Methodius.
Michael Sophianus.
Michael Verinus.
Mimnermus Poeta.
Minutius Fœlix.
Mneſimachus Comi.
Moſchus Poeta.
Muſonius Philoſophus.

N

Naeuius Poeta.
Nemeſius Philoſophus.
Nicolaus Perottus.
Nicolaus Valla.
Nicomachus.
Nilus Epiſcopus.
Nonius Marcellus.

Nonus Medicus.
Nonius Atellanarum ſcriptor.

O

OEnopides.
Origenes, qui & Adamantius.
Orlandus Peſcettius.
Orpheus Poeta.
Orus Apollo.

P

PAcuuius Poeta.
Palladas Epigrammatarius.
Palladius Rutilius Taurus, &c.
Panyaſis Halicarnaſſeus.
Papinianus Iureconſ.
Papirianus Grammaticus.
Pardulphus Prateius.
Parœmiographi .i. omnes, qui hactenus parœmias collegerunt, & præcipuè nobis ἄῤῥητοι.
Parthenius Nicænſis.
Paulinus vir Conſularis.
Paulus Aegineta.
D. Paulus Apoſtolus.
Paulus Diaconus.
Paulus Iouius.
Paulus Iureconſ.
Paulus Manutius.
Paulus Merula.
Paulus Silentiarius.
Pauſanias Cæſarienſis.
Petronius Arbiter.
Petrus Angelius Bargæus.
Petrus Bembus.
Petrus Bungus.
Petrus Creſcentius.
Petrus Chryſologus.
Petrus Fauſtus Andrelinus.
Petrus Franc. Giambullarius.
Petrus Godofredus.
Petrus Ioan. Nunneſius.
Petrus Segnius.
Petrus Victorius.
Phalaridis Epiſtolarum auctor.
Phanocles Poeta.
Phauorinus Arelatenſis.
Pherecrates Comi.
Philemon Comi.
Philes Poeta.
Philippus Beroaldus.
Philippus Comicus.
Philiſtion Pruſanſis.
Philo Iudæus.
Philonides Comi.
Philoſtratus.
Phocylides Mileſius.
Phœbammon Sophiſta.
Phrynichus Sophiſta.
Pindarus Lyricus.
Piſides, vel, Piſidius Poeta.
Pittacus Mitylenæus.
Plato Comicus.
Plato Philoſophus.
Platonius Grammaticus.
Plinius Nepos.
Plinius Secundus.
Plutarchus Charoneus.
Polemo ſiue Athenienſis, ſiue Ilienſis.
Polybius Megalopolites.
Polydorus Virgilius.
Pomponius Iureconſ.
Poſidippus Elegiographus.
P. Ouidius Naſo.
Priſcianus Grammat.
Proclus Lycius.
Procopius Cæſarienſis.
Pſeudoſaluſtius in Ciceronem.
Publius Nigidius.
Publius Syrus Mimogra.
P. Terentius Afer.
P. Varro Atacinus.
P. Virgilius Maro.
Pythagoras Philoſophus.

Q

Q. Calaber, alias Smyrnæus.
Quintius Curtius.
Q. Horatius Flaccus.
Q. Sept. Flo. Tertullianus.

R

RAphael Columbanius.
Raphael Volaterranus.
Rebuſus Iureconſ.
Robertus Conſtantinus.
Robertus Titius.
Rufus Epheſius.

S

SAlomon.
Saluianus Maſſilienſis.

Sapho Poetria.
Schola Salernitana.
Scribonius Largus.
Seneca Moralis.
Seneca Tragicus.
D. Serapion.
Seruius Grammaticus.
S. Aurelius Propertius.
Sextus Cælius.
S. Pompeius Feſtus.
Sidonius Apollinaris.
Sillius Italicus.
Simeon Sethi.
Simonides Poeta.
Sirach, vel Eccleſiaſticus.
Siracides.
Siſenna.
Socrates Philoſophus.
Solon Legislator, & Poeta.
Sophocles Tragicus.
Sotades Comicus.
Statius Papinius.
Strabo Amaſeus.
Straton Comicus.
Suetonius Tranquillus.
Suidas.
Symmachus V.C.
Symphoſius Aenigmatographus.
Syneſius Philoſophus.

T

Telechides Athenienſis.
Themiſtius Paraphraſtes.
Themiſtocles Athenienſis.
Theocritus Poeta.
Theoctiſtus Gnomographus.
Theodorus Gaza.
Theodorus Moſchio.
Theodoſius Iureconſ.
Theognetus Comi.
Theognis Gnomographus.
Theon Sophiſta.
Theophraſtus Philoſophus.
Theophylactus.
Thomas Magiſter.
Thomas Morus.
Thucidides.
Titinnius Comicus.
Titus Liuius Patauinus.
Tobias.
Torquatus Taſſus.
Turpilius Comicus.
Tyrtæus Elegiographus.

V

Valerius Catullus.
Valerius Maximus.
Velius Longus.
Velleius Paterculus.
Viglius Zuichemus.
Vincentius Borghinius.
Vlpianus Iureconſ.

X

Xenarchus Comicus.
Xenophon.

Y

Yuo Villiomarus.

Z

Zenobius Parœmiographus.
Zeno Cittieus.
Zenodotus.
Zonaras.

FLORIS
ITALICAE LINGVAE
LIBER PRIMVS.

Dictiones, quæ ſine controuerſia (exceptis aliquot corollarij loco datis) ἀμέσως è Græcis Florentinæ effectæ ſunt.

Αβακεῖν. *Abbacare*. Hac voce vtimur, alicuius opinionem de aliquâ re contemnentes: *Tu abbachi*, falleris, totâ erras viâ. Notat P. Victo. Var. lec. lib. 14. c. 22. *Abbacare.*

ἄβακος paternus caſus a recto ἄβαξ. *Banco*. i. menſa, vel ſcamnum. Recenſetur à Gallis. *Banco.*

ἀγαλλιᾶσθαι. *Allegrarſi*, vel, *Rallegrarſi*. i. gaudere, ſeu lætari. *Allegrarſi.*

ἀγγαρία. *Angheria*. i. coactio, uiolentia. Hinc *Angheria.*

ἀγγαρεύειν. *Angheriare*. i. vi cogere. *Angheriare.*

ἀγωνία. *Agonia*. vtriſque anxietas, ac ſollicitudo. Sacer interpres Bibliorum agoniam vertit. Hinc *Agonia.*

ἀγωνίζειν, vel ἀγωνίζεσθαι. *Agonizzare*. Nobis animam agere, & quaſi ultimum ſpiritum efflare; Grecis propriè certare ſignificat. *Agonizzare.*

ἀγωνιᾶν. *Agognare*. i. expetere, ſeu exoptare. Vox Græca interdum ualet pro aliquâ re anxium eſſe. Noſtra ut pltrimùm Poëtarum eſt. Vtitur Dantes Inf. Cant. 26. & Petrar. Cant. 39. ibi *Agognare.*

L'un penſer parla con la mente, e dice;
Che pur agogni? onde ſoccorſo attendi?

αἰβοῖ. *Aibò*. pro eo, quod fortaſſe dixiſſent Romani. Vah indignum facinus. Apage te. Dicitur quoque, & frequentiùs. *Oibò*. *Aibò.*

ἀκηδὴς. *Accidioſo*. Græca vox ſignificat ſecurum. i. moleſtiæ, ac doloris expertem. Hinc *Accidioſo.*

ἀκηδία. *Accidia*. i. tædium, pigritia. *Accidia.*

ἀλμύραρχος. *Ammiraglio*. i. mari præfectus. Perionius. *Ammiraglio.*

ἀμᾶν. *Ammaſſare*. i. congerere, ſeu accumulare. *Ammaſſare.*

ἀμοργὴ. amurca, *morchia*. Hanc uocem affirmat Iſid. Græcos à Latinis eſſe mutuatos. *Morchia.*

ἄμυλον. Amido. Caninius. Vide Plinium lib. 18. c. 7. & Cato. de Re ruſtic. c. 87. *Amido.*

Innarpicarſi. ἀναρπιγᾶσθαι. *Annarvicarſi. Innarpicare*.i.perteptare,vel manibus prenſare,ut efficiunt,murum ſcandentes.

Innaſpare. ἀναπτᾶν. *Annaſpare*.i.lineum,vel ſericeum,vel laneum filum contrahere in alabrum,quod nos vocamus *Naſpo*,vel *Aſpo*. Vox Græca inter alia valet contraho. Hinc μεταφορικῶς *Annaſpare* dicunturilli,qui e.g.in loquendo a rectâ ſermonis viâ aberrant.

Notomia. ἀνατομή. *Notomia*. Vnde *Far notomia d'una coſa* dicimus translatè.i.rem perfectè explorare, atque exactè perpendere. A Latinis dicitur diſſectio.

Antiperiſtaſi. ἀντιπερίστασις. *Antiperiſtaſi*.i.reciprocatio,per quam,vbi calidum eſt,inde frigus expellitur,& contra. Vnde calent putei hyberno tempore,quia calor,cedens frigori ſuperiora poſſidenti,ſe illò contulit.

Appiccarſi. ἀπάγχεσθαι. *Appicarſi*,vel,*Impiccarſi*.i.ſe ſuſpendere, laqueo ſe præfocare.

Appo ἀπό. *Appo* pro eo,quod v[illegible] *Appreſſo*.i.apud,penes.

Poſtema. ἀπόστημα. *Poſtema*.i.vomica.

Aporia. ἀπορία. *Aporia*.i.animi vexatio,tædium,afflictatio. Volaterranorum propria.

Arrampinare. ἁρπάζειν. *Arrampignare*.i.rapere,inuolare,furto auferre. Plaut⁹ harpagare dixit.

Archiuio. ἀρχεῖον. *Archiuio*. Dicitur etiam χαρτοφυλάκιον, vel γραμματοφυλάκιον.i.ſcripturarum cuſtodia,locus ſcilicet,vbi actuariorum,ſcribarúmque acta publica conſeruantur. Cicero tabularium; Plinius,& Apuleius tablinum appellàrunt.

Archimandrita. ἀρχιμανδρίτας. *Archimandrita*.i.Præſul,Antiſtes,Monachorum Abbas. Vtitur Dant.Parad.cant.11.

Di ſeconda corona redimita
Fu per Onorio dall'eterno ſpiro
La ſanta voglia d'eſto archimandrita.

Loquitur de D.Franciſco.

Aromatico. Rematico. ἀρωματικός. *Aromatico*, vel *Rematico*. Nobis eſt epithetum,quo latiſſimè vtimur,in hominem,in cibum,in ſcripta cuiuſcunque generis,& ſimilia. Et eſt; Difficilis,moroſus,aſper,nauſeæ,ac tædij plenus. Græci ſimpliciter pro odorato,ac beneolenti accipiunt.

Aſma. ἄσθμα. *Aſma*. Vtriſque affectus in difficultate ſpirandi conſiſtens.

Strologare. ἀστρολογεῖν. *Strologare*. Quo uerbo vtimur μεταφορικῶς, aliquem attonitum fixis oculis ſurſum aſpicere videntes. *Chi ſtrologhi tu?*

Sala. αὐλή. *Sala*. Latini cœnaculum. Notat Perionius.

B

Baggèo. Βάγαιον.vel βάγιον. *Baggeo*.i.craſſum,ſeu magnum. Vnde fabæ grandiores,ſeu latiores appellantur *Faue baggiane*. Vox infimatum, antiquis incognita.

Baio. βαῖος. *Baio*. Badius apud Noni. Ipſe eſt ſpadix,quem phœnicatum uocant. Iſido. Orig.lib.12.ca.1. Idem & ſpadiceus dicitur, & Baius ab eo, quòd termitem vnà cum fructu a palmâ reuulſum Græci σπάδικα, καὶ βαῖον dicunt. Thyleſius in libello de Coloribus.cap.10.

Baccello. βάκηλος. *Baccello*: ita ſolemus appellare inſipidos,atque amenteis,quod inter cætera valet Græca vox; ſic enim Apoſtolius Bizantius. βάκηλος εἶ. ἀντὶ τοῦ γυναικώδης,καὶ ἄνανδρος. ἦν γὰρ βάκηλος μέγας μὲν ἦν, ἀνόητος δὲ, καὶ γυναικώδης.i. Bacel⁹ es. pro eo quod eſt effœminatus,ac mollis. Bacelus enim magnus quidem erat: amens verò,& effœminatus. Si plura deſideras,conſule Notas Nunneſij,atque Hœſchelij in Phrynichum ad hanc dictionem, ubi multa congerunt. Auguſtus,referente Tranquillo in eius vitâ cap.87. pro ſtulto baceolum aſſiduè vſurpabat. Sed hic ſenſus Etruſcis metaphoricus eſt: propriè enim appel-

lamus

ſumus *Baccelli*, quas Virgilius Georgico.p ſiliquas, & Colu. lib. 7. cap. 4. valuules dixerunt. Et cum ſimpliciter enunciamus, quaſi per antonomaſiam de fabarum ſiliquis intelligimus: de qua ſignificantiâ ita Galeottus Martius. De Doctri. Promiſ. c. 6. In Thuciâ ſcapos recentium fabarum in linguâ vernaculâ baccelles dicunt; *Baccila* enim Punicè faba eſt.

βάκτρον. Baſtone. i. baculus. A nobis ſumitur etiam *μεταφορικῶς* in ſententiâ parum honeſtâ quemadmodum batuere a Romanis verbum factum a Græco *βατεύειν*: quod obſeruatū fuit a Victorio in Epiſtolâ illâ ad Pætū. Adag. *Amico, come il can del baſtone.* i. Vt ouis lupum. ſ. amat. Ex prouerbio: Vt lupus onem. *Baſtone.*

βακχεύματα. Banchetti. i. conuiuia, vel compotationes. Vox Græca Bacchanalia, vel debacchationes ſignificat. Hinc. *Banchetti.*

βακχεύειν. Banchettare. i. aliquem conuiuio excipere, vel alicui conuiuium facere. *βακχεύειν* valet Bacchanalia agere, vel Orgia celebrare. *Banchettare.*

βαλίος. Vaio. i. varius, maculis varijs diſtinctus. *Vaio.*

βάλλειν apud Græcos plura ſignificat. Nos hinc deduximus *Vagliare*, hoc eſt vannare, ſeu cribrare: in quam ſententiam vſurpauit Heſiodus in opere, cui titulus *ἔργα, καὶ ἡμέραι.* *Vagliare.*

βαλλίζειν. Ballare. i. tripudiare, ac pedibus, ut dixit Virgi, lib. 6. choreas plaudere. Adag. *Aſſai ben balla, a chi fortuna ſuona.* i. Fortunatis omnia rectè ſuccedunt. *Ballare.*

βαλλισμὸς. Ballo. Ipſa ſaltatio. *Ballo*

βαμβάκιον. Bambagia. Candidum lanæ genus, ex qua inter cætera fiunt telæ illæ, quas Latini vocant bambacinas, & nos *Bambagino*. Adag. *Gaſtigar col baſton della bambagia.* Dicimus, quando e. g. patruus uidens nepotem eſſe moribus improbis, nec tamen ipſum plectit, vel obiurgat, quippe qui ſe nihil boni facturum exiſtimet; ſed, condito teſtamento, alterum ſibi hæredem inſtituit. Tunc enim quadrat; *E' l' ha gaſtigato col baſton della bambagia.* *Bambagia.*

βαπτίζειν. Battezzare. i. Initiare, vel ſacrâ aquâ luſtrare. A ſacris ſcriptoribus baptizare dicitur. Adag. *Chi ſi battezza ſauio, s' intitola pazzo.* i. Qui ſeipſum ſapientem appellat, ſtultitiæ ſuæ vitium prodit. *Battezzare.*

βασανίζειν. Baggiolare. i. ad æquilibrium aptare. Vox lapidarijs notiſſima. *Baggiolare.*

βασιλικόν. Baſſilico. Sic Heſychius: alij Græci *ὤκιμον*, ſiue *ὤζιμον* appellârunt; Et Latini ocimum, & ozimum verterunt. *Baſſilico.*

βασσάρα. Maſſara. i. ancilla. Græcis eſt mulier proſtituta. Niſi malimus deducere a uoce *μαγείρισσα*, quę extat in pri. Regum, cap. 8. & coquam ſignificat. Noſtra eſt in Epitaphio Brunetti; Quæ tamen Venetorum propria dicitur. *Maßara.*

βατταρίζειν. Tartagliare. i. linguæ vitio tardè, ſeu incōcinnè loqui. Vide hîc in voce *ψελλίζειν.* *Tartagliare.*

βαΰζειν. Abbaiare. i. latrare. Baubari, dixit Lucretius in. 5. *Abbaiare.*

βαυκάλιον. A Plauto batiocus dicitur i. vas quoddam, in quo vinū è cado hauſtum ad menſam fertur. A nobis dicitur *Boccale*. Et quoniam huiuſmodi vaſa lutea ſunt, a figulis ſemper aliquid in ipſis appingitur, vel ſcribitur: vnde ortum eſt adagium, *Eſſere ſcritto pe' boccali*; de quo ſuo loco. Paulus Iuriſcoſ. ex ſententiâ Alciati lib. Prætermiſſorum primo baucalium *Boccale.*

vſurpauit in l.3.π.de Supell.lega. vbi enim antea legebatur, Impanalioſa,& deinde Imperiala uaſa,& modò in nonnullis, Toralia,mappa uilloſa; Alciatus reponit,bocalia,cuppæ,aleiſa. De quibus iudicabunt doctiores. Vox Græca extat apud Homerum,& vas vinarium ſignificat.

Be, be. βῆ,βῦ,*Be,be*, Ita de hac voce Euſtathi.in 9.Ilia. οἱ δ' αὐτοί(nempe παλαιοί) φασιν ὁμοίως μιμητικῶς, καὶ βῆ, ὁ μὴ ὢ βαί, μίμησιν προβάτων φωνῆς. Κρατῖνος. ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων, βαδίζει. Et Varro de Re ruſti. lib.2.c.1. Vox earum (agit de ouibus) non me,ſed bee ſonare videtur,oues beelare vocem efferentes:a quo belare dicunt,extritâ literâ,vt in multis.

Baſſo. βῆσσα. *Baſſo.* Ima uallis,conuallis. Antiquiores Latini,auctore Feſto, huiuſmodi loca appellabant Atras.

Boccia: *Boccinolo.* βικίον,& βικίδιον. *Boccia*,& *Boccinolo*. Vitreorum vaſorum genera aromatarijs notoſſima. Aſcanius Perſius.

Bicchiero. βῖκος,vt Canin.vel βικίον. *Bicchiere*.i.cyathus, vel poculum. Adag. *E' ſi beuebbono in vn bicchier di veleno*.i. Oderunt ſe odio Clodiano,vel nouercali. *E' puo rompere vn bicchiere,e ſtarci*.i.Satis gratioſus eſt:Nō vulgari beneuolentiâ diligitur. *Egli è affogato in vn bicchier d'acqua*. De eo,qui e.g. ob minimam culpam in carcerem incluſus,patefactis maximis facinoribus, pœnas dedit grauiſſimas.

Braueria. βλαβυρία. *Braueria*.i.verborum iactatio,vel cum verbis minitatio. Vox Græca vaniloquium ſignificat.

Biaſimare. βλασφημεῖν. *Biaſimare*.i.criminari,vel alicuius vitij inſimulare. Adag. *Chi biaſma altrui,ſe ſteſſo condanna*.i. Qui criminatur alios,culpâ non vacat.

Botro. βόθρος. *Botro*. Nobis eſt ima,atque abſtruſa vallis,Græcis fouea,vel puteus.

Bottino. βόθυνος. *Bottino*.i.puteus in medio impluuij,vel alibi; vbi aqua pluuia,vel popinæ,aliaéque domus ſordes colliguntur. Græca dictio ſcrobem,ſeu foueam ſignificat.

Bouina. βόλβιτρον. *Bouina*.i. ſtercus bubulum. Apud Phrynichum;quamquam ipſi magis probetur βόλιτρον,ut verbum electius.

Bottinare. βοθυνεῖν. *Bottinare*,vel *Abbottinare*. Dicitur de militibus,quando prædam inter ſe partiuntur; Perio.

Balia. βαλεία. *Balia*.i.ſumma magiſtratus poteſtas,ut eſt Florentię poteſtas Octouirorum,qui in facinoroſos animaduertēdi ſupremam habent facultatē. Vnde,quando habemus aliquem ſub noſtrà poteſtate,dicimus. *Io l'ho in mia balìa*. Dan.Purg. Cant.1.

Ed ora 'ntendo moſtrar quelli ſpirti,
Che purgan ſe ſotto la tua balìa. Et Petrarcha Cant.39.
Mentre che 'l corpo e vino.
Hai tu 'l fren in balìa de' penſer tuoi.

Dictio Græca eſt; Functio eorum,quæ ad Senatoria munia pertinent,& quidem quæ fit a Senatore. Exempla in Theſauro.

Voglia. βούλησις. *Voglia*. Quæ vox duo nobis ſignificat.i.voluntatem,ſeu cupiditatē, & ſigna quædam in humano corpore,modò lactis albedinem,modò vini nigredinem,&c.huiuſmodi referentia,quæ Græci σίγματα dicunt.

Bolla. βόλλα. *Bolla*. Nobis propriè eſt puſtula:aliàs accipitur pro diplomate Pontificio.Gręcis(in qua ſignificantiâ Latini quoque bullam uſurpant)eſt aquę tumor,quē nos dicimus *Sonaglio d'acqua*. A Dāte appellata fuit *Bulla in* Homoeoteleuto Purg.Cant.17.

E come

E come queſta immagine rompeo
Se, per ſe ſteſſa, aguiſa d'una bulla,
Cui manca l'acqua, ſotto qual ſi ſeo.

βόττις. Auctor Baſilicorum ad l. Vinaria de Verb. Sign. ſerias vettit *βόττις*, *Botte.*
vt nos *Botti*. Cuiaccius in ſuis Obſeruatio. lib. 9. c. 26. Adag. *Far di botti bari li*. Simile illi. *Far d'una lancia un zipolo.* Quaſi dicas; Pro amphorâ vrceum facere.

βραδύς. *Balordo*. i. bardus, ſtupidus. *Balordo.*

βράκος. *Brache*. i. femoralia, ſiue ſubligacula. Adag. Significare volentes, non aliena, ſed ſua cuique curanda, in eum, qui contra facit, dicimus. *Le brache* *Brache.*
altrui ti rompono il culo. A' ſottili caſcon le brache. i. Vitis gracilibus tibialia decidunt. Vſurpamus, indicantes, maximum eſſe lucrum, vt dixit Comicus, pecuniam in loco negligere: qui enim, plus æquo parcus, quibuſdam impenſis vult parcere, maximas inde facere, ſæpius cogi. *Portar le brache*. De vxore, quę viri parteis ſibi arrogat.

βράχειν. *Brauare*. i. obiurgare, ſeu vociferari: quod etiam inter alia ualet Græca vox. *Brauare.*

βραχιόλιον. *Bracciale*. Gręcis ē bracchii ornamētū: nobis notę ſignificationis. *Bracciale.*

βρίακχος. *Briaco*. i. ebrius, vino ingurgitatus. Græcis eſt Baccha. i. Thyas. An *Briaco.*
tiquiores Latini dixerunt Ebriacus, vt ſuo loco inuenies, ſi tibi hæc origo non probatur.

βρόγχος. *Bronco*. Ita ramum ab arbore iam abſciſſum appellamus. Dictio Gręca quandoque columellam ſignificat. *Bronco.*

βροντᾶν. *Brontolare*: quod valet apud nos præ iracundiâ ſecum ſtomachari, *Brontolare*
irámque ſuſurrando pręſeferre. Idem interdum dicitur *Borbottare*. *Bollire*. Notat Victo. var. lect. lib. 18. c. 14.

βρόχος. *Brocca*. Græcis vas vinarium: nobis hydria. *Brocca.*

βρυχὴ. Ab hac voce, quæ ſignificat fremitum, vel ſtridorem, fortaſſe originē *Briga.*
duxit *Briga*, qua nos inter alia turbam, ac litem ſignificamus. Ab alijs dicitur *Briga*, quaſi trica, cū quibus non pugno. Adag. *Cōperar le brighe a contāti. Cercar le brighe col fuſcellino*. i. Sibi p ſe liteis, ſeu moleſtias cōparare.

βρωμᾶσθαι. *Bramare*. i. optare, vel expetere. Vox Græca, vt ex multorum Lexicographorum ſententiâ innuit Theſauri compilator, inter alia valet, eſcā *Bramare.*
appetere: a quo ſignificatu noſtra non longiùs abeſt.

βύρσα. *Borſa*. Propriè crumena, vel marſupiū. Græca coriū ſimpliciter ſignifi *Borſa.*
cat, vt ex Virgilii loco notiſſimo. Translatè verò accipitur pro diuitiis, uel pro ipſâ pecuniâ. Vnde Adag. *Egli ha buona borſa*. i. Pecuniâ ſatis abūdat. *Il buon pagatore.*
Dell'altrui borſa è ſignore. i. Crumenæ alterius imperant bona nomina. Qui. ſ. creditori ſuo ſemel, atque iterum certo, dictoq; die ſatisfecit, vnde bonum nomen habeatur, huic in dies arbitratu ſuo maiora creduntur.

Γ

γαλαξίας. *Galaſſia*. i. lacteus circulus. Vtitur Dan. Parad. Cant. 14. *Galaſſia.*

γαλβάνη. *Gabbano*. Nobis propriè ruſticum pallium, vel lacerna. *Gabbano.*

γαλεάγρα, cum inter cætera ſignificet carcerem, & noxiorum locum, credo hinc noſtrateis generali voce biremeis, triremeis, quadriremeis, & huiuſmodi, vbi, libertate amiſsâ, plectuntur noxij, *Galee*, vel, *Galere* appellâſſe. *Galee.*

γάλιον. *Gaglio*. i. coagulum. Græcis eſt herba, qua lac coaguli uice cogitur. *Gaglio.*

γαρύειν.

Gareggiare. γαρύειν. *Gareggiare*.i.certare,vt e.g. lueris certare:a quo ſignificatu non longè abeſt Græcum verbum.

Genia. γενεά. *Genia.* Nos vtimur in malam partem,ſignificantes malum hominum genus,peſſimam populi familiam.ſic enim dicimus;*Vna mala genia*; *vna pazza genia*.

Guerra. γέρρον. *Guerra.* Vox græca ſonat arma;noſtra verò bellum. Caninius deducit a Syriacâ. *Ghera.* Adag. *La Guerra fa i ladri, e la pace gl'impicca.* i.Fit belli tempore ;fur, pacis ſuſpenditur.

Gretto. γλίσχρος,ἀνελεύθερος περὶ τὰς δαπάνας.i.In impenſis ſordidus. Philo. *Gretto.* Ita appellare ſolemus rem anguſtam,& hominem in impenſis nimiùm parcum. Minutus uertitur a Victorio. Vtitur enim hac uoce Ariſtoteles quarto de Mori.vbi agit de Illiberalitate.Notat idē Victo.ita inquiens. Quod Græcum verbum arbitror in ſermonem noſtrum patrium tranſiſſe, ſed, vt neceſſe eſt, aliquantum deprauatum: hos enim (nempe γλίσχρους) nos quoque vocamus Gretti.

Chioſa. γλῶσσα. *Chioſa*.i.breuiſſima interpretatio.Gloſſa(inquit Iſidorus Orig.lib.p. cap.29.) Græcâ interpretatione linguæ ſortitur nomen. Vnde *Chioſare*. Dant.Purg.Cant.11.

Piu non dirò,e ſcuro ſo,che parlo:
Ma poco tempo andrà,che i tuo' vicini.
Faranno sì,che tu potrai chioſarlo.

Logrizia. γλυκύῤῥιζα. *Logrizia.* Vulgò ī officinis dicitur liquiritia. Theophraſtus Hiſt. Planta.lib.9.Scythicam nominauit,eo quòd in Scythiâ circa Mœtim paludem copioſè proueniat. Alij,teſte Plinio,ἄδιψον appellant; quoniam,in ore detenta,ſitim arceat.

Gonfio. γόμφος. *Gonfio*.i.tumor. Vox Græca inter alia ſignificat cuneum, & minimorum corpuſculorum coaceruationem,ſeu concretionem. Quæ ſignificatio non videtur omnino abhorrere a noſtræ.

Guaio. γόος. *Guaio*.i.lamentatio,vel ploratus. Noſtrâ utitur Dantes Infer. can. 5. In plurali magis eſt in vſu tam apud nos,quàm apud vetuſtiores.

Inginocchiarſi. γονυκλιτεῖν. *Inginocchiarſi*.i.genua flectere. Ingeniculari dixit Lampridi:in Heliogabale.

Ginocchia. γόνατα. Le *Ginocchia*.i.genua.

Graffiare. γράφειν. *Graffiare*.i. vnguibus,uel aliâ re pellem notare, ſeu leuiter lacerare.

Garontoli. γρόνθοι. *Garontoli*.i. pugni. Vox Florentinæ plebi notiſſima; vnde inquiunt, *Dar de' garontoli*.i.Pugnos inffigere. Hæc dictio antiquis fuit incognita.

Girare. γυρεύειν. *Girare*.i.circuire,ambire. Vtriſque idem,

Giro. γύρος. *Giro*.i.Orbis. Vſurpauit Menander in Comœdiâ, cui Titulus Μισογύνης,referente,ac reprobante Phrynicho.

Δ

Dare. Δαίρω,ſeu δάρω.μ.δαρῶ. Inter cætera valent percutio, ac verbero, quod nos dicimus *Dare*. Exempla Græcæ Dictionis, ὁ μὴ δαρεὶς ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται.i.Homo,non percuſſus,non inſtruitur.In Græcarum Senten. Collectaneis.ἀέρα δαίρειν.i.Aëra uerberare;ἐπὶ τῶν ἀπράκτοις ἐγχειρούντων.In eos,

Dazio. qui in irritū laborāt:Quod nos;*Trarre al vento*.Apud Euſtathi. in Ilia.v.

Deſinare. δάμαρ. *Dama*.i.Amaſia,uel amica. Græca, vxor.

Dama. δασμὸς. *Dazio*.i.Vectigal,ſeu tributum.

δειπνεῖν. *Deſinare*.i.prandere.

δεῖπνος.

δεῖπνος. *il Deſinare*.i. prandium. Adag. *Non può accozzarla cena col deſinare.* De e ɔ, qui, quamquam multùm laboret, pauperie tamen premitur, vixque ſuppetunt neceſſaria. *Il deſinare*

δεξιός. Detrro.i.Callidus,ſcitus.Lucia.ἀνὴρ προσομιλῆσαι δεξιός. *Huomo nel praticar deſtro*.i. Vir in hominum congreſſibus, colloquijſque cautus, ſiue callidus. *Deſtro.*

δίαιτα. Diæta. *La dieta.* Plura apud Gręcos,& Latinos. Nobis ſignificat abſtinentiâ, ſeu temperantiâ a cibis, quam medici ægrotis præſcribunt. Inediam dixit alicubi Cicero in ſenſo non admodum diſſimili. *Dieta.*

διάφραγμα. *Diafragma.* A celſo ſeptum tranſuerſum nuncupatur. *Diafragma.*

δίεσις. *Dieſi* (de cuius ſignificantiâ Budeus in Commenta. Linguæ Græ. & Iſidorus Originum, lib.2.c.19.) dictio noſtris muſicis vſitatiſſima, ut etiã *Dieſi.*

διαπέντε, διατεσσάρων, διὰ πασῶν. i. *Diapente, Diateſſeron, Diapaſon*, & huiuſmodi; quas cum alijs quàm plurimis conſultò breuitatis cauſſâ omitto. *Diapente. &c.*

διπλόος. *Doppio*.i. duplex. Nobis, & Græcis, ſi homini addatur, eſt uerſutus, ac ſubdolus, Dixiſſem etiam Latinis, ſi locus ille Horatianus: *Doppio.*

Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei;

& alter Catulli

Nam mihi, quam dederit duplex Amathunthia curas,
Scitis, & in quo me exercuerit genere;

unus quoad lectionem, & alter quoad ſententiam, adhuc non eſſent controuerſi iuris. In hoc autem ſignificatu alibi me notâſſe impræſentiarum non ſuppetit. διπλοῦς ἀνήρ, uſurpatur ab Euripi. & ab Homero non ſemel, ut notat Paroemiograph. in Adag. Duplices uiros. Nos παροιμιῶδες efferimus. *Più doppio d'una cipolla.*

δόκαι, vel δόγαι. *Doghe*.i. lagenarum, uel ſeriarum aſſeres oblõgæ, nec admodum latæ. Vnde uerbum *Dogare*, quo utitur Dantes Inf. Canti. 31. De Græcis meminit Cuiac. Obſerua. lib.9.c.26. *Doga.*

δολερός: *Doloroſo*. Vnde, *Egli è cattiuo, doloroſo.* Nequam eſt, & improbus. *Doloroſo.*

δοχεῖον. *Doccione*, vel, *Doccia*.i. Canalis, tubus, euripus. Vox Græca uas, ſeu receptaculum ſignificat. *Doccione.*

δύσκολος. *Diſcolo*.i. moroſus, præfractus, ſeu moleſtus, uel factioſus. *Diſcolo.*

δυσφημεῖν. *Diffamare*.i. Alterius famam lædere. *Diffamare*

E

ἐγκαγχάζω. *Sgangaſciare*, uel, ut uulgò, *ſganaſciare*. i. imoderatè rideo. Vict. in Comm. Politi. Ariſto. *Sgangaſciare.*

ἔκστασις. *Eſtaſi.* Mentis alienatio. *Eſtaſi.*

ἐλλύχνιον. *Lucignolo*.i. mergulus, nempe funiculus, qui in lychno flammam nutrit. *Lucignuolo.*

ἔμφασις. Præter alias ſignificantias verti poteſt Repræſentatio, vel Imago; in quo ſenſu utimur nos *Enfaſi*: quando enim aliquis adeò uehementem uſurpauit orationem, ut rem ipſam egiſſe, atque ob oculos poſuiſſe uiſus ſit, dicimus; *Egli ha detto con Enfaſi, con Energia*: Quod etiam ualet ἐνέργεια ipſis Græcis. Latinè pro his commodè, atque aptè uehementiam, uel alacritatem dixerimus. *Enfaſi.*

ἔντερα. *Interiori*.i. Inteſtina, exta, uiſcera. *Interiori.*

ἔντομα. *Entomata.* Inſecta.i. minuta, & imperfecta animalia. Vtitur Dantes Purg. Cant. 10. *Entomata.*

Poi ſiete quaſi entomata in difetto.

Epiſodio. ἐπεισόδιον. *Epiſodio.* Romanis digreſſio. Antiquiores Etruſci dixerunt *Incidenza.*

l'Ermo. ἔρημος. ἡ. *Ermo.* Locus eſt, ubi Anachoritæ ſolitariã uitam degunt. Solitudo.

Ermo. ἔρημος. ὁ. item nobis *Ermo* ſignificat, ſed ἐπιθέτως accipitur.

Sermollino ἕρπυλλον. Serpyllum. Prius a noſtris, ut cenſeo, *Serpolino*, deinde *Sermollino.*

Arri. ἔῤῥε. *Arri.* Caninius. Vox agaſonum, qua iubent, iumẽta properare, ſeu grandiorem grandire gradum, ut dixit Plautus.

Arroſtarſi. ἐῤῥώθη. *Arroſtarſi.* i. feſtinare, ſiue huc, atque illuc aliquid perficiendi gratiâ curſitare. Thucydides in ſententiâ non admodum diuerſâ uidetur vſurpâſſe eo in loco: ἔῤῥωντο ἐς τὸν πόλεμον. i. Animoſè bellum capeſſebant; ut vulgò vertitur.

Z

Zelo. Ζῆλος. *Zelo.* Apud nos pro bono quodam amore. Apud Græcos uariè accipitur.

Geloſo. ζηλότυπος. *Geloſo.* A nobis dicitur propriè de eo, qui vxorem habens, in eius amore ſuſpicioſus eſt. Adagium vulgi. *Egli è meglio eſſer geloſo, che becco:* Quo in uiris huiuſmodi uitium excuſant.

ζηλοτυπία vocatur ipſa amoris ſuſpicio. Suſpicio ſimpliciter vertitur a Terẽtio in Eunu. Zelotypiam dixit Cice. in Quartâ diſputatione Tuſcu. Et nos *Geloſia.* Sed vox hæc ualet etiam, quod Latini Tranſennam dicunt: ſed eam tantùm, quæ cancellorum vice feneſtris apponitur.

Geloſia.

H

Semicirculo. ἡμίκυκλος. *Semicirculo.* vel potius ab ἡμὶ, & circulus, ut *Semicapro*, ab ἡμὶ, & caper. Vbi notandum, Etruſcos in fingendis ſuis uocibus a Græcis, quæ a uocali aſpiratâ inchoent, interdum, ſ, pro aſpiratione ſolitos fuiſſe præponere, ut in hac ἡμὶ, & ἕλλα *Sella.* i. Ephippium, ſed genelarior *Sella.* Quod etiam a Romanis factum fuiſſe, teſtis eſt Feſtus in uoce Suppum, quam ab ὕπτιος deriuatam dicit, aſpiratione in, ſ, literam commutatâ. Item nõ uidetur ſilentio innoluendũ, eos ex uerbis compoſitis modò integras uoces deſumpſiſſe, ut ἡμίθεοι, *Semidei*; modò priorẽ partẽ, ut *Semicapro*; modò poſteriorem, ut ἡμισπάθιον, *mezzaſpada*, & modò ſolâ imitatione cõtẽtos fuiſſe, vt ἡμιάνθρωπος, *mezzuomo.* i. Semihomo, ut dixit Columella. lib. 10. & Virg. Aen. 8. Quam uocem interdũ transferimus ad corporis breuitatẽ ioco exprobrandã. Sũt aliæ quoq; dictiones Semigrçcç tũ apud ſacros, tũ apud profanos ſcriptores, ut ἀρχι conſul. *Arcicõſolo*; Sub διάκονος, *Soddiacono.* Item ſunt quædam, quæ Græcam quidem originem habent, Græcè tamen uix exprimi poſſunt, ut *Eſſere in Eddommoda.* i. Hebdomadis, vel ſeptem dierum officium gerere; *Domedario* quaſi Hebdomadarius; quæ utræque, quin ἀπὸ τῆς ἑβδομάδος fiant, nemini dubium eſt. Has autem (*Soddiacono* ſcilicet, & *Domedario*) è ſacris ſcriptoribus attuliſſe ſufficiat: quàm plurimas enim alias, ponens non ἀμέσως a Græcis, ſed per Latinos, Religione eflagitante, ad nos deriuatas, promiſſo ſupra ſilentio prçtereo.

Semicapro. *Sella.* *Semidei.* *Mezzaſpada.* *Mezzuomo.* *Arcicõſolo.* *Soddiacono.* *Domedario.*

Emiolia. ἡμιόλιος. *Emiolia.* Vox cantoribus notiſſima. Dictio Grçca uertitur Seſquialter, ſiue Seſquiplex.

Epa. ἧπαρ. *Epa.* Nobis eſt pars illa corporis eminẽs a ſtomacho ad inguina; vẽter. Dantes Inf. cant. 30.

Col pugno gli percoſſe l'epa croia.

Et

Et Brunettus in Epitaphio; *Epa enfiata*. Græcis eſt iecur. Ad quam ſignificantiam ſpectare videtur dictum illud; *E' ficaca l'epa a arriuare a queſto ſegno.*

θαλλὸς. A Græcis pro ſurculo, & ramo accipitur; Nos autem dicimus *Talli* ſimplices violarum plantas, & huiuſmodi. Thallo vtitur Colu. lib. 11. c. 3. Niſi arundines tranſuerſas in modum iugatæ vineæ crebras diſpoſueris, thalli ceparum ventis proſternuntur. Adag. *Mettere vn tallo ſul vecchio.* De ſenioribus, qui poſt ægrotationem, vel malam valetudinē adeò ſanitatem recuperârunt, ut quàm viuaciſſimi videantur. *Tallo.*

θάλλειν. *Tallire.* i. pullulare, ſeu ſurculum emittere. *Tallire.*

θεῖος, & θεία, ſeu Laconicè σεῖος, & σεῖα. *Zio*, & *Zia.* vtriſque idem: pro quib. Latini ſpecialiter dicunt patruum, & auunculum; amitam, & matertera̅. *Zio Zia.*

θέμα. *Tema.* i. propoſitum, ſiue argumentum. *Tema.*

Perocche ſi mi caccia il lungo tema. Dant. Inf. can. 5. Et Petrar.

Ma per non ſeguir più ſi lungo tema. In Triumpho Mor. cap. 1.

θήκη. *Zecca.* Locus, ubi percutitur moneta. Cani. *Zecca.*

θησαυριστὴς. *Teſauriere*, vel *Teſoriere.* i. Theſauri cuſtos. Ioannes Picardus Celtopædiæ auctor. ἀργυρολόγον appellant vulgò Græci. *Teſauriere.*

θλίβειν. *Trauagliare.* i. diuexare, ſeu conflictare. Perioni. *Trauagliare.*

θρησκεύειν. *Treſcare.* i. Sacros ritus peragere, ſacrificare. In hanc ſententiam accepit Dantes. Purg. can. 10. *Treſcare.*

Lì precedeua al benedetto vaſo,
Treſcando, alzato l'vmile Salmiſta,
E più e men che Re era'n quel caſo.

Quos verſus vtcunque ſic adumbro.

Hîc propè vas aderat Pſalmorum ſcriptor, amictu
Purpureo altè præcinctus; peragénſque parentum
Sacra, ſacrum regem tali referebat in actu.

Hunc locū mihi ſuggeſſit Alexander Roſſius Excellentiſſimi Petri Matthæi F. qui, dum noſtræ Magnæ Ducis iuſſu Linguæ Gallicæ Pariſis operam dabat, Quarto Idus Martias CIↃ IↃ CII altero, & uigeſimo ſuæ ætatis anno humanitatis debitum perſoluit. Nolui humaniſſimum iuuenē, mihique chariſſimū paruo hoc Eclogio fraudare. Alia etiam, longeque diuerſa eſt huius uerbi ſignificantia, ut inter cæteros ex notiſſimo illo Petrarchæ Tetradecaſticho (vulgò appellatur *Sonetto*) accipi poteſt. Sed de his cumulatè in noſtro Dictionario. Hinc. *Sonetto.*

θρησκεία. *Treſca.* i. Ipſa talis operatio. Eſt etiam genus quoddam ſaltationis, de quâ Gellus Florentinus pluribus percurrit in ſuâ ſextâ Scholâ (*Lettura* dicitur a nobis) cap. 14. Inf. Dantis; ad eos verſus; *Treſca.*

Sanza riposo mai era la treſca
Delle miſere mani, or quindi, or quinci,
Iſcotendo da ſe l'arſura freſca.

θριγκὸς. *Trincea.* i. agger, ſeu vallum. Petrus Victo. Vari. lecti. lib. 2. c. 12. *Trincea.*

θύρσος, thyrſus. *Torſo.* Nobis propriè ualet pomū exeſum, ſiue ſit malum, ſiue pyrum. Vnde μεταφορικῶς ſtatua ſine capite, brachijs, ac pedibus dicitur Torſo. Græcis, ac Latinis plura, ut per eos. *Torſo.*

I

ἰάνθινος. *Gentile.* i. humanus, ſeu venuſtus. Quaſi flos hominum. Vel ab εὐγε- *Gentile.*

νὴς, dempto ἐν: Perionius.

Idioma. ἰδίωμα. *Idioma*.i. Sermonis, ſiue eloquij proprietas.

Mantello. ἱμάτιον. *Mantello*.i. pallium. Vel ἀπὸ τῆς μανδύης, quod eſt penulæ genus. Perio. & Bayſi. Adag. Alicui negocio finem imponere cupiens, inquit. *Caniſene cappa, ò mantello.*

Io. Ἰώ, vel ἰών. Boeotum vox. *Io*.i. ego.

K

Gongolare. καγχαλάω.i. cachinnor, lætor, geſtio. Et nos *Gongolare* dicimus, quando aliquis iucunda, ac grata uidens, vel audiens intrinſecus non modicùm lætatur. *Gogolare* dixerunt antiquiores.

καθὲν *Cadauno* dicebant ueteres: modò dicimus *ciaſcuno*. i. quodque, vnumquodque. Vox Græca ita extat apud Achillem Tatium lib. 3. eſt enim pro καθ' ἕν.

Catetto. κάθετος. *Catetto*. Vox fabris notiſſima. Reperitur apud Caium, & Theodoſium in lib. de Limitibus.

Inquanto. καθὸ, aut καθόσον. *Inquanto*.i. quatenus.

κακκᾶν. De hac uòce ſic Euſtathi. in Ilia. N. ἐξ αὐτοῦ δὲ (nempe κακίζειν) τὸ κακκᾶν τυνήθως ἐπὶ παιδίων, ἐπεὶ καὶ τοῖς δειλιῶσιν ἕπεται τοιοῦτόν τι πάσχειν. Ex ipſo autem (κακίζειν valet δειλιᾶν.i. ob ignauiam refugere, timidum eſſe) τὸ κακκᾶν conſuetè de pueris, ſiquidem contingit, & timidos huiuſmodi tale

Cacarſi ſotto. perpeti. Vnde a nobis dicuntur *Cacarſi ſotto*; qui ſeu præ timore, ſeu præ aliâ quauis perturbatione in tractando negocio nihil agunt, nec quidem loqui poſſe uidentur. Hinc.

Cacca. κάκκη. *Cacca* uox puerilis notiſſima; Ex qua verbum Latinum, & Etruſcum (honor ſit auribus) cacare; quod a Græcis dicitur χέζειν

Calamaio. καλαμάριον. *Calamaio*.i. atramentarium; Græci μελανδοχεῖον dicunt: nam καλαμάριον illis ſignificat thecam, in qua calami reconduntur; quod nobis *Pennaiuolo*.q. Pinnarium.i. καλαμοθήκη.

Galoppare. καλπᾶν, aut καλπάζειν. *Galoppare*. Vox Græca, ut vertit Budæus, ſignificat equum ad ingreſſum exultantem urgere.

Cano. κάλως. *Cano*. Funis quidam nauticus, rudens.

Camera. καμάρα. *Camera*.i. thalamus, ſeu cubiculum. Vox Græca eſt fornix, ſeu teſtudo, ut apud Latinos camera.

Gamba. καμπή. *Gamba*.i. tibia. Canini: Vox Græca inter alia poplitē ſignificat. Adag. *Tu ti lamenti di gamba ſana*. In eos, qui nullo iure lamentantur: pro quo coqui, ac popinones; *Tu ti lamenti di brodo graſſo*. *Chi non ha ceruello, abbia gambe*. Cuius vſurpandi tēpus eſt, quando e.g. ſeruo iubetur, vt redeat ad aliquid perficiendū, cuius oblitus fuerat. Quando aliquis funditus euerſus eſt, dicimus; *Egli è ito a gambe leuate*.i. Periit funditus. *Doue la uoglia è pronta, le gambe ſon leggieri*.i. facilè id perficitur, cuius perficiendi quis flagrat deſiderio.

Cantero. κάνθαρος. cantharus. Vtriſque idem; Bacchi ſcilicet poculum. Nobis *Cantero* eſt uas quoddam oblongum, quo vtimur in ſellis ligneis ad corporis excrementa recipienda.

Canto. κανθός. *Canto*. Græci pro hirquo.i. oculi angulo accipiunt. Nos latiſſimè pro angulo, pro cōpito generaliter; & ſpeciatim ut plurimùm pro Biuio, Triuio, & Quadriuio. Triuia a Græcis τρίοδα dicuntur; quæ loca cum a populo maximè frequententur, ibiq; alius de aliâ re ocioſè loquatur, occaſionē

nobis

nobis dederũt,opinor, vt vulgò dicatur *Stare a trebbio*,quaſi in triuijs cõmorari illi,qui hilariter inter amicos,& congerrones iocando, ac ludẽdo tempus conterunt. Quadriuium propriè a noſtris appellatur *Crocicchio*.

κανονίζειν.Canonizzare.i. in Sanctorũ numerum adſcribere.

καπάνα.Capanna.Latini Tuguria,mapalia,vel attegias Græco vocabulo appellant. De voce Græcâ ſic reperi apud Xenarchum Comicum: *Canonizzare.* *Capanna.*

— ἑπτὰ δὲ καπάνας ἔτρεφον
εἰς ὀλυμπίαν: τί λέγεις; καπάνας δὲ θετταλοὶ
πάντες καλοῦσι τὰς ἀπήνας: μανθάνω.i.
-- ſeptem autem Capanas nutriui
In Olympiam: Quid ais? Capanas Theſſali.
Omnes vocant plauſtra: Intelligo.

Meminit quoque Iſido. Origi. lib. 15. cap. 12. De ædificiis ruſticis. Adag. *Corpo mio fatti capanna*. Eſt dictum paraſitorum in opipari conuiuij ſplendido apparatu.

καῤῥέζειν.Carezzare,vel *Accarezzare*.i.Indulgere,ſiue demulgere. Vide Heſychium in voce *καῤῥέζουσα*. *Carezzare.*

κατάῤῥοος.Catarro. i. diſtillatio,ſeu pituita. Iſidorus lib. 4. Origi. cap. 7. Catarrum dixit. *Catarro.*

κατὶς,& Home. *κτὶς.Gatto*.i.felis.Cani. *Gatto.*

κατοχήγιον. Catorcio. i. peſſulus. In agro Caſentino vox nota. Dicitur etiam *Catenaccio*. Vulgò. *Chiauiſtello*. *Catorcio.*

καυλὸς.Cauolo.i.braſſica. Græcis eſt generalior pro virgâ cuiuſcunque plantę, ſiue pro quolibet thyrſo. Adag. *Cauol riſcaldato,e garzon ritornato non fu mai buono*. Eſt vulgatiſſimũ,ſententiæq; notiſſimæ. *Tu non hai a mangiare il cauol cõ ciechi*.i. Cum peritis,& qui optimè rem nouerint, tibi eſt agendum. Vulgus aliquem mortuum eſſe, hoc quaſi ænigmate ſignificat. *Egli ha fatto terra da cauolini*. *Cauolo.*

κερατίζειν.Cozzare.i.Cornu petere,vel cornu ferire. Budæ. *Cozzare.*

κερδαίνειν. Guadagnare. i. lucrari. Perio. Adag. Quoties mercator pro lucro ſumptũ facit. *Così è mercante, chi guadagna,come chi perde*. Quando aliquem plurimum lucrifeciſſe indicare volumus; *Egli ha guadagnato vn pozzo d'oro*. *Tanto guadagnar, tanto ſpendere*.i. Quæſtui ſumptum æqualem facere. *Guadagnare.*

κέρδος.Guidardone. Plautus dixit hoſtimẽtum,quod eſt compenſatio, ſeu remuneratio. *Guidardone.*

κεφαλή. Ceffo. i.oris, ſiue faciei pars illa,quæ buccam circumſtat,ſed propriè canis. Dicitur etiam de homine,ſed cum contentu. Vox Græca caput ſignificat; vnde nos partem pro toto more vſitato. *Ceffo.*

κηρός, cera. *La cera.* Sumitur quoq; hæc dictio a nobis pro vultu,& pro vultus nitore, ac ſqualore, qui inibi apparent ex bonâ, vel malâ valetudine, vt,cum dicimus *παροιμιακῶς*. *E' puo eſſer barbero,ma e' non n' ha cera*. i. Fieri poteſt,vt ſit optimus curſor,ſed vultus,ſeu ſpecies non præſefert: quando,nobis non credentibus, narratur, aliquem e.g. eſſe doctiſſimum. Et ſimpliciter; *Egli ha buona cera*; *Egli ha mala cera*. ſ. Eſt illi nitidus,vel ſqualidus vultus. Hinc etiam cenſeo deductum; *Far buona cera*; *Far mala cera*.i. Alicui aduenienti hilarem,vel mœſtum vultum præſeferre; Pro qbus etiã dicimus; *Far buon viſo: far cattiuo viſo*. Circa verò loquendi for- *Cera.*

mulam; *Far gran cera*; facio cum uiris illis doctiſſimis, qui aſſerunt a verbo χαίρειν originem traxiſſe. Vtitur poëta facetus;

Che ſtare allegro ſempre, e far gran cera.

Qui locus ſimillimus eſt illi Menandri.

βίος ἐςὶν, ἄν τις τῷ βίῳ χαίρῃ βιῶν. i.

Vita eſt, ſi quis viuens, vitâ gaudeat. χαίρῃ. i. *Faccia gran cera.*

Incerare. κηρόω. *Incerare.* i. cera oblinere.

Sergente. κῆρυξ. *Sergente.* Qui exercitui ordinem præſcribit. Hinc deducit Perio. ταξίαρχος. i. Tribunus militum. Boccaci. Fab. 11. vtitur pro eo, qui noſtrâ tẽpeſtate appellatur *Birro.*, & alibi in Italiâ *Zaffo.* i. Lictor.

Cerotto. κήρωτον. *Cerotto*; quæ uox Etruſcis duo ſignificat, Emplaſtri genus, ut Græca; & longiorem, craſſiorémque candelam, qua in ſacris ædibus vtimur. Hæc

Cero. etiam dicitur *Cero.* Vnde Adag. *Bel cero*: de homine, qui, cum magnum, formoſiſſimque corpus habeat, nullius eſt conſilii. Vide Pet. Victo. Vari. lecti. lib. 17. c. ulti.

Cinguettare. κιγκλίζειν. *Cinguettare.* i: Obſtrepere, uel uerba temerè fundere.

Ceterare. κιθαρίζειν. *Ceterare.* i. citharam pulſare. Noſtra eſt apud antiquum Mythologiſtam. Vulgò dicimus, *Sonar la cetera.*

Ciuetta. κικκαβᾶν. *Ciuetta.* i. noctua. Cani.

Ciullo. κίλλος. *Ciullo.* i. ſtupidus, ac malemoratus. Vox Græca Doricè ſignificat aſinum.

Ceſto. κίςος. *Ceſto.* Propriè a nobis accipitur pro omni olerum germine; ſed μεταφορικῶς, quando aliquem uolumus illudere, per Ironiam appellamus *Bel ceſto*, ut cum dicimus; *Queſti be' ceſti non ſon buoni a nulla.* In quam ſententiam Græci, referente Paroemiographo; οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. i. Candidorum virorum nulla utilitas.

Conca. κόγχη. *Conca.* i. uas concauum, ac ſuperiùs patulũ, ut interdum a Latinis accipitur concha. Adag. *E' dura piu una conca feſſa, che vna nuoua.* i. Rimoſa concha perannat diutius nouâ. Quando ſignificare uolumus, ſæpe diutius uiuere ſenes malâ valetudine, quàm iuuenes maximè robuſtos.

Cimitero. κοιμητήριον. *Cimitero.* i. locus, ubi mortuorum corpora conduntur. A Cretẽſibus ita uocabatur ædes quædam publica, quam peregrinis, ubi dormirent aſſignabant. Vic. Vari. lect. lib. 8. cap. 2. Adag. *E' farebbe ſpiritare vn cimitero.* De homine clamoſo, ac moleſtæ uocis prædito.

Collare. κολάζειν. *Collare.* i. cruciare, ac torquere. Noſtra apud antiquiores Etruſcos frequẽs eſt. Vnde *Colla.* i. funis, quo cruciãtur rei. Vt in illâ paroemiâ. *La menſa è una mezza colla.* De qua ſuo loco.

Coglione. κολεός. *Coglione.* i. teſticulus: quod etiam inter cętera ſignificat Græca vox. Vulgus ita quoque appellat homines agendarum rerum imperitos: Vnde plebeium Adag.

Pietra, calcina, e ſabbione
Mercatantia da coglione.

Demonax rogatus a Sophiſtâ quopiam, quod uiaticum attuliſſet ad Philoſophiam, admodum Cynicè reſpondit. ὀρχεῖς. i. teſteis. Vt etiam noſtrũ vulgus, quando iratum Scythicè reſpondere ſolet.

Colla. κόλλα, *Colla.* i. gluten. Vnde.

Incollare. κολλᾶν. *Incollare.* i. glutinare.

Golfo. κόλπος. *Golfo.* i. ſinus. Cani. quod etiam inter cætera ſignificat Græca uox. i. mare

mare a rupibus,uel promontoriis circumdatum; *θάλασσα ὑπὸ ἀκρωτηρίων περιεχομένη.*

κολώνη. *Collina.* i.cliuus.Cani. *Collina.*

κυρινός. *Cugino.* i. Sobrinus,uel frater patruelis, Picardus. *Cugino.*

κῦρος. i.puer,uel iuuenis, Hinc uult Perionius, deductum eſſe. *Garzone.* *Garzone.*

κράββατος. *Carabattola.* Vox noſtra ſignificat,quas fabri,& huiuſmodi artifices,aut uiatores ſecum ferunt inſtrumenta,uel ſupellectiles. *Garabattola.*

κρώζειν. *Gracchiare.* i.garrire. *Gracchiare.*

κρίζειν. *Gridare.* i.clamare. Adag. Qui maximè vociferatur,dicitur; *Gridare a corr'huomo. Gridare a teſta; quant'e'n hanella gola; a piu non poſſo.* *Gridare.*

κρούειν. *Crollare.* i. E' loco mouere. Dictio Græca ualet pulſare. *Crollare.*

κρύπτη ἀπὸ τοῦ κρύπτειν i.ab occultando,ſeu latendo. *Grotta.* i.cauerna,uel ſubterranea teſtudo. Cani. *Grotta.*

κῦμα. *Cima.* Vox Græca inter plurima ſignificat germen illud, quod in ſummâ caulium ſtirpe in primâ generatione prouenit (nos appellamus *Broccolo*) Etruſca uerò cuiuslibet rei apicem, ſeu uerticem generaliter. Adag. *Eſſer cima d'huomo;* De homine callido,ac perito. Et Dan.cecinit, *Cima.*

Che cima di giudicio non s'auualla. Purg. Cant. 6.

Andar ſu per le cime de gli alberi. De eo,qui, vt dixit Pamphilus Terentianus, nodum in ſcirpo quærit, nec conſuetis acquieſcit.

κυπτάζειν. *Guatare*. . ſeu *Guardare.* i. Aſpicere. Perio. Dan. Purg. Can. 5. *Guatare.*

Ed io: perche ne' voſtri uiſi guati

Non riconoſco alcun; &c.

κώθων. *Ciotola.* i. Viatorium,uel militare poculum. Deſcribitur ab Athenæo lib. 11. Dipnoſo: De quo etiam Heniochus Comi. *Ciotola.*

πιεῖν τις ἐγχείτω λαβὼν πυριγενῆ,
κοιλοτερῆ, βραχύωτον, παχύστομον, κώθωνα
παῖδα φάρυγγος. i.

Ad bibendum infundat aliquis,accipiens ignegenitum,
Rotundum,breuibus auribus,craſſo ore, Cothonem
Gutturis miniſtrum. Hinc

κωθωνίζειν. *Cioncare.* i.largiùs bibere. Citatur inter Græcorum Paroemias. *Cioncare.*

κῶλος. *Culo.* i.partes poſteriores, ſed pudendæ tantùm. Adag. Si mercator.e.g.decoxit,inquit uulgus. *Egli ha dato del culo in terra: Sul laſtrone*; & Brunettus in Epitaphio, *Sul petrone.* *E' non iſtette a dire. al cul vienne.* i. ſtatim abijt. Nullâ interiectâ morâ diſceſſit. *Culo.*

κωφός inter alia ſtolidus,ſtupidus. Nos *Goffo.* Adag. De aliquo,qui tardus, ſtupidúſque videatur,ſed dexterrimus ſit. *Come l'orſo: Goffo, e deſtro.* *Goffo.*

Λ

λάγανα. *Laſagne.* i. quædam quaſi membranulæ ex farinâ, & aquâ; quæ iure pingui coctæ,& caſeo, pipere, alijsque aromatibus condîtæ in cibum dantur. Vox Græca, teſte Heſychio, ſignificat placentæ genus. *Laſagne.*

λαγάσειν de qua Heſychius. *Laſciare.* i.omittere. *Laſciare.*

λάμπειν, ſeu *λαμπάδιζειν.* *Lampeggiare*, hoc eſt ſplendere, ac fulgere. *Lampeggiare.*

λείχειν. *Leccare.* i. Lābere. Adag. *A can, che lecca cenere, non gli fidar farina.* i. Farinam haud credas, cinerem lambenti cani. Quo ſignificamus, magna non eſſe illi credenda, qui in minimis fraudē commiſerit. *Il mel ſi fa leccare, perch'egliè dolce.* Hoc admonemus, qui e.g. populi alicuius beneuolen- *Leccare.*

uolentiam ſibi comparare expetit, non debere ſeueriùs, ſed benignè cum ipſo agere.

Liſcio. λισσός. *Liſcio*.i.læuis, planus, politúſque. Epithetum.

Leccone. λιχνός. *Leccone*.i.heluo, cupedijs deditus. Hinc.

Leccornia. λιχνεία, vel λίχνευμα. *Leccornia*, & *Leccume*. i. gulæ irritamentum.

Loggia. λογεῖον. *Loggia*. Propriè locus eſt, ubi conueniunt de rebus publicis cõſultantes; Transfertur autem ad omnem alium prædicto ſimilem. De noſtrâ, & de origine prouerbij, *Tenere a loggia*, opportuniùs in Dictionario.

Loica. λογική. *Loica*.i. τέχνη λογική diſputandi ars. Hodie familiariter loquendo dicimus *Logica*.

Loppa. λοπός. *Loppa*.i.frumenti, vel aliarum ſegetum ſubtiliores tunicæ, quæ per aream triturationis tempore uolitant.

Luccio. λύκος. *Luccio*. Nomẽ piſcis notiſſimi. Cani. Niſi potius deducamus à Latino lucius, de quo Auſonius in Moſellâ.

Roba. λώπη. *Roba*. Celtopædiæ ſcriptor. Græca uox quoddam genus ueſtis ſignificat: Et noſtri *Roba* etiam pro veſte accipiunt. Antiquus Mythologiſta.

Appreſſo il veſtì d'una roba vermiglia Et adagium αἰνιγματῶδες.

Dottor di Valenzia,
Lunga roba, e corta ſcienzia.

Roba vulgò nobis ſignificat, quod Græcis χρῆμα, de qua alibi. Caninius deducit a Punica *Lobas*. Hinc.

Robicciuola. λώπιον. *Robicciuola*.i.veſtis vilis.

Rubare. λωπίζειν. *Rubare*.i.ſurripere, ſeu furari. Dictio Græca ualet exuere, ac denudare. Hinc Perionius; Caninius uerò deducit ἀπὸ τοῦ λωποδυτεῖν.

M

Mangano. Μάγγανον. *Mangano*. Vox Græca inter alias ſignificationes, quas proponit Heſych. ualet machinam; quæ noſtræ optimè conuenit.

Malia. μαγεία. *Malia*. Nobis eſt nomen genericum; faſcinum, philtrum, & huiuſmodi veneficia, aut quæ veneficiorum loco habentur, ſignificans. Græcis eſt incantamentum.

Madia. μαγὶς, γίδος. *Madia*.i.mactra. Pollux.

Malattia. μαλακία inter cætera Infirmitas. Nos *Malattia*. Hinc

Malato. μαλακος, *Malato*, vel, *Ammalato*.i.ægrotus. Perionius. Vnde μαλακίζεσθαι, qua vtitur Achill. Tati.lib.2. *Eſſere ammalaticcio*.i.minus bellè habere.

Mamma. μάμμη. *Mamma*. Nobis puerculorum uox, qua matres, uel ætate prouectiores appellant. Dant. Purg. cant. 30.

Volſimi alla ſiniſtra col riſpitto,
Col quale il fantolin corre alla mamma,
Quando ha paura, ò quando egli è afflitto.

In eãdem, vel longè ſimili ſignificantiâ uſurpabant Romani Mammã, vt refert Nonius Marcellus. Et habetur ex notiſſimo Martialis Diſticho;

Mammas, atque Tatas habet Afra. Sed ipſa Tatarum
Dici, & Mammarum maxima Mamma poteſt.

Vtitur etiã Plautus in Moſtellariâ. Ad vocem μάμμην (quam ſignificare matrem, non auiam contendit Phrynichus) multa congerit Nunneſius in Notis ad eius Eclogam de Dictionibus Atticis, quæ optimè ad hunc locum quadrãt. Vide ibi. Sed non erit fortaſſe abſurdũ, hîc nonnullas alias dictio-

dictiones apponere,quibus nutriculæ balbutiẽtium infantulorum aureis demulcent; vt ex his quoque minimis appareat, Etruſcam linguam Græcae,ac Romanæ concinnè reſpondere. Præter *κάκκαν*,de qua alibi,& *μάμμην*, de qua modò, quando ex puerculis ſuis quærunt mulieres,an cibum ſumere uelint,inquiunt.*Vuoi tu la pappa? Vuoi tu del pappo?* Et interrogantes,ſi forte lugeant,quid doleat:*Doue hai tu la bua?* Item,quando mon ere volunt,ut patrem,fratrem,aut ſororem vocent,aiunt;*Chiama il Babbo,il Tato,la Tata.* Inter quas,quis ignorat *pappa,pappo,bua, tato,& tata*,a Romanis ſæpius eſſe vſurpatas? *Babbo* deducunt aliqui ab Abba, quod eſt pater,per metatheſin. Vtitur etiam Dant.

Babbo. Tato. Tata. Pappa. Pappo. Bua.

Che non è impreſa, da pigliare a gabbo,
Deſcriuer fondo a tutto l'vniuerſo,
Ne da lingua, che chiami mamma,ò babbo.

Lalla lalla, & *Ninna ninna* ſunt nutricũ næniæ, quibus infantulis ſuis ſomnum conciliant,apud Græcos,& apud Latinos notiſſimæ. Meminit Scaliger Auſoni. Lecti.lib.2.cap.11. De his autem, quæ tanto ſunt difficiliora,quanto humiliora,cumulatè ſuo loco in noſtro Dictionario.

Lalla lalla Ninna ninna.

μάνδρα,*Mandra*,vel,*Mandria*.i.armentorum congregatio. Hinc *Mandriano*.i. Paſtor,ſiue Opilio. Extat in Dant.Purg.cant.27. **Mandra.**

E quale il mandrian, che fuori alberga,
Lungo'l peculio ſuo, queto pernotta,
Guardando,perche fiera non lo ſperga.

μανία,*Smania*.i.inſania,vel furor. Vnde verbum *Smaniare*,quod in hoc ſenſu vſurpatur. *E' ne ſmania* (idem ualet; *E' ne mena ſmanie*).i,miſerè ipſam amat; vehementer eam deperit, *ποτὲ μὲν ἐπιμέμηνε τῇ γυναικὶ, ποτὲ δὲ κυτλω ἀποσυγῇ*. *Or a mena ſmanie della moglie, or a l'ha in odio*.i. Nunc uxorem ad inſaniam amat,nunc eam odit,& auerſatur. Baſili. Et Machon Comicus,agens *περὶ μανίας ἑταίρας*. **Smania.**

διὰ τῆς μανίας ἐπίρρημ' ἐκτείνας, δοκεῖ
καλεῖσθαι τις αὐτὴν τῶν ἐραστῶν μανίαν. i.

Hinc eſt,quòd Maniæ nomen quis pronuncians,videatur
Eam amatorum inſaniam nuncupare.

μαραίνομαι valet marceſco, ſeu tabeſco. *Marinare*,quo uerbo vtimur in eũ, quẽ cognoſcimus præ iracundiâ intus rodi, vel dentibus infrendere uidemus. Adag. *Egli ha del marino*:quod idem ualet,ac, *E' marina*. Venuſtas prouerbij cõſiſtit in verbo illo *Marino*,quod vulgò ſignificat piſcem marinum,toſtum,acetóque condîtum: Sed de his alluſionibus libro Nono. **Marinare**

μασᾶσθαι. *Maſtugare*.i.mandere. **Maſtugare**

μαστίχη. *Maſtice*.i.genus quoddam glutinis notiſſimi,quo fabri lignarij ſuorum operum compâges illinunt,ut ligna ſimul nectantur. Græca vox,referente Plinio lib.12.capit.17. ſignificat lacrymam,quam lentiſcus arbor gummi modo ſudat. **Maſtice.**

μάταιος,*Matto*.i.mente captus. Dant.Purg.cant.3. **Matto.**

Matto è, chi ſpera,che noſtra ragione.
Poſſa traſcorrer la infinita via
Che tiene vna ſuſtanzia in tre perſone.

Hinc,uel *ἀπὸ τοῦ ματεῖν* (qd inter alia ualet inſanire;unde nos *matteggiare*) & *Mattacini*,qui a Græcis *κορύβαντες*,& *κορυβαντιᾶν* *Far la mattacina*.

Adag.

Adag. In maximè inſanum; *Egli è matto tredici meſi dell' anno.*
E' matto ſpacciato. Ad agnatos, & gentileis deducendus. Ex illo Horatij
– interdicto huic omne adimat ius
Prętor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.
Et in nimiam erga filios vnicos lenitatem.
Chi ha vn ſol figliuolo, lo fa matto,
Chi ha vn ſol porco, lo fa graſſo.

Magagna. μαγανὰ. *Magagna.* i. menda, ſeu vitium. Cani.

Malinconia. μελαγχολία. *Malinconia.* i. mœſtitia. Adag.
Ne di tempo, ne di ſignoria
Non ti dar malinconia.
Dictum priuatorũ hominum, quo ſignificant, nec ex uarietatibus temporum, nec ex dubio Reip. ſtatu vllam moleſtiam eſſe capiendam.

Malinconico. μελαγχολικὸς. *Malinconico.* i. triſtis, ac mœſtus.

Mezzano. μεσίτης. *Mezzano.* i. proxeneta, ſiue, ut inquit Seneca in Epiſto. 120. Interceſſor.

il Mezzo. μέσον. *Il mezzo.* i. mediocritas, ac modus.

Mataſſa. μέταξα. *Mataſſa.* Feſtus ex Lucilio.
Plumbi paxillum, rodus, liniq́ue matexam.
Legitur & pauxillum, & metaxã. Iſidorus autem lib. 19. c. 4. Hanc cataporatem puer eodem defert vnctum plumbi pauxillum rudis liniq́ue mataxam.

Mezzetta. μετρητή. i. metreta. Vnde fortaſſe nos *Mezzetta.* Nec mea refert, an de menſurâ inter ſe conueniant, necne, cum in quàmplurimis vocibus no ſtrateis ſenſum neglexiſſe, manifeſtè appareat. Quod a nobis ſuo loco pluribus, & ab alijs etiam notatum eſt.

Maſtro. μήστωρ. *Maſtro.* i. doctus, ac peritus, magiſter. Dictio Gręca valet bellicoſum. Dant. Inf. Cant. 24.
Così mi fece sbigottir lo maſtro. Et Petrar. Cant. 17.
Tutte le coſe, di che'l mondo è adorno,
Vſcir buone di man del maſtro eterno.
Alibi in Italiâ paſſim vulgò vtuntur; nec ſolùm prædictâ, ſed alicubi etiã *Miſtro.*

Matrigna. μητρυιά. *Matrigna.* i. nouerca. Adag. *Egli è figliuol della mala matrigna.* Cuius vſurpandi tempus eſt e. g. quando inter conuiuas, non datâ alicui ſuâ portione, hic a ſodalibus tantũ accipit, ut cęteris plus habere videatur.

Mariolo. μιαρὸς. *Mariolo.* i. ſceleſtus, atque impurus; propriéque alearum, vel ſimilis inſtrumenti luſorij adulterator.

Miccino. μικκύλον. *Miccino.* i. pauculum, ſiue puſillum.

Miglio. μίλιον. *Miglio*, hoc eſt ſpatium, mille paſſus continens. Significat etiam nobis hæc uox frugem illam, quæ dicitur a Latinis milium, a Græcis κέγχρος.

Monna. μιμιών, όνος. *Monna.* pro *Mimona.* Cani. Vnde *Gattomammone.* De qua in dictionibus compoſitis.

Montone. μόθων. *Montone.* i. aries. Auctor Celtopædiæ, Adag. *Dare il montone per iſtatico a' cani.* Simile τῷ Ouem lupo committere; Niſi malis, penitus congruere illi, quod refertur a Diogeniano. προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας. i. Canibus oueis obiicere.

Moſto. μοῦστος, muſtus. Vtriſque ἐπιθέτως. Nobis ſubſtantiuè *Moſto.* i. Vinum nouũ. Adag.

Digitized by Google

Adag. *E' n'è ito il moſto, e l'acquerello:* Quando omnia penitus deperdita ſunt.

μύειν. De hoc verbo agit uberrimè Hugolinus Martellius cap. 17. ſui Commentarij ad Epigramma Auſonij; quem inſcribit; De expeditâ diſcendi ratione. Verba, quæ faciunt ad propoſitum noſtrum, ſunt hæc: μύειν, & muſſare traductum continuè fuit ad ſilentium, & taciturnitatem; ut proprie, & natiuo ſignificatu valeat tacere, ac ſilere, quaſi obmuteſcendo. Id æmulati nos vernaculo noſtro Idiomate, alterum ſigma tollentes *Muſare* dicimus, quod eſt labijs arctè iunctis, & exporrectis (meditantibus æquè, & iraſcentibus commune) profundè aliquid animo volutare. Hæc Martellius. Et Dant. Inf. cant. 28. *Muſare.*

Ma tu chi ſe, che'n ſu lo ſcoglio muſe.

μυκέομαι, *Mugghiare.* Apud Græcos boum, tonitruũ, aſinorum, & camelorum eſt. Latini variè dicunt, vt mugire, rudere, rugire, & ſimiliter. A nobis etiam aliquanto generaliùs accipitur. *Mugghiare.*

μύσακες. *Muſtacchi.* i. Barba ſuperioris labri. Sic enim Rufus Epheſius. Primus barbæ in ſuperiori labro exortus, προπωγώνιον, quaſi dicas probarbiũ: qui pili poſtea adaucti, μύσακες appellantur. *Muſtacchi.*

μύχων. *Mucchio.* i. congeries, cumulus, aceruus. Græca Doribus eſſe dicitur (inquit Theſauri compilator) palearum aceruus; pro quo Heſychi: μύχων. i. σωρός, θημών. Eſt autem σωρός aceruus, faſcis, ſtrues; & θημών, cumulus, aceruus, vt ex Lexicis patet. Dan. Inf. cant. 27. *Mucchio.*

La terra, che fe già la lunga pruoua,
E di Franceſchi ſanguinoſo mucchio,
Sotto le branche verdi ſi ritruoua.

μῶλος. *Molo.* i. ædificium, quod portui non admodum naturâ tuto ad marinas tempeſtates propellandas extruitur. Vox Græca in hoc ſenſu extat In Epigrammat. *Molo.*

N

Νάκος. *Naſtro.* Nonnulli amentum; ſed noſtra vox generaliſſima eſt omni telæ, quæ latitudine minorem palmum vix attingat, nullo modo ſuperet. *Naſtro.*

νάνος. *Nano.* i. Pumilio: Quòd enim Laberius in Mimis pro pumilione Nanum dixerit, ipſi vitio verſum fuit. Notat Agellius Noct. Atti. lib. 16. c. 7. Sed tamen eadem vox ab Apollinare Grammatico non omnino fuit reprobata, vt teſtatur idem Agellius lib. 19. cap. 13. *Nano.*

νανίδιον. *Nanino.* Diminutiuum. A Latinis, vt etiam interdum a nobis, ſumitur Nanus ἐπιθέτως, & additur animatis, & inanimis. Nos profectò v. g. gallinas breuiores, & item non admodum altas malos appellamus *Galline nane, Meli nani.* Adag. Quando aliquis percontatur, quæ per ſe patent, nec vllam continere videntur dubitationem, dicere ſolemus. *Tu dourreſti domandare, ſe San Criſtofano era nano.* *Nanino.*

ναῦλον. naulum. *Nolo.* l. Sed addes §. ſi quis mulierem π. locati. *Nolo.*

ναύπακτος. Naupactus. *Lepanto.* Cani. *Lepanto.*

νεκρομάντις. *Negromante,* qui per mortuos uaticinatur. Vnde. *Negromante.*

νεκρομαντεία. *Negromanzia.* i. Ars vaticinandi per mortuos. *Negromanzia.*

νεῦρον. *Nerbo.* i. neruus. Hinc νεῦρα ἔχειν. i. neruos habere, quod Græcis valet ſtrenuũ, ac robuſtum eſſe. Quam dicendi formulam nos ad vinum præcipuè tranſtulimus; de debili, atque inſipido dicentes; *E' non ha nerbo:* *Nerbo.*

E' non ha ſchiena; & de generoſo,& optimo; *Egli ha nerbo*; *Egli ha ſchiena.* Hic autem è re natâ ſe offert notandam vox illa *ſchiena*; quam fieri a Græca σκένος mihi pro certiſſimo eſt,& ſi Caninius in Helleniſmi Alphabeto a ſpinâ deducat. Sumitur autem propriè pro parte illâ corporis, quæ tergum,aut dorſum dicitur (a Græcis νῶτον) metaphoricè verò,ut ſupra. Itẽ nolo ſilentio inuoluere, Etruſcos a dorſo nominâſſe totum hominis corpus,præter caput,manus,ac tibias, *Doſſo*. Vnde inquiunt. *E' non ha panni per indoſſo*.i.Pannos non habet,quibus ſuum contegat corpus. Quod factum cenſeo ad imitationem vocis Latinæ Arma; quæ cum ab armis dicatur, atque ita de illis tantùm intelligi deberet, quibus terga muniũtur, Romani non hoc contenti ad omnia eius ſignificatum dilatârunt,quibus non ſolùm ab hoſtium incurſu nos tuemur, ac defendimus, ſed etiam, quibus alios vulneramus,atque offendimus,vt pluribus patebit in noſtro Commentario ad Titulum Authenticorum de Armis. In explicatione verò huius vocis (ſentio ipſe quoque) τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω. i. Quæ ſunt extra opus,plura ſunt,quàm opera ipſa,vt inquit Ariſtoteles Ethic. Nico.lib.p. Et nos vulgò dicere ſolemus, *Più la giunta, che la derrata.* Sed tali meæ culpæ in tali opere facilè ignotum iri exiſtimo.

Doſſo.

Commẽtarius ad tit. Authen de Armis.

Nettare. νίπτειν. *Nettare*.i.purgare,ac mundare. Græca valet, Lauo,abluo.

Noi. νῶϊ. *Noi*.nos. νῶϊ δὲ, ἤγουν ἡμεῖς, inquit Euſtathius in Home. Ilia. N.

O

Vncino. Ὄγκινον. *Vncino*. Latini vncum dicunt. Adag. *E' non ſe gli puo appiccare vncino addoſſo*.i. Nullum eſt vitium,quod in eo carpere poſſis.

Oi. οἴ. *Oi*.i.hei,vel ohe. Euſtath.in.ε.Odyſſ.ex Suidâ:& Ariſtophanes in Irenâ; vbi Septimius Florẽs, οἴ exclamatio eſt pathetica hominum moerentiũ, & metuentium malum,aut pericula imminentia.

Oime. οἴμοι. *Oime*.i.hei mihi.

Onire. *Vnire.* ὀνειδίζειν. *Onire*, vel *Vnire*. Vox antiquior; quæ tamen paſſim vſurpabatur a bonis illis auctoribus. Extat apud antiquum mythologiſtam in Fabellâ 39. *Perche hai tu così onite le donne di Proenza*? E 62. *Per tue parole m'hai vnita*. Significat autem improperare,ſeu, vitium aliquod obijciendo, ruborem, vel pudorem incutere; quod nos aliter dicimus, *Suergognare*. Cui ſignificantiæ omnino reſpondet Græcum verbum. Hinc *Onta*,& *Ontoſo*: Quas voces Galli ſe ab Italis accepiſſe vltro alicubi fatentur.

Organiſta. Qui organa pulſat,dicitur *Organiſta*,quaſi ὀργανιστής.

Orgoglioſo. *Orgoglio.* ὀργίλος. *Orgoglioſo*.i. ſuperbus,faſtoſus,audax; & ἀπὸ τῆς ὀργῆς formauimus *Orgoglio*; quæ vox ὑπαρκτικὴ ſignificat ſuperbiam,faſtum,audaciam. Dan. Purg.can.2.in fi.

Come, quando, cogliendo biada, ò loglio,
Gli colombi adunati alla paſtura,
Queti, ſenza moſtrar l'vſato orgoglio. Et Par.can.6.
Eſſo atterrò l'orgoglio de gli Arabi.

Orfano. ὀρφανός. *Orfano*.i.pupillus.

V'. ἔν. V'. i.vbi. Noſtri vſurpant in verſibus poëticæ libertatis gratiâ. Dant. Inf.cant.9.

V' non potemo entrare omai ſanz' ira. Et alibi non ſemel.
V' ſon or le ricchezze, v' ſon gli onori. Petrar.

ὑρέω.

ὀρέω. *Orinare.* i. Meiere, vrinam facere. *Orinare.*

οὐρία. *Vria.* i. Omen, ſeu augurium. Vnde, *Buon'vria*, & *Cattiu'vria.* i. bonum omen, & malum omen. Vox Græca proſperum ventum ſignificat. *Vria*

οὐρέω. *Vrtare.* i. vrgere. Græca eſt Inuado. *Vrtare.*

οὐτάζειν. *Oltraggiare.* i. Contumeliâ afficere; Iniuriam inferre. Græca valet, Cominus vulnero. *Oltraggiare*

Π

Παῖς. *Paggio.* i. ſeruulus; Romani puerum ad hoc ſignificandum ſæpius vſurpârunt. *Paggio.*

παλάμη. *Palma.* i. manus vola. Græcis interdū pro totâ manu: Vnde ἀπαλάμνες vocant illos, quos etiam nos, *Senza mani.* i. Rerum imperitos, atque inerteis. Heſio. in poëmate maiori. *Palma.*

πάλλα. *La palla.* i. pila: vnde *Pallone*, quo & follem, & harpaſtum ſignificamus. De hac voce ita Euſtathius in Odyſſ. Z. Διονυσόδωρος λέγεται γράψαι [πάλλαν ἔπειτ' ἔρριψεν] ὡς ταυτὸν ὂν εἰπεῖν σφαῖραν, καὶ πάλλαν ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι. Ρωμαῖοι μέντοι, πίλαν τὴν σφαῖραν φασίν, ὡς ἐν λατινικῷ εὕρηται λεξικῷ. κατά τινα συγγένειαν τοῦ. Ι. πρὸς τὸ. Α. ἐπεὶ τοι καὶ πῖλος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο. i. Dionyſodorus dicitur ſcripſiſſe [πάλλαν ἔπειτ' ἔρριψεν] (affert hæc Euſtathius ad illum verſum; σφαῖραν ἔπειτ' ἔρριψε μετ' ἀμφίπολον βασίλεια) tanquam idem ſit dicere σφαῖραν, καὶ πάλλαν ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι. Romani quidem τὴν σφαῖραν pilam dicunt, vt in Lexico Latino reperitur. Iuxta quandam cognationem literæ Iota cum Alphâ. Siquidem & πῖλος ab antiquis vocabatur. *Palla.*

πάλλειν inter cætera ſignificat mouere, ac vibrare: vnde nos *Palleggiare* dicimus: quando ſcilicet aliquis, nullâ factâ ſtipulatione, ioco pilâ luſitat. *Palleggiare.*

πανὸς. *Panello.* i. fax, quæ ſuper turribus, & aliis altioribus locis noctu lætitiæ gratiâ in feſtis accenditur. De hac dictione ſic Euſtathi. In Ilia. T. τὸ παρ' Ὁμήρῳ σέλας πυρὸς, ἤτοι πυρσὸν, φανὸν οἱ νεώτεροι εἶπον ἀττικοί. οἱ δ' αὐτὸς, καὶ πανὸς, ἀπὸ τοῦ φαίνειν σχηματισθεὶς φασι κατὰ μεταβολὴν τοῦ φ. *Panello.*

πάππας. *Papa.* i. pater. Cani. *Papa.*

παράλυσις. *Parlaſia.* i. neruorum reſolutio. Vnde *Parlaſia.*

παραλυτικὸς. *Parletico.* Canini. *Parletico.*

παροικία. *Parrocchia.* i. ſacra ædes, cui animarum cura iniuncta eſt. *Parrocchia.*

παρωνυχία ἀπόστημα ἐστὶ παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ ὄνυχος συνιστάμενον. i. Reduuiæ abſceſſus eſt, qui ad radices vnguium coit. Paul. Aegineta lib. 3. cap. 81. Etruſci appellant *Patereccio.* *Patereccio.*

πατάνιον, vel, πάτανον. *Padella.* i. ſartago. *Padella.*

πατρωός. *Patrigno.* i. vitricus. *Patrigno.*

πένθος. *Pianto.* i. luctus. Hinc apertè conijcere licet, quando vox aliqua Etruſca ſimilitudinem aliquam cum Latinis habet, non eſſe ſtatim aſſerendū, eam a Latinis eſſe deductam. Quis enim non putauerit, *Pianto* fieri a Romanâ planctu? Et tamen abſque vllâ dubitatione meliùs ſenſerit, qui eā a ſuperiori deduxerit, cum eius ſimilitudinem, ac ſenſum penitus referuet. Adagi. *Io n'ho fatto il pianto.* i. Perditum duxi. *Pianto.*

περάσειν ἀπὸ τοῦ περᾶν. *Paſſare.* i. transfigere, ſeu penetrare. Item tranſire, uel ſuperare. Quæ omnia ſignificat etiam Græca uox. *Paſſare.*

περίζωμα. *Perizomā.* i. omne, quod circumcingit. Suffibulum dixit Varro. Noſtrâ vtitur Dant. Inf. can. 31. *Perizoma.*

Pignere. πηγνύω, vel, πήγνυμι. *Pignere.* i. impellere. Vox Græca interdum ſignificat conſtringo, & in anguſtum cogo.

Pigliare. πιάζειν, vel, πιλεῖν. *Pigliare.* i. prehendere.

Piatire. πληκτίζεσθαι. *Piatire.* Propriè valet apud magiſtratus cum aliquo litigare: Et hinc litem appellamus *Piato.* Transferimus interdum, vt ſignificet alia. Adag. De eo, quem volumus indicare pauperrimum eſſe; *E' piatiſce il pane.* *Piatire i cimiteri.* Dicuntur illi, qui decrepitâ ſunt ætate, ac ſupremâ ſenectute laborant.

Polizìa. πολιτεία. *Polizìa.* i. Vrbanitas, ſeu ciuilis morum conſtitutio.

Fornirſi. πορίζειν. *Fornirſi.* i. Comparare, ſeu conflare, in hanc videlicet ſententiam. *E' s'è fornito di grano; di danari.* i. Frumentum comparauit; Pecuniam conflauit.

Pratico. πρακτικός inter cætera, rebus agendis aptus, atque idoneus: In quam ſententiam dicimus nos *Pratico.* Vnde

Pratica. πρακτική. *Pratica.* i. peritia.

Pareggiare πρίζειν. *Pareggiare.* i. exæquare, ſiue id aſciâ, ſiue dolabrâ, ſerráue fiat, vel alio quouis inſtrumento. Græca dictio ualet ſeco.

Piloto. πρωράτης. *Piloto.* i. Proreta. Paulus in l. Cotem π. de Publica. & vectiga.

Proſopopeia. προσωποποιία. *Proſopopeia.* i. faſtus, vel ſuperbia.

Protocollo. πρωτόκολλον. *Protocollo.* i. index, memorialíſque tabellionis ſcriptura, qua in codice aliquo geſti actus ſubſtantia breuiter adnotari conſueuit. Hæc Viglius in Tit. Inſti. de Teſta. ordi. §. Nihil autem: Si plura deſideras, vide ibi.

Profetare. προφητεύειν. *Profetare.* i. Præſagire, ſeu vaticinari.

Pitocco. πτωχὸς. *Pitocco.* i. mendicus. Vnde *Pitocco* caupona eſt apud viam rectam inter Florentiam, & Piſas. Vulgò corruprè appellant *il Pidocchio*

Paiuolo. πύελον. *Paiuolo.* i. ahenum, ſeu lebes. Vox Græca plurima ſignificat; de qua Pollux. Anglarenſis noſtram deducit a Syriacâ *Parur.*

Boſſolo. πύξος. buxus. *Boſſolo.* Et πυξίς. *Boſſolo.* Vbi notandum eſt, nos ad Græcorum imitationem appellare *Boſſolo* non ſolùm arborem ipſam, & eius lignum, ſed etiam omne vaſculum, ſiue ex buxo, ſiue ex alio quocunque ligno cōflatum ſit. Hinc.

Boſſolino. πυξίδιον. *Boſſolino.* i. ut uocat Celſus, pyxidicula, parua ſcilicet pyxis.

Borgo. πύργος. *Borgo.* i. vicus, aut pagus. Cenſeo autem Etruſcos ita appellâſſe, quoniam turribus inſtructa eſſent huiuſmodi loca: πύργος enim inter cætera ſignificat turrem. Caſtellum paruū burgum vocant. Vegetius lib. 4. Crebra per limitem habitacula conſtituta, burgos vulgò vocant. Paul. Diaconus in Valentiniano. Caninius Græcam deducit a Punicâ *Borg.* Vnde mutuam deprehendere potes enallagen π. in ϐ.

πυῤῥός. i. Burrus. Hinc *Buio.* i. tenebræ, vel obſcuritas. Cani.

πῶλος. *Puledro.* Ab utriſque dicitur de pullo equi, aſini, & huiuſmodi iumentorum: qua voce Latini carent.

P

Radere. ῥαίειν. *Radere.* i. delere.

Rattoppare ῥάπτειν. *Rattoppare.* i. reſarcire.

Ramanello. ῥαφανὶς, ίδος. *Ramanello.* raphanus, qui dicitur etiam *Ramolaccio.* ῥάφανος δὲ σημαίνει τὴν κράμβην, inquit Phrynicus. i. ῥάφανος ſignificat braſſicas.

ῥογχά-

ῥογχάζειν, ſtertere;& Plautus dixit rhonchiſſare: Vnde nós *Ruſſare*, quaſi ru chiſſare. Sed Perionius deducit a ἰύγγειν. *Ruſſare.*

ῥώξ inter alia, rupes, ad quam ſignificandam noſter grandior poëta ſæpius vſus eſt vocabulo *Roccia*; Cúmque *Roccia.*

ῥῶγες Homero ſint μεγάρου μέρη.i. Palatij partes, hinc nonnulli volunt, a nobis vocatas eſſe *Rocche*, quas Latini arceis; Græci uerò ἀκροπόλεις appellāt. Dant. Purg.Cant.32. *Rocche.*

Sicura, quaſi rocca in alto monte.

ῥώκεσθαι. *Crucciarſi*. i. Iraſci, ſeu indignari. *Crucciarſi.*

S

σαρκάζειν. *Scaracchiare*.i.(quod etiam ualet Græca vox) amarulentè rideo, naſo ſuſpendo, vel ſubſanno. *Scaracchiare.*

σβεννύειν. *Sbandire*. quod nobis propriè in exilium mittere. Græcis ſignificat extinguere. Vnde mihi ſuggeritur, nobis aliam eſſe vocem Argiuæ non diſſimilem: *Spegnere*. qua de ſceleratis hominibus in tali ſenſo vtimur. *Spengaſi coteſta genìa*.i. È medio tollatur iſtud hominum genus. Hinc fit *Sbandire.*

σβεννύεσθαι. A quo deducit Varchius *Suenirſi*. i. Conſternari, atque animo deficere. *Suenirſi.*

σεμνότης. *Senno*. i. ſapientia, ac prudentia. *Senno.*

σερίζειν. *Serrare*. i. claudere. Adag. *Chi ben ſerra, ben troua*. i. Cuſtodienti rectè diſperit nihil. *Serrare.*

σήπειν. *Scipare*. i. deterere aliquid, ac malè habere. *Scipare.*

σήπεσθαι. *Sciparſi*. i. ſe malè multare; laboribus ſe atterere. *Sciparſi.*

σιγλὰς dixerunt Græci notas, ut teſtatur Iuſtinianus, referente Cuiaccio Obſerua.lib.3.c.3. Atque inde, inquit, fortaſſe deductæ ſunt, quas uocamus *Cifre*. Caninius tamen a *Siphra*. voce Syriacâ earum originem agnoſcit. *Cifre.*

σικύα *Zuccha*. i. cucurbita. Et Piſis *Succa*, quæ Græcam magis repræſentat. *Zucca.*

σικχός. *Secco*. i. gracilis. *Secco.*

σιφλώζειν ſibilare; quod antiquiores Romani, auctore Nonio, ſifilare dixerunt. Nos *Fiſchiare*. *Fiſchiare.*

σκαιός. *Sciocco*. i. ſtultus, inſipidus. Quod ſenſum vox Græca non reſpuit. *Sciocco.*

σκάπτειν. *Zappare*. i. fodere. Cani. *Zappare.*

σκαφίδιον. *Schifo*. Græcis generaliter cuiuſuis generis parua nauis. Nobis eſt, quam Latini ſchaphā, uel lintrem nuncupant. *Schifo.*

σκιρτάειν, vel σκαρίζειν. *Scherzare*. i. Exultare, ac laſciuire. *Scherzare.*

σκορπίζειν. *Stroppiare*, & corruptè a plebeculâ, *Storpiare*. i. Diſcerpere. Hecatæus vſurpat (inquit Phrynichus) quod Ionum eſt: nam Attici dicunt σκεδαννῦναι. D. autem Ioannes Euange. cap.10. vtitur *Stroppiare.*

σκορπίζειν pro eo, quod nos dicimus *Scompigliare*. i. perturbare. Voces ſunt ſimiles, ac ſenſus omnino quadrat. *Scompigliare.*

σκοπός apud Græcos inter cætera propoſitum ſagittariorum ſignificat: Nos *Scopo*, & hoc propriè; metaphoricè verò accipimus pro fine illo, quò in noſtris actionibus, ac cogitationibus mentem, & conſilium dirigimus. *Scopo.*

σκύζεσθαι. *Stizzarſi*. i. iraſci, ſeu indignari. Ita accipitur Græca vox a Theocrito in Charitibus. *Stizzarſi.*

σόφισμα. i. captio, ſeu deceptio. *Soſiſma*. Hinc. *Soſiſma.*

σοφιστικός. *Soſiſtico*. i. moroſus, difficilis, &, ut ſemel dicam, qui nodum in ſcirpo quærit. Quòd ſi rei inanimæ addatur, ut e.g. orationi, difficile nobis ſignificat, *Soſiſtico.*

gnificat, vt Græcis ſua vox modò captioſum, & modò nimis exquiſitum.

Sofiſtiche-ria. σοφισικόν, τὸ. *Sofiſticheria*.i. Abſurdum, & inane inuentum.

Spada. σπάϑη. *Spada*. i. enſis. Apuleius Spatham Latinè dixit. Adag. *Spada, e cappa*.i. Præter arma, & veſtimentum nihil .ſ. geſtare.

Spillo. σπαλὶς Aeolicè a communi ψαλὶς *Spillo*.i. acicula. Cani.

Spagna. σπανία. *Spagna*.i. Hiſpania. Vox Græca reperitur in princ. lib. Octaui Dipnoſo. apud Athenæ.

Spaſima. σπασμός, ſeu, σπάσμα. *Spaſima*. i. conuulſio, vel contorſio neruorum. Agellius lib. 12. c. 5. appellat diſtractionem, cruciatúmque membrorum.

Sbaraglia-re. σπαράττειν *Sbaragliare*.i. diſperdere, ſeu diſſipare. Quòd ſi mauis, hinc originem traxiſſe *Sparare*.i. ſtomachum aperire; Non pugnabo. Vtrique enim ſignificantiæ videtur ſatis reſpondere Græca uox, quæ ualet dilaniare, ac diſcerpere.

Spanna. σπιϑαμή. *Spanna*. i. palmus menſuræ genus: de qua Budæ. in Adnota. Priori. ad l. vlti. π. Si menſor falſ. mod. dix.

Stiuare. ϛείβειν. *Stiuare*. i. ſtipare, ſeu calcare. Hinc. *Stiuato*; quæ vox, ſi ad hominem referas, valet, gente vndequaque cinctus, atque oppreſſus; ſi verò ad alia e. g. ad cothurnum, vel calceamentum, dicitur, vt cenſeo, per hypallagen, vt *Stiualetto ſtiuato*, vel *Scarpa ſtiuata*; eo quòd videlicet tibia, aut pes ab ipſis ſtringantur, atque vrantur. Nec dubito, quin hinc deducti ſint *Stiuali, & Stiualetti*.i. ſocci, & cothurni, propterea quòd ſcilicet tibiam ϛείβωσιν. i. ſtringant.

Stelo. ϛήλη inter alia, columna, vel cippus. Nos hinc dicimus *Stelo*. herbæ, ſiue fruticis calamum.

> *Qual'i fioretti, dal notturno gielo,*
> *Chinati, e chiuſi, poiche'l ſol gl'imbianca,*
> *Si drizzan tutti aperti in loro ſtelo.* Dant. Inf. can. 2.

Stimite. ϛίγματα. *Stimite*. Sic appellantur a nobis illa vulnera, quæ pectori, manibus, ac pedibus Seruatoris noſtri, Diuique Franciſci inflicta appârent.

Stuolo. ϛόλος. *Stuolo*. De hominum, & auium multitudine a nobis dicitur. A Græcis de omni expeditione tam nauticâ, quâm terreſtri, vt a Latinis claſſis, copiæ. Vide Pet. Vic. Vari. Lect. lib. 6. cap. 14.

Stadico. ϛρατηγός. Meſſanæ Gubernator appellatur *Stradigò*. q. ϛρατηγός. Hinc Boccacius Fabu. 40. dixit. *Tanto fece, che allo Stadico andò auanti*. Notauit Petrus Segnius noſter Academicus. ϛρατηγῶν idem penitus ſonat.

Stile. ϛύλος. *Stile*. i. Stylus. Apud nos, & apud Latinos plura ſignificat: a Græcis enim pro columnâ, & graphio, quo in albo antiquitùs, & nunc in gypſatis libellis a nobis ſcribitur, tantùm accipiebatur. Vocem Latinam nihil moror. Noſtra, ſi rectè animaduerti, tria ſignificat; Columnam quamdam ligneam maximè rectam, non adeò craſſam; quæ, præter alios vſus, in quibuſdam noſtris feſtis in compitis, aut plateis humi defigitur; in cuius vertice extat cauea, vbi anſeres, aut galli clauſi ſunt. Ad hos conſequendos aſcendens aliquis è plebe funiceis pedicis quaſi quibuſdam gradibus per hanc columnam, ſæpe riſum ſpectatoribus mouet. Quoniam, cum ſit multo ſapone obſita, neceſſe eſt aſcendenti ſingulis aſcenſibus ipſam, vel furfure, vel ſcobe ligneâ detergere; & ſic interdum bina, vel terna cubita deorſum labitur. Hæc igitur machina *Stile* a nobis dicitur. Altero verò loco ſumitur pro ſtructurâ orationis, vel dicendi modo, vt in-

ter

per cætera ſtylus a Latinis. Tertiò tandem ratione accipitur pro vitæ inſtituto; vnde dicimus. *Se tu non muti ſtile, tu capiterai male*. i. Niſi aliter vitam inſtituas, malè peribis. Hinc Græcis vox Diminutiua, vt dicitur

στυλίς. *Stiletto*. i. ſica. στυλὶς. columellam ſignificat. *Stiletto.*

στρόφος. *Struffolo*. i. cincinnus, cirrus, ſeu funiculus tortus. Quæ omnia, inter alia, valet Græca dictio. Quòd ſi noſtram malimus deductam eſſe a Strupпis, qui erant faſciculi de verbenis facti, vt inquit Feſtus, pro coronâ Deorum capitibus imponi ſoliti, non admodum altercabor. *Struffolo.*

στύφειν. *Stoppare*. i. Obſtruere. Perio. *Stoppare.*

στυπτικός. *Stitico*. i. difficilis, ac moroſus. Dicitur de homine. *Stitico.*

στρατιώτης. *Stradiotto*. Ferè idem nobis, ac Romanis Vagus; vt vſus eſt Cice. Ad Atti. lib. 7. Itaque vagus eſſe cogitabam. Qui ſcilicet, negocia negligens, vrbem huc, atque illuc obit. Adag. *Caualcare alla ſtradiotta*. Αἰνιγματῶδες de illis, qui paucas ſupellectiles ſecum ferunt. *Stradiotto.*

συμπάθεια. *Simpatia*. i. congruentia, vel conuenientia. *Simpatia.*

συλλογίζειν. *Sillogizzare*. i. Ratiocinari, concludere. Vtitur Dant. *Sillogizzare.*

E da queſta credenza ci conuiene
Sillogizzar, ſenza auere altra viſta.

Parad. cant. 24. & alibi.

συνάγχη. *Schinanzia*. i. angina. De hoc morbo, ipſius ſpeciebus, ac remedijs agit Alexan. Trallianus lib. 4. cap. p. Synanche (dixit Iſid. Orig. lib. 4. c. 6.) a continentiâ ſpiritus, & præfocatione: Græci enim συνάγχειν continere dicunt. Et Aretæus lib. p. cap. 7. συνάγχη δὲ, καὶ κυνάγχη τόδε καλέεται, ἤτοι τῷ συνηχεῖ πάθεϊ τῶνδε τῶν ζώων, ἢ τῷ ξυνήθεϊ τῆς προβολῆς τῆς γλώσσης, καὶ ἐν ὑγείῃ. i. Hoc malum Synanche Græcè, angina Latinè, & cynanche. i. canina angina nominatur: aut quoniam huiuſmodi animalia aſſiduè hoc malo vexantur, aut quòd etiam ſana linguam exerere conſueuerunt. A noſtro vulgo *Spramanzia*, *Schremanzia*, & *Scheranzia dicitur*; a Barbaris pro ſynanche, ſeu cynanche Squinantia nuncupatur. *Schinãzia.*

σφάλλεσθαι. *Sfallire*. i. Errare, peccare. Vnde in pilæ, follis, harpaſti, & id genus ludis erratum appellamus *Fallo*. σφάλμα Græci. *Sfallire.*

σφίγγω. *Spingo*. i. impello. Vox Græca inter alia ſignificat arceo, & cogo. *Spingo.*

σφραγίζειν. *Sfregiare*. i. In vultu tale vulnus alicui infligere, ut inde cicatrix ſemper apparitura ſit. Vox Græca ſignificat ſimpliciter ſignare, vel ſigillare. *Sfregiare.*

σχενδύλη. *Scandaglio*. [illegible]. Perpendiculum, ſiue inſtrumentum nauticum, quo maris altitudo a nautis exploratur. Dicitur etiam καταπειρητηρίη, uel, καταπειρατηρία. Et Cataporates linea cum maſsâ, qua maris altitudo tentatur: Iſid. Origi. lib. 19. cap. 4. *Scãdaglio.*

σχίζειν. *Scheggiare*. i. findere, ſeu ſcindere. Vnde ligni fruſtula, quæ ex ipsâ ſciſſione fiunt, dicuntur *Scheggiare*

σχίζαι. *Scheggie*. i. aſſulæ. Adag. *Chi ha de' ceppi, puo far delle ſcheggie*. Quo ſignificamus, opulentum hominem mediocres impenſas largè facere poſſe. A ſuperiori verbo deducitur etiam *Schiſare*; de cuius ſignificantiâ pluribus in Dictionario; Logiſtis vox notiſſima. *Scheggia.*

σχίσμα. *Sciſma*. Hinc; *Egli hanno fatto ſciſma*. i. Altercati ſunt, uel potius; ſibi manus conſciuerunt. Sacri ſcriptores Schiſma, unde libri inſcriptio; De Schiſmate Anglicano: Quod Dauanzatus. *Lo ſciſma d'Inghilterra*. *Sciſma.*

[illegible]

T

Tauerna. ταζερνεῖον. *Tauerna*.i.caupona,ſeu diuerſorium.

Taccone. τάκων. *Taccone.* Nobis ſignificat corium uetus,quo vtuntur ueteramentarij ad calceamenta,uel crepidas reſarciendas: a quo ſenſu non abhorret omnino Græca uox,ut eam exponit Pollux in Dictio.lib.6.c.9. Parte.4. alioquin uaria,atque obſcura.

Tapino. ταπεινός.*Tapino*.i. Miſer,atque infoelix. Hinc *Tapinità*,quæ puſillanimitas fortaſſe reddi poſſet,a ταπεινότης.

Tartaſſare ταράττειν*Tartaſſare*.i.conſternere,ac plagis malè accipere. Græca uox ut plurimùm latius quiddam ſignificare uidetur;ſed extat in Theocri. Dioſcuris in huiuſmodi ſenſo.

τάττω, quod ordinare ſignificat,Latinis,atque Etruſcis occaſionem dedit,ut, *Taſſare.* quando alicui rei pretium apponunt,taxare illi, & hi *Taſſare* dicant. Hinc

La Taſſa. τάξις. *la Taſſa* vulgò dicitur ſtipendium,ſiue tributum annuum,uel diuturnius,quod taxatum eſt.

Hæc ad verbum deſcripta ſunt ex Auſonianis Lectio. Scalilgeri.lib.i.ca.29.

Tata. *Tata* planè græcum eſt, τέττα γέρον Homero.Et in inſcriptione ueteri.

M. ELPIDIVS PAMPHILVS.
PLATONI TATÆ SVO
BENEMERENTI FECIT. &c.

Sed num potius *Tata* noſtra a uoce τηθὴ? Eſt autem τηθὴ auia,vel ma-*Tetta.* tertera;nutrix.Certè non dubito,quin *Tetta*, quæ Italis eſt mamma, ſiue vber hinc deducta ſit.

Te. τῆ. *Te.* i.accipe.Sic enim Euſtath:in Home.Ilia Ξ. τῆ, τετίει λάζε, δέξαι. Hinc ludus ille puerilis apud plebem,qui aciculis agitur, *Tetè* appellatus,quaſi alter alteri dicat,accipe,accipe. Vnde παροιμιακῶς *Fare a Tetè*, In quam ſententiam Græci σφαίραν πρὸς ἀλλήλυς ἐπιδιδόναι.i.Sphærā inter ſe ſe reddere.De quo Pollux lib.9. Cui ſimile eſt: *Fare a pallin pallino.*

Tegame. τήγανον. *Tegame.* Vox Græca vertitur patella,vel ſartago.

Tegghia. τηλία.Apud Græcos varia ſignificat,inter quæ operculum: Vnde nos *Tegghia* & aliqui *Teglia*. Adag.*Eſſer nelle tegghie*. De eo,qui è cubili nondum ſurrexit. Plebis dictum.

Tagliare. τίλλειν. *Tagliare.* i.ſecare,ſeu tondere.

Topazio. τοπάζιος. *Topazio*.i. Topazius;quē lapidem ita dictū uolunt ἀπὸ τῦ τοπάζειν hoc eſt a quærendo;eo quòd multo ſtudio,ac diligentiā quæratur. Vnde arbitror ego, nominâſſe Etruſcos, *Topi*, ea animalcula, quæ a Romanis dicuntur ſorices,uel mures (a Græcis μύες)quoniam ſcilicet, uel minimos quoſq; cauos uictus corradendi gratiā diligētiſſimè perquirunt. Atq; hinc fortaſſe apud nos Adag.*Piu ingegnoſo,de'l topo*. De homine admodum ingenioſo. *E' farebbe a rubar co' topi*.In maximè furaceni:de quo alibi.

Quod enim fiāt a uoce ποντικὸς mihi a perſuaſione longiùs abeſſe uidetur. Inſuper: Indicare volentes, ut cecinit Propertius,quemque naturæ ſuæ ſemina ſequi,dicimus.*Chi di gatta naſce,topi piglia*. Hoc autem ſignificamus e.g. quando adeſt præceptor,diſcipulos non nugari;ſeu,quando Præfectus videt,fabros,ac gerulos officio ſuo fungi. *Quando la gatta è'n paeſe, i topi ſtanno a ſiepe*. Et contra.*Doue non è gatta, topo vi balla.*

Torta. τύρτα. *Torta*. Extat apud Erotianum in Onomaſtico, ſi locus non eſt mendoſus:

doſus: de quo vide Excellentiſſimi Mercurialis Varias Lect. lib. 2. cap. 5. in fine. Platina lib. 8. de Honeſt. voluptate Pulmentum appellat. Pulmentum, quod vulgò Tortam appellamus, & hoc nomen à tortis, & concisis herbis, ex quibus ferè fit, accepiſſe putârim, fecit hoc noſtrum fœliciſſimum ſæculum.

Τραγήματα. *Treggea* i. bellaria. Coluthea, dixit Plautus in Perſâ. Et Tragemata Bayſius in lib. de Vaſculis. *Treggea.*

Τρίγλη. & Oppiano Τρίγλα. *Triglia*. i. Mullus. Rober. Conſtan. *Triglia.*

Τρίβειν. vel θρύπτειν. *Trebbiare*, vel, *Tritare*. i. in minutas parteis ſecare, vel, Diuexare: Vnde dicimus; *La febbre m'ha truo*. i. Febris me diuexauit; me malè affecit; Quod etiam valet Τρίβω. *Trebbiare.*

Τρίχες. a ſingulari θρίξ.. *Trecce*. i. Comæ, capillamenta. *Trecce.*

Τραυλίζειν. *Trogliare* Vide in verbo ψελλίζειν. *Trogliare.*

Τραυλός. *Troglio*. Balbus, blæſus. De hac in Dictionario. *Troglio.*

Τρυπᾶν. *Trapanare*. i. Terebrare. Vnde *Trapanare.*

Τρύπανον. *Trapano*. i. Terebra. *Trapano.*

Τύμβος. *Tomba* Vtriſque ſignificat & locum concauum ſub terrâ, & ſepulchrum. Dant. Purg. Cant. 12. *Tomba.*

Sour'a' ſepolti le tombe terragne
Portan ſegnato quel, ch'egli era pria:

Τυραννεῖν. *Tiranneggiare*. i. Tyranni, mali ſcilicet principis, more regnum adminiſtrare; vel inhumanè in magiſtratu ſe gerere. Vox Græca, vt notiſſimum eſt, ſignificat Tyrannidem exercere. i. regnum obtinere; cum apud vetuſtiores tum Græcos, tum Latinos huiuſmodi voces nil horribilis ſonarent. Sententia *Tiranneggiare.*

σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ. i.
Princeps ſapit ſapientium commercio. In Collecta.

Et Virgil. Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe Tyranni.

τυτθός. *Citto*. i. infans, ſeu puer paruulus. Hom. Ilia. Z. Et *Citto.*

τιτθή. *Citta*. Vox Græca valet nutricem. De qua vide Notas Nunneſij, & Hoeſchelij in Phrynichi Eclogam De Dictio. Atticis. Ambæ hæ dictiones ſunt Senenſium propriæ. *Citta.*

Y

ὕδρωψ. *Idropiſia*. A Cicerone dicitur Aqua intercus. Horatius Græcam vocem vſurpauit: *Idropiſia.*

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops.

Plinio eſt hydropiſis: Celſo aqua inter cutem. Hinc

ὑδρωπικὸς. *Idropico*, qui prædicto morbo laborat. Nec me latet hunc vulgò, non *Idropico*, ſed *Rutropico* nuncupari. *Idropico.*

ὑποκριτὴς. *Ipocrito*. Sacris Scriptoribus hypocrita. Græcis varia ſignificat. *Ipocrito.*

ὑπόκρισις. *Ipocriſia* Sac. ſcript. hypocriſis. *Ipocriſia.*

ὕσσωπος. *Iſopo*. i. Hyſſopus herba medica notiſſima, qua nos in ſacris myſterijs vtimur, polluta loca per ipſam luſtrali aquâ aſpergentes. Vnde vulgò *Aſperges* appellari ſolet aut ipſa, aut inſtrumentum quoddam, quod pro illa in cæteris arcanis adhibemus. Hoc a Sipontino aſpergillum appellatur. *Iſopo.*

Φ

φάκελος, vel φακίολος. *Fagotto.* Græca eſt faſcis, onus.

Fagotto. φάλαγγον. *Palco.* i. tabulatum. Vox Græca ſignificat omne opus rude.

Palco. φαλός. *Falò.* i. breuis quidam ſplendor. φαλός eſt ſplendidus.

Falò.

Fanale. φάνος. *Fanale.* i. fax, ſiue tæda. Euſtath. in Home. Ilia. T. ὃν δ' ἡμεῖς φανὸν, λαμπτῆρα οἱ παλαιοὶ ἔλεγον. Plura de hac voce congerit Nunneſius in Notis ad Phrynicum.

Fantaſticare. φαντάζεσθαι. *Fantaſticare.* i. per ſe ſolum meditari, vel ſolum cogitando ſibi loqui. Hinc

Fantaſia. φαντασία. *Fantaſia.* Cicero viſum. Quintilianus viſionem dixit. Nos pro imaginandi facultate accipimus: quem etiam ſignificatum habet inter alios Græca vox. Et

Fātaſima. φάντασμα. *Fantaſima.* i. Spectrum, viſum. Inſuper

Fantaſtico. φαντασικὸς. *Fantaſtico.* i. Difficilis, moroſus.

Faro. φάρος inter alia ſignificat turrem, quæ nauigantibus nocturno tempore lumen ſuppeditat. Statius dixit Pharum. Nos etiam *Faro.* De hoc Iſidor. Orig. lib. 15. cap. 2. vbi inter cætera. Vſus eius eſt nocturno nauium curſui igneis oſtendere, ad pronuncianda vada, portúſq; introitus, ne decepti tenebris nauigantes in ſcopulos incidant.

Ferraiuolo. φᾶρος. *Ferraiuolo.* i. Pallium.

Valigia. φάσκωλον. *Valigia.* Notat Picardus. Coactilia dixit Iureconſ. in π. de Auro, & arg. leg.

Fata. φάτις. *Fata.* i. mulier diuina, vates. Græca vox inter alia famam ſignificat.

Folle. φαῦλος. *Folle.* i. ſtultus. Dant. cant. 12. Inf.

O cieca cupidigia, o ira folle. Hinc

Follia. φαυλότης. *Follia.* i. ſtultitia, improbitas. Idem Para. cant. 7.

O che Dio ſolo, per ſua corteſia,
Dimeſſo aueſſe, o che l'huom per ſe iſſo,
Aueſſe ſoddisfatto a ſua follia.

Folleggiare. φαυλίζειν. *Folleggiare.* i. ſtultitiam quandam præ ſe ferre. Accipitur etiam pro eo, quod eſt Improbè ſe gerere; Non omnino integritatem ſeruare, ut in illo Adag.

Quando la donna folleggia,
La fante danneggia.
i. Cum domina deſipit, damno ancilla afficit.

Infinocchiare. φενακίζειν. *Infinocchiare.* i. verba dare, inanibus, callidíſque verbis alicui imponere. Notat Leonar. Saluiatus.

Fine. φέναξ. *Fine.* i. callidus, vafer. Galli.

Tiſichezza. φθίσις. *Tiſichezza.* i. corruptio, decrementum. Hinc

Tiſico. φθισικὸς. *Tiſico,* quem prædicta contagio abſumit.

Filoſofare. φιλοσοφεῖν. *Filoſofare.* i. meditari, ſeu aliquid mente agitare.

Fiaſco. φλασκίον. *Fiaſco.* Suidas. πυτίνη, ὅπερ παρ' ἡμῖν λέγεται φλασκίον. i. πυτίνη [vas vinarium] quod a nobis dicitur φλασκίον.

Flemma. φλέγμα. *Flemma.* i. pituita, ut uerterunt aliqui. Hinc

Flemmat. φλεγματικὸς. *Flemmatico.* Pituitoſus.

Frenello. φλυαρία. *Frenello.* *Frenelli* dicuntur a noſtris mulieribus e. g. inaures, redimicula in caput, uel collum, & huiuſmodi puellularum ornamenta. In

quam

quam ſententiam vſurpauit φλυαρίαν Ariſtænetus Epiſtol.25. lib. prim. in princip.

φορά. *Furia*.i.Abundantia, & copia. Sic enim interdum accipimus, dicentes. *Queſt'è vna gran furia di popolo. E' ſi preſe vna gran furia di tordi.* Vtitur etiam Dant. Purga. cant.18. *Furia.*

φόρβος. *Furbo*.i. ſceleratus, improbus. Græca vox valet inhumanum. *Furbo.*

φορτίον. *Fardello*. Sarcina quædam, ſiue onus; vnde quis ſuffarcinatus dicitur. *Fardello.*

φρενῖτις, vel φρενοβλάβεια. *Freneſia*. i. mentis delirium, dementia. Hinc *Freneſia.*

φρενιτιᾶν. *Farneticare*: quod Gaza vertit, Per febrem inſanire; Per febrem delirare. *Farneticare.*

φυσικός. *Fiſicoſo*. i. Difficilis, & ad vnguem factus. Græca vox huic ſententiæ aliquâ ex parte reſpondet. *Fiſicoſo.*

φύστη. *Paſta*. i. maſſa. Græca dictio eſt mazæ genus quoddam è vino, ac farinâ. *Paſta.*

X

χάζειν. *Cagliare*. i.labaſcere. Vox Græca ſignificat concedo, ac deuito. *Cagliare.*

χάζεσθαι. *Canſarſi*. i. cedere, ſeu locum dare. Dant. Inf. Cant.12. *Canſarſi.*

---torna, e sì gli guida,
E fa canſar s'altra ſchera v'intoppa.

Hinc etiam exortum arbitror *Caſſare*. i.aliquo officio priuare: quaſi illi, qui priuatur, alteri locum dare conueniat. Quod vulgus cum irriſione quadam indicat; *Egli ha auto l'erba Caſſia*. i. Officio, ſeu munere priuatus eſt. Cuius parœmiæ vis omnis conſiſtit in voce illa *Caſſia*, qua repræſentatur verbum *Caſſare*. Sed de his ſuo loco pluribus.

χάθεμα. *Catena*. i.aurea torques, qua mulieres ſuum exornant collum. *Catena.*

χαλᾷν. *Calare*. i.remittere, relaxare. Et apud vtroſque ſumitur tam Tranſitiuè, quam abſolutè. ὅταν ἡ νόσος χαλάσῃ. *Quando la malattia ſarà calata*. i. Cum morbus remiſerit. Philo de Mundo. *Calare.*

χάνη. *Canna*. Vox Grę̨ca præter alia ſignificat gargar.1. *la gargatta*; quod Argiuis eſt γαργαρεών. Hinc *Sgargarizzarſi*. i. Aquâ, vel alio liquore guttur purgare. Quod Græci γαργαρίζειν, & Latini gargarizare dicunt. Sed nolo ſilentio præterire, nos ut plurimùm ad arundinis diſtinctionem non ſimpliciter appellare *Canna*, ſed cum adiuncto. Dicimus enim *la canna della gola*. Dantes tamen Inf. Cant.28. cecinit: *Canna.*

Reſtato a riguardar, per marauiglia,
Con gli altri innanzi a gli altri aprì la canna. &c.

χαρακτήρ. *Carattere*. i.Literarum forma. Vnde *Buon carattere*; *Ragioneuol carattere*. i. Pulcra literarum forma; Non contemnenda literarum figura. Dicitur etiam *Carattolo*; & fortaſſe meliùs. *Carattere.*

χαρακτηρίζειν. *Caratare*, ſeu, *Carattare*. i. Ad amuſſim, iuxtáve æſtimationem notare; vt propriè fit auro, quando eius integritas valórque exploratur. Noſtrâ (præter Varchium in Herculano) vtitur Illuſtriſſimus Ioannes Bardius in ſuo Tractatu; qui inſcriptus eſt SOPRA IL GIVOCO DEL CALCIO. i. De ludo harpaſti. In quo Opuſculo antiquarij multa ſcitu digna reperient. De hoc ludo, qui a calce ita nulgò nuncupatur vide libri 2. caput 5. Gymnaſticæ Mercurialis: vbi etiam *Caratare.*

. inuenies, in quo differat noſter ab Harpaſto antiquorum.

χαρώνια apud Græcos ſunt barathra quædam, & Plutonia, fœdos odores
Carogne. exhalantia. Vnde nos obſoleta iumenta propriè appellamus *Carogne*. Pet. Vic. vari. lect. lib. 16. cap. 16. Et de maleolenti dicimus; *E' puzza com' una carogna*. Viuum cadauer. Sepulchrum uiuum. Adag. *Oue ſon le carogne, iui vanno i corbi*: Cuius ſententia non eſt prorſus honeſta. Vſurpamus e.g. perditum iuuenem ire uidentes, ubi ſint meretrices.

Caſcare. χάσκειν. i. fixis oculis, vel aperto ore aſpicere. Vnde qui hoc pacto v.g. puellam aſpiciunt, ob ipſam dicuntur a nobis *Caſcare*. Dicimus enim; *E' ne caſca*. Hoc eſt; Eius amore maximè flagrat; Ipſam miſerè amat.

Chiromāte χειρομάντις. *Chiromante*. Qui per manum lineas profitetur fatum prædicere. Ars ipſa

Chiromanzia. χειρομαντία. *Chiromanzia*.

Ciro. χοῖρος. *Ciro*. i. porcus. De noſtrâ meminit conterraneus meus Chriſtophorus Landinus. Cant. 21. Dant. Inf. in fi.

Cogno. χόνος. *Cogno*. Vas quoddam, ſiue ſeria. Vnde in bibacem vulgò iactatur. *E' berebbe un cogno di vino*. Vox Græca non repugnat.

Creſima. χρίσμα. *Creſima*. Sacramentum illud, quod vulgariter appellatur Confirmatio. Adag. *Per non ti tenere a Creſima*. i. Ne te multis morer. Idem valet; *Per non ti tenere a Loggia*.

Croma. χρῶμα. *Croma*. Nota cantoribus notiſſima: vnde *Semicroma*. Vox Græca colorem ſignificat. Hinc

Cromatico χρωματικὰ. *Cromatico*, Muſicis item notiſſima.

Ψ

ψελλίζειν. Strabo Geographiæ lib. 14. ubi ennarrat, unde dimanauerit uox Barbarus, ita inquit; οἶμαι δὲ τὸ βάρβαρον κατ' ἀρχὰς ἐκπεφωνῆσθαι οὕτως κατ' ὀνοματοποιΐαν, ἐπὶ τῶν δυσεκφόρως, καὶ σκληρῶς, καὶ τραχέως λαλούντων. ὡς τὸ βατταρίζειν, καὶ τραυλίζειν, καὶ ψελλίζειν. i. Arbitror autem τὸ Barbarum conficto nomine dictum eſſe de illis, qui difficulter, aſperè, ac duriter loquerentur, ut τὸ βατταρίζειν &c. Ex hoc igitur loco colligimus, qui δυσεκφόρως λαλοῦνται. i. Difficulter loquuntur, dici ſolitos βατταρίζειν. Qui σκληρῶς i. aſperè τραυλίζειν. Et qui τραχέως. i. duriter ψελλίζειν. Quæ uitia a no-
Tartagliare. bis quoque ἑλληνικῶς exprimi ſolent: prima enim uox redditur *Tartagliare*, vel *Balbettare*: altera *Trogliare*, quæ inter alia loca paſſim vſurpa-
Trogliare. tur in Agro, quem dicimus Vallis Arni: Tertia *Scilinguare*; vnde *Scilin*-
Scilinguare. *guagnolo* appellatur uinculum neruoſum ſub linguâ, quod, teſte Aeginetâ lib. 6. cap. 29. Græci ἀγκυλόγλωσσον dicunt. Si plura deſideras, uide Parœmiographum in Adagio βατταρίζειν.

Ω

Vouo. ὠόν. *Vouo*. i. ouum. Vnde τὸ λευκὸν τοῦ ὠοῦ. Ariſtot. & ὠοῦ παχὺς, καὶ λευκὸν. Trallia. λεκιθαρχικὸν alijs, vt notat Budę. quod Albumen oui Plinio, & nobis *Albume*. Oui candidum Celſo. Oui albor Palladio, Et nobis *Chiara d' uouo*. Nota etiam τὰ χρυσᾶ τῶν ὠῶν, uel πυῤῥὰ. *Roſſi d' uoua*. i. uitelli. Vtraque apud Athenæum. χλωρὸν τοῦ ὠοῦ. apud Hippocratem; quod Plinius oui luteum. ὦχρον alijs, vel λέκιθος, de qua meminit Euſta. in Odyſſ. H. Nos *Tuorlo*. Hæc maximâ ex parte ſunt apud Victo. Var. lect. lib. 38. c. 4. & Rober. Conſtant. in Supplem. Adag. *Auere voua, o pulcini*. i.

Oua,

Oua, vel pullos habere, dicuntur illi, quibus uel grauida eſt uxor, vel infantuli in cunis lactantur.
ὤχρα. *Ocria*. Terræ genus, ex qua faciunt pictores colorem notiſſimum. *Ocria*.

Dictiones, quæ vel iuxta Etymologiam, vel iuxta ſententiam Græcis optimè reſpondere videntur.

Abbienti. ἔχοντες. i. diuites, opulenti. Noſtra a bonis auctoribus ſæpius uſurpatur.
Ageuolare. εὐμαρίζειν. i. facile reddere.
Allungarſi. μηκύνειν. i. ſermonem producere. Apud Demetr. t.71. Et, qui ſermonem producit, μακρὸν. i. longum appellari, teſtis eſt idem; contex. 87. & Et Philemon Comi.

τὸν μὴ λέγοντα τῶν δεόντων μηδὲ ἕν,
μακρὸν νόμιζε, κἂν δύ᾽ εἴπῃ συλλαβάς. ideſt.
Eum, qui nihil opportunè dicit,
Longum exiſtima, vel ſi duas tantùm ſyllabas pronunciauerit. *Lungo*.

Quem nos quoque dicimus *Lungo*.
Ariſta a nomine ἄριστον, quod optimum ſignificat.
Ateiſta a uoce ἄθεος, quæ impium, ac ſacrilegum ſonat.
Auello. Alij dicunt quaſi ἄβιον, quòd corpus ſine vitâ retineat. Alij quòd velet cadauer. Sed mihi magis arridet, ita nuncupari, vel ἀπὸ τοῦ ἀβέλλω, quod humile; vel ἀπὸ τοῦ ἀειλεῖν, quod circundare ſignificat.
Adocchiare. ἐποφθαλμιάζειν. i. Oculos in aliquem conijcere. Noſtrâ utitur Dan. Parad. cant. 25. Vulgò etiam dicunt *Aocchiare*.
Baleno. ἀπὸ τοῦ βάλλειν, quod eſt immittere, ſeu iaculari. Vnde etiam deducitur
Baleſtra, quàm Latinè Balliſtam vertunt.
Bambino a βαμβαίνειν, quod eſt balbutire, illius ætatis proprium. i. Infans, puerculus. Adag. *Voler bene al bambino per amor della balia*. i. Diligere infantem nutricis gratiâ. Quando quis alterum alterius cauſſâ beneuolentiâ proſequitur.
Banda, & *Bandiera* credo deductas eſſe a uoce βάνδον, de qua Suidas οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. i. Ita uocant Romani ſignum, quo utuntur in bello: cum quo concordat Procopius, inquiens; Bandophorum a Romanis ſigniferum appellatum. Mecum facit Alciat. Prætermiſſ. lib. 1.
Bandito autem, (qui etiam *Sbandito* quandoque dicitur) & *Bando*, ex eiuſdē ſententiâ lib. 2. cap. 2. Parerg. non hinc, ſed potius originem traxit a nomine Abannatio (a Græcis, auctore Euſtathio, dicitur ἀπενιαυτισμὸς) quod eſt unius anni exilium. Huc ſpectant Adagia. *La bandiera vecchia fa onore al Capitano*. ioco dicitur ab eo, qui ſe excuſat, quòd pannis obſoletis, ac maximè contritis obſitus ſit, *Lo sbandito corre dietro al condannato*. *Bando*.
Quando quis ab illo conſilium, atque auxilium petit, qui neque conſilij locum habeat, neque auxilij copiam. *E' và il bando da ſua parte*. Idē illi. *E' governa a bacchetta*. i. Supremam habet poteſtatem; Nihil non poteſt.

teſt. Sed nota, *Bando* in hoc adagio non habere eandem ſententiam, ac ſupra: hîc enim valet edictum, ſeu decretum. *Mettere in bando.* i. Procul expellere. Petrarcha.

Tutto'l miner paſſato ho meſſo in bando.

Baroni ſunt generoſi, inſignéſque viri; de quibus Baldus in cap. Innotuit. De electio. qui iuxta Alciati ſententiam lib. 5. cap. 16. Paterg. ſic dicti ſunt a quibuſdam Hiſpaniæ populis, qui βηρῶνες appellantur a fluuio, cuius etiam Martialis mentionem facit. Hi principibus olim excubias facere ſolebant, vt è Iulij Cæſaris lib. 4. Bello. Ciui. accipitur: Caſſius ſemper Verones, compluréſque euocatos cum telis habere conſueuerat. Iidem iuxta linguam communem Verones, Barones verò Doricè vocantur. Dicerem, de his meminiſſe etiam Ciceronem, ſed contextus varij ſunt; in hac autem materiâ certis opus eſt teſtimonijs. Non diſſimulabo tamen, quæ ſcripſerit de illis Iſidorus Orig. lib. 9. capit. 4. Mercenarij ſunt, qui ſeruiunt acceptâ mercede: ijdem & Barones Græco nomine, quòd ſint fortes in laboribus &c.

Baſtagio. *Baſto.* i. clitellæ. *Baſtagio.* vox Neapolitanorum propria. i. baiulus, gerulus, baſtagiarius: Qua uoce utitur Imperator in l. quod ad præſens, C. de Murilegulis. lib. 11. (a nobis vulgò dicitur *Figlio*, vel, *Facchino*, cuius dictionis talem afferunt Etymologiam; *Fa chino.* i. Qui ſe facit inclinatum) & *Imbaſtare*, hoc eſt clitellas imponere: omnia fiunt a verbo βαςάζειν. quod portare, baiulare, ſeu ſarcinas geſtare ſignificat. Adag. Quando aliqui ſibi alter alteri obtrectant, dicimus. *E' ſi rodono i baſti.* Et, qui e.g. diſputando, ſuas rationes optimas, alterius verò inaneis eſſe conantur oſtendere, dicuntur; *Strignerſi i baſti addoſſo.*

Figlio. *Facchino.* *Imbaſtare.*

Bizzarro ἀπὸ τοῦ βρίζειν, quod inter alia impetum facio, ac deprimo ſignificat.

Bombarda. a nomine βόμβος. i. bombus, uel a verbo βομβεῖν. quod eſt bombum edere.

Boſco. Quemadmodum Latini nemus ἀπὸ τοῦ νέμειν. i. a paſcendo dixerant; ita Etruſci ſuam dictionem formârunt ἀπὸ τοῦ βόσκειν, quod idem valet. Adag. *La fame caccia il lupo del boſco.* Hoc ſignificamus, famem ad multa impellere facinora; vnde Virgil. eam appellat maleſuadam.

Brace ἀπὸ τοῦ βράζειν. i. a feruendo. Latinis eſt pruna, quam a perurendo dictam uolunt. In Homœoteleuto poëticæ libertatis gratiâ dicitur etiam Bragia Dantes; Inf. Cant. 3. *Caron Dimonio con occhi di bragia.* Adag. *E' c'è più fummo, che brace*: ſimillimum illi Græcorum; πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. i. Multi thyrſigeri, pauci verò Bacchi. De quo Parœmiogra.

Calcedro quaſi χαλκήδριον. i. χαλκήρες ὑδριον. s. aerea ſitula. Vox Itala a Bononienſibus hodie vulgò uſurpatur.

Camato a voce κάμαξ, quæ perticam ſignificat.

Capitale a κεφάλαιον, quod eſt caput.

Cappa ἀπὸ τοῦ σκέπειν, quod valet tego, ſeu operio.

Carbonchio, ἀνθρακίτης, vel ἄνθραξ. i. carbo. Latinis carbunculus.

Cataſta ἀπὸ τοῦ καταστῆσαι, quod eſt conſtituere, ac congerere. Noſtra eſt ſtrues, lignorum congeries. Hinc *Accataſtare*, hoc eſt congerere, atque coagmentare.

Accataſtare.

Cata-

Cataletto ἀπὸ τοῦ καταλέχεσθαι, quod valet dormire, uel requieſcere. *Cataletto* eſt feretrum, loculus, qui etiam *Bara* nuncupatur. *Bara.*

Catafalco eſt nobis machina quædam, quæ in Magnatum inferijs in ædibus ſacris magno apparatu erigi ſolet; ἀπὸ τοῦ κατὰ, & φάλαγγον, de quo ſupra.

Cauterio ἀπὸ τοῦ καίειν, eo quòd ſæpius combuſtione fiat. Vulgò *Rottorio*, vel, *Fontanella* dicitur.

Cedola a nomine χεδάριον, quod eſt libellus, ſeu pugillar. Alij deducunt a ſchedulâ.

Cena a dictione κοινὴ. i. communis. Facit mecum, rationémq; reddit huius Etymi Franciſcus Bonamicus in ſuo Tractatu de Aliment. lib. 3. cap. 40. cui viro, quæ mihi pauca de Philoſophiâ cognita ſunt, omnia accepta refero.

Cionno, & *Cionnino* vox infimatum a verbo κωνὶς, quod urceolum ſignificat.

Cipolla a nomine κεφαλὴ, quod eſt caput. Græci κρόμμυον: & Latini cæpe, vel cæpam dicunt.

Combattere a ſolo, a ſolo. μονομαχεῖν. Singulari certamine pugnare. *Far duello.*

Commune κοινὸν. i. commune: reperitur. n. in hoc quoque ſenſu apud Latinos Commune. Hora. lib. 2. Od. 15.

Priuatus illis cenſus erat breuis;
Commune magnum.

Nugas egero, ſi docere coner pluribus, Græcis κοινὸν Ἀσίας, Σικελίας, Βιθυνίας Λυκίων, Κυπρίων dici; & ea Latinos reddere, Commune Aſiæ, Siciliæ, Bithyniæ, Lyciorum, Cypriorum. Hæc Ianus Gulielmius in Commentario Plautinarum Quæſtionum in Mili. Glori. cap. 6.

il Conſiglio ordo ciuium de Rep. deliberans. βουλὴ appellatur ab Ariſtotele lib. 4. de Repub. ut etiam ibi notat Victorius.

Diſpenſiere. δαιτρὸς, uel ταμίας. Promus, uel condus. Nos a diſpenſando; Græci a diuidendo; & Latini a promendo, vel condendo. Eſt autem unius, & eiuſdem perſonæ officium, cibos præparare, in parteis diſtribuere, ac ſingulis accumbentibus ſuam portionem aſſignare. Hinc *la*

Diſpenſa ταμεῖον ἀπὸ τέμνειν, quod eſt diuidere, ac diſſecare. Latini Promptuarium.

Doccia a δόκος, quæ trabem oblongam, nec admodum latam ſignificat. Alij hinc deducunt *Doga*. De qua nos alibi. *Doga.*

Donneggiare γυναικίζειν. i. geſtu, atque cultu mulierem repræſentare.

Eclißare ἀπὸ τοῦ ἐκλείπειν, μ. Verbi ἐκλείπω, quod valet deficio.

Eſercizio. i. ars, ut. *Che eſercizio fa?* In hanc ſententiam vſurpauit ἐπιτήδευμα Lucianus, inquiens; τίνα τέχνην ἐπαγγέλλεται. i. Quam artem profitetur? vel, ut dixit Cicero; Quanam arte confidit?

l'Eſſere, l'auere. i. fortunæ, ſeu peculium, a uoce τὸ ὑπάρχον, quæ idem ſonat. A Claudio lib. 7. referente Nonio, & a Plauto in Prologo Truculenti vſurpata fuit habentia, quæ eſt ſubſtantia, οὐσία.

Fellonia ἀπὸ τοῦ φήλωσις, vel φήλωμα, ut inquit Cuiacci: in Comm. in Pri. de Feudis Titu. 2. vbi de voce Feloniâ in Feudis vſitatâ.

Fiaccola ἀπὸ τοῦ φλέγειν, quod eſt ardere, ſeu comburere.

Fiera ἀπὸ τῆς φορίας deducit Picardus: φορία verò abundantiam ſignificat. Noſtra valet, quod Latinis nundinæ. Græci πανήγυριν dixerunt, & Cicero

ro Mercatum uertit. Adag. In hominem tardum, & qui ſemper re-bus peractis, adueniat: *E' non ſarebbe a otta alla fiera a Lanciano*. Vulgariter enim dictitant, hoc mercatum tredecim menſeis durare, quaſi anni ſint plurium duodecim menſium. Ioculariter hoc dicitur, ut illud; *E' matto tredici meſi dell'anno*. De quo alibi.

Fratta ἀπὸ τοῦ φράττειν. i. a ſepiendo. Noſtra eſt ſepes quædam. Hinc, *Egli è per le fratte*. De eo actum eſt. Perijt. Terent.

Galante. i. benemoratus, venuſtus. Vult Perionius fieri a nomine καλόν.

Giardino ἀπὸ τοῦ ἰαρδεύειν, quod eſt irrigare, ſeu adaquare. Noſtra verti poſſet Pomarium, ſeu violarium.

Giuſtizia præter uſitatam ſignificationem accipitur pro pœnâ (ut δίκη apud Græcos) & pro ſupplicio. Vnde; *Giuſtiziare vno*. i. De aliquo extremum ſupplicium ſumere.

Gruppo ἀπὸ τοῦ χρίμπτειν, quod inter alia eſt appropinquare, vel admouere.

Guaſtada a voce γαστροειδὴς, quæ ſignificat, In formam ventris formatum. Anglarenſis deducit a Syriacâ *Gaſtar*. i. Phialâ.

Gufo. i. bubo a κοῦφος, quod eſt leuis; ob eius leuitatem, inquit Varchius, cum in eo nihil ſit præter uocem, & plumas.

Imbeſtiarſi. Dantes de Paſiphaë Purg. cant. 26.

Che s'imbeſtiò nelle'mbeſtiate ſcheggie.

Item *Indracarſi*, Parad. cant. 16.

L'oltracotata ſchiatta, che s'indraca.

Hæ voces non videntur exemplo carere. ἀποδενδροῦσθαι enim dixit Philoponus ex Plotino in Comment. in lib. Ariſto. de Animâ, quæ valet, arborem fieri; & nos fortaſſe dicere poſſemus *Inalberirſi*. Arboreſcere dixit Plin. lib. 9. agens de malnis.

Impoluerarſi. ἐγκονεῖν. i. Puluerulentum fieri.

Inchioſtro a verbo ἔγχριστον, quod illitum, atque inunctum ſignificat. Alij ab ἐγκαυστον, ſiue ἔγκαυστον, quod eſt inuſtum. Latinè dicitur atramentum. Adag. *Raccomandar di buono inchioſtro*. i. Commendare de meliori notâ. *Il tuo inchioſtro non corre*. *Il tuo inchioſtro non tigne*. Quo ſignificamus, aliquem apud quempiam nihil vtilitatis poſſe præſtare.

Indiarſi. ἐνθειάζειν. Dei, vel diuini participem fieri. Vtitur Dantes Parad. cant. 4.

Laico ἀπὸ τοῦ λαοῦ hoc eſt a populo. Noſtra eſt Profanus ſacri ἀντίθετον. De hominibus tantùm.

Magari, frequens Venetorum vox. q. dicant, μακάριον. i. beatum. Significat enim; Vtinam ità ſit. Hoc faxit Deus.

Maccheroni a nomine μακαρία, quod juxta Heſychij ſententiam ſignificat βρῶμα ἐκ ζωμοῦ, καὶ ἀλφίτων. i. Pulmentum, ſiue edulium ex iure, & farinâ. Μεταφορικῶς Plumbeum, atque inſipidum hominem appellamus *Maccherone*. *Maccherone*.

Maneggio ἐπιχείρημα. i. aggreſſio. Noſtra valet Negocium, vel rem, in hac ſententiâ. *Queſto è un gran maneggio*. Eſt negocium magni ponderis: Eſt res, quæ magnam flagitat curam. Sed, ut verè dicam, non poſſum ſatis explicare. Hinc

Maneggiare, μεταχειρίζεσθαι quod eſt, In manus ſumere, manibus uerſare, tractare. Extat apud D. Gregor. ὅτε τὴν ἑξαήμερον μεταχειρίζομαι. i. Cum Hexa-

Hexæmerum in manus ſumo, vel, manibus verſo ἐν χερσὶν ἔχω, ut etiam, nos; *Ho in mano*. Dicitur & χειρίζειν, & διαχειρίζειν.

Menare a mano. χειραγωγεῖν. i. manu ducere, vel manu regere.

Meſtruo, καταμήνιον. i. menſtruorum profluuium, quod ſingulis menſibus accidere mulieribus ſolet.

Micidiale. ἀνδροφόνος. i. Homicida.

Migliorare. βελτιοῦσθαι. i. meliorem fieri.

Motetto. Cantionis genus, quod a nonnullis dicitur modus, ſiue modulus. Fieri volunt ἀπὸ τοῦ μυθεῖν.

Naſcenza. ἐμφύσημα. Inflatio. Nos etiam *Enfiato*. *Naſcenza*. dixit Boccaci. Fabu. 45. De Græcâ agit Galenus Meth. Medi. lib. 14. c. 4.

Nauicella. κύμβιον poculi genus, de quo Pollux, & alij.

Orecchini. ὠκίδες. Inaures.

Paladino. a παλακῖνος, quod eſt Bellicoſus.

Paliſcalmo, qua non ſemel vtitur Bocca: quæ etiam dicitur.

Paliſchermo genus eſt agillimæ nauiculæ, quæ vulgò *Schifo* dicitur. Scapha, linter. A πολύσκαρθμος, quæ peragilem ſignificat.

Paragone vox multiplex ἀπὸ τοῦ παράγειν. Alibi in Italiâ dicitur *Parangone* à παραγκωνίζεσθαι. Vnde *paragonare*. i. comparare, conferre. Galli.

Piaſtra ἀπὸ τοῦ πλήττειν. i. A percutiendo.

Piatto, Di piatto. In enſe tria in propoſito noſtro conſidero, cuſpidem, aciem, & partem latam, ſeu planam, qua percuti quidem, ſed feriri non poteſt. Hæc vltima dicitur a nobis *piatto*, a voce πλάτος, quæ latitudinem ſignificat. Hinc etiam inditum eſt nomen ruderum fruſtis, quæ ſint lata, nec admodum craſſa; appellantur enim a noſtris cæmentarijs *Piatèe*, vt cum dicunt, *Spiccarſi piatèe*; quod aliter, *Caſcar lo'ntonaco*; & vno verbo; *Scanicare*. Sed hæc opportuniùs in Dictionario. *Piatea.* *Scanicare.*

Pena per dolore, e fatica. i. pro dolore, ac labore. Et

Penare in hanc ſententiam. *E' vi penò tre di*. i. In eo tridui laborauit. Excellentiſſimi illi viri (Deputati vulgò dicuntur) qui notas in Boccacium conſcripſerunt, ἀπὸ τοῦ πόνος, & πονεῖν, quæ laborem, ac laborare ſignificant, fieri volunt. Alij hanc ἀπὸ τοῦ πένεσθαι, & illam a pœnâ Latinâ, vel ποινὴ Græcâ originem traxiſſe πιθανῶς arbitrantur.

Pouero a παῦρος, quod paucum ſignificat; quia pauperi pauca ſunt.

Raccapitolare. ἀνακεφαλαιοῦν. i. In ſummam ſubducere, colligere. Vnde

Raccapitolazione. ἀνακεφαλαίωσις. Epilogus, peroratio, in ſummam collectio.

Ricettori. Sic dicuntur Hieroſolymitanorum equitum Quæſtores, ſiue Exactores ab vſu Græcorum, de quo meminit Ariſtotel. in 6. de Rep. ἀποδέκται enim dicebantur, qui publica vectigalia exigebant. Victori. ibidem.

Scapezzare. Decapitare. ἀποκεφαλίζειν, δειροτομεῖν, καρατομεῖν, κεφαλοτομεῖν (quod Phrynico non probatur, quamquam vſurpauerit Theophraſtus) i. caput amputare. Dicitur etiam παραφρασικῶς, *Mozzar la teſta*.

Schermo. i. Defenſio, ſeu munimen. A χέρμα, quod eſt lapis, ſeu telum.

Sguiſciare a nomine γλισχρὸς, quod inter alia ſignificat lubricum, ſeu viſcoſum.

Soma. i ſarcina a σῶμα, quod corpus ſignificat.

Sollenare. i. concitare, ſeu commouere, vt *Sollenare il popolo*; Populum concitare.

citare. Quod Græcis interdum ſignificat *μετεωρίζειν*.

Signoreggiare. *κυριεύειν*. i. Dominari.

Spaderella dicitur a nobis ea herba, quæ vocatur a Græcis *ξιφίον*. i. Gladiolus.

Spago ἀπὸ τοῦ σπᾶν. i. a trahendo. Noſtra valet filum tenue ex cannabe contortum. Adag. *Chi ha ſpago, aggomitoli*. i. Qui ſibi criminis conſcius eſt, in pedes ſe conijciat. Qui alicui culpæ eſt affinis, fugæ ſe dedat.

Spogliatoio ἀποδυτήριον. i. locus, vbi capſarij in balneis conſtituebantur. Cuiacci. Obſerua. lib. 5. cap. 8. Spoliarium videtur poſſe dici Latinè.

Squola ἀπὸ τοῦ σχολή, quod eſt ocium.

Stucchevole. *κατακορής*. i. ſatietate plenus, tædium afferens: dicitur etiam *Svzievole*. Græca in hoc ſenſu eſt apud Demetri. contex. 129.

Suſtanzie. Quod a Latinis intelligitur ſub nomine peculij, vel fortunarum, dicitur interdum a Græcis οὐσία: Vnde noſtri patrimonium, & vniuſcuiuſque bona appellant *Suſtanzie*.

Tarocchi a voce ἑταιρεῖοι, qua denotantur ſodales illi, qui cibi cauſsâ ad luſum conueniunt. Hæc Alcia.

Tonnina a nomine θύννος, quo appellatur piſcis prægrandis.

Trottola a voce τροχός, quæ vertibile, vel mutabile ſignificat. *Barberare* dicitur hoc inſtrumentum, quando indirectè, atque inæqualiter uoluitur, a verbo, vt cenſeo, βαρβαρίζειν. Sed hæc fortaſſe nimis exquiſita.

il Trouato. ἐξεύρημα. i. inuentum, commentum, ut apud Sophoclem in Oedip. Tyran. Κρέοντος, ἢ σοῦ ταῦτα τὰ ξευρήματα; i.

An eſt Creontis, an tua hæc inuentio?

Valletto. i. puer. ſeruulus. ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Galli. Alij cenſent, dictum eſſe, *Valletto*. q. *Vaſſalletto*. Ego nihil iudico.

Veltro. i. canis venaticus ἀπὸ τοῦ βελτίων, eo quòd inter canes melior, ſeu præſtantior ſit. Alij dictum volunt a velocitate.

le Vergogne. i. tam fœminæ, quàm maris pudenda, ſeu verenda vnico verbo dicimus, vt Græci τὰ αἰδοῖα.

Villani. Qui a Latinis inhumani, auari, ac ſordidi appellantur, nuncupari ſolent a nobis *Villani*: quæ vox, ſi Celtopædiæ ſcriptori credimus, a dictione βλεννός, vel βλεννώδης originem deduxit. *Villani* etiam dicuntur a nobis ruſtici; ſiue agricolæ; quos, auctore Feſto, antiquiores Romani Petrones a petrarum aſperitate nominabant. Quod etymon optimè congruit cum priori ſignificantiâ vocis *Villani*.

Dictiones, quæ per figuram, aliqua ſcilicet mutatione facta, è Græcis Florentinæ effectæ ſunt.

Quemadmodum cunctarum rerum copiâ Etruſca lingua cæteras omneis antecellit, vel ſaltem locupletiſſimas quaſque æquiparat, ita uerborum pulcritudine, ac ſuauitate nulli, niſi me φιλοπατρία decipit, nec antiquæ, nec recentiori concedit. Quamquam igitur multas dictiones a Græcis, & quàm plurimas a Romanis deſumpſerit, eas tamen ſic eleganter ſuas effecit, ut, ſi quis non rectè obſeruat, vix illud ſentire poſſit. Proferentur

tur hoc in loco à me exempli cauſſâ nonnullæ, quas ipſa a Græcis mutua-ta, ſi quid aſperi, vel rudis præſeferre videbantur, penitus ſublato, quaſi edolatas, benéque perpolitas iam olim ſuâ ciuitate donauit: in qua ſemper floruerunt, & hoc tempore maximo apud omneis in honore ſunt. Vt autem iſtud efficeret, ad opportuna confugit remedia, clariores nempe figuras, ut vocant; per quas optimè ſui voti compos effecta fuit. Aut itaque dictionis literam immutauit; aut literam, ſyllabámve addidit; aut eaſdem detraxit; & hoc fecit modò in principio, modò in medio, & modò in fine dictionum. In aliquibus etiam, quarum tamen multas non obſeruaui, prudenter ſyllabas inter ſe tranſpoſuit. Enallage uerò, qua Romani quoque multas ex Græcis ſibi aſciuerunt, eſſe ſolet mutatio Aſpiratarum, quas dicunt, in ſuas Tenueis, vel Medias, & alicuius Vocalis, vel Diphthongi in ſuas cognatione propinquas. De quibus ſi exquiſitam cupis doctrinam, ac perfectam, certámque intelligentiã, conſule Caninium in ſuo Helleniſmo: mihi enim ſatis eſt, ex omni ſermonis Italici venuſtatum ſpecie apis inſtar aliquid delibare; vnde tanquam ex imperfecto typo ipſius viua imago ſic ſatis conicctari poſſit.

Aliquot dictiones per Protheſin, Epentheſin, vel Paragogen. i. Quibus in principio, medio, vel fine aliquid additum eſt.

ἄλλοτε. *Allevolte*. i. interdum. *Allevolte.*
βαδάς. *Bardaſſa*. i. cinædus. *Bardaſſa.*
θυριακή. *Vtriaca*. i. theriaca. *Vtriaca.*
θολεῖν. *Romigliare*. i. Turbare. *Romigliare.*
κυκλόειν. *Accerchiare*. i. Circumdare, uel quaſi circulo aliquem undequaque concludere. *Accerchiare.*
ματίζειν. *Domandare*. i. Inquirere. Perioni. *Domãdare*
πατριάζειν. *Patreggiare*. i. Patrem moribus referre. *Patreggia.*
πιάσειν. vel πιάζειν. *Pigliare*. i. capere. *Pigliare.*
φρύκτον. *Poltrone*. i. Ignauus, iners. Celtopæ. Auc. *Poltrone.*
ῥαβάττειν. *Arrabattarſi*. De quibus vocibus ſic Victor. Var. lect. lib. 16. cap. 16. *Arrabattarſi* uulgò dicimus de quopiam, qui, nulli labori parcens, rem ſuam procurat anguſtam: eo enim verbo intelligitur feſtinatio quædam, crebérque motus corporis. Græcis quoque ῥαβάττειν idem valet, vt teſtimonio veterum Grammaticorum intelligitur; quorum nonnulli affirmant ſignificare, ſurſum, deorſúmque curſitare; alij autem ſonitum edere, ſtrepereque manibus, & pedibus. Hæc Victo. *Arrabattarſi.*
ῥάκος. *Straccio*. i. Veſtis pannoſa, atque attrita. Quamuis autem Perionius, hinc deductum velit, quod a nobis dicitur *Drappo*. i. tela ſericea; magis tamen videtur noſtra dictio maternam ſeruâſſe originem. Et Euſtath. in Φ. Ilia. deſcribens ludum illum puerilem vulgò dictum, *Moſca cieca*, ῥάκιον dicit pro faſciâ, qua ligantur oculi: vnde noſtra coniectura non parum adiuuatur. Non me tamen fugit, Venetijs omnem veſtium ſpeciem nuncupari *Drappo*. *Straccio.*

Tauola. τάβλα, vel ταύλι. *Tauola.* i. Tabula luſoria.

Scaramuc. χάρμη. *Scaramuccia.* i. leue prælium, & quaſi præludium. Perio.

Oca. χηνʼ. *Oca.* i. anſer. Iuncto articulo ὁ, vt ſi dicas ὀχὴν, vt Virgilianum Inarime; Notat Caſteluetrus. Non me latet, Caninium deductam velle a voce Syriacâ *Anza*. Sed de vtriuſque coniecturâ iudicent docti. Adag. De eo, qui in puerili ætate optimis erat moribus, in adultâ verò peſſimus eſt, dicimus: *Buon papero, e cattiu'oca.* Quando ſignificare volumus, celeritate opus eſſe, nec diutius eſſe immorandum, eò confugimus. *E' non è tempo da dar ſieno a oche.*

Nonnullæ dictiones per Aphæreſin, Syncopen, vel Apocopen. i. Quibus ex principio, medio, vel fine aliquid detractum eſt.

Gallegg. ἀγάλλεσθαι. *Galleggiare.* i. Geſtire, atque exultare.

Aggio. ἀλλαγή. *Aggio.* i. collybus. De hac voce Iuli. Poll. lib. 3. c. Θ. ἀργυρίου ἀλλαγή, ὁ καλούμενος κόλλυβος. Et lib. 7. cap. Λ. καὶ ὁ νῦν κόλλυβος ἀλλαγή. Et Alci. Parer. p. cap. 45.

Anca. ἀγκάλη. *Anca.* quæ & *Gallone.* i. Ile latus. Dictio Græca ſignificat vlnam. Alij dictam volunt *Anca* quaſi anſam.

Bottega. ἀποθήκη. *Bottega.* i. Taberna, vel officina.

Mandorlo. ἀμυγδάλη, & ἀμύγδαλον. *Mandorlo,* & *mandorla.* i. Amygdala, & amygdalum. Adag. Quando aliquis eſt irâ percitus, &, vt fertur, in fermento iacet, vulgò dicitur. *Egli arrabbia, com'vn picchio ſur vn mandorlo.*

Ragno. ἀράχνης. *Ragno.* i. araneus. Vnde Rete illud notiſſimum dicitur *Ragna*; quoniam fortaſſe ſimilitudinem aliquam ἀραχνίου. i. Araneorum telæ præſeferat.

Traccia. ἀτραπός. *Traccia.* i. Ferarum veſtigium. Vox Græca inter alia ſignificat tramitem. Galli.

Limoſina. ἐλεημοσύνη. *Limoſina.* i. Id, quod pauperibus, ſtipem cogentibus, pietatis ergò tribuitur. Sacri Scripto. verterunt eleemoſynam.

Conio. εἰκόνιον. *Conio.* i. Monetæ forma, ſeu impreſſio. Dan.

Pagando di moneta ſenza conio. Parad. cant. 29. Hinc

Coniare. εἰκονίζειν. *Coniare.* i. Monetam percutere, ſeu Monetæ figuram imprimere. Vtitur Dan. Inf. Cant. 30.

Pazia. ἐμπάθεια. *Pazia.* i. inſania. Notat Cani.

Romito. ἐρημίτης. *Romito.* Ille ſcilicet, qui in loco ſolo, & aſpero cœlibem uitam degit.

Abbaſſare. καταβήσασθαι. *Abbaſſare.* i. Deprimere, dempto κατ, ſi Perionio credimus.

Grofano. καρυόφυλλον. *Grofano.* i. caryophyllum. Vnde inter cætera de homine, qui paruo quidem corpore, ſed totus ſapientia ſit, dicere ſolemus. *Egli è vn Grofanino.*

Parlare. παραλαλεῖν. *Parlare.* i. loqui, ſeu uerba facere. Hinc *Parabolano.* i. confidens; ac uerboſius παράβολος. Et *Parola,* quod Græci ῥῆμα, uel, ἔπος. Canini: tamen, hac deductione reprobatâ, uult prædictas omneis à παραβολὴ originem trahere.

τειχοϊζειν. *Steccare* .i. Circumuallare. De qua ſic Victorius Vari. lect. lib. 32. cap. 16. Maiores noſtri, cum operibus cingere oppidum aliquod ſignificare uolebant, Græco uerbo utebantur. Quod in patrium noſtrum ſermonem tranſijt; dicebántq; *Steccare*; Cætera uide ibi. *Steccare.*

πλαθανη. *Piattello*.i. patina. Picar. *Piattello.*

πρεσβύτερος. *Prete*. i. vt vertunt ſacri ſcriptores; Presbyter. Adag. Quando aliquis mortuus eſt, vulgus, ſiue popellus quaſi αἰνιγματῶδες inquit. *Egli è ito a guardar l'oche al Prete*. *Prete.*

Non uidetur illud ſilentio prætereundum, quemadmodum Græci, ac præſertim poëtæ adimunt ſyllabam in fine alicuius dictionis, dicentes δῶ pro δῶμα, vt inter alios perſæpe Homerus, ita & noſtros, vt, *ve', vo', mo', me', ſe', co', ca', fi'*. & ſimilium pro *vedi, voglio, modo, meglio, fede, capo, caſa, figliuolo*.i. vide, volo, modo, melius, fides, caput, domus, filius. Quibus vtitur Dantes. Addo, Romanos quoque hoc imitatos fuiſſe: dixerunt enim pa' pro parte, po' pro populo, vel pro potiſſimum; coil pro cœlum; & do pro domum. Pa pro parte, & po pro potiſſimùm (aliter po pulo) poſitum eſt in Saliari carmine. Feſtus. Diuom domus altiſonum coil. Ennius. Endo ſuam do. Idem apud Victorinum, vbi agit de Verſu. Si plura de iſtis deſideras, legito, quæ notat Paullus Merula in ſuo Commentario Ad Incerta Ennij Fragmenta. Oſci, quorum linguam callebat Ennius, Dores ſequuti, extremas vocum parteis abſcindebant, vel dimidiatas voces uſurpabant pro totis; &c. Hæc Merula; & inibi affert multa exempla, atque auctoritates.

Dictiones per Metatheſin. i. Quibus litera, vel ſyllaba tranſpoſita eſt.

ἅλς. *Sale*. i. Sal. *Sale.*

ἄρδις. *Dardo*.i. telum, vel ſagitta. Vox Græca ipſam teli cuſpidem ſignificat. *Dardo.*

βάραλος, vel βραδὺς. *Balordo*. i. ſtupidus, bardus. *Balordo.*

ἐρι.άρη.*Guardia*.i.cuſtodia. Per Aphæreſin, ac Metatheſin, ut uult Perioni: Nos de hac lib. 4. *Guardia.*

λαγών. *Gallone*.i. ile, latus. Vde Anca. *Gallone.*

μορφη. *Forma*.i. forma. Vnde *Formare* μορφοῦν. *Forma.*

ἐγχὴ. *Cocca*. i. crena. Perio. Dan. Inf. Cant. 12. *Cocca.*

Chiron preſe lo ſtrale, e con la cocca
Fece la barba in dietro alle maſcelle.

σάκτα. *Taſca*.i. pera. *Taſca.*

συνείδησις. *Sinderesi*. i. Conſcientia. Noſtrâ frequentiſſimè utuntur noſtri Theologi concionando. *Sindereſi.*

Colle-

Collectas hoc in loco affero quaſdam dictiones ad breue exemplum, quæ, & ſimpliciter, & κυρίως, ſeu μεταφορικῶς apud Græcos, & apud nos idem valere comperiuntur.

Luogo. χωρίον. *Luogo*. i. locus. Omnibus pro loco, ſitu, vel regione, & pro ſcripturarum membro, vel ſententiâ. ἀναγνοὺς αὐτῷ τοῦτο μάλιστα τὸ χωρίον τῆς γραφῆς. *Auendogli letto particularmente queſto luogo di ſcrittura*. i. Cum hunc potiſſimùm Epiſtolæ locum ei legiſſet. Luc.

Mano. χείρ. *Mano*. manus. Omnibus inter cætera pro cœtu, ac multitudine. *Vna mano di giouani*. Iuuenum manus; Virgil. Aen. 6. Et Iureconſul. in l. Metum autem præſentem. in princ. & alibi in Titu. π. Quod metus cauſ. Exempla Græcorum vulgatiſſima ſunt. De illo etiam ſignificatu, de quo Pollux afferens exemplum dixit χεὶρ στρατιωτική, conuenit inter nos, & Græcos; dicimus enim *Il braccio militare*. i. manus militaris. Quòd autem χεὶρ pro toto brachio accipi ſoleat, vide, quæ attulimus in ſecundo libro, agentes de ſyntaxi imperfectâ in exemplo χειρόβλωτος. Tertio loco adnota. χεὶρ ſignificat quoque hominis ſcripturam, ſiue chirographum. Et nos dicimus *Mano*, ut *Io ho ſcritto di mia mano* ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. D. Paulus ad Gala. cap. vltim. Et Cice. ad Atticum; Noſtri familiares ſignum requirent, aut manum. Et alibi; Omnes erant ipſius manu. Si plura deſideras, vide Pet. Vic. Var. lect. lib. 18. cap. 10.

Braccio militare.

Mortale. βροτός. *Mortale*. i. mortalis non ſolùm ἐπιθέτως, ſed plerunque ſubſtantiuè ſumitur.

Peſce. ἰχθύς. *Peſce*. i. piſcis. Hæc dictio nobis, & Græcis non ſolùm tale animal ſignificat, ſed locum etiam, vbi venundari ſolet, vt de ſuâ teſtatur Euſtath. In Odyſſ. Θ in princ. Romani appellabant Forum piſcarium.

Pellegrino. ξένος. *Pellegrino*. i. peregrinus, ſiue hoſpes. Quæ vox vtriſque nouum, atque inauditum ualet. Exemplum Græcorum eſt apud Demetri. vbi de nominibus factis agit. ποιοῦσι δὲ μάλιστα μεγαλοπρέπειαν, διὰ τὸ οἷον ψόφοις ἐοικέναι, καὶ μάλιστα τῷ ξένῳ. i. *E fanno grandiſſimamente il magnifico, per lo eſſer ſimili quaſi a ſtrepiti, ma in particulare per lo pellegrino*. Quem locum ita uertit Victo. Efficiunt autem maximè amplitudinem, quia tanquam ſtrepitibus ſimilia ſunt, & maximè ob peregrinationem. Petrar.

Leggiadria ſingulare, e pellegrina. Hinc Phraſis, *Auer del pellegrino*.

Tempo. χρόνος. *Tempo*. i. tempus; & ab utriſque pro ætate accipitur, ut cum dicimus; *E'non biſogna guardare al tempo*. Quod etiam dixit Hæmon Creonti apud Sophoclem in Antigo.

-- εἰδ' ἐγὼ νέος,
οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον, ἢ τἄργα σκοπεῖν. i.

Porrò egò
Si ſim iuuenis, haud tempus addecet magis
Conſiderare, quàm opera.

βλίτον, ſeu βλίτον, olus, teſte Hermolao, betæ folijs. A Latinis blitum, ſeu blitus, quòd iners, & fatuum ſit, F. Pomp. Vnde Plautus in Truculento

Bliteam

Bliteam meretricem dixit. Et nos hominem ſtolidum, atque ignauum appellamus *Bietola*, *Bietolone*. Quin etiam Græci quoque verbo idem va- *Bietola.* lente pro ſimili conuicio vtebantur. Laërtius de Cynico in eius vitâ: *Bietolone.* πρὸς τὰ περιεστῶτα μειράκια, καὶ εἰπόντα, βλέπομεν, μὴ δάκῃ ἡμᾶς, θαρρεῖτε, ἔφη, παιδία. κύων τεῦτλα οὐκ ἐσθίει. i. Circunſtantibus ſe adoleſcentibus, ac dicentibus; cauemus, ne mordeas nos; Bono, inquit, eſtote animo, filioli, Canis betis non veſcitur. Et ibidem; δύο μαλακῶν περικρυπτομένων αὐτὸν, ἔφη, μὴ εὐλαβεῖσθε. κύων τεῦτλα οὐ τρώγει. i. Cum duo molles ſe ab eo ſubducerent, Nolite, inquit, vereri, Canis betas non comedit.

κριόμυξος, quaſi veruecino mucco ſcatens dicitur ſtultus, & inſipidus. *Ca-* *Caſtrone.* *ſtrone*, *viſo di caſtrone*. Vſus eſt hac voce Cercidas mimographus, vt te- *Viſo di Caſtrone.* ſtatur Galenus Therapeu. lib. 6. Hic & βλεννόμυξος appellatur; quam vocem exponit Heſychius μυξώδη, εὐαπάτητον. i. Mucculentum, facilè deceptibilem. Nos quoque eumdem nuncupamus *vn Moccicone*. Plura *Moccicone.* vide in Adagio, Verueceus. Addo inſuper, λέμφον, quod apud Atticos mucculentum ſignificare, notat Herennius Philon, prouerbiali tropo, teſte Heſychio, atque Euſtathio, dici hominem ſtupidum, ac nullius ingenij.

βούβαλος. i. bubalus. A recentiori Græcorum ætate dictus fuit homo craſſæ Mineruæ, atque adeò indocilis. Vtitur Ioan. Tze. Locum prouerbio fecit animantis hebetudo. Parœmiogr. Nos quoque *Bufòlo*. Et alibi idē *Bufolo.* auctor. βοΐδης. i. bucula. Menandro dicitur homo fatuus, & ignauus, cuiuſmodi etiam ἀμνοκῶν Ariſtophani vocatur, quaſi νοῦν ὡς ἀμνός. i. Agninâ ſapientiâ præditus: alioqui κῶν pecudem, ſeu ouem Cares vocant. Subnecte;

θαλάττιον πρόβατον. Planu. in vita Aeſopi. θαλάττιον πρόβατον. i. Marina ouis; Demetr. ubi agit, De Scommati. & exponit, ὁ μωρὸς ὁ ἐν τῇ θαλάσσῃ. i. Stultus in mari. Nos quoque ſtultos, ſiue ineptos interdum appellamus, *Pe-* *Pecora.* *cora*. Et ad locum Demetrij notauit Petrus Segnius, ſimile eſſe, quod uulgo in ore eſt. *Bue d'India*, cum quo congruit etiam; βοῦς ἐνάλιος. i. Bos *Bue d'India.* marinus. Refertur a Suidâ.

ὑὸς τύπος. i. Suis typus. In hominem inuenuſtum cui rictus ſuis inſtar protuberat: uel in ſtupidum, qui primore etiam fronte facilè præſeferat, qualis ſit. Euſtathi. Noſtrum uulgus in huiuſcemodi iactat; *Viſo di* *Viſo di Porco.* *porco*.

Vnum, & idem verbum uſurpatur a Græcis pro eo quod eſt ſcribere, ac pingere, ut notum eſt, nempe γράφειν. Et Petrar. cecinit in Tetradecaſticho: *Amor con ſue promeſſe, &c.*

E'l cor ne gli occhi, e ne la fronte ho ſcritto.

Ad huius verò imitationem, ut arbitror, in duplici ſignificantiâ utuntur noſtri τὸ *Leggere*. Nam propriè, quæ ſcripta ſunt leguntur; picta au- *Leggere.* tem aſpiciuntur propriè, non leguntur. Et tamen extat apud noſtros;

Di fuor ſi legge, com'io dentro auampi. Petrar.

Ma ſpeſſo nella fronte il cor ſi legge. Idem.

Et. *A chi ſa legger, nella fronte il moſtro.*

Latinus quoque uidetur huc ſpectaſſe. Aenei. 6.

— quin protinus omnia

Perlegerent oculis: &c.

uore. ἦτορ. *Cuore*.i. cor; Ab utriſque interdum ſumitur pro animo uirili, atque audaciâ. Apud nos uulgatiſſimum eſt; *E' non ha cuore*. i. Prorſus audaciâ caret. Et παροιμιωδῶς: *E' non ha cuor per un grillo*. Pro quo iactabatur, ut hoc etiam obiter dicam; δειλότερος Πεισάνδρου. i. Piſandro timidior. Quem ferunt, adeò prodigioſâ timiditate fuiſſe, ut quandoque anxius eſſet, ne ſuam ipſius animam alicubi uideret, quæ ſe uiuum reliquiſſet. Hæc Parœmiogra. Exempla Græcorum uide apud Orpheum in hymno Mercurij. Alterum appono ex Pinda. Pythi. Ode.9.

σεμνὸν ἄντρον, φιλλυρίδα,
προλιπὼν, θυμὸν γυναικὸς,
καὶ μεγάλαν δυνάσιν
θάυματον, οἷον ἀταρβεῖ
νεῖκος ἄγει κεφαλᾷ
μόχθω καθύπερθε νεάνις
ἦτορ ἔχοισα, φόβῳ
δ' ὐ κεχείμανται φρένες. i.

Phillyride, relicto nobili antro, mulieris animũ, & magnum robur admirare; ut audaci capite puella, ſupra laborem cor habens, certamen ſubſtineat, nec præcordia timore fluctuent. Adde & hoc Theognidis; ἀνδρὸς κραδίη μινύθει, καὶ αὔξεται. i. Viri cor minuitur, & augetur. Sed uoluntas inceſſit, quia pulcherrimus eſt, integrum locum tranſcribendi, atque examinandi.

Α'νδρός τοι κραδίη μινύθει, μέγα πῆμα παθόντος,
κύρν'. ἀποτιννυμένου δ' αὔξεται ἐξοπίσω. i.
Viri cor minuitur, magnam iniuriam paſſi,
Cyrne. Vlciſcentis verò augetur poſtea.

Videtur igitur valere hoc in loco; *Scemare il cuore*; maximam percipere moleſtiam; &, *Creſcere*; non mediocri voluptate affici. Quæ ſententia verbis Græcis, ut opinor, optimè conuenit.

Apud Stobæum Sermo.7. extat hic verſiculus:

δένδρον δ' ὡς ἕστηκε σιδηρείαις ὑπὸ ῥίζαις. i.
Arbor autem velut ſtat ferreis firmata radicibus.

Vnde elicio ferreum quandoque a Græcis, ut a nobis accipi pro firmo, ac ſolido: nos enim dicimus de homine admodum laborioſo, atque indeDi ferro. feſſo: *Egli è di ferro: Egli ha le braccia di ferro*. Horatius modò dixit adamantinum, & modò aheneum non longè ab hoc ſignificatu. Vide Adagium; Ferreus, aheneus.

ἄπολλον, ἀλλὰ σκαιὸν οὐ μετρίως λέγεις.
Apollo, cappita tu di vna coſa non poco ſiniſtra. i.
O Apollo, ſed tu rem non mediocriter aduerſam dicis.

Extat in Menan. Fragm. Titu. περὶ ἀπορρήτων. Vbi notandum eſt, nomen Siniſtro. σκαιὸν accipi pro aduerſo, uel noxio, ut a nobis *ſiniſtro*, cum dicimus; *Egli ha auto molti ſiniſtri*. i. Multa ei acciderunt infortunia. Et Euſtath. in Odiſſ. A. ..οἱ παλαιοὶ τὰ φαῦλα συμπτώματα, λαιὰ, καὶ ἐπαρίστερα ἔλεγον.

Male. Infortunia appellantur a nobis *Diſgrazie*, atque interdum *Mali*, vt cum dicitur; *L'huomo è ſoggetto a mille mali*. i. Vel ſexcentis ſubiacet homo infortunijs: Quòd uero Greci quoque κακὰ in hanc ſententiam quandoque acciperent, teſtis eſt Alexis Comicus in Fragm.

τοῖς

--τοῖς γὰρ κακοῖς

τοὺς μὴ μαχομένους ῥᾶστα χωμένους ὁρῶ. i. ut uertit Iacobus Hertelius;

-- Infortunia enim

Illos, qui non repugnant, facillimè ferre video.

γυνὴ valet nobis *Donna*. i. mulier. Quæ uox ab utriſque etiam pro uxore uſurpatur. Exempla ſunt. *Donna.*

κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱάσι στυγῶ. i.

Malas malè odi filijs dare coniuges. Sopho. in Antigo.

οὐκ ἔστιν οὐδὲν βαρύτερον τῶν φορτίων

οὕτως γυναικὸς προῖκα πολλὴν φερομένης. i.

Non eſt ullum grauius onus

Re uerâ uxore, quę dotem afferat copioſam. Antipha. Comi.

Auena della ſua donna vn figliuolo ſenza più. Boccac. Fabu. 67. Et uulgariter; *Il tale ha preſo donna*.

Caſa. domus. δῶμα. Omnibus inter cætera ſignificat familiā ipſam. Stobæ. *Caſa.*

θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς,

ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλει. i.

Deus cauſſam producit hominibus,

Cum familiam aliquam penitus affligere vult. Sermo. 2.

Mangiatoia, quæ a Latinis dicitur præſepe, μεταφορικῶς accipitur etiam pro loco, vbi homini victus præbetur, vt eſt cœnobium cœnobitis, & aulicis aula. Quod quidem non eſt noſtrum inuentum; a Græcis enim & illis vetuſtiſſimis in hanc ſententiam vſurpatam fuiſſe vocem φάτνην, quæ idem ſignificat, non ſemel comperi. Citatur a Parœmiographo prouerbium; εἰς ἀρχαίας φάτνας. i. Ad priſtina præſepia. De illo, qui è lautiori vitâ excuſſus, ad ſolitum contubernium ſeſe recipit; pro quo nos παροιμιακῶς. *Egli è tornato al pentolino*. Eubulus quoque Comicus εἰς δύλης. *Mãgiatoia.*

πολλοὶ φυγόντες δεσπότας, ἐλεύθεροι

ὄντες, πάλιν ζητοῦσι τὴν αὐτὴν φάτνην. i.

Multi cum fugerint ab heris, qui liberi

Erant, rurſum idem præſepe quærunt.

Extat etiam præſepis in hoc ſenſu apud Plautum in Curculione.

--- nam ſi non ferat,

Tormento non retineri potuit ferreo,

Quin reciperet ſe huc eſum ad præſepim ſuam.

Hinc loquendi formula. *Egli ha trouato buona mangiatoia*.

ἀδίκως μὴ κρῖνε πρόσωπον. *Non giudicare perſona a torto*. i. Neminem iniuſtè iudica. Phocyli. Vbi nota, accipi πρόσωπον in eâdem ſententiâ, atque ab Italis *Perſona*. i. pro aliquo, vel quopiam homine. De noſtrâ meminit Leonar. Saluia. in ſuis præceptis, lib. 2. capit. 20. niſi me fallit memoria. *Perſona.*

Baculus a Græcis nuncupatur βακτηρία, ſeu βάκτρον, & a nobis, vt ſupra dictum eſt, *Baſtone*. Vtrique verò tali voce vtimur μεταφορικῶς pro fulcimento, &, vt ita dicam, ſuſtentaculo. De nobis nihil amplius dicendum videtur, cum vulgatiſſima ſit loquendi formula. *Il baſton della vecchiaia*. *Baſtone.*

Ex Græcorum quàm plurimis vnico Menandri exemplo contentus ero.

βακτηρία μέν ἐστι παιδεία βίου.

Il ſapere è il baſton della vita. i.

Eruditio eſt vitæ columen. Quod παροιμιακῶς ab Etruſcis

F vide-

videtur verſiculo illo circumſcriptum;

Cader non, può, chi ha virtù per guida.

Radice. ῥίζα, *Radice*, quæ propriè radix eſt, quandoque transfertur, vt cauſſam, & originem ſignificet, veluti, cum dicimus, *L'auarizia è radice di tutt' i mali.* ἡ φιλαργυρία ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστι. i. Auaritia radix eſt omnium malorum. In Epiſto. Baſil. Magni πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους. Et Parœmiogra. πηγὴ, καὶ ῥίζα. i. Fons, & radix; pro origine, & principe cauſsâ. Hinc Petrar.

O del dolce mio mal prima radice. & Dan.

Ma s'a conoſcer la prima radice

Del noſtro amor, &c. Inf. Cant. 6.

Semplice. *Semplice* nobis eſt ſimplex, & inſipidus, ſiue ruſticus, ac rerum imperitus.
Scempio. Itidem *Scempio* eſt ſimplex, & *Scempiato* inſipidus. Noſtrarum exempla
Scempiato. non affero, quia res vulgariſſima eſt. Quòd ἀπλόος pro inſipido, ſiue ruſtico accipiatur, teſtis eſt Planudes in vitâ Aeſopi, narrans caſum hoſpitis incurioſi, ad Xanthum ducti. Videtur autem reſpexiſſe ad locum Iſocra. πρὸς Νικόκλεα. ἀπλοῦς δὲ ἡγοῦνται τοὺς νοῦν οὐκ ἔχοντας: Quo videtur innuere vulgi morem, ſiue dicas errorem. Budęus quoque citat ἀπλοῦν pro εὐήθης, quod eſt fatuum ex Ariſtot. Meteorol. pri.

Male. *Male* ἑλληνικῶς dicitur κακόν. Significat autem vtriſque non ſolum malum, ſiue improbum, ſed etiam morbum, ſiue ægrotationem. Noſtræ exemplum ſit Adagium, quo indicamus, morbos repente quidem inuadere, viréſque omnino adimere, paulatim verò diſcedere, ac vireis longo poſt tempore recuperari. *Il mal viene a libbre, e vaſſene a once.* Exempla Græcorum frequentiſſima ſunt. Vnum tamen affero Philemonis Comici, quod pulcherrimum eſt in noſtro propoſito. s. agendo de Congruentiâ vtriuſque ſermonis.

πολὺ μεῖζόν ἐστιν, τοῦ κακῶς ἔχειν, κακὸν,
τὸ καθ' ἕνα πᾶσι τοῖς ἐπισκοπουμένοις
δεῖν τὸν κακῶς ἔχοντα, πῶς ἔχει, λέγειν.

Egli è molto maggior male dell'auer male, il biſognare all'auente male dire a tutti i viſitanti a vna, come egli ſtà. Noſtra optimè Græcis conueniunt; Latinè verò ſic fortaſſe exprimi poſſet ſententia. i. Multò maior morbus eſt ipsâ ægrotatione, quòd ſingulis quibuſque inuiſentibus, qui ægrotat, quomodo habeat, dicat, oportet.

ὠμὸς Græcis eſt crudus cocti ἀντίθετον. Vtuntur etiam pro eo, quod Latinis
Crudo. eſt ſæuus, ſeu crudelis, quemadmodum vſurpamus nos *Crudo*. Exempla non profero, quia res eſt apud vtroſque notiſſima. Quamuis autem non negem, a Latinis quoque transferri crudum, dico tamen homini μεταφορικῶς adiunctum, videri indicare quemdam cruditatis effectum, s. ſignificare moroſum, ac nauſeæ plenum, quíſque truci ſit aſpectu, vel iracundum, vt apud Plau. Ego faxo, dicat, me in diebus pauculis.

Crudum virum eſſe. In Truculen.

Sed hæc a doctioribus perpendantur.

Verbo-

Verborum, Nominum, & Aduerbiorum compoſitorum breuis Catalogus.

Alfabeto. ex ἄλφα, & βῆτα. Adag. *Egli ha per Alfabeto ogni partita.* Optimè rerum peritus eſt. Vaferrimus eſt.

Almanco. τὐλάχιστον. Minimum, ut minimum.

Anticamera. ex ἀντὶ, & καμάρα, Hac uoce ſignificamus ſecretiorem domus partem, quòd poſita ſit contra καμάραν, quæ nobis valet thalamum, vel cubiculum. Latini nuncupâſſent Penetrale, vel ſimili ratione.

Antiporto. πρόθυρον. i. Veſtibulum. Quæ verò Latini Prothyra dicebant, de quibus fit mentio in l. Quæſitum ꝟ. de Fund. Inſtruc. ex Vitruuij ſententiâ a Græcis appellabantur διάθυρα. i. Obices tranſuerſarij ductiles, aut verſatiles; nempe repagula, quæ vehicula, & equos ab ædium veſtibulo arceant. Ita exponit Budæ. in Poſterio. Adnotatio. in Pandec. Vnde obiter lectori memorari poteſt, non ualere argumentum ab eloquio ad eloquium. i. non concludi neceſſariò, ſi argumenteris. Hæc dictio Græca valet hoc: Ergo, a Latinis uſurpata, idem valebit. In quo Etruſci, a Romanis mutuantes, fortaſſe aliquâ ex parte modum exceſſerunt. Sed quis vſui, horum domino, frænum imponeret?

Arpicordo ab ἅρπη, & χορδή, quæ falcem, & chordam ſignificant.

Beccafico. συκαλὶς. ficedula. Adag. De eo, qui uel optima reſpuit, habétque nauſeæ; *Gli fann' afa i beccafichi.* Item de illo, qui ſatis amplis fortunis non acquieſcens, etiam cum aliquo periculo maioribus inhiat. In quo uel admodum ſimili propoſito illa quoque interdum pronunciātur, *Vuol cercar de' fichi in vetta. Cerca miglior pane, che di grano. Ogni vccel d' Agoſto è beccafico.* i. Auguſti menſe omnis auis ficedula eſt. Nempe. v. g. Belli tempore uel ignauiſſimus quiſque in militum numero aſcribitur, ac numeratur.

Bencreato. εὔτακτος. bonis moribus præditus.

Bennato. εὐγενὴς. Generoſus. Petrar.

> *Lieti fiori, felici, e bennate erbe.* Et alibi;
> *Ma tu bennata, che dal ciel mi chiami.*

Beneſtante. καλοτυχέων. honeſtarum facultatum compos.

Biancomangiare. λευκόφαγον. Leucophagum.

Biſauolo. δίπαππος. Atauus.

Biſcotto. δίπυρος, copta.

Boccadoro. χρυσόστομος. Vnde vulgò: *San Giouanni Boccadoro,* qui Latinè Chryſoſtomus.

Buttagre. ὠὰ τάριχα. i. Oua Taricha, quaſi oua condîta. De his Platina lib. 10. in fi. De Honeſtâ uoluptate.

Capinera. μελαγκόρυφος. Feſtus; Melancoryphi genus auium, quæ Latinè uocantur atricapillæ, eo quòd ſumma earum capita nigra ſint.

Cioè. τουτέστι. Ideſt.

Compatriotto. συμπατριώτης. Conterraneus. Quæ dictio a Luciano ut barbara carpitur. Sed hoc quid mea?

Condolerſi. συναλγεῖν. i. conqueri.

F 2 *Con-*

Contraddire. ἀντερεῖν. Aduerſari, obloqui.
Contraccambiare. ἀντιπελαργεῖν. Vicem rependere.
Contrappaſſo. ἀντιπεπονθός. i. Talio. De noſtrâ Dant. Inf. cant. 28.

Coſì s'oſſerua in mè lo contrappaſſo.

De Græcâ Ariſtoteles Ethico. Nicom. lib. 5. Vbi Victorius ex Sex. Pompeio comprobat, a Romanis pœnam hanc talionis appellatam fuiſſe.
Dacquinnanzi. ἐνθεῦτεν. poſtmodum.
Dapperſè. Aduerbium. αὐτόθεν. Per ſe.
Dapperſè. Nomen. αὐτεπάγγελτος. αὐτόματος. Vltroneus. Spontaneus.
Dellemani. θρασύχειρ. Audax, manu promptus.
Dimenticare. *Scordarſi*. ἀμνημονεῖν. Obliuiſci.
Diſcredere. ἀπιστεῖν. Non credere: Vnde *Diſcredente* vox hodie vſitatiſſima; & dicitur de illo, qui, non facilè credens, alteri non obtemperat. Dicimus etiam *Diſcrederſi*, ſed in hanc ſententiam; *E' ſi diſcrede meco*. Sua conſilia mecum communicat.
Diſonore. ἀτιμία. Infamia, dedecus. Hinc *Diſonorare* ἀτιμᾶν infamiâ, vel dedecore afficere.
Diſopra. ἄνωθεν. Supernè.
Diſordine. ἀταξία. confuſio, & ordinis perturbatio. Vnde *Diſordinare* ἀτακτεῖν. Ordinem confundere, vel turbare, vt cum dè valetudinario e.g. di-
Diſordinare. cimus. *Egli ha diſordinare*. i. Præſcriptum vitæ ordinem non ſeruauit.
Diſubbidire. ἀπειθεῖν. Non parêre, non obtemperare. *Diſubbidiente*, & *diſubbidienza* vulgò tritiſſimæ.
Domanlaltro. μεταύριον. Perendie.
Eſſoſteſſo. αὐτοτοαυτό. Ipſummet.
Facimale. Et Bocca: *Mafattore*. κακοεργὸς. maleficus κακομήχανος. Dixit Phanocles in Elegiâ Orphei.
Gobbacompagno παραβαλέταιρος. Sociofraudus, dixit Plautus in Pſeudolo. Qui familiarem decipit, ſocij, vel ſodalis impoſtor. Aſcanius Perſius.
Gattomammone. Ex voce catus, & μιμέων, inquit Victo. in Ariſto. Poët. ubi de Imitatione agit. Græci appellant hoc animal κερκοπίθηκον; & Martialis vertit Cercopithecum, quod eſt ſimia caudata.
Giraſole. ἡλιοτρόπιον. Heliotropium.
il Guardaroba. γαζοφύλαξ. i. Theſauri cuſtos.
la Guardaroba. γαζοφυλάκιον. i. Locus, vbi res precioſæ conſeruantur.
Ierlaltro. *Laltrieri*. πρόχθες Nudiuſtertius.
Infinqui. μεχρισοῦδε. Hactenus.
Lauamano. χειρόνιπτρον. Malluuium, vel malluuia dicitur a Feſto.
Luogotenente. τοποτηρητής. Vicarius. Legatus.
Liocorno. μονόκερος. Vnicornis. Fera, de qua Aelianus, & Plinius.
Magrana, vel *Migrana*, ἡμίκραινα, vel ἡμικρανία. Morbus, quo medium capitis infeſtatur.
Malagenole. πολύμοχθος. Difficilis, laborioſus.
Maleſtante. κακοτυχέων. Male ſe habens.
Mantenere. i. ſeruare, ac protegere. In quam ſententiam vſurpatam inuenias apud Homerum, atque Ariſtidem formulam hanc ὑπερέχειν χεῖρα. quæ dictioni noſtræ optimè reſpondet: valet enim Manum ſuper habere; Manum ſuper aliquo tenere.

Mez-

Mezzedima. Quaſi ἡμιεβδόμας. Hoc eſt Media hæbdomas. Ita alicubi in Etruriâ nuncupatur dies Mercurij, vel, vt Chriſtianorum more loquar, Feria quarta: Quia ſcilicet hic dies eſt medius in hebdomade.

Mezzobarile. ἡμικάδιον.i. Cadi dimidium.

Mezzomangiato. ἡμίβρωτος. Semeſus.

Mezzora. ἡμιώριον. Semihora.

Mezzoneſtito. ἡμίγυμνος. Seminudus. Apud Longum.

Mezzomorto. ἡμιθανής. ἡμίθνητος. vulgò Semiuiuus. Catul. Epig. 48. Semimortuus.

Monocolo. μονόμματος. ἑτερόφθαλμος. a Latinis dicitur Cocles; Vnoculum dixit Plautus in Curcu: vbi de coclitibus meminit: & paulo infra idem Curculio (hic enim erat cocles) a Lycone luſcus appellatur. Defioculus dicitur a Martiale lib. 12. Nunneſius in Notis Phrynichi ex Amm. & Thom. & Moſchop. affert differētiam inter ἑτερόφθαλμον, & μονόφθαλμον. Hic enim naturâ vnum tantùm oculum habet, ut Cyclops; illi verò alter effoſſus eſt, ut Philippo Regi Macedonum.

Nïuno. μηδείς. nemo.

Nonmai. οὐδέποτε. nunquam.

Pampane. πάμπαν. omnino.

Pantufola dicitur a nobis crepida, cuius ſolum fit è ſubere; a πᾶν, & φελλός, quæ omne, & ſuber ſignificant. Notat Budæus ex Laſcari in Comment. Ling. Græ: Quòd autem Græcæ quoque mulieres ſuber in calceis geſtarent, vt grandiores viderentur, conſule Pet. Victori. var. lect. lib. 15. cap. 23. vbi pluribus exemplis id optimè comprobat.

Portalettere. γραμματοφόρος. Tabellarius.

Perlopiù. ἐπιτοπολύ. Vt plurimùm.

Scaldaletto ἀπὸ τοῦ θερμαίνειν, & κλίνη. quæ voces calefacere, & cubile ſignificant; vnde Thermoclinium a nonnullis. Et ſic

Scaldauiuande. a θερμαίνειν σιτία. quaſi dicas θερμοσίτιον.

Sempreuiuo, vulgò *Sopravviuolo* ἀείζωον. Semperuiuum.

Soprannome. ἐπίκλησις. cognomen.

Strafizzeca. σταφὶς ἀγρία. Herba pedicularis dicitur a Scribonio Largo. A Celſo, & Plinio vua taminia. Notant Lexicographi. De hac Trallianus lib. 1. cap. 15. Ex Theodoro Moſchione.

Tagliaborſe. βαλαντιοτόμος. Crumeniſeca.

Tecomeco. ἀλλοπρόσαλλος. Nunc huic, nunc illi adhærens; ſubinde mutans parteis.

Treppiede. τρίπους. Tripes.

Hæc omnia nobis, & Græcis, vt facilè cernitur, ſunt compoſita ad minus è duabus dictionibus. Qui ergo iſta, & id genus ſimilia, quorum noſtra lingua non indiget, quaſi vnam appinxerit dictionem, a veri ſimilitudine meâ quidem ſententiâ non longè diſceſſerit.

FINIS.

FLORIS
ITALICAE LINGVAE
LIBER SECVNDVS.

De Syntaxi imperfecta.

ANTEQVAM de perfectâ ſyntaxi quidpiam afferatur, nonnulla ſpeciminis gratiâ producenda cenſui, quæ ad Conſtructionem quidem, ſed imperfecto quodam modo pertinent, vt Epitheta rebus adiuncta, & ſimilia: quia hinc etiam, quanta ſit cognatio inter Græcam, atque Italicam linguam, apertè cognitum iri exiſtimaui.

E'gli Riluce il pelo. λιπαρόχροος dicitur Daphnis a Theocrito; vbi interpres; *τετίει δ' ἐτραφὴς.* i. cute nitens, ac bene nutritus; Quod nos circumſcribimus; *E'gli riluce il pelo.* Renidet.

Diſamor. ἄστεργος. *Diſamorato.* i. Qui neminem amat; inhumanus.

Smemor. ἄκφρων. *Smemorato*, qui mente caret. A Latinis vertitur amens.

Affaticãte. φερέπονος. *Affaticante.* Laborum patiens. Quod videtur exprimere voluiſſe Virgil. cum cecinit;

Aſſuetúmque malo Ligurem.

Bellocchio. εὐόφθαλμος. *Bellocchio.* Cui pulcri ſunt oculi.

Cattiualingua. κακόγλωσσος. *Cattiualingua.* i. Maledicus, ſiue detractor. Græca valet maleominoſum, & inauſpicatum. Dicitur & quandoque ironicè *Buonalingua.* q. ἄγλωσσος.

Daffatica. ἐπίπονος. *Daffatica.* Laborioſus.

Lingualunga. τανύγλωσσος. *Lingualunga.* i. Garrulus, vt Græcam vertit Volaterranus ex Home. Odyſſ. E.

Mancin'e man ritto. ἀμφιδέξιος, uel ἀμφοτεροδέξιος. *Mancin'e man ritto.* Ambidexter.

Occhineri. μελανόφθαλμος, uel μελανόμματος. *Occhi neri.* i. Oculos habens nigros.

Occhigazzerini. γλαυκόφθαλμος, *Occhi gazzerini.* *Occhi ſereni*, inquiunt noſtri poëtæ. Cælius.

Occhi di bue. *Occhi di bue.* Ita appellamus eos, qui grandiores, ac rotundiores oculos habent, qui & *Occhioni.* Apud Homerum βοῶπις frequentiſſimum eſt Epithetum Dearum, ac præcipuè Iunonis. Noui maieſtatem boum, & ab his dici pleraque magna, vt βούσυκον, βουπαῖδα, βούλιμον, βοῶπιν. Varro de Re ruſtic. lib. 2. cap. 5.

ἄγλωσ-

ἄγλωσσος, vel ἄγλωττος. *Senza lingua*. Elinguis. *Senza lingua.*

ἄστεγος. *Senza tetto*. Vt in illâ Parœmiâ. *Sẽza tetto.*

Gallina vecchia ſenza tetto,
Non fu mai ſenza difetto. i.
Gallina vetus ſine tecto, haud eſt ſine vitio.

Quâ ſignificamus, alicui vitio affinem eſſe illum, qui, in ſenectute oſtiatim ſibi uictum quæritans, nullam habeat certam domum.

ἀνέστιος. *Senza caſa*. Domo carens. *Sẽza caſa.*

ἡμιγένειος. i. Semibatbatus. Nos, *Dimezzopelo*. *Di mezzo pelo.*

μικρόψυχος. *Di poc'animo*. Latinè vertitur Puſillanimus. *Dipoc'ani.*

ἄφυλλος. *Sfrondato*. Sine foliis. *Sfondato.*

μεγαλοπρεπὴς, uel, μεγαλόφρων. *Magnanimo*. i. Magnificus, liberalis, ſplendidus. Hoc ſonat *Magnanimo* in linguâ noſtrâ. Illæ verò μεγάθυμος, &, μεγαλόψυχος, reſpondent vtique voci Latinæ Magnanimus; ſed verterentur a nobis *Ardito*, & *Coraggioſo*. *Magnanimo.*

ἐγκύμων, vel, vt adnotauit Perio, ἔγκυος. *Incinta*. i. grauida, prægnans. Noſtrâ vtitur Ioannes Villanius, Magiſter Aldobrandinus, & alij antiquiores, ut in Dictionario. Hinc *incignerſi*. Dan. *Incinta.*

Benedetta colei, che'n te s'incinſe. Inf. cant. 8.

τετράγωνος. *Tetragono*. i. Quadratus. Dant. Parad. can. 18. *Tetragono.*

— auegna ch'i mi ſenta
Ben tetragono a' colpi di ventura.

Græcâ vtitur Ariſt. in 1. Ethico. Nicoma. diſputans contra eos, qui hominis fœlicitatem definiunt bonis externis. Vide Adag. Quadratus homo. Eius vis elici videtur ex illo Methodij dicto; ὡς ἔοικεν ἡ δικαιοσύνη τετράγωνος ἐστι, πάντοθεν ἴση, καὶ ὁμοία. i. Iuſtitia, ut videtur, quadrata eſt, undecunque æqualis, ac ſibi ſimilis.

ὑδαρὴς, quod aquoſum eſt. Et ad alias res translatum valet tenue, atque infirmum, vt cepit Ariſtot. in 2. Polit. diſſerens contra Remp. Platonis. Nos quoque vulgò uerbum, quod huic reſpondet, ſæpe vſurpamus: dicimus enim aliquas res, quæ multum ſuarum virium amiſerunt, ac valdè tenues ſunt, *Annacquate*, ut ſolem etiam obſcuriorem, nec, ut ſolet fulgentem. Hæc ex P. Victor. varia. lect. lib. 1. cap. 13. *Annacquato.*

αἱμώνια σῦκα. Apud Athenæ. in lib. 3. ita appellati fuerunt, quia cruorem referrẽt. Cum Magnus (hic. n. de hoc pomo diſputat) præſtare cæteris bonitate tradiderit hos ficos, colorémque rubrum habere, ac ſanguini ſimilem, fortaſſe erant illi, quos nos ab Ambroſiâ, Deorum cibo, vt opinor, Ambroſiottos appellamus: concurrunt enim ambo illa in noſtris. *Fichi brogiotti* vulgò dicuntur. Hæc item ex Victo. var. lecti. lib. 37. c. 4. *Fico brogiotto.*

σκορόδου κεφαλή. *Capo d'aglio*. i. Allij caput. Ariſtoph. in Veſp. *Capod'aglio.*

βάκτρον εὔμετρον. i. Claua ſatis magna, vt interpretatur quidam uir doctus. Nos; *Mazza di buona miſura*. Theocr. *Mazza di buona miſura.*

ἀπυνδάκωτος. *Senza fondo. Sfondato*. i. fundo carens. Calicis epithetum, ut citatur ab Euſtathio in Ilia. Λ. & a Phalereo in libello de Elocutione. Ad quem auctorem multa iandiu in Aduerſaria congeſſi, partim meo Marte coniecta, partim ex aliorum ſcriptis excerpta. Præcipuè verò notaui, quæ pertinent ad contextus expurgandos, quaſdámque Parœmias obſcuriores enodandas. Addentur fortaſſe breues iſtæ lucubrationes corol- *Senza fondo.*

larij

larij uice noſtris ad Horatium Notis (ipſum .n. contulimus cum antiquioribus tam Græcis, quam Latinis) quas propediē cum ſtudioſis per typos, Deo fauente, communicabimus.

Sez'vn qu. ἀχρήματος. *Senz'vn quattrino.* Pecuniâ carens.

Senza fiele. ἄχολος. *Senza fiele.* Fele carens, fel non habens. Noſtra dicitur de homine probo, atque integris moribus.

Stinchi lũghi. μακροσκελής. *Sti. hi lunghi* .crura longa habens. Quemadmodum dicimus *Gambeſecche* quaſi σιχνοκνήμης. Qui gracillimis eſt cruribus.

Teſta larg. ἀρυμέτωπος. *Teſtalarga.* Habens latam frontem.

Viſo di can. κυνοπρόσωπος. *Viſo di cane.* Cui uultus eſt caninus.

Suergognato. ἀναίσχυντος. *Suergognato.* Impudens. *Sfacciato* etiam dicitur, quaſi ἀπρόσωπος.

Sboccato. ἄστομος. *Sboccato.* i. Obſcæna loquens. Cui ſignificantiæ non omnino repugnat Græca vox. Additur etiam equis, vt mox notabitur.

Indebitato. καταδάνειος. *Indebitato.* aere alieno conſtrictus.

Ch'viue delle ſue braccia. χειροβίωτος, χειρῶναξ. *Chi viue delle ſue braccia.* Qui manibus ſibi victum quæritat. Xenoph. Vbi nota, noſtram loquendi formulam ex amuſſim Græco verbo reſpondere: cum χείρ brachium ſæpe ſignificet, vt multa affert exempla Theſauri compilator, traditque Victo. In Phalerei Commentario non longè à principio. Plenius quoque noſtram Phraſin repræſentat Chryſoſtomus illis locutionibus οἱ ἀπὸ τῶν χειρῶν ζῶντες, uel, οἱ ἀπὸ τῶν χειρῶν τρεφόμενοι. Homi. 1. in Matth.

Conſumato nelle guer. τετριμμένος ἐν πολέμοις. *Conſumato nelle guerre.* i. Qui rei militari aſſiduam operam nauauit. Suid.

Donna gratioſa. γυνὴ χαρίεσσα. *Donna gratioſa.* i. mulier venuſta, ſcita.

Donna cattiua. Apud Antiphanem Comicum in præceptis nuptialibus dicitur mulier κακή, vt a nobis *Donna cattiua*, pro meretrice, & quæ pudicitiam in propatulo habet. Locus eſt.

-- οἱ μὲν ἢ παίδων πέρι,
ἢ συγγενείας οὕνεκ' οὐκ ἀπώλεσαν
κακὴν λαβόντες. i.
-- Aliqui propter liberos,
Vel cognatorum gratiâ non perdiderunt
In crimine depreheñſam.

Boccacius obſcurè talem denotauit, appellans, *Donna di mondo.* Vulgò *Donna di partito.*

Vaſi a mano. σκεύη πρόχειρα. *Vaſi a mano.* i. Vaſa expedita, & quibus quotidie vtimur. Brunettus & alij antiquiores dixerunt *Vaſi ammannati.* Et *Ammannare* in hoc, vel ſimili ſenſu vtitur Dant. Purg. Cant. 23.

Di quel, che'l ciel veloce loro ammanna.

Nos hodie dicimus *ammannito*, ſed in hanc ſententiam. *Io l'ho coſtì ammannito.* i. Scilicet id promptum habeo. Hinc Phraſis; πρόχειρον ἔχειν. *Auere a mano.*

Peſce sfiorito. ἰχθὺς ἄνωθεν ἐξηνθισμένος. *Peſce sfiorito di ſopra.* i. Piſcis ſuperiori parte quaſi deſſloratus. Philemo Com.

Veſte catt. πονηρὸν ἱμάτιον. *Veſte cattiua.* i. Veſtis ſordida, attrita, obſoleta. Chryſoſt.

Occhio di vite. ἀμπέλου ὀφθαλμός. *Occhio di vite.* i. Vitis oculus. Latini gemmam dixerunt. Demetr.

μένον

μέσον ἦμαρ. *Mezzo giorno*, *Mezzo dì*. i. medius dies. Meridies Latinis. Home. Ilia. φ. *Mezzagiorno.*

Refractarius equus, retrogradus, ac ceſſim, ſiue receſſim cedens, & imitans nepam (vt loquitur Plautus) ἀναποδίζων, ὀπισθόρμητος. Italis *Reſtio*. Aliud eſt equus duri oris Ouidio (alij enim perperam confundunt qui σκληρόστομος, & δυσγάργαλος Polluci, στομίας, ſiue ἄστομος Suidæ. Italis *Duro di bocca Sboccato*. Hæc Rob. Conſtantinus. *Reſtio.* *Sboccato.*

εὐπρόσωπος. i. Facietenus pulcher. Ariſtot. de Rep. lib. 2. *Bello in viſta*. Vnde Petrarcha; *Bello in viſta.*

O vita noſtra, ch'è sì bella in viſta.

τύχη ἀγαθὴ, vel φαύλη. *Buona*, vel, *Cattiua fortuna*. i. Proſpera, ſeu aduerſa fortuna. *Buona fortuna, & cattiua.*

φροντίδες πολιοκρόταφοι. i. Curæ caniciem inducentes: Vnde nos, *I penſieri fanno mettere i pè canuti*. i. Curæ caniciem inducunt. Paulus Silentia. apud Stobæ. in Sermo. de Pruden. *i Pēſieri fanno mettere i pe' canuti.*

φωνὴ λευκὴ. i. Vox alba, ſiue candida; Aſſignari autem a Latinis voci hoc Epithetum (inquit Victorius in Demetrium) affirmare non auſim: nos vtiq; dicimus *Voce chiara*. *Voce chiar.*

τυρῶ τροχός. *Forma di cacio*. i. Caſei orbis. De hoc Euſtathi. in Odyſſ. M. ὅτω δὲ καὶ τυρῶ τροχὸς, καθ' ὁμοιότητα τῶ κατάρμα, καὶ ἅμαξαν. *Forma di cacio.*

Pie' del monte. dicitur a nobis infima montis pars. Homerus πόδα Ἴδης non vno in loco dixit. i. Idæ pedem. Examinat Demetr. vbi agit de Tranſlationibus. *Pie' del mōte.*

διάνοια ψυχρά. *Concetto freddo*. i. ſententia frigida, ſeu ieiuna. Demet. *Cōcetto fr.*

ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαι. *Cento paſſi giuſti*. i. Centum paſſus iuſtæ menſuræ. Herodo. *Cento paſſi giuſti.*

μάχαιρα γυμνή. *Scimitarra gnuda*. i. Machæra manu ſtricta. Theocr. in Dioſcu. Et γυμνὰ ταξίφη. *Spade gnude*. Aelian. in Omnige. Hiſt. lib. 12. *Scimitarra gnuda.*

ζῶσα φωνή. *Viua voce*. Viua vox. Martianus in l. Nam & ipſum. π. de Orig. Iu. & Cic. non vno in loco. Vnde. e. g. quando ſignificare volumus, aliquem in principem ſuffragijs omnibus electum eſſe, omnémque populum vnanimem eum principem inclamâſſe, dicimus; *E' fu fatto a viua voce*. Quod Boccaci. in Proœmio. Decam. *Et ad vna voce lei prima del primo giorno eleſſero*. Parœmiogra. enumerat inter adagia. *Viua voce.*

ὠὰ τὰ πνικτὰ. *Voua affogate*. i. Oua ſuffocata, vt vertunt. Galenus de Alimen. facul. lib. 3. *Voua affogate.*

τὰ πλείω τῦ βίου. i. Magnam vitæ partem. Vnde nos. *Il più del tempo*. *il più del tempo.*

Cum ſignificare volumus virginem aliquam gracilem, ac minutam, dicimus ipſam *Pocolina*, quemadmodum Polyphemus apud Homerum præ ſe contemnens Vlyſſem, corporiſque ipſius breuitatem irridens, uocat ipſum ὀλίγον. Et idem ſcriptor appellauit ὀλίγην menſam, cum tamen μικρὰν paruámque intelligeret. Hæc Victo. Var. lect. lib. 36. cap. 18. Adde, ſi plura deſideras, locum Il ia. 14. vbi σάκος ὀλίγον, & quæ hîc tradit antiquus Scholiaſtes, atque Euſta. qui latè in Odyſſ. 12. ad ἰχθῦς ὀλίγους De hoc argumento pertractat. *Pocolina.*

ψυχὴ ἐμή. *Anima mia*. i. Anima mea, vel, vt dixit Terentius, anime mi; ibi: Tu modò, anime mi, noli te macerare. Sic inquit amaſius Charicleæ in Heliodo. Aetiop. lib. 1. De hoc argumento vide, quæ ſcribunt Iuuenalis *Anima mia.*

Satyrâ ſextâ in Romanos Græciſſanteis; & Martialis lib. 10. Epigr. 68. In Læliam, vbi nota etiam ζωή. i. Vita.

Vn mar di beni. πόντος ἀγαθῶν. *Vn mar di beni.* i. Innumera bona. Apoſto. Biſan.

Prima di tutte le coſe. πρῶτον χρημάτων πάντων. *Prima di tutte le coſe.* i. Ante omnia. In primis. Herod.

Quanto lo ſtorione? πόσου ὁ λάβραξ, *Quanto lo ſtorione?* i. Quanti labrax? ſcilicet, venditur. Extat apud Diphi.

Come dite? πῶς λέγετε; *Come dite?* i. Quid dictis? Locutio Luciano vſitatiſſima.

Volere il giambo. P. Victo. in Comm. lib. 7. Ariſtot. de Rep. agens de Iambis, ita inquit. Nos certè, cum quempiam oſtendere uolumus, patrio noſtro ſermone, ludere, ac iocari, dicere conſueuimus ipſum *Volere il giambo*, hinc ductâ voce, cum ſit notum adiungere nos nominibus, quæ ab hac vocali incipiunt, literam, g. Dixit autem multa verba noſter a vetere Græcorum ſermone, quorum etiam quædam ſunt in vſu multitudinis, ac valdè vulgaria, vt aliàs, exemplis poſitis, teſtatus ſum. Sed, quod paulo ſupra vocatum fuit ἀραιβὸς σῶμα, inde nos cognomine vocamus eum, qui uitio hoc crurum laborat, quod ſignificat Ariſtoteles: appellamus enim, *Stramba.*

Stramba.

Fino alla gola. μέχρι τοῦ μυῤῥίνου. *Fino alla gola. Inſino a gola.* i. vehementer, maximè: Dicimus enim; *Egli è nell'oro inſino a gola.* Auri ditiſſimus eſt. *Egli è ne' trauagli inſino a gola.* i. Vehementer angitur. Græca Phraſis eſt apud Ariſtoph. in Equiti.

Di nuouo. ἐκ νέας. *Di nuouo.* i. Rurſum. Hero.

Vn trar di mano. ὥσπερ λίθου βολήν. *Vn trar di mano.* i. Ad iactum lapidis. Lu. Et Dant. Purga. Canti. 3.

Quant'vn buon gittator trarria di mano.

Da capo a piè. ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. *Da capo a piè.* i. A capite vſque ad pedes. Nempe Totus. Philo. ἐκ ποδῶν εἰς κεφαλήν i. A pedibus ad caput. Ariſtopha. De parœmiâ, *Guardar da capo a piede*, vide lib. 3.

Inſino a vn certo che. μέχρι μέν τινος. *Inſino a vn certo che.* i. Aliquandiu. Apollodo. lib. 1.

Dopo non molto tẽpo. μετ' οὐ πολὺν χρόνον. *Dopo non molto tempo.* i. Haud diu poſtea. Philo.

εἰς τὰ λοιπὰ τοῦ βίου. *Nel reſtante della vita.* i. Quandiu poſtea uixit.

Come formiche. ὡς μύρμακες. *Come formiche.* i. Vt formicæ. s. ἀνήριθμοι, καὶ ἄπειροι, ut inquit apud Theocritum interpres. i. Innumerabiles, & (ſi Latinè de hominibus ita dici poſſet) immenſi.

Per ogni tẽpo. παρὰ πάντα χρόνον. *Per ogni tempo.* i. Quouis tempore.

Molto pochi. πάνυ ὀλίγοι. *Molto pochi.* i. Admodum pauci.

Inſino alla fine. μέχρι πρὸς τὸ τέλος. *Inſino alla fine.* i. Vſque ad finem.

Quant'a me. κατὰ ἐμέ. *In quant'a me.* i. Pro meis uiribus.

In vn'attimo. ἐν ἀτόμῳ. *In un attimo.* i. Illico, repente. Notat Pet. Vict. uar. lect. lib. 16. cap. 16. Dicimus etiam *In un baleno*; Vnde Dant.

Talor così &c. — in men, che non balena. Inf. can. 22.

In verità. ἐπ' ἀληθείᾳ. *In verità.* i. Reuerâ. Theocrit. Edyll. 7. In ueritate, dixit Vlpianus l. 47. §. Titius. π. de Neg. geſt.

Perquanto. παρ' ὅσον. *Perquanto.* Quatenus.

Inſin'a qu. μέχρι πότε; nel, μέχρι τίνος; *Inſin'a quanto?* Quouſque?

In tutto etc. πάντῃ, & πάντη πάντως. *In tutto.* &, *In tutt', e per tutto.* i. Omnino, penitus. Antiquiores Etruſci dixerunt; *Al poſtutto.*

mi-

μέχρι νῦν. *Fin a ora*. i. Adhuc. Vt τὸ ἁμάρτημα μέχρι νῦν ἰάσιμόν ἐστι. *Il peccato fin'a ora è ſanabile*. i. Peccatum adhuc tale eſt, ut ſanari poſſit. Philo. *Fin'a ora.*

μέχρι ἐχθὲς. *Inſin'aieri*. i. Vſque ad heſternum diem. *Inſin'aieri.*

μέχρι τοῦ νῦν. *Inſin'al preſente*. i. Adhunc uſque diem. ἃ μέχρι τοῦ νῦν κεκρυμμένα ἔχω παρ' ἐμαυτῷ. *Lequali coſe inſin'al preſente io tengo aſcoſe in me*. i. Quæ ego ad hunc uſque diem apud me occulta habeo. Baſil. *Inſin'al preſente.*

ἀνθ' ὅτου; Perche? Quare? *Perche?*

ἔξω λόγου. *Fuor di propoſito*. Abre. *Fuor di propoſito.*

πατρόθεν, & ματρόθεν. *Da lato di padre. Da lato di madre*. i. Ex parte patris, & ex parte matris; Vt uertit expoſitor. Pind. Olym. Ode 7. *Da lato di padre.*

ἐν τούτῳ. *In queſto* intelligitur χρόνῳ, uel καιρῷ, ἐν τῷ παρόντι. *Al preſente* ἐν τῷ μεταξὺ. *In queſto mentre*. &c. i. Hoc tempore. In præſentiâ. Interea. Superſedeo exempla afferre, quia paſſim apud bonos auctores inueniuntur. *In queſto &c.*

ἐξ ἔτεος εἰς ἔτος. *D'anno in anno*. i. In ſingulos annos. Theocr. Edyll. 25. *D'anno in anno.*

καλῶς ἔχει. *Bene ſta*. Quam loquendi formulam uſurpamus, approbare uolentes, aliquid rectè factum eſſe. i. Rectè ſe habet. Græca paſſim apud bonos auctores. Significat etiam, quod uulgò dicimus; *Granmercè*; de quo infra in Conſuetudinibus. *Bene ſta.*

De Syntaxi Perfecta.

OMnis ratio ſyntaxeως videtur verſari in perſpicuâ verborum cognitione: quæ cum apud Græcos plura quàm apud nos Tempora, ac Participia, ut dicunt, ſortita ſint, non inutile videtur fore, ſi aliqua hoc in loco non omnino vulgaria attingantur.

Cum omnia, de quibus verba fiunt, referantur ad tempus vel Præſens, vel Præteritum, vel Futurum, & Præſens vnâ tantùm ratione conſiderari poſſit, alia verò non ita; Hinc Græci, Linguæ omnium ditiſſimi, quos poſtea cæteri imitari conati ſunt, plura habebant Tempora, vel Modos, quibus, quicquid in animo erat, modò vellent, propriè poterant explicare. Si agendum fuiſſet de re iam tranſactâ, ſed incertum foret tempus, quàm dudum, aut quàm pridem expedita eſſet, per Aoriſta propriè explicabant. Quòd ſi certũ tẽpus denotare voluiſſent, Præteritum perfectum, quod ipſi παρακείμενον appellant, uſurpâſſent. In quo nos, & Galli utique, atque Hiſpani, vt in multis alijs, Latinos ſuperamus; ipſi enim vnâ, & eâdem voce ad plura ſignificanda utuntur; & nos pluribus, ac longè diuerſis. Exempli gratiâ nos Græcorum παρακείμενον λέλειφα, exprimimus: *Io ho laſciato*. Aoriſta verò ἔλειψα, & ἔλιπον. *Io laſciai*, & *ebbi laſciato*: Quæ omnia a Latinis vnicâ voce, reliqui, comprehenduntur. Quin etiam in hoc Græcos ipſos ſi non vbertate, ſaltem proprietate vincimus: nam, quamquam id propriè efferre potuiſſent, uix tamen, aut rarò eos id obſeruâſſe inuenias: & nobis nullo pacto ſine ſententiæ variatione id efficere liceret. Illud etiam à Græcis mutuati ſumus. s. *Ho laſciato*: ſæpius enim pro λέλειφα, λελειφὼς ἔχω vſitato Pleonaſmo ab ipſis uſurpatum videas. πρᾶγος ἄσκοπον ἔχει περάνας. i. ἐπέρανε. Sopho. in princ. Aiacis Flagill. Et in Captiueis. εἰ μικρὸς ὢν τὰ φαῦλα νικήσας ἔχω. i. ἐνίκησα. Citat Florens Chriſtia. in Gloſſ. Commen. in Ariſtoph.

Irenam. ἐρατοῖ ἐπιγράψαντες ἡμέας ἑωυτῶ; ἔχομεν. i. ἐπεγράψαμεν. Herod. εἰς ἐσχάτην ἀτιμίαν τὴν πόλιν ἡμῶν ἡ τούτου πονηρία, καὶ ἡ αἰσχρολογία καταστήσασα ἔχει. i. καθέστηκε. Demoſth. In Tit. Inſtitut. Iuſtinia. Quibus modis tollitur Obligat. extat hæc formula. ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα; ἔχω λαβών. *Hai riceuuto tanti danari? Ho riceuuto.* i. Habes acceptos tot denarios? Habeo acceptos. Sic enim vulgò vertunt.

Sed, cum Verbis multa & a fronte, & à tergo addantur, ego, quæ a Grammaticis percipi poſſunt, omnino reſecatis, pauca hæc animaduertenda propono.

Præter caſus, qui a tergo iuxta verborum naturam illis apponuntur, alij quoque non ſolùm a Græcis, & Latinis, ſed etiam a nobis, quando uſus venit, adiungi ſolent. Grammatici Latini præſertim recentiores Caſus communeis appellant, & Pretij, Temporis, Inſtrumenti, vel Cauſſæ nomen indiderunt. Quorum aliqua exempla afferam, cum ex hoc etiam Syntaxi multum lucis afferendum ſit.

Caſus Pretij.

θανάτῳ τὴν σωτηρίαν ὠνῆσαι. *Comperar la ſalute con la morte.* i. Morte ſalutem mercari. Nazianz.

καὶ τῇ διαφόρῳ πωλεῖσθαι τίμια nempe ῥαβδία. i. Et magno pretio vendi poſſe. s. virgas. Sic enim vertit Theodorus Gaza. Locus eſt Theophra. de Hiſto. Planta. lib. 9. cap. 6. vbi agit de Balſamo.

τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν τὰ πάντα οἱ θεοί. *Gli Dei ci vendono tutte le coſe per le fatiche.* i. Dij nobis omnia laboribus vendunt. Epich. περὶ φιλοπονίας.

τῷ φθάσαι τὴν ἁμαρτίαν ὁμολογῆσαι, τὴν κόλασιν ἐξωνήσατο. *E' riſcattò la pena con l'auer preuenuto di confeſſare il peccato.* i. Eo quòd confiteri peccatum anteuertit, pœnam redemit, vel, effugit. Syneſ.

Caſus Temporis.

μή με πολλὸν χρόνον ἐνθάδ᾽ ἔρυκε. *Non mi trattener quì molto tempo.* i. Ne me hîc multum temporis detineas. Hom. Odyſſ. Δ.

ἐποιχόμεθα πρόπαν ἦμαρ. *Andiamo ogni dì.* i. ſingulis quibuſque diebus commeamus. Theocr. Edyll. 25.

— κρεῖσσον εἰς ἅπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.

E meglio morir vna volta, che ſtentare tutti i giorni ſuoi. i. Melius eſt ſemel mori, quàm omneis dies malè pati. Aeſchy. in Prometh.

κόλακος δ᾽ ὁ βίος μικρὸν χρόνον ἀνθεῖ.
La vita dell'adulatore poco tempo ſta in fiore. i.
Aſſentatoris uita exiguo floret tempore. Alexis Comic. εἰς κολακίαν.

οὐδὲ γὰρ τὸν παρελθόντα χρόνον ὑπὲρ ἄλλων τινῶν, ἢ τούτων ἐπολεμήσαμεν. *Perciòche il paſſato tempo noi non auiam guerreggiato per alcune altre coſe, che per queſte.* i. Nec enim ſuperiori tempore propter ullam aliam rem, niſi hanc

bella

bella geſſimus. Iſocr. in Plata.

μέσῳ ἄματι τοιάδ' ἄειδον. *A mezzo dì cantauano tali coſe*. i. Meridie talia canebant. Theocri. Edyll.6.

Caſus Inſtrumenti.

νικητὸν ὀργὴν τῷ λογίζεσθαι καλῶς. *Vinci l'ira con l'adoperar ben la ragione*. i. vt ſententiam reddam; Adhibita ratio fac ſuperet iram tuam. Menand. in Frag.

ἀπέκτεινε τῷ ξίφει. *Ammazzò con la ſpada*. i. Gladio interfecit.

οὐ πᾶν τραῦμα τῷ αὐτῷ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται. *Non ogni ferita ſi cura col medeſimo'mpiaſtro*. i. Non omne vulnus eodem emplaſtro curatur. Ignatius.

παρεκελεύετο τῷ παιδὶ, εἴ τις ἐντὸς τῆς αὐλῆς βιάζοιτο, κατακαίνειν αὐτὸν τῇ σπάθῃ. *Comandò al garzone, ſe alcuno dentro della corte lo sforzaua, l'uccideſſe con la ſpada*. i. Puero præcepit, ut, ſi quis intra aulam uim ei inferre pararet, eum enſe occideret. Parthe. Eroti. cap. 24.

Ablatiuus Cauſſæ.

ὃς ἂν εὖ γεγονὼς ᾖ τῇ φύσει πρὸς τἀγαθὰ,
κἂν Αἰθίοψ ᾖ μήτηρ, ἐστὶν εὐγενής.

Chi per ſua natura è volto al bene, quantunque ſua madre ſia Etiope, è nobiliſſimo. i. Quiſquis ſuopte ingenio procliuis ad bona fuerit, Nobilis eſt, etiamſi a matre Aetiope natus ſit. Epichar. Comi.

— τρία μέν ἐστι, δέσποτα (inquit ſeruus apud Menan. in Empipra.)
δι' ὧν ἅπαντα γίνεται ἢ κατὰ νόμους,
ἢ ταῖς ἀνάγκαις, ἢ τρίτον ἔθει τινί.

Tre coſe ſono, o padrone, per le quali il tutto ſi fa, o per amor delle leggi, o per neceſſità, o (terza) per vna certa conſuetudine. i. Tria ſunt, here, per quę omnia fiunt, aut ex legibus, aut neceſſitate, aut, tertiò, conſuetudine quadam. In Frag.

Sed ex prædictis multa ſunt nobis, ac Latinis communia uel noſtris non omnino reſpondent. In his autem, quæ infra, ut in mentem uenient, nullo ordine congeram, res contra ſe habet.

Nominatiuus pluratiui numeri nominum neutrius generis paſſim a Græcis conſtruitur cum verbo ſinguli numeri, ut Sopho. in Aiace Flagell.

τὰ σκληρὰ μέν τοι, κἂν ὑπέρδικ' ᾖ, δάκνει. i.
Affligunt dura, ſint licèt iuſtiſſima.

Quod a nonnullis etiam fit in nominibus Maſculini, ac Fœminini generis, ut ab Hom. τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί. i. Illius erāt tria capita. νῦν δὲ ἐξ οὗ ἐγένετο Ἀθηναίοισι, εἰς κίνδυνον ἥκουσι μέγιστον. ideſt. Nunc autem, ex quo Athenienſes extiterunt, in maximum periculum ueniunt. Herod. Quā loquendi formulam apud Etruſcos perſæpe & legas, & audias. Boccaci. Fabu. 27. *Io veggio, ch'e'vi ſi dimoſtra tutti i ſegreti*. Antiquus Mythologiſta Fabella 82. in fine. *Or viene quelli, che era ito alla cittade a comperare le coſe che biſognaua loro*. Et vulgò dictitant; *Del ſenno di poi n'è ripien* *Del ſenno di poi. &c.*

pien le foſſe; In eodem propoſito, ac Cicero In Epiſt. Fam. Ex Liuio Andronico; Serò ſapiunt Phryges. Item *Non è ſett' anni, che io diſmeſſi il nauigare.* ἤπω δ' ἔτη ἐςὶν ἑπτὰ, ἀφ' οὗ τὸ πλεῖν καταλέλυκα. i. Nondum tranſacti ſunt ſeptem anni, ex quo nauigare deſtiti. Demoſth.

Vtrique alicui iubentes, ne quidpiam faciat, eamdem loquendi formulam adhibemus: μὴ κινεῖν εὖ κείμενον. *Non toccar quel, che ſtà bene*. i. Bene accommodatum ne moueas. Plato in Philebo. μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. *Non far bene a huom vecchio*. i. Ne vnquam bene facias ſeni. Ariſto. Rhetor. 2. citat prouerbij vice.

Ab vtriſque breuitatis, ac venuſtatis cauſſâ υἱὸς, vel θυγάτηρ. i. Filius, vel filia omittitur, cum dicimus: Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου, &, ἠλέκτρα τοῦ Ἀγαμέμνονος. *Aleſſandro di Filippo. Elettra d' Agamennone*. i. Alexander Philippi filius. Electra filia Agamemnonis.

Quod apud Græcos frequens reperitur, vt e. g. apud Sophoclem in Oedip. Tyran. ὅταν ταχύς τις οὑπιβουλεύων λάθρα χωρῇ. &c. Notántque Pet. Victo. Vari. lect. lib. 9. cap. 4. Et Budæus in Comment. in Phraſi ἥκω φέρων, commune eſt ambobus. Sophoclis enim exemplum ſic verteremus. *Quand' vno di naſcoſo viene inſidiando*; nempe; *inſidia*. i. Vt Latinè quis dixerit; Quando aliquis clam inſidiatum venit. i. inſidiatur. His adde; ὃ δὲ ἁπάντων θῶμα μέγιστον ὁδε μοι τῆς ταύτης, ἔρχομαι φράσων. *Vengo dicendo quello, che è la maggior marauiglia di tutte le coſe di qui*. i. Quod autem mihi in hac regione præ ceteris admirabile videtur, iam dicam. Herod. Dicimus etiam *Vengo a dire*; Vnde Petrar. Cant. 18.

Con queſte alzato vengo a dire or coſe, &c.

Item ſubnecte. ἥκω συμβουλεύσων. Iſocra. in princ. Paneg. ἵκομαι ἀρήξων. Gaz. in princ. Cat. Maio. ἥκεις δῶρα τοῦ θεοῦ φέρων. Ariſtoph. in Pluto. Boccacius Fabu. 67. *Auuenne, che il doloroſo marito ſi venne accorgendo*, &c. Et Fab. 98. *E venendo i due giouani vſando inſieme, tanto ſi trouarono*, &c. Nec longè diſſimile illud Antiqui Mytholo. Fabellâ 62. *E mandò comandando a Triſtano, che non ſi partiſſe*. Sed de his infra, vbi agitur de Supinis.

Quod verò inquiunt Græci prædictis ſimile; ἕστηκα βλέπων pro ſimpliciter βλέπω, huic noſtro aliquâ ex parte reſpondet; *Io ſto a vedere*.

Illud meliùs congruit; οἴχεται φεύγοντα. *Andarſene fuggendo*. Idem, atque ἁπλῶς φεύγειν. i. In fugam ſe conijcere. Plato in Sympo.

Vtriſque duæ negationes magis negant, cùm apud Latinos, vt inquit Diomedes, duæ abnegatiuæ vnam confirmationem faciant. οὐ μένει οὐδέν. *Niuna coſa non iſtà ferma*. i. Nihil firmum manet. Sota. Comi. Nec mihi prædicto Canoni obijciat aliquis locos Ciceronis, quos congerit Budæus in Comment. linguæ Græcæ. Quibus addi poſſent Varronis, Plauti, Celſi, Vlpiani. Qui non modo ignorâſſe me clamat, ſed omnino omneis heroas negat neſciſſe. Varro apud No.

Neque ego haud committam, vt, ſiquid peccatum ſiet,
Feciſſe dicas de meâ ſententiâ. Plau. in Bacchi.

Neque reſpondet ei plerunque non ſolùm coniectura, ſed etiam experientia. Celſus lib. 1. in princ. Quis enim dubitat, neminem eſſe, a quo ſtipuletur, cum, nemine nihil faciente, locus ipſe publicus damnum inferat ſui naturâ? Vlp. in l. Fluminum π. de Dam. Infec. vbi Accurſius multa.

Digitized by Google

ra. Notátque Anto. Auguſtinus lib. 2. cap. 1. Si quis igitur hæc mihi obijciat, totam litem alterâ lite reſoluam, opponendo, quæ ex Græcis profert eodem in loco Budæ, atq; addendo illud Sopho. in Oedi. Tyran. οὐχ ἥκιστα, ubi interpres ἀντὶ τοῦ πάνυ. αἱ γὰρ δύο ἀρνήσεις μίαν συγκατάθεσιν ποιοῦσι. i. Pro planè: duæ enim negationes vnam affirmationem faciunt. Sed hi loci, ut rariſſimi ſunt, & per figuram quandam prolati, ita nec imitandi. Et nos Regulam conſtituendo loquimur de illis, quæ propriè, & uulgò ut plurimùm tali pacto ſe habent.

Conuenit etiam inter nos, Græcos, atque Romanos de duabus loquendi formulis, quarum altera per ἔκλειψιν, altera per πλεονασμὸν effertur. Prioris exemplum extat apud Boccaci. Fabu. 54. *Come diauol non hanno, che vna coſcia, & vna gamba?* Vbi [*non hanno, che*] ponitur pro *Non hanno più, che*. Item in Adagio; *Mal per quel topo, che non ha, che un feſſo ſolo*. De quo lib. 5. ἐμοὶ πικρὸς τέθνηκεν, ἢ κείνοις γλυκύς, πικρὸς ἀντὶ τοῦ πικρότερος. Sopho. in Aiace Flagelli. ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος, κληρωτὸς ἄν τις εἴη, ἢ βασιλεύς. Ariſto. Ethicor. 8. μωρὸν εἶναι χαίρειν, ἢ ἀτονευομένων. Chryſo. Homi. Quos uidetur imitatus fuiſſe Virg.

Atridas, Priamumque, & ſæuum ambobus Achillem.

Et Plautus in Rudente.

Eò tacent, quia tacita bona 'ſt mulier ſemper, quàm loquens.

βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι, ἢ ἀπολέσθαι.

Hom. Ilia. A. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. Plut. in Vitâ Alex. Dixit etiam Terentius uolo pro malo, ut concordant uetuſtiores codices; in Hecyrâ;

Quamuis cauſſàm hunc ſuſpicari, quàm ipſam veram volo.

Alterius verò frequentiora ſunt apud noſtros exempla, tam priſcos, quàm recentiores. Sed nos tribus contenti erimus. Boccac. Fabu. 2. *E più tanto ancor migliori, quanto eſſi ſon più vicini al Paſtor principale*. Petrus Bẽbus Proſarum li. 1. *E tanto più ancora maggiormente, quanto, &c.* Itẽ li. 2. *Et tra due buone quella, che più è migliore, & quella che meno.* θανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχέστερος, ἢ ζῶν. Eur. in Hec. σύ μοι δοκεῖς, δίκας ἀγορεύων, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ φιλοσοφῶν, ὠφελιμώτερος ἔσεσθαι τῇ πατρίδι. Syn. in Epiſt. 103. Quæ exempla affert Hoeſchelius ad eum Phrynichi locum; εὔκαιρον τὸ μᾶλλον πλουσιώτερον, καὶ μάλιστα πλουσιώτατοι. Vbi Nunneſius legit ἄκαιρον, vt ex verſione conſtat. μεγαλειότερον ἀπέβη μᾶλλον, ἢ εἰ εἶπεν. i. Amplius euaſit magis, quàm ſi dixiſſet. Ita vertit Victo. Eſt locus Demetr. ubi agit de Aſyndeſmo. Meſſenio Plautinus in Menæc.

— nam magis multo

Patior faciliùs verbera. Et in Prologo eiuſd. Fabu.

Qui dederit, magis maiores nugas dederit. Adde locum in Sticho;

Immò enim hîc magis eſt dulcius.

De Articulis.

Ex Articulis, vt uocant, quàm maximè quoque appâret congruentia inter Italicam, & Græcam linguam. Quod ſi vellem pluribus perſequi, citra ullum laborem innumera afferre poſſem vtrinque exempla. Sed, quoniam

niam doctiſſimorum uirorum ſcripta paſſim de hoc argumento circumferuntur, paucis contentus (quæ tamen non vulgaria, nec prorſus contemnenda exiſtimo) ad cætera libentiùs properabo.

Generalis Articulorum ſignificatio (de Propoſitiuis agimus) tam apud Græcos, quàm apud nos eſt ἐμφατική, & habet ἔντασιν: Articuli enim ex propriâ vi, quæ incerta ſunt, atque infinita, declarant, atque definiunt; nam denotant fieri mentionem alicuius certæ rei, vel perſonæ præcognitæ; vt ex illo Ioan. ὁ προφήτης εἶ σύ; *Se il Profeta tu*? i. Ille propheta es tu? Locus notiſſimus, qui à Theophylacto pulcherrimè exponitur. Sed, quia ſeria res eſt, multiſq; diſputationibus agitata, libet huccius verba transferre. ὁ προφήτης εἶ σύ; δοκεῖται καὶ τοῦτο, καίτοιγε προφήτης ἦν. πῶς οὖν ἀρνεῖται; πῶς; ὅτι οὐκ ἠρώτησαν αὐτὸν προφήτης εἶ σύ, ἀλλ' ὁ προφήτης εἶ; μετὰ τοῦ ἄρθρου ποιησάμενοι τὴν ἐρώτησιν, ἀντὶ τοῦ ἐκεῖνος ὁ προφήτης ὁ προσδοκώμενος, &c.

Præponimus vtrique Articulum hoc pacto; ὁ ἀγαθὸς Σωκράτης φιλοσοφεῖ. *Il buon Socrate filoſofa*. i. Bonus Socrates philoſophatur. Sed Græci etiam bis repetunt; ὁ σωκράτης ὁ ἀγαθὸς: nos verò; *Socrate il buono*; pro quo Latini, Socrates ille bonus.

Quod Latini ἀδιαφόρως inquiunt e. g. Vinum bibere: a Græcis, & a nobis triplici ratione effertur, omníſque ſententiæ diuerſitas ex vi Articuli prouenit. Dicimus igitur; πίνειν οἶνον. *Ber vino*. πίνειν τὸν οἶνον. *Bere il vino*. Et πίνειν τοῦ οἴνου. *Ber del vino*. Prima phraſis ſignificat, Non eſſe abſtemiũ, ſed vinum bibere. Altera; Totum vinum præparatum abſumere. Tertia; ex ipſo aliquam partem deguſtare. Et quod hoc exemplo notatum eſt, in alijs omnibus huiuſmodi, quæ. s. ad eſculenta, vel poculenta pertinent, apud vtroſque obſeruatum reperias. Notatur a Gallis, & inibi plura afferuntur exempla.

Quòd Articuli Infinitis præponantur, verbáque tunc nominum vicem gerant, poſt Infinitorum Syntaxin appoſitum eſt.

Illud etiam vtriſque commune eſt, vt, ſi addatur Articulus nomini Adiectiuo, pro ſubſtantiuo tunc accipiatur. e.g. τὸ λευκὸν, & τὸ μέλαν. *Il biamo*, & *Il nero*. i. Album, & nigrum pro candore, ac nigrore intelligimus.

Circa Orthographiam (conſtituo hoc in loco, quia maiori ex parte Nota hęc pertinet ad Articulos) hæc ad verbum deſcribo ex Caninij Helleniſmo, vbi agit de Apoſtropho. Tollitur ēt prima ſequentis, ὦ ἀγαθὲ, ὦ 'γαθέ. ἡ ἀγαθὴ, ἡ 'γαθή. ἡ ἀρετὴ, ἡ 'ρετή. ποῦ ἐστι, ποῦ 'στι. μὴ ἔστι, μὴ 'στι. μὴ ἐπιτάμης, μὴ 'πιτάμης. Theoc. ὃ ἐγὼ ἔλεγον, ὃ 'γὼ 'λεγον. Ariſtoph. ὦ ἐτᾶ, ὦ 'τᾶν. Doricè. Quod ſoli Etruſci imitantur. *lo'ngegno, ſu'l, e'nſieme*, pro *lo ingegno, ſu il, & inſieme*. Veteres Latini etiam conſonantes tollunt, opu'ſt.

Ille quoque modus, qui a nonnullis nimiùm fortaſſe emunctæ naris prorſus exploditur, *le di lui pedate*, non caret exemplo: Græci enim ſæpiſſimè vſurpant, ut ζηλοῖ τὸ τὸν πατέρα, καὶ τὰ ἐκείνου ἴχνη διώκει. *Va imitando il padre, e ſeguita le di lui pedate*. i. Patrem æmulatur, ipſiúſque ueſtigijs hæret. Plato 8. Polit. ὁρῶ σοι τῆς σῆς ὄντα μερίδος. Ex noſtratibus Boccaci. Fabu. 31. *Di che egli pare, oltre allo amoroſamente auer peccato, che tu*, &c. & Fabu. 67. non longè a princ. *Perche innamoratoſi ardentiſſimamente di lei, propoſe di mai di Bologna non partirſi, ſe egli*, &c. Dant.

De la molt' anni lacrimata pace. Purg. Cant. 10.

Petrus

Petrus Bembus lib. primo, vbi agit de laudibus linguæ Etruſcæ. *Laqual coſa ſcorgere ſi può per queſto, che ella, & alle quantunque alte, & graui materie da baſteuolmente voci, che le ſpongono. Di forſe ſeite anni.* Antiquus Mythologiſta. Quamuis autem hanc, & alias, rarò vſitatas loquendi formulas, non probauerim frequentiùs adhibitas, non cenſeo tamen, vt Barbaras omninò reſpuendas, ne illud in nos iure optimo ab aliquo vſurpetur;

Quam temerè in voſmet legem ſancitis iniquam?

De DIMINVTIVIS, vt vulgò dicuntur.

QVoad Accidens illud quarumdam dictionum quod pertinet ad minuendum, augendum, improbandúmq; germanum ipſarum ſenſum, liceat præceptionis gratiâ, vel quia res noua eſt, noua fingere vocabula; quæ tamen ſignata Latinorum notâ pro viribus procudere conabor. Dictio illa, quæ a ſimplici, ſententiam minuendo, deducta fuerit, Diminutiua dicetur; quæ augebit, Augmentatiua; &, quæ vitij quidpiam rei ineſſe ſignificabit, Improbatiua nuncupabitur. Quæ Diminutiuæ dicuntur; vel ſimpliciter ſententiam vocis imminutam eſſe oſtendunt (& hæ Generis nomine appellabuntur) vel blandiendí gratiâ proferuntur (*per vezzo* dicitur a nobis) & hæ Blanditiuæ non indecenter vocari poſſe videntur. Quãdo igitur e. c. propoſitis nominibus, *Donna*, & *Caſa*, eorum ſignificantiam minuere contendimus, dicere ſolemus; *Donnina*, *Donnicina*; *Caſetta*, *Caſina*, vel, *Caſino*: quando augere; *Donnona*, *Donnone*; *Caſona*, *Caſone*: quando improbare, vitium ſcilicet in re oſtendere, dicimus; *Donnuccia*, *Donnaccia*; *Caſaccia*, *Caſuccia*. Diminutio itaque, & augmentum ad quantitatem continuam, vt vocant, referuntur; Improbatio qualitatem reſpicit, quippe voces Improbatiuæ indicent, non rem diminutam, vel auctam, ſed proximo ſuo primitiuo deteriorem effectam. Sunt etiam Augmentatiuę illæ (ſed accipiuntur ſæpius in malam partem) quæ deſinunt in *One*, vt *Ladrone*, *Ribaldone*, *Manigoldone*. Item quæ terminantur in *Otto*, *Otta*, *Occio*, *Occia*. Hæc enim addita nominibus maſculini, ac fœminini generis, augent ſignificatum vſque ad quamdam certam quantitatem, vt, *Caſotto*, *Caſotta*, *Graſſoccio*, *Graſſoccia*.

Vide Ariſt. Rhet. 3 non longè a ſi.

Diminutiua, quæ cuiuſdam beneuolentiæ cauſâ prolata, Blanditiua diximus appellari poſſe, in *Ino*, vel *Ina*, ſæpius finiuntur; & vt plurimùm nominibus puerorum proprijs addi ſolent, vt ſi dicas; *Coſimino*, *Cammillina*, *Tommaſino*, *Pierina*. Adduntur etiam Epithetis, quæ propriè pueris adiunguntur; nec iſta ſolùm, ſed in *Ello*, & *Ella* eandem vim ſæpiſſimè habent, vt *Zoppettino*, *Bruttina*; *Triſterello*, *Ghiotterella*; & ſi iterum diminuãtur dicendo, *Triſterellino*, *Ghiotterellina*, maiorem beneuolentiam, blandimentúmque ſignificabunt. Et de his hactenus: noſtri enim inſtituti non eſt, vt alibi non ſemel diximus, omnia minutatim percurrere, & præcipuè huiuſmodi, quæ Grammaticorum propria ſunt. Qui igitur de his plura deſideret, ipſorum dogmata conſulat.

Sunt etiam Græcis, & Latinis aliqua Diminutiua, vt Latinis, tenellus, tenellulus, puella, puellula; bellus, bellulus, ocellus, & ſimilia; Græcis ve-

τὸ παιδάριον, ἱππάριον, μειρακύλλιον, δειπνάριον, ψεκάδιον, κυλλοποδίων, & huiuſmodi; quæ optimè a nobis redduntur, *Fanciullino*, *Cauallino*, *Giouanetto*, *Deſinarino*, *Acquitrina*, *Zoppettino*. De voce ψεκάδιον hæc notat Victo. vari.lecti.lib.33. cap.23. vnde etiam elicitur magna Italicæ linguæ copia; inquit igitur. Ψεκάδιον, imminuto eo nomine, Græci vocare ſolent tenuē imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Nos patrio ſermone *ſpruzzaglia* vocare ſolemus. i. aſperſionem, quia ſimilis imber ille eſt puſillę aquæ, qua aſpergimus leuiter alienum, aut noſtrum os: hoc enim facere apud nos eſt *ſpruzzare*. Vnde etiam ſæpe noſtri agricolæ, translato hoc verbo ad aliam rem, vt mos ruſticorum hominum eſt, dicunt pomorum aliquorum tantùm *ſpruzzaglia* quandam eſſe, cum infrequentiâ, & paucitatem ſignificare volunt. Hactenus Victo. qui, quod ego ſupra *Acquitrina*, *Spruzzaglia* nominat, & propriè quidem, ſed repræſentando nomē imminutum non inconuenienter etiam *Acquitrina* dixeris: quæ dictio ferè eſt idem, atque *Spruzzaglia*; ſed non tam propriè dicitur, in tali ſenſu. Hæc de Græcorum Diminutiuis.

Quatenus pertinet ad Augmentatiua, & Improbatiua, ipſi omnino carent: Blanditiuis autem, vel quę ipſorum naturam quodammodo ſapiant, rarò, neque apertè vſi eſſe videntur: nos verò frequenter, ac manifeſtè ipſa vſurpare ſolemus. Vt Blanditiuum Epitheti notat Victor. κυλλοποδίων in Vari.lect.lib.29.cap.19. ita ſcribens. Noluit accuſare Iuno Vulcanum, cum apud optimum poëtam ipſum κυλλοποδίωνα appellauit: apertum enim erat vitium pedum ipſius, nec tegi vllo pacto potuit; nullo autem verbo magis Deum illum oſtendere poterat, quàm, ſi inde ipſum vocâſſet: fuiſſet enim alienum a perſona matris filium ſine cauſsâ lædere: præterea tēpus illud, quo cum ipſo ita egit, id non patiebatur. Imminuto igitur illo nomine, blandè filium Iuno appellauit; ſignificauítque eum leuiter claudicare. Nos quoque patrio ſermone, ſi perſonam talem, quod nomen par eſt Græco, eodem conſilio *Zoppettino* vocaremus, videremur potius malum ipſius conterere, quàm id ipſi exprobrare; intelligeremúrque ſubitò ipſam valdè amare, & vitio illius dolere. Hæc Victori. Euſtathius tamen ad eum locum qui eſt Ilia.φ. ita inquit. ὄρσεο κυλλοπόδιον ἐμὸν τέκος. ἀθετεῖται διὰ τὸ τοῦ ἐπιθέτου ἄκαιρον. ἡ γὰρ μήτηρ Ἥρα ἡ προσφθεγγομένη, οὐκ ὤφειλε προσθεῖναι τὸ τοῦ τέκνου ἐλλάττωμα τὸ, ὦ κυλλοπόδιον. ἔστι δὲ ὁ λόγος ἁπλοϊκὸς ὡς ἀπὸ μητρός. ὅτε δ᾽ ἂν μετ᾽ ὀλίγα παύεσθαι αὐτὸν λέγει, σχέο τέκνον, φησὶν, ἀγακλεές. Καὶ ἄλλως δέ φασι διὰ τὸ εἰπεῖν ἐμὸν τέκος, λεαίνεται τὸ τραχὺ τῆς κλήσεως. i. Excitare, parùm claude mi fili, deluditur ob intempeſtiuum epithetum. Iuno enim mater, quæ ipſum alloquitur, non debebat addere filij vitium, o parùm claude. Eſt autem oratio ſimplex, nec maleuola tanquā a matre prolata. Quando igitur poſt paulo iubet, ipſum quieſcere, abſtine, inquit, fili perilluſtris. Et aliter dicunt; eo quòd dixit, mi fili, mollitur appellationis aſperitas. Item lib.6. ubi agitur de egregiâ Vulcani domo, ab ipſo conſtructâ, idè ab Homero nuncupatur κυλλοποδίων. Vbi Euſtath. τὸ δὲ κυλλοποδίων, οὐ σκωπτικῶς ὁ Ὅμηρος ἔφη σιλλογραφῶν εἰκῆ, ἀλλ᾽ ἢ κατ᾽ ἰδιότητα, ὥσπερ καὶ αἱ τοῦ Διὸς θυγατέρες λιταὶ χωλαὶ διεγράφησαν, ἢ πρὸς ὑπόδειξιν τοῦ μηδὲν προσίστασθαι τῷ Ἡφαίστῳ εἰς τὸ θαυμάσιον ἔργον τὴν τῶν ποδῶν κυλλότητα. i. Quòd autem vocatur parùm claudus, non contumelioſè dixit Homerus, vt ſcommatū ſcriptores facere ſolent, ſed vel ob proprietatem, quemadmodum etiam Pre-

ces Iouis filiæ claudæ deſcriptæ ſunt, vel, vt oſtenderet, nihil officere Vulcano ad tam admirabile opus, quòd fuerit claudus. Muretus quoq; Victorij ſententiam afferens lib. 11. cap. 10. Varia. lect. nec approbans, nec reprobans, ex Plutarcho inquit, voluiſſe ſummum, ac ſapientiſſimum poëtam oſtendere, neque bona, neque mala corporis talia eſſe, vt aut ad laudem, aut ad uituperationem cuiuſquam ualdè pertineant. Ego in re tam dubiâ, controuerſâque nihil proferre audeo. Doctiores iudicare poterunt.

DE SVPINIS.

CVm utrique Supinis, ac Gerundijs careamus, pro ipſis eaſdem loquendi formulas vtrique adhibemus. Quod enim Latini efferunt per prius Supinum, Vado quæſitum; Græci, ἔρχομαι ζητεῖν. Nos, *Io vo a cercare*. In altera etiam loquendi formulâ, qua idem exprimitur, conuenit inter nos. ὄρνεις φέρων ἐλήλυθα. *Io ſon venuto, portando uccelli*. i. Aues portatum ueni. In Menan. Frag. οὐ βολβοῖς ἐμαυτὸν χορτάσων ἐλήλυθα. *Io non ſon venuto contentādomi di cipolle*. i. Non veni, ut bulbis ſatur forem Alexis. Bocc. Fabu. 34. *Venendo il tempo, che mandar ne la douea, al Re Guglielmo mandò ſignificando ciò, che fare intendeua*. Et Dauanzatus in Schiſmate. *Morto Cromuelo, il Re mandò dicendo alla ſua moglie Anna, &c. Fatturo*, etiam, *Paſſuro*, & *Succeduuro* cum ſimilibus quandoque uſurpantur a noſtris, quæ optimè ſuo loco exprimerent χορτάσων. Græcorum; Dant. Parad. Cant. 6.

Fatto auea prima, e poi era fatturo. Atque ibid. Cant. 20.
Quel de' paſſuri, e quel de' paſſi piedi.

Et Dauanz. in Opuſculo proximè citato dixit, *Dichiarolla [Arrigo Maria] Principeſſa de' Brettoni Vualli, grado proprio del Re ſucceduuro; e mandolla a quel gouerno*.

Item, quod Romani per poſterius Supinum vulgò enunciant, e. g. turpe dictu; Hi, αἰσχρὸν λέγειν. Et nos, *Sconueneuole a dire*, aut, *Sconueneuole a dirſi*. Quod etiam a Græcis factitatum inuenio, ut ſcilicet hoc infinito modò Actiuè, & modò Paſſiuè utantur.

ῥᾴδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδὲν.

A Dio ſon facili a fare tutte le coſe, e niente è impoſſibile. i. Omnia Deo factu facilia, & nihil eius potentiam ſuperat. Linus apud Stobæum. *Dio può fare ogni coſa.*

τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν. *Queſta luce è a gli huomini giocondiſſima a vedere*. i. Hæc lux mortalibus aſpectu iucundiſſima eſt. Eurip. in Iphige. in Auli.

πρηῢς ὅδ' εἰσιδέειν, καὶ μείλιχος. *Queſto è manſueto, e piaceuole a vedere*. i. Hic manſuetus eſt, & blandus aſpectu. Moſch. Edyll. 2.

τούτῳ γὰρ αὐτόθεν μικρῷ ἀκουσθῆναι ὄντι, ἐπιτραγῳδοῦμεν. *Eſſendo queſto per ſua natura gretto a vdirſi, noi l'aggrandiamo*. i. Huic enim ſuâ ui paruo auditu exiſtenti, granditatem acquirimus. Vt vertit Victo. Eſt locus Demetrij.

μάλα δ' ἐστὶν εὔκολος εὑρέσθαι. *E' molto ageuole a trouarſi*. i. Admodum facilis eſt inuentu. Aratus.

Ad Comparatiua breuis Notatio.

Et, ne ſubtiliùs minuta quædam percurrens, eius, quod a me etiam, atque etiam repetitum eſt, oblitus uidear, lectorémque tædio afficiam, pauca hæc exempla Comparatiuorum Syntaxeως abſque vllâ declaratione conſideranda propono: In quibus perſpicientur omnes caſus, qui Comparatiuis addi ſolent, quomodo ab utriſque apponantur, & in ipſis apponendis ſimilitudo.

βουλῆς μὲν οὐδὲν ἐστὶ ἔχθιον κακῆς. *Niente è più noceuole del mal conſiglio*. i. Nihil malo conſilio nocentius eſt. Sopho. in Elec.

τοῖσι πόλεμος γλυκίων γένετ᾽, ἠὲ νέεσθαι.
A queſti è più dolce la guerra che'l tornarſene. i. His dulcius eſt bellum, quàm reditus. Hom. Ilia. B.

τοῦ ζῆν δ' ἐλυπρῶς, κρεῖσσόν ἐστι κατθανεῖν. *E' meglio il morire del viuere in trauagli*. i. At vitâ plenâ ærumnis mors eſt potior. Eurip. in Troad. Act. 3.
Huic ſimile illud Dant. Purg. Cant. 27.

Poco potea parer lì del dì fuori:
Ma per quel poco veden' io le ſtelle
Di lor ſolere, e più chiare, e maggiori.

εἷς γ' ἀνὴρ κρείσσων γυναικῶν μυρίων ὁρᾶν φάος. *Vn' huomo è più degno di veder la luce, d'infinite donne*. i. Vnus vir lucis aſpectu dignior eſt, quàm ſexcentæ fœminæ. Eurip. in Iphi. in Auli.

πολὺ δὲ μᾶλλον τούτου ἡ πόλις. *Ma molto più di coſtui la città*. i. Sed multo magis hoc ciuitas; nempe, amica eſt. Principium orationis Demoſth. contra Leptin.

ὅλαι γὰρ διὰ περιόδων εἰσὶ συνεχῶν, οὐδέν τι ἔλαττον, ἤπερ ἡ Ὁμήρου ποίησις δι' ἑξαμέτρων. *Percioche tutte ſono di Periodi continuati non punto meno, che la Poeſia d'Omero di Eſametri*. i. Totæ namque Periodis continentibus conflatæ ſunt, non minus atque Homeri Poëſis Hexametris. Vbi inter alia optimè reſpondet τὸ [οὐδέν τι ἔλαττον] τῷ, [*non punto meno*]. Demetrius non longè a principio.

DE INFINITIS.

De Syntaxi Infinitorũ, quæ a Græcis ἀπαρέμφατα dicũtur ea maximè proferã, quorum Latina lingua uidetur eſſe omnino expers. Et ex his omittam etiam hoc in loco illas loquendi formulas, quibus Græci, atque Itali pro Gerundijs utuntur, ut cum alijs eiuſdem generis infra latiùs pertractentur.

Quòd Infinita a Verbis regantur, & ab aliquibus etiam Adiectiuis nominibus, inter omneis conuenit; Idque non ſolùm Græcis, & Romanis, ſed Etruſcis quoque commune eſt. Nos duobus exemplis contenti erimus. In altero Infinitum, ac Verbum præcedens ad eamdem pertinebunt perſonam; In altero uerò ad diuerſam.

αἰσχύνεται τοῖοι ἀγαθὰ ἀσκήσας ἀνήρ,

Κακὸς

Κακὸς κεκλῆσθαι πᾶς τις.

Ogni huomo, auendo ben operato ha per male eſſer chiamato cattiuo. i. Omnis vir, cum bene egerit, ægrefert malis vocari. Euripi.

κέρδιστον εὖ φρονοῦντα, μὴ δοκεῖν φρονεῖν.

Gioueuoliſſimo è intendendola bene, parer non intenderla. i. Vtiliſſimum eſt, bene ſapientem, non videri ſapere. Aeſchy. in Prometh.

Illud etiam commune eſt omnibus nobis, vt Infinitum loco ſuppoſiti, quod dicunt, præponatur.

τὸ ταῦτα νέον ὄντα ποιεῖν, ἔχει τινὰ συγγνώμην. *Il fare queſte coſe vn giouane, ha qualche ſcuſa.* i. Iuuenem hæc facere, habet aliquam excuſationem. Vel meliùs. Hęc cum quis iuuenili adhuc ætate facit, vtcunque ferendum eſt. Nazianz.

τὸ μὴ φρονεῖν ἀνώδυνον κακόν. *Il non auer l'vſo della ragione è vn mal ſenza dolore.* i. Non ſapere doloris expers eſt malum. Sopho.

τὸ τύπτεσθαι ἀλγεινὸν, εἴπερ σάρκινος. *Il toccarne da dolore, auuegna che l'huomo è di carne.* i. Cædi, dolorem affert, ſiquidem homo ex carne conſtat. Ariſto. in Ethi. Nicoma. lib. 3. cap. 9. Vnde noſtrum vulgare dictum. *Ogniuno è di carne.* Quo ſignificamus, plagas, & ærumnas neminem non diuexare. Nec me latet, hanc loquendi formulam a Latinis per Ipſum aliquando expreſſam fuiſſe, vt a Plinio. lib. 7. cap. 54. Ipſum cremare apud Romanos non fuit veteris inſtituti. i. τὸ καίειν. *Ogn'vno è di carne.*

ἦν δὲ αὐτῷ δεινὸν οὐχ ἡ νόσος, ἀλλὰ τὸ τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς ἀπεῖναι. *Edera a lui graue non la malattia, ma eſſer lontano da te capo ſacro.* i. Angebat autem ipſum non morbus, ſed a te ſacro capite abeſſe. Syneſi.

τὸ θανεῖν κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται. *Il maggior rimedio de' mali è giudicato il morire.* i. Mors malorum maximum exiſtimatur remedium. Euri. in Herac.

ἴδιον παντὸς ἀγαθοῦ τὸ ὠφελεῖν. *E' proprio d'ogni buono il giouare.* i. Proprium eſt bonorum omnium prodeſſe. Cyrillus.

Quòd autem Infinitum alterius caſus vicem gerat, Græcis vtique, ac nobis commune eſt, Latinis autem minimè.

Infinitum pro generandi caſu.

τοῦ φιλοσοφεῖν οὐδὲν ἥδιον. *Niente è più diletteuole del filoſofare.* i. Nihil Philoſophiâ iucundius.

τοσοῦτον ἀποδέω τοῦ δεδοικέναι τὸν θάνατον, ὥστε ἤδη καὶ ἔχειν αὐτοῦ ἔρωτα. *Io ſon tanto lontano dal temer la morte, che di già io ne ho anche deſiderio.* i. Tantùm abeſt, vt mortem extimeſcam, vt iam ipſius quoque cupiditate tenear. Plato.

οὐκ ἔστιν οὐδὲν τοῦ πονεῖν σοφώτερον. *Niente è meglio dell'eſſer diligente.* i. Nihil quicquam vtilius eſt diligentiâ. Damox Comi.

Infi-

Infini. Pro Datiuo.

τῷ φιλοσοφεῖν ἐναντιοῦται ἡ ἀφροδίτη. *Venere ſi contrappone al filoſofare.* i. Philoſophiæ aduerſatur Venus.

ἅπαντα δοῦλα τῷ φρονεῖν καθίσαται. *Tutte le coſe ſon ſerue al ſapere.* i. Omnia ſapientiæ ſubijciuntur. Menan. apud Stobæ. ſerm.3. Quod vulgò παροιμιακῶς, *Chi sà, è padron de gli altri.*

Chi sà, e padron de gli altri.

Infini. Pro Quarto caſu.

τὸ φιλοσοφεῖν καλὸν εἶναι λέγομεν. *Noi diciamo, il filoſofare eſſer coſa orreuole.* Ad Philoſophiam incumbere dicimus honeſtum eſſe.

ᾧ τὸ εἶναι παρέσχημαι. *Alquale io ho dato l'eſſere.* i. Cui vitam dedi. Luci.

Quòd autem in illa formulâ; *E'dicono, ch'egli è venuto vn certo foreſtiero*; a purioribus Latinis verbum verbo reddatur, me obſeruâſſe non memini. Græci, & nos paſſim. Euripi. in Bacchi. Act.1.

λέγουσι δ', ὥς τις εἰσελήλυθε ξένος. i.
Aiunt, quemdam aduenisſe hoſpitem.
ὅρα γε μὲν δὴ, κἀν γυναιξὶν ὡς ἄρης ἔνεστιν.

O vedi vn poco, che anche le donne ſtanno ſul gigante. i. Vide age, mulieribus quoque Martem ineſſe. Sopho. in Electrâ. In quo exemplo adnota inſuper particulas expletiuas, vt vocant; quas Italicè expreſſas, ſententię non mediocrem vehementiam conferre agnoſcas.

Nomina verò, vnde Infinita pendent, non ſunt ex Adiectiuis tantùm admodum pauca, vt Latinis, ſed omnis generis quàm plurima; Ex quibus hæc exempli gratiâ.

ἔργον λύπην ἐκφυγεῖν. *E' fatica fuggir la malinconia.* i. Operoſum eſt mœrorem effugere.

οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος. *Non è il caſo a parlare, e non può tacere.* i. Ad dicendum non idoneus, & ad tacendum impoſ. Epicharm. In Garrulitatem.

κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν. *Coſtui era più il caſo di niun altro a fauellare.* i. Optimus hic erat inter omneis homines dicendo. Eupo.

οὐ ταυτὸν τὸ βλέπειν, τῷ κατθανεῖν. *Non è il medeſimo il vedere, che l'eſſer morto.* i. Non idem eſt lucem tueri, & efflâſſe animam. Hecuba Andromachæ in Troad. Eurip.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. *Attiſſimo a chiacchierare, diſadattiſſimo a fauellar da ſenno.* i. In loquendo optimus, in dicendo impotentiſſimus. Eupolis. Hanc loquendi formulam vulgus ita παροιμιακῶς efferret: *A chiacchierare e' val tant'oro; a parlar da ſenno, e' non vale vna man di noccioli; Vna chiarabaldana; Vna frulla.*

οἱ ταχεῖς φρονεῖν οὐκ ἀσφαλεῖς. *I toſtani a riſoluerſi non ſon ſicuri.* i. Qui citiùs deliberat, non tutus eſt. Sopho. in Oedi. Tyran. Huc ſpectat adagi: *Chi toſto giudica, toſto ſi pente.* De quo alibi.

Chi toſto giudica, toſto ſi pēte.

δεινὰ

δειναὶ μὲν αἱ γυναῖκες ἐυρίσκειν τέχνας. *Le donne ſono eccellenti a tramare inganni.* i. Callidæ ſunt mulieres inueniendis dolis. Eurip. In Iphige. in Tau. Tale dictum ſic enunciaremus adagialiter; *Le donne hanno più un punto del Diauolo.* Le Donne hanno più un punto del Diauolo.

ἐπριάμην κρεάδι' ἀρνὸς ἐσθίειν πίονος. *Ho comperato carnicine di agnello graſſo a mangiare.* i. Emi carunculas agni ad veſcendum pinguis. Alex.

Item quòd a Præpoſitionibus, & Aduerbijs paſſim regantur Infinita, quẽadmodum Græcis, ac nobis familiare inuenias, ita a Latinis alieniſſimũ eſt. Exempla eorum, quæ a Præpoſitionibus, infra poſt Gerundia, hæc ab Aduerbijs reguntur.

πρὶν ἥλιον ἐξέχειν. *Innanzi al leuar del Sole.* i. Ante orientem ſolem.

πρὶν νενικηκέναι ἐγκώμιον ᾄδειν. *Cantare innanzi all' auer vinto.* i. Antequam quis victoriam ſit aſſecutus, encomium canere. Plato in Lyſide.

πρὶν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῆναι. *Innanzi all' eſſer coſtituito Aleſſandro in Imperio.* i. Priuſquam Alexander imperio potiretur. Aeſchi.

μέχρι τοῦ τετελευτηκέναι. *Inſino all' eſſer morto.* Vſque in finem. Interpretantur ſacri expoſitores.

ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς προελθεῖν, ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς. *Inſieme con l'uſcir del ventre lo riceuette la regal porpora.* i. Simulatque è materno utero prodijt, imperatoria purpura eum excepit. Herodia.

ὡς εἰπεῖν. *Come dire.* i. Perinde ac ſi dicas. Ariſt. 1. de Ani.

DE GERVNDIIS.

QVatuor apud Latinos fuiſſe Gerundia communi Grammaticorum ſententiã videtur eſſe receptum: qui ad quatuor caſus præceptionis cauſsâ ea redegerunt.

Primi Caſus exempla.

Quod Romani in primo caſu inquiunt. Hoc faciendum eſt. Græci; τοῦτο πρακτέον ἐστί. Nos; *Queſto è da fare. S'ha da far queſto.*

οὐ τὸ ζῆν περὶ πλείστου ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν. i. Non plurimi faciendum eſt viuere, ſed rectè viuere. *Non è da ſtimar forte il viuere, ma il ben viuere.* Plato.

ἆρ' οἶσθ' ὅτι ἡ πρὸς ἄνδρας σοὶ μαχητέον. i. Noſtine, tibi cum viris eſſe pugnandum? *Sai tu, che da te s'ha da combatter con huomini?* Mneſim: Comi.

Locutio autem inferior, quæ idem valet, ac ſuperiores, noſtro loquendi modo optimè reſpondet.

ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἔσθ', ἃ μηδὲ δρᾶν καλά. *Non è da parlare, di quel che non è conueneuol fare.* i. Inhoneſta factu, ne dictu quidem honeſta ſunt. Sopho. apud Stobæ. ſermo. 17. Quæ ſententia ferè examuſſim congruere videtur illi noſtræ;

Non ſi de' pur penſare
Quel, che ſta male a fare.

De Altero caſu.

Alter caſus a Latinis effertur. Viuendi magiſter. Neceſſitas moriendi. A Græcis,& a nobis vnâ,& eâdem penitus ratione:

ὁ πατὴρ γε τοῦ ζῆν ἐστὶν ἀνθρώποις ἀγρός. *Il campo è a gli huomini il padre del viuere*. i. Eſt ſanè viuendi pater hominibus ager. Amphis apud Stobæ. ſerm.54.

τῶν μετρίων αἱ μείζονες λῦπαι
ποιοῦσι τοῦ φρονεῖν μετάστασιν.

I trauagli più che mediocri fanno mutazion del ſapere. i. Triſtitiæ pluſquam mediocres ſapiendi mutationem afferunt. Alexis Comi.

Ogn'uno ha a morire. ἅπασιν ἀποθνήσκειν ἀνάγκη γίνεται. *A ogn'vno è neceſſità morire*. i. Neceſſitas moriendi ad omnes pertinet. Antiphanes apud Stobæ. ſerm.49.

ἐκ μακρῶν συνηθειῶν τοῦ κακῶς λέγειν ἀρχὴ γίγνεται. *Dalle lunghe conuerſazioni diriua l'origine del dir male*. i. Ex longis conſuetudinibus cauillandi initium oritur. Alexis.

ἡ ῥητορικὴ λέγεται ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν. *La Rettorica è detta ſcienzia di ben parlare*. i. Rhetoricè dicitur ſcientia rectè loquendi. Alcinous Philoſ.

Tertij Caſus exempla.

Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον. *Bella coſa è il morire innanzi al fare coſa degna di morte*. i. Præclarum eſt mori antegerendum morte dignum.

τὰ θεῖ' ἀφείς τις, εἰς τὸ μαίνεσθαι τρέπει. *Qualcuno, laſciate le diuine coſe, ſi riuolta allo'mbeſtialire*. i. Diuinis omiſſis, aliquis ad furendum uertitur.

ἀπαγάγουσιν αὐτοὺς αἱ μὲν εἰς τὸ σώζεσθαι, αἱ δὲ εἰς τὸ ἀπόλλυσθαι. *Conducono coſtoro altre a ſaluarſi, altre a capitar male*. Cuius loci ſententiam Latinè ſic aliquis adumbraret. Adducunt ipſos aliæ quidem ad ſalutem, aliç verò ad interitum. Cebes.

ἐμέθυον: ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ ἁμαρτάνειν. *Io era briaco: occaſione ſufficiente a peccare*. i. Ebrius eram; ſatis eſt prætextus ad peccandum.

πολύ γ' ἐστὶ πάντων κτῆμα τιμιώτατον
ἅπασιν ἀνθρώποισιν εἰς τὸ ζῆν τέχνη.

La più prezioſa coſa, che ſia per tutti gli huomini al viuere, è l'arte. i. Multo omnium res precioſiſſima Omnibus hominibus ad viuendum eſt ars. Hipparchus in Pictore. Apud Stob. ſer.58.

De quarto Caſu.

Hoc Latini vtuntur modò abſolutè,& modò cum Præpoſitionibus, ut notiſſimum eſt.

Princeps eſſe velis non grauiter puniendo, ſed omneis tuâ intelligentiâ ſuperando,& efficiendo,ut cenſeant, te, quàm ſeipſos pro ſuâ ipſorum ſalute

lute

Iute meliùs conſulere. *ἀρχικὸς εἶναι θέλε μὴ τῷ σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας, καὶ νομίζειν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἄμεινόν σε βουλεύεσθαι.* Qui locus, ſi rectè conſideretur, non parùm oſtendit, quanto ſit propior, ac ſimilior Græcæ linguæ noſtra, quàm Latina: nulla enim adhibitâ verborum circuitione, ſic ad uerbum conuerto. *Vogli tu eſſere il principale non già col punir grauemente, ma con l'eſſer ciaſchedun ſuperato dalla tua intelligenza, e col giudicare i medeſimi, che tu meglio di loro per la lor propria ſalute deliberi.* Locus Iſocr. notiſſimus.

In nihil ſapiendo iucundiſſima vita.

ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος.

Nel non conoſcer niente è vita giocondiſſima. Sophocles in Aia. Flag.

Ex laborando libenter, contingunt, quæ velis aſſequi.

ἐκ τοῦ φιλοπονεῖν γίνεθ' ἃν θέλεις κρατεῖν.

Dall'affaticarſi volentieri naſce, quanto tu deſideri conſeguire.

Ab admonendo, & conſulendo abſtinendum eſt.

τοῦ νουθετεῖν, καὶ συμβουλεύειν ἀφεκτέον.

E da aſtenerſi dall'ammonire, e dal conſigliare.

Pro aliquâ re adipiſcendâ.

ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν τι.

Per conſeguir qualche coſa.

Et hæc ad Latinorum normam dicta ſufficiant.

Afferam nunc quoſdam huius generis loquendi modos, quibus Latini omnino carent, cum Græcis, atque Etruſcis notiſſimi ſint, ac familiariſſimi.

In his Infinita occupant ſedem patrij caſus.

μέχρι τοῦ ἐρυθριᾶν. Fin all'arroſſire. i. Quoad ruborem emiſit.

διὰ τὸ δῆλον εἶναι τὸ καθέκαστον. Per eſſer manifeſto il particulare. i. Eo quòd ſingulare manifeſtum ſit. Ariſt. Poſter. I.

ἐκ τοῦ μὴ συγκεῖσθαι τοὺς λίθους, ὡς δεῖ. Dal non iſtar le pietre, come biſogna. i. Eo quòd lapides non ſunt compoſiti, ut oportet. Apud Demetr.

δῆλον ἐκ τοῦ καὶ βωμὸν ἀνιερῶσαι τῷ Πλάτωνι. E manifeſto dall'auere eretto vn altare a Platone. i. Conſtat ex eo, quòd in honorem Platonis aram erexit. In uitâ Ariſt.

τοσοῦτον ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν, καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. La città noſtra è cotanto paſſata auanti a gli altri huomini intorno al ſapere, e al fauellare. i. Noſtra ciuitas tantùm & ſapientiâ, & eloquentiâ cæteris hominibus antecellit. Iſocr. Panegy.

ἀντὶ τοῦ πρὸς ἑτέρους περὶ τῆς χώρας πολεμεῖν, ἐντὸς τείχους πρὸς ἀλλήλους οἱ πολῖται μάχονται. Incambio di combatter con gli altri per lo'mperio, i cittadini dentro le mura combattono tra di loro. Locus Iſocr. è Panegy. quem alij aliâ ratione vertunt. Sententia talis eſt. Tantum abeſt, ut cum alijs de Imperio dimicent, ut ciues intra muros alter cum altero prælientur.

ἀντὶ τοῦ μετὰ τῆς Ἀσίας ἁπάσης εἰπεῖν. In uece di dire; con tutta l'Aſia. i. Pro eo, quod dicere debebat; cum omni Aſiâ. Demet.

δοῦλός ἐστι τοῦ πεπωκέναι. Egli è ſeruo d'auer beuto. i. Seruus eſt potus. Phile. Comi. Sed hæc noſtra formula durior eſt; illa huius generis tritiſſima, ac

I uulga-

uulgatiſſima; *E' ſarebbe tempo d'auermi ſpedito.*

τῷ τῶ εὖ ἀκούειν. *Per eſſere in buon concetto.* i. Eo quòd bene audit. Antipha. Comi.

ὅταν ἐμπέσῃ τὶς εἰς τὸν νοῦν φόβος,
κἂν τῷ καθεύδειν οὗτος οὐκ ἐξέρχεται.

Quando è caduta nell'animo qualche paura, ella ne anco per lo dormire ſen' eſce. i. Cum aliquis timor in animum illapſus eſt, etiam ſi quis dormiat, non egreditur. Phile. Comi.

γίνεται δ' ἡ ἐνάργεια ἐκ τοῦ παραλείπειν μηδὲν, μηδ' ἐκτέμνειν. *Naſce l'euidenza dal non laſciar, ne troncar niente.* i. Oritur autem euidentia, cum relictum eſt nihil, neque amputatum. Demetr. Qui, & paulo poſt;

τὸ γὰρ ἐναργὲς ἔχει ἐκ τοῦ πάντα εἰρῆσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ μὴ παραλελεῖφθαι μηδέν. *Perciocche ha l'euidenza da l'eſſerſi dette tutte le coſe, che accaggiono, e non ſi eſſer tralaſciato niente.* i. Euidentiam enim habet ex eo, quòd cuncta dicta ſunt, quæ eueniunt, & nullum omiſſum eſt. Si Victo.

ἀντὶ δὲ τοῦ κτεῖναι, σὺν τοῖς τιτθῆσι κολάζει
δέσμιον ὡς λῃστὴν εἰς τὸ βάραθρον ἑλών.

In cambio d'ucciderlo, e' lo tormenta inſieme con le balie, tenendolo nel Baratro legato com' un ladrone. Eſt diſtichum Hexaſtichi Palladę in Iouis impietatem contra Saturnum: quod ſic Latinè redditum eſt;

Quum occidiſſe nequit, pariter nutricibus illum,
Vinctum vt latronem detinet in barathro.

οὕτως ἐνέπλησεν αὐτοὺς τοῦ πολεμεῖν. *Così gli ſaziò del combattere.* i. Ita eos bello exaturauit. Iſocra.

τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. *Il penſare è molto lontan dall'eſſere.* i. Opinari ab eo, quod eſt, plurimùm dirimitur.

Pro dandi caſu in his videas appoſitum Infinitum.

περὶ τῷ δεδοικέναι. *Intorno all'auer temuto.* i. Quoad timuerit. Nazianz.

ἐν τῷ πένεσθαι δ' ἐστὶν ἥ τ' ἀδοξία,
ἀνδρία τε, ἥ τ' ἀτιμία βίου.

Nell'eſſer pouero è l'ignobiltà, la peritanza, e'l diſonor della vita. i. In paupertate eſt ignobilitas, & timiditas, & ignominia uitæ. Eurip. apud Stob. in ſerm. 3.

ἐπισκοτεῖ τῷ φρονεῖν τὸ λαμβάνειν. i. *Il ricevere adombra il conoſcere.* i. Prudentia, ſi quis accipiat quicquam, obnubilatur. Antipha.

σχολὴ μὲν τῷ ζῆν πολεμιώτατον κακόν. *L'ozio è al viuere vn nimiciſſimo male.* i. Ocium eſt uitæ malum infenſiſſimum. Alexis.

ἐν μόνῳ τῷ νικᾶν κειμένης τῆς σωτηρίας. *Conſiſtendo la ſalute nel vincer ſolo.* i. In ſola victoria ſita ſalute. Diodo.

πᾶσα πρακτικὴ ἀρετὴ ἐν τῷ γίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐν τῷ γεγονέναι, τὸ εἶναι ἔχει. *Ogni virtù attiua ha l'eſſere nel farſi, e non nell'eſſerſi fatto.* i. Omnis, quæ in actione conſiſtit, virtutis hæc natura eſt, vt fiat, non ut facta ſit. Didymus.

Infinitum loco quarti caſus.

διὰ τὸ μὴ φροντίζειν. *Per non por mente.* i. Eo quòd mentem non adhibebat.

μετὰ τὸ διαλεχθῆναι. *Dopo l'eſſerſi diſputato.* i. Poſtquam diſputatum fuit. Gramm. in Comm. in Animam.

περὶ τὸ συμβουλεύειν. *Intorno al conſigliare.* i. In ferendo conſilio.

διδόναι χρόνον πρὸς τὸ βουλεύσασθαι. *Dar tempo a deliberare.* i. Ad deliberandum tempus concedere.

μετὰ τὸ πλουτεῖν δεύτερον. *Dopo l'eſſer ricco è la ſeconda coſa.* i. Poſt diuitias ſecundum locum tenet.

διὰ τὸ μικρὰ σύμπαντα ἔχειν. *Per auer tutte le coſe piccole.* i. Quia puſilla cuncta habet. Demetr.

τοῦτο μόνον κερδανοῦμεν τῆς σῆς φιλίας, τὸ μὴ πιστεύειν τοῖς φίλοις. *Noi guadagneremo queſto ſolo dall'amicizia tua, il non ci fidar de gli amici.* i. Hoc ſolùm vtilitatis ex tuâ amicitiâ capiemus, vt amicis minimè fidamus. Gregor.

πρὸς τὸ λαβεῖν μὲν ὢν ὁ νοῦς, τἄλλ' οὐχ ὁρᾷ. *L'animo, intento al pigliare, non vede l'altre coſe.* i. Animus, ad accipiendum fixus, alia non videt. Diphilus.

Florentiniſmi, ſiue Italiciſmi, ex Græciſmis.

φεύξομαι, ὡς ἔξω ποδοῖν. *Io fuggirò, quanto io n'aurò ne' piedi.* i. Fugiam, quantùm pedibus potero. Socra. in Gorgiâ Plato. Quæ [illegible] latiſſimè patet. Sed de hoc in Dictionario. *Quanto ne ho nelle gãbe.*

τούτων ἐστὶν ὁ Πλάτων. *Di queſti è Platone.* i. De horum numero eſt Plato. *E' di queſti.*

— τὸ δ' ἀθρόον αὐτόθεν ὕδωρ

ἐξέχυτο πλημμυρὶς προτέρου ποδός. Inquit Aratus, de Hippocrene tractãs. *Abbondeuole acqua quindi ſcaturì al colpo del primo piede.* i. Copioſa verò inde aqua effuſa eſt ictu prioris pedis. Nobis locutio vulgatiſſima, vt e. g. *Al primo colpo non cade l'albero.* *Al primo colpo.*

αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοί εἰσι, γνῶναι, τὸ θέλει τὰ δῶρα λέγειν. *E commandò gli ſteſſi Perſiani, ſe ſon ſaui, interpretare che voglia dire i doni.* i. Iuſſit autem, ipſos Perſas, ſi ſolertes ſint, interpretari, quid ſibi dona velint. Herod. in Melpom. *Che vuol dir coteſto?*

μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ. *Dopo i doni venuti a Dario.* i. Poſt dona Dareo miſſa. Idem. Et Lucia. γράμματα εἰσεφοίτα αὐτῷ παρὰ τῆς γυναικός. *Gli veniua lettere dalla donna.* i. A muliere ad eum literæ deferebantur. *Doni venuti a lui.*

νῦν δ', ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων, πυνθάνομαι. *Ma ora, che io ſon grande, e ſentendo il parlare altrui, intendo.* i. Nunc autem, cum iam ſum prudentiori ætate, & aliorum orationem audiens, intelligo. Home. Odyſſ. Β. *E' grande, e intende.*

τὸ μεῦ ἤγαγεν ἐνθάδε χρειώ. *Il biſogno di lui mi ha condotto quà.* i. Huc veni, quoniam ipſius egeo. Theocri. Edyll. 25. *Il biſogno m'ha condotto a queſto.*

ἡ παροιμία φησί. *Dice il prouerbio.* i. Vulgò iactatur. Eſt in prouerbio. Lucia. Epiſt. ad Nigri. *Dice il prouerbio:*

ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπίκετο. *Ma, quando e' fu arriuato al vino.* i. Vbi verò ad ſermonem de vino peruenit. Herodo. *Arriuare a vna coſa.*

Donde ſe? πόθεν εἶς, *Donde ſe?* i. Cuias es? Vulgata locutio. Vtitur Maxi. Planu. in vitâ Aeſopi. Plautus in Bacch. dixit; Vnde es?

Che ſai tu fare? τὶ οἶδας ποιεῖν, *Che ſai tu fare?* i. Quanam arte confidis? Vt dixit Cicer. in Quint. Tuſc. Idem Planu.

Non dirà nulla. τοσαῦτα εἴπας Ἀρτάβανος, νομίζων, Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδὲν, ἐποίεε τὸ κελευόμενον. *Auendo detto così Artabano, ſperando, Serſe non dicendo niente auerle a approuare, eſeguì, quanto era ſtato commeſſo.* i. Hæc locutus Artabanus, quòd ſperaret ea a Xerxe ſine vllis verbis admiſſum iri, iuſſa executus eſt. Herod. in Polymn.

Non ho biſogno di dire. λέγειν δ' οὐδὲν δέομαι. *Io non ho biſogno di dire.* i. Nihil attinet dicere. Aeſchi.

ἐπ' Ἀξείνου στόμα πεμπόμενοι ἤλυθον. *Mandati, arriuarono alla bocca d' Aſſeno.* i. Ad Axeni (maris) os, miſſi venerunt. Pind. in Pyth. Od. 4. πόντου στόμα. i.

Bocca del fiume. Maris os. Apolloni. Et nos *Alla bocca d' Arno, La bocca del Teure.* vbi s. Arnus, vel Tiberis in mare egerit. Virgilius appellauit oſtium Aen. 6.
Et ſeptem gemini turbant trepida oſtia Nili.
Idem nuncupatur etiam *Foce*; à Latinis Fauces. Plin. de eodem fluuio lib. 5. cap. 9. Multis, inquit, faucibus in Aegyptum mare ſe euomit.

Che hai tu fatto? οἷόν τι χρῆμα ἐποίησας, *Che coſa domine hai tu fatta?* i. Quidnam rei feciſti? Cum increpatione. Herodo. in Terpſic.

Lõtano dal giudicare. πόρρω εἰμὶ τοῦ οἴεσθαι. *Io ſon lontano dal giudicare.* i. Multum abeſt, vt exiſtimem. Plato.

Metterſi al la poeſia. ἢν δ' τις ἐνθάδ' αὐτῶν μηδὲ ἓν χεῖρον φρονῶν, ἐπιθῆται τῇ ποιήσει, &c. *Ma ſe alcun di quì, non la intendendo punto peggio diloro, ſi mette alla poeſia.* i. Si quis verò noſtratium, nihilo illis inferior ſapientiâ, aggrediatur poëſin. Eupo.

Padron di fare. κυρίους ἀφῆκε τοῦ πράττειν, ἃ βούλεσθε. *Vi laſciò padroni di fare, quelche voi volete.* i. Liberum vobis voluit eſſe, facere quicquid velitis. Chryſ. Et alibi. σὺ κύριος εἶ ποιῆσαι τὴν ὕβριν ταύτην ἐγκώμιον σόν. *Tu ſe padrone di fare queſta villania tua lode.* i. In te ſitum eſt, hanc contumeliam in laudem tuam conuertere.

E' fuor della Verità. ἔξω τῆς ἀληθείας τοῦτο. *Queſto è fuor della verità.* i. Hoc falſum eſt. Baſil.

Ti mancaua l' Vccellarmi. ἔτι λείπεται τὸ χλευάζειν με, *Mancauati l' vccellarmi?* i. Etiam me derides? Planu. in vitâ Aeſo.

Correr riſico di morire. ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαρῆναι. *Corſe riſico d' eſſere sprofondata tutta.* i. Parùm abfuit, quin funditus euerteretur. Thucyd.

Gli Venne gran malattia. οὔ τις ἐπήλυθε νοῦσος ἐκείνοις βουκολίοις. *Nuna malattia veniua a quelli armenti.* i. Nullus morbus illa inuadebat armenta. Theocri. Edyll. 25.

κλαίειν σε ποιεῖν ἐπειρώμεθα. *Noi ci prouauamo di farti piagnere.* i. Lacrymas tibi exprimere tentabamus. Xenoph.

Non ha biſogno di preghi. οἶμαι οὐδὲν δεήσεσθαι Ἱππίαν τῆς ἡμετέρας δεήσεως. *Io ſtimo, che Ippia non aurà punto biſogno di noſtri preghi.* i. Opinor, Hippiam haud neceſſe habiturum, vt eum oremus. Plato 2. Hipp.

Alzò le mani al cielo per me. ὑπὲρ ἐμοῦ χεῖρας ἱκετίδας ἄρατε πρὸς θεόν. *Alzate à Dio le mani ſupplicheuoli per me.* i. Supplices manus pro meâ ſalute ad Deum tendite. Syn.

Con che faccia lo guarderai? ποίοις ὀφθαλμοῖς εἰς ἕκαστον τούτων ἀντιβλέψεσθε; Quibus oculis unumquemque eorum aſpicietis? i. An præ pudore eos intueri poteritis? Et nos; *Con che faccia lo guarderai tu?* Quo. s. vultu, vel; Quâ facie ipſum aſpicies? Demoſth.

ὁπόσον ἀποφέρει ἡ ναῦς τῷ δεσπότῃ ὡς ἐπιτοπολὺ κατ' ἔτος ἕκαστον; *Quanto rende l'anno al più la naue al padrone?* i. Quantum lucri vt plurimum ſingulis annis domino ſuo affert nauis? Lucia.
Quanto rẽde l'anno il podere?

οὐδ' ἀποκρίσεως ἠξίωσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίαν. *Ne degnò di riſpoſta il portante la nouella.* i. Nec reſponſo quidem dignum cenſuit eum, qui hunc nuncium afferebat. Herod.
Non degnò di riſpoſta.

τὰς γαστέρας ἄχρι φαρύγγων πεπληρωμένοι. i. Qui ventrem ad fauces vſque cibis plenum habent. Phil. Nos paucioribus. *Pieni inſin'a gola.*
Pieno inſino a gola.

χιλιάδας βίβλων ἕκαστοι συγγεγράφασιν. *Ciaſcuno ſcriſſe le migliaia de' libri.* i. Infinita volumina quiſque conſcripſit. Luc.
Scriſſe le migliaia de' libri.

ἔχει δ' οὐχ οὕτω ταῦτα, οὐδ' ἐγγύς. i. Plurimum abeſt, vt hæc ita ſe habeant. Nos ferè ad verbum. *La coſa non iſtà così, ne preſſo.* Iuxta illud; *Non iſtà nè ben, nè preſſo.* i. Plurimum abeſt, vt rectè ſe habeat. Demoſth.
Non iſtà così, nè preſſo.

πάντων ἐν ταῖς εὐναῖς ὄντων. *Eſſendo tutti nel letto.* i. Omnibus dormientibus. Philo.
E' nel letto.

τί τοῦ θανάτου οὐ καταγελᾷς; *Che non ti ridi tu della morte?* i. Cur mortem ludibrio non habes? Chryſoſt.
Riditi della morte.

ἐπ' ἐλπίδος ἀεὶ τὸν ἐραστὴν ἔχουσι. *Tengon ſempre l'amante in iſperanza.* i. Amantem ſpe ſemper alunt. Luc.
Tenere in iſperanza.

οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Ai quali baſta il volere all'eſſer dotti.* i. Quibus ad eruditionem conſequendam ſolum velle ſufficit. Greg.
Al fare gli baſta il volere.

αὐχέν' ἀποστρέφειν. *Voltar le ſpalle a uno.* i. Diſſimulare ſe cognoſcere. Theognis.
Voltar le ſpalle.

τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς ἁλίσκεσθαι. Demoſth. & φωραθεὶς ἐπ' αὐτῷ τῷ ἔργῳ. Baſili. de adultero loquens. *Eſſer colto in ſul fatto.* i. In ipſo facinore deprehendi. Atque ἐν ἔργῳ arridet legi in l. Quod ait. π. Ad l. Iuliam de Adult. euulſis obſcœnis illis, quæ ex Luciano a uiro alioquin literatiſſimo vulgatis exemplaribus conglutinata fuerant.
Corre in fatto.

ἔθιγες φρενῶν. *Mi hai toccato il cuore.* i. Animum perculiſti. Eurip.
Toccare il quore.

εἰς τὴν γῆν κύπτειν. *Guatare in terra.* i. Demiſſo capite, terram aſpicere.
Guatare in terra.

ἐπὶ ξηροῖς καθίζειν. *Laſciare in ſecco.* i. In ſicco collocare. Theocr. Edyll. 1.
Laſciare in ſecco.

ἐκ παίδων μεταβαίνειν. *Vſcir di fanciullo. Vſcir di bambino.* i. Ex pueris excedere. Quò pertinet Latinum prouerbium. Nuces relinquere. Perſi. Saty. 1. Idem valet nobis; *Laſciare il pappo, e'l dindi.* Ex Dantis loco notiſſimo. Purgat. cap. 11. Et illud uulgi; *Vſcir della balia.* q. Nutricem dimittere.
Vſcir di fanciullo.

οἰκεῖ Κόρινθον. *Abita Corinto.* i. Habitat Corinthi. Demet. t. 8.
Abita Roma.

τὸν Ἀριστοτέλην πειρᾶται εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν συγκατασπᾶν. *Tenta di tirare Ariſtotile nella ſua opinione.* i. Ariſtotelem in ſuam ſententiam adducere conatur. Gramm. in Comm. 1. Ani.
Tirar nella ſua opinione.

τρέφειν καλῶς. *Allenar bene.* i. Bene inſtituere. Eurip.
Allenar bene.

ἐκ καρδίας φιλεῖν. *Amar di cuore.* i. Toto pectore, ſeu, Medullitùs amare. Luc.
Far di cuore.

δι' ἃς μέγας κεκίνηται πόλεμος. *Per le quali ſi è moſſa vna gran guerra.* i. Ob quas ingens bellum excitatum eſt. Procop. Et Planu. in vità Æſopi; πόλεμον κατὰ Σαμίων κινεῖν. i. Samijs bellum indicere.
Muouer guerra.

μυρίων κακῶν μοι αἴτιος οὗτος κατέστη. *E' mi è ſtato cagione di mille mali.* i. Sexcentorum malorum mihi auctor fuit. Lucia.
E' cagiõ di mille mali.

κατατρέχειν, uel, καταθέειν τὴν γῆν. *Scorrere il paeſe.* i. Depopulari, ſeu, Vaſtare regio-
Scorre il paeſe.

Digitized by Google

regionem. Herod.

Vſar cō vna donna. ᾗ ἐτύγχανε κεχρημένος ποτέ. *Con laquale egli auea vſato.* i. Cum qua ſtupri conſuetudinem habuerat. Demo.

Conſumar la vita. τὸν βίον κατατρίβειν. *Conſumar la uita.* i. Totum vitæ ſuæ tempus contere- re. Iſocra.

Mēdicar le parole. τῇ λέξει πτωχεύειν. *Mendicar le parole.* i. Verborum inopiâ laborare. Chry. lib. 4. de Sacer.

Feſteggiar d'vna coſa. οἶδα Ἰουδαίους τὸν ἐμὸν ἑορτάσοντας θάνατον. *Io ſo, che i Giudei feſteggiaranno della mia morte.* i. Noui, Iudæos de meâ morte mirificam voluptatem capturos. Herodes, animam agens, apud Ioſephum.

Venire alle mani. εἰς χεῖρας ἰέναι. *Venire alle mani.* i. Prælium inire. Manus conſerere. Plut. in Themiſto. Nec me latet, Latinos quoque dicere, Ad manus venire.

Riderſi del compagno. ἑταίρῳ ἐπιγελᾶν. *Riderſi del compagno.* i. Ex ſodalis infortunio ſibi riſum fingere. Lucia.

Nō vede lume per la collora. δι' ἀμετρίας ὀργῆς τυφλώττειν. *Per la gran collora non veder lume.* i. Animi impotentiâ cæcutire. Greg.

Mādar ambaſciadore. πρεσβευτὴς ἀπεστάλη. *Fu mandato ambaſciadore.* Legationis cauſsâ miſſus fuit. Suid.

Moderar la pena. μετριάζειν τὴν τιμωρίαν. *Moderar la pena.* i. Mitiore ſupplicio afficere. Philo.

Nō ſi muouer di letto. ἐκ τῆς κλίνης οὐκ ἐδυνάματο κινεῖσθαι. *Non ſi potea muouer di letto.* i. E' lecto pedem efferre non poterat. Iſocra.

Far molti danari. πολλὰ χρήματα ἐργάζεσθαι. *Far molti danari.* Demoſth. i. πολλὰ χρήματα ἀπὸ τῆς ἐμπορίας κερδαίνειν, uel, συλλέγειν. i. Ex negociatione multam pecuniam lucrari, ſeu, colligere.

Sa notare. νεῖν οὐκ ἐπίστασθαι. *Non ſaper notare.* i. Natandi ignarum eſſe. Luci.

Por nome. τίθεσθαι ὄνομα. *Per nome.* i. Nomen indere, vel, imponere. Plato in Theæt.

Andare incōtro a vno. ἀντία ἰέναι τινί. *Andare incontro a uno.* i. Alicui obuiam ire. Herodo.

E' odiato da tutti. ὑπὸ πάντων μισεῖσθαι. *Eſſere odiato da tutti.* i. Omnibus odio eſſe. Communi apud omneis odio laborare. Luc.

Dimoſtrò l'amore in fatto. δεῖξαι τῷ ἔργῳ τὴν εὔνοιαν. *Dimoſtrar la beneuolenza in fatto.* i. Reipsâ beneuolentiam demonſtrare. Aeſch.

Morir di paura &c. τῷ φόβῳ ἀπολωλέναι. *Morir di paura.* Xenophon. 6. Pædiæ Cyri non ſemel. ἀποθνήσκειν τῷ δέει. Luci. in Tox. Et alibi τεθνάναι ὑπὸ τοῦ δέους. i. Metu emoti. Sic etiam dicitur; *Morir di fame.* λιμῷ ἀπόλλυσθαι. D. Lucas. Et apud Latinos, Siti emori. *Morir di ſete.* Somno perire. *Morir di ſonno.* Plau. in Curculi. Quarum ſententia eſt; Maximo timore angi; Non mediocri fame, ſiti, ſomno laborare.

Saluar le ragioni. διασώζειν τοὺς λόγους. *Saluar le ragioni.* i. Rationes tueri. Ariſto. i. Phyſi.

Andar le coſe &c. κατὰ γνώμην χωρεῖ σοι τὰ πράγματα. *I negozi ti vanno ſecondo la tua volontà.* i. Ex animi tui ſententiâ tibi res fluunt. Baſi.

Vincer di gran lūga. ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος νικᾶν. *Vincer di gran lunga.* i. Longo interuallo ſuperare. Chryſoſt. & Nazianz. πολλῷ τῷ μέτρῳ νικᾶν

Giudica queſto &c. παιδιὰν τὰ λοιπὰ κρίνειν. *Giudicare il reſto vna burla.* i. Reliqua pro ioco ducere. Ariſt.

Sapere vn'arte. ἔστιν, ἥν τινα τυγχάνεις ἐπιστάμενος τέχνην; i. Eſtne ars vlla, quam calleas? Luci. Vnde nos. *Sapere vn'arte.*

Ruminare vn negozio. ἀναμάσσεσθαι τὸ πρᾶγμα. *Ruminare vn negozio.* i. Negocium ruminare. Animo.

s. ſuo

a ſuo verſare, &, etiam, atque etiam expendere. Ariſtophan. in Veſpis, & Luci.

ἀτενὲς ὁρᾶν. *Guardar fiſo.* Cicero dixit, intentis oculis contemplari. Pro Lucio Flacco. Græca Phraſis inter Adagia recenſetur a Diogeniano. *Guardar fiſo.*

ποτῶνται ὄζον ἀπ' ὄζω. *Volan di ramo in ramo.* i. vt vertit doctus interpres. De ramo in ramum volitant. Theocri. Edyll. 15. *Volar di ramo i ramo.*

ὀφθαλμοὺς ἑστιᾶν. *Paſcere gli occhi.* i. Oculos paſcere. Baſil. Huc videtur quadrare locus ille Dantis pulcherrimus. Parad. Cant. 27. *Paſcere gli occhi.*

E, ſe natura, ò arte fe paſture
Da pigliare occhi, per auer la mente,
In carne humana, o nelle ſue pinture,
Tutte adunate parrebber niente. &c.

φέρε δὴ, διαπεραίνομεν λόγους. *Orsù facciamo i conti.* i. Age igitur, inter nos rationes ineamus. Eurip. *Fare i cõti.*

ἐλπίσιν βόσκεσθαι. *Paſcerſi di ſperanza.* i. Ali ſpe. Notat Vict. Var. lect. lib. 9. capit. 4. *Paſcerſi di ſperanza.*

τῆς χειρὸς ἅπτεσθαι. *Toccarſi la mano.* i. Manum apprehendere. Sed libet locum, vnde deſumpſi, integrum afferre; confert enim ad ea, quæ præ manibus habeo. Euſtath. in Odyſſ. A. ita inquit. τὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἅπτεσθαι, ὅπερ καὶ νῦν πολλοῖς τῶν ἐθνῶν ἐπιχωριάζει, δεῖγμα φιλοφροσύνης ἦν ἀσφαλέστατον. i. Dexteram manum tangere, quod hoc etiam tempore multis nationibus patrij moris eſt, certiſſimum beneuolentiæ argumentum erat. *Toccarſi la mano. Dexterarũ tactio.*

οὐ πάντες τὴν ἑλλήνων συνιᾶσιν. *Non tutti ſanno di Greco.* ideſt, Non omnes literas Græcas norunt. In Phraſi Greca, quæ eſt Luciani in Ioue Tragœdo, ſubintelligitur γλῶσσαν, vt adnotârunt Galli. *Saper di Greco.*

τὸ δοκεῖν, quod nobis eſt, *Parere,* non vnica eſt ſententia; nam præter vulgatam, omnibúsque notiſſimam, interdum accipitur pro eo, quod planiùs eſt Placere, ſeu, Libère; ut illud Demoſth. ὅταν τῷ θεῷ ταῦτα δοκῇ. i. Poſtquam ita Deo placet. *Poiche così pare a Dio.* Quod etiam Latinè reddi poſſet. Quando ita Deo videtur. Et Andoc. χρῆσθε ἐμοὶ, ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. *Seruitevi di me, come a voi pare.* i. Arbitratu ueſtro mecum agite. *Parere.*

-- οὐκ αἰνῶ φόβον,
ὅστις φοβεῖται, μὴ διεξελθὼν λόγῳ.

Non lodo la paura, che ſi teme, non venuta con ragione. Verba Talthybij apud Eurip. in Troadibus. Stiblinus ita vertit, *Venir paura.*

-- non laudo metum,
Qui temerè ſine iudicio animum obſidet.

ἦ δη λάϊνον ἕσσο χιτῶνα. Verba Hectoris contra Alexandrum in Iliad. Γ. ubi vetuſtus interpres; τουτέστι, λιθόλευστος ἐγεγόνεις, λίθοις βληθεὶς ὑπὸ πάντων ἀπωλώλεις. i. Lapidatus fuiſſes; lapidibus appetitus ab omnibus, perijſſes. Homeri verba hoc valent; *Oramai sareſti ſtato veſtito d'vn ſaion di pietra.* i. Iamiam Lapideum ſagulum indutus eſſes. Huic ſimillima dicendi formula paſſim in ore eſt populo Florentino, quando alicui vult verbera interminari. *Ti farò un fodero di baſtonate.* i. Verberibus te afficiam. Tibi plagas infligam. *Fare vn fodero di baſtonate.*

πάσας ἔχει τὰς ἀρετὰς, ὅσας ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν. *Egli ha tutte le virtù, che ſi poſſon chiedere, e domandare.* i. Omnibus virtutibus, quas quiſquam dicere poſſit, præditus eſt. Iſocra. Pro hoc adagialiter dicimus; *Egli ha più virtù* *Ha tutte le virtù.*

della

della Brettonica. Brettonica herba eſt, quæ Latinè Betonica appellatur; de cuius virtutibus vide Macrum, & alios.

Queſta è virtù. ἀρετῆ καὶ αὕτη. *Queſta ancora è uirtù.* i. Hoc etiam virtutis argumentum eſt. Panyaſides.

Tornare al l'ergo. *Tornare all'ergo*; vulgò communiter dicitur de illis qui in loquendo digreſſi, ad principale propoſitum reuertuntur; quaſi πρὸς ἔργον ἀνέρχεσθαι. i. Ad ipſum opus redire.

Tutta vna piaga. ὅλη ἕλκος. *Tutta vna piaga.* i. Tota vlcus. Socra. apud Plato.

Son fatto coſì. οὕτω πέφυκα. *io ſon fatto coſi*. Sic ſum. Teren. non ſemel. Ita ſum. Cice. de Orato. Ita ingenium meum eſt. Plau.

Doue mi porteranno le gambe. ἔνθ' οἱ πόδες φέρωσιν. *Doue le gambe mi porteranno.* i. Quocunque ferant pedes. i. Quouis. Meminit Lucia. in Hermoti. Latini quoque ſimileis floſculos vſurpârunt. Hora. in Odiſ.

I, pedes quò te rapiunt, & auræ.

Et Virgil. Quò te, Moeri, pedes?

Non mi hai detto coſa nuoua. οὐ καινὸν εἶπας. *Non mi hai detto coſa nuoua.* i. Nil noui dixti. Monenti memorem ſolet vulgò id obijci. Euripi. in Hecubâ.

Non ha più to di vergogna. οὐδὲν μετέχειν τοῦ αἰσχύνεσθαι. i. Pudorem penitus perdidiſſe. Demoſth. Quod nos; *Non auer punto di vergogna.* De improbis, qui pudori nuncium remiſerunt.

Venire in ſu la lingua. ὅ, τί κεν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθῃ. *Quel che gli è venuto in ſu la lingua.* i. Quicquid in buccam venit. Luc.

A dirti il vero. ὥστε πρὸς σὲ τἀληθὲς εἰρῆσθαι. *A dirti'l vero.* i. Vt verum tibi fatear. Ariſtæne. lib. 1. Epiſt. 6.

Guarda quì. βλέψον δεῦρο. Quod Plau. in Amphi. & alibi non ſemel, Me huc aſpice. Etiam nos, vt Græci, vulgò dicimus; *Guarda quì*; cum pueros noſtros ad ea, quæ agimus, iubemus attendere. Athenæ. lib. 9. c. 15.

No'l farei s'e' n'andaſſe'l collo. οὐδ', εἰ πέλεκυν ἐν χεροῖν ἔχων,

μέλλοι τις εἰς τράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμόν,

σιγήσομαι. i. Neque ſi ſecurim in manibus tenens aliquis, ceruici eſſet incuſſurus mȩe, conticerem. Nos optimè. *Non iſtarei cheto, s'e' n'andaſſe'l collo.* Eurip. in Telepho apud Stobæ. Serm. 13.

Son padron di me. αὐτοῦ κύριον εἶναι. *Eſſer padron di ſe.* i. Sui iuris eſſe. Iſocra. in Enco. Hele.

Foſſi il primo tu. πρότερον ὑπάρχειν. *Eſſere il primo.* i. Priori loco lædere. Iſocr. in Euago.

Non farai nulla. ἐπειδὴ δὲ τειχομαχοῦντες οὐδὲν ἔπραττον. *E, perche, combattendo le mura, non faceuan nulla.* i. Quoniam verò muri oppugnatio parùm procedebat. Herodia. & Philo οὐδὲν ἐργάζεσθαι.

Vſcir del termine dato. ἐπεὶ δὲ ἐξέβη τοῦ ὅρου τοῦ δεδομένου αὐτῷ. *Ma poiche e' fu vſcito del termine datogli.* i. Poſtquam autem è finibus ipſi conſtitutis exceſſit. Baſ.

E paſſato cinqu'anni ch'e' morì. ἔτι οὐκ οἶδα εἰ πέντε διελήλυθεν, ἀφ' οὗ ἀπέθανε. *Non sò s'e' s'è paſſato cinqu'anni, ch'e' morì.* i. Non memini, an adhuc tranſacti ſint quinque anni, ex quo obijt. Lucia.

Mi sforzerò quanto io potrò. καθ' ὅσον ἂν δύνωμαι, πειράσομαι. *Mi sforzerò, quant'io potrò.* i. Pro uiribus enitar. Plato in Theæt.

Mal ſopr'a male. κακὸν ἐπὶ κακῷ. *Mal ſopr'a male.* i. Malum ſuper malo. Quando ſimul plura mala concurrunt. Euſtath. in Ilia. Ξ. Cui ſimilia; κακὸν ἐκ κακοῦ. i. Malum ex malo. Hom. Aliud ex alio malum. Teren.

Fare ogni coſa. ἅπαντα πράττειν. *Fare ogni coſa*, ideſt, Omnia tentare, & vt dixit Flaccus;

cus; Nil intentatum relinquere. Euna. in Maxi.

ἐπεὰν ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, αἰγύπτια μὲν ἄνω, κάτω θήσω, τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Quando io ſarò huomo, io metterò l'Egitto tutto ſottoſopra.* i. vt interpretatur Laurentius Vallenſis. Cum in uirilem ætatem adoleuero, ſumma Aegypti reddam ima, & ima ſumma. Herod. in Thal. non longè a princ. Cum hoc Herodoti loco pulcherrimè congruit ille Dan. Inf. Cant. 19.

O qual, che ſe, che'l di sù tien di ſotto,
Anima triſta, &c.

Quā l'io ſarò huomo. Metter ſottoſopra.

ἐυχαριστεῖν οὐδεὶς τῶν δοκίμων εἶπεν, ἀλλὰ χάριν εἰδέναι. i. ἐυχαριστεῖν nullus claſſicorum vſurpauit, ſed χάριν εἰδέναι. Nos, *Saper grazia. Saper grado.* Phrynicus in Eclo. Dicti. Atti. Et Iſocra. οὐδ', ὅταν εὖ πάσχωσι, χάριν ἴσασιν. *E quando riceuon ſeruigio, non ne ſanno nè grado, nè grazia.* i. Nec quando beneficijs afficiuntur, gratiam habent.

Saper grazia.

ἐπανίωμεν, ὅθεν ἐξέβημεν. *Torniam, donde ci partimmo.* i. Redeat, unde diſceſſit oratio. Themiſt.

Torniā donde ci partimmo.

ἐν εἴκοσι πᾶσι μάθοις νιν. *Tu lo conoſcereſti tra venti.* i. Inter viginti alios ipſum cognoueris. Venus de Amore fugitiuo apud Moſchum.

Conoſcer fra mille.

βλέπειν δόξεις ἄρην. *Ti parrà di vedere vn Marte.* i. Videberis Martem videre. Parœmiogra. ex Ariſtopha.

Vedrai vn Marte.

βεβίασαι ἡ κόρη, vitiata eſt virgo, dicendum; nō, vt quidā oratores, ἐφθάρται. s. corrupta eſt. *La fanciulla è ſtata sforzata*; non; *è ſtata corrotta.* Phryni.

Sforzare vna fanciulla.

αὐτοχειρία πράττειν. *Far di ſua mano.* ἐπὶ παντὸς αὐτουργοῦντος. i. De omni, qui ſuâ manû aliquid facit. Ex Herodiani ſcriptis.

Far di ſua mano.

ἔργον ἐστὶν εὑρεῖν. *Eglè fatica trouare.* i. Difficile eſt, vel operoſum inuenire. Aelia. de Varia hiſto. lib. 10.

E' fatica trouare.

ἐκ μεγάλου δὲ αἶψ' ὀλίγος γένετ' ἀνδρός. *E di grande in vn tratto diuentò tantino.* i. Et è magno ſtatim paruus vir factus eſt. Quorum verborum hæc ſententia eſt. Eiúſque ſuperbia ſtatim depreſſa, atque imminuta fuit. Theocri. in Dioſc. Idem valet παροιμιῶδες. *Egli entrò in vn guſcio di noce.*

Diuentò tātino.

ὡς ἵμερος μ' ὑπῆλθε γῇ τε κοὐρανῷ λέξαι. *Come mi è uenuto deſiderio di dire alla terra, e al cielo.* i. Quàm magnum mihi ſubijt deſiderium terræ, cœlóque memorandi.

Venir deſiderio di dire.

θάνατός ἐστι. *Egli è vna morte.* i. Miſerrima, ſeu moleſtiſſima res eſt. Ex Adagio, δὶς κράμβη θάνατος. i. Crambe bis poſita mors. Noſtrum vulgus ita efferret. *Cauolo, cauolo; ell'è vna morte.* i. Nil aliud, quàm braſſicam comedere, moleſtiſſimum eſt.

E' vna morte.

ἐσμὲν· οἷοί ἐσμεν, οὐκ ἐρῶ κακόν. *Noi ſiamo, come noi ſiamo, io non dico male.* i. Sumus, quales ſumus, nil mali dico. Euripi.

Io ſon, com'io ſono.

κενεὰς χεῖρας ἔχειν. *Auer le man uote.* i. Manus inaneis habere. Hom. Odyſſ. κ. Vbi Euſtath. innuit eſſe prouerbium, & valere; Nihil omnino manibus habere. Vnde nos. *Tornare a man uote.* q. κενεὰς χεῖρας ἔχοντα νέεσθαι. i. Manus vacuas habentem redire.

A man uote.

τὸ ἐμὸν κακὸν ἔχει. *Egli ha il mio male.* i. Eodem, atque ego, morbo laborat. A Græcis etiam accepimus, quod vulgò dicitur; *Egli ha il giuoco nell'oſſa*; pro quo παροιμιῶδες, *Egli ha l'aſſo nel uentriglio.* i. Maximo ludi flagrat deſiderio. Ita enim illi; γυναικὸς ὑπὸ σπλάγχνοισιν ἔχει πόθον. i. Mulieris in viſceribus habet amorem. Et apertiùs. ἐκ γυναικὸς ὑπ' ὀστέων αἴθετ' ἔρωτι. i. Mulieris ſub oſſibus vritur amore. Theocr.

Ha il mio male. Ha il giuoco nell'oſſa.

τῶν δ' αὖ πονηρῶν ἔτι λέγειν πολλὰς ἔχω. Verſus Eubuli Comi. quem ſic vertunt. *Ho da dir molte coſe.* Malarum autèm (de mulieribus loquitur) adhuc multas enumero. Nos ad verbum; *E delle cattiue ne ho da dir molte.*

Far cadere. ἐκπίπτειν ἡμᾶς ποιεῖ τῷ κακῷ. *Ci fa cader nel male.* i. Efficit, vt in malum incidamus.

Coprir le vergogne. εἵματα, τά τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει. *Veſti, che copron le vergogne.* i Veſtes, quæ pudenda contegunt.

Legar le mã di dietro. δῆσαί τινα τὼ χεῖρε ὀπίσω. *Legare a uno le man di dietro.* i. Alicui poſt terga manus religare.

Sub to ch'e' vede il fuoco. εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. *Subito che e' vede il fuoco.* i. Simul ac ignem viderit. Athenæ. lib. 3. loquens de piſce Taricho; ita ſignificans, eum celerrimè coqui. Hîc recenſeri poteſt prouerbium noſtrarum mulierum;

O cotto, o crudo,
Il fuoco l'ha veduto.

Vtuntur, quando e.g. caro non videtur eſſe ſatis cocta, adeò tamen, vt comedi poſſit. Simile illi in eodem propoſito. *Gli biſognerà altra ſcuſa.*

τόσσον τίς τ' ἐπιλεύσσει, ὅσον τ' ἐπὶ λᾶαν ἵησιν. i. Tantum verò aliquis videt, quantum lapidem immittit. Locus Home. in Iliad. ad quem ita interpres; ἐπὶ τοσοῦτον γάρ τις βλέπει, ὅσον ἐπὶ λίθος βάλλει. i. In tantum enim aliquis videt, quantum in lapidis iactum. Vnde nos, *Vn trar di mano.* *Vn trar di mano.* Dant. Purg. Cant. 3.

Quant' vn buon gittátor trarria con mano.

Confinia prædicto *Vn trar d'archibuſo*; *Vn trar di baleſtra*; Idem Infer. Cantic. 31.

Facemmo adunque più lungo viaggio
Volti a ſiniſtra, e al trar d'vn baleſtro
Trouammo l'altro aſſai più fiero, e maggio.

Andare innanzi. ἴετο πρόσσω. *Andaua innanzi.* i. Pergebat vltra; hoſtem videlicet cominus ferire contendens. Sic Theocri. in Dioſcu. de Amyco loquens; Hinc illud plebis; *Innanzi, buon piccino.*

Debbe voler così. οὕτω Διὶ μέλλει φίλον εἶναι. *Così deue eſſer caro a Gioue.* i. Ita Ioui gratum eſſe, neceſſe eſt. Fortaſſe ita Ioui placet. Hom.

A bell'agio ci ſareſti venuto. σχολῇ σ' ἐστειλάμην. *A bell'agio aurei mandato per te.* i. Nunquam te accerſiuiſſem. Inquit Oedipus Tireſiæ apud Sopho.

Ancorche tu nõ vogli. θνητὸς ἔφυς, κἂν μὴ σὺ θέλῃς. *Tu ſe mortale, ancorche tu non vogli.* i. Mortalis es, etiamſi non velis. Euripi.

Mi par tẽpo. καιρὸς ἐδόκει εἶναι. *Parena eſſer tempo.* i. Tempus id poſtulare uidebatur. Thucid.

Non ha biſogno di ragionamenti a fare. οὐ πολλῶν ἐδεήθη λόγων πρὸς τὸ συμμαχεῖν. *Non ebbe biſogno di molti ragionamenti a confederarſi con eſſo noi.* i. Non longâ oratione cohortandus nobis fuit ad belli ſocietatem ineundam. Grego.

Anello di dieci talẽti. διδῶναι δακτύλιον τῶν δέκα ταλάντων. *Dare vn'anello di dieci talenti.* i. Dare annulum, quod ſit precio decem talentorum. Citatur ex Theophraſto a Cuiaccio Obſerua. lib. 21. cap. 17.

Mi marauiglio di te. ὑμῶν μέντοι θαυμάζω. *Mi marauiglio ben di uoi.* i. Vos quidem miror. Sic enim Cicer. reprehenſionem ſcilicet quamdam ſignificans; Te miror, Antoni.

Non potrei dire come mi rattriſtai. ὡς μὲν ἐλυπήθην, οὐκ ἂν δυναίμην εἰπεῖν. *Come io me ne rattriſtaſſi, io no'l potrei dire.*

dire.i. Quanto mœrore affectus fuerim, nullis verbis conſequi queã. Iſoc.

προασπίζειν αὐτοῦ. *Fargli Scudo*.i. Eum defendere. Herod.

Fare ſcudo.

ἣν οὐδ' ἄν τις ἠξίωσε τῶν εὐγενῶν παραλαβεῖν. *Laquale ne alcun de' nobili ſi ſarebbe degnato di pigliare*.i. Quam nec nobilium quiſpiam uxorem ducere dignatus fuiſſet. Luc.

Non ſi degnò riſponderme.

πολλὰ χαίρειν φράζειν τινί. *Dire a Dio a una coſa*. Aliquam rem ſubmonere, vel, vt inquit Cicero; Alicui rei nuncium remittere. Philo.

Dire a Dio a vno.

πρὸς τὸν πλοῦτον ἀποβλέπειν. *Guardare alle ricchezze*. i. Diuitijs inhiare; Diuitijs allici. Achil. Tat. lib. 2. πρὸς δόξαν ἀνθρωπίνην βλέπειν. *Guardare alla gloria umana*.i. Humanam gloriam ſibi propoſitam habere. Chryſoſt.

Guardo alle ricchezze.

ἡμερῶν ἐτρίβετο δέκα. *Si fece dieci giornate*. ideſt, Decem dies conſumpti ſunt. Ibid.

Far più giornate.

ἦν γὰρ τότε πόλεμος ἐν Σικελίᾳ. *Era allor la guerra in Sicilia*. i. Tunc bello diſtinebantur Siculi. Plato.

E' la guerra i Perſia.

ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐστί. *E' alle medeſime. Sta al ſolito*. i. Eodem valetudinis ſtatu eſt. Syneſ.

Stà al ſoleto.

πάντα ἦν Ἀλέξανδρος. *Aleſſandro era ogni coſa*. i. Alexander ſummam auctoritatem, & gratiam obtinebat. Demoſth. Et Varro apud Noni. Hic omnia erat. idem ſacerdos, prætor, parochus. In u. Parochus. Vide Pet. Vict. var. lect. lib. 23. c. 24. vbi multa exempla congerit.

E' ogni coſa.

σελήνη ἀφ' ἡλίου ἔχει τὸ φῶς. *La Luna ha la luce dal Sole*. i. Luna a Sole lucem accipit.

La luna ha la luce dal Sole.

δάπεδον ἅπαν αἵματι θῦεν. *Tutto il pauimento correua ſangue*. i. Totum pauimentum ſanguine circumfluebat. Hom. Odyſſ. λ. Vbi Euſtath. ἦγουν, ἐθύετο, καὶ περιεῤῥεῖτο αἵματι, ἢ φαντασίαν εἶχε τοῦ θύειν, ὅ ἐστιν ὁρμᾶν, καὶ κινεῖσθαι διὰ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ῥέον αἷμα. i. Scilicet, proſiliebat, & circumfluebat ſanguine, vel uidebatur proſilire, quod eſt impetum facere, ac moueri ob ſanguinem ſuper ipſo fluentem.

La via corre ſangue.

εἰκὸς γὰρ αὐτὴν καὶ πρὸς ἄλλους τινὰς ἡμαρτηκέναι τὸν πρόσθεν χρόνον. *Perciochè egli è veriſimile, eſſa il tempo innanzi auer peccato con qualcun' altro*. i. Veriſimile quippe eſt, illam antea quoque cum alijs conſueuiſſe. Achil. Tat. lib. 8.

Peccar con vno.

διὰ τοῦτο γὰρ οἶμαι ἡμᾶς παῖδας ὄντας τὰς τῶν ποιητῶν γνώμας ἐκμανθάνειν, ἵν' ἄνδρες ὄντες αὐταῖς χρώμεθα. *Che perciò giudico, noi eſſendo fanciulli imparaſſimo le ſentenzie de' Poeti, affineche, eſſendo huomini, ce ne ſeruiſſimo*. i. Hac enim de cauſsâ exiſtimo, nos, cum pueri eſſemus, poëtarum ſententias didiciſſe, vt, cum ad virilem ætatem perueniſſemus, ipſis uteremur. Aeſch. contra Cteſiphon.

E' fanciullo. E' huomo.

μηδὲν σοι προσήκω. *Io non ti attengo nulla*. i. Nullâ neceſſitudine tibi deuinctus ſum. Iſocr. in Buſi. fine.

Non me attien nulla.

ἀνθρωπίνως λαλεῖν. i. Hominum more loqui. Nos aliquem inuſitatâ ratione loqui audientes, dicimus. *Parlami Criſtiano*. Strato Comi.

Parlami Criſtiano.

οὐκ ἐστὶ πρᾶτος [pro πρῶτος Doricè]. *E' non è il primo*. i. Primus non eſt: nempe ante ipſum hoc & alij fecerunt. Ex Theocr. Edyll. 14.

Non ſarà il primo.

οἶσθα, ὃ δράσομεν; *Sai quel che faremo*? i. Vis ſcire, quid acturi ſimus? Lucia. in Toxari.

Sai quel, ch'io farò?

ταυτὶ προσδοκᾷς πείσειν ἐμέ; *T'aſpetti d'auermi a perſuader coteſto*? i. Iſtáne mihi te perſuaſurum confidis? Amphiſ. Animaduerte *T'aſpetti*, pro eo, quod eſt Confidis.

T'aſpetti auerlomi a perſuadere?

Come la fai? βασιλεὺς πῶς πράττει. *Il Re come la fa?* Rex, ut agit. i. Vt valet? Xenophon.

Mettere in tauola. παῖ, ἐπιτίθει ἐπὶ τὴν τράπεζαν τραγήματα. *Paggio, metti 'n tauola la treggea.* i. Puer appone bellaria. In quo exemplo non ſolùm appâret modus loquendi vtriſque communis; ſed voces παῖς, & τραγήματα, de quibus in primo libro.

Mandò all'ora del deſinare a chiamarlo. ἀποστέλλειν τὸν δοῦλον τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις. *Mandare il ſeruo all'ora del deſinare a dire a gl' inuitati.* i. Mittere ſeruum horâ prandij, ut dicat inuitatis. D. Lucas.

Che guardi? τί με ὑποβλέπεις, *Che guardi?* Lucia. Pro quo Philo; τί με πλαγίαις ὄψεσι παραβλέπεις, i. Quid me limis oculis intueris?

Prometto di ricordarmene ſempre. ἀεὶ ὡς εὐεργέτου μεμνῆσθαι ὑπισχνοῦμαι. *Io prometto di ricordarmene ſempre, come di benefattore.* i. Polliceor fore, vt ille, tanquam de me benemeritus, ſemper mihi in memoriâ uerſetur. Locus Xenoph. quem ſic Latinè reddunt.

Lo farò venire &c. *Lo farò uenire; Lo farò mangiar poco.* i. Iubebo, ipſum venire; Curabo, ut parum edat: ſed noſtra cum Græcis omnino congruunt; Paulus Ægineta. ποιοῦντας διακρατεῖν λινοσπέρμου ἀφέψημα τοὺς κάμνοντας ἐν τῷ στόματι. *Facendo tenere in bocca a gl' infermi decotto di linſeme.* i. Iubentes, ægrotos decoctum liniſeminis ore continere.

Ne manca poco. μικροῦ δεῖ, & πολλοῦ δεῖ. *Ne manca poco; Ne manca molto.* i. Parùm abeſt, &, Multùm abeſt. Vſitatiſſimæ loquendi formulæ.

Morditi la lingua. τὴν γλῶσσαν ἐνδάκνειν. i. Linguam mordere. s. comprimere. Eunap. in Maxi. Et nos: *Morditi la lingua.*

Le promeſſe di parole. ἔργοις τὰς τῶν λόγων ὑποσχέσεις ἐπιστώσατο. *Compli in fatti le promeſſe di parole.* i. Quod verbis pollicitus erat, re præſtitit. Lucia.

Quanto ne vuoi? πόσου θέλεις; *Quanto ne uuoi?* i. Quanti indicas? Anacreon.

Spaſima di vederti. Quod nos dicimus; *Spaſimar di fare una coſa.* i. Alicuius rei faciendæ maximo flagrare deſiderio; penitus congruit cum illo Græcorum, quod frequentiſſimum eſt Chryſoſtomo; ὠδίνων αὐτοὺς ἰδεῖν. *Spaſimando di uederli.* i. Summo affectu eos videre deſiderans. Et alibi. τοσοῦτον ὤδινες χρόνον εἰπεῖν σου τὰ κατορθώματα. i. Tandiu æſtuabas deſiderio tua rectè facta commemorandi.

A vn' a vno. ἓν πρὸς ἕν. *A un' a uno.* i. Vnum ad vnum. Vtitur Lucia. & Plato. s. de Legi. Sed noſtræ formulæ optimè congruit locus Theocriti in Paſtore;

— ἐμὶν δέ τυ βουκολιάσδευ
ἓν ποθ' ἕν. i. vt ad verbum reddam;
— Tu verò mihi, paſcito boues
Vnum ad vnum.

Metter mano a impreſa. ἐπιχειρεῖν, ἐγχειρεῖν τινι. *Metter mano a qualche coſa.* i. Aliquid inchoare; Aliquid aggredi.

Specimen aliquot LOCVTIONVM frequentiorum, quæ Græcis, atque Italis communes ſunt.

A Verbo ἄγειν cum ſuis Compoſitis.

εἰς ἔργον ἄγειν τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου. *Mettere a effetto le commeſſioni del Signore.* i. Domini iuſſa faceſſere, vel, exequi. D. Baſil. *Mettere a effetto.*

εἰς τέλος ἄγειν, περὶ ὧν ἐντυχὸν δεόμενος, ὑπέσχετο. *E' promeſſe d'auere a condurre a fine, di che io l'auea pregato.* i. Recepit, ſe ea, de quibus cum ipſo precibus egeram, confecturum. Diodo. *Condurre a fine.*

ἀπὸ τοῦ βάλλειν.

βάλλειν εἰς τὴν καρδίαν. *Metter nel cuore.* D. Ioan. Euang. cap. 13. Interpres vertit κατὰ λέξιν. In cor immittere. i. In animum inijcere. *Metter nel cuore.*

ἀποβαλεῖς τὴν κεφαλήν. *Tu perderai la teſta.* i. Capite plectêris. Herod. in Vrã. *Perder la teſta.*

ἐπιβάλλειν τοῖς πράγμασι, inquit Grammat. in Ani. Qui locus verti poſſet; Res intelligere. Nos, quando indicare volumus, aliquod non ſatis intelligere, dicimus; *Io non u'arriuo.* *Non ci arriuo.*

ἀπὸ τοῦ βούλεσθαι.

βούλεται λέγειν. *Vuol dire.* i. Significat, vel, Sibi vult, vt, Quid ſignifant hæc verba? Quid ſibi volunt? Vulgatiſs. Vtitur Interpres Ariſtopha. & alij paſſim. *Vuol dire.*

βούλεται μέντοι διάνοιαν ἀπαρτίζειν τὰ κῶλα ταῦτα. *Vogliono di uero queſti membri pareggiare il concetto.* i. Debent ſanè ſententiam adæquare membra hæc. Vbi nos *Vogliono* pro debent Græcorum more manifeſtè vtimur. Demet. in princ. *Vuol pareggiare il concetto.*

βούλει καὶ σὺ πιεῖν; καλῶς ἔχοιμι. *Vuoi bere ancor tu? L'aurei caro.* i. Vis tu quoque bibere? Præclarè mecum ageretur. Antipha. Comi. *Vuol bere: Ha caro.*

ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι.

ἑπτακαίδεκα δὲ ἐτῶν γενόμενος. *Ed eſſendo di diciaſſett' anni.* i. Ac natus decem, & ſeptem annos. In vitâ Ariſto. *E' di 17 anni.*

ἐσθλῶν γέγονε. *Egliè di buone genti.* i. A bonis originem trahit. Eurip. *E' di buona gente.*

ἡμέρα γίνεται. *E' ſi fa dì.* i. Luceſcit. Dies oritur. D. Lucas in Euange. capit. 6. *Farſi giorno.*

πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ ταύτης τῆς δόξης ἐγένοντο. *Tutti gl'innanzi a lui furono di queſta opinione.* i. Omnes, qui ante eum hanc rem tractârunt, in hac ſententiâ fuerunt. Gramma. in Comm. in Ani. *E' di queſta opinione.*

ὅταν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι. *Quando io ſarò a cauallo.* i. Cum equum aſcendero. Xenoph. *E' a cauallo.*

ἀπὸ τοῦ διδόναι.

λόγον διδόναι. *Render ragione.* i. Rationem afferre. *Rende ragione.*

ὅρκον διδόναι. *Dar giuramento.* i. Iuramentum præſtare. Iuramentum deferre. Iſæus. *Dar giuramento.*

δὸς

Dammi la mano. δός μοι χέρα. *Dammi la mano.* i. Porrige manum. Eurip. apud Stob. Serm. de Pruden. Da mihi manum. Plau. in Aulu. Cedo manum. Idem in Captei.

Mettere a comune. τὰ κέρδη εἰς τὸ κοινὸν θεῖναι: vel καταθεῖναι. *Dare i guadagni a commune. Mettere a comune.* i. Lucra in medium conferre. Memnon.

Dar delle pugna. κονδύλους αὐτῷ δίδου. *Dagli delle pugna.* i. Eum percute, vel, vt dixit Terenti. Pugnos ingere. Sui.

Dar buſſe. τινὶ πληγὰς διδόναι. *Dar buſſe a vno.* i. Alicui plagas inferre. Laert. in vita Diog. Cyni.

δώσω σοὶ πιεῖν. *Io ti darò bere.* i. Potum tibi dabo. Pherecra. Comi. Date illi biber. Chariſius in Biber, quod exponit τὸ πιεῖν. Date bibere ſummo. Lucil. apud Dona. in Andri.

Dar ber del l'acqua. οὐδ᾽ ἂν τοῦγε πιεῖν ὕδατος σύγε δοίης; *Ne anche mi dareſti bere di queſt acqua?* i. Ne bibere quidem de hac aquâ conceſſeris? Theocri.

Dare a marito. κακῷ πόσει δοθῆ. *E' ſtata data a cattiuo marito.* i. In matrimonium locata eſt improbo viro. In Frag.

Dar conto d'vna coſa. λόγον δοῦναι τῶν πεπραγμένων. *Dar conto del ſeguito.* i. Actorum rationem reddere. Demoſth.

Metter danari ſurun banco. διδόναι ἀργύριον ἐπὶ τὴν τράπεζαν. *Metter danari ſurun banco.* D. Lucas in Euang. c. 19. Dare pecuniam ad menſam. Vertit Interpres. Fœnerari, &, vt inquiunt, Ad vſuram dare.

Far grazia. δότε ἡμῖν τὴν χάριν ταύτην. *Fateci queſta grazia.* i. Hoc in nos beneficium conferte. Hanc a nobis gratiam inite. D. Greg.

Darſi. ἐνδιδόναι σφᾶς. Iſocra. Et Philo ἐνδιδόναι. *Darſi.* i. Deditionem facere. Pro eodem dicimus; *Darſi a patti.*

Dar riſpoſta. τοῖς πρεσβεῦσιν ἀπόκρισιν ἔδωκε. *Diede riſpoſta a gli ambaſciadori.* i. Legatis reſpondit. Diod.

Dar dimoſtrazion di eſſere amico. ἱκανὰς ἀποδείξεις ἔδωκα τοῦ φιλοτιβέριος εἶναι. *Io diedi ſufficienti dimoſtrazioni d'eſſere amico di Tiberio.* i. Satis multis argumentis probaui, me Tiberij amantem eſſe. Philo.

Darne più danari. πολλαπλάσια ἔδωκα χρήματα. *Io n'aurei dato molto più danari.* i. Multo pluribus pecunijs emiſſem. Xenoph.

Dare vna ferita. πληγὴν διδόναι. *Dare vna ferita.* i. Vulnus inferre. Chryſoſt.

ἀπὸ τοῦ εἶναι.

E' di Toſcana. εἰμὶ τῆς πόλεως τῆσδε. *Io ſon di queſta città.* i. In hac ciuitate natus ſum. ἐκεῖθεν ἦν Ἐπίχαρμος. *Di quiui era Epicarmo.* i. Illic natus erat Epicharmus.

E' in arme. ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι. *Eſſere in arme.* i. In armis eſſe.

E' fuor di ſe. εἶναι ἔξω αὑτοῦ. *Eſſer fuor di ſe.* i. Apud ſe non eſſe.

Queſt'è il reſto. τοῦτο νὴ τὸν δία ἐστὶ κατάλοιπον. *Queſto per Gioue è il reſto.* i. Scilicet hoc per Iouem ſupereſt. Straton Comi. Eodem pertinet; *Ti so dire, ch'è non ci manca altro.*

Non è da ognuno par lar bene. οὐ πρὸς παντὸς ἐστιν ἀρτῦσαι καλῶς. *Non è da ognuno il condir bene.* i. Non eſt cuiuslibet rectè condire. Adagi. οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ. *Non è da medico ſauio.* i. Non eſt medici ſapientis Sopho. in Aia. Flag.

Nò è molto tempo. ἐξ οὗ χρόνος οὐ πολύς. *Da che non è molto tempo.* i. Ex quo non ita multum temporis præterijt. Demoſth.

ἔτη ἕπτω ἐστὶν ἑπτά. *Non è ancor ſett'anni.* Nondum tranſacti ſunt ſeptem anni. Demoſth. *Non è ſett'anni.*

Δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ. *I poltroni non ſon nulla in luogo neſſuno.* i. Ignaui nuſquam quicquam ſunt. Eurip. *Nõ ſon nulla.*

ἐν ὅτῳ λόγῳ ἐστὶν αὐτῷ ὁ Ἐπαφρόδιτος; *In quanta ſtima gli è Epafroduo?* Quanti Epaphroditum æſtimat? Chryſoſt. *In quanta ſtima è egli?*

ἐν σμικρῷ λόγῳ εἶναι. *Eſſere in poca ſtima.* i. Exiguæ eſſe auctoritatis. Plato. *E' in poca ſtima.*

καθ' ὅσον οἷός τέ εἰμι ἔργῳ, καὶ λόγῳ. *Per quanto io potrò fare, e dire.* i. Quoad factis, verbiſque potero. Pro viribus. Plato. *Per quanto potrò fare, e dire.*

ἐν χρείᾳ εἶναι. *Eſſere in biſogno.* Penuriâ laborare. Phal. *E' in biſogno.*

γένους τοῦ πρώτου ἐν τῇ πόλει εἶναι. *Eſſer de' primi della città.* Eſſe ex familiâ totius ciuitatis nobiliſſimâ. Luc. *E' de' primi.*

ἐν ἐσχάτοις εἶναι. *Eſſere in extremis.* i. Deploratâ valetudine eſſe. Demoſth. Dicitur etiam; εἶναι ἐπὶ ταῖς τελευταίαις, vel, ἐσχάταις ἀναπνοαῖς. In extremo vitæ ſpiritu eſſe. Extremo vitæ ſpiritu conflictari. Grego. *E' in extremis.*

ἐν μυρίαις ἀσχολίαις εἶναι. *Eſſere in mille 'ntrighi.* i. Sexcentis negociis impeditum teneri. Luc. *E' in mille intrighi.*

οὐ πρὸς αὐτοῦ τὸ μάχεσθαι ἦν. *E' non era da lui il combattere.* i. Pugnare ab eius moribus alienum erat. Greg. *Non è da te il combattere.*

εἶναι ἐν φροντίσιν. *Eſſere in trauagli.* i. Ærumnis obrutum eſſe. Ærumnis premi. Diphilus. *E' in trauagli.*

ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν, uel, ἐρεῖν.

ἀπὸ στόματος. ἀπὸ γλώττης. ἀπὸ μνήμης εἰπεῖν. *Dire a bocca; a lingua; a mente.* i. Coram dicere. Linguâ exprimere. Memoriter dicere. Vide Budæi Commenta. *Dire a bocca; &c.*

οὐχ, ὡς νομίζεις, τὸ φρονεῖν εἴρηκας κακῶς. *Tu non hai detto male al ſapere, come tu ti penſi.* i. Non prudentiam, ut putas, conuicio affeciſti. *Dir male a ſeno.*

οὐδ' ἂν εἰπεῖν δυναίμην, ὡς ὑπερευφράνθην. *Io non potrei dire, come io n'ho auto guſto.* idest, Ne verbis quidem ullis conſequi poſſem, quantâ voluptate affectus ſum. Luc. *Non potrei dire come, &c.*

ἀπὸ καρδίας ἐρεῖν. *Dir di cuore.* i. Ex corde dicere. Quod Latini; Ex animo dicere. Plutar. in Opuſc. *Dir di cuore.*

ἀπὸ τοῦ ἔχειν.

οὐκ ἠγνόουν, ὅσην ἐκεῖνος εὔνοιαν πρὸς τὸν υἱὸν εἶχε. *Io ſapeua quant'amore egli auea al figliuolo.* idest, Non me fugiebat, qua erga filium beneuolentiâ eſſet. Lucia. τοσοῦτον ἔρωτα εἶχον πρὸς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι. *Tanto amore gli aueano gli Ateneſi.* i. Tantâ eum beneuolentiâ proſequebantur Athenienſes. Lucian. *Ha amore.*

χώραν ἔχει. *Ha luogo.* In eo ſenſu, in quo dixit Horatius; Sed nunc non erat his locus. Gramm. in Poſteri. *Ha luogo.*

ἔχω τὸ εἶναι. *Ho l'eſſere.* i. Vitam habeo. Idem in Comm. In Ani. *Ha l'eſſere.*

μεγάλην ἐμπειρίαν ἔχων τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. *Auendo grande ſperienza delle coſe della guerra.* i. Rei bellicæ admodum peritus. Suid. *Ha ſperienza, &c.*

διὰ τὸ νοῦν ἔχειν ἐν ἑτέροις μείζοσι. *Per auer la mente in altre coſe maggiori.* i. Eo quòd mente, & cogitatione in alijs maioribus rebus defixus eſſet. Diod. Dicimus etiam; *Egli ha'l capo ad altre coſe.* *Ha la mente in coſe grandi.*

ἐν

Ha ſoſpet to. ἐν ὑποψίᾳ ἔχειν τὸν διδάσκοντα. *Auere a ſoſpetto il maeſtro.* i. Magiſtrum habere ſuſpectum. Chryſoſt.

Ha buon animo. οὐ δύναμαι γνῶναι νόον, ὅντιν' ἔχει. *Non poſſo conoſcer l'animo, ch'egli ha.* i. Noſcere non poſſum, quomodo ſit affectus. Theognis.

Ha ſtizza. ὀργὴν ἔχω. *Ho ſtizza.* i. Sum iratus. Sopho. in Oedip. Tyran.

Ha ceruello. νοῦν ἔχειν, uel γνώμην ἔχειν. *Auer ceruello.* i. Sapere. Eurip. οὗτος οὐκ ἔχει φρένας. *Coſtui non ha ceruello.* i. Hic impos mentis cenſendus eſt. Amphis Comi.

Ha fortuna. τύχην ἀρίστην ἔχειν. *Auer boniſſima fortuna.* i. Proſperrimâ fortunâ vti.

Hai tanta faccia, che: ἢ τοσόνδ' ἔχεις τόλμης πρόσωπον, ὥστε. *O hai tu tanta faccia, che:* Latinè ſic ſenſum fortaſſe exprimas. Et es præditus tantâ audaciâ, vt: vel, An tantum tibi eſt audaciæ, vt. Sopho. in Oedi. Tyr.

Ha biſogno di te. χρείαν ἔχειν τῆς ἡδονῆς. *Auer biſogno del piacere.* i. Voluptatis egere. Epicu. Plato.

Ha amicizia meco. πρὸς Ἀλέξανδρον ἔχειν φιλίαν. *Auer amicizia con Aleſſandro.* i. Alexandrum in amicorum numero habere. Diod.

Ha buon animo. θυμὸν ἔχε ἀγαθόν. *Abbi buon animo.* i. Bono animo es. Confide. Hero. Bonum animum habe, dixit Plau. in Aulula.

L'ha ſempre in bocca. πάντες Ζώπυρον ἐν στόματι εἶχον ἐπαινοῦντες. *Tutti aueano Zopiro in bocca, lodandolo.* i. Omnium ſermone celebrabatur Zopyrus. Herod.

Ha grazia in ſua coſa. χάριν ἐπὶ τῷ λέγειν ἔχειν. *Auer grazia nel parlare.* i. Sermonis lepore præditum eſſe. Demoſth.

Ha deſiderio. ἐπιθυμίαν ἔχειν idem, quod ἐπιθυμεῖν. Item ἔρωτα ἔχειν, πόθον ἔχειν, ἵμερον ἔχειν. *Auer deſiderio.* i. Deſiderio flagrare; Deſiderare. Baſil.

Ha paſere. ταύτης δὲ τῆς γνώμης εἶχοντο. *Aueano queſto penſiero.* i. Huic ſententiæ inhærebant. Herodo.

Ha il penſiero a queſto. οὐκ ἐπὶ τούτῳ τὴν διάνοιαν ἔχον. *Io non auea il penſiero a queſto.* i. Animum hîc non aduertebam. Iſocr. Hoc autem ſic παροιμιωδῶς a plebeculâ effertur; *Io non auea pel, che ci penſaſſe.*

Ha opinion contraria a me. τούτῳ ἐναντίαν ἔχω γνώμην. *Io ho contraria opinione a coſtui.* i. Ab eo prorſus diſſentio. Iul.

Ha cura, che: πολλὴν φροντίδα ἔχειν ὀφείλομεν, ὅπως. *Noi doniamo auer molta cura, che.* i. Magnam curam adhibere debemus, vt. Baſil.

Ha ſperanze. ἐγὼ δὲ ταῦτα γενέσθαι οὐ πολλὴν ἐλπίδα ἔχω. *Io non ho troppa ſperanza, queſte coſe auere a ſeguire.* i. Quòd autem hæc fiant, vix vllâ in ſpe habeo. Plato.

Ha pratica di eſſo. ὧν δὲ μηδέπω δοκιμασίαν ἔχετε ἀκριβῆ. *Ma di chi voi per ancora non auete troppa pratica.* i. Quos autem nondum ſatis certè experimento cognitos, ac perſpectos habetis. Demoſthe. Dicitur etiam, πεῖραν ἔχειν, a Baſil.

Ha paura. φόβον ἔχειν. *Auer paura.* i. Præ timore in officio retineri. D. Paulus in Epiſt. i. ad Timoth. cap. 5. μέγαν εἶχον φόβον τοῦ πράγματος. *Auean gran paura della coſa.* i. Maximè rem timebant. Chryſoſtom. loquens de Iuramento.

Ha ſperanza di viuere. οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχε τοῦ βίου. *Non auea niuna ſperanza della uita.* i. Spem omnem vitæ deſponderat. Iſocr.

Tenere a mente. τῇ μνήμῃ κατέχειν. *Tenere a mente.* i. Memoria tenere. Mente tenere. Baſil.

Ha cura di lui. τῶν θησαυρῶν ἔχειν τὴν ἐπιμέλειαν. *Auer cura de' teſori.* i. Quæſtoris vice fungi. Greg.

λευκὰ

λευκὰ ἱμάτια ἔχειν. *Auer le uesti bianche.* i. Candidas veſteis gerere. Plato in Crito. *Ha le veſti bianche.*

ἐν καταφρονήσει ἔχειν. i. καταφρονεῖν. *Auere in diſpregio.* Spernere: Nihilipendere. Herodi. *Ha in diſpreggio.*

πλεονέκτημα / Ὑπέρβολλὴν ἔχειν. *Auer uantaggio.* i. Longo interuallo ſuperiorem eſſe. Luc. *Ha vantaggio.*

πληγὴν ἔχει παγχάλεπον, καὶ δυσίατον. *Egli ha una ferita malageuole, e pericoloſa.* i. Admodum difficili, ac periculoſo vulnere affectus eſt. Philo. *Ha vna ferita.*

οὐδεμίαν ἔχειν ἀνάπαυλαν. *Non auer neſſun riposo.* i. Nullâ quiete, ſeu, relaxatione frui. Phil. *Non ha riposo.*

μήτε ἄλλην μηδεμίαν ἀσχολίαν ἔχειν. *Non auer neſſun' altra briga.* i. Nec vllâ aliâ occupatione diſtineri. Dion. *Non ha brighe.*

λόγον ἔχειν τῆς πολιορκίας οὐδένα. *Non tener neſſun conto dell'aſſedio.* i. Obſidione nihil moueri. Herodia. *Non ne tengo conto.*

τῶν γεγενημένων μηδεμίαν μνήμην ἔχειν. *Non auer niuna memoria delle coſe ſeguite.* i. Rerum factarum nihil meminiſſe. Demoſth. *Nõ memoria del ſeguito.*

ἀδελφὰς ἔχειν γυναῖκας. i. Sorores in matrimonio habere. Demoſth. Nos; *Egli hanno due ſorelle per moglie.* Has autem loquendi formulas; ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχει, &c, ἡ γυνὴ ἄνδρα ἔχει, Examinat Ariſtoteles in extremo Categoriarum calce. Nos dicimus; *Auer marito*; *Auer moglie.* *Ha moglie. Ha marito.*

συνοικοῦσαν ἔχειν. *Auer marito.* i. In matrimonio eſſe locatam. Ariſten. lib. 2. Epiſt. 17.

ἔχω σοι τὶ εἰπεῖν. *Io ho una coſa da dirti.* i. Habeo quiddam, quod tibi dicam. D. Lucas Euang. 7. Et Ioan. Euang. cap. 16. πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. *Io ho molte coſe da dirui.* i. Multa habeo, quæ vobis dicam. Et Sopho. in Oedip. Tyran. ἔχω δεῖξαι. *Ho da moſtrare.* i. Oſtendere poſſum. *Ho da dire.*

φρονεῖν ἔχειν τὸν νοῦν. *Por mente.* i. Mentem adhibere. Iſocr. in Panathen. *Por mente.*

νόσον ἔχειν. *Auer male.* i. Morbo teneri. Aegrotare. Mimnermus in Elegiâ de Vitæ miſerijs. *Ha male.*

ἀπὸ τοῦ ἔρχεσθαι.

φιλοσοφεῖν ἐπῆλθέ μοι. *Souuenemi di filoſofare.* i. Philoſophari mihi in mentem venit. *Souuenir di fare.*

ἦλθε κατὰ γῆν. *E' venuto per terra.* i. Terreſtri itinere venit. *Venne per terra.*

ἐξελθεῖν ἐνιαυτόν. *Eſſere vſcito l'anno.* i. Tranſactum eſſe annum. Demoſth. *Vſcì l'anno.*

Communis eſt Græcis, Latinis, atque Etruſcis illa loquendi formula; ὅ, τι ἦλθ' ἐπὶ στόμα. i. Quicquid in buccam venit. *Quel che ti è venuto alla bocca.* αὐτόματοί τὰ μέτρα ἐπὶ τὸ στόμα ἔρχεται. *Mi vien da per loro i verſi alla bocca.* i. Verſus mihi vltrò in os veniunt. Luci. *Venire alla bocca.*

τοὺς ἄλλους παρεληλύθασι λογιότητι. *Paſſarono gli altri d'eloquenza.* i. Cæteros eloquentiâ ſuperârunt. Baſil. *Paſſa tutti di ſapere.*

ἐνθυμηθέντι δέος ἐπέρχεται. *Penſando mi uien paura.* i. Cogitantem metus inceſſit. Luci. *Venir paura.*

ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν.

λαμβάνειν χώραν. *Pigliare il luogo.* idest, Sedem occupare. Demetr. context. 110. ex diuiſione P. Victorij. *Pigliare il luogo.*

L λαμ-

Pigliare il numero. λαμβάνειν ἀριθμόν. *Pigliare il numero*. i. Recenſere; Numerum colligere.

To l'acqua per le mani, &c. λάβ᾽ ὕδωρ κτ᾽ χειρός. *To l'acqua per le mani*. i. Para aquam in manus. Clearchus Comi. & Home. in Ilia. φέρτε χερσὶν ὕδωρ. *Portate l'acqua alle mani*. i. Ferte aquam in manus.

Ripigliare il fiato. ἀναλαμβάνειν τὴν ψυχήν. *Ripigliare il fiato*. i. Reſpirare. Spiritum reſumere. Euſtath. ad locum Home. Iliad. N. ἀπὸ ψυχὸν φίλον ἦτορ, ἤγουν ἀνελάμβανον τὴν ψυχήν.

ἀπὸ τοῦ λέγειν, ſiue, λαλεῖν.

Dir con verità. σὺν ἀληθείᾳ λέγετε. *Dite con uerità*. i. Veraces dicite. Ariſtæne.

Gli occhi lo dicono. οἱ ὀφθαλμοί σου λέγουσιν. *I tuoi occhi lo dicono*. i. Tui oculi hoc declarant. Achil. Tat. lib. 1.

Dir male a uno. οἵ με λέγουσι κακῶς. *Iquali mi dicon del male*. i. Qui mihi conuitia ingerunt. Qui mihi obtrectant. Theognis. Dicitur etiam γράφειν κακῶς. *Scriuer mal d'uno*. i. Scriptis aliquem lacerare. Demetr.

Dir nell'orecchio. εἰς οὖς λέγειν, uel πρὸς τὸ οὖς. *Dir nell'orecchio*. i. In aurem dicere, vt Plaut. in Trinummo. vel, In aurem inſuſurrare. Lucia. D. Lucas Euang. cap. 12. dixit, πρὸς τὸ οὖς λαλεῖν. *Parlar nell'orecchio*. i. In aurem loqui; s. ſecretò, ne quis audiat.

Parlare a bocca. στόμα πρὸς στόμα λαλεῖν. *Parlare a bocca*. i. Præſentem coram loqui. D. Ioan. in Epiſto.

ἀπὸ τοῦ ποιεῖν.

Far giuſtizia, &c. τὰ δίκαια ποιεῖν δικαιοσύνην, vel, ἀδικίας, inquit ſæpius Plato. *Far Giuſtizia*. *Fare ingiuſtizia*. i. Ius ſuum vnicuique tribuere. Iniuſtè ſe gerere.

Fare il conto. ἀριθμὸν ποιεῖσθαι. *Fare il conto*. i. Numerum inire. Hero. in Vran.

Far bene a uno. τί τὴν πόλιν ἡμῶν ἀγαθὸν πεποίηκας; *Che bene hai tu fatto alla noſtra città?* Quam egregiam operam ciuitati noſtræ nauâſti? Demoſth.

Far per inuidia. ὑπὸ φθόνου τοῦτο ποιεῖν δοκεῖτε. *Pare, che uoi facciate queſto per inuidia*. i. Inuidiâ ad hoc faciendum impelli videmini. Luci.

Fare arroſſire. ἐρυθριᾶν αὐτὸν ἐποίησας. *Tu lo faceſti arroſſire*. i. Rubore eum affeciſti. Ei ruborem incuſſiſti. Lucia.

Fare atto da huomo di poc'animo. μικροψυχῆ ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου. *Fare vn atto da huomo di poc'animo*. i. In aliquâ re timidè ſe gerere. Demoſth.

Fare ogni coſa. πάντα ποιεῖν. *Fare ogni coſa*. i. Omnem operam ponere. Summâ ope niti. Nihil non facere. Philo. Quod planiùs dicitur, *Fare ogni sforzo*; Cui Græca hæc adagia reſpondent. πάντα κάλων σείειν, vel, πάντα λίθον κινεῖν. Omnem rudentem mouere. Omnem lapidem mouere. Paræmiogr.

Fare auer buon'animo. ὃ καὶ θαρρεῖν με ἐν τῷ παρόντι ποιεῖ. *Il che al preſente mi fa auer buon animo*. i. Quod mihi in præſentiâ fiduciam affert. Luci.

Far penſier di combattere. μάχεσθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλήν. *Non faceuan penſiero di combattere*. i. Non erat illis in animo pugnare. Herod.

Far ridere. ἐπαύ γέ με νῦν δὴ γελάσαι πάνυ ἐποίησε γελᾶν. *Egli ha fatto rider me, non auente per certo adeſſo troppa voglia di ridere*. i. Mihi, haud admodum nunc ridendi auido, riſum expreſſit. Plato in Phædo. Simile dicto Platonis eſt illud παροιμιῶδες. *Tu mi hai fatto ridere, e ho male*.

Far viſta di non vedere. προσεποιοῦντο μὴ ὁρᾶν αὐτόν. *Faceuan viſta di non lo uedere*. i. Diſſimulabant eum videre. Dion.

συμ-

συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται. *Fanno compagnia con eſſo*. i. Societatem cum ipſo ineunt. Xenoph. *Far compagnia con eſſo.*

πρὸς τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον πάντα ποιεῖν. *Fare ogni coſa a ſuo prò*. Dicimus etiam; πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον ἀεὶ βλέπειν. *Guardare ſempre all'util proprio*. i. Omnia ad ſuam vtilitatem referre Baſil. Pro quo prouerbialiter; *Tirar tutta l'acqua al ſuo mulino*. *Fare ogni coſa a ſuo prò.*

οὐχ οὕτω τολμηρὰς ἂν ἐποιησάμην τὰς ὑποσχέσεις. *Io non ho fatto coſi temeraria promeſſa*. i. Non adeò temerè promiſi. Iſocra. Si verò quis ad verbum ita verteret; Non adeò temeraria promiſſa feci; ſenſum corrumperet: Latinis enim, Promiſſa facere, ſignificat explere, quod promiſeris, ac fidem liberare. *Far promeſſa.*

ὁρεῖς, οἷα με ποιεῖ. *Tu uedi ciò, ch'e' mi fa*. i. Vides, quomodo ſe erga me gerit. Theocri. *Che ti fa egli?*

ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

Quemadmodum dicimus nos; *Mangiarſi il patrimonio*; *Mangiarſi un podere, una caſa*, &c. Ita & Græci, & Latini; καταφαγεῖν οὐσίαν, &, γῆν καταφαγεῖν. Menan. Comedere bona. Cice. & Hora. Patrimonium comedere. Cice. Paternam pecuniam comedere. Nouius. Notat Victor. Var. lecti. lib. 4. cap. 6. *Mangiarſi il patrimonio, &c.*

ἀπὸ τοῦ φέρειν.

κούφως φέρειν. *Sopportar leggiermente*. i. Aequo animo ferre. Menan. Eodem pertinet; *Paſſarſela di leggieri*. *Sopportar leggiermente.*

φέρειν τινὶ φαγεῖν. *Portar mangiare a uno*. Alicui afferre, quod edat. Ioan. Euang. cap. 4. *Portar mãgiare.*

ἀπὸ τοῦ φρονεῖν.

ὀρθῶς φρονεῖν. κακῶς φρονεῖν. *Intenderla bene*. *Intenderla male*. i. Rectè ſapere. Longè errare. Euripidi, & alijs vſitatiſſimæ. *Intenderla bene; &c.*

EXEMPLAR TRIVM EPISTOLARVM, in quibus Itala Phraſis ferè ad verbum Græcæ Locutioni reſpondet.

EPISTOLA MORALIS. I.

1 Βουλόμενος, ὦ φίλε, † σέ κακῶς οὐδένα λέγειν, εὖ δὲ πάντας, καὶ ἐπιθυμῶν
Volendo, o amico, che niun dica mal di te, ma tutti bene, e deſiderando
Volēs, o amice, neminē tibi obtrectare, oēs verò oīa bona dicere, cupiēſq;

2 μεταξὺ τοῦ δυνατοῦ εὐτυχεῖν, σὸν νοῦν ῥύθμιζε τούτοις διδάγμασιν. † γνῶθι
al poſſibile eſſer felice, adorna l'animo tuo di queſti precetti. Cognoſci-
quoad fieri poſſit, felicē vitā degere, aīum tuū iſtrue hmōi pceptis. Noſce

3 σεαυτόν. † φεῦγε τὸ στέργειν σεαυτὸν, καὶ τὰ σεαυτοῦ. ὁμίλει πρὸς ἐσθλοὺς, ἀπὸ γὰρ
ti. Fuggi l'amar te, e le coſe tue. Conuerſa co' buoni; perche da
teipſum. Noli te, tuáque amare. Vtere bonis; quoniam ab

4 τούτων ἐσθλὰ μαθήσῃ. ὅταν ὑπόσχῃ τι ποιήσειν, λέγε ἀεί: † ἐὰν
queſti imparerai coſe buone. Quādo tu prometti di far qualche coſa, dì sēpre: ſe
his bona diſces. Cum pollicereris, te aliquid facturum, dic ſemper: ſi

5 6 θεὸς ἐθέλῃ. † τῷ θεῷ τίθει πάντα: ᾧ † ὑγιαίνειν εὔχου, ἐφ' ὅσον ἔχεις
Dio vorrà. Riconoſci da Dio il tutto; alquale chiedi di ſtar ſano, per quāto hai a
Deo placuerit. Oīa Deo accepta refer; quē pcaberis, vt ſanitatē pſtet, q̃ diu

7 ζῆν. † μὴ μέγα φρονεῖν: θνητὸν γὰρ ὄντ', οὐ χρὴ μέγα φρονεῖν.
viuere. Non t'inſuperbire: perciocche ad huom mortal non conuien ſuperbia.
vita ſuppetet. Ne ſupbias: qa natū hoīem magnos ſpūs ſumere nō decet.

8 9 φησί τις: † οὐδὲν ἐστι κρεῖττον τοῦ σιωπᾶν, καὶ † σιωπᾶν κρεῖττον ἐστιν,
Dice uno: Niente è me' del tacere, ed è me' tacere, che
Dicit quiſpiam: Nihil eſt ſilentio præſtantius, meliúſq; eſt tacere, quàm

10 ἢ λαλεῖν μάτην. † τὸ σιγᾶν (ἀείδει ὁ λυρικὸς) πολλάκις ἐστὶ σοφώτα-
parlare indarno. Il ſaper tacere (canta il Lirico) ſpeſſo è l'eccellentiſſi-
fruſtra loqui. Maximum ſapientiæ argumentum (canit Lyricus) ſæpius

11 τον ἀνθρώπων, νοῆσαι. † τὸ καυχᾶσθαι παρὰ καιρὸν (φησὶ ὁ αὐτὸς) μανίαι-
mo de gli huomini. Il gloriarſi fuor di tempo (dice il medeſimo) è ſomi-
eſt, noſſe tacere. Intempeſtiuè gloriari (inquit idem) ſtulti-

12 σιν ὑποχέει. † εὖ πράττειν πάντας ἀνθρώπους βούλου. ἐὰν σὺ καλῶς
gliante a pazia. Deſidera, che ognuno la faccia bene. Se tu la fai ben
tiæ ſimillimū eſt. Exopta, omneis homines res ſuas bene gerere. Si tuæ fœ

πράττεις

13 14 πράττῃς, χάριν ὀφείλεις θεῷ. † τὸ χρέος φρούρει, † καὶ παραλαλεῖν ἔα,
tu, ne devi obbligo a Dio. *Fa 'l debito tuo, e laſcia dir, chi dice;*
liciter ſe hñt, Deo grãm hrẽ dẽs. Effice, qđ tuã ĩtereſt, vulgi ſermonẽ ſusq;

15 16 † μία γὰρ οὐχ ἅπαντας τέρψει μελέτη: † καὶ οὐδ' ὁ Ζεὺς πάντας
perche tutti non amiamo il medeſimo capriccio: e niun puo piacere
deq; faciẽs; qm̃ nõ eadem voluptas trahit omneis: Et ne Iupiter quidem,

17 18 ἀνδάνει. † φεῦγ' ἡδονήν, φέρουσαν ὕστερον βλάβην. † κενῶν ἐλπίδων
a tutti. Fuggi 'l piacere, recante al daſſezzo danno. Il fine delle ſperan-
oĩbus placet. Fuge voluptatẽ, quã poſtea dãnum ſequatur. Vanæ ſpei va-

19 χαῦνον τέλος. σμικρὰ φύλαττε: † εἰ γὰρ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
ze vane è vano. Tien conto del poco: perche, ſe tu aggiugneras il poco al poco,
nus eſt finis. Paucũ ne ſpernas: quia, ſi paucum pauco addideris, celeriter

20 τάχα γένοιτο καὶ τὸ μέγα. στέργε τὰ παρόντα, † ἀναμιμνησκόμενος τῶν σπευ-
toſto diuerrà molto. Contentati del preſente, ricordandoti di chi toſto vuo-
multum efficias. Fortunam præſentem boni conſule, non immemor, eos,

δόντων πλουτεῖν, ὅτι πολλάκις ταχὺ πένητες γένονται.
le arricchire, che ſouente toſto diuenta pouero.
qui citò ditari volunt, ſæpe ad ad pauperiem citò redigi.

Notæ ad ſuperiorem Epiſtolam.

1 σὺ καλῶς, &c. Phraſis vulgata.
2 γνῶθι σεαυτόν. Adag.
3 φεῦγε. Ex eo Plato. de Legi. ε. οὔτε γὰρ ἑαυτὸν, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ χρὴ τόνγε μέγαν ἄνδρα ἐσόμενον, στέργειν. i. Non enim decet, qui magnus futurus ſit, nec ſe, nec ſua amare.
4 ἐὰν θεός, &c. Plato in Alcibiade. α.
5 τῷ θεῷ. Ex illo Archilochi apud Stobæ. τοῖς θεοῖς τίθει πάντα. i. Omnia Dijs fer accepta. In Sermo. de Inſtabilitate fœlicitatis humanæ.
6 ὑγιαίνειν εὔχου τοῖς θεοῖς, &c. i. Bonam a Dijs valetudinem precare. Sota. Comi.
7 μὴ μέγα φρονεῖν. Vide in Syntaxi.
8 οὐδὲν &c. Ex eo. οὐκ ἔστι κρεῖττον τοῦ σιωπᾶν, οὐδὲ ἕν. i. Nihil eſt quidquam præſtantius, quàm tacere. Amphis Comi. Nos παροιμιῶδες. *Nel poco parlare c'è ogni buon taglio.* De quo alibi. *Nel poco parlare, &c.*
9 σιωπᾶν, &c. Κρεῖττον σιωπᾶν ἐστιν, ἢ λαλεῖν μάτην. i. Satius eſt tacere, quàm temerè loqui. Philoni.
10 τὸ σιγᾶν, &c. Pinda. in Neme. Ode. 5.
11 τὸ καυχᾶσθαι, &c. Pinda. in Olymp. Ode. 9.
12 εὖ πράττειν, &c. Plato in Euthydemo.

τὸ

13 τὸ χρέος, &c. Ex eo Sopho. in Electrâ.

— σοὶ δ' ἤδη, γέρων,
τὸ τὸν μελλέσθαι βάντι φροντίσται χρέος. i.
--nunc autem tibi, ſenex,
Ingreſſo curæ ſit, vt tuum munus perficias. Verba ſunt Oreſtis.

Laſcialo dire.

14 καὶ παραλαλεῖν ἐᾶ. Vt illud Diphili. ἐῶ βοᾶν. i. Non curo eius vociferationem.

Gli umori ſon diuerſi.

15 μία γὰρ, &c. Pind. in Olym. Ode 9. & valet παροιμιακῶς. *Gli umori ſon diuerſi. Ogn'uno ha il ſuo capriccio; la ſua fantaſia.* i. Trahit ſua quemque voluptas. De quibus alibi.

Non ſi può piacere a tutti.

16 καὶ γὰρ οὐδ' ὁ Ζεύς. Inter adagia. Ne Iupiter quidem omnibus placet. *Non ſi può piacere a tutti.*

17 φεῦγ' ὑδρωλὰ &c. Alexis Comi. εἰς ὑδρωλά.

18 κενῶν. Ex eo Pinda. in Neme. Ode 8. κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος. i. Vanæ autem ſpes vanum habent exitum.

19 εἰ γὰρ, &c. Menan. apud Stobæ. Serm. 29. Et Heſio. in Operibus εἰ γὰρ κεν καὶ σμικρὸν, &c. Hinc noſtra Adagia; *A picciolo a picciolo ſi fa il ducato.*

A quattrino a quattrino
Si fa il fiorino.

Chi vuole arricchire i vn'anno, &c.

ἀμυνόμενος, &c. Ex eâ Menandri ſententiâ. μὴ σπεῦδε πλουτεῖν, μὴ ταχὺ πένης γένῃ. i. Ne feſtines locupletari, ne celeriter fias pauper. Hinc nos; *Chi vuole arricchire in vn anno, impoueriſce in ſei meſi.* i. Qui citò vult ditari, citiùs in pauperiem cadit.

E PI-

Digitized by Google

EPISTOLA CONSOLATORIA. II.

1 2 † Καὶ μὲ πολλῆς ἀθυμίας ἐπλήρωσεν ὁ τοῦ σοῦ ἀδελφοῦ θάνατος, † ἐφίλει γὰρ
Anche me ha ripieno di molto trauaglio la morte del tuo fratello; perche egli mi
Me quoq; multo affecit mœrore tui fratris obitus: quâ enim pater filium, eâ

3 ὥσπερ τε πατὴρ ἑὸν υἱα. Καίτοι τί πρακτέον ἐστί; † βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν
amaua, come padre figliuolo. Ma che ſi ha da fare? Da ognun ſi debbe mori-
ipſe me bñuolentiâ ꝓſequebať. Sed qd agendũ eſt? Suus cuiq; dies obiri

4 5 ὀφείλεται, † βέβαιον γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἐν θνητῷ βίῳ. Ὅμηρος μὲν † πάνυ θείως
re; poſcia che in queſta vita non è niente di ſtabile. Omero certo diſſe mol-
debet; cum in hac vitâ nihil ſtabile inueniatur. Homerus enimuerò pul-

6 εἶπεν, ὅταν ᾔεισε: † οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς Πάντων, ὅσσα-
to diuinamente, quando e' cantò. Niuna è più infelice dell'huomo di tutte
cherrimè dixit, cum cecinit. Nihil profectò miſerius eſt homine, ex om-

τε γαῖαν ἐπιπνείει τε, καὶ ἕρπει: μόλις γινόμενος ἐφ' ἑαυτοῦ τοῦ βαβάζειν
le coſe, che ſpirano, e uanno ſopr'alla terra: appena nato col guaire pare
nibus, quæ ſpirant, ac repunt ſuper terram: vix natus iſtud per ſe uagitu præ

7 τοῦτο δεικνύειν δοκεῖ. Ἀνθ' ὅτου ἐγὼ, † κἂν πάντα τοῦ εἶναι ἐφίενται, τὸ
queſto dimoſtri per ſe medeſimo. Il perche io, quantunque ogni coſa appetiſca
ſeferre videtur. Quapropter ego, quamquam omnia vitam appetant,

8 ἔπος δοκιμάζω, ὅτι † θνατοῖσι μὴ φῦναι φέριστον, ἢ ἐξαίφνης γινόμενον ἀπο-
l'eſſere, approuo quel detto, che il meglio ſarebbe non ci naſcere, o ſubito nato mo
dictũ illud approbo, optimũ fore non naſci, aut ſtatim natũ mortẽ oppe-

9 θνήσκειν: † ὃν γὰρ φιλεῖ θεὸς γ' ἀποθνήσκει νέος. Μεγάλην ἡδονήν μοι πα-
rire: perche, a chi Dio vuol bene, ſi muor giouane. Gran contento mi re-
tere: quem enim Deus amat, iuuenis moritur. Magnã mihi attulit volup

10 ρέσχηκε τὸ πυνθάνεσθαι, ὅπως αὐτὸς † θανάτου σχεδὸν ὢν, λέλεχε.
cò lo'ntendere, come, eſſendo vicino a morte, e' diſſe.
tatem, audire, eum, cum proximè vitæ finis inſtaret, dixiſſe.

11 † εἴτις αἵρεσίν μοι δοίη τοῦ ζῆν, ἢ τοῦ θνήσκειν, μᾶλλον τὸ ὕστερον αἱροίμι:
Se alcun mi deſſe le preſe del viuere, o del morire, più toſto l'ultimo eleggerei:
Si quis mihi vitæ, ac mortis optionem daret, potius eligerem poſterius:

μέγιστον γὰρ τεκμήριον τοῦ καλῶς ζῆσαι, τὸ ἀσμένως ἀποθνήσκειν δοκτέον ἐστί.
perciocche grãdiſſimo ſegno d'eſſer ben viuuto è da giudicarſi il morir volentieri.
maximũ.n. argũ, ꝙ aliqs rectè vixerit, videri dẽt, ſi libẽter ex hac vitã mi

φέρειν

12 φέρειν ὖν σὲ τῦτο δεῖ κατὰ τρόπον, ἐνθυμέμενον, ὅτι † κακοῖς ἀνηκέστοις θεὸς ἐπὶ-
Biſogna dunque a te ſopportar queſto ſecondo il conuenevole, ricordandosi, che
giet. Te igitur decet hoc ferre, prout par eſt, cogitantem rebus illis, quas

θεσι φάρμακον τλημοσιύνlω.
a' mali irremediabili Iddio ha ordinato per medicina la pacienza.
corrigere nefas ſit, Deum pro remedio patientiam addidiſſe.

Notæ.

1 Ἀθυμίας πληρῶν. D. Baſil.
2 ἐοίκει, &c. Hom. Odyſſ. P.
Da ognun ſi de' morire.
3 βροτοῖς, &c. Menandri. *Da ognun ſi debbe morire.*
4 δίβαιον, &c. Diphil.
5 πάνυ δεῖως εἶπεν. i. Quàm optimè dixit. Philoponus in Comm. in lib. 1. Ariſto. de Animâ.
Molto diuinamente.
6 ὁ μὲν γάρ. Hom. Ilia. P.
7 κἂν πάντα, &c. Grammat. vbi ſupra.
8 θνατοῖσι, &c. Huc pertinent illi verſus Euripidis.

ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχῦ θρυλλόμενον
κράτιστον εἶναι φημὶ μὴ φῦναι βροτῷ. i.

Sarebbe me' non ci naſcere.

Ego ſanè iuxta ſententiam vulgò celebratam
Optimum eſſe aio non naſci homini. In Bellorophonte, Apud Stob.

Quadrant & illi Theognidis.

πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου.
φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι,
καὶ κεῖσθαι πολλὴν γῆν ἐπαμησάμενον. i.

Omnium quidem non naſci hominibus optimum,
Neque intueri radios celeris Solis:
Natum verò quàm citiſſimè portas Plutonis tranſire,
Et iacère multâ terrâ obrutum.

9 ὄναρ, &c. Menander.
10 θανάτου σχεδὸν ἦεν. i. Morti proximus erat. Theocri. Edyll. 22.
11 εἴτις, &c. ἄρεσιν τινὶ δῦναι. Phraſis vſitatiſſima.
12 κακοῖς, &c. Ex eo Archilochi apud Stobæum;

– θεοὶ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν,
ὦ φίλ', ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν
φάρμακον. i. Dij maximis malis,
O amice, duram patientiam addiderunt
Remedium. Quò fortaſſe reſpexit Horatius, cum cecinit.
Durum, ſed leuius fit patientiâ,
Quicquid corrigere eſt nefas.

A qual ſi voglia dolore rimedia la pacienza.

Et nos vulgariter ex Boccacio. *A qual ſi voglia dolore rimedia la pacienza.*
Cuius dolori remedium eſt patientia. Sene.
Quod aliqui cum Homœoteleuto;

Ogn' infortunio greue
Fa pazienza lieue.

EPISTOLA OBIVRGATORIA. III.

1 Ἑαυτοῦ πατρὸς λόγον οὐδένα ποιεῖν, μᾶλλόν δ' ἀεὶ μετὰ τῆς ὑπεροψίας ἐχειν-
Non fare niuna ſtima di ſuo padre, e piu toſto auerlo ſempre per bocca con
Patrem nihili facere; immò potius cum deſpicatione ſemper in ore ha-

2 3 4 5 νον † ἀνὰ στόμ' ἔχειν, δοκεῖ σοὶ † πρὸς ἀνθρώπου † φρένας ἔχοντος; † εἰ μὴ
diſpregio, part'ella coſa da huomo, che abbia ceruello? Se tu non
bere, tibíne uidetur hominis ſapientis? Si meus

6 ἦς ἐμοῦ υἱός: ἀλλ' οὐ βούλομαι † πυρπολεῖν δόμον, οὐδ' εἶναι διαφωνιῶν αἴτιος.
fuſſi mio figliuolo. Ma io nō uo' metter fuoco in caſa, ne eſſer cagion di diſcordie.
nō eſſes filius. Sed nolo domi liteis cōmouere, nec diſcordiarū auctor eſſe.

7 8 ἔπειτα γὰρ τις λέγοι † ἡ τοῦ πατρὸς ὀργὴ ἦν: οὐδ' ἐνθυμοῖ, ὅτι σὺ † πέ-
Perche dipoi qualcun direbbe; Ell'è ſtata l'ira del padre: E non conſider-
Quia deinde aliqs dixerit; Horū in cā fuit patris ira; nec aīaduerteret, vel

9 τρου φύσιν ὀργάνειας. τὸ νουθετεῖν σὲ, † σπείρειν ἴσον ἐστι κατὰ θαλάττ-
rebbe, che tu fareſti in collerire una pietra. L'ammonirti è come zappare in re
in lapide ſtomachū, a te cōcitatū iri. Te admonere eſt, perinde ac ſiqs aut

10 της, ἢ τὸ σίδηρον πλεῖν διδάσκειν. πᾶς μάτην ἐστὶ πόνος. ὅμως δὲ θέλω † λό-
na, o inſegnar notare al ferro. Ogni fatica è vana. Tuttauolta io voglio
in mari ſeminet, aut ferrum natare doceat. Oīs labor fruſtra ſumitur. At

γον ἔχειν τοῦ πρέποντός μοι, οὐ τῶν αἰτιῶν σοῦ, καὶ, ἐπειδὴ γνώμη παλαιὴ φη-
auer riſguardo all'uficio mio, non a' tuo' errori, e, poiche l'antica ſentenzia
tamē rationē hēre volo officij mei, nō tuarū culparū; &, poſtq̄ vetuſta in-

11 12 σι, † πρὸς υἱὸν ὀργὴν οὐκ ἔχει χρηστὸς πατὴρ, κἂν † μὲ κακῶς λέξειας,
dice; Il buon padre non tien collora col figliuolo, benche tu abbi detto mal di
quit ſententia; Bonus pater non fouet irā contra filium, quamq̄ mihi ob-

13 τοῦτ' ἐστι † σχεδὸν ὡς εἰπεῖν, σεαυτὸν κακῶς λέξειας, ὅμως, εἰ ἐνθεῦτεν
me, che è quaſi come dire, abbi detto mal di te ſteſſo, nulladimeno, ſe da qui in-
trectaueris, qđ eſt, ac ſi dicas, tibi ipſi obtrectaueris, nihilominus, ſi poſt-

δόξεις μοί τινα μεταβολὴν ποιήσασθαι, πᾶσαν λύπην ὡς τάχιστα ἐπιλήσο-
nanzi mi parrai auer fatto qualche mutazione, io mi dimenticherò preſtiſſi
hac aliquâ ratione immutatus eſſe videberis, quàm celerrimè omnē obli-

14 μαι, καὶ σὲ, ὡς πρὶν, † ἀγαπῶν διατελέσω.
mo ogni diſguſto, e ſeguiterò d'amarti, ſi come prima.
uiſcar moleſtiam, & te pergam priſtino amore proſequi.

M Notæ.

Digitized by Google

Notæ.

1 τινὸς λόγον οὐδένα ποιεῖν. i. Aliquem nihili facere. Theocri.

Ha per bocca.
2 ἀνάστομ' ἔχειν. βασιλῆας ἀνὰ στόμ' ἔχειν. Hom. Ilia. B. θεοὺς ἔχων ἀνάστομα. Eurip. in Elec.

E' da ſauio.
3 πρὸς ἀνθρώπε. Loquendi formula frequens. πρὸς τῶν κακῶν ἐστιν ἐπαινέσαι ταῦτα τἄπη. ideſt, Improborum eſt huiuſmodi verba laudare. Sopho. in Elec.

Ha ceruello.
4 ἔχειν φρένας. i. Sapere. Victo. vari. lect. lib. 33. cap. 8.

5 εἰ μὴ ἦ. &c. Ex eo Sophoclis; εἰ μὴ πατὴρ ἦς, εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν. i. Niſi pater eſſes, dixiſſem te non rectè ſapere.

Mette fuoco in caſa.
6 πυρπολεῖν, &c. Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον. i. Mulieris ſuſpicio totam perturbat domum. Menan. Simile Verbum eſt ζωπυρεῖν. i. Ignem excitare. Notat Gilb. Cogna. In Adagiis.

E' ſtato il vino.
7 ἡ τῦ πατρός, &c. οἶνος ἦν. i. Vinum in cauſsâ fuit. Phile. Comi.

8 πέτρου, &c. Oedipus in Tireſiam apud Sophoclem.

Fare incollerir' una pietra.
Zappare in rena.
9 σπείρειν, &c. εἰς ὕδωρ, aut, κατὰ θαλάττης σπείρειν. Prouerbium notiſſimum, pro quo nos; *Zappare in rena*, ut in verſione; quò reſpexit Sannazarius, in mulierum inconſtantiam inuectus.

Nell'onde ſolca, e nell'arena ſemina,
E'l uago uento ſpera in rete accogliere
Chi ſue ſperanze fonda in cor di femina.

Petrarcha quoque cecinerat;

Solco onde; e'n rena fondo; e ſcriuo'n uento.

Illud etiam inter Adagia recenſetur σίδηρον πλεῖν διδάσκειν. i. Docere ferrum natare. Vnde vulgò ſimile quidpiam dicitur in natandi imperitum;

Notar come un bombero; &c.
E' nuota com' un bombero; com' una gatta di piombo. De quibus lib. 6.

Portar riſpetto.
10 λόγον ἔχειν. i. Rationem habere. Budæ. in Comment. Reſpectum agere, dixit Calliſtratus in l. 28. π. lib. 48. Tit. 19. Et nos, *Portar riſpetto.*

Dir mal d'uno.
11 πρὸς υἱόν, &c. Menan. apud Stobæ. in Serm. 81. Alij Chæremoni Comi. tribuunt. Vide Hertelium.

12 κακῶς λέγει με. i. mihi obtrectat. De me oblaterat. Phraſis uulgata.

Quaſi come dire.
13 σχεδὸν ὡς εἰπεῖν. Ariſtot. Poſter. 1. cap. 11.

14 ἀγαπῶν, &c. Ex eo Thucididis, διατελῶ ποιῶν. i. Facere pergo.

QVÆ-

QVAEDAM CONSVETVDINES Græcis, atque Italis communes.

EX Conſuetudinibus, quæ Græcis, atque Etruſcis communes, vel admodum ſimiles ſunt, hoc in loco pauciſſimas affero; plurimas, ut in Præfatione dixi, ad meliorem occaſionem reſeruans.

χαλκῆ μυῖα. *Moſca cieca*. i. Muſca cæca. Græcis eſt Muſca ahenea. Ludus pueriliſ notiſſimus; de quo P. Victo. varia lect. lib. 15. c. 16. ex Polluce, & Euſtathio. Ita olim exercebatur. Puer, oculis faſciâ obuolutis, in orbem verſabatur, clamabátque; Aheneam muſcam venabor. Alij, reſpondentes; venaberis, ſed non capies, eum cædebant ſcuticâ, è leui materiâ factâ, quoad aliquem ex ipſorum numero comprehendiſſet. Meminit etiã Stobæus in Sermone περὶ νηπίων ex Herode in Hemiiambis χαλκαίην μυῖαν παίζει. i. Æream muſcam luſitat. Ex hoc ludo orta eſt prouerbialis locutio; *Dare a moſca cieca*. i. Grauiores plagas infligere; quæ hodie vulgatiſſima eſt, vtitúrque Brunettus in Epitaphio. *Moſca cieca.* *Dare a moſca cieca.*

Καλὸ προσφέρων ἂν εἶπεν, εὖ δειπνήσειας. Extant hæc verba apud Athenæ. lib. 4. Ad quæ Caſaubonus. Simillima formula ἀρᾶς conuiuialis Græcis, & Romanis in uſu, ζήσειας: cuius meminit Dio in Commodo. In moribus noſtris veſtigia clara ſunt eius conſuetudinis. Precamur enim, ut proſit, quod eſtur, aut bibitur. Itali inquiunt. *Buon prò vi faccia*. Locus Athenæi ſic verti poſſet. Et qui porrigebat, dixit: Bene cœnato. i. Fœlix, læ táque ſit cœna. *Buon prò vi faccia.*

ὤμνυε δέ, φασι, καὶ κάππαριν, καθάπερ σωκράτης τὸν κύνα. i. Sed & per capparim, ait ille, iurabat, ſicut Socrates per canem. Laertius de Zenone in eius vitâ. *Capperi* ſæpius Florentiæ vſurpatur præcipuè a noſtris mulieribus; ſed in eam quidem ſententiam, in quam Latini Papæ, Babæ, Hui. *Capperi.*

Modus etiam nominandi fineis alicuius fundi vtriſque ſimillimus eſt; ſic enim inquit Laërtius de Platonis teſtamento. τάδε κατέλιπε Πλάτων, καὶ διέθετο. τὸ ἐν ἠφαιστιάδων χωρίον, ᾧ γείτων βορρᾶθεν ἡ ὁδὸς ἡ ἐκ τοῦ κηφισιάσιν ἱεροῦ. νότοθεν τὸ ἡράκλειον τὸ ἐν ἠφαιστιάδων. πρὸς ἡλίου δὲ ἀνιόντος ἀρχέστρατος φρεάρριος. πρὸς ἡλίου δὲ δυομένου, φίλιππος χολλιδεύς. i. Hæc legauit Plato, atque reliquit. Hephæſtiadeum fundum, cui ab Aquilone vicina uia eſt, quæ ducit a templo Cephiſiadum; ab Auſtro Heracleum Hephæſtiadum: ab ortu ſolis Archeſtratus Phrearius: ab occaſu Philippus Cholidenſis. Et paulo poſt. καὶ τὸ ἐν ἐρισιάδων χωρίον, ᾧ γείτων βορρᾶθεν εὐρυμέδων μυρρινούσιος. νότοθεν δὲ δημόστρατος ξυπετεών, πρὸς ἡλίου ἀνιόντος εὐρυμέδων μυρρινούσιος. πρὸς ἡλίου δυομένου κηφισσός. i. Ereſiadúmq; fundum, cui ab Aquilone vicinus eſt Eurimedõ Myrhinnuſius: ab Auſtro Demoſtratus Xypeteron; ab ortu Eurimedon Myrhinnuſius: ab occaſu Cephiſſus. Et nos; *Pezzo di terra lauoratia, poſto nel Popolo di San Niccolò a Calenzano, luogo detto alla Fonte a gramigna, confinato: A primo, Tramontana via: A Ponente Chiaſſo, o uero via vicinale: A mezzo dì Guido di Salui di Firenze: A Leuante Gio-*

uambatiſta Bartoli. Item *Vn pezzo di terra lauoratia prodata di cannetò da tre parti, poſto nell'Iſola, e Popolo di San Criſtofano a Nuouoli, confinato: A primo Leuante Santa Maria nuoua: A mezzo dì la Congregazione de' Preti di Firenze: A Ponente, e Tramontana Santa Maria nuoua*.
Hæc deſcripta ſunt ex Tabulario Collegiatæ, ut vocant, D. Laurentij. Qui fines recenſiti fuerunt Anno D. CIↃ CCCC.

Dio lo be-nedica.

Noſtræ mulieres alicuius formam præcipuè verò infantium commendantes boni ominis gratiâ leuiter ſputare ſolent, hæc dicendo: *Dio lo benedica*. Erat etiam apud Græcos Conſuetudo non omnino diſſimilis, ut ex Ariſtæneti Epiſt. 1. lib. 1. ubi ſuam Laidem celebrans, inquit. ὦ πότνια Ἀφροδίτη. τί σοι τῆς λαΐδος ἕνεκα θύσω; ἣν οἱ προσβλέποντες ἀποτροπιάζουσιν ὧδέ σου θαύμασι προσλεγόμενοι τοῖς θεοῖς. ἀπίτω φθόνος τοῦ κάλλους. ἀπίτω βασκανία τῆς χάριτος. id eſt. O ueneranda Venus: quæ tibi ſacra faciam pro Laide? quam, mirati, quicunque videre, deprecantur his verbis Deos. Abſit inuidia formæ. Faceſſat gratijs faſcinum. Sed noſtræ magis congruunt, quæ inquit Damœtas apud Theocri. Edill. 6.

ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. i.
Ac, ne faſcinarer, ter in meum deſpui ſinum.

Gran mer-cè.

Gran mercè. Inter cætera ſignificat formulam, qua vtimur, cum, ab aliquo ad prandium, vel cœnam inuitati, ire recuſamus, huiuſmodi verbis quaſi ipſi gratias agentes. Clearchus apud Athenæ. lib. 14. καλῶς ἔχει. s. bene eſt. Vbi Caſaubonus. Formula eſt, qua utebantur, cum, uocati ad cœnam, ire nollent, ſed gratias agerent.

τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς ἄρτια, ἢ περισσὰ, εἰπὼν μᾶλλον, ἢ πόσα ἔχει.
Eſt locus Ariſto. in 3. Rheto. quem ita uertit Maioragius: Vt, qui ludit par impar, faciliùs diuinat, ſi uel paria, uel imparia eſſe dicit, quàm ſi certum numerum explicat. Victorius uerò ita commentatur. Ludum intelligit, quem nunc quoque pueri exercent, cum grana, nummósue, ſiniſtrâ manu tegentes, iubent, quibuſcum ludunt, par, aut impar eorum ſit numerus, dicere. Suidas ἀρτιάζειν, hoc ipſum ſignificare uolens, inquit eſſe, τὸ παίζειν ἄρτια, ἢ περιττά. *Giucare a pari, o caffo*. i. Ludere par impar, ut dixit Horat. Satyr. lib. 2. Eclo. 3. Vtitur & Plato in Lyſide & in Protagorâ. Si plura deſideras, uide Pollucem Onomaſt. lib. 9. ubi agit de ludis, qui in conuiuijs exercentur. Prædicto non ualdè diſsimiles, *Pont', o mare. Zucc', o mora*. Quibus non abſurdum eſt hunc quoque addere, ſed facilitatis gratiâ iterato principio.

...ari, o caſ-...o. ...onte, o ma-re. ...ucca, o ...ora. ...iglio, o ...nto.

Luſus ille puerilis, *Giglio, o Santo*, omnibus uulgò notiſsimus; de cuius origine meminit Vincentius Borghinius in Tracta. Florentinæ Monetæ, uidetur a Romanis eſſe deductus. Prætextatus enim apud Macrobium lib. 1. Satur. cap. 7. narrans, Ianum a Saturno peritiam ruris edoctum, præter cætera pro grati animi argumento eum regni ſocietate muneraſſe, ita ſubdit. Cum primus quoque æra ſignaret, ſeruauit & in hoc Saturni reuerentiam, ut, quoniam ille naui fuerat aduectus, ex unâ quidem parte ſui capitis effigies, ex alterâ uerò nauis exprimeretur: quò Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. Æs ita fuiſſe ſignatum, hodiéque

diéque intelligitur in aleæ luſu: cum pueri, denarios in ſublime iactantes, Capita, aut nauim, luſu teſte uetuſtatis, exclamant. Pro eo quòd igitur Romanorum pueri, Capita, aut nauim exclamabant, ut diceremus nos, *Teſta, o naue*, noſtri inquiunt, *Giglio, o ſanto*. *Teſta, o naue.*

Euſtathius enarrans uerſum illum ex A. Hom. Odyſſ.

χεῖρ' ἕλε δεξιτερὴν, &c. inter alia hoc inquit. *ἔςι τὸ σχῆμα, εὐφημισμὸς, ἀγαθῇ κλήσει περιςέλλειν τὸ φαῦλον, ὥσπερ καὶ τὰς ἐριννῦς, εὐμενίδας διὰ τὸ εὔφημον κατωνόμαζον, καίτοι δυσμενεῖς οὔσας*. s. Eſt figura, quæ dicitur Bona ominatio, bono nomine rem malam contegere; quemadmodum Furias, Eumenidas [quaſi Beneuolas] boni ominis gratiâ nuncupabant, licèt maleuolæ ſint. Et noſtræ mulieres, comitiali morbo aliquem laborare ſignificantes, inquiunt. *E' ſe gli da quel Benedetto:* Item agentes de fulminibus hac de cauſsâ appellant *le Benedette*. Iuxta uerò hunc Tropum, quæ uulgò Antiphraſis dicitur, affirmant Latini Grammatici inter cætera nomen eſſe inditum Luco, Manibus [nempe Diis inferis] Bello, Parcis: Luco, quòd luce careat; Manibus, quòd non ſint mani (eſt autem manus, a, um, uox antiquior, quam pro bono uſurpabant) Bello, quòd in eo nihil ſit belli. s. boni; Parcis, quod nato nemini parcant. *Darſi quel benedetto. le Benedette.*

Digitized by Google

FLORIS ITALICAE LINGVAE LIBER TERTIVS.

ALLATVRVS in hunc librũ Adagia, quæ Græci *παροιμίας* appellant, & multa alia dicta, quæ tam apud nos, quàm apud Græcos nomine Adagiorum circumferuntur, non ſuperuacaneũ me facturum exiſtimaui, ſi, quàm optimam cenſeo Prouerbij definitionem, ac diuiſionem in medium proferam. Sed antequam, quid ſit Parœmia, definiatur, admonitum Lectorem volo, me hoc in loco coactum eſſe aliquâ ex parte recedere ab aliorum opinione, & præcipuè Parœmiographi (nomen enim viri illius, doctiſſimi quidem, ſed Religioni noſtræ parùm addicti, qui Adagiorum Chiliadas collegit cum ſimilibus, qui in hoc genere laborârunt, ita paſſim denoto) quia diuerſæ, quas affert antiquorum vtriuſque linguæ ſcriptorum de Adagio definitiones, & aliæ, quæ apud Ariſtotelem, Ammonium, Suidam, & huiuſmodi extant auctores, me in diuerſam ſententiam traxerũt. Dico igitur, uarias iſtorum definitiones, de Parœmiâ traditas, ad Parœmiam pertinere, modò propriè, & modò *καταχρηστικῶς* acceptam; quamquam non omneis omnibus ſuis partibus conſtare, ipſe quoque perſpiciam, liberéque confitear. Et ne multis morer, ut, quoad fieri poteſt, rectum teneam iter, ad Dialecticorum præcepta confugiens, hanc Methodi uiam ingredior.

Omnia Oraculorum, uel Sapientium, populorũmque Dicta, uel Sententias ad humanam uitam quoquo modo utileis, quæ communi alicuius totius nationis conſenſu uulgò omnibus in ore eſſent, Græci *Παροιμίας*, & Latini Adagia nuncupabant. De Latinis nulla oriri poteſt dubitatio, cũ Varronis teſtimonio pateat, dictum eſſe Adagium quaſi circumagium, eoquòd paſſim per hominum ora obambulet. Græci etiam nominis Etymon idem uidetur ſuadere; *παροιμία* enim, ut arbitror, a *παρὰ*, & *οἶμον* dicitur, quæ dictiones iuxta uiam ſignificant. i. tritum, ac diuulgatum, ut ea, quæ iuxta uiam ſunt. Donatus itaque, a quo talis tradita fuit definitio; Parœmia eſt accommodatum rebus, temporibusq́; prouerbium; Parœmiam in ſummo genere accepit, ut, qui ex Græcis dixerunt; *παροιμία ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ*. i. Prouerbium eſt oratio, quæ multùm confert ad uitæ rationem; uel *παροιμία ἐστὶ πᾶν παροδικὸν διήγημα*. i. Adagium eſt omnis uulgata narratio. Diomedis uerò Grammatici definitio, nempe; Parœmia

rœmia eſt Prouerbij uulgaris vſurpatio,rebus,temporibusq́ue accommodata,cum aliud ſignificatur, quàm dicitur; atque item hæc Græcorum; παροιμία ἐστὶ λόγος ἀπόκρυφος δι᾽ ἑτέρου προδήλου σημαινόμενος. i. Parœmia eſt oratio obſcura,per aliud apertum ſignificata;pertinet ad ſpeciale prouerbium, quod ſub genere illo ſummo continetur. Nec eſt abſurdum, aut omnino nouum,ut uno,& eodem nomine Genus,& Generis illius Species quædam ſignificetur. Ariſtoteles enim in quinto Moralium Nicomache. Iuſtitiam,& Iniuſtitiam modò generaliter pro tota uirtute, ac uitio,& modò peculiariter pro ipſius uirtutis ſpecie quadam accipit,ut percipitur ex illis uerbis, in quibus de earum alterâ loquens, ita concludit; ὥστε φανερὸν, ὅτι ἔστι τις ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει συνώνυμος. i. Quare perſpicuum eſt,extare aliam quamdam Iniuſtitiam particularem,prætet illam totam,quæ uno,& eodem nomine appellatur. Atque idem de Prudentiâ ex eodem auctore dicere poſſemus. Quin etiam,interdum,ita fieri neceſſarium eſſe,oſtendit in primo Meteorologicorum,ubi agit de ortu, ui, & aſcenſu duplicis halitus. Eius uerba ſunt hæc; πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν ἐγκύκλιον φορὰν ἐστὶ τὸ θερμὸν, καὶ ξηρὸν, ὃ λέγομεν πῦρ· ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ἐπὶ πάσης τῆς καπνώδους διακρίσεως. i. Primùm quidem ſub conuerſione calidum illud,ac ſiccum eſt,quod ignem nominamus. Nam,quod fumidæ omni ſecretioni commune eſt, nomine uacat. Ad quæ Franciſcus Vicomercatus; Illud autem calidum, ſiccumq́; corpus,orbi Lunæ ſubiectū, πῦρ. i. ignem,ait,nominari; quoniam fumidæ aſpirationi, quale illud eſt, nomen commune poſitum non ſit,naturamq; illa obtineat, quæ ſuccendi,& in ignem mutari ſuâ ui poteſt; ut ex affinitate, quam cum igne habet,eius nomen meritò acceperit. Hoc uerò ſæpe facimus, cum uocabulis deſtituimur; ſæpe autem deſtituimur; quandoquidem nomina rebus (ut in quarto huius operis dicitur) paria non ſunt. Ac ſpeciem generis uocabulo interdum nominamus,ut halitum, qui calidus,& ſiccus eſt,halitum:interdum genus,eius, quod eſt ueluti ſpecies,nomine,ut hac in re: ſiquidem ignis ſecretionis fumidę ueluti ſpecies eſt quędam. Hactenus Vicom.qui quarto etiam lib. multa in hoc propoſito affert, ubi agitur de actionibus,quę a calore,& frigore proficiſcuntur. Apud Latinos quoque huius rei extant exempla, ut apud Iuriſconſ. qui e.g. Adoptionis nomen nunc ad ipſum Genus,& nunc ad alteram ipſius Generis Speciem ſignificandam uſurpant.

Conſtituo igitur, eſſe ſummum Genus Adagiorum, ſub quo reperiatur Adagium in Specie cum alijs eiuſdem Speciebus,quæ ſunt Sententiæ, virtutum,uel artium Præcepta, ac denique ſimplicia Dicta,uel Phraſes. De quibus omnibus, ne idem ſępius ſit repetendum, paucis mox tradenda, ac dilucidanda eſt Definitio. Sed facilitatis gratiâ unum hoc mihi concedi uelim,ut dictione Prouerbij, uel Adagij uti liceat ad ſignificandum quoduis Adagium in genere; ſub uoce uerò Parœmię hoc in loco Prouerbium in ſpecie denotetur. Quo ſic ſtatuto, Prouerbium in Genere tali pacto definio.

Prouerbium eſt dictum alicuius totius nationis conſenſu celebre non uulgari quadam uenuſtate inſigne. Vbi [Dictum] Generis [alicuius totius nationis conſenſu celebre &c.] Differentiarum locum obtinent. Quod Prouerbió conueniant uerba illa [alic. tot. nat. conſ. cel.] uidetur confirmari

mari ex illo Phalerei loco: δημοτικὸν τί ἐστιν ἡ παροιμία, καὶ κοινὸν. i. Popula-
re quiddã eſt prouerbium, & commune. Item quòd altera hæc [nõ vulg.
quad. venus. inſig.] eumdem auctorem habeo: inquit enim; φύσει χαρίεν
πρᾶγμα ἐστιν ἡ παροιμία. nempe. Naturâ venuſta res eſt Prouerbium.

Quatenus attinet ad definitionem Adagij in Specie, quod amodò, vbi videbitur eſſe ambiguitas, Parœmiam ſemper appellabo, omiſſo, quod ſupra de eo dictum eſt, quódque Ariſtoteles in tertio Rhetoricorum innuit, ſic meâ quidem ſententiâ non incommodè definiri poſſe arbitror.

Parœmia eſt Prouerbium, quodam figuræ inuolucro aliud ſignificans, atq; ipſa verba ſonent. Per quam definitionem hoc nimirùm expreſſum cupimus, ea tantùm Prouerbia Parœmiæ nomine eſſe appellanda, quæ vel Allegoriâ, uel Metaphorâ, uel Hyperbole, & huiuſmodi Tropis inſignita ſint. Nam quoad Locutionis figuras, multæ ſunt, quas in Parœmijs præcipuè Italicis reperias, vt diuerſi generis ὁμοιοτέλευτα (Homoteleuta appellat Iſidorus Orig. li. 1. cap. 25.) Iſocola, Antitheta, & ſimileis: ſed, cum iſtæ tantummodò ad uerborum diſpoſitionem, locutionémque illuſtrandam pertineant, non eas iudico neceſſarias ad conſtituendam Parœmiã, quemadmodum etiam neque Verſus: affirmo quidem, ſi quo in Prouerbio reperiantur, eas non modicam afferre venuſtatem, atque interdum grauitatem; quemadmodum ueſtes auro intertextæ, vel acupictæ uirginem formâ non inuenuſtam uenuſtiorem, ac pulcriorem reddunt. Quę igitur ad uerborum collocationem pertinent figuræ, ut adeò ſententiæ ſunt veſtimentum, ita, niſi fallor, haberi, & id ſolùm efficere debent.

Sententia prouerbialis eſt Adagium, quo, quid ſit, aut quid eſſe oporteat in uitâ, breuiter oſtenditur. Hæc orationis forma Xenophontica appellari poteſt: ea enim, quæ per Enunciationem, ac Prædicationem ſimplici modo effertur, Ariſtippea dicitur; & Socratica, quæ cum interrogatione pronunciatur, ut a magiſtris dicendi, ſcribendíque percipitur.

Præceptum prouerbiale eſt Adagium, quo aliquid præcipitur, vel inhibêtur, humanæ uitæ conducibile.

Dictum, vel Phraſis prouerbialis eſt Adagium, quod imperfectam, vel non modis omnibus perfectam continet ſententiam.

Sicui verò probatu duriuſculum uideatur, Adagiorum Specificas, ut vocant, Differentias eſſe illas, quæ a nobis prolatæ ſunt, hunc obſecro, conſulat in ſimili argumento, præter alios, Demetrium, & Ariſtotelem. Nam Demetrius Epiphonema a Sententiâ, & Periodum ab Enthymemate diſtinguit ſolo uerborum ſitu: quæ tamen ita diſtincta non ſolùm Specie, ſed Genere quodammodo diuerſa eſſe uidentur. Et Ariſtoteles in primo Ethico. Nicomacheorum non longè a principio inquit. λέγοιτο
δ' ἂν ἱκανῶς εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην διασαφηθείη. τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοί-
ως ἐν ἅπασι τοῖς λόγοις ἐπιζητητέον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς δημιουργουμένοις. i. Officio
autem ſuo quis ſatisfecerit, ſi unumquodque iuxta ſubiectam materiam
explicauerit. Exquiſitum enim non æquè in omni tractatione requiren-
dum eſt, quemadmodum nec in operibus mechanicis. Et paulo poſt;
πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον
ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται. παραπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικοῦ τε
πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι, καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν. i. Namque eru-
diti hominis eſt, in unoquoque genere catenus Exquiſitum deſiderare,
quatenus

quatenus fert ipſius rei natura. Æquè enim ridiculum uidetur, approbare Mathematicum probabilibus utentem rationibus, & ab Oratore poſtulare demonſtrationes.

His igitur ita conſtitutis, apparet, ad conſtituendum Adagium non requiri ex neceſſitate uerborum inuolucrum ſub aliquo Tropo; unde, quod ex ipſis infertur ἀλληγορικῶς intelligendum ſit. Apparet etiam, Prouerbium non ſemper oſtendere, quid in uitâ ſit, aut eſſe oporteat; nec Adagio quidpiam neceſſariò præcipi, aut inhiberi; ſed ad ipſum conformandum ſufficere, eſſe dictum communi alicuius totius nationis conſenſu celebre, ut in eius definitione ſupra firmauimus. Si enim ex neceſſitate requireretur uerborum inuolucrum, admodum pauca hoc nomine dignanda eſſent; & quàm plurima ex horum numero forent ablegança. Quid enim obſcuri præfert illud noſtri Lyrici; *Ama, chi t'ama*? & tamen nullus eſt, quin ipſum inter Adagia adnumeret: Quod poëta quoq; innuit:

Prouerbio, Ama, chi t'ama, è fatto antico; Eſt.n. Heſiodi τὸν φιλέοντα φιλεῖν. i. Amantem ama; Extat etiam in Menand. Frag. Titu. περὶ φιλίας. φίλει καὶ ὑπερφίλει. Illud itidem ex hoc albo delendum eſſet, quod inquit Socrates apud Platonem in Theaeteto; εἰ οὕτως σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν, φάσιν οἱ παροιμιαζόμενοι. quod nos; *Se tu l'hai caro, ed io non lo diſcaro*. i. Si tibi ſic gratum, nec mihi eſt ingratum: & tamen dubitari non poteſt, quin ad hunc gregem pertineat, cum adiecta ſint illa; φάσιν οἱ παροιμιαζόμενοι. i. Prouerbialiter inquiunt. Quòd ſi per Adagium ſemper oſtendendum eſſet, quid ſit in uitâ, aut eſſe oporteat, uel præcipiendum aliquid, aut inhibendum, hæc, & alia quàm plurima ex his faſtis euelli deberent, quæ optimi ſcriptores prouerbia eſſe apertiſſimè comprobant, ut; *Alle Calende Greche*. i. Ad Græcas Kalendas; apud Suetonium in Octauio cap. 87. Quod uſurpauit facetiſſimus Bernius;

A riuederci alle Calende Greche. γέλῳ θνήσκειν. *Morir delle riſa*. i. Riſu emori. Vtitur Ho. Odyſſ. li. 6. ubi Euſtat. innuit, παροιμιακῶς dictum eſſe. σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἐστὶν, ἐμοὶ δὲ τάδε. i. Tibi quidē hæc uidentur, mihi uerò iſta. Euenus Parius in Elegiâ: & effertur prouerbialiter. Nos uerteremus. *A te pare una coſa, e a me un'altra*. Concludamus ergo, Adagium tale eſſe, quale ſupra definitum eſt, tótq; ipſius eſſe Species, ad quas Oracula, Apophthegmata, Symbola, Scommata, Dicteria, & alia huiuſmodi non difficulter redigi poſſunt. Ordo autem huius libri, & cæterorum ex prędictis conſtituetur, ut ſcilicet Primo loco ponantur Parœmiæ; Altero Sententiæ; Tertio ſimplicia Dicta, ſeu Phraſes in unum quaſi faſcem congerantur. Præcepta enim, quamquam tertio loco recenſenda forent, quia ſæpius Ariſtippicè, vel Xenophonticè enunciantur, & quandoque ſub figuræ inuolucro, ut Parœmiæ, ideo vel inter Parœmias, vel inter ſimplicia Dicta inſerentur. Præterquam quòd, ut ingenuè fatear, non adeò multa collegi, ut ex illis Centuriæ confici poſſent. Tu, lector, omnia æqui, bonique facias.

PAROEMIAE GRAECIS,

ATQVE ETRVSCIS

Communes.

Alleuarſi la ſerpe in ſeno.

1 SIquis eum beneuolentiâ proſequatur, vel in eum beneficia conferat, qui aliquando ſibi nociturus eſſe videatur, dicere ſolemus; *E' s'alliena la ſerpe in ſeno; Si nutriſce la biſcia in ſeno.* ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπει. i. Colubrum in ſinu fouet. Parœmiographus. Planiùs etiam intelligitur per illud;

Chi s'alliena la ſerpe in ſeno,
E' pagato di ueleno.

Andar per l'acqua col Vaglio.

2 Quando aliquis ἀδύνατον videtur aggredi, vulgò iactari ſolet; *E' va per l'acqua col vaglio;* κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ. i. cribro aquam haurit. Parœmiogra. Cui affine hoc Plautinum; Imbrem in cribrum ingerit. In Pſeudolo. Idem ſic expreſſit Muretus.

Diſce, &c, quæ diſcis, memori ſub pectore conde,
Aut facies tantundem, ac ſi cribro hauſeris vndam.

Accoſtare il fuoco alla ſtoppa.

3 Cum ſit hominum genus ex Comici ſententiâ a labore procliue ad libidinem, & huic vitio iuuentus præcipuè obnoxia ſit, quotieſcunque monere volumus, adoleſcenteis ad puellarum conſuetudinem non eſſe admittendos, ad hanc parœmiam confugere ſolemus; *Non è da accoſtare il fuoco alla ſtoppa*; illinc ſcilicet mutuati; πῦρ ἐγγὺς καλάμης ἐκ ἀσφαλές. i. Ignis propè ſtipulam non eſt tutum. Nazianz. Varro dixit; Ne in agro ſurculario capras. i. compaſcas. Huc ſpectant verſus Ouidij. De Remed. Amo. lib. 2.

Proximus a tectis ignis defenditur ægrè,
Vtile finitimis abſtinuiſſe locis. Et paulo poſt;
Non facilè eſuriens, poſitâ retinebere menſâ,
Et multam ſaliens incitat vnda ſitim.
Non facile eſt taurum, viſâ retinere iuuencâ,
Fortis equus viſæ ſemper adhinnit equæ.

In hoc propoſito etiam Michaël Verinus;

Quis non vretur, ſi ſe deiecit in ignem?
Viuere quis credat, dira venena bibens?

Ex eâdem officinâ prodierunt & illa ſententiæ notiſſimæ;

La ſtoppa lontana dal fuoco;
La giouentù dal giuoco. Et
L'huomo è fuoco, la donna è ſtoppa;
Vien poi'l Diauolo, e gli accocca.

4 Siquando videmus, aliquem conuitia ingerere, vel malum interminari illi, qui alterius nomine nuncium attulit, tali ratione os ei occludere conamur;

Digitized by Google

namur; *L'Ambaſciador non porta pena*; πρέσβυς οὐ τύπτεται, οὐδὲ ὑβρίζεται. i. Legatus non cæditur, neque violatur. Scholiaſtes in Quar. Iliad. Idem valet; Nuntio nihil imputandum. Parœmiogr. Hoc etiam moribus videtur apud Romanos, Græcóſque fuiſſe cautum. Extat in l. 8. π. De Rerum Diuiſione, & Quali. Segmina ſunt quædam herbæ, quas Legati populi Romani ferre ſolebant, nequis eos violaret; ſicut Legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur κηρυκεῖα. i. caducea. Meminit quoque Heliodorus in Aethiopicis; κηρύκειόν τε εἰς εἰρηνικῶν διαλεξέων σύμβολον ἀναδείξασα. &c. i. Prolatóque caduceo, tanquam colloquij pacificatorij Symbolo. In Septi.

Ambaſciador nō porta pena.

5 Quemadmodum, quando aliquis fœliciter res ſuas gerit, multi amplectuntur, atque ancillantur; ita è contrario, ſiquis aduerſâ prematur fortunâ, multi eum perſequi, ac certatim vndequaque in ipſum incurrere videntur. Hoc poſterius a nobis ita efferri ſolet; *Caduto l'albero, ognun corre a far legne*; Δρυὸς πεσούσης, πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται. i. Arbore deiectâ, quiuis ligna colligit. In Menandri Fragmentis. Quod apertiùs quoque dicitur; *Quand' vn'è per terra, ognun grida, dagli, dagli.*

Caduto l'albero ognu corre, &c.

6 Antequam quis negocium aliquod aggrediatur, omnia diligentiſſimè eſſe perpendenda, docet nos illud Apophthegma; σπεῦδε βραδέως. i. Feſtina lentè. Quando igitur aliquem de hoc admonere volumus, vel, alterum non rectè vſum eſſe hoc præcepto, ſtudemus demonſtrare, dicimus; *La cagna frettoloſa fa i catellin ciechi*; ἡ κύων σπεύδουσα, τυφλὰ τίκτει. i. Canis feſtinans, cæcos parit catulos. Meminit Euſtathius in Ilia. π.

Cagna frettoloſa fa i catellin ciechi.

7 Cum perſæpe malum aliquod ab altero ſuperueniente propellatur, vt euênit illi, qui quotidianâ febre diu laborauerat; fulminis enim ictu perterrefacta, illico diſceſſit: in hoc propoſito dici ſolet; *L'un Diauol caccia l'altro*; Quod a Græcis originem traxiſſe, me monet Euſebius, in Hieroclem ſcribens; Δαίμονας ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ, ἥ φασι, δαίμονι. i. Expellit Dæmonas, vt eſt in prouerbio, alium alio Dæmone. In ſententiâ non admodum diſſimili videtur ceciniſſe Petrarcha cap. 3. Triumphi Amo.

L'vn Diauol caccia l'altro.

Come d'aſſe ſi trae chiodo con chiodo;

Ex Adagio Græcorum, ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν. i. Clauum clauo pellere. Vtitur Lucianus non ſemel, & Ariſtoteles Politic. 5. non longè a fine. Sed hic è re natâ lectorem admonitum volo, a noſtris multa prouerbia pleniori ſententiâ interdum proferri ſolere vel ornatus, vel ἐναργείας gratiâ. Exemplo ſit prædictum: quandoque enim ita pleniùs pronunciatur; *L'un Diauol caccia l'altro, e Satanaſſo tutti.* Quod etiam in alijs fit, ut. e.c.

Chi fa, falla, cui additur;
E chi non fa, è vna farfalla. Item;
Chi non ſi miſura, è miſurato; & vulgus addit;
Se non qui, in vn'altro lato.

Pręterea; *Vna mano laua l'altra*, hactenus ex Græcis, vt mox dicemus; cui addi ſolet; *e le due lauano il viſo.* In quo non cenſeo, talem diligentiam, atque ornatum, nec reprobandum, nec explodendum. Sed de his, & ſimilibus libro Nono opportuniùs.

N 2 8 Quod

8 Quod γνωμικῶς dixit Horatius in Satyris,

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltra, citráque nequit conſiſtere rectum; ita oſtendens, virtutem in mediocritate conſiſtere, præcipitur a nobis παροιμιῶδες. *Tien la ſtrada di mezzo.* μέσσην ἔρχευ τὴν ὁδόν. i. Mediâ perge viâ. Theognis.

Tie la ſtrada di mezzo.

9 Notantes alicuius in rebus agendis impotentiam, dicimus; *E' vorrebbe detto, e fatto;* ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. Phauorinus; vel vt Ariſtænetus, lib.2. Epiſtol.7. ἅμα ἔπος, ἅμα ἔργον. i. Simul dictum, ſimul factum. Huc reſpexit Dauus Terentianus in Andriâ, Dictum, ac factum inuenerit aliquam cauſſam, &c.

Detto, e fatto.

10 De illis, qui ingentibus hinc, atque illinc premuntur malis, inter cęteras extat hęc parœmia; *Egli è tra la'ncudine, e'l martello;* μεταξὺ τοῦ ἄκμονος, καὶ σφύρας. i. Inter incudem, & malleum. Parœmiographus ex Origene. Pro hac Latini, vt ex Apuleij Aſino lib.11. Inter ſacrum, & ſaxum. Nos inſuper; *Tra le forche, e Santa Canida.* Eodem pertinet illud Smyrnæi Prætermiſſ. lib.12. βιότης μεσσηγὺς ὕμως, καὶ ὀλέθρου. i. Inter vitam, & necē.

Tra l'ancudine, e'l martello.

11 Si per Religionem mihi liceret, argumentis, vt cenſeo, non infirmis oſtendere poſſem, è Gręciâ multas etiam ſuperſtitiones, aliáſque nugas ad nos dimanâſſe. Quoniam uerò iſta ut uana, è Chriſtianorum mentibus ſunt penitus extirpanda, ideo a me ne unum quidem uerbum. Illud non dignum, quod ſilentio inuoluatur, pupis omnibus, & mulierculis tritiſſimum; *Il fummo và al più bello;* τοὺς καλοὺς πειρᾷ καπνός. i. Fumus pulcriorem perſequitur. Notauit. P. Victo. Varia. lecti. lib.3. cap.21.

Il fummo và al più bello.

12 Quando uidemus, ſenem, qui in iuuenili ętate non admodum probatis fuerit moribus, eadem in ipſo quoque ſenio exercere, in eum iactare ſolemus; *Il lupo muta il pelo, ma non il vezzo;* ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. i. Lupus pilum mutat, non mentem. Parœmiogr. Inter Veſpaſiani Patris Apophthegmata extat proximum. Ruſticus quidam, quoniā gratuitam libertatem ſuppliciter petens a Cęſare, repulſus fuit, non ueritus eſt clarè dicere; Vulpes pilos mutat, non mores, exprobrans illi naturę rapacitatem, quaſi, mercede datâ, conceſſurus fuiſſet, quod gratuitò negabat. De Noſtro meminit Petrarcha;

Il lupo muta il pelo, ma non il vezzo.

Apophthegma.

Vero è'l prouerbio; Ch'altri cangia il pelo
Anzi, che l vezzo. In Tetradecaſti. *Diciaſett'anni.*

13 In quam ſententiam uſurpabant Gręci; ὀρνίθων γάλα. i. Lac gallinaceū; In eamdem nos; *Latte di gallina;* nempe affatim omnia ſupereſſe ſignificantes: Parœmiogra. Extat etiam in Syneſij Epiſto.4.

Latte di gallina.

14 Si quem notare uolumus omnis ſapientię, ac leporum eſſe expertem, principem verò locum inter ſtupidos, bardóſque obtinere, dicere ſolemus; *Non ha punto di ſale in zucca;* ἅλμη οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i. Salſitudo non ineſt illi. Euſtath. in Odyſſ. lib.Δ. Huc pertinet Catullianū in Quintiā.

Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.

Non ha pũto di ſale.

Græci

15 Græci aliquem admonentes, ut, ſi beneficia ab alijs accipere uellet, ipſum quoque conferre non pigeret, hoc adagium uſurpabant; χεὶρ χεῖρα νίπτει. i. Manus manum lauat: Vnde nos; *Vna mano laua l'altra*; Atque interdum addebant; δάκτυλος καὶ δάκτυλον. i. Et digitus digitum; Nos etiam quandoque *E le due lauano il viſo.* In Menandri Fragm. Idem quoq; dicimus abſque metaphorâ; *Chi vuol de' ſeruigi biſogna farne*; quam ſententiam habet illud Sophoclis in Oedipo Colon. χάρις χάριν φέρει. i. Gratia gratiam parit. Priori germanum. *Vn piede aiuta l'altro.*

Vna mano laua l'altra.

16 Quando aliquis inferior ſibi uidetur a ſuperiore lędi, ei uolens innuere, ſe, quamuis illi ſit inęqualis, non carere uiribus, nec armis ad retalliandū, ut Agellij uerbo utar, ſic inquit; *Anche la mia ſpada fora*; καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν. i. Et meum telum cuſpidem habet acuminatam. Home. in Ilia. Υ. Huc etiam pertinet Pentameter ille;

Et mihi ſunt uires, & mea tela nocent. Recenſet Coluandrus.

Anche la mia ſpada fora.

17 Solent aliqui etiam in tutiſſimis rebus ridiculè timere, & innumeras hinc, atque illinc afferre dubitationes; quos hoc adagio redarguere conſueuimus; *O, ſe'l ciel rouinaſſe*; τί εἰ ὁ οὐρανὸς ἐμπέσοι. i. Quid ſi cœlum ruat? Vnde ortum ſit, indicat Ariſtoteles Metaphyſ. 5. Vide Parœmiograph. Hoc quoque eſt ex eorū genere, quibus noſtrum uulgus quandoq; κῶλον addit. Sic. n. talibus illudit; *Se'l ciel rouinaſſe, ſi piglierebbon tanti uccelli*, q. d.

Si ruerit cœlum, quot capiantur aues?

Se'l ciel rouinaſſe?

18 Illi, quem inaniter laborare arbitramur, dicimus; *Tu dibatti l'acqua nel mortaio*, ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττεις. i. Aquam piſtillo tundis. Aquam in mortario tūdis. Lucia. in Sectis. Eandem ſententiam habent illa ex Epiſt. 20. lib. 2. Ariſtæneti. ἐμοὶ προσλαλῶν, εἰς πῦρ ξαίνεις, γύργαθον φυσᾷς, σπόγγῳ πάτταλον κρούεις. καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀμηχάνων ποιεῖς. i. Cum me affaris, Ignem cædis; Rete inflas; Spongiâ clauum trudis; Aliáque irritorum, ac futilium hominum facis.

Dibatti l'acqua nel mortaio.

19 Rem aliquam breuium, minimarumque virium ita ſignificamus; *Fuoco di paglia*; καλάμινον πῦρ. i. Ignis ex arundinibus conflatus. Notat P. Victo. vari. lecti. lib. 35. cap. 1. Huc uidetur ſpectâſſe Ouid. 5. de Triſti. Eleg. 9.

Nos quoque floruimus; ſed flos fuit ille caducus;
Flammáque de ſtipulâ noſtra, breuíſque fuit.

Fuoco di paglia.

20 Quibus vel ſenectute, vel aliâ quacunque de cauſsâ imbecillior facta eſt oculorum acies, adeò ut ſæpe allucinentur, vel aliud quid ſimile patiantur, hoc ſuum uitium ſic enunciare ſolent; *Io veggo l'vn due*; ἐκ δυοῖν τρία βλέπω. i. Ex duobus tria uideo. Suidas.

Veder l'vn due.

21 Cupientibus monere, ab improborum commercijs eſſe abſtinendum, quia inde boni mores corrumpuntur, vulgatum illud conuenit; *Chi s'impaccia col zoppo, gli ſen' attacca*; ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃ. i. Si iuxta claudum habites, ſubclaudicare diſces. Plutar. in lib. de Libe. Educan.

Chi s'impaccia col zoppo, &c.

can. Sumuntur a conuerſantibus mores. Sene.lib.3. de Irâ. Cum quo aliquis iungitur, talis erit. Arnobius in Comment. Pſal.17.

Οἱ κακοὶ, οὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν,
ἀλλ᾽ ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην. i.
Mali non penitus mali ex vtero nati ſunt;
Sed cum viris malis amicitiam ineuntes. Theogn.

Idem ualet; *Chi pratica col lupo, impara a vrlare.*

In terra di ciechi beato, &c.

22 Vulgatiſſima eſt hęc parœmia, qua ſignificamus, inter indoctos ſemidoctum haberi doctiſsimum, intérque mendicos principem locum tenere, cui ſit taberna, vel prædiolum; *In terra di ciechi beato a chi ha un'occhio;* *ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει.* i. Inter cæcos regnat Strabus. Parœmi. Et Homeri interpres; *ἐν τυφλῶν πόλει γλαμυρὸς βασιλεύει.* i. In urbe cęcorum regnat lippus. Huic germanum; *Ogni piecola fauilla al buio riluce.* i. ut vertit Carolus Bouillus; Scintilla etiam exigua in tenebris micat.

Ha vn piè nella foſſa.

23 In hominem adeò decrepitum, ut ipſi, quod aiunt, iam ſilicernium parari poſsit, hoc vulgò iactari ſolet; *Egli ha un piè nella foſſa*; *ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχει.* i. Alterum pedem in ſepulchro habet. Lucianus in Sectis. *ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχει.* i. Alterum pedem in cymbâ Charontis habet. Idem in Apologiâ. Nota etiam erat hæc parœmia Latinis hominibus: nam in l. Apud Iulianum. ff. de Fideicomiſs. liberta. ita inquit Pomponius; Memor ſum eius ſententiæ, quam dixiſſe fertur Iulianus; Et ſi alterum pedem in ſepulchro haberem, adhuc diſcere quidem uellē. Dan. Purg. cant.18.

E tale ha già l'un piè dentro la foſſa.

Dicimus etiam in hoc propoſito; *Egli ha la bocca ſu la bara*; Nec longè abeſt; *E' puzzſce i cimiteri.* De quo lib.1.

Ha paura delle moſche, &c.

24 In eum, qui titubanter omnia facit, vel minima quæque, & maximè friuola pertimeſcens, illud iactare conſueuimus; *Egli ha paura delle moſche, che volan per aria*; *καὶ μυίας παραπετομένας δέδιε.* i. Vel muſcas prætervolitanteis metuit. Ariſto. Septi. de Rep.

Nō dà nè'n ciel nè'n terra.

25 De eo, qui multa quidem effutit, ſed quæ a propoſitâ materiâ longiſſimè abſint, dicere conſueuimus; *E' non da nè'n ciel. nè'n terra*; *οὔτε γῆς, οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται.* ideſt. Neque cœlum, neque terram attingit. Lucia. in Pſeudomante.

Leccarſene le dita.

26 Pulcherrimum illud, quo ſignificamus uerbi gratiâ aliquem cibum palato maximè ſatisfacturum eſſe; *Tu tene leccherai le dita*; a Græcis ita effertur; *καθεσίεις δακτύλους.* i. Digitos prærodes; ut vertit Plautus. Notat Victo. uar. lect. lib.3. c.24.

Tiene'l lupo per gli orecchi.

27 Illa etiam parœmia; *τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον.* i. Auribus teneo lupum; Ita la effecta eſt; *Io tengo 'l lupo per gli orecchi*; de illis, qui aliquid diu retinere non poſſunt, nec dimittere tutum eſt. Præter auctores, quos congerit Parœmiogr. utitur Ariſtænetus. lib.2. Epiſt.3. in fi.

28 De

28 De eo, cui hinc, atque hinc maxima impendent mala, adeò vt in utrũcunque inciderit, malè cum ipſo agendum ſit, dicere ſolemus; *Egli ha da un lato il precipizio, e da l'altro i lupi*; ἔμπροσθεν κρημνὸς, ὄπισθεν λύκοι. i. A fronte præcipitium, a tergo lupi. Parœmiogr. *Ha da un lato il precipizio, etc.*

29 Non leue in re leui maximę inter vtramque linguam cognationis argumentum eſt hoc. Quod Græci, referente Parœmiographo, de homine vili, nulliiúſque precij digno dicunt; χορδύλης οὐκ ἄξιος. i. Ne ligulâ quidem dignus; Nos, re aliquanto plus extenuatâ; *E' non uale vn puntal di ſtringa.* *Nõ uale un puntal di ſtringa.*

30 Etiam noſtrâ tempeſtate dici ſolet in eum, qui ex ſuis laboribus nihil fructus capit; *E' fa come l'aſino*; ὥσπερ ὄνος βαλανέως. i. Vt aſinus balneatoris. Plutar. in libell. περὶ τῆς φιλοπλουτίας. Nec diſſimile; ἡμιόνων βίον ζῇ. i. Mulorum vitâ agit. Ex Epigram. incerti auctoris li. 2. Titu. de Pręparcis. *Far come l'aſino.*

31 Si quis videatur aggreſſus rem impoſſibilem, uel explicatu difficillimam, de ipſo dicere ſolemus; *S'è meſſo a votar Arno con un cucchiaio.* Ἀτλαντικὸν πέλαγος κοτύλῃ ἐκροφεῖ. i. Atlanticum mare cotylâ exſorbet. θάλασσαν ἀντλεῖ. i. Mare exhaurit. Parœmiogr. *Tu pigli a votar Arno con un cucchiaio.* ἄμμον μετρεῖς. i. Arenam metiris; Omnis, nempe, tua opera fruſtra ſumitur. *Votare Arno con un cucchiaio.*

32 Quando ſtolidus in homines naſutos, contumelioſóſque incidit, a quibus eum valde irriſum iri arbitramur, dicere conſueuimus; *L' Aſino tra le Scimie*; ὄνος ἐν πιθήκοις. i. Aſinus inter ſimias Agelli. Noct. Att. li. 2. c. 23. *L'aſino fra le ſcimie.*

33 Quod noſtræ mulieres inquiunt de illo, qui longiorem profectionem ſuſcepit; *Egli è ito a caſa maladetta*; Idem valet, atque hoc Græcorum; εἰς ᾅδου πεπόρευται. i. Ad inferos profectus eſt. Sic enim interpretatur Artemidorus li. B. ὀνειροκριτικῶν cap. ξ. cuius hæc verba ſunt. καὶ οἱ παλαιοὶ τὰς μακρὰν ἀποδημίαν ἀποδημήσαντας, εἰς ᾅδου πορεύεσθαι ἔλεγον. i. Veteres, qui longiorem profectionem ſuſcepiſſent, ad Inferos proficiſci dicebant. Prædicto ſimile iactatur a vulgo; *Egli è ito in Oga Magoga*; Pro quo, qui literas norunt; εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων. i. In diſperſionem gentium. D. Ioan. Euang. cap. 7. De Og & Magog fit mentio in ſacris Biblijs. *Andare a caſa maladetta.*

34 De muliere ſtibio, ac ceruſsâ faciem ſupra modum fucatâ, dici ſolet; *Ell'ha ſul viſo vna ſpezieria*; καπηλείαν ἀσκεῖ προσώπῳ. i. Fronte tabernariam exercet. Pollux. ἔχει λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις. i. Lecythum habet in genis. Ariſtophan. in Conciona. Dicitur etiam quaſi αἰνιγματωδῶς *Ell'ha la maſchera*; οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρει. i. Non faciem, ſed perſonam gerit. Pollux. In vltimo maxima eſt venuſtas ob verba πρόσωπον, & προσωπεῖον: quæ Latinè referri non poteſt. *Ha ſul viſo vna ſpezieria.* *Ha la maſchera.*

35 Qui, vitijs relegatis, ad bonam frugem redeunt, dicuntur a nobis; *Tornare a Maria.* Vel ſimpliciter *Tornare al ben fare*; ut alibi notatum eſt. Quod ſi huiuſmodi, more deinde immutato, iterum uitijs ſe applicarent, dicerentur; *Ritornare al vomito*; πρὸς τὸν αὐτὸν ἔμετον ἐπανελθεῖν. i. Ad uomitum *Ritornare al vomito.*

mitum

mitum redire. Nazianze. Et Theodo. Illud Sapientis huc optimè quadrat. ὥσπερ κύων, ὅταν ἐπέλθῃ ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ μισητὸς γένηται. οὕτως ἄφρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ, ἀναστρέψας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν. i. Quemadmodum canis, reuerſus ad proprium uomitum, abominabilis fit: ſic inſipiens, qui ex malitiâ ſuâ redit ad peccatum ſuum. cap. 27.

Ogni ladro mi conoſce.

36 Quod vel puerculis in ore eſt, ſiquando fures, vel improbi appellētur; *Ogni ladro mi conoſce, Ogni triſto mi cognoſce*; hoc pacto retorquentes crimen in ipſum criminatorem; a Græcis ita; ἔγνωκε θὴρ θῆρα. i. Beſtia beſtiā nouit. Ariſto. Rhetor. 1. ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον. i. Furémque fur cognoſcit, & lupus lupum. Idem in Septi. Mora. Eudemiorum. In eodem propoſito vſurpant noſtræ mulieres illud quaſi ænigma; *Ogni uccel canta'l ſuo uerſo*.

I vecchi sō due volte fanciulli.

37 Si quando videamus, ſenem, præ grandiori ætate delirantem, puerilia agere, quaſi iterum factus ſit puer, dicimus; *I vecchi ſon due uolte fanciulli*; δὶς παῖδες οἱ γέροντες. i Bis pueri ſenes. Ariſtophan. in Nebu. Meminit etiam obiter Euſtath. in princ. M. Odyſſ.

Trarre'l calcio contr'a lo ſprone.

38 Quando aliquis eum prouocare uidetur, qui laceſſitus nocere ſolet, dicere ſolemus; *E' tira'l calcio contr'a lo ſprone*; πρὸς κέντρα λακτίζει. i. Contra ſtimulos calcem iactat. Quod Terentius; Aduerſum ſtimulum calces. Parœmiogra. Notiſſimum eſt illud ex Apoſtolorum Act. cap. 9. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.

Lauare il capo all'aſino.

39 Ex eo celeberrimo apud Græcos; ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. i. Aſini caput ne laues nitro; Quo, ut inquit Parœmiographus, ipſi ſignificabant, non eſſe multum operæ, aut ſumptus impendendum in rem ſordidam, ac parui ponderis; Ex eo, inquam, deduximus nos: *Lauare il capo all'aſino*; Quod valet; Beneficium in ingratum conferre; &, ut dixit Comicus, Laterem lauare. Non abſimilia huic; εἰς κόπρον θυμιᾶν. i. Apud fimum odorum uaporem ſpargere. Suidas. τὴν χύτραν ποικίλλειν. i. Ollam uariegare. Meminit Cogna.

Non puo'l vitello e vuol portare il bue.

40 Qui, leuiori onere recuſato, grauius ſibi imponi ſentit, ita dicere ſolet; *Non poſſo'l uitello, e uolete, ch'io porti'l bue*; οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν. i. Capram portare non poſſum, & imponitis bouem. Plutar. περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι. De eo verò, qui, cum leuiori obeundo uideatur impar, munus tamen grauius ſibi deferri poſtulat, dicimus; *Non puo'l uitello, e uuol portare'l bue*. Quò ſpectat illud Apuleij ex lib. de Rep. Qui celocem regere nequit, onerariam petit.

E' figliuol di ſuo padre, &c.

41 Inſpecto aliquo, qui paternam maliriam optimè repræſentare, ac moribus a patre nihil degenerare videatur, dicere ſolemus, *Egli è figliuol di ſuo padre*; τοῦ πατρὸς ἐστὶ τὸ παιδίον. i. Patris eſt filius. Titulus eſt Satyr. Varronianæ. Meminit Turn. Aduer. lib: 17. cap. 21. & D. Baſilius in Epiſt. ad Libanium. Dicimus etiam, *E' non traligna*. Et cum Homoteleuto,

Chi

Chi i ſuo' ſomiglia,
Non traligna. E'contrario autem in malum boni patris filium vulgò iactatur; *E' non ſomiglia ſuo padre*; οὐ πατρῷα αὐλεῖ μέλη. i. Haud canit paternas cantiones. Parœmiogra.

42 De homine callido, ac circumſpecto, quem fallere difficile ſit; *Egli ha gli occhi nella collottola*; ὄπισθεν κεφαλῆς ὄμματα ἔχει. i. In occipitio oculos habet. Parœmiogra.

Ha gli occhi nella collottola.

43 Hanc parœmiam affert, & explicat Pet. Victo. Vari. Lecti. lib. 6. cap. 8. Qui de iniurijs opulentorum queruntur, ſignificántque nouum non eſſe, vt a potentioribus tenuiores ſuis facultatibus ſpolientur, hoc in ore habere ſolent; *I peſci groſſi ingoiano i minuti*. Varro, citante Nonio; Magnus piſcis minutos comeſt. Ex illo vtique Polybij, quod quàm breuiſſimè poſſum affero; ἐν ἰχθύσι, φασίν, τὴν τοῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίνεσθαι, καὶ βίον. i. Inter piſceis, aiunt, minoris abſumptionem eſſe maioris alimentum, ac vitam. Circumfertur etiam neſcio cuius talis verſiculus.

Grandibus exigui piſces ſunt piſcibus eſca.

I peſci groſſi, &c.

44 Si quem cernimus timere, vbi nihil ſit periculi, de eo dicimus; *Egli ha paura dell'ombra ſua*; τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖται. i. Vmbram ſuam metuit. Parœmiogra. Idem valet illud Platonis in Sympoſi. ἀδεὲς δέος δέδιε. i. Inanem metum metuit. Et noſtrum; *Ha paura de'bruſcoli, che volan per aria*.

Ha paura dell'ombra ſua.

45 Inhumana quidem eſſet vox illa, ſi ſententia verbis reſponderet; ſed effutitur iocò, non ſeriò, & a vulgi fæce; *Morto ch'io ſono, vada'l mondo in carbonata*; ἐμοῦ θανόντος, γαῖα μιχθήτω πυρί. i. Me mortuo, terra miſceatur incendio. Apud Sueto. in vitâ Neronis. Vide Pet. Victo. Var. lect. lib. 20. cap. 8. vbi Græcum dictum, cum Latinis confert. Nec multùm diſſimilia. *Mort'io, morto'l porco. Chi mi vien dietro, ſerri l'uſcio*.

Morto ch'io ſono, &c.

46 Quod Græci dicunt; μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο. i. Ne Hercules quidem aduerſus duos; Etruſci; *Con due non la volle Orlando*. Plato in Phædone. Eodem ſpectat; Vni cum duobus non eſt pugnandum. Ex Catulli loco notiſſimo.

Con due nõ la volle Orlando.

47 Indicare volentes, amoris laqueis irretitos nihil ferè ſibi temperare, ſed, quicquid habent, paſſim profundere, nihil penſi habenteis, dicere conſueuimus; *Gli amanti ſerran la borſa con la fronde del porro*; πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντιον. i. Amantium crumena porri folio vincta eſt. Cœlius Rhodiginus. Dicitur etiam; *La borſa de gli amanti è legata col fil del ragnatelo*. Huc pertinent Plautini verſus.

Celerem oportet eſſe amatoris manum. In Bacchid.
Lucrum amare nullum amatorem addecet. In Pſeudo.

Gli amanti ſerrã la borſa, &c.

48 τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι. i. Nare trahi, Dixit Lucianus in Hermotimo, vt dicimus nos. *Eſſer menato pel naſo*. i. Decipi, ac ſibi fucum fieri, vt inquit Te-

Menar pe'l naſo.

ren. Nec diſſimile Plautinum illud. Os ſublinere. i. illudere, ac blandis verbis decipere. In Aulul. in Captei. & alibi.

Come ſucciare vn'ouo freſco.

49 Quando aliquid maximâ cum facilitate, ac temporis breuitate confectum eſſe ſignificare volumus, hoc adagium vſurpare ſolemus; *Fu, come ſucciare vn'vouo freſco*; ὥσπερ ᾠὸν τις ῥυφῶν. i. Quo pacto aliquis ouum ſorberet. Nicomachus apud Athenæ. Notat P. Victor. Var. lectio. lib. 23. capit. 18.

L'Elefante non teme il morſo della pulce.

50 Quoties ſignificare volumus, excelſos animos nihil curare leuiſſ, vulgariúmque hominum iniurias, dictitare ſolemus, *La Luna non ſi cura dell' abbaiar de' cani*; *L'elefante non ſente il morſo della pulce*; κώνωπος ἐλέφας ἰνδὸς ἐκ ἀλεγίζει. i. Culicem non curat Elephantus Indicus. Phalaris, vel potius, vt etiam ſentit Politianus Epiſt. 1. lib. 1. Lucianus in Epiſtolis Phalaridis. Quam parœmiam alij transferunt ad id, quod ſimpliciter dicimus, *Delle mentite de' poltroni non ſe ne fa ſtima.* Prędicto confine illud Publij Syri. Inuidiam ferre aut fortis, aut fœlix poteſt.

Aggiungner fuoco a fuoco.

51 Etiam nos in eâdem ſententiâ dicimus, *Non biſogna aggiugner fuoco a fuoco*; *Non biſogna metter carboni ſopr' alla brace*; ac Græci, vt eſt apud Platonem, ὀ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν. i. Non decet ignem igni inducere: quãdo ſignificare volumus exempli cauſsâ non ſinendos eſſe adoleſcenteis, cum mulieribus familiariter verſari, quippe cum in tali ætate homo maximè Venereis cupidinibus flagret, & mulier Veneris ſit ignis. Significat etiam, non eſſe irâ percitum magis accendendum. Quod aliter ex Horatio, Non eſt oleum camino addendum.

Miſura i danari a ſtaia.

52 De admodum diuite dicere ſolemus, *E' miſura i danari a ſtaia*, μεδίμνῳ ἀργύριον ἀπομετρεῖ. i. Modio pecuniam metitur. Suidas.

Coſa vecchia.

53 Vbi quis aliquid dicit, iam apud omneis diuulgatum, uel quod ipſe aliàs non ſemel protulerit, dicere ſolemus, *Ell' è vecchia*, ἀρχαῖα λέγεις. i. Veterata vaticinaris. Parœmiographus. Vetera vaticinaris: dixit Plau. in Pſeudo. In hoc etiam propoſito effertur a plebeculâ αἰνιγματῶδες, *Dagli quelle calzaccie.* Pro quo enunciari ſolet ironicè: Illi quidem euangelia. Vocem Euangelia, qua utitur Cicero non ſemel, optimè exponit Vlpianus in l. Falſus. π. de Furt. i. Mercedem pro rei inuentæ, uel repertæ nuncio.

Innanzi ſi conoſc' vno, &c.

54 A Græcis, referente Adagium Ariſtotele libro Moralium octauo, dimanauit hoc uulgatiſſimum, ac ſententiæ notiſſimæ; *Innanzi ſi conoſc' vno, biſogna conſumare vn moggio di ſale*, ἐκ ἐςὶν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. i. Fieri non poteſt, ut nos mutuò pernoſcamus, antequam ſalis, quem dicunt, modium pariter abſumpſerimus. Sic uertit Parœmiogr. Huc pertinet illud Coluandri: Nulla merx difficilior conitu, quàm homo.

55 In plureis moribus omnino ſimileis iactari ſolet, *Son d'un pelo, e d'vna lana*;

lana, Tutti ſon della medeſima pannina, πάντες τοῦ αὐτοῦ λίνου εἰσί. πάντες τῆς *Della me-*
αὐτῆς καννάβεως εἰσί. i. Omnes ſunt ex eodem lino. Omnes ſunt ex eâ- *deſima pā-*
dem cannabe. Euſtathius in Odyſſ. χ. In quam ſententiam Terentius. *nina.*
Vnum cognoris, omneis noris. Et nos inſuper, *Piglian vno, e gli hai pre-
ſi tutti.*

56 De exiguo munuſculo, quod aſperginis uice uix humectet quodammodo labra, tantùm abeſt, ut palatum imbuat, hoc eſt animum expleat, dicere ſolemus, *E' non gli toccò l'vgola. Non gli toccò i denti.* Ad quam ſententiam trahi poſſe, affirmat Euſtathius in Homerum, illud Græcorum, χείλεα μὲν τ' ἐδίην', ὑπερῴην δ' οὐκ ἐδίηνε. i. Labra non palatum rigauit.

Nō mi toccò l'vgola.

57 In hominem plus æquo curioſum, atque a communi hominum notitiâ abſtruſa cognoſcere laborantem, iactare conſueuimus, *Vuol ſaper, che fuſſe prima, ò l'vouo, ò la gallina*, τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας ἐπιζητεῖ. i. Inferorum Triacadas inquirit. Manutius in Additam: ad Chiliadas. Sed hîc adnotãdum eſt, quæſtionem illam, unde ortum duxit noſtrum adagium, non eſſe recens inuentum, ſed uel uſque Plutarchi temporibus a doctioribus agitatam fuiſſe. Nam ipſe Philoſophus in ſecundâ Conuiualium Quæſtionum Decade, Sectione tertiã, eam his uerbis proponit, πότερον ὄρνις πρότερον, ἢ τὸ ὠὸν ἐγένετο. i. Vtrum fuerit prius gallina, an ouum. Fabri ferrarij ex arte ſuâ ad hoc propoſitum tranſtulerunt. *Vuol ſaper, che fu fatto prima, ò la'ncudine, o'l martello.*

Vuol ſaper che fuſſe prima, &c.

58 Sunt nonnulli, quos tentare quidem non piget, ſed citiſſimè defatigantur, ac ſtatim quaſi animo cadunt: quos ad perſeuerantiam animare hoc dicto ſolemus, *Al primo colpo non cade l'albero*, πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς στερρὰ δαμάζεται. i. (ut uulgò uertitur) Multis ictibus deijcitur quercus. Extat in Diogeniani Collectaneis. Boccacius dixit, *Per lo primo colpo non cade la quercia*. Fabu. 69.

Al primo colpo nō cade l'albero.

59 Græci ex Euſta. in Home. Odyſſe. ε. infœliceis homines appellabant, ἐν τετράδι γεγεννημένους. i. Quartâ Lunâ natos: & nos, *Tagliati a cattiua luna*, ſumptâ, ut apparet, metaphorâ ab arboribus non inciſis, quotâ Lunâ blattas pati non ſolent. Vide ibi Euſtathium: multa enim de numero quaternario non inutilia affert.

Tagliati a cattiua Luna.

60 Si quem videamus, nec ipſum aliquâ re uti, nec alios eâdem uti ſinere, dicere ſolemus; *E' fa come il can dell'ortolano*, ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ. i. Canis in præſepi. Meminit, & expoſuit Lucianus aduerſus indoctum. Item Euſtathius in Home. Ilia. N. ἡ κύων ἐπὶ φάτνης. i. Canis in præſepi ἐπὶ τῶν μήτε χρωμένων, μήτε ἄλλοις διδόντων. i. In eos, qui neque ipſi vtuntur, neque alios uti ſinũt. Noſtra parœmia videtur originẽ traxiſſe ex eâ fabellâ. Capra eſuriens, hortum quemdam, vbi virentia viderat olera, intrare cupiebat. Canis uerò moloſſus, quem olitor cuſtodem appoſuerat, non permittebat, minitans ei mortem, ſi pedem introferre tentaret. Cui capra; Quid, inquit, me eſſe prohibes, quæ tibi nulli ſunt vſui? Nullâ, reſpondit canis, ratione hoc facio; ſed quia ita mihi inſitum eſt a naturâ.

Far come il can del-l'ortolano.

Apologus.

Se'l ſerpente non mãgiaſſe, &c.

61 Quando ſignificare volumus, potentiorum diuitias inferiorum damnis creſcere; ac, niſi eſſent, quos emungerent, eas non auctum iri, a Græcis mutuati, dicimus; *Se'l ſerpente non mangiaſſe del ſerpente, e' non ſi farebbe drago*, ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. i. Serpens nî edat ſerpentem, draco non fiet. Parœmiogr. Idem valet, *Chi per ſe raguna, per altri ſparſpaglia.* Quò pertinent Publiani Mimi:

Lucrum ſine damno alterius fieri non poteſt.
Bona nemini hora eſt, ut non alicui ſit mala.

Hoc etiam ſubobſcurè ſignificare cenſeo: Ortus unius, alterius interitus. Quod in prouerbium ceſſiſſe, innuere videtur Nemeſius Philoſophus de Naturâ hominis cap. 5. ubi inquit. Quamobrem alterius ortum, interitum eſſe aiunt alterius, & viciſſim alterius interitum, alterius ortum. Plura ſunt apud Cogna.

E' buono a meſcere a ranocchi.

62 Diluente vinum pincernâ immodicâ aquâ, in eum ſic inuehi ſolet, *Tu ſe buono a meſcere a' ranocchi*, βατράχοις οἰνοχοεῖς. i. Ranis uinum infundis. Ranis vinum præminiſtras. Apud Athenæ.

Lo conoſcerebbe vn bambino.

63 De rebus claris, quæ nullius egent explicationis, inter cætera dici ſolet, *E' lo conoſcerebbe vn bambino*, δῆλον καὶ παιδί. i. Vel puero clarum.

64 Plato. † καὶ τυφλῷ δῆλον. i. Vel cæco clarum. De hoc meminere Phalereus in Libello de Elocutione: Euſtathius in Home. Odiſſ. Θ. P. Victori. var. lectio. lib. 11. cap. 3. cuius hæc ſunt verba. Nos quoque in patrio noſtro ſermone prouerbio hoc utimur. Et ſanè in mentem facilè cuilibet venire poſſet, de re certâ, perſpicuâque παροιμιακῶς dicere, illam cæco etiam apparere. Hactenus Victo. Dicimus ergo; *E' lo vedrebbe un cieco. E' lo vedrebbe Cimabue, che nacque cieco. E' lo vedrebbe Pantoffo, ch' auea gli occhi di panno.*

Le vedrebbe vn cieco.

65 Ex illo celebri loco D. Lucæ in Euangelio, cap. 6. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo proprio eſt, non animaduertis? deductum cenſeo hoc noſtrum, *I bruſcoli altrui l'offendono, e non vede le traui ſue.* Extat etiam apud D. Matthæ. c. 7. Quod Romanorum vulgus; Verrucis offenditur, ac tubera habet. Huc pertinent Horatij verſus;

I bruſcoli altrui l'offendono &c.

Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,
Poſtulat, ignoſcat verrucis illius æquum eſt.

Senſus eſt notiſſimus de uitijs maioribus, ac minimis.

Lauare il capo.

66 Quod nos ἀντὶ τοῦ ἐλέγχειν dicimus, *Lauare il capo*, a Græcis originem deduxit, qui in hanc ſententiam dicebant πλύνειν. Artemidorus lib. 2. c. 4. ὀνειροκριτικῶν. πλύνειν γὰρ καὶ τὸ ἐλέγχειν, ἔλεγον οἱ παλαιοί. i. Lauare veteres coarguere dixerunt; ubi citat teſtem Menandrum. Iulius Pollux Onomaſti. lib. 7. cap. 11. agens περὶ ὅσων ἀπὸ τοῦ πλύνειν τὰς ἐσθῆτας, non longè a principio inquit; ἀφ' οὗ καὶ τὸ λοιδορεῖν, πλύνειν. καὶ πλυνόν με ποιεῖς, ἡ κωμῳδία φησὶν, ἤγουν ἐξονειδίζεις, ἢ αἰσχύνεις. i. Vnde & conuiciari, lauare. Et lotum me reddis, Comici dicunt, pro, calumniaris, aut dehoneſtas.

67 Iuxta

67 Iuxta Horatianum illud. Ode 16. lib. 3.

Aurum per medios ire ſatellites,

Et perrumpere amat ſaxa, potentius

Ictu fulmineo: ſignificare volentes, nullum eſſe inceptum tam arduum, quin vel ab impetitis perfici, nullámque nationem tam ferám, quin vel a timidis ſuperari poſſit, dummodo præſtò ſint nummi, dicere ſolemus, *La lepre piglia 'l leone con il laccio d'oro*, ἕλκει λαγὼς λέοντα χρυσῷ βρόχῳ. i. Lepus leonem trahit aureo laqueo. Manutius in Appendice ad Chilia. Huc ſpectat alterum illud; ἀργυρέαις λόγχαις μαχόμενος, πάντα νικᾷ. i. Argenteis haſtis pugnans omnia vincit. Parœmiogr. τὰ τοῖς ὅπλοις ἀδύνατα χειρωθῆναι τῷ χρυσῷ ῥᾳδίον ἐστὶ καταπολεμῆσαι. τῷ ἀργυρίῳ ὑποτάσσεται τὰ σύμπαντα. i. Quæ nequeunt armis capi, facilè expugnantur auro. Nihil non ſubijcitur argento. Diod. Quibus admodum ſimile hoc noſtrum, *Il martel d'ariento ſpezza le porte di ferro*. Philippi Macedonis apophthegma id etiam comprobat. Cum enim arcem quamdam capere deſtinâſſet ualdè munitam, retuliſſéntque exploratores, prorſus eſſe difficile, atque adeò etiam impoſſibile: percontatus eſt, an aſinus auro onuſtus poſſet accedere, ſignificans, omnia auro expugnari. Non pigebit adſcribere faceriſſimam fabellam De ruſtico per vocem hœdi ad Iuriſconſultum admiſſo. Ruſticus quidam graui lite implicitus, ad quemdam Iuriſconſ. acceſſerat, ut eo patrono ſeſe explicaret. At ille, negocijs impeditus, renunciare iubet, ſe non poſſe illi eo tempore vocare; quare abiret, aliàs rediturus. Ruſticus, qui huic plurimùm fidebat, etiam, atque etiam rediens, nunquam admiſſus eſt. Tandem hœdum adhuc lactentem, & pinguem ſecum deferens, ante ædeis Iuriſperiti ſtabat, & hœdum vellicans, ipſum balare cogebat. Ianitor, qui ex præcepto heri dona portanteis ſtatim admittere ſolebat, auditâ hœdi voce, ianuam illico aperiens, hominem introire iubet. Tunc ruſticus ad hœdum conuerſus; gratias, inquit, ago, hœdule mi, qui tam facileis mihi has effeciſti fores. Poſſem hîc multa alia coagmentare, ut illud Ouidij notiſſ. Munera, crede mihi, placant, &cęt. quod præter auctores, quos recenſet P. Victo. var. lectio. lib. 12. cap. 5. affertur etiam loco prouerbij ab Euſtathio in Home. Iliad. lib. ξ. Sed nolo pluribus inſiſtere.

La lepre piglia il leon cō il laccio d'oro.

Apophtheg ma.

Fabella.

68 Ex antiquorum fontibus emanauit etiam, quod uulgò a literarum nō admodum ſtudioſis dici ſolet; *Val più vn oncia di fortuna, che mille libbre di ſapere*, uel, *Val più vn'oncia di ſorte, che vna libbra di ſenno*; Gutta fortunæ præ dolio ſapientiæ. Hæc enim parœmia deſumpta eſt ex eo Gregorij Nazianzeni Senariolo; cuius etiam meminit Euſtath. in Ilia. Ω. θέλω τύχης σταλαγμὸν, ἢ φρενῶν πίθον. i. vt uulgò vertitur; Præ dolio doctrinæ malo guttam opum. Huc pertinent illa;

Val più vn'oncia di fortuna, &c.

Ventura, Dio, che poco ſenno baſta. Et cum ſimplici Homoteleuto.

Non ual leuar a buon' ora;

69 *Biſogna auer ventura.* † Nec diſſimile hoc, *Sorte, e dormi*; cui optimè uidetur congruere Menandri uerſiculus, ῥέγχει παρούσης τῆς τύχης τὰ πράγματα. i. Stertunt res, cum adeſt fortuna. Nec abhorret illud Euſtath. in Odyſſ. I. ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα φύεται πάντα τοῖς εὐδαιμονοῦσιν. i. Fortunatis citra ſementem, citráque arationem contingunt omnia.

Nos

Dell'ombra dell'aſino.

70 Nos quoque uulgo dicimus, eos, qui de re nihili altercantur, diſceptare, *Dell'ombra dell'aſino*, ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς. i. De aſini umbrâ. Sopho in Cedalione apud Suidam, uel, *Della lana caprina*. De lanâ caprinâ. Horati.

Sta a cacciar le moſche.

71 Etiam Ariſtophanis temporibus iactabatur in cioſum, & qui ad inutilia incumberet officia, μύας ἀπαμύνει. i. Muſcas depellit. *Sta a cacciar le moſche*. In Veſpis.

Vn pezzo di carne cō gli occhi.

72 Homines nullius precij, & ad res agendas inutileis, appellare ſolemus, *Vn pezzo di carne con gli occhi*; κόμη μόνον, καὶ σάρκες. i. Coma ſolùm, & caro. Euripi. Apud Stobæ. ſerm. 49. Corpus ſine pectore. Horatius. Caput ſine linguâ. Laberius. Planiùs uerò idem Tragicus in Electrâ, σάρκες κεναὶ φρενῶν, uel, ἀγάλματ' ἀγορᾶς. i. Carnes mente uacuæ, uel Fori ſtatuæ. Dicuntur etiam, *Be'ceri*. Vide Pet. Victo. Vari. Lect. lib. 17. c. 24. & nos alibi meminimus.

Vna rondine non fa primauera &c.

73 *Vn prun non fa ſiepe. Vn fior non fa ghirlanda. Vna fronde: Vna rondine: Vn fior non fa primauera*. His adagijs ſignificamus, verbi gratiâ, multa eſſe neceſſaria, vt aliquis ſit verè vir probus, nec vnum ſufficere, & cætera huiuſmodi. In quam ſententiam Ariſtoteles primo Ethicorum μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. i. Vna hirundo non facit ver. Vnde Nazianzenus in Oratione εἰς τὰ Θεοφάνια. μηδὲ μία χελιδὼν ἔαρ ποιεῖ, μηδὲ γραμμὴ μία τὸν γεωμέτρην. ἢ πλοῦς εἷς τὸν θαλάττιον. i. Neque vna hirundo facit ver. Neque vna linea geometram. Aut vna nauigatio peritum nautam.

Da capo a piedi.

74 Quando ſignificare volumus, nos e. g. omnia ordinatim alicui narraſſe, dicimus; *Da capo a piede. Dall' A, alla Zeta. Dall' Alfa, all' Omega*; ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. i. A capite vſque ad pedes. Home. Ilia. Ψ. A capite vſque ad calcem. Parœmiogra. Et, quod dicimus; *E' mi guardò da capo a piede*, non caret exemplo. Theocritus. n. in Bucoliſco;

Καί μ' ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε συνεχὲς εἶδεν. i.
Et me a capite vſque ad pedes totum luſtrauit.

Conoſcere il biāco dal Vermiglio. &c.

75 De eo, qui iam per ætatem ſapit, hæc, & alia multa dicimus; *E' conoſce*, vel, *diſcerne il bianco dal vermiglio: il melo dal peſco: il cece dal fagiuolo: il dattero dal fico: i bufoli dall'oche: gli aſini da' buoi: il vin dall'aceto: l'aſin dal ruſignuolo: il pan da' ſaſſi*, aut, *dalle ghiande: i tordi da gli ſtornelli: gli ſtorni dalle ſtarne: la treggea dalla gragnuola: l'acquerel dal moſto cotto: il bigio dal nero: Compieta da Nona:* Item, *Sà, quante paia fanno tre buoi*. οἶδε τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μέλαν. i. Album, & nigrum nouit. Parœmiogra. Quod Horatius; Nouit, quid diſtent æra lupinis.

Ogni ſcimia vuol bene, &c.

76 Omnem matrem filios ſuos adamare, vel, vt dixit Cicer. in 5. Tuſcu. ſuum cuique pulcrum eſſe, ſignificamus hac parœmiâ; *Ogni ſcimia vuol bene a ſuo' ſcimiotti*. Cui ex amuſſim reſpondere videtur illud Theocriti.

τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ. i.
Formicæ chara eſt formica, cicada cicadæ.

77 In quam ſententiam vſurpata fuerit a Græcis parœmia *ὄνος λύρας*, non eſt mei inſtituti explicare, cum actum agere, vt eſt in prouerbio, videri nolim. Nos vtique videntes, aliquem artificium tentare, ad quod omnino ineptus appareat, dicere ſolemus; *Com' all' aſino il ſonar di lira. Come l'aſino alla lira.* Parœmiographus non ſemel *τὸ ὄνος λύρας*, exponit; Aſinus ad lyram; & paulo ante finem talis Adagij innuit, non incommodè torqueri poſſe ad illud ſignificandum, quod dictum eſt de noſtro. Vide ibi.

Come l'aſino alla lira.

78 Videntes, improbum cum improbo verſari, vel auarum cum auaro ſocietatem iniuiſſe, dicere ſolemus; *Dio fa gli huomini, e s'appaiano*, de quo alibi pleniùs; *ηὗρεν ἡ μάχαιρα κολεὸν ἄξιον ἑαυτῆς*. i. Inuenit gladius ſe dignã vaginam. Ariſtenæ. Epiſt. 6. lib. 2. Vnde procul dubio nos illud, ab hoc non longè diſtans; *Qual guaina, tal coltello.* Sed de hoc etiam pluribus ſuo loco. Dauanzatus in Schiſmate; *E ben poteaſi dir di lui, e del Re, Qual guaina, tal coltello.*

Qual guaina, tal coltello.

79 Quod hauſtum, ut puto, ex illo D. Lucæ notiſſimo in Euang. capit. 16. *οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν*. i. Nemo ſeruus poteſt duobus dominis ſeruire; uulgò dictitant; *Non ſi può ſeruire a duo' ſignori*: ſic a Græcis efferebatur; *οὐ δύνασαι τὴν Θέτιδός τε, καὶ Γαλατείας ἐρᾶν*. i. Non potes Tethidem ſimul, & Galateam amare. Ex Luciani Dialogo inter Galateam, ac Doridem.

Non ſi può ſeruire a duo' ſignori.

80 In eum, qui coram videatur amicus, occultè verò inimico ſit animo; uel in diuerſis, contrariíſque inſtructum dici poteſt hoc, in Opuſculo de Primo frigore a Plutarcho contra quamdam mulierem uſurpatum; *τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δ' ἑτέρᾳ τὸ πῦρ*. i. Alterâ manu fert aquam, alterâ verò ignem. Nos; *Con una man porta l'acqua, con l'altra il fuoco.* Dicimus etiam, Plautinum illud imitati; Alterâ manu fert lapidem, panem oſtentat alterâ; *In una il pane, nell'altra 'l baſtone*; Et aliqui;

In una 'l pome,
Nell'altra 'l baſtone.

Cõ l'una mã porta l'acqua, &c.

81 Prædicto non diſſimile illud, quod iactatur in hominem, qui aliud præſens, aliud abſens loquitur; *Egli ha due uiſi: ἀμφιπρόσωπος ἑρμᾶς*. i. Bifrons Mercurius. Naxianz. ad Nemeſium.

Ha due viſi.

82 Hoc notatu pulcherrimum eſt, etiam nos, aliquem nugari, uel ineptire ſignificenteis, dicere ſolere; *E' canta: ᾄδει ἔχων*. i. Canit; ludit ſcilicet, iocatúrque, nec ſeriò agit. Atticorum Adagium. Parœmiogr.

E' canta.

83 Homines inconſtanteis, & qui inſtar Euripi, quod aiunt, nunquam quieſcunt, tali prouerbio admonere conamur; *Saſſo che non iſtà fermo, non fa muſchio*; *λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ*. i. Saxum, dum uoluitur,
84 non obducitur muſco. Parœmiogr. † Eodem pertinet illud Fabij; Planta quæ ſępius transfertur, non coaleſcit; expreſſum ex eo Gręcorum, quo utitur Euagrius, Antonio Monacho recenſente; *φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ*. ideſt, Planta, quæ ſubinde transfertur, non fructi-

Saſſo che nõ iſtà fermo, &c.

fructificat. Nos cum Homœoteleuto.

Albero ſpeſſo trapiantato, &c.

Albero ſpeſſo trapiantato
Mai di frutti è caricato.

85 Illi, qui aliquem exempli gratiâ exhortans, ut ad bonam frugem redeat, incaſſum laborare uidetur, dicere ſolemus, *Tu predichi a' porri,* Græci quàm plurimis rationibus; ut, αἰγιαλῷ λαλεῖς. i. Litori loqueris. Inter Græca Adagia. ἀνέμῳ διαλέγῃ. i. Vento loqueris. Suidas. παρὰ κωφὸν ᾄδεις. i. Surdo canis. Ariſtænetus lib. 1. epiſt. 28. ἄλλως ᾄδεις. πρὸς κενὴν ψάλλεις. i. Fruſtra canis. In uanum cantas. Parœmiogra. λίθῳ διαλέγῃ. i. Lapidi loqueris. πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς. i. Parieti loqueris: In quam ſententiam nos ad uerbum, *Tu parli a quel muro quiui.* In Græcis Collectaneis.

Parli a quel muro quiui.

86 ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ. i. Inaniter aquam conſumis. Parœmiogr. † πρὸς ἐρήμοις ἀκταῖς σωμαυλίαν ὀλοφύρῃ. i. Ad deſertos ſcopulos lamentationem cõcinis. Vnde alterum illud., *Tu predichi al deſerto.* Syneſius Epiſt. 4. De noſtro meminit Gilbertus Cognat. in ſuâ Sylloge. Et ante eum Victo. de quo nos pluribus lib. 6.

Predichi al deſerto.

Il ceruel gli guazza.

87 Qui aliquem ſtultitiæ notare uolunt intèr alia interdum dicere ſolent, *Il ceruel gli guazza*, ἐγκέφαλος ἀλλοιοῦται. i. Cerebrum illi nutat. Locus eſt apud Euphronem Comicum. — ἀλλ' ἦσαν κενοὶ,
ἐγκέφαλος ἠλλοίωτο. i. Sed ſtulti erant,
Cerebrum illis nutabat. In Titu. de Coquis.

88 Quando uolumus aliquem admonere, ne quempiam uel minimum, & obſcuriſſimo loco natum lædere uelit, dicere conſueuimus, *Anche la moſca ha la ſua collora,* ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα. i. Habet & muſca ſplenen. ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολός. i. Ineſt & formicæ bilis. Ferè idem ualet Pẽtameter ille;

Anche la moſca ha la ſua collora.

Et pueri naſum Rhinocerotis habent. Parœmiogra.
Prædictis eamdem ſententiam habent illi Mimi Publij Syri.
Inimicum quamuis humilem docti eſt metuere. Et,
Citius uenit periculum, cum contemnitur.
Dicimus etiam in eodem propoſito; *Ogni ſerpe ha il ſuo veleno. Ognuno ha i denti. Ogni huomo è huomo. Ogni huomo ha cinque dita nelle mani.*

Dar le pecore i guardia al lupo.

89 Quando aliquis rem ei ſeruandam committit, cuius gratiâ cuſtodem adhiberi oporteret, dicimus; *E gli ha poſto il lupo per pecoraio. Ha dato la lattuga in guardia a' paperi. Ha dato le pecore in guardia al lupo.* Et plebecula. *Ha dato la farina in guardia a porci,* τῷ λύκῳ τὴν ὄϊν. i. ut uertit Terentius. Ouem lupo commiſit. Parœmiogr. Et a ſuis e. c. inter inimicos relictus, omníque auxilio deſtitutus, dicitur, *Vn torſo fra parecchi oche. Vn cacio tra due grattugie;* οἰόλυκος. Quæ uox compoſita eſt ex oue, & lupo. De hac Herodotus in Melpomene.

Non ſon di queſto mondo.

90 ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. i. Ego non ſum de hoc mundo. Ioan. cap. 8. Euange. Non dubito, quin ex hoc loco deſumpſerimus nos Parœmiam illam noſtram, *I' non ſon piu di queſto mondo,* qua ſignificamus, nobis non amplius eſſe curæ ſolatia, ac uoluptates, quæ uulgò homines oblectant.

91 Vinum

91 Vinum tenue,quódque,vt vulgò dictitant,prius tibias,quàm caput inuadit,appellare ſolemus; *Vin di Quaracchi. Vin di Lecore*. καρικὸς οἶνος. i. Caricum vinum. Suidas. *Vin di Quaracchi.*

92 Boni paſtoris eſſe tondere pecus,non deglubere,alibi dictum eſt a nobis. Hac autem parœmiâ admonemur, qui ſupremo iure, nimíſque ſeuerè cum aliquo agit, multum illi iacturæ, nihil verò vtilitatis ſibi afferre; *Chi troppo munge, ne caua'l ſangue*; Nimiùm mulgens, elicit ſanguinem. Ex illis Nazianzeni Senarijs prouerbialibus. *Chi troppo munge ne caua'l ſangue.*

ποιμὴν ἀμέλγει, εἰ θέλοι, καὶ τοὺς τράγους,
ἀλλ' ἀντὶ γάλακτος, αἱμάτων πηγὰς ὕσει. i.
Mulgere & hircos, ſi velit, paſtor poteſt;
Sed ſanguinis pro lacte fontes effluent.

93 Quod nos vulgò ſimpliciter dicimus, nil aliud præter quàm quòd ipſa verba ſonant, intelligentes; *I cani abbaiano, a chi e'non conoſcono*; reperitur etiam apud Græcos; κύνες βαΰζουσιν, ὃν μὴ γινώσκωσιν. i. canes in ignotos latrant. Sed apud ipſos pulcherrimus erat prouerbij vſus: hoc enim ſignificare volebant, quando ad magiſtratum accederet aliquis iandiu cognitus, miniméque in adminiſtrandâ Rep. nouus, inuidiæ nihil excitari, cum inuidia eos ſolos appeteret, qui tum primùm ad Reipu. gubernacula accederent. Plutar. in Opuſculo, cui Titulus; εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Huc ſpectare videtur Horatius in Satyris Eclo.6. lib.1. *I Cani abbaiano, a chi e'non conoſcono.*

— Quò tibi, Tulli,
Sumere depoſitum clauum, fierique Tribunum?
Inuidia accreuit; priuato quæ minor eſſet. & cætera vſque ad τὸ

Omneis mortaleis. Quis affirmare poſſit, primos auctores noſtrum quoque in hanc ſententiam non vſurpâſſe?

94 Hæc deſcripta ſunt ex lib.25:cap.14.Var.lect.P.Victo. Quod a Græcis antiquitùs dicebatur, prouerbiíque vim in eo ſermone habebat; τρὶς ἓξ βάλλειν [i. ter ſex iacere.] (dici autem ſolitum erat de illis, qui ſummū, inopinatúmque bonum conſequerentur) id etiam a nobis vulgò fertur; in oréque eſt omnis multitudinis, cum idem ſignificare volumus: vel potius cum oſtendimus, quempiam maximum malum, & quod pœnè ipsū iam oppreſſerat, euaſiſſe. Quamuis non tertiâ parte totius numeri triplicatâ id pronunciemus, ſed integrum illum numerum ponentes, dicamus; *Trarre diciotto*. Hactenus Victorius. Cuius ſecundæ explicationi ſi acquieſcimus, alterum illud prædicto eamdem habet ſententiam; *Caſcare in piè, come le gatte*. De quo alibi. *Trar diciotto.*

95 Ex hac etiam officinâ prodijt, quod fertur; *O aſſo, ò ſei*; τρὶς ἓξ, ἢ τρεῖς κύβοι. i. Ter ſex, aut treis vniones; quo nos vtimur, quãdo nullam mediocritatem ſeruari, oſtendere volumus, vt de Tigellio ſcripſit Horatius: *O'aſſo, ò ſei.*

Nil æquale homini fuit illi: ſæpe velut qui
Currebat, fugiens hoſtem: perſæpe velut qui
Iunonis ſacra ferret. Habebat ſæpe ducentos,
Sæpe decem ſeruos, &c.

P Græcè

Græcæ parœmiæ inter alios meminit Euſtathius in Ilia. Π. Et Odyſſ. A. Cuius in Odyſſeâ verba ſunt hæc; ἐχρῶντο οἱ παλαιοὶ τρισὶ κύβοις, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ νῦν, δυσί. ὅθεν καὶ παροιμία ἐπὶ τῶν μηδὲν διὰ μέσου κινδυνευόντων, τὸ ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. ἀπὸ τοῦ μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ &c. i. Antiqui utebantur tribus teſſeris, & non, vt recentiores, duabus. Vnde parœmia illa de mediocritatem nihil ſeruantibus, aut ter ſex, aut treis teſſeras; a maximo, & minimo numero. Meminit quoque Iulius Pollux de Rerum Vocabu. lib. 9. Quòd hi numeri in iactibus eſſent extremi, atque inde elicerentur a Græcis contrariæ loquendi formulæ, optimè etiam percipitur ex illis verſibus Epicharmi Comici citatis a Stobæo in Sermone 67.

τὸ δὲ γαμεῖν ὅμοιόν ἐστι τῷ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβους
ἀπὸ τύχης βαλεῖν. ἐὰν μὲν γὰρ λάβῃς τεταγμένην
τοῖς τρόποις, κἀτ᾽ ἄλλ᾽ ἄλυπον, εὐτυχήσεις τοῦ γάμου.
εἰ δὲ καὶ φιλέξοδόν τε, καὶ λάλον, καὶ δαψιλῆ,
οὐ γυναῖχ᾽ ἕξεις, διὰ βίου δ᾽ ἀτυχίαν κοσμουμέναν. i.

Vxorem ducere perinde eſt, atque tres ſeniones, aut treis teſſeras
Fortuitò iecíſſe. Nam, ſi nactus fueris compoſitam
Moribus, & cætera non moleſtam, nuptijs beatus eris.
At, ſi frequenter domo exeuntem, & loquacem, & ſumptuoſam,
Non vxorem habebis, ſed inſtructum per uitam infortunium.

Valet igitur; Treis teſſeras iecit, quod nos; *Non gli potena andar peggio; Non gli potea dir peggio.*

96 In eos, qui, dum plus nimio ad lucrum attenti ſunt, ſuſpicionem afferunt, ne uniuerſorum iacturam faciant, uſurpari ſolet a nobis; *Chi troppo s'aſſottiglia, ſi ſcauezza*; Non eſt autem tam ſimile lac lacti, quàm noſtro illud Luciani; ἀπορραγήσεται τεινόμενον τὸ καλῴδιον. i. Abrumpetur tenſus funiculus. De hac parœmiâ meminit etiam Ariſtenæ. & nos infra.

Chi troppo s'aſſottiglia ſi ſcauezza.

97 Quando e.g. aliquis creditor etiam, atque etiam a debitore ſuo ſentit ſe illuſum, modò ad hunc, modò ad illum pecuniæ exigendæ cauſſâ fruſtra miſſum, ſic denique inquit. *Coſtui m'aggira, com'un paleo. M'aggira, com'un arcolaio.* βέμβικος δίκην. i. Trochi in morem: ſubintellige, me circumagit, vel quid ſimile. Ariſtopha. in Auibus. βέμβιξ deſcribitur ab Ariſtophanis interprete in Veſpis, & nobis ſignificat inſtrumentum illud quod noſtri pueri appellant, *Fattore*; Dantes *Paleo* dixit Cantic. 18. Para,

Aggirar com'un paleo.

E'lenzia era ferza del paleo. De hoc Virgilius in Septimo. Tibullus lib. 1. Elegi. 5. Et Callimachus in Epigrammate.

οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβικας ἔχοντες
ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ. i.

Nempe ſub uerberibus celeres turbines agentes,
Pueri uerſabant in lato triuio.

98 Si fortè in aliquo prælio talis clades facta ſit, ut prope omnino alter exercitus fuerit deletus, uulgò dicere ſolemus. *Non ne rimaſe, chi ne recaſſe nouella.* Quod, notauit Victo. vari. lecti. lib. 28. cap. 20. ex illo Homeri originem traxiſſe.

Non ne rimaſe, &c.

οὐκ ἔτ᾽ ἔπειτ᾽ οἴω οὐδ᾽ ἄγγελον ἀπονέεσθ

ἄψορ-

ἄφορρον ποτὶ ἄσυ, ἐλιχθέντων ὑπ᾽ ἀχαιῶν. i.

Non amplius cenſeo ad urbem nec nuncium quidem ab Achiuis reuerſurum. Certè, vt idem affert, Iuſtinus, & Liuius ita loquuntur. Ne nuntius quidem tantæ cladis ſuperfuit. Iuſti. lib. 1. Vt uix nuntium tantæ cladis hoſti relinquerent. T. Liuius lib. 33. Quibus, ſi placet, addas Valerij Maximi locum de Liuio Salinatore: lib. 3. cap. 7. Reſpondit, in hoc eis oportere parci, ne hoſtibus tantæ cladis domeſtici nuntij deeſſent. Et in hanc ſententiam Philo, de Aegyptijs loquens, οὐδὲ πυρφόρος ἀπελείφθη. Ne ignifer quidem ſuperfuit. Sed libet adſcribere, quæ affert Euſtathius ad prędictum Homeri locum: de vtriſque enim Gręcis prouerbijs ibidem meminit. τὸ δὲ οὐδ᾽ ἄγγελον ἀπονέεσθαι ἄψορρον, παροιμιῶδές ἐστιν, ὅτε πανωλεθρίας τῦ γενομένης, οὐδ᾽ ὁ μηνύσων τὰ σκυθρωπὰ ὑπολέλειπται. οἱ δὲ μεθ᾽ Ὅμηρον, καὶ σκυθρωπῶν, καὶ σκυθρωπότητος ἄγγελον τὸν τοιοῦτον φασίν. οἱ δ᾽ αὐτοὶ ἐφ᾽ ὁμοίοις δεινοῖς παροιμιάζονται καὶ τὸ, μὴ δὲ πυρφόρον ὑπολείπεσθαι. i. Illud autem [nec nunciũ quidem reuerſurum] prouerbiale eſt, quando extremâ alicubi factâ clade, nec relictus quidem eſt, qui mala nunciet. Qui verò poſt Homerum fuerunt, talem nuncupant, & triſtium, & triſtitiæ nuncium. Iidémque in ſimili ſtrage parœmiam hanc uſurpant; Ne igniferum quidem ſuperfuiſſe. Huc pertinent Ludouici Areoſti uerſus.

L'acceſe tal furor, che non diſeſe
Voſtri nemici, argine, ò mura, ò foſſe;
Che non foſſino inſieme tutti morti,
Senza laſciar, chi la nouella porti. & Pulcius.
Vn teſtimone in Parigi non reſta.

Vulgò etiam dicimus. *E' non ne rimaſe teſta*. Perpende iterum σκυθρωπῶν ἄγγελον. i. Malorum nuncium. qui enim mala ſæpius nunciare ſolitus eſt, appellatur a nobis; *L'Ambaſciador delle male nuoue*. Cui ſimilè eſt illud Agamemnonis in Calchantem; μάντι κακῶν. i. Vates malorum. In Ilia. non longè a princ.

99 Si quis v. g. atrociores inimicitias cum potentiori exercuerit; has autẽ pœnè ſopitas excitare uelle uideatur; unde ipſi aliquid mali proculdubio eueniret, de eo dicere ſolemus. *Egli ſtuzzica il can, che dorme. Stuzzica il formicaio; le veſpe, il veſpaio.* σφηκιὰν ἐρεθίζει. i. Veſparum, ſeu crabronum examen laceſſit. Et, vt dixit Parœmiographus, Veſparium ſtimulat. Pro hoc inquit Soſia Plautinus In Amphytrione. Crabrones irritat. Eodem pertinet, τὸν λέοντα νύσσει. i. Leonem uellicat. Parœmiogra. *Stuzzica il veſpaio.*

100 In artis muſicæ peritos præter id, quod Horatius Satyr. lib. 1. Eclo. 3. illud etiam origine Gręcum uulgò iactari ſolet.

Buon cantore,
Buon ghiottone. *Buon cantore, &c.*

ἀγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός. i. Bonus cantor, bonus cupediarius. Apophthegma Archidami Zeuſippi filij. Parœmiographus.

101 Siue ex illis verſibus Horatianis;

Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant,

An ſit amicitiâ dignus;

ſeu potius ex Græco prouerbio; ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. i. In vino veritas; dicimus nos, idem ſentientes. *Il vino è vna mezza colla. La menſa è vna dolce corda.* Quo etiam ſpectat; τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης τοῦ μεθύοντος. Quod in corde ſobrij, id in linguâ ebrij: &, quod cenſet Plato, referente Plutarcho In prooe. 3. Sympoſia. ἐν οἴνῳ μάλιστα καθορᾶσθαι τὰ πάθη τῶν πολλῶν. i. in uino multorum ingenia peruideri; ex eo, ut arbitror Euripidis, citante Athenæo;

Il vino è vna mezza colla. (margin)

κάτοπτρον μὲν εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ. i.
Æs formæ ſpeculum eſt, vinum mentis.

Vide, quæ congerit ex Theognide, Ephippo comico, & alijs in prædicto adagio Parœmiographus.

102 Ex amuſſim reſpondet hæc noſtra parœmia;

Chi due lepri caccia, &c. (margin)

Chi due lepri caccia
Vna non piglia, e l'altra laſcia, illi, quæ extat in Græcorum Collectaneis; ὁ δύο πτῶκας διώκων, οὐδέτερον καταλαμβάνει. i. Duos inſequens lepores, neutrum capit: quando aliquis uno commodo non contentus, plura perſequens, omnibus pariter fruſtatur. Etiam Gloſſa ad l. 3. C. de Aſſeſſo: in u. utrumque feſtinat, citat duos uerſiculos huius ſententiæ, quos, ſi recentium Iuriſconſ. dicta arrident, uide ibi.

103 Circumfertur apud Græcos hic Senarius.

Groſſa teſta non fa ſottil ceruello. (margin)

παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. i. ut uertit D. Hierony. Pinguis uenter non gignit tenuem ſenſum. Quod nos; *Groſſa teſta non fa ſottil ceruello*. Et alibi in Italiâ, *Capo graſſo, ceruel magro*. Nec temerè ita effertur a nobis; inquit enim Polemon in Principio φυσιογνωμονίας. κεφαλὴ πάνυ μεγάλη, δυσαίσθητον, καὶ σφόδρα ἀμαθῆ ἄνδρα δηλοῖ. Et Adamantius περὶ κεφαλῆς. ἡ δὲ μεγάλη πάνυ, δυσαίσθητον, καὶ ἀμαθῆ. Quos auctores ſecutus eſt Albertus Magnus in Compendio Theologiæ: loquens enim De hominis Phyſiognomiâ; Caput, inquit, nimis magnum ſtolidum indicat. Id tamen Gratarolus in Opuſculo ſuo de eodem argumento ita diſtinguit. Caput magnum, cæteris ſignis ingenium denotantibus, eſt bonarum artium receptaculum: ſecus eſt, cum caput magnum eſt, non reſpondentibus cæteris membris. Prouerbij Græci talis a Marſilio Ficino affertur ratio lib. 1. cap. 7. de ſanitate tuendâ. Quin etiam ſi ſatis coquatur (agit de nimio cibo) tamen, ut Galenus ait, animus adipe, & ſanguine ſuffocatus, cœleſte aliquid peruidere non poteſt. Si plura deſideras, uide inibi Parœmiographum, & in Adagio; Anima ſicca ſapientiſſima. Ioan. Scholaſticus in ſimili ſententiâ dixit; θλιβομένης κοιλίας, ταπεινοῦται καρδία. i. Onerato ventre, deprimitur cor.

Tal'è la cagnuola, etc. (margin)

104 *Tal'è la cagnuola,*
Qual'è la Signora.

Extat apud Platonem de Repu. lib. H. ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες, κατὰ τὴν παροιμίαν, οἷαί περ αἱ δέσποιναι. i. Certè enim canes, iuxta prouerbium, quales dominæ. Vnde Clemens Alex. Pædagogi tertio; & Gregorius Palama in Declamatione corporis aduerſus animam; οἵα δέσποινα, τοία χ' ἡ κύων. i.

Qualis

Qualis hera, talis & canis. Eodem pertinent. *Il grege è ſimile al paſto-* *Il popolo è*
105 *re.* † *Il popolo è ſimile al Signore.* Quod poſterius inter alios extat apud *ſimile, &c.*
Iſocratem in oratione Ad Nicoclem. τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσι. i. Totius ciuitatis mores gubernantium ſimiles efficiuntur. Huc pertinet illud Alexidis εἰς δουλείαν.

ἀλλ' ὅτι τὸ πλῆθος, ἐμφερεῖς τοὺς οἰκέτας
ἔχοντας ὄψει τοὺς τρόπους τοῖς δεσπόταις. i.
Ad multitudinem verò [reſpiciens] ſimileis famulos
Cernes ingenijs dominorum.

Cuius rei rationem afferens, ita ſubdit;

τοῖς ἤθεσιν γὰρ τοῖς ὑπηρετοῦσι, καὶ
προσέχουσα τούτοις ἡ φύσις κεράννυται. i.
Moribus enim obſequentibus etiam
Se accommodans horum natura commiſcetur.

106 *Quell' è tuo nimico,*
Ch' è di tuo uficio. Et ſimpliciter;
L'aſtio è fra gli arteſici. Effertur etiam.
Ingratitudine ne' Signori;
Inuidia tra' ſeruidori.

φθόνος πρὸς τὸ ἀντίπαλον. i. Inuidia eſt erga æmulos. Thucidides apud Theonem Sophiſtam in cap. περὶ ἐγκωμίου. Huc ſpectat illud Heſiodi notiſſimum. κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων. i. Figulus figulo inuidet, & faber fabro.

107 *Amici da ſtarnuti,* *Amici da*
Il più, che ne caui, è vn; Dio t'aiuti. *ſtarnuti,*
Pulcherrimè ad nos peruenit ex Theognide, in amicos verbotenus, ut *&c.*
alij dicunt. Eius verba ſunt hęc. μέχρι προσηγορίας φίλοι. ideſt, Salute tenus amici.

108 Non poſſum non innectere illud Theocriti, præſertim cum ab alijs in *Godofre-*
Adagiorum catalogum redactum ſit. κενὸν τὸ φίλαμα, λέγουσι. i. Inane oſcu *dus Cēt. 2.*
lum eſſe dicunt. Edyllio. 27. Vulgus iuuenum laſciuiorum. *Il bacio,* &c. *Il bacio,*
Vanum nempe ſignificans oſculum, quod Venus quintâ parte ſui necta- *&c.*
ris non imbuerit. Vnum prorſus ſilentio inuoluo ſimile illi, quod Antianira Amazonum regina, demirantibus, quòd nupſiſſet claudo, ſatis Cynicè reſpondit, ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. i. Claudus optimè uirum agit. Apophthegmatum lib. 8.

109 Hæc ad verbum deſcripta ſunt ex Parœmiographo. Plato in Philebo oſtendit, prouerbium a pueris vſurpatum, non oportere repoſci, quod ſemel datum eſt. ἡμεῖς δὲ δὴ λέγομεν, καθάπερ οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι. Nos autem dicimus id, quod ſolent pueri; quæ rectè data ſunt, non licere rurſus eripi. Et paulo poſt. Simile quiddam & hodie iactatur inter pueros, vbi quis, quod dedit, repoſcit. Adeò dicta huiuſmodi per tot ſæcula, pérque tot nationes ad nos vſque demanârunt. Hactenus Parœmiographus. Adagium noſtrorum puerorum eſt hoc.

Chi

Chi dà, e ri-toglie, &c.

Chi dà, e ritoglie,
Il diauol la raccoglie.

Circumfertur etiam aliud huic omnino non diſſimile de eo, qui promiſſis non ſtet;

Chi promette, e non attiene,
L'anima ſua non ua mai bene.

Cui confine illud, quod alicubi;

Detto ſenza fatto
Ad ognun par misfatto.

Ogn'un a-ma la giu-ſtizia, etc.

110 Notare uolentes, uitium commune eſſe omnium hominum, ut cupiant, cum delinquentibus ſummo iure agi; ſi verò ipſi aberrent, mitiùs, dicere ſolemus; *Ognun' ama la giuſtizia a caſa d'altri*. τοῖς μὲν παρ' αὐτοῖς τὸ δικαίως ἄρχειν ζητεῖ· πρὸς τὲ τοὺς ἄλλους οὐδὲν μέλει τῶν δικαίων. i. Quiſque in ſeipſum iuſtè imperare quærit; in alios iuſtorum nullam curam gerit. Ariſtot. in 7. Polit.

111 Iuxta ea, quæ inquit Auſonius de Fortunæ varietate:

Fortuna nunquam ſiſtit in eodem ſtatu.
Semper mouetur: uariat, & mutat uices,
Et ſumma in imum uertit, ac uerſa erigit. Dicimus nos:

Queſto mō-do e fatto a ſcale, &c.

Queſto mondo, è fatto a ſcale;
Chi lo ſcende, e chi lo ſale.

Sed hic confer quæſo, quæ affert Euſtathi. Odyſſ. κ. in fin. ὅτι δὲ ἡ κλίμαξ καὶ σύμβολον ὑποβάλλει τύχης ἀστατούσης διὰ τὸ τοὺς μὲν ἀνάγειν ὑψοῦ κατ' εὐπραγίαν, τοὺς δὲ ἀνάπαλιν ταπεινοῦν, ἐδήλωσεν ὁ σοφὸς Πιττακός. ὃς ἐν Μιτυλήνῃ ἀνετίθει ἐν τοῖς ἱεροῖς κλίμακας. αἰνιττόμενος, φασί, τὴν ἐκ τύχης ἄνω, καὶ κάτω μετάστασιν. ὡς τῶν μὲν εὐτυχούντων ἀνιόντων, καταβαινόντων δὲ τῶν ἄλλως πασχόντων. i. Quòd autem ſcala præſtet etiam ſymbolum fortunæ inſtabilitatis, eo-quòd alios quidẽ altè tollit ob proſperitatem, alios verò contra deprimit, demonſtrauit ſapiens Pittacus: qui in Mitylenes templo ſcalas appendit, obſcurè notans, inquiũt, fortunæ ſurſum, ac deorſum mutationem; quaſi qui proſperè agunt, aſcendant, deſcendant autem, qui aliter patiuntur. Dicimus etiam;

Queſta ruota ſempre gira;
Chi ſtà lieto, e chi ſoſpira. i.
Hæc vſque rota vertitur; hic ridet, ille gemit. Et uulgi fæx:

Queſto mō-do è fatto a ſcarpette, &c.

Queſto mondo è fatto a ſcarpette,
Chi ſe le caua, e chi ſe le mette, i.
Hic mundus eſt ut calceus; alter exuit, alter induit.

Simile his uidetur aliquâ ex parte, q̃d cecinit Hom. de humanâ fragilitate.

ἀνθρώπων γενεή, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει. i.
Hominum generatio hæc quidem exoritur, illa verò deſinit. Ex noſtris non longè diuerſum illud; *Oggi a me, domane a te.*

To' la trō-ba. Chiamā'l Barlacch.

112 Aliquem audientes, qui ſua facinora palàm narret omnibus, ipſum humaniter reprehendentes, dicere ſolemus; *Tu aureſti a tor la tromba. Tu aureſti a chiamare il Barlacchia*: quæ duo adagia optimè congruunt cum

cum loco Achillis Tatij de Amore Leucip. & Clitiph. lib. 8. αὕτη δὲ οὐχ ὑπὸ σάλπιγγος μόνον, ἀλλὰ καὶ κήρυκι μοιχεύεται. i. Mulier autem iſta non modò tubâ, verùm etiam præcone adhibito, obſcœnè ſe oblectat. Dicimus etiam in ſimili propoſito. *Aureſti a andar col cembolo in colombaia.*

113 Petrus Victorius, quem ſemper cum alijs viris illuſtribus honoris cauſsâ nominatum uolo, Vari. lecti. lib. 19. cap. 1. animaduerſo, Aſtyanactis iactum ab Euripide In Troadibus appellatum fuiſſe πήδημα, quod eſt ſaltus; quaſi puer non a Græcis è muris ciuitatis deturbatus eſſet, ſed ſpótè deſilijſſet, ita ſubdit. Nos quoque patrio ſermone, rem ſimilem ſignificantes, eodem pacto uerbum transferimus: uenit enim in conſuetudinem uox hæc apud nos: dicimtque uulgò, cum id ipſum exponere uolũt, intelligo, inquam, exturbatum eſſe quempiam ex alto loco, ut interea. *Il ſalto di Baldaccio*, quod ex hiſtoriâ ſumptum eſt. Fuit enim olim centurio, quod etiam rerum noſtrarum ſcriptores memoriç mandârunt, qui, cum ſuſpectus, inuiſúsque eſſet illis, qui tunc ciuitate potiebantur, exturbatus, indictâ cauſsâ fuit è feneſtris publici palatij, atque ita interfectus: Baldaccius autem ipſi nomen erat. Hinc autem, ut ex plurimis alijs rebus, perſpici poteſt ſimilitudo noſtri cum Attico ſermone. Hactenus Victo. Quod igitur nos dicimus; *Il ſalto di Baldaccio*; Grecè efferri poſſet; ἀστυάνακτος πήδημα. i. Aſtyanactis ſaltus. *Il ſalto di Baldaccio.*

114 Ex eo, quòd Comœdia res lætas, Tragœdia uerò triſteis continet, factus eſt locus Adagio, vt, ſiquando in ludis, uel feſtis aliquid mali accidat, dicamus; *La Commedia s'è conuertita in Tragedia*: δρᾶμα ἐκ κωμικοῦ τραγικόν. i. E' Comico Tragicum Drama. Agathius Scholiaſticus Epigr. lib. 7. Idem ualet βοιώτιος νόμος. i. Bœotica cantilena. Zenodo. *La Commedia s'è conuertita in Tragedia.*

115 Hæc parœmia indicat, hominum mentem ex operibus cognoſci. *Ogni albero ſi conoſce al frutto.* ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. i. Omnis arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. D. Lucas Euang. cap. 6. *Ogn' albero ſi conoſce al frutto.*

116 Iuxta dictum illud Dionyſii Mileſij apud Philoſtratum De Vitis Sophiſt. lib. 1. χρὴ τοῦ μέλιτος ἄκρῳ δακτύλῳ γεύεσθαι. i. Mel ſummis digitis delibandum. De quo argumento extat Diſtichum in primo Anthologiæ auctoris incerti;

πᾶν τὸ περισσὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς,
ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. i.

Ingratum eſt, quicquid nimium eſt. Sic ſemper amarum eſt,
Vt uerbum uetus eſt, mel quoque, ſi nimium eſt.

Ita uertit Thomas Morus. Iuxta, inquam, hæc dicta nos quoque ita admonemus, in omni re ſeruandum eſſe modum. *Biſogna ſeminar con la mano, e non col ſacco.* τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ τῷ θυλάκῳ. i. Manu ſerendum, non thylaco. Corinnę ad Pindarum poëtam, ut refert Plutarchus. Dicitur in eodem propoſito. *S'intend' acqua, e non tempeſta.* Et ἀπλῶς. *Ogni troppo è troppo.* *Biſogna ſeminar con la mano, &c.*

117 Vlyſſes, ut alibi recenſuimus, antequam Alcinoo ſuas miſerias narrare

rare inciperet, maximè odioſum appellauit uentrem, qui quantumuis grauibus ærumnis obrutum, vel inuitum ſui recordari imperat. Huic ſententiæ affinis eſt noſtra parœmia; *Cane affamato non teme baſtone*, quę optimè illi congruit; ὄνος πεινῶν, ῥοπάλου ἀμελεῖ. i. Aſinus eſuriens, fuſtem negligit. Citatur ab Ariſt. in Ethi. Nicom. lib. 3.

Cane affamato non teme baſtone.

118 Significare volentes, non bene inter ſe conuenire diuerſarum facultatum profeſſores, vt puta mercaturæ, ac literarum ſtudioſos, ſacrarum, & profanarum rerum ſectatores, dicere ſolemus. *I Giudei non iſtanno bene co' Sammaritani*. οὐ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. i. Non habent commercium Iudæi cum Samaritanis. D. Ioan. in Euang. c. 4.

I Giudei nõ iſtanno bene, &c.

119 Quoties alius pro alio pœnas luit; nempe alius peccat, & alius plectitur, quadrant hæc adagia. *Vn fa'l peccato, e l'altro la penitenzia. Ha portato la pena il giuſto pel peccatore*. Audiui etiam non ſemel; *Il porco paſi le pene del cane*, ex eo ad verbum; τὸ κυνὸς κακὸν ὗς ἀπέτισεν. i. Canis peccatum ſus dependit: Recenſet Parœmiogra. nec de origine eius quidpiã. Eodem pertinet illud Eubuli Comici; ἂν ὁ μάγειρος ἐξαμαρτάνοι, τύπτεται αὐλητής. i. Vbi coquus peccauerit, tibicen cæditur. De hoc argumento extat Emblema Alcia.

Arripit vt lapidem catulus, morſúque fatigat,
Nec percuſſori mutua damna facit:
Sic plerique ſinunt veros elabier hoſteis,
Et quos nulla grauat noxia, dente petunt.

Il porco paſi le pene del cane.

120 In Euangelio D. Lucæ cap. 6. legitur hæc ſimilitudo; μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται; i. Nunquid poteſt cęcus cæcum ducere? nónne ambo in foueam cadent? Vnde origo Prouerbij: *S'un cieco guida l'altro, tutti due caggion nella foſſa*, i. Si cęcus cæco dux, ambo in foueam cadunt. Quod planius affertur a D. Matthæ. cap. 15. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. i. Si cæcus cæco dux eſt, ambo in foueam cadent. Valet autem e.g. Ignaro ignarum docente, nihil proficitur.

S'un cieco guida l'altro, &c.

121 μετρανέμειν τὰ δίκαια. i. Menſuras tribue iuſtas; Phocylidæ præceptũ, iuxta quod Florentini, verentes, ne menſuris ab aliquo decipiantur, ei dicere ſolent; *Caro mi vendi, e giuſto mi miſura*. Idem Phocyl. dixit; πᾶσι δίκαια νέμειν. i. Omnibus iuſta tribue.

Caro mi uendi, &c.

122 τῆς παιδείας, ἔφη, τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικράς, γλυκὺν δὲ τὸν καρπόν. i. Diſciplinæ, dixit, amaras quidem eſſe radices, fructum verò dulcem. Apophthegma Ariſtot. apud Laërti. in eius vitâ: quo indicauit, aditum quidem ad literarum ſtudium eſſe difficilem, multiſque laboribus virtutem acquiri; ſed ipſius poſſeſſionem fore ſuauem, atque iucundam. Quod optimè etiam Horatius videtur expreſſiſſe.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecítque puer, ſudauit, & alſit.

Nos dictum Ariſtot. ſiue Demoſthenis (huic enim tribuit Antonius Monachus)

Digitized by Google

nachus) ita enunciamus, *Le radici della virtù ſono amare, ma i frutti dolci*. Etiam Muretus in Sententijs; *Le radici della Virtù ſono amare, &c.*

Principio ſtudij radix inamœna uidetur;
Sed profert dulceis paruo poſt tempore fructus.

123 Indicare volentes, excelſos animos humilia deſpicere, vel ipſa non curare, dicere ſolemus; *L'aquila non piglia moſche*. ἀετὸς οὐ θηρᾷ τὰς μυίας. i. Aquila non captat muſcas. Parœmiogr. Dicimus etiam in ſimili propoſito. *L'aquile non fanno guerra a' ranocchi*. Huc pertinet Hexaſti. Martia. de Leone, & Lepore lib. 1. *L'Aquila non piglia moſche.*

Quid nunc ſæua fugis placidi, lepus, ora leonis?
Frangere tam paruas non didicere feras.
Seruantur magnis iſti ceruicibus vngues,
Nec gaudet tenui ſanguine tanta ſitis.
Præda canum lepus eſt, uaſtos non implet hiatus.
Non timeat Dacus Cæſaris arma puer.

124 Ex eo Ariſtotelis Phyſi. 2. συλλογίσαιτο γὰρ ἄν τις, ἐκ γενετῆς ὢν τυφλὸς, περὶ χρωμάτων. i. Aliquis enim vſque ab ortu cæcus de coloribus ratiocinaretur; originem duxit parœmia. *Il cieco non giudica de' colori*. i. Cæcus non iudicat de coloribus. Sententia planiſſima eſt, A nemine tractandum eſſe de ijs, quæ non nouit, nec ſutorem ultra crepidam, nec fabrum ultra malleum iudicare debere, vt alibi retulimus. *Il Cieco nō giudica de' colori.*

125 Idem valet nobis. *Tien la bilancia del pari*; ac Pythagoræum illud Græcis; μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν. i. Stateram ne tranſgrediaris. Nequid. s. agas præter æquum, & iuſtum. Meminit Clemens Alexan. Strom. lib. 2. *Tien la bilancia del pari.*

126 Parœmiographi inter adagia enumerant, αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη. i. Anima ſicca iubar ſapientiſſimum: quo commendatur ſobrietas. Hanc autem cenſeo non minus commendatum iri altero illo; ὁ οἶνος οὐκ ἔχει πηδάλιον. i. Vinum non habet clauum. Nam, vt inquit Horat. Satyr. lib. 2. Eclo. 2. —corpus onuſtum

Heſternis vitijs animum quoque prægrauat vnà,
Atque affligit humo diuinæ particulam auræ.

Obrutâ igitur ratione, quæ gubernatoris inſtar humanos affectus moderatur, homo cuncta immodicè, ac perperam facit. Nos Athenæi prouerbium (extat vbi de potationibus diſſerit) ita ad verbum efformimus. *Il uin non ha timone*. *Il uin non ha timone.*

127 *Al buio tutte le donne ſono a vn modo*. λύχνου ἀρθέντος, γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. i. Sublatâ lucernâ, nihil intereſt inter mulieres. Quo innuimus ſtultum eſſe ſtudium libidinoſorum hominum in conſectādis mulierum formis. Eſt apud Plutar. Peſſimè verò interpretatur Parœmiographus, vt animaduerterunt Galli. Vulgus in non diſſimili propoſito effutit prędicto non admodum diſſimile. *Ogni cuffiaccia ſerue per la notte*. *Ogni donna al buio è a un modo.*

128 οἱ νεκροὶ οὐ δάκνουσιν. i. Mortui non mordent. Refertur a Plutar. in vitâ

Q Pom-

Can morto non morde.

Pompeij; vnde ipſius quoque origo percipi poteſt. *Can morto non morde.* Idem illi, *Huom morto non fa guerra*; de quo alibi.

Non ſi può eſſer giudice, e parte.

129 *Non ſi può eſſer giudice, e parte*. Nemo debet eſſe iudex in cauſsâ ſuâ. l. penulti. π. de Arbi. l. Qui iuriſdictioni π. de Iuriſdi. Omni. Iudi. Quò pertinent illa Græcorum.

κατηγορεῖν οὐκ ἔστι, καὶ κρίνειν ὁμοῦ. i.
Non licet ſimul accuſare, & iudicare. Menan.

ἴδιον δύναται κατήγορος εἶναι, καὶ δικαστής. i. Nemo poteſt ſimul eſſe accuſator, & iudex. Plutar. in Apophth. Imperato.

Il tordo ſi fa la pania da ſe ſteſſo.

130 Siquis ſui mali ſibi fons, & origo fuit, tunc quadrat hæc parœmia. *Il tordo ſi fa la pania da ſe ſteſſo.* κίχλα χέζει αὑτῇ κακόν. i. Turdus ſibi malum cacat. Parœmiogra.

131 Ariſtoteles Oeconomicorũ primo, vbi Oeconomo leges præſcribit, inter cætera inquit. καὶ τὸ τοῦ πέρσου, καὶ τὸ λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς, τί μάλιστα ἵππον πιαίνει, ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς, ἔφη. ὁ δὲ λίβυς ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη, ἔφη. i. Et Perſæ, & Lybici dictum bene ſe habet. Ille enim interrogatus, quid maximè equum ſaginet, oculus domini dixit. Libycus verò rogatus, Quodnam ſterquiliniũ

L'occhio del padrone, &c.

agro optimum ſit, Domini, inquit, veſtigia. Hinc duæ noſtræ Parœmiæ uulgò tritiſſimæ. *L'occhio del padrone ingraſſa'l cauallo.* i. Oculus domini

Il piè del padrone, &c.

132 ſaginat equum. † Et, *Il piè del padrone ingraſſa'l campo*. i. Pes domini impinguat agrum. Plura congerit Parœmiogra. in Adagio; Frons occipitio prior; De quo nos lib. 7. meminerimus.

La Sibilla ha parlato.

133 Siquando e.g. difficillimam quæſtionem ſciolus ineptè diſſoluerit, ειρωνικῶς dicere ſolemus. *La Sibilla ha parlato.* ταῦτ' εἶπε σίβυλλα. i. Sibylla effata eſt. Ariſtophan. in Pace. Dicimus etiam Chriſtianorum more; *Il Profeta ha parlato.* Et q. αἰνιγματικῶς, *La bocca della verità*.

Mandar da Erode a Pilato.

134 Qui a iudice iniuſto ad iniuſtiorem, vel, qui ab vno auxilium petens, ad alterum ire iubetur, quò ſic ludificetur, dicitur a nobis, *Eſſer mandato da Erode a Pilato.* i. Mitti ad Herode ad Pilatum. Procul dubio ex D. Lucæ, cap. 23. ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. i. Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus ſuis, cúmque illuſiſſet, indutum veſte ſplendidâ remiſit ad Pilatum. Meminit Polyd. Virgil.

Il topo è rimaſto nella trappola.

135 Si quis rectè, meritòque deprehenſus ſit, vnde facilè credamus pœnas eſſe luiturum, dicere conſueuimus. *Il topo è rimaſto nella trappola.* εἵληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν. i. Decipula murem cepit. Parœmiogr. In naſſam incidit. Idem. Eiuſdem farinæ ſunt; *Il topo è caſcato nell'orcio. E' rimaſto alla ſchiaccia. E' rimaſto al calappio. E' ſtato giunto al boccone. Il tordo è rimaſto alla ragna.* Quò reſpexit Dan. Para. Cant. 9.

Che già per lui carpir ſi fa la ragna.

136 *Auere il vento in poppa.* ἐξ οὐρίας πλεῖν. i. Secundo uento nauigare. D. Greg. De eo, cui fortuna arridet, vt his terris omnia ſecunda habeat. *Ha il vẽto in poppa.*

137 Minimum contentionis principium maximas interdum excitare diſcordias, hac parœmiâ ſignificari ſolet. *Di piccola familla ſpeſſo naſce un gran fuoco.* ἀπὸ σπινθῆρος μικρᾶς πληθύνεται ἀνθρακιά. i. De paruâ ſcintillâ magnum ſæpe excitatur incendium. Siracides 2. Notat Gilber. Cogna. Alius ita uertit; *Di piccola familla, etc.*

Fauillâ ex vnâ magnus ignis naſcitur.

138 Optimè, niſi fallor, congruit noſtra parœmia antiquæ illi, quam profert Euſtath. in Comm. Ilia. χ, ἔστι λόγος παλαιὸς, ἀνδρῶν μὲν εἶναι τὸ πράττειν, γυναικῶν δὲ τὸ λαλεῖν. i. Antiquum eſt prouerbium; facere virorum eſſe, loqui uerò, mulierum. Noſtra eſt; *Le parole ſon femmine, e' fatti ſon maſchi.* Valétque, Vbi factis opus eſt, verba non ſufficiunt. Quod optimè Demoſthe. in Olynthi. B. ἅπας μὲν λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται, καὶ κενόν. i. Omne verbum, ſi facta abſint, ſtultum videtur, & vanum. *Le parole ſon femmine, &c.*

139 Cum variæ ſint hominum voluntates, aliiſque alia probentur, eueni re ſolet, vt, quæ vni arrident, alteri diſpliceant. Hinc, ſicui vitio detur, quòd e.c. mulierem diligat formâ non admodum venuſtâ, ipſe ad talem parœmiam ſuæ defenſionis gratiâ confugere ſolet. *Non è bel quel, ch'è bello, ma quel, che place.* ὄντι τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται. i. *Non è bel quel, ch'è bello, &c.*

Quæ minimè ſunt pulcra, ea pulcra videntur amâti. Ex Theo. Bubul.

140 Nemini in patriâ meritum honorem exhiberi egregio illo dicto ſignificamus; *Neſſun Profeta è nella patria caro.* οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. i. Nemo propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ. D. Lucas. Euang. cap. 4. Et D. Ioan. ibidem. προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. i. Propheta in ſuâ patriâ honorem non habet. Turtur optimè morem hunc hominum notauit. Cum pſittacus in caueâ eburneâ, argenteis contextâ virgis, precioſis aleretur cibis, alijs auibus ipſo non inferioribus in ſordido loco fame laborantibus, non mirum eſt, inquit, ſi nobis occidentalibus præponatur auis orientalis: *Neſſun Profeta, &c.* *Apologus.*

Deferre nulli honorem ſua patria ſolet.

Huc pertinet locus ille Ennij in Medeâ;

Multi ſuam rem bene geſſere, & publicam
Patriâ procul; multi, qui domi ætatem agerent,
Propterea ſunt improbati.

Meminit Cice. Epiſt. Familia. lib. 7. ſcribens ad Trebatium.

141 Tonitrus imbrem antecedit. Sapiens ille, qui peſſimæ vxoris maledicta cũ fortiter tuliſſet, poſtea ab eâdem aquâ cõmadefactus eſt; nónne, inquit, prædixeram, ὅτι Ξανθίππη βροντῶσα, καὶ ὕδωρ ποιήσει; Xanthippen, vbi tonuiſſet, aquâ pluituram eſſe? Vtimur & nos, vbi minas excipiunt verbera: & Celtæ, *T ant tonne, qu'il pleut.* Hactenus Gilb. Cogna. Etiam Itali in hoc propoſito inquiunt; *T anto tonò, ch'e' pionne.* *Tanto tonò, ch'e' pionne*

142 Non ſine multo ſudore, atq; algore virtutis gloriã acquiri, cũ ſudor Dei iuſſu, ut cecinit Heſiodus, virtuti πρόδρομος ſit, ita denotare ſolemus;

In fama nõ ſi viene, etc.

In fama non ſi vien ſotto la coltre.

ἡδέως ζητῶν βίον, ὐκ εὔκλειαν εἰσεκτήσατο. i. Molli vitæ ſtudens, gloriam non eſt adeptus. Euripi. καθεύδων μὲν ὐδεὶς, ὐδενὸς ἄξιος. i. Nullus dormiens, alicuius rei eſt. Plato lib. 7. de leg. Noſtra parœmia, ut cenſeo, originem traxit ex loco Dan. Inf. canti. 24.

Omai conuien, che tu coſì, ti ſpoltre:
Diſſe'l maeſtro: che, ſeggendo in piuma,
In fama non ſi vien, ne ſotto coltre:

143 Admonentes aliquem, ne ſibi malum imprudenter acceſſat, ſopitum v. g. ſuſcitans odium, vel quid ſimile temerè agens, vulgò dicimus. *Non iſtuzzicare il formicaio.* Formicarum nidos ne inſpires. A Græcis unico verbo; μὴ μυρμηκιᾶν. Quaſi dicas, Ne formiceris. Notat Parœmiographus, atque inibi parœmiæ originem affert, ex eo ſcilicet, quòd, qui inſpirant, vel aperto ore loquuntur in formicarum cauernulas, his lingua ulcere intumeſcit, atque inflatur. Plura vide ibi.

Stuzzicare il formicaio.

144 Ariſtoteles Ethicorum Nicomache. lib. 1. diſſerens de ſummo bono, affirmat, ipſum neque in voluptate, neque in honore conſiſtere poſſe. Ratio, cur in honore non exiſtat, huiuſmodi redditur: δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ. &c. i. Videtur enim [honor] potius eſſe eorum, qui deferunt; quàm eius, cui defertur. Hinc apud Græcos vulgò iactabatur; Qui alium honorat, ſe ipſum honorat. Cuius prouerbij meminit D. Chryſoſto. in Homi. 25. Epiſto. ad Hebræ. Florentiæ tritiſſimum eſt; *L'onore è, di chi lo fa.*

L'onore è di chi lo fa.

145 Tutum non eſſe ex oris facie quempiam iudicare, ſed cuiuſque actiones perpendendas, atque inde iudicium ferendum, præcepto illo admonemur; προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. i. Cauete vobis a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Vnde nos; *Tal ſembra in viſta agnel, che dentro è lupo.* i.

Multi extrinſecus agni, qui intrinſecus lupi.

Tal ſembra in viſta agnel, &c.

146 Qui modò hoc, modò illud loquitur, i. fallax, & fraudulentus, dicitur, à nobis, *Auer due lingue*; Et, qui aliud clauſum in pectore, aliud in linguâ promptum habet, *Auer due cuori.* Item, ſi quis coram ſe amicum præſeferat, clam verò hoſtili inſectetur odio, hic dicitur. *Auer due viſi.* γλῶσσα δίσση. i. Duplex lingua, in ſuperiorem ſententiam vſurpatur a Si-

Ha due lingue.

Ha due cuori.

147 racide cap. 28. † καρδία διπλῆ. i. Cor duplex, pro fraudulento notatur a Parœmiogr. Et ἀμφιπρόσωπος ἑρμᾶς. i. Bifrons Mercurius, a nobis ex Nazianzeno ſupra affertur. Tria hæc pulcherrimè, ut mihi uidetur, comprehendit noſter Florentinus ſuo apophthegmate. Cuidam enim coram laudanti opus, quod clam lacerabat; Apage te, inquit; Duplici cordi, linguæ, vultui credi non poteſt. Ipſe ita protulit. *Eh lieuati, A chi ha due cuori, due lingue, e duo' uolti, non ſi può credere.*

Apophthegma.

148 Ex eo, quod dicebant Græci ex Nebulis Ariſtophanis *οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα*. i. Nihil ad farinas; ſignificare volentes, quo de agebatur, nihil vtilitatis afferre, cenſeo deduxiſſe noſtros; *Queſto non fa farina*; Cuius ſententia talis eſt; Iſtud ad propoſitum noſtrum nihil pertinet, & ad farinas.i.ad vtilitatem capiendã, vel non capiendã neque prodeſt, neq; obeſt. *Non fa farina.*

149 Romanus ſedendo vincit; valet nobis, ut alibi notatur; *L'huom ſauio piglia la lepre col carro*. Animaduerto in præſentiã *τὸ Pigliar la lepre col carro*; mihi enim optimè congruere uidetur cum dicto illo Plutarchi, quo utitur in Comment.de Animi tranquillitate; *βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν*. i. Boue leporem uenari. Quòd autem longè diuerſa uideatur eſſe ſententia noſtri, & illius, id ego, ne etiam, atque etiam idem repetam, in hoc meo propoſito ſusque, deque habeo. *Pigliar la lepre col carro.*

150 Iuxta illud, quod aliàs recenſuimus; Non loca uiris, ſed uiri locis dignitatem conciliant, dicitur ab Italis; *Dou'è il Papa, quiui è Roma*. i. Vbi Papa, ibi Roma. Noſtrum uidetur originem traxiſſe à dicto Pompeiani apud Herodianum lib.1. non longè a principio in oratione, qua perſuadebat Commodo recens ad Imperium elato, ne prius Romam rediret, quàm Barbaros ad Iſtrum coëgiſſet. *ἐκεῖ τε ἡ ῥώμη, ὅπου ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ*. i. Roma illic eſt, ubi eſt Imperator. *Dou'è'l Papa, quiui è Roma.*

151 Vino ſapientiam obumbrari, dixit Plini.lib.23.cap.1. Pro quo dicto uulgò uſurpatur a nobis parœmia illa; *Vin dentro, ſenno fuori*. *οἶνος τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς ἀμβλύνει, καὶ τεθολωμένον ἐργάζεται*. i. Vinum ſapientiam hebetem, turbidámque reddit. Gale.de Tuen.ualetu.lib.1.cap.11. *Vin dentro, ſenno fuori.*

ὁ πολὺς ἄκρατος ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν.

Multum merum te parùm ſapere cogit. Menand.

Potus ſatietas mentis obtundit aciem. D.Leo Pontifex, fortaſſe ex eo D. Baſilij; *ἀμετρία οἴνου λογισμὸν κατασβέννυσι σώφρονα*. i. Immoderatus uini potus rationem temperantem extinguit.

152 Significare uolentes, aliquem nihil ad propoſitum reſpondere, nihilq; agere, dicere ſolemus. *Tu ſogni*. In quam ſententiam optimi ſcriptores Græci, ac Romani vſurpârunt verbum, quod idem ualet. *ὀνειροπολεῖς*. i. Somnias. Themiſtius in Paraphraſi librorum de Animâ. Quid ſomnias? Plau.in Moſtella. & Ruden. *Tu ſogni.*

153 *Non è buon Re,*
Chi non regge ſe. i.
Non eſt vtique bonus rex, qui ſe non regit.

Non è buõ Re, &c.

Qui ſcilicet ſuos affectus non uincit, fortis ac probus appellari nõ poteſt. Huc pertinet illud Solonis. Populi rector prius ſe, quàm populum rectè inſtituere debet. Sed cum Etruſco optimè congruit, quod refert Stobæus de Catone Sermone 44. *κάκιστος ὁ ἄρχων ἐστὶν, ὁ ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενος*. i. Peſſimus eſt princeps, qui ſibi imperare nequit.

154 Iuxta Horatianum illud,

Do-

Doctrina ſed uim promouet inſitam,
Rectique cultus pectora roborant,

Nutritura, paſſa natura.

Dicimus nos; *Nutritura*
Paſſa natura. i.
Naturam ſæpius ipſa doctrina ſuperat.

Cui conſona ſunt illa; ἐκ μελέτης πλείους, ἢ φύσεως ἀγαθοί. i. Plures ſtudio boni ſunt, quàm naturâ. Anaxandrides. τέχνη καὶ φύσιν οἶδε βιάζεσθαι. i. Ars vel naturam frangere poteſt. Heliodo. in Aethiopi. Si plura deſideras, vide Plutarchi Opuſculum de Liberis educandis. Prædicto affine;
Diligenzia
Paſſa ſcienzia. Cum quo ſatis congruit illud Antiphanis;
τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται. i.
Omnia diligentiæ ſubijciuntur. Nec longiùs; Cura in omni re plurimum ualet. Leoſthe. Coluan.

Dal detto al fatto, &c.

155 Ex illo ſimplici dicto; *Si dicon molte coſe, che non ſi fanno*. Multa dicuntur, quæ non fiunt. Extat in l. Sciendum §. dictum ff. de Aedili. edict. effertur a nobis παροιμιακῶς.
Dal detto al fatto
C'è un gran tratto.
ἕτερόν τι ἐστι τὸ λέγειν τὸ πεποιθέναι. i.
Aliud eſt dicere, aliud eſt facere. Philippus Comi. Ita uertit Hertelius. πλεῖστον κεχώρισται τότε εἶναι, καὶ τὸ φάσκειν. i. Inter rem ipſam, ac ſermonem plurimum intereſt.

Egli è vn dormi.

156 De homine ſtupido, & in rebus agendis parùm, aut nihil attento; *Egli è vn dormi*. ὑπνομεσός. i. Somni plenus. Ariſti.

Nauiga ſecõdo i vẽti.

157 Fortunam præſentem boni conſulendam, ſcenæque, ac temporibus inſeruiendum. *Nauiga ſecondo i venti, Muta le vele ſecondo i venti*.
καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι. i.
Tempori inſerui, nec ſpires contra uentos. Phocyl.
πλεῖ κατὰ πορθμόν: πλεῖ κατὰ δαίμονα. i. Nauiga ſecundum fluuium. Nauiga ſecundum fortunam. Apud Stob.

Far di vna moſca vn Liofante.

158 Qui res exiguas uerbis extollit, atque amplificat, dicitur a nobis; *Far di una moſca un Liofante*; qua parœmiâ vſus eſt Lucianus in muſcæ encomio. ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν. i. Elephantum ex muſcâ facere. Eodem ſpectare uidentur; Arcem ex cloaca facere. Cice. Pigmæum coloſſo impõnere. Braſſica. ex Philoſtrato. τὸν ὀβολὸν ὑπὲρ τοὺς θεοὺς ἄγειν. i. Obolum ſuper Deos euehere. Nazianz. in priore Inuec. in Iulia.

Veggõ più quattr'occhi, che due.

159 Cum Philautia, omnis malitiæ radix, quaſi uiſum obnubilet, cæcoſque reddat; nos, alteri conſulere uolentes, ut in rebus ſuis ſibi omnino non fidens, cum alijs ipſas communicet, dicere ſolemus; *E' veggon più quattr'occhi, che due*. πολλοὶ πλειότερον ὁρῶσι τοῦ ἑνός. i. Multi plus uident, quàm unus. Polyſtratus apud Lucia. in Dialogo ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Alij uertunt; Plus uident oculi, quàm oculus. De noſtro meminit noſter Victorius

ctorius in Comment. lib. 3. Ariſtot. de Rep. non longè a fine.

160 *Le moſche uoglion far guerra all'aquile.* αἰετὸν κορώνη ἐρεσχελεῖ. i. Aquilam cornix prouocat. Parœmiogra. Huic parœmiæ locus erit, ſiquando humillimæ conditionis homuncio, qui nec lædere, nec prodeſſe poſſit, malum interminari uideatur egregio, ſummóque uiro. *Le moſche uoglion far guerra, etc.*

161 Qui admonere uolunt, non ſemper brutorum inſtar uentri indulgendum, ſed quandoque inediâ ipſi obſtandum, dicere ſolent;

Chiudi gola,
E paſſi ora.
γαστρὸς δὲ πειρῶ πᾶσαν ἡνίαν κρατεῖν. i.
Ventris omnem habenam comprimere ſtude.

Nonnulli breuiùs; Ventris omnem habenam comprime. In Menand. Fragm. *Chiudi gola, &c.*

162 De homine ſupra modum taciturno; *Egli è più muto d'un peſce.* ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων. i. Magis mutus ipſis piſcibus. Lucianus in Indoctum, & in Gallo. Vide Parœmiogr. *Più muto d'un peſce.*

163 Compeſcendam eſſe linguam; *E' meglio ſdrucciolar co' piedi, che con la lingua.* i. Præſtat pedibus labi; quam linguâ offendere. Ex eo Socratis, ſeu Democriti; κρεῖττόν ἐστι τῷ ποδὶ ὀλισθαίνειν, ἢ τῇ γλώσσῃ. i. Præſtat pede, quàm linguâ labi. Citatur a Maxi. De linguâ coërcendâ uide multa in Parœmiâ; *La lingua non ha oſſo, &c.* *E' meglio ſdrucciolar co' piedi, &c.*

164 Siquis uideatur laceſſere, atque irritare eum, qui ſuopte ingenio maledicus ſit, illud proferre ſolemus; *E' gratta 'l corpo alla cicala,* τέττιγα πτεροῦ λαμβάνει. i. Cicadam alâ comprehendit. Ex Lucia. in Pſeudologiſtâ. *Grattare il corpo alla cicala.*

165 *Non tirar tanto la corda, ch'ella ſi rompa.* μὴ ἀπορρήξῃς, πάνυ τείνας τὸ χαλώδιον. i. Ne nimis diſtentum funem rumpas. Ariſtæne. Epiſt. 1. libro 2. Sententia pulchrè elicitur ex proximè præcedentibus, ac ſubſequentibus. Præcedentia, τῆς ἀμετρίας ἀπέχου. i. Tene modum. Subſequentia, μηδὲ λάθῃς λοιπὸν εἰς ἀγερωχίαν μεταβαλοῦσα τὸ φρόνημα. i. Néue imprudens prudentiam uertas in ſuperbiam. *Tirar tanto la corda, ch'ella ſi ſtrappi.*

166 Sic aliquem admonere ſolemus, ut ab æquo, & bono non deflectat: *Cammina per la diritta.*

βάδιζε τὴν εὐθεῖαν, ἢν δίκαιος ᾖς. i.
Incede rectam, ſi uir es iuſtus, uiam. In Comicorum Fragm.

Dicimus etiam quandoque, *Non uſcir di traccia.* Quò reſpexiſſe uidetur Dant. Parad. Cant. 8. in fi. *Cāmina per la diritta.*

Ma voi torcete alla religione
Tal, che fu nato a cingerſi la ſpada,
E fate Re di tal, ch'è da ſermone:
Onde la traccia noſtra è fuor di ſtrada.

Non

Nè di ſtate, nè di Verno, &c.

167 Non ſic ouum ouo, quod aiunt, ut prouerbium hoc noſtrum;

Nè di State, nè di Verno
Non andar ſenza mantello;

Græco illi ſimile eſſe uidetur; βαίτη καὶ θέρευς καὶ χειμῶνος ἀγαθόν. i. Bæta tum hyeme, tum æſtate bona. Bæta eſt veſtis pelliceæ genus, de qua Suidas; qui etiam meminit huius parœmiæ. Vtimur interdum generatim, monendo, omni tempore neceſſaria eſſe ſecum habenda.

Vn ſemina, e l'altro ricoglie.

168 Significare volentes, perſæpe alios laborare, & alios emolumentum percipere, dicere conſueuimus, *Vn ſemina, e l'altro ricoglie*. ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ' ἀμήσονται. i. Alij ſementem faciunt, alij metent. Parœmiogra. Meminit noſter Liberator, ut eſt in Euangelio D. Ioan. cap.4. ubi Theophylactus; λέγων δὲ ἀληθινὸν ὄντι παροιμίαν τινὰ τεθρυλλημένην παρὰ τοῖς πλήθεσι, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. i. Sermonem autem uerum dicit prouerbium quoddam vulgò iactatum, quòd Alius eſt, qui ſeminat, & alius, qui metit. Ex noſtratibus inter cætera eodem pertinent etiam illa. *Vn lieua la lepre, e l'altro la piglia. Vn tende la rete, e l'altro piglia gli uccelli. Vn fa i miracoli, e l'altro raccoglie i moccoli. Vn fa la pallottola, e l'altro la tira.* Et

Come la triglia:
Non la mangia, chi la piglia.

Ha viſto il lupo, &c.

169 De rauco, & qui ſubitò voce ſit priuatus, dici ſolet. *Egli ha uiſto il lupo.* λύκον εἶδε. i. Lupum vidit. Theocr. Edyll. ξ. Quò pertinet illud Virgilij Eclog. Non.

-- lupi Mœrim uidere priores.

Et Plinius lib.8. cap.22. Sed in Italiâ quoque creditur luporum uiſus eſſe noxius, vocémque homini, quem priores contemplentur, adimere ad præſens. Vide Parœmiogra. in Adag. Lupi illum priores uiderunt.

Chi ſà ha due occhi, &c.

170 Quod alij cecinerunt, Sine doctrinâ vitam eſſe quaſi mortis imaginem, & alij ex Græcorum ſententiâ, Eruditionem eſſe humanæ vitæ co lumen, ac fulcimentum, ita παροιμιακῶς enunciatur; *Chi ſa, ha due occhi, non ſà, è cieco affatto.*

διπλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.
Qui literas norunt, duplum, quàm alii vident. In Menand. Fragm. Eodem quoque pertinet alter verſiculus eiuſdem auctoris;

ὁ γραμμάτων ἄπειρος, οὐ βλέπει, βλέπων. i.
Qui literarum eſt expers, non videt, uidens.

Andar fra' più.

171 Quod nos, qui interiere, dicimus; *Eſſere iti fra' più*; nempe ad plureis eſſe profectos, Græcis, ac Romanis videtur fuiſſe commune: Narrat enim Polybius lib.8. Tarentinos ſolitos fuiſſe intra oppidum condere mortuos, antiquo impulſi oraculo, quod iuſſerat, eos cum pluribus habitare, ſi vellent, res ſuas meliùs ſe habere. Oraculum fuit tale;

Oraculum.

ἄμεινον καὶ λῷον ἔσεσθαι σφίσι ποιουμένοις τὴν οἴκησιν μετὰ τῶν πλειόνων. Quod ipſi de mortuis interpretati ſunt. Plautus etiam dixit in Trinummo; Ad plureis penetrare. Meminit Victo. uar. lect. lib.2. cap.7. Adde, ſi uis Ariſti den

Digitized by Google

ſtiden Sophi. Qui in Apologiâ Communi inquit. πορδέδωξ παρὰ τοὺς πλείονας. Et πλείονες οἱ τετελευτηκότες ab Heſychio, νεκροί verò a Suidâ dicũtur. Prædictum oraculum non ita enucleâſſet primus ille Gymnoſophiſta, qui, interrogatus ab Alexandro, pluresne viuos eſſe putaret, an mortuos, *Apophthegma.* viuos reſpondit; mortuos enim non amplius eſſe. Verba Plutarchi, qui huius meminit in Vitâ Alexandri, ſunt hæc; ὁ μὲν οὖν πρῶτος ἐρωτηθεὶς, πότερον οἴεται τοὺς ζῶντας εἶναι πλείονας, ἢ τοὺς τεθνηκότας, ἔφη τοὺς ζῶντας, οὐκέτι γὰρ εἶναι τοὺς τεθνηκότας. Idem valent ſuperiori parœmiæ illa uulgi; *Baſire. Andare a parlare a Pilato. Andare a Maraualde. Tirar le calze*; quo etiam vtitur Brunettus in Epitaphio.

172 Quot malorum in cauſsâ ſit lingua vide in Parœmiâ, *Per la lingua ſi langue*. Nequis igitur ipsâ abutatur, ita monemus; *Tien la lingua a te*; *Tiē la lingua a te.* γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει. i. Linguam ante omnia contine. Sapiens.

173 Iuxta celebre dictum; Pecuniæ omnia parent; ſic intelligimus, quando nummis res agitur, nihil valere vel diſertiſſimi Oratoris eloquentiam; *Quando l'oro parla la lingua non ha forza*; *Quādo l'oro parla, &c.*

χρυσοῦ λαλοῦντος, πᾶς ἀπρακτεῖτω λόγος. i.
Auro loquente, nihil pollet quæuis oratio. Citat Parœmio.

174 De Inuidiâ multa in proximis adagijs. Hac autem parœmiâ ſignificamus, neminem eſſe, qui ſua vtiliter curet, quin a liuido ipſius dente appetatur, ac laceretur. *Aſtio, e'nuidia, non morì mai*. *Aſtio, e'nuidia, &c.*

ἀνὴρ μὲν οὐδείς ἐσθ᾽, ὁ μὴ φθονούμενος. i.
Nullus eſt vir, cui non inuideatur.

Epichar. apud Stobæ. in Sermo. de Inuidiâ.

SENTENTIAE PROVERBIALES Græcis, atque Italis eædem.

175 Cum fœlicitatem comitetur inuidia, miſeratio verò calamitatem: quò reſpexiſſe videtur Heliodorus Aetiopi, lib. 6. οἰκτεῖ μᾶλλον, ἢ φθόνῳ πέλας ἡ πενία. i. Commiſerationi propior eſt paupertas, quàm inuidiæ. Et Sophocles in Aiace Flagelli: πρὸς τὸν ἔχονθ᾽ ὁ φθόνος ἕρπει. i. Ad fœlicem ſerpit inuidia; Vnde Ouidius, Summa petit liuor. Quam ſententiam, vt hoc etiam obiter dicam, nos pluribus modis ſignificare ſolemus; vt παροιμιακῶς: *L'albero più fruttifero è perſeguitato dal verme. La ſaetta non cade in luoghi baſſi. I migliori alberi ſono i più battuti*. Et ἁπλῶς *La miſeria manca d'inuidia*. Cum, inquam, fortunatis hominibus vulgò inuideatur: hinc, vt ex Herodoto in Thaliâ, dicebant Græci; φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶν, ἢ οἰκτείρεσθαι. i. Præſtat inuidioſum eſſe, quàm miſerabilem. Item, κρέσσον οἰκτιρμῶν φθόνος. i. Melius eſt inuidia, quàm miſericordia. Pind. apud Stobæum. *E' meglio eſſere muidiato, &c.* Nos autem; *E' meglio eſſere inuidiato, che compaſſionato*. Et cum Homœoteleuto;

Meglio è inuidia ſopportare;
Che di ſe compaſſion dare.

Idem etiam tali quaſi ænigmate ſignificatur; E' *meglio auer delle corna, che delle croci.* Vbi nota; *Auer delle corna*, ſignificare; Diuitem, atque opulentum eſſe: talibus enim ſunt cornigeri greges, & armenta cornibus inſtructa, vt per illud; *Chi ha capre, ha corna*; quod παροιμιῶδες ἀλληγορικῶς ſumitur; Et eſt alteri ſimile; *Chi ha galline ha pipite.* Item nota *Auer delle croci*; idem eſſe, atque infœliciter res ſuas gerere, aduerſáque uti fortunâ: unde illud: *Ognuno ha la ſua croce.* Quo pertinet Solonis diſtichum:

οὐδὲ μάκαρος οὐδεὶς πέλεται βροτος, ἀλλὰ πονηροὶ
πάντες, ὅσους θνητοὺς ἠέλιος καθορᾷ. i.

Nec beatus eſt ullus mortalis; ſed ærumnoſi
Omnes, quotquot homines ſol aſpicit. Et Menan.

οὐκ ἐστὶν εὑρεῖν βίον ἄλυπον οὐδενί. i.

Non reperitur uita cuiuſquam ſine moleſtiâ. Vel, vt eſt apud Coluan. Vacuam malis uitam inuenire non licet.

Item: τὸ ζῆν ἀλύπως ἀνδρός ἐστιν εὐτυχοῦς. i.

Viuere ſine ægritudine uiri eſt beati.

In eodem quoque ſenſu dicimus. *Ognun ha'l ſuo diauolo all'vſcio.* Quod ſimillimum eſt Virgiliano Hemiſtichio.

Quiſque ſuos patimur maneis. lib. 6.

Ad ſuperiora pertinent. *Nè amor ſenza geloſia, nè gloria ſenz'inuidia.* Hinc ſapiens; τοῖς μὲν διὰ τοῦ ἡλίου πορευομένοις ἕπεται κατὰ ἀνάγκην σκιά· τοῖς δὲ διὰ τῆς δόξης βαδίζουσιν ἀκολουθεῖ φθόνος. i. Eos quidem, qui lucente ſole, iter faciunt, ex neceſſitate ſequitur umbra: Eos uerò, qui per gloriȩ viam gradiuntur, comitatur inuidia. Et Apollodorus Comicus; *Apophthegma.*

πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται. i.

Ad id, quod ſplendidum eſt, facit impetum inuidia.

Heracletus quoque Epheſius in Epiſto. ad Dareum, ut memorat Laërtius in eius uitâ. φθόνος παρίσταται λαμπροφανείαις. i. Inuidia ſplendorem comitatur. Item; *Non è virtù ſenza inuidia.* οὐδὲ κορυδαλλῖς ἄνευ λόφου. i. Alauda non eſt ſine criſtâ. Eunapius Sardianus (quod prouerbium, ſi paræmiographo credimus, ualet etiam. *Non c'è vouo, che non guazzi.* De quo alibi.) Vnde non uidetur longius diſtare illud ex Horatij Ode 24. lib. 3.

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Præterea; *Mal per chi non è inuidiato.*

Miſerrima eſt fortuna, quȩ inimico caret. Publ. Sy. & Sene. Quod optimè expreſſiſſe mihi uidetur Aſtaphium ancilla Plautina in Trucul.

Mauelim mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis.
Nam inuidere alij benè eſſe, tibi malè eſſe, miſeria eſt.
Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.

Citatur & hic uerſus ab Accurſio in L. Vnic. C. de Cadu. Tollend. ad uerbum Inuidioſum non longè à principio.

Inuidioſus ego, non inuidus eſſe laboro.

Huc etiam pertinet dictum illud. Siquando fiat mentio cuiuſpiam rei, quam nos nihili faciendam cenſeamus; de eo, qui ipſam poſſidet, dicere ſolemus; *Abbiſela ſenz'inuidia.* i. Habeat ſine inuidiâ.

176 Quemadmodum nihil eſt uero amico utilius, ita nihil uidetur eſſe cognitu difficilius. Hinc Iſocrates tam multa præcipuè ad Demonicũ: Neminem aſcribendum eſſe in amicorum numero, niſi prius cognitum ſit, quomodo ſe erga alios geſſerit: neque diutius aliquo tanquam amico eſſe utendum, quiu de eo periculum factum ſit. Res autem aduerſas optimum eſſe amicorum indicem, illis uerbis oſtendit: τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγινώσκομεν. i. Aurum quidem igne probamus; amicos uerò in rebus aduerſis cognoſcimus. Ex priori parte deduci poteſt illa parœmia: *L'oro s'affina nel fuoco*: quæ idem *L'oro s'affina nel fuoco.* ualet, ac ſententia illa D. Paulli in Epiſt. 2. ad Corinth. ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. i. Virtus in infirmitate perficitur. Et D. Ambroſ. in Hexam. Virtus in infirmitate confirmatur. Huc pertinent illa Ouidij,

— Fuluum ſpectatur in ignibus aurum. Pri. de Triſt.

Et 4. Quæ latet, inque bonis ceſſat non cognita rebus,
Apparet uirtus, arguitúrque malis.

Item 5. Scilicet aduerſis probitas exercita rebus,
Triſti materiam tempore laudis habet.

Nec diſſimile illud e 3. lib. Lucani

Creſcit in aduerſis uirtus: quódq; αἰνιγματικῶς pingitur VV. i. Vireſcit uulnere uirtus; Ex Furio apud Agellium lib. 18. capit. 11. Eodem etiam ſpectare uidentur uerſus Sillij Italici;

Explorant aduerſa uiros, pérque aſpera duro
Nititur ad laudem uirtus interrita cliuo.

177 Ex poſteriori uerò prędictæ ſentẽtiæ parte elicere hoc poſſumus; † *Gli amici si conoſcono a' biſogni.* *Gli amici ſi conoſcono a' biſogni.*

ἐν τοῖς κακοῖς μὲν οἱ ἀγαθοὶ σαφέστατοι
φίλοι. i.

In aduerſis maximè patet, qui boni ſint amici: Euripi. in Hec. Et Leoſthe. Coluand. Amici in rebus aduerſis cognoſcuntur. Quò procul dubio reſpexit Michaël Verinus;

Temporibus duris ueri noſcuntur amici.

Efferimus etiam cum Homoteleuto.

Calamità
Scuopre amiſtà.

178 Quod cecinit Petrarcha:

Ma ragion contr'a forza non ha loco:

quódque uulgò dicimus: *Il ſenno poco vale, oue giuoca la forza*; Et quod *Il ſenno poco vale, etc.* effutiunt plebeij, *La forza caca addoſſo alla ragione*: Optimè congruunt cum eâ Menandri ſententiâ:

βίας παρούσης, οὐδὲν ἰσχύει νόμος. i.
Vbi ui agitur, ibi lex nihil ualet; Dicimus etiam;

Contr'a forza val poco
Ragione in ogni loco. Ex eo Iuriſconſ.
Ratio contra uim parùm ualet.

179 Notum eſt omnibus, experientiâ duce, illis, qui, nullo adhibito conſultore ad aliquod facinus peragendum accedunt, ſæpius omnia aduer-

ſa ſuccedere, eóſque ut plurimùm in extremas incidere calamitates. Vt igitur ante negocia cum amicis, eíſque probatâ integritate, conſilia noſtra communicemus, hac admonemur ſententiâ: *Chi ben ſi conſiglia, non può perire.*

Chi ben ſi cõſiglia, nõ può perire.

βουλῆς μὲν ὀρθῆς οὐδὲν ἀσφαλέστερον. i.
Recto conſilio nihil tutius.
γνώμης μὲν ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται. i.
Ex conſilio bono bona facta naſcuntur. Menand.

Hanc ſententiam credo eſſe illam, quam innuit in Epiſtolis Politianus, fuiſſe in ore Laurentio Medici: inquit enim eum dicere ſolitum; Bene conſulta bonos euentus pariunt.

Gli huomini ſon ſecõdo i paeſi.

180 Non dubium eſt, quin regio, in qua quis natus, atque altus eſt, multùm conferat ad ipſius mores formandos. Hoc tali dicto comprobatur: *Gli huomini ſon ſecondo i paeſi:* τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται. i. Mores hominum regioni reſpondent. Parœmiogr.

Non è'ngãnato, ſe nõ chi ſi fida.

181 Quod nos dicimus; *Non è'ngannato, ſe non chi ſi fida,* ſi ſumas, ut uulgò dici ſolet, argumentum a contrario ſenſu, nouiſſimæ Menandri ſententiæ optimè congruit:

ἐχθροῖς ἀπιστῶν, οὔποτ' ἂν λάβῃς βλάβην. i.
Inimicis diffidens, nunquam detrimentum capias.

La uita è breue.

182 *La uita è breue,* Dixit Petrarcha ex Hippocrate; ὁ βίος βραχύς. i. Vita breuis. Hoc autem παροιμιακῶς extulit Alcæus adud Athenæum δάκτυλος ἡμέρα. i. Dies digitus. Vbi obiter notandum; etiam a nobis rem breuem appellari ſolere *vn dito*; ut cum dicimus de homine ſtaturâ breuiori; *Egli è lungo vn dito.*

Altra vita altri coſtumi.

183 Eum, qui conditionem ſuam immutauit, uitæ quoque rationem immutare debere, hac ſententiâ admonere ſolemus: *Altra vita, altri coſtumi:* ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. i. Alia uita, alia diçta. Parœmio. In quam ſententiam Boccacius: *Chi muta ſtato, muta condizione.* Fortuna ſimul cũ moribus immutatur. Ex Sallus. in Catili. ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰς τύχας, τὰς φρένας κέκτηται. i. Homo iuxta fortunas mentem poſſidet. Euſtathi. in Odyſſ. E. Et planiùs idem auctor in Ilia. O. ἡ τύχη τὰ ἤθη ἐξαλλάττει. i. Fortuna mores immutat.

184 Pet. Victo. varia. lecti. lib. 36. cap. 23. notat hanc Terent. ſententiam;

Facilè omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus;

prius editam fuiſſe ab Euripide in Alceſtide;

ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν. i.
Facilius eſt conſolari, quàm miſeriam ſuſtinere.

A niun confortatore dolſe mai teſta.

Et in fine capitis addit: Nos quoque patrio ſermone, idem ſæpe ſignificare uolentes, dicimus, Nemini unquam alterum hortanti, ut fortiter dolorem ferat, caput doluiſſe. i. *A niun confortatore dolſe mai teſta.* Locum Terentij contulerat etiam Muretus var. lect. lib. 1. cap. 9. quod non diſſimulauit Victori. ſed cum verſibus Aeſchyli, qui ſunt in Prometheo.

ἐλα-

ἐλαφρὸν, ὅστις πημάτων ἔξω πόδα
ἔχει παραινεῖν, νουθετεῖν τε τοὺς κακῶς
πράσσοντας. i.
Haud difficile eſt, pars nulla quem attingit mali,
Monere eos, ac corripere, qui miſerijs
Vrgentur.

Addit, & hunc a ſe alicubi lectitatum.

ὑγιὴς νοσοῦντα ῥᾷστα πᾶς τις νουθετεῖ. i.
Facillimè omnis ſanus ægrotum monet.

Si plura requiris, conſule Parœmiogra. in Adagio. Valentes rectè conſulunt ægrotis. Præter Menand. verſiculum nihil addo.

ἅπαντές ἐσμεν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί. i.
Omnes in admonendo prudentes ſumus.

185 Ne quis malè conſulat, cum mali conſultores malitiæ ſuæ ſeriùs, ocyus pœnas luant, hoc pacto memoramus; *Lo'nganno torna addoſſo allo 'ngannatore*; κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. i. Malum conſilium conſultori peſſimum. Heſiodus. Et cum Homœoteleuto, *Lo'nganno torna addoſſo, &c.*

Il conſiglio cattiuo
Al ſuo autor ſempr'è nociuo.

186 Nihil his terris datum eſſe, quod ſtabile ſit, perpetuúmque, hac perbreui ſententiâ innuimus. *Ogni coſa paſſa.* ἕκαστα διέρχεται. i. Vniuerſa prætereunt. Pythago. Et Petrar. *Ogni coſa paſſa.*

Ogni coſa al fin vola,

187 Ocij deteſtatio; *L'ozio è padre di tutti i vizi.* *L'ozio è padre di tutti i vizi.*

ὡς πολλὰ θνητοῖσιν ἡ σχολὴ ποιεῖ κακά. i.
Permulta mala affert ocium mortalibus. In Menan. Fragm.

Ocium omnem malitiam docet. D. Chryſ. in 14. Hom. in Gene. πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. i. Plurima vitia docet ocium. Ecclesi. cap. 33. Et Tobias pulcherrimè; μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀργία τοῦ λιμοῦ, ἀδελφὴ δὲ τῆς κλοπῆς. i. Ocium famis mater eſt, & frater furti. A Dracone lata fuit lex, referente Plutarcho in Solone, ut, ſiquis ocij conuictus eſſet, interficeretur, quippe qui videbat, innumeras malorum Iliadas ex deſidiâ profluere, ut inquit Pardulphus Prateius in Comment. Veteris Iuriſprudentiæ ad Legem 3. Verba ipſius hæc erant; τοὺς τῆς ἀργίας ἁλόντας ἀποκτεῖναι. i. Ocij conuictos interficianto. Ouidius de hoc argumento pluribus in primo de Remedio Amoris.

Ergo, vbi uiſus eris noſtrâ medicabilis arte,
  Fac, monitis fugias ocia prima meis.
Hęc, ut ames, faciunt: hæc, quæ fecere, tuentur:
  Hæc ſunt iucundi cauſſa, cibúſque mali.
Ocia ſi tollas, periere Cupidinis arcus:
  Contemptaq; iacent, & ſine luce faces.
Quàm platanus riuo gaudet, quàm populus undâ,
  Et quàm limoſâ canna paluſtris humo:
Tam Venus ocia amat. Finem qui quæris amori:

Cedit

Cedit amor rebus: res age, tutus eris. Hinc etiam illud;

Donna oziosa
Non può eſſer virtuoſa.

Plura affert Gilber. Cogna. in Parœmiâ. Ocia dant uitia.

La fortuna a chi dà, e a chi toglie.

188 De illo caſu, qui in rebus humanis conſideratur, quem uulgò Romanorum more fortunam dicimus, inter cætera celebre eſt hoc; *La fortuna à chi dà, e a chi toglie*:

οἷς μὲν δίδωσιν, οἷς δ' ἀφαιρεῖται τύχη. i.
Fortuna alijs tradit, alijs aufert. In Menan. Fragm.

ἄστατος ὄλβος. i. Inſtabilis fœlicitas. Phocylides. Quò etiam ſpectant illa Hora. Ode 34. lib. 1. -- hinc apicem rapax

Fortuna cum ſtridore acuto
Subſtulit; hîc poſuiſſe gaudet. Et lib. 3. Ode 29.
Fortuna ſæuo læta negocio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

In hanc ſententiam infima uulgi fæx hanc plebeiam effutit cantilenam:

Per chi ventura, per chi ventraia;
Per chi cancheri a centinaia.

La vecchiaia non vien mai ſola.

189 Senectutem uel ſexcenta incommoda comitari, ſignificare uolentes, dicere ſolemus. *La vecchiaia vien con ogni mal mendo. La vecchiaia non vien mai ſola.* τὸ γῆρας οὐκ ἔρχεται μόνον. i. Senectus non ſola uenit. Parœmiogr. Et in Fragmentis Menan.

ἥξει τὸ γῆρας, πάσας αἰτίας φέρον. i.
Veniet ſenectus cum querelis omnibus.

190 Inter cætera inſitum eſt hoc homini a naturâ, ut unuſquiſque optet, omnibus ea probari, quæ arrident ſibi: & inter quos non eſt morum ſimilitudo, inter eos uigere non poſſe amicitiam, quin potius ſe mutuò odiſſe, monet illud mei amatiſſimi ſcriptoris;

Oderunt hilarem triſtes, triſtémque iocoſi.

Ogni ſimile appetiſce il ſuo ſimile.

Hoc igitur in mentem nobis redigit ea ſententia. *Ogni ſimile appetiſce il ſuo ſimile.* ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. i. Simile gaudet ſimili. Ariſto. Morali. lib. 9. E' contrario nota eſt Aeſopi fabula de Carbonario, & Fullone.

Quel ch'è ſeguito, non può, &c.

191 Quotieſcunque datur occaſio, ut de aliquâ re iam factâ, atque tranſactâ verba fiant, ſtatim uel uiliſſimi cerdones illud efferunt; *Quel ch'è ſeguito, non può tornare a dietro.* τὸ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. i. Quod factum eſt infectum fieri non poteſt.

οὐκέτι μὲν δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον. i.
Non poteſt, quod factum eſt, amplius eſſe infectum. Phocyli.

τὸ πεπραγμένον οὐκ ἔστιν ἀποίητον γενέσθαι. Pindarus apud Euſta. in Odyſſ. Θ. Quod Plautus in Aulula. Factum infectum fieri non poteſt. Et Ariſtænetus. Epiſt. 6. lib. 1. τὸ πραχθὲν οὐκ ἂν ἄλλως ἔχοι. i. Factum non aliter ſe habuerit.

De

192 De auidâ temporis uoracitate dicimus utrique. *Il tempo diuora le pie-* *Il tempo diuora le pie tre.*
tre. σήπει καὶ πέτρην ὁ χρόνος. i. Vel lapidem uitiat tempus. Parœmiogr.
Quant'è creato, vince, e cangia'l tempo. Petrar.
Nihil eſt opere, aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & conſumat uetuſtas. Cice. pro Marcello. Et Martia. lib. 9.

Quid non longa dies, quid non conſumitis anni?

Huc pertinet, inter alia innumera, diſtichum illud Platonis Antholo. lib. 1 Titu. εἰς χρόνον.

αἰὼν πάντα φέρει. Δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν
ὄνομα, καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην. i.
Omnia fert ætas, mutant quoque ſæcula nomen,
Et genus, & formam, diuitiáſque ſimul.

Addo inſuper ex Latinis unum, aut alterum;

Longa dies molli ſaxa peredit aquâ. Tibullus lib. 1. Eleg. 4.
Tabida conſumit ferrum, lapidémque vetuſtas;
Nulláq; res maius tẽpore robur habet. Oui. 4. de Pon. Eleg. 8.

193 *Molte volte i nocumenti* *Molte volte i nocumenti, &c.*
Sono a gli huomin documenti.

ἐξ ὧν ἔπαθες, ἔμαθες. i. ut ſententia quàm breuiſſimè exprimatur; Quæ nocent, docent. Parœmiogra. in Adagio, Malo accepto, ſtultus ſapit. Et clariùs ἐπιμύθιον fabellæ Canis, & coqui apud Aeſopum. πολλάκις τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα. i. Sæpe nocumenta hominibus documenta. Ex eo Romuli apophthegmate; τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις περὶ τὸν βίον μαθήματα. i. Quæ nocent hominibus, uitam eorum docent. Vexatio dat intellectum; Dixit Pet. Chryſologus.

194 Qui pluris, quàm alia cuncta, pecuniam faciunt, uitium ſuum contegere hoc adagio ſolent. *Chi ha, è.* χρήματα ἀνήρ. i. Pecuniæ vir. Apud Pindari interpretem. Cui ſubnectitur; πενιχρὸς δ᾽ οὐδεὶς πέλετ᾽ ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος. i. Pauper autem nullus eſt ſtrenuus, neque in pretio. Quod nos; *ha, è.*

Quei, c'han ducati,
Signor ſon chiamati.

Et ſimpliciter; *Chi ha danari, ſignore è chiamato*, De quo alibi. Vnde alterum illud;

Chi non ha nulla,
E nulla. i.

Qui nihil habet, nihili fit. Ex illis Horatij uerſibus.

At bona pars hominum, decepta cupidine falſo,
Nil ſatis eſt, inquit; quia tanti, quantum habeas, ſis.

Eiuſdem farinæ eſt etiam hoc;

Chi non ha,
Non sà.

Cuius ſententia non longè diſtat ab illo eiuſdem auctoris;

Et bene nummatum decorat ſuadela, Venúſque.

195 Extat notiſſimum Diſtichum in primo Anthologiæ;

σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ᾽ ἀνεγείρειν,

ἀτρο-

ἄτροπος εἰς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη. i.

Corpora multa alere, & multas ædificare domos,

Via eſt ad pauperiem promptiſſima. Quam ſententiam Leoſthenes ita breuiter; Pauperiem faciunt ædificia, & conuiuia. Hi autem ſunt Heſiodi uerſus in opere, cui Titu. *ἔργα, καὶ ἡμέραι.*

ὥρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεικέων τ' ἀγορέων τε
ᾧ τινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται
ὡραῖος, &c. i.

Tempus nanque paruum eſt litiúmque, foríque,
Cui non ſit uictus domi annuus repoſitus
Tempeſtiuus, &c. A quibus non abeſt illud Phocylidæ præceptum; *ἐξὸν φυγεῖν, μὴ ζήτει δίκην.* i. Cum liceat fugere, ne quæras litẽ. Nos pulcherrimè, ac breuiſſimè vtraſq; ſententias ſimul hoc pacto proferimus.

Murare, e piatire, etc.

Murare, e piatire
E dolce 'mpouerire.

De ædificantibus ſeorſum.

Chi edifica,
Sua borſa purifica.

Et *ἁπλῶς*: *Chi mura, mura ſe.* Ad litigioſos verò pertinent hæc:

Chi a' piati s'auuicina,
A miſeria s'incammina.

Ille breui fiet miſero mendicior Iro,
Triſtia qui litis bella forenſis amet. Andrelinus.

In hoc albo illud quoque notari poteſt: optimè enim congruere videtur cum ſententiâ Phocylidæ. *Egli è meglio un magro accordo, che vna graſſa ſentenzia.*

196 Quod dixit Vlyſſes Tireſiæ apud Horatium;

Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior algâ eſt;

videtur exprimere duas Euripidis ſententias.

πένης οὐδὲν δ' εὐγενὴς ἀνήρ. i.

Genus ſine pecuniâ nihil valet. In Supplici.

ἡ 'ρετὴ δ' οὐδὲν φέρει
βροτοῖσιν, εἰ μὴ τὸν θεὸν χρήζοντ' ἔχει. i.

Virtus prodeſt nihil
Mortalibus, niſi numinis aſpiret fauor.

Nos etiam, vt Flaccus, vtraſque ſimul comprehendimus.

Ne nobiltà ſi prezza, &c.

Nè nobiltà ſi prezza,
Nè virtù ſenza ricchezza.

197 Ariſtoteles in libris de Moribus ſcriptum reliquit, peiora eſſe tecta odia, quàm aperta. Quò etiam ſpectat illud Alcmeonis; *ἐχθρὸν ἄνδρα ῥᾷον φυλάξασθαι, ἢ φίλον.* i. Facilius eſt ſibi cauere ab inimico, quàm ab amico. Et illud Xenophontis *πρακτικὸν. οὐκ ἂν ἐχθροὺς ἄλλως βλάψειεν ἄν τις, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι.* i. Nullus inimicos aliter læſerit, quàm ſi videatur eſſe amicus. Vnde pulcherrimum, & honeſtiſſimum votum:

Da chi mi fido mi guardi Dio, &c.

Da chi mi fido, mi guardi Dio,
Da chi non mi fido, mi guarderò io.

Quod

Quod παροιμιακῶς quoque efferimus;

Dio mi guardi da quella gatta,
Che dinanzi mi lecca, e di dietro mi graffia.

Huc pertinent illa Græcorum, ac Latinorum. Biſantini in primo Florilegij.

ἐχθεῖ τῷ βλάπτει μισεῖν ὁ λέγων ἀναφανδὸν,
ὥσπερ ὁ τὴν καθαρὰν ψευδόμενος φιλίαν.
τὸν μὲν γὰρ μισοῦντα, προειδότες ἐκτρεπόμεσθα:
τὸν δὲ λέγοντα φιλεῖν, οὐ προφυλασσόμεθα.
ἐχθρὸν ἐγὼ κεῖνον κρίνω βαρὺν, ὅς ποτε λάθρη
τὴν ἀπὸ τῆς φιλίης πίστιν ἔχων ἀδικεῖ. i. ut vertit G. Lilius.

Non is tam lædit, liquidè qui dixerit, odi,
Quàm qui ſynceram fingit amicitiam.
Vitabis certè, quem noueris eſſe nocentem;
Aſt illum nunquam, qui tibi dixit, amo.
Ille mihi grauis eſt hoſtis, qui clam nocuiſſe
Gaudet, quique fidem fert in amicitiâ.

Extat alterum Lucillij in ſecundo Anthologiæ huic ſimillimum Titulo εἰς Δολίους: ſed me piget tranſcribere.

ἤ με φίλει, καθαρὸν θέμενος νόον, ἤ μ᾽ ἀποειπὼν
ἔχθαιρ᾽, ἀμφαδίην νεῖκος ἀειράμενος.
ὃς δὲ μιῇ γλώσσῃ δίχ᾽ ἔχει νόον, οὗτος ἑταῖρος
δεινὸς, Κύρν᾽, ἐχθρὸς βέλτερος, ἢ φίλος ὤν. i.

Aut me ama, puram afferens mentem, aut me auerſatus,
Odio proſequere, palàm contentionem ſuſcipiens:
Qui verò vnâ linguâ dupliciter habet mentem, hic amicus
Grauis, Cyrne, inimicus melior, quàm amicus exiſtens.

Ex Theognide. Quorum ſenſum, ſi rectè animaduertas, optimè cõgruit cum ſuperiori parœmiâ; quemadmodum, quos modo afferam, ſententiæ noſtræ pulcrè reſpondebunt.

ἐχθρὸν μὲν, χαλεπὸν, καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι,
Κύρνε: φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον ἐξαπατᾶν. i.

Inimicum quidem, difficile eſt, ac maleuolum decipere,
Cyrne: amicum autem, amico facile eſt, decipere.

Eiuſdem in fine. Tacitæ magis, & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ, & apertæ. Cicer. 6. Verr. Occulta pericula vitare nemini in promptu eſt. Sallu. In Hiſto.

Graue eſt malum omne, quod ſub aſpectu latet. Publius.

Cui ſubſcribit Sene. in Prologo Declamationum: Magis nocent inſidiæ, quæ latent. Ad hunc catalogum pertinet etiam illud:

Peggio è l'inuidia dell' amico,
Che l'inſidia del nimico.

Ex eo apophthegmate, vt opinor. κλεόβουλος ὁ λύδιος, ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίνα δεῖ μᾶλλον φυλάττεσθαι, εἶπε. τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλήν. i. Cleobulus Lydius interrogatus, a quibus oporteat magis cauere. Ab amicorum, dixit, inuidiâ, & ab inimicorum inſidiâ. Liceat hoc verbo vti contra Latinorum morem, ne venuſtas omnino pereat. *Apophthegma.*

S Con-

I danari vanno via preſto.

198 Conſulentibus alicui, ne pecuniam peſſundet, ſed parcè impendat, hoc dictum nobis in ore eſſe ſolet. *I danari vanno via preſto.* χρήματα τάχισ' ἀπόλλυται. i. Pecuniæ citiſſimè pereunt. Philemon apud Stobæum. Sermo. 30. Dicimus etiam. *I danari vanno via, come l'acqua benedetta.* Et obſcurius; *I danari ſon tondi, e ruzzolano.*

199 Nimium ſeneri conſultoris fortaſſe uideatur eſſe ſententia illa. Fiat ius, & pereat mundus. Proqua nos;

Fa'l douere,
E non temere.

Et ἁπλῶς: *Fa, che deui, ſegua che uuole.* Sed quæ tamen his duabus quaſi columnis quibuſdam adamantinis innitatur: *Dio aiuta il giuſto.*

δίκαια δράσας συμμάχου τεύξῃ θεοῦ. i.
Opem tibi Deus, iuſta ſi egeris, feret.
τόλμης δικαίας καὶ θεὸς συλλαμβάνει. i.
In conatu iuſto Deus adiuuat. Citat Stobæ. Sermo. 9.

Ogn'uno ha de' difetti.

Quòd ſi prior illa hac temperetur: *Ogni huomo ha de' difetti.* πάμπαν ἄμωμος ἔτις. i. Nullus omnino inculpatus; qui alijs ius dicunt, in multis ab æquitate non credo diſceſſuros.

200 Latini ſcriptores quaſi certatim de diuerſis hominum uoluntatibus diuerſas ſententias literis commendârunt. Terentius. Quot homines, tot ſententiæ. Pro qua nos *Tant'huomini, tant'animi.* Idem. Suus cuiq; mos. Virgi. Trahit ſua quemque voluptas. Horati.

Non omnes eadem mirantur, amántque. Et alibi.
— quot capitum viuunt, totidem ſtudiorum
Millia. Et nos. *Tante teſte, tanti ceruelli.* Ouidius.
Pectoribus mores ſunt, quot in orbe figuræ. Cicero. Simillimis formis diſpares mores, & moribus figura diſſimilis. A quo non multum diſtat illud Perſij:

Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor vſus:
Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.

Le nature ſõ diuerſe.

Item Cice. 1. de Natu. Deo. Non eſt vna omnium facies. *Tutti non poſſiamo eſſere a vn modo.* Sed vt plurimum hanc ſententiam ſimplicibus verbis efferimus: *Le nature ſon diuerſe.* διάφοροι φύσεις βροτῶν. i. Diuerſa ſunt mortalium ingenia. Eurip. in Iphige. in Aulide. οὐχ ἡ αὐτὴ, καὶ μία φύσις ἁπάντων. i. Non eſt vna, & eadem natura omnium. Hippocra. in Epiſt. ad Cratenam.

ἀνδρῶν ὅσα καὶ τὰ σώματα τὸν ἀριθμὸν
καθένος, τοσοῦτοι καὶ τρόποι, ... i.
Quot virorum corpora numero,
Totidem eſt & uitæ rationes cernere. Philemon.

Reliquæ nullius explicationis egere viſæ ſunt.

201 *Chi non ha moglie,*
Non sà, che ſi ſien doglie.

ἐ μὴ

ὁ μὴ γαμῶν ἄνθρωπος οὐκ ἔχει κακά.

Qui vxorem non ducit, mala non ſentit. In Menan. Fragm.
Cui affine illud Diui Hieronymi. Cœlebs eſt, qui non litigat. Adde quod alicubi in Italiâ;

Chi ha moglie allato
Stà ſempre trauagliato.

βίον καλὸν ζῇς, ἂν γυναῖκα μὴ ἔχῃς. i.
Viuis beatè, vxor ubi ſi non ſit domi. Philetes.
τὸ γαμεῖν εἶναι ἔσχατον τῶν δυστυχιῶν. i.
Extremum infortunium ſunt nuptiæ. In Fragm.
Huc pertinet Logogriphus.

pit rem, tem pit, rem.
Qui ca vxo li ca atque dolo
ret re, te ref, re.

202 *Tutte le coſe rare*
S'hanno in gran prezzo, e care.

τὸ σπάνιον τίμιον. i. Quod rarum, carum. Plato in Euthydemo. Rerum raritas pretium facit. D. Bernardus. Idem probant Iuriſprudentes per l. Nam ad ea. π. de Legi.

203 *Oue non è vgualità,*
Mai perfetto amor ſarà.

φιλία ἰσότης. i. Amicitia æqualitas. Pythagoræ ſymbolum. Hinc Ouid. lib. 3. Triſt. Eleg. 4.

Viue ſine inuidiâ, molleſque inglorius annos
Exige; amicitias, & tibi iunge pareis.

204 Quæ a nobis appellatur *Roba*, dicitur a Græcis χρῆμα, ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι. i. ab vtendo: quòd ſcilicet χρῆμα propriè ſit illi χρῆμα, qui uti ſciat. Horatius pulcrè;

Quò mihi fortunas, ſi non conceditur uti? lib. 1. Epiſtol. ad Torquatum. Et Ouidi. 3. Amo. Eleg. 6.

Quid mihi fortunæ tantum? quid regna ſine uſu?
Quid, niſi poſſedi diues auarus opes?

Hinc nos; *La roba non è di chi la fa, ma di chi la gode.* Et; *I danari ſon fatti per iſpendere.* οὐχ ὁ πλουτῶν, ἀλλ' ὁ χρήζων πλοῦτον μακάριος. i. Non diues, ſed diuitijs utens, beatus. Ariſtote. χρῆσις δὲ χρημάτων δαπάνη, καὶ δόσις. i. Pecuniarum vſus ſumptus, & donatio. Idem 4. Ethicor. Nicoma. Et alibi; τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι. i. Diuitiæ magis ſunt in vtendo, quàm in poſſidendo. De hoc argumento optimè Xenophon in princ. Occono: vbi hæc inter cætera. ταῦτα ἄρα ὄντα τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἑκάστοις χρήματά ἐστι· τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα. ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν χρήματά εἰσι· τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐδὲν μᾶλλον, ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτές. i. Hæc igitur, ſi cui fuerint, qui ipſis uti ſciat, opes ſunt: neſcienti verò non opes. Quemadmodum tibiæ, ſcienti quidem concinnè tibiâ canere, ſunt opes: neſcienti verò nihilo magis,

La roba non è di chi la fa, &c.

quàm lapides inutiles niſi eas vendiderit. Quem locum exaggerans Horatius lib. Saty. 2. Eclo. 3. pulcherrimè mihi uidetur expreſſiſſe.

Siquis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec citharæ ſtudio, nec muſæ deditus ulli:
Si ſcalpra, & formas non ſutor; nautica vela
Auerſus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. Quid diſcrepat iſtis,
Qui nummos, aurúmque recondit, neſcius uti
Compoſitis, metuénsque uelut contingere ſacrum?

Cum veró huic veritati maximè aduerſetur auarus, quippe qui peſtiferâ auri fame, tam careat illis, quæ habet, quàm quæ non habet, hac de cauſâ in eum iactari ſolet;

L'auaro è procuratore, &c.

205 *L'auaro è procuratore*
De' ſuo' beni, e non ſignore.

Quò reſpexit ex Apollophanis ſententiâ in 2. libro Antholo. ille Epigrammatarius, quiſquis fuerit.

Πλυτεῖν φασί σε πάντες. ἐγὼ δέ σε φημὶ πένητα·
χρῆσις γὰρ πλύτυ, μάρτυς Ἀπολλοφάνης.
ἢν μετέχῃς αὐτῶν σὺ, σὰ γίγνεται· ἢν δὲ φυλάττῃς
κληρονόμοις, ἀπὸ νῦν γίγνεται ἀλλότρια. Morus.

Te ditem appellant omnes, ego planè inopem te:
Nam facit uſus opes, teſtis Apollophanes.
Si tu utare tuis, tua fiunt: ſin tua ſerues
Hæredi, tu iam nunc aliena facis.

206 *Gli huomini ſi conoſcono a' maneggi.* ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν. i. Magiſtratus uirum indicat. Solonis, ſiue Pittaci. Vnde uulgus;

Non ti conoſco, s'io non ti maneggio. i.
Non ante expertus, noſſe te non dixerim.

207 *Chi ua pel mondo, impara a uiuere.*

πλάνη βίον τίθησι σωφρονέστερον. i.
Peregrinatio uitam reddit modeſtiorem. Menan.

208 *Non è peggio, ch'eſſer pouero.*

ὐκ ἔστι πενίας ὐδὲν ἀθλιώτερον
ἐν τῷ βίῳ σύμπτωμα. i.
Non eſt paupertatate miſerior ullus.
In vitâ caſus. Crates. Vnde alicubi hoc tempore dicitur;

Non ſi può dire a vn peggio, che dirgli pouero. q.
Dixeris maledicta cuncta, cum pauperem hominem dixeris.

Quel c'ha da eſſer non ſi sà.

209 *Quel, c'ha da eſſer, non ſi ſa.* ἄδηλον πᾶσιν ἀνθρώποις τὸ μέλλον. i. Futurum cunctis hominibus obſcurum eſt. Demoſth. τὸ μέλλον ἀόρατον. i. Futurum præuideri nequit. Iſocr. τὸ μέλλον ἀφανές. i. Futurum obſcurum Ariſto de Mori.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus; Hora. lib. 3. Ode 29.

Simile

210 *Simile con ſimile ſta bene, e dura.* ἧλιξ ἥλικα τέρπει. i. Æqualis æqualem delectat. Ariſtot. Rhetori. 2. Meminit etiam Euſtathi. in Home. Ilia. τ. in fi. Et Menand. *Simili con ſimili.*

ϖαῖς ϖαιδὶ, καὶ γυναικὶ ϖρόσφορον γυνή. i.

Puer puero, & mulier muliere gaudet.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cice. in Cato. Maio.

211 *La morte medica tutti i mali. La morte pon fine a tutti i guai.*

ἀλλ' ἔϛ᾽ ὁ θάνατος λοίσθος ἰατρὸς νόσων. i.

Morborum medicus omnium mors vltimus. Sopho. apud Stobæ. In hanc ſententiam Morus.

Triſtia qui pateris, perfer, ſors triſtia ſoluet.
Quod ſi non faciat ſors, tibi mors faciet.

Vnde in Græcorum Collect. altera huic ſimilis; κακῶν ἄκος εὑρίσκει φθίμενος. i. Qui moritur, finem malorum reperit. Cui pulcrè reſpondet noſtra. *Chi muore eſce d'affanni.*

212 *Chi brama figliuoli,*
Brama duoli,

αὐθαίρετος λυπηθῆσιν ὁ τέκνων σπορά. i.

Spontanea calamitas eſt filiorum procreatio. Ibidem.

213 *Chi diſſe figliuoli,*
Diſſe duoli,

φροντίδες οἱ παῖδες. i. Filij curæ. τέκνα πόνοι. i. Filij labores. Poſidippus Eleg. Et primo Anthologiæ.

φροντίδες οἱ παῖδες, μέγα μὲν κακὸν εἴτι πάθοιεν,
εἰσὶ δ' ἀεὶ ζῶντες φροντίδες οὐκ ὀλίγαι. Luſcinius uertit.

Cura patris nati rebus licet vſque ſecundis,
Sollicitant animum, tum mage ſi doleat. Prædictis nõ diſſimilia;
Chi ha figliuoli,
Tutti i boccon non ſon ſuoi.

Et ἁπλῶς. *Dio ti dia figliuoli, e dietegli grandi.*

214 Ex duobus locis celeberrimis deduxit illud Fideliſſimus noſter in ſua præcepta moralia, quæ magnâ ex parte pro adagijs uulgò citantur.

Vn gran principe ſempr' aue
La man lunga, e l'ira graue. Alter eſt Ouidij.

An neſcis, longas regibus eſſe manus?

Vnde Parœmia; Longæ regum manus, pro qua nos. *I principi hanno le braccia lunghe*: Alter verò Calchantis apud Homerum in principio Iliadis; ſed notior, quàm ut eius verba ſint afferenda. Huius tamen loco adſcribam ſententiam Euripidis non diſſimilem.

ὀλίγ' ἀρχόμενοι, πολλὰ κρατοῦντες,
χαλεπῶς ὀργὰς μεταβάλλουσιν. i.

Leui occaſione conceptas diu retinent (de Tyrannis agens, inquit Pædagogus in Medeâ) Nec facilè deponunt iras.

Quod

Digitized by Google

215 Quod ſatis eſt, cui contingit, nihil amplius optet; Aurea Lyrici ſententia, vnde non admodum diſtat; *Chi ſta ben, non ſi muoua;*

Chi ſtà ben non ſi muoua.

οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. i.

Domi manere oportet bellè fortunatum. Et breuiùs. Fortunatus domi maneat. In Menan. Fragm. Videntur autem huic pulcrè reſpondere verſiculi illi ex eodem auctore;

ἐπὰν ἐν ἀγαθοῖς διανοούμενός τις ἄν,
ζητεῖ τι κρεῖττον ὧν ἔχει, ζητεῖ κακά. i.
Cum aliquis, ſe in bonis eſſe reputans,
Melius quid quærit, quàm quæ habet, mala quærit. Quibus optimè congruit noſtra parœmia;

Chi vuol più, che pieno il corpo, ſcoppia. Superiori ſi placet, addere potes;

Chi ſtà in agio,
Non cerchi diſagio. Et, quod me alicubi audiniſſe memini;
Regula certa datur, cui bellè eſt, non moueatur.

216 *Fuggi'nfamia tuttauia,*
Vera, ò falſa, ch'ella ſia.

εὐλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. i. Euita criminationes, tametſi fuerint falſæ. Iſocra. ad Dæmonicum; atque inibi talis præcepti hanc affert rationem: οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσιν. i. Vulgus enim veritatem ignorat, atque ex opinione, famâque iudicat.

217 Iuxta notiſſima Diſticha,
Donec eris fœlix, multos numerabis amicos;
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris. Ouid.
Cum fortuna manet, vultum ſeruatis amici;
Cum cecidit, turpi vertitis ora fugâ. Petroi Arbitri: iuxta hæc, inquam, Diſticha, duo circumferuntur adagia:

τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς. i.
Fœlicium omnes conſanguinei. Pro quo nos; *Chi ha della roba, ha de' parenti.* Vel cum Homoteleuto;

Abbi pur fiorini,
Che trouerai cugini. Euripides in Creſſis apud Stobæum: τῶν ἐχόντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι. Quod Apoſtolius; εὐτυχία πολύφιλος. i. Diuitum omnes, vel, multi homines amici ſunt. Et Sophocles apud eumdem Serm. 92.

τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους. i.
Pecuniæ hominibus amicos conciliant.

218 † Alterum eſt: οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος. i. Inopi nullus amicus. Ex Græco Epigrammate, cuius hæc concluſio;

τίς; πόθεν εἶς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις; ἢ μόλις ἔγνως;
τοὔτερος, ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος.

Agit de Soſicrate, ex amore mendico. Baptiſta Pius ita vertit
Vnde? quis es hominum? quænam tibi patria? noſtin'
Verba miſer? Tenueis nullus amicus amat.

Nos

Nos item. *Chi è pouero, non ha ne amici, ne parenti.* Quod aliqui:

Pouertà
Guaſtà amiſtà. Vel,
Pouertà
Perde amiſtà. Et illud plebi tritum.
Parente con parente;
Mal, per chi non ha niente.

219 Vbi [*Non hauer niente*] ex amuſſim reſpondet τῷ [οὐδὲν ἔχειν]. † Addo. ſententiam Euripidis in Medeâ:

πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος. i.
Pauperem omnes amici procul fugiunt. Pro qua nos; *Chi è pouero ognun lo fugge.* Hanc videtur expreſſiſſe Terentius in Phormi.
Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Negligitur ipſa:

220 Peſſimè audire mulierum genus apud antiquos ſcriptores, præcipuè apud poëtas, cuilibet manifeſtum eſt. E quibus maledictis nonnulla adhuc etiam apud nos uigent. Vnum eſt: *Chi diſſe donna, diſſe danno:* cui omnino reſpondere uidetur Homericum illud; οὐκ αἰνότερον, καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός. i. Nihil eſt improbius, aut peius muliere. Quod uulgò: Fœminâ nihil peſtilentius. Ad hanc ſententiam ualdè quadrant, quæ a Victo. notãtur vari. Lect. lib. 9. c. 11. Nec lõgiùs abeſt Menan. uerſiculus: *Chi diſſe donna &c.*

ἐκ τῶν γυναικῶν ὄλλυται κόσμος μέγας. i.
Totius orbis pernicies ſunt mulieres.

221 *Chi mal fa,*
Mal'ha.

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα. i. Facta improba non bene ſuccedunt. Et planiùs. Flagitiorum turpis exitus. Parœmiogra.

προσδόκα δρῶν κακῶς, κακόν τι πράξειν. i.
Malè faciens, aliquid mali te paſſurum expecta. Euripi.

222 *Il bello, e buono*
Piace a ogni huomo.

ἀγαθὸν πάντα ἐφίεται. i. Omnia bonum appetunt. Ariſtot. Ethi. primo. τὸ καλὸν φίλον. i. Quod pulcrum, idem amicum. Plato in Lyſide. Idem ualet παροιμιῶδες. *Ogni uccel conoſce il grano.* Plura de hac ſententiâ affert Mure. Varia. lecti. lib. 4. cap. 4.

223 *La marauiglia naſce da ignoranzia.* i. Admiratio naſcitur ex ignorantiâ. Congruit adagium hoc cum illis, quæ tradit Ariſtot. lib. 1. Ethicor. Nicomach. cap. 4. vbi inquit; συνειδότες ἑαυτοῖς ἄγνοιαν, τοὺς μέγα τι, καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς λέγοντας θαυμάζουσιν. i. Suæ ignorations conſcij, admirantur eos, qui magnum aliquid, & ſupra captum ingenij ſui dicunt.

224 *Il primo proſſimo è ſe medeſimo*
φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα. i.
Nemo ſe ipſo plus alterum amat.

πᾶς

Digitized by Google

πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ. i.
Quiſque ſe ipſum magis, quàm proximos amat.
Plautus dixit ἁπλῶς. Se ſe omnes amant. In Captei. Et Terentius.
Omnes ſibi malunt melius eſſe, quàm alteri. Poſteriorē quoq; ſententiā, quæ eſt apud Eurip. in Medeâ, ita proferimus. *Ognun vuol meglio a ſe, che a gli altri.* Vide Petr. Vict. var. lect. lib. 14. cap. 6. Et lib. 30. c. 5.

225 *Il vizio s'impara preſto.* σύντομος ἡ πονηρία. i. Compendiaria res improbitas. Cleomenes apud Plutarch. in Apophth. πολλὴ πρὸς τὴν κακίαν ἐστὶν ἡ εὐκολία. i. Magna facilitas eſt ad malitiam. Greg. Nyſſe. Ad diſcenda turpia valdè ſumus dociles. Ex Leoſthene.

226 *Il tempo è padre della verità.*
ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. i.
Tempus veritatem in lucem profert. In Menand. Frag.
Veritas filia temporis. Agellius lib. 12. c. 11. in fi. ex quodam vetere poëtâ.

227 *Solo Dio ſenza magagna.* θεὸς ἂν μόνος ἀγαθός. i. Solus Deus bonus. Plato. Idem valet ex Parœmiographi ſententiâ; ἀνενδεὴς ὁ θεός. i. Nullius indigens Deus. Et verſiculus Michaëlis Verini è Diſticho;
Non peccare Dei eſt; nemo ſine crimine viuit.

228 *La vecchiaia è una graue ſoma.*
χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος. i.
Durum ſenectus eſt onus mortalibus. In Menan. Frag.

229 *Chi è buon, ne fa ritratto.*
γνώμης μὲν ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται. i.
Probis ab animis facta promanant proba. Menan. apud Stobæ. Serm. 1. Idem valet. A puro pura defluit aqua. Plato dixit. Δίκαιος δίκαια πράττει. i. Iuſtus iuſta facit. Et contra. *Chi è triſto, ne fa ritratto.*
ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός. i.
Malus nihil aliud, quàm malus. Et plenioti ſententiâ. Quiſquis eſt malus, nihil aliud eſſe poteſt, quàm malus. Eurip. in Hec.

230 *Ogni huomo ha biſogno dell'altr' huomo.* δεῖται ἀνδρὸς ἀνήρ. i. Vir viro indiget. Pindarus.

231 *Ognuno è ſottopoſto alle diſgrazie.*
οὐδεὶς δὲ θνητῶν ταῖς τύχαις ἀκήρατος. i.
Nemo mortalium a caſibus eſt immunis. Euripi.
κοινὰ πάθη πάντων. i. Communes caſus omnium. Phocylidis.
οὐκ ἔστι θνητοῖς συμφορᾶς ἀπαλλαγή. i.
Nemo ſe calamitatibus eripere poteſt. Sopho. in Antigone.

232 *Tanto mangia 'l povero, quanto 'l ricco.*
ὁ πλούσιός γε, χ' ὁ πένης ἴσον φέρει. i.
Et diues, & pauper tantundem ferunt. Euripi. Huic ſimi-
le

le illud *παροιμιῶδες*, *Tanto beie l'oca, quamo'l papero.*

233 *Il biſogno fa far di gran coſe.*

ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ γίγνεται κακά. i.

Neceſſitate vrgente, multa fiunt mala. In Menan. Fragm. Et Martia. Ad Carideinum; O', quantum cogit egeſtas.

234 *Chi diſs' huomo, diſſe miſeria.*

τυφλὸν δὲ καὶ δύστηνον ἀνθρώποις βίος. i.

Cæca eſt, & miſera humana vita. Ibidem. Huc pertinet illa Petrarchæ ſententia, quam, ferunt, protuliſſe Thomam Morum, audito, ſe morti eſſe addictum.

Che più d'un giorno è la uita mortale
Nubilo, breue, freddo, e pien di noia;
Che può bella parer, ma nulla uale?

235 *Tutte le donne ſono a una.*

γυνὴ γυναικὸς πώποτ' οὐδὲ διαφέρει. i.

Fœmina fœminæ nihil vnquam præſtat. In Fragm.

236 *L'auaritia è ſcuola d'ogni uitio.*

ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης. i.

Omnis improbitatis mater eſt auaritia. Phocyli.
Auri ſacra fames, quid non mortalia pectora cogis? Poëta Lati.

237 *I più uecchi ne ſanno più.*

γνῶμαι δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν γεραιτέρων. i.

Præſtantiores ſunt ſeniorum ſententiæ. In Men. Frag. Vide Pardulphum Prateium in Tracta. de Iuriſprud. Vete. Lege. 85.

238 *Ognun' ha caro d'eſſer lodato.*

τιμώμενοι μὲν πάντες ἥδονται βροτοί. i.

Omnes, dum laudantur, mortales lætantur. Ibid.

239 *Muouon più gli eſempli, che le parole.*

τρόπος ἔσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος. i.

Mores dicentis perſuadent, non oratio. Ibid. Aliter.
Magis mouent exempla, quàm verba faciant.
Hinc non longiùs abeſt illud Claudiani:

-- non ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.

240 *Le preghiere de' giuſti non tornan mai uote.*

εὐχῆς δικαίας οὐκ ἀνήκοος θεός. i.

Ad iuſtas preces non obſurdeſcit Deus. Sic vertit Hertelius. Ibid.

241 *La più diritta è miſurarſi.* μέτρον ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον. i. Modus omnibus

T in

in rebus optimus. Pythago. Huic germana. *Ogni coſa vuol miſura.* πάντων μέτρον ἄριστον. i. Modus omnium optimum. Phocyli.

242 *Vn non vede ogni coſa.* εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ. i. Vnus vir non omnia videt. Eurip. in Phœniſſ.

243 *Chi ben viue, ben muore.*

δικαίως γίγνεται τέλος καλόν. i.

Iuſtæ vitæ honeſtus eſt finis. Menan. apud Stobæum Sermo. Nono. Et contra. *Chi mal viue, mal muore;* πονηρᾶς βιοτῆς πονηρὸν ἐστὶ τὸ τέλος. i. Malæ vitæ malus eſt finis. Antoni. Mona. in Serm. de Morte.

244 *La più bella coſa, che ſia, è 'l ſeruire a Dio.* κάλλιστον δύναμις ἀνθρώπῳ ὑπηρετεῖν τῷ θεῷ. i. Pulcherrimum hominis munus eſt Deo inſeruire. Ariſtides in Platonicâ Secundâ.

245 *Dio aiuta i buoni.*

ἐσθλῷ μὲν ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδωσι θεός. i.

Viro bono Deus bona dilargitur. Apud Stob. Serm. 1.

246 *Chi sà, è padron de gli altri.* νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς οὐρανοῦ καὶ γῆς. i. Mens cœli, terræque regina. Pla.

247 *Ogni dì è 'l noſtro.* ἐφημέριοι βροτοὶ ζῶμεν. i. Nos mortales in diem viuimus. Simoni. Apud Stobæ. Vnde Hora.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

248 *Chi è in queſto mondo, hà de' trauagli.*

τὸν ζῶντ' ἀνάγκη πολλὰ ἔχειν ἐστὶν κακά. i.

Viuentem multis affici malis neceſſe eſt. Philo. Comi. Idem valet illud αἰνιγματῶδες. *E' non biſognaua naſcerci.*

249 *Dio guarda il quore.* ψυχὴν ἐπιβλέπει ὁ θεός. i. Deus animum reſpicit. Pla. ἀρκεῖ καὶ προαίρεσις ἀγαθὸν ποιῆσαι. i. Sufficit vel ipſa uoluntas faciendi bonum. D. Chryſoſto.

250 *La più precioſa coſa, che ſia, è l'anima.* ψυχῆς οὐδέν ἐστι τιμιώτερον. i. Animâ nihil precioſius. Eurip. in Alceſtide.

251 *Chi non ha ſeruito, non sà comandare.* οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν μὴ ἀρχθέντα. i. vt ſententiam reddam. Non bene imperat, niſi qui paruerit imperio. Ariſtot. Polit. 3. Sed, ut verè dicam, ſæpius effertur;

Chi non sà fare,
Non sà comandare.

252 *A far ſeruizio non ſe ne perde.*

τῆς εὐεργεσίης οὐδὲν ἀρειότερον. i.

Beneficentiâ nihil melius. Theognis.

Morto.

253 *Morto, che s'è vna volta, non vi s'ha più a penſare.* Et uulgus. *Per vna volta i' ſo buono.*

θάνατος δ' ἀθάνατός ἐς', ἄντις γ' ἅπαξ ἀποθάνοι. i.

Mors eſt immortalis, ſi quis ſemel emoriatur. Amphis Comi.

254 *Parola detta, e ſaſſo tratto, non può più tornare a dietro.*

ὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
ῥᾷον κατασχεῖν, ὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον. i.

Neque manu emiſſum ponderoſum lapidem
Facile eſt cohibere, neque linguâ uerbum.

Extat in fragmentis Comic. Affero corollarij vice duos alios locos, qui prædictis pulcherrimè congruunt.

ῥίψας λόγον τὶς, ὐκ ἀναιρεῖται πάλιν. i.

Sermonem iaculatus quiſpiam, non amplius reſumit.

Menan. Quò proculdubio reſpexit Flaccus, bis in eamdem ſententiam canens. In Epiſtolis.

Et ſemel emiſſum, uolat irreuocabile verbum. Et in Poeticâ:
– Neſcit uox miſſa, reuerti.

Alter locus eſt Philoſophi in Ethicis Nicomacheis, ubi agit de illis, qui iã in uitijs obcalluerunt, nec eſt in ipſorum poteſtate, ut ſtatim deſinant eſſe tales, allato exemplo ægrotantium: cui addit; ὥσπερ ὐδ' ἀφέντι λίθον, ἔτι αὐτὸν δυνατὸν ἀναλαβεῖν. i. Quemadmodum fieri non poteſt, ut, qui ſaxum proiecit, ipſum reſumat. Huc etiam pertinet illud Ludouici Areoſti;

E ſi rauuede, e pente, e n'ha diſpetto:
Ma quel c'ha detto, non può far non detto.

255 *Chi ha danari, Signore è chiamato.* i. Cui ſunt pecuniæ, appellatur dominus. Non eſt tam ſimilis aqua aquę, vt uulgò fertur, quàm prouerbium hoc noſtrum ſimile eſt illi Palladæ ſententiæ, quæ in primo Græcorum Epigrammatum ita tetraſticho fuit comprehenſa.

ἢν ὁ φίλος τὶ λάβῃ, δόμινε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψεν:
ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
ὤνια γὰρ κ᾽αὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
ὐκ ἐθέλω δόμινος, ὐ γὰρ ἔχω δίμεναι. i.

Et domino, & fratri, ſi dono, ſcribit amicus:
Tum ſolùm fratri, ſi nihil accipiat.
Nomina ſunt planè hæc uenalia. Non ego poſthac
Donabo, & domini tu tibi nomen habe.

Ita uertit Luſcinius non omnino infœliciter; ſed uenuſtas, quæ conſiſtit in uerbis Græcis, Latinè repræſentari non poteſt. Luſus enim eſt in uerbis δόμινε, & δόμεναι. Notat Alciatus in Annotationibus ſecundi libri in Corne. Taci.

256 *Al bugiardo non è creduta la verità.* ψευδόμενος μηδ' ἂν τ' ἀληθῆ λέγῃ, ἔτι πιςεύεται. i. Mendaci, neque cum uera dicit, creditur. Ex illo Ariſtotelis apophthegmate: ἐρωτηθεὶς τί περιγίνεται κέρδος τοῖς ψευδομένοις, ὅταν, ἔφη, λέγωσιν ἀλήθειαν, μὴ πιςεύεσθαι. i. Interrogatus, quidnam mendaces lucrarentur: Vt, cum uera, inquit, dixerint, non illis credatur.

Dioge. Laër. in eius Vitâ. A Stobæ. in Sermo. de Mendacio tribuitur Demetrio. Huc pertinet illud quaſi ænigma. Planus ſemel crura fregit. Ex Hora. notiſſimo.

257 *Meglio è aſſai morte onorata,*
Che vna vita ſuergognata.
ζωῆς πονηρᾶς θάνατος αἱρετώτερος. i.
Potius eligenda eſt mors, quàm vita turpis. Menan.

258 *Doue più ricchezza abbonda,*
Più di lei voglia s'affonda. Et ἁπλῶς: *Quanto più ſcema 'l biſogno, tanto più creſce la voglia. Quant' un più ha, più vorrebbe auere.* πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται. i. Nullus eſt diuitiarum hominibus conſtitutus terminus. Solon, citante Ariſtot. Polit. 1.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Iuue. Auaritia neque copiâ, neque inopiâ minuitur. Sallu. Et Verinus,

Creſcit auara ſitis, quanto tibi copia maior;
Dum cumulas omneis ſemper egenus opes.

Huc etiam pertinent illa:

Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Maiorúmque fames. Hora. lib. 3. Ode 16. Item 24.
— ſcilicet improbæ
Creſcunt diuitiæ, tamen
Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei. Iuue. inſuper Saty. 14.
— nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius vllum
Humanæ mentis vitium, quâm ſæua cupido
Indomiti cenſus.

Et adagialiter ex Parœmiogra. Parthi quo plus biberint, eo plus ſitiunt.

259 *Il corpo piglia quel, che tu gli dai.*
ἡ κοιλία καὶ πολλὰ χωρεῖ, κὠλίγα. i.
Venter, & multa, & pauca accipit. In Menan. Frag.

260 *Ognun giudica ben dell' arte ſua.* ἕκαστος κρίνει καλῶς, ἃ γινώσκει. i. Vnuſquiſque bene iudicat, quæ cognoſcit. Ariſtot. 1. Ethic. Nicom.

261 *E' più raro, che Fenice*
Huom, che 'n tutto ſia felice.
Ex his duobus; φοίνικος σπανιώτερος. i. Phœnice rarior. De quo in Chili. οὐκ ἔστιν, ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. i. Non eſt vir, qui omni ex parte beatus ſit. Ariſtot. Rheto. lib. 2.

262 *Il cognoſcerſi è la più bella coſa, che ſia.*
τὸ γνῶθι σαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον. i.
Scipſum noſcere vbique eſt vtiliſſimum. In Græc. Collect.

263 *Il tempo da conſiglio.*

πολλῶν ὁ καιρὸς γίγνεται παραίτιος. i.

Multorum eſt homini tempus auctor optimus. Menand.

264 *Chi fa bene,*
Ha bene.

ἐσθλῷ μὲν ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδοι θεός. i.

Viro bono bona dat Deus. Menan. Cito etiam ſupra.

265 *I cattiui ragionamenti guaſtano i buon coſtumi;*

φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί. i.

Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Parœmiogra.

Quod aliqui cum Homœoteleuto.

Speſſo il brutto ragionare
Bei coſtumi ſuol guaſtare.

266 Quod ex Parœmiographo παροιμιακῶς effertur; Induſtriam adiuuat Deus: Vel ex Varrone; Dij facienteis adiuuant: quódque uſurpabatur a Græcis, ut in ipſorum Collectaneis,

τῷ μὲν πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει. i.

Laborantem pariter Deus adiuuat: a Florentinis dici ſólet:

Chi s'aiuta,
Iddio l'aiuta.

vel ἁπλῶς: *Dio dice, aiutati, ed io t'aiuterò.* In quam ſententiam D. Ambroſius. Dormientibus diuina beneficia non deferuntur.

267 *Ogni huomo di ſua natura,*
Saper deſia, e procura.

πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. i. Omnes homines natura ſcire deſiderant. Ariſtoteles in loco notiſſ.

268 *Odi molto, e parla poco.* ἄκουε πολλὰ, λάλει ὀλίγα. i. Audi multa, loquere pauca. Sententia Biantis. Et cum Homœoteleuto.

Parla poco, e aſcolta aſſai;
E giammai non fallirai. i.

Pauca loquens, audi multa, nec vnquam erraueris.

Chi parla poco gli baſta la metà del ceruello. Et Ioannes Caſa. *E' gran fatto, che alcun parli molto ſenz'errar molto.* Huc pertinent illa; Ideo natura dedit homini aureis duas, os vnicum; vt plus audiamus, quám loquamur. Apophthegma Zenonis Cittienſis. τὸ σιγᾶν ἀσφαλές. i. Tacere tutum. Apollonius. *Apophthegma.*

Cum tacet, haud quicquam differt ſapientibus amens;
Stultitiæ eſt index, linguáque, uóxque ſuæ.
Ergo premat labias, digitóque ſilentia ſignet,
Et ſeſe Pharium vertat in Harpocratem. Alciati Emblema.

269 † Addo denique.

Chi troppo parla,
Speſſo falla.

πολλ

Digitized by Google

πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει. i. Multiloquium multa errata habet. Idem Apollonius.

270 *Non c'è auere,*
Che vaglia'l ſapere.
ῥανὶς φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθὸς τύχης. i.
Eſt gutta doctrinæ potior, quàm magnæ opes. Nazianz.
Et Menander apertiùs:
σοφία δὲ πλούτου κτῆμα τιμιώτερον. i.
Sapientia diuitijs poſſeſſio precioſior. D. quoque Baſil. τιμιώτερον ἀρετή, ἢ πλοῦτος. i. Diuitijs nobilior uirtus. Dicimus etiam ſimpliciter. *La più bella coſa, che ſia, è'l ſapere.*

271 *Dio può fare ogni coſa.* θεὸς πάντα δύναται. i. Deus omnia poteſt. οὐδὲν ἀδυνατεῖ παρὰ τῷ θεῷ. i. Nihil apud Deum eſt impoſſibile. Ex capit. 1. Euang. D. Lucæ.

272 *L'ubbidienza è ſanta.* πειθαρχία μήτηρ τῆς εὐπραξίας. i. Obedientia fœlicitatis mater. Aeſchy.

273 *Quando Dio aiuta, ogni coſa rieſce.*
θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥαδίως. i.
Eſt facile quiduis, quando fert opem Deus. In Menan. Frag.

274 *Non ripoſa colui,*
Che ha carco d'altrui.
Nec longè diſtat: *Chi ha a far, non uuol dormire.* Et breuius; *Chi ha a far, non dorme*;
οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλεν. i.
Non decet totam noctem dormire conſiliarium uirum,
Cui populi regendi ſunt, & tot ſunt curæ. Hom.

275 *Il tempo, è la più cara coſa, che ſia.* μηδενὸς οὕτως ἐσμὲν ἐνδεεῖς ὡς χρόνου. i. Nullius rei tam indigemns, quàm temporis. Laër. in Vitâ Zenonis.

276 *Verità*
Senza varietà.
ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. i. Veritatis ſimplex oratio. Eurip. in Phœniſſ. Huc reſpexit Cato, ſiue quiuis alius;
Simplicitas veri fama eſt, fraus ficta loquendi.
Et Horatius in morte Quintilij lib. 1. Ode 24.
Cui Pudor, &, Iuſtitiæ ſoror,
Incorrupta Fides, nudáque Veritas,
Quando ullum inuenient parem?
Nec longius abeſt.
Habet ſuum uenenum blanda oratio. Syrus.
Apophthegma. Item huc pertinet Apophthegma Diogenis; qui dicebat, orationem non

ex

exanimo proficiſcentem, ſed ad gratiam compoſitam, melleum eſſe laqueum; quòd ſcilicet blandè amplectens, hominem iugulet.

277 *Ciò, ch'è nouello,*
Tutto è bello.

Et ἁπλῶς. *Tutte le coſe nuoue piacciono.* πάντα μὲν τὰ νέα, καὶ καλά ἐστιν. i. Omnia noua pulcra ſunt. Demetrius, ubi de concurſu uocalium. Omnia noua placent. Grata nouitas. Parœmiogra.

Eſt quoque cunctarum nouitas gratiſſima rerum. Ouid. 3. de Ponto.

278 *Donna buona*
Vale una corona.
ἐκ ἀγαθῆς τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον. i.
Vir bonâ muliere nihil ſortitur melius. Heſio. In Ergis. Nec longiùs abeſt illud Sapientis Prouerb. cap. 12. γυνὴ ἀνδρεία, στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. i. Vxor fortis corona eſt uiri ſui.

279 *Facil coſa aggiungner ſia*
A quel, ch'è trouato pria.
Facile eſt iuuentis addere.
Hoc ſibi uoluit Ariſtoteles in primo Ethicorum; παντὸς προσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον. i. Cuiuslibet eſt addere, quod deeſt.

280 *Quell'è dolce a ricordare,*
Che fu duro a ſopportare.
ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων; i.
Quàm dulcis eſt memoria peracti olim mali? Eurip. Iucundi acti labores. Cicero de Fini. lib. 2.

281 τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. i. Artem quæuis terra alit. Refert Suetonius in Sexto Nerone. Cui optimè congruit noſtra,
Chi ha arte,
Ha parte.
Dicimus etiam; *Chi ha arte, truoua ricapito. Chi ha meſtier non può perire.* Huc pertinent Catonis diſticha;

Si tibi ſint nati, nec opes, tunc artibus illos
Inſtrue, quò poſſint inopem defendere vitam. Et,
Diſce aliquid; nam cum ſubitò fortuna recedit,
Ars remanet, uitámque hominis non deſerit vnquam.

Apologus quoque huc ſpectare videtur. Pſittacus in aulâ regis degens, interrogabatur a cæteris auibus, cur in tam magno haberetur honore. Quibus ille, quia, inquit, exprimendi humanas voces artem edoctus ſum. Abſtemius.

282 *I danari ſono il ſecondo ſangue.* Vel;
Le ricchezze, e' danari
Col ſangue van di pari.
χρήματα ψυχὴ πέλεται βροτοῖσιν. i. Pecuniæ anima ſunt hominibus. Ex

verſu

verſu Heſiodi notiſſimo. Idem planiùs Antiphanes apud Stobæ. in Sermo. de laudibus Diuitiarum;

ἀργύριόν ἐστιν αἷμα, καὶ ψυχὴ βροτοῖς. i.
Argentum hominibus ſanguis, & anima eſt.

283 *Poco ſa, chi a ſe non giona.*
μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Sapientem eum odi, qui ſibi ipſe non ſapit. Vulgò; Nequicquã ſapit, qui ſibi non ſapit. Eſt ſententia Euripidis a quàmplurimis agitata. Vtitur Lucianus in Apologiâ. Citat Cicero Epiſto. Famil. lib. 13. ſcribens ad Cæſarem Imperatorem. Vertit Ennius in Medeâ: & M. Tullius uſurpat, ſcribens ad Trebatium.
Qui ſibi ipſe ſapiens prodeſſe nequit, nequicquam ſapit.
Idem Cice. affert in 3. de Officijs. Eodem pertinet illud D. Ambroſij in Officiorum primo. Conſiliarius bonus eſt, qui ſibi conſulit.

284 *La notte è madre de' conſigli.* ἐν νυκτὶ βουλή. i. In nocte conſilium. Hinc illa: *Io ci dormirò un po' ſu. Io mi conſigliero col piumaccio,* uel, *con meglia-ma*. Meminit inter alios Euſtath. in princ. T. Odyſſ.

285 *Chi entra malleuadore,*
Entra pagatore,
Et ſimpliciter; *Chi promette per altri, paga per ſe.* ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. ideſt, Sponde, noxa præſtò eſt. Vel clariùs; Sponſioni adiacet damnum. Fuit apophthegma Chilonis Lacedæmonij, ut refert Laërtius in eius vitâ: ſed extat apud eumdem in uitâ Pyrrhonis Elienſis: ubi pro adagij declaratione appoſita ſunt hæc verba: δηλοῦν τοῦ βεβαίως, καὶ πεπεισμένως διεγγυωμένῳ ἐπακολουθεῖν ἄτην. i. Quo ſignificetur, qui fideiuſſor exiſtat, illum è veſtigio certa, compertáque incommoda ſubſequi. Hinc prouerbiale præceptum.
Chi del ſuo vuol' eſſer ſignore,
Non entri malleuadore. i.
Suorum dominus eſſe uolens, pro nemine fideiuſſerit.

286 *Chi ha della roba, è viſto volentieri.*
τὸν δ' εὔπορον θ' ἕκαστος ἡδέως ὁρᾷ.
Diuitijs abundantem libenter quiſque videt. Menand.

287 *Sdegno d'amante poco tempo dura.*
ὀργὴ φιλοῦντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. i.
Amantis ira exiguo durat tempore. Ex Menan.

288 *Non ſi può viuer ſenza mangiare.* οὐχ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τροφῆς. i. Sine alimento uiui non poteſt. Ariſto. Polit. 1.

289 *Dio è per tutto, e vede il tutto.*
πάντη μὲν ἐστι, πάντα τε βλέπει θεός. i.
Vbique eſt Deus, & omnia videt.

ὀξὺς

ὀξὺς θεοῦ δ' ὀφθαλμὸς εἰς τὸ πάνθ' ὁρᾷν. i.
Acutus Dei oculus ad res omneis cernendas. Menan.
Abſcondi Deo nihil poteſt. D.Gregor.

290 *Non è peggior coſa, che non ſi contentare:*
κακὸν μέγιστον ἐν βροτοῖς ἀπληστία. i.
Malum maximum inter homines inſatiabilis animus. In Græc. Collect.

291 *Fatti di giouani, e conſigli di vecchi.*
ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. i.
Facta iuuenum, conſilia mediocrium, uota ſenum. Hyperides citatus ex Heſiodo in oratione contra Autoclem. Vide Parœmiographum, atque illis, quæ affert ipſe, adde rationem noſtri uoti. Potentia in iunioribus, ſapientia in ſenioribus. Ex Ariſtotelis Politicorum lib. 7. ſi rectè memini. Huc pertinet illud.

Se'l giouane ſapeſſe,
E'l vecchio poteſſe;
E'non è coſa, che non ſi faceſſe.

292 *Gli huomini fanno i ſiti, e non i ſiti gli huomini.* οὐκ οἱ τόποι τοὺς ἄνδρας ἐντίμους, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τοὺς τόπους ἀποδεικνύουσι. i. Non loca viris, ſed uiri locis conciliant dignitatem. Plutar. in Apophtheg.

293 *Pouertà*
Fa viltà.
Vel ſimpliciter; *La pouertà fa l'huom vile.*
πρὸς ἅπαντα δειλὸς ὁ πένης ἐστὶ πράγματα. i.
Pauper ad omneis res formidoloſus eſt. In Menan. Frag.
πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, οὔτε τι εἰπεῖν,
οὔθ' ἔρξαι δύναται, γλῶσσα δέ οἱ δέδεται. i.
Omnis enim vir paupertate domitus, neque quicquam dicere,
Neque facere poteſt: lingua uerò ei ligata eſt. Theognis.
In contrarium contra effertur;
La buona ſorte
Ogni uil cuor fa forte.

291 *Commetti al ſauio, e laſcia fare a lui.* ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα. i. Omnia ſapientibus facilia. Zenodo.

295 *Fuggi il piacer preſente, che ti da dolor futuro.*
φεῦγ' ἡδονὴν φέρουσαν ὕστερον βλάβην. i.
Fuge uoluptatem, quæ damnum ſit allatura. Alexis.

296 *L'vſo ſi conuerte in natura.* Conſuetudo eſt altera natura. Accurſius ad l. Si quis poſthu. in u. Conſuetudo. π. de Libe. & poſth. Ex Græco prouerbio, ἔθος ἄλλη φύσις, de quo Parœmiogra.

297 *Le ragion de' poueri non uaglion nulla.*
τῶν μὲν πενήτων εἰσὶν οἱ λόγοι κενοί. i.
Pauperum rationes inanes ſunt. Menan.

298 *I danari vanno, e vengono.*
χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. i.
Pecunias alius alio tempore habet. Theognis.

299 *Meglio è morire.*
Che ſempre languire.
θανεῖν ἄριστόν ἐστιν ἢ ζῆν ἀθλίως. i.
Satius eſt mori, quàm uitam agere miſeram.
Sopho. apud Stobæ. in Serm. De Comparatione Vitæ, & Mortis.

300 *Don'è moltitudine, è confuſione.* πολλὴ ἐν τοῖς ὄχλοις ἡ ταραχή. i. Multa in turbis perturbatio. S. Serapion, referente Antonio in Sermo. de Monachis probis, &c. Citatur etiam ex Chryſoſto. Seditionis mater multitudo populi.

CENTVRIA DICTORVM PROVERbialium ferè omnium Italis, ac Græcis prorſus Communium.

301 Quòd ea, quæ in cuiuſque rei genere pulchriora, puriora que ſunt, floris nomine indicentur, non admodum multa indiget probatione, præſertim cum laborârint Parœmiographi in congerendis exemplis ex utriuſque linguæ ſcriptoribus. Nos quoque uulgò dicimus *Il fior della giouentù. Nel fior de gli anni.* ἀοιδῶν ἄνθος. i. Poëtarum florem, appellauit Simonides Sophoclem in Epigramm. εὐωνύμων τε πατέρων ἄωτον. i. Clarorum progenitorum florem. Pinda. de Therone Agrigentino Olymp. Ode 2. Et Catullus ad Puerum.

O, qui floſculus es iuuenculorum, &c.

Si plura deſideras, conſule Adagiorum uolumen. Hinc mihi in mentem uenit his meis nugis huiuſmodi Titulum præfigere.

Fior della giouentù.

302 In uoracem, & qui nulli cuiuſcunque generis cibo parceret. *E' diuorerebbe le pietre.* καὶ βαίτυλον ἂν καταπίνοι. i. Vel Bætylum uoraret. Bætylus nuncupatus fuit lapis, quem Saturnus pro Ioue deuorauit. Heſychi.

Diuorar le pietre.

303 Quando ſignificare uolumus, nos non ſolùm tale quidpiam non feciſſe, ſed nunquam etiam nobis in mentem ueniſſe, dicimus, *Non l'ho ne pur ſognato.* οὐδ' ὄναρ. i. Ne per ſomnium quidem. Lucia. De his, qui merce. cond.

Non l'ho ſognato.

304 Quod uulgò dicimus de eo, qui per ætatem, uſúmque rerum, fugiendorum, atque expetendorum iam delectum habere poteſt, *E' conoſce il bene*

bene, e'l male; Ab Homero prius dictum erat, ἐσθλά τε, καὶ τὰ χέρεια οἶδε. i. Nouit mala, & bona. In Odyſſ. *Conoſce il bene, e'l male.*

305 Affirmantes, proculdubio euenturum eſſe aliquid, quod ab alijs non credatur, nobiſque moleſtum futurum ſit, dicere ſolemus: *Così aueſſ'io a dir le bugie.* ὥς κεν ψευδόμαντις ἀποφανθείω. i. Vtinam mendax uates inueniar. Heliod. *Aueſſ'io a dir le bugie.*

306 Interdum euenit, ut in aliquorum commercio quidpiam proponatur agendum, puta Florentiæ, ut exercitationis cauſsâ petantur Fæſulæ: ſi plures id approbare uideantur, ſtatim ab aliquo ipſorum dicitur: *I più uincono.* τὸ πλειόνων ψῆφος νικᾷ. i. Plurium calculus uincit. Parœmiogr. *I più uincono.*

307 De eo, qui animum non aduertit rebus, quæ dicuntur, ſed longè diuerſa cogitat, dicere ſolemus. *Non è quì.* παρὼν ἀποδημεῖ. i. Præſens abeſt. Parœmiogr. Præſens non adeſt. Plau. νοῦς ξένος. i. Mens peregrina. Ariſtopha. in Equit. Domi non eſt. Latini paſſim. *Non è quì.*

308 Negocium inextricabile nacti, extricationem quaſi deſperantes, ad illud confugimus; *Non ne trouerebbe la uia Vacquatin.* οὐδ' Ἐξηκεστίδης ἂν εὕροι τὰς ὁδούς. i. Ne Execeſtides quidem uiam inuenerit. Ariſtophan. in Auibus. *Non ne trouerebbe la uia, &c.*

309 Siquis v.g. in longinquam, barbarámque regionem profectus ſit, & id inuitus fecerit, interrogatus, an eò libenter uenerit, reſpondere ſolet. *Volentieri con le lagrime agli occhii.* ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. i. Volens nolunti animo Home. Prædicto non admodum diſſimilia. *Andar, come la biſcia allo'ncanto. Accettar uolentieri, come l'aſino la ſoma.* *Volentieri con le lagrime agli occhi.*

310 Quod nos: *Di bocca all'orſo*: Græci ἐκ λύκου στόματος. i. Ex ore lupi. Vbi quidpiam recuperatum eſt, quod iam periſſe uidebatur. Diogenia. *Di bocca al l'orſo.*

311 Quando uidemus, rem malè partam, malè diſperijſſe, dicere conſueuimus. *E' tornata per la medeſima ſtrada, ch'ella venne.* ἁλὸς δὲ φορτὸς ἔνθεν ἦλθεν, ἔνθ' ἔβη. i. Salis onus, unde uenerat, illuc abijt. Parœmiogr. *Tornata per la medeſima ſtrada, &c.*

312 De eo, qui aliquem nouercali odio proſequitur, æquè edit ſcilicet, atque Orci portas, vt eſt in prouerbio; *E' gli uuol mal di morte.* Ex eo Hom. Ilia. Γ. Ἶσον γάρ σφιν πᾶσιν ἀπήχθετο κηρὶ μελαίνῃ. i.
Sic erat exoſus, veluti mors omnibus atra. *Vuol mal di morte.*

313 Quando fit aliquid, non multâ adhibitâ arte, vel diligentiâ, dicimus; *Alla groſſolana.* παχυτέρως. i. Craſſiùs. Agellius lib. 14. cap. 1. Latini; Craſsâ Mineruâ. Pingui Mineruâ. Craſſiore Muſâ. Parœmiogra. *Alla groſſa lana.*

314 Hoc ſignificamus, nos in aliquâ re omni labore, atque induſtriâ uſuros eſſe; *Mi aiuterò con le mani, e co' piedi.* χερσίν τε, ποσίν τε. Home. Ilia. Υ. Manibus, pedibúſque. Teren. in Andriâ. *Cõ le mani, e co' piedi.*

Stuzzicar la piaga.

315 Qui ea nobis commemorat, vel, nobis præſentibus, de illis meminit, unde magnopere urimur, dici ſolet; *Rinfreſcar le piaghe. Stuzzicar la piaga.* θίγειν τὸ ἕλκος. i. Tangere ulcus. Parœmiogr.

316 Ex his Antiphanis verſibus εἰς μέθην:

-- Κρύψαι, Φειδία,
ἅπαντα τ' ἄλλα τὶς δύναιτ' ἂν πλὴν δυοῖν,
οἶνόν τε πινών, εἰς ἔρωτ' ἐμπεσών. i.
-- occultare, Phidia,
Omnia alia poſſet aliquis præter duo;
Aut cum vinum bibit, aut cum in amorem incidit.

Ex his, inquam, conſentiunt viri doctiſſimi, traxiſſe originem verſiculum illum prouerbialem.

Amore e toſſa, &c.

Amore, e toſſa non ſi può celare.

P. Victo. vari. lect. lib. 18. cap. 23. Effertur etiam.

Amor, rogna, ne toſſa
Non ſi può tener naſcoſta. Et
Amore, e toſſa, e rogna
Celar non ſi biſogna.

In vn batter d'occhio.

317 Quando aliquid magnâ celeritate peractum eſſe, denotare uolumus, dici ſolet. *In un batter d'occhio.* ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. i. In ictu oculi. D. Paul. in Epiſto. Vide Petrar. in Canti. 19. Et Tetradecaſtico 279. Vbi *Vna riuolta d'occhi*, & *vn batter d'occhio* rem velociſſimã, breuiſſimãq; denotant. Huic eædem, vel ſimiles ſunt formulæ illæ frequentes & in ſcriptis, & in dictis. *In un baleno.* Vnde Dant. Parad. Cant. 25.

Mentr'io diceua, dentro al tuo ſeno
Di quello 'ncendio tremolaua vn lampo
Subito, e ſpeſſo, a guiſa di baleno.

Et Inf. Cant. 22.

Talor così adalleggiar la pena.
Moſtraua alcun de' peccatori 'l doſſo,
E naſcondeua, in men, che non balena.

Tu non haureſti detto; Dio aiutami. Non ebbe tempo a dir Gieſù. Quibus congruunt;

Vn' ammen non ſaria potuto dirſi
Toſto così, com'ei furo ſpariti. Dant. Inf. Cant. 16. Et Cant. 24.
Ne, o ſi toſto mai, ne, i, ſi ſcriſſe,
Com'ei s'acceſe, e arſe, e cener tutto
Conuenne, che, caſcando, diueniſſe.

E' ſu le porte.

318 Vtrique ſignificare volentes ac prædium non longè ab urbe diſtare, dicimus; *E' ſu le porte.* περὶ τὰς θύρας. i. In foribus. Plutar. Dicimus etiam; *E' c'è quattro paſſi. Ci è due dita.*

Non hai ceruello.

319 In hominem, qui uideatur penitus ingenio carere, *Tu non hai ceruello.* κεφαλὴ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχουσα. i. Caput vacuum cerebro. Parœmiogra. Boccacius dixit ænigmaticè; *Moua zucca al vento*, de quo alibi.

Ancil-

320 Ancillæ v.g. ſignificare uolentes, ne pauxillum quidem panis domi reliquum eſſe factum, dicere ſolent; *Non n'è rimaſto boccone.* οὐδ' ἔγκαφος λέλειπται. i. Ne bolus quidē relictus. Eupolidis, citante Euſta. in 3. Odyſ. *Non n'è rimaſe boccone.*

321 Pro eo, quod nos de puero, quem in dies ualdè excreſcere ſignificamus, dicere conſueuimus; *E' creſce a giornate*, Græci non admodum diuersè, πήχεσιν αὐξάνεται. i. Cubitis adoleſcit. Apud Eunapium Sardia. *Creſce a giornate.*

322 Significare volentes, aliquem auidiùs quidpiam deſiderare, dicimus; *L'aſpetta a bocca aperta.* λάρος κεχηνὼς i. Larus hians. Ariſtoph. in Equit. *Aſpetta a bocca aperta.*

323 Cum uerba ſigna ſint eorum, quæ ſunt in animo, vt ex his Philoſophi; ἔστι μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ, τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα. i. Sunt igitur ea, quæ ſunt in uoce, earum, quæ in animâ ſunt, affectionum ſigna. Hinc nos, ſi quem ſtulti aliquid proferre audiamus, in eum iactare ſolemus. *I pazzi parlan da pazzi.* μωρὰ μωρὸς λέγει. i. Stultus ſtulta loquitur. Euripi. in Bacchi. apud Stobæum. Hinc etiam, cum per orationem hominum mores, ut per tinnitum vaſa, cognoſcantur, a nobis di- *I pazzi parlan da pazzi.*

324 ci ſolet. † *Se vuoi conoſcere un, fallo parlare.* cum quo optimè congruit Menandri verſiculus celeberrimus: *Se vuoi conoſcer vno, &c.*

ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. i.

Hominis figura ex oratione cognoſcitur. Et breuiùs. Sermo hominis index. ὁ λόγος ὥσπερ πλάστης ἀγαθὸς τῆς ψυχῆς ἐκτίθησι σχῆμα. i. Oratio quaſi bonus figulus animi formam effingit, & profert. Demonax. Et Leoſth. Coluan. Animus cuiuſque ſermone reuelatur. Huc pertinere videtur illud Dantis, ſed generaliùs prolatum;

Deh bella Donna, ch' a' raggi d'amore
Ti ſcaldi, s'i' vo' credere a' ſembianti,
Che ſoglion' eſſer teſtimon del cuore,
Vegnati voglia, &c. Purg. Cant. 28.

325 Quod noſtræ mulieres inquiunt de cibis quàm maximè delicatis, in quibus aptandis coquus non mediocrem adhibuerit diligentiam; unde cuilibet palatū excitare valeant, ut e.c. de turdis; *E' dicon mangiami mangiami*; optimè congruit verſiculis Comici Pherecratis: *Dicon mangiami mangiami.*

ὀπταὶ κίχλαι γὰρ ἀνάβραστ' ἠρτυμέναι
περὶ τὸ στόμ' ἐπέτοντ' ἀντιβολοῦσαι καταπιεῖν. i
Aſſati enim turdi adhuc feruentes, conditi,
Circum os aduolant, ſupplicantes, ut deuorentur.

326 Si quis v.g. improbitatem alicuius, quem optimè nouerimus, manifeſtam nobis facere velit, dicere ſolemus. *Tu non mi dì coſa nuoua. Tu lo dì* *Non mi dì coſa nuoua.*

327 *a un che lo sà.* οὐ καινὸν εἶπας. i. Nil noui dixiſti. Euripid. † λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. i. Loqueris ei, qui rem optimè callet. Memorem mones. Doctum doces. Plautus. Teren. Vide Parœmiogra. *Lo dì a un che lo sà.*

328 De eo, qui nullum laborem amicorum cauſsâ ſubterfugit, ſed pro ipſis quoduis libenti animo ferret, dicimus: *Egli è per l'amico.* φίλων φίλος. i. *E' per l'amico.*

Amico

Amico amicus. Quod Apollodorus plenioti ſententiâ; *μόνος ἐπίσαται φιλεῖν τὺς φίλυς.* i. Solus nouit diligere amicos. Et Terent. Solus eſt homo amico amicus.

Diſcorrer ſi meglio, &c.

329 Cum conſultatio moram deſideret, atque animi tranquillitatem; fames autem, ut fertur, bilem in naſum conci. t: hinc deductum fuit illud notiſſimæ ſententiæ; *Si diſcorre meglio a corpo pieno.* *γαςρὸς ἀποπλείης, ἀμείνων βυλή.* i. Ventre pleno, melior conſultatio. Plutar. in Sympo. lib. 7.

Non ſi può ne leuar, ne porre.

330 De opere omnibus numeris abſoluto dicimus; *Non ci ſi può, nè leuar nè porre.* *ὐκ ἀφελεῖν ἔςιν, ὔτε προςϑῆναι.* i. Nihil poteſt nec addi, nec adimi. Ariſtote. in Ethic. Nicoma. lib. 2.

Chi è ricco, ſà ogni coſa.

331 Iuxta Horatianam ſententiam;

Et bene nummatum decorat Suadela, Venúſque.

Dicimus etiam nos; *Chi è ricco, sà ogni coſa;* *ὅςις δ' τυχῶν, πάντ' ἐπίσαται καλῶς.* i. Diues omnia rectè nouit. Euripi. Vide ſup. in Adag. *Chi ha, è.*

Non ſono indouino.

332 Quod dixit ſeruus Terentianus; Dauus ſum, non Oedipus, reperitur etiam paſſim in ſcriptoribus ſimpliciter dictum; *ὐ μάντις εἰμὶ· ὔτοι πέφυκα μάντις.* i. Non ſum uates. Et nos. *Io non ſono indouino.* Euri. in Hippo. Coro. & in Hecu. Eodem pertinet illud obſcurius. *Fammi indouino, ed'io ti farò ricco.*

Tutto per ſe.

333 In eum qui ſibi vehementer placet, ſuiſque tantùm commodis ſtudet, dicimus. *Tutto per ſe.* *φίλαυτος.* i. Suiipſius amicus. Græci uulgò.

Farſi onore a' foraſtieri.

334 A Græcis etiam emanauit dictum illud, quando hoſpitibus aſſurgimus, ac potiorem locũ concedimus; *Si fa onore a' foreſtieri.* Menan. enim;

ξένον προτιμᾶν μᾶλλον ἀνϑρώποις ἔϑος. i.
Mos eſt hominibus ſemper hoſpitem præferte.

Toccar con mano.

335 Quod nos dicimus; *Toccar con mano;* ſignificantes, ipſo contactu ſentire; dicebatur a Græcis *πὺξ ἐπὶ τῶν χειρῶν λαβέσϑαι*. i. Pugno ſtringere. Pla.

Non ſi paga mai d'un uero.

336 In hominem omnino uanum, & qui nihil unquam ueri dicat, uulgò iactatur; *Non ſi paga mai d'un vero.* *ὐδ' ἂν ἀκων ἀληϑὲς ὐδὲν εἴποι.* i. Ne inſciens quidem uerum dicit. Aeſchines.

Accenderſi il zolfanello.

337 De facie hominis, qui animi ardorem præ iracundiâ, vel quouis alio affectu, uultus rubore præſeferat, dicere ſolemus; *S'accenderebbe il zolfanello;* *καὶ λύχνον ἅψαις.* i. Vel lucernam incendas. Theocri. in Thyoni.

Nõ fare ad altri, &c.

338 Ex præceptis, quæ naturæ accepta referuntur, alterum eſt hoc utiliſſimum, vulgóque celeberrimum. *Non fare ad altri, che non vuoi per te.* *ὃ σὺ μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς.* i. Quod tu odiſti, alteri ne feceris. Et contra; Facito alijs, quæ ab alijs libens acciperes. Mure.

Aman-

339 *Amante non ſia, chi coraggioſo non è.* ἔρως δειλίας οὐκ ἀνέχεται. i. Cupido ignauiam non ſuſtinet. Achill. Tati. lib. 2. Ouid. de Arte aman. lib. 2. Amor odit inerteis. Huc pertinet illud Menan. *Amante nõ ſia, &c.*

> ὅταν δ' ἐρῶντος τόλμαν ἀφέλῃς, οἴχεται. i.
> Cum ab amante audaciam abſtuleris, actum eſt.

340 Hoc quaſi ænigmate monemus, ſiquis uxorem ducturus, vel aſinos, bouéſque, & huiuſmodi empturus ſit, omnium eſſe tutiſſimum, vt cum ſuis uicinis contrahat:

> *Aſini, donne, e buoi,* *Aſini, donne, e buoi, &c.*
> *Non t'allontanar da' tuoi.* Et apertiùs.
> *Moglie, e ronzino*
> *Piglia dal vicino.*

De uxore præterea, quæ ſunt apud Heſiodum notiſſima, extat in Menandri fragmentis;

> γαμεῖν δ' ὁ μέλλων, βλέψον εἰς τοὺς γείτονας. i.
> Vxorem ducturus, in uicinos reſpicias.

341 ῥήγνυσθαι quempiam Græci dicebant ὑπὸ πλησμονῆς. i. rumpi, qui præter modum comediſſet, ac nimio cibo ſe impléſſet, ut nos quoque patrio ſermone loquimur, cum huiuſcemodi aliquem, uoracem hominem, & heluonem notare uolumus. Vict. Var. lect. lib. 27. cap. 20. Vulgò dicimus; *Egli ha pappato tanto, ch'egli ſcoppia.* *Scoppiare.*

342 De uiro validiſſimo, ac laborum tolerantiſſimo; *Vn altro Orlando.* ἄλλος Ἡρακλῆς. i. Alter Hercules. Ariſt. in Ethic. ad Eude. lib. 7. *Vn' altr' Orlando.*

343 In eum, qui inter ſordeis, atque impuritates libentiſſimè uerſari, indies pinguior fieri videtur, dicitur a uulgo. *Egl' ingraſſa nel litame.* ἐν κοπρίῃσιν ἥμενος πιαίνεται. i. In ſtercore ſedens, pingueſcit. Simonides. *Ingraſſar nel litame.*

344 Multæ etiam facetæ loquendi formulæ, quibus Etruſca lingua omnium maximè afluit, exemplo non carent; ut illa, qua utimur, cum uideri uolumus, quod dictum eſt, corrigere, & aliud verbum, quod idē pollet, uel potius magis lædit, vſurpamus. *Non l'ha rubato, l'ha tolto:* οὐκ ἔκλοψε, ἀλλ' ἥρπακε. i. Non furatus eſt, ſed rapuit. Ariſtopha. *Non l'ha rubato, &c.*

345 Siquis doleat, ſe ab aliquo læſum eſſe, quem ſibi beneuolum exiſtimabat, εἰρωνικῶς ipſi dicere ſolemus. *Lo fa pel ben, ch' e' ti uuole.* εὔνους σφάκτης. i. Beneuolus trucidator. Zenodo. *Lo fa pel ben, ch' e' ti uuole.*

346 Cum Græci imprecari exitium vellent, & mortem anno uertente citeriorem, hanc loquendi formulam uſurpabant: μὴ ὥρασιν, uel, μὴ ὥρας ἱκοίμην, εἴ τι τοιοῦτον ἔπραξα. i. Peream anno citiùs, ſi quid tale feci. Quod nos ferè ad uerbum. *Che io non arriui a queſt' altr' anno, ſe io l' ho fatto.* Latini ſimpliciter dicerent; Male peream, vel, Diſpeream, ſi quid tale patraui. Græca exempla ſunt apud Lucia. & Ariſtopha. ut notauit Caſaubo, in Athenæ. lib. 2. c. 14. *Che io non arriui a domane.*

Ex

Tener le mani a ſe.

347 Ex Victorio in Demetrium. Illi, quod Demoſthenes inquit; ἔσω τὴν χεῖρα ἔχειν. i. Intus manum habere; reſpondet, ut opinor, id, quod nos patrio ſermone dicimus; *Tener le mani a ſe*: nam & de iis, qui continenter viuunt, dicitur; & de illis, qui manus abſtinent alieno. Et inf. diceremus etiam nos de aliquo, qui nullis muneribus fidem ſuam labefactari pateretur: quod, ut obijcit ei Demoſthenes, in legatione obeundâ non fecerat Æſchines. Hactenus Victorius. Adde, nos dicere, eos, qui alieno non abſtinent, *Giucar di mano*; Quod Catullus dixit; Manu ſiniſtrâ vti; in eo Epigram.

Marruccine Aſini, manu ſiniſtrâ
Non bellè uteris in ioco, atque uino:
Tollis lintea negligentiorum.

Paſſa i termini.

348 In illum, qui, nullo ſeruato decoro, immodicè, atque indecenter quidpiam vel dicit, uel facit: *E' paſſa i termini.* ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾷ. i. Vltra ſepta tranſilit. Suidas.

E' me' qual che coſa, &c.

349 Quando habere non licet, quod uellemus, accipiendum eſſe, quod poſſumus, hoc dicto admonemur. *E' me' qualche coſa, che nonnulla.*

... τοῦ λαβεῖν μηδὲ ἓν
τὸ λαβεῖν ἔλαττον πλεῖόν ἐστιν. i.
Minus acceptum multò plus eſt, quàm nihil. Menan. apud Stobæ. Parum accipere plus eſt, quàm nihil omnino.

E' per la buona.

350 De eo, qui rectam uiam tenet, negocia e. g. curans, & ab honeſto non recedens, dici ſolet. *Egli è per la buona. E' ſu la peſta.* τὴν ὀρθὴν βαδίζει ὁδόν. i. Rectam viam ingreditur. Ariſti. in Pericle.

Pagoneggiarſi.

351 Eum, quem impenſiùs ſua delectat forma quique per vrbem incedens, ſe notandum in modum circumſpectat, dicimus; *Pagoneggiarſi*; καθάπερ τὸν ταὼν περιαθρεῖν ἑαυτόν. i. Tanquam pauonem ſe circumſpectare. Syneſius de Dione Pruſiæo Sophiſtâ.

Di cattino pricipio, etc.

352 Quando quidpiam malis rationibus inchoatum, infœlicem ſortitur exitum, dicere conſueuimus: *Di cattino principio cattiua fine*; ἀρχῆς κακῆς τέλος κακόν. i. Mali principij malus finis. Aeolus poëta.

E' cieco de gli occhi, &c.

353 Si quem cæcum, non oculis tantùm, ſed etiam mente captum eſſe, affirmare uelimus, in hunc iactari ſolet. *Tu ſe cieco de gli occhi, e del cervello.* τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ. i. Et mente, & oculis cæcus es. Sophoc. in Oedip. Tyran. Similis eſt huic locus ille Dantis Purgat. Cantic. 18.

Perche ſuo figlio mal del corpo intero,
E della mente peggio:

354 Apud nos etiam ſolet aliquis ſenex laudator, vt inquit Flaccus, temporis acti.

Se puero, cenſor, caſtigatórque minorum,

iuue-

iuuenem aliquo uitio uolens reprehendere, poſt multam orationem hoc proferre. *Io ſono ſtato giouane anch'io:* καίτοι νέος ποτ' ἐγενόμην κἀγώ. i. Ego quoque aliquando iuuenis fui.

Sono ſtato giouane anch'io.

355 Siquis imperioſus homo grauiora nobis onera imponere uideatur, ſic, eius imprudentiam caſtigantes, dicere ſolemus: *Comandate coſe, che ſi poſſin fare.* τῶν δυνατῶν τι κέλευε. i. Iube factu procliuia. Ex Teleclide, Athenienſi.

Comanda coſe, che ſi poſſin fare.

356 Quod nos, bene ominantes in re quapiam aggrediendâ, dicimus: *In buon'ora. Col nome di Dio. Dio cene dia a far bene.* Et Venetijs; *Con buona uentura.* Item quod bibituro præfamur. *Buon prò ti faccia*; dicebatur a Græcis; ἀγαθοῦ δαίμονος. i. Bonæ fortunæ. Boni Genij. Ariſtophanes in Equit: & alibi. σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες. i. Adſint Dij beati. Apud Zenodotũ. Romani dicebant. Fœlix, fauſtum, fortunatúque ſit.

Col nome di Dio.

357 Proterere, conculcare, & omni prorſus dignitate ſpoliare, ſignificare volentes, dicimus; *Metterſi ſotto i piedi.* ὑπὸ πόδας τίθεσθαι. i. Sub pedibus ponere. Notat ex Plutarcho P. Victo. Vari. lecti. lib. 15. cap. 4. Hîc addere poſſemus non longè diſſimilia λὰξ πατεῖν. i. Calcibus proterere. Aeſchy. Et Sopho. in Phœdrâ, citante Stobæo λάγδην πατεῖν. Item Apollo. Rho. λὰξ ἐπιβαίνειν. i. Calcibus inſultare. Vide Parœmiographos.

Metterſi ſotto i piedi.

358 Idem Victo. ibidem lib. 22. cap. 14. affert huiuſmodi locos. In quo tu, acceptâ tamen, & deuoratâ pecuniâ Vtinacorum, centum talenta euomere non poteras. Cic. in L. Piſonem

—ſta ſis illico;
Atque argentum properè propera vomere.

Plau. in Curcul. Et

ἐγ᾽ ᾧδ᾽ ἐσ᾽ ᾧγε τὸ κέαρ εὐφράνθην ἰδὼν,
τοῖς πέντε ταλάντοις, οἷς κλέων ἐξήμεσε.

Deinde ſubdit. Nos quoque patrio noſtro ſermone ita loquimur, verbúmque inde mutuamur, cum minamur alicui, nos effecturos, ut pecuniam improbè partam, ſurreptámque reddat: plureis enim ornatus noſtra oratio communeis ipſi cum Græco, Latinóque ſermone habet. Hæc Victo. Vulgò dicimus; *Tu gli receras.* Quod Græcè ἐξεμέσεις.

gli Recerà.

359 Quando ſignificare volumus, aliquem nec pudenda quidem eſſe contectum, dicimus; *Egli è gnudo nato, E, come Dio lo fece.* γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός. i. Nudus tanquam ex matre. Parœmiogra.

E' come Dio lo fece.

360 Aliquem admonentes, vt fugiat quidem auaritiam, ſed ſibi a prodigalitate caueat, dicere quidam ſolent.

Ama'l tuo, come mortale;
Vſal poi, come immortale.

ὡς τεθνηξόμενος τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε:
ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων. i.

Vtere diuitijs, vt morti proximus: idem

Ama'l tuo come mortale, &c.

Tanquam uicturus parce tuis opibus.

Vertit Alciatus ex Antholog. Et Auſonius ex Menandro.

Re fruere, ut natus mortalis: dilige ſed rem
Tanquam immortalis: ſors eſt in utroque verenda.

361 Cum ſignificare volumus e. g. nullum eſſe ſeruum tam futilem, quin præter uictum etiam alicuius ſalarij dignus ſit, dicere ſolemus. *Le ſpeſe inſino'l can ſe le guadagna*: ad illud fortaſſe reſpicientes, quod eſt apud Suidam; ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος. i. Digna canis pabulo. Effertur in ſimili propoſito; *Ogni uccello è buon pel becco ſuo*.

362 Homo inſigniter eruditus, & præcipuè poëta egregius appellatur alicubi; *Il ruſignuol delle Muſe*; ἀηδὼν μουσῶν. i. Muſarum luſcinia. Euripi. in Palame.

363 In hominem inutilem, qui nihil aliud, quàm ocioſè uiuit; *Non è buon, ſe non a mangiare*; ἔργον μοῦνον ἐσθίειν ἐπίσταται. i. Comedere ſolùm nouit. Et obſcurius. βοῦς ἐν αὐλίῳ. i. Bos in ſtabulo. Meminit Heſychi.

364 Obſeruandam occaſionem, ipſáque utendum; *Sappi conoſcere il tempo*; γνῶθι καιρόν. i. Noſce tempus. Sapientis Apophthegma. Illud etiam huc pertinet. *Da le uele al uento, quand'è in tuo fauore*.

Reliqua per ſe patent.

365 *Chi ha orecchi, intenda;*
E, chi ha danari, ſpenda.

ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. i. Qui habet aureis ad audiẽdum, audiat. D. Lucas in Euang. cap. 8. & 14. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. Siquis habet aureis, audiat. Ioan. In Apocaly. c. 13. Quæ ſententiæ ſatis noſtrum adagium explicant: nam τὸ *E chi ha danari ſpenda*; potius uenuſtatis gratiâ (quod interdũ à nobis fieri ſolere ſupra innuimus) quàm ꝙ aliqd noui afferat, additũ eſt.

366 *S'e' piace a te, e' piace anche a me*; εἰ αὐτόσοι φίλον, οὐδὲ μοὶ ἐχθρόν. i. Si tibi amicum, nec mihi inimicum. Ariſtæn. Epiſt. 21. lib. 1. Supra etiam meminimus ex Platonis Theæte.

367 *Vn' altro non le ſognerebbe ſi fatte coſe*. τὸ δ' οὐδ' ὄναρ ἦλυθεν ἄλλῳ. i. Hoc alteri ne per ſomnium quidem in mentem veniret. Moſchus Edyll. 3. De rebus auditu abſurdis, nedum factu.

360 *Nero, com' un calabrone*. κανθάρου μελάντερος. i. Scarabeo nigrior. Parœmiograph.

369 *Piu aſtuto d'un birro*. κανθάρου πονηρότερος. i. Canthuro aſtutior. Zeno, qui inquit, fuiſſe Athenis quendam cauponem nomine Cantharum ueterator
370 futum, atque impoſtorem. † Huic ſimile; *Piu cattiuo d'un famigliodotto*.

to. Vna mozzina. ἀποσπάγημα ἀλώπεκος. i. Vulpis reliquiæ. Eupolis in fabulâ, cui Titulus; Aureum genus.

371 In eum, qui ſibi mali fontem peperit. *Duolti di te.* μέμφε σεαυτὸν. i. Increpa teipſum Ex Gabriæ fabellâ;

φραγμὸς ἀλώπηξ ὡς ὑπερβαίνειν θέλεν,
ὀλισθανοῦσα, καὶ βάτε δεδραγμένη,
ἔξεσο πέλμα, λοιδορεῖ δ' ἐτὴν βάτον.
μέμφε σεαυτὴν, μὴ μέπερ κεῖνος φάτο. i.
Cum vellet vulpes ſepem tranſilire,
Lapſa, ac rubo innixa,
Sauciauit plantam; unde rubo conuicia ingerit.
Increpa teipſam, non me, ille ait. Huc pertinet;

ἐχὺπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς ἁλίσκῃ. i. Teneris non aliorum, ſed tuis ipſius technis. Citatur ab Athen. lib. 11. cap. 12.

372 *Dì il vero, e non fallirai.* λέγων τ' ἀληθὲς, οὐ σφάλλῃ ποτέ. i. Vera dicens, non
373 erraueris. Apud Stobæ. Serm. 13. † Hinc celeberrima γνώμη, *Il vero*
ſi de' ſempre dire. σιωπᾶν τάγε δίκαι' οὐ χρήποτε. i.
Quæ iuſta ſunt, tacere haud vnquam conuenit. in Græc. Collect.

Chi dorme, ſogna. ἀνὴρ ὑπνώδης, εὑρετὴς ὀνειράτων. i. Vir ſomnolentus inuenit ſomnia. Nazianz.

375 *Al male*
Fagli male.
ἀπολέσειας κακὸν κακῶς. i. Malum malè perdas. Demoſth. κακὸν ἄνδρα χρὴ κακῶς πάσχειν. i. Virum malum decet male pati. Eurip. apud Stob. Ser. 44.

376 *Stare intorato.* ταυρηδὸν βλέπειν. i. Tauricum tueri. Ariſtoph. in Ranis. Simile illi; *Guardare a ſtracciaſacco.* De quo lib. 6.

377 *Oue alcun non contraſta, facile è la vittoria.* ῥᾶσον, μόνον θέοντα κρατεῖν. i. Facillimum eſt ſolum currentem vincere.

378 *Chi la fa, l'aſpetti.* Et interdum pleniori ſententiâ. *Chi la fa l'aſpetti, e, chi s'adira, ha'l torto.* ἐπηρεάζοντά τι, καὶ παθεῖν ἔοικε. i. Contumelioſè quidpiā agentē, pati quoque conuenit. Pind. apud Stob. Huc reſpexit Petrar.

-- chi prende diletto di far frode,
Non ſi de' lamentar, s'altri lo'nganna.

379 *Le leggi gouernano il mondo.*
νόμῳ τὰ πάντα γίγνεται, καὶ κρίνεται. i.
Lege omnia fiunt, ac iudicantur. Menand.

380 *Chi non ha nauigato, non ſa, che ſi ſia male.*
ὁ μὴ πεπλευκὼς, οὐδὲν ἑώρακεν κακόν. i.
Qui non nauigauit, nihil mali uidit. Poſidippus Comi. Hoc ſen

ſit Soſia Terentianus; propterea dicebat conſeruo ſuo.

Non hercle, Parmeno, verbis dici poteſt
Tantùm, quàm re ipsâ nauigare incommodum eſt.
Par. Itáne eſt? So. O, fortunate, neſcis quid mali
Prætérieris, qui nunquam es ingreſſus mare. &c. In Hecyrâ.

381 *A pett'a quello queſt'è vn zucchero.* τοῦτο μὲν ἐστι πρὸς κεῖνον μέλι. i. Hoc cum illo comparatum mel eſt. Alexis Comi.

382 *Non poſſo, ne andar, ne ſtare.* ἄνεμος οὔτε μίμνειν, μένειν, οὔτε πλεῖν ἐᾷ. i. Ventus nec manere, nec progredi ſinit. Philoctetes apud Aeſchylum. Ariſtenæ. in Epiſto. 27. lib. 1. Dicimus etiam: *Non poſſo nè andare innanzi, nè tornare a dietro.* οὔτε προϊέναι ποῤῥωτέρω, οὔτε ἀναστρέφειν δύναμαι. i. Nec porrò progredi, nec pedem referre poſſum. Diod.

383 *La ſeruitù non piace a neſſuno.* οὐδεὶς ἑκὼν δουλεύειν βούλεται. i. Nemo ſe libenter in ſeruitutem conijcit. Ariſti. In Sicularum priori.

384 *Fu prima fatta, che detto.* θᾶττον λόγου ταῦτα ἐπράττετο. i. Dicto citiùs hæc facta ſunt. Greg. Presby.

385 *Più timido d'un coniglio.* δειλότερος τῶν λαγωῶν. i. Leporibus timidior. Lucia. ἐλάφειος ἀνήρ. i. Ceruinus homo. Parœmiogr.

386 *M'entrò per vn'orecchio, e vſcì per l'altro.* τὰ λεχθέντα τῷ μὲν δεξιῷ τοῖς ὤτοιν ἠκροασάμην, θατέρῳ δὲ παραχρῆμα ἐξεῤῥύη. i. Dicta, aure dextrâ excepta, ſtatim ſiniſtrâ exciderunt. Ariſtæn. lib. 1. Epiſt. 24.

387 *La donna è la maggior beſtia del mondo.*

πολλῶν κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν θηρίων
ὄντων μέγιστόν ἐστι θηρίον γυνή.
Cum multæ in terrâ, maríque feræ ſint,
Omnium maxima mulier fera eſt. Menan.

Si noſtrum ex amuſſim uis repræſentare, omitte primum uerſiculum.

388 ἀκινητότερος ἀνδριάντος. i. Statuâ immobilior. Vt nos; *E' parena vna ſtatua.* Euna. in Maxi.

389 *L'acqua, e'l popolo non ſi può tenere.*

λαὸς, καὶ ὕδωρ, καὶ πῦρ ἀκατάσχετα πάντα. i.
Populus aqua, & ignis retineri non poſſunt. Phocyli.

Eodem pertinet;

A fummo, acqua, e fuoco
Toſto ſi ſa luoco.

390 *Molti bennati tralignano.*

πολλοὶ μὲν, ὄντες ἀγενεῖς, εἰσὶ κακοί. i.
Multi, claris orti parentibus, ſunt degeneres. Eurip. Diſſimilis filius plerunque generatur. In Notis Corbinelli ad Caſſiodo. Et Dantes Purg. Cant. 7.

Rare

Rade volte riſurge per li rami
L'umana probitate: e queſto vuole
Quei, che la da, perche da lui ſi chiami.

391 *Nouelle di donne. Ciance di donne. Coſe da dire a vegghia.* γραῶν ὕθλος. i. Anicularum deliramenta. Plato in Theæte.

392 *Cercar per tutti i feſſi.* πᾶσαν ἴχνεσιν ζητεῖν. i. Omnibus veſtigijs inquirere. Parœmiogra. Brunettus in Epitaphio dixit; *Andar caendo col fuſcellino.* Et nos hodie; *Cercar col fuſcellino.*

393 *Spiccar col dente.* ἐκ τῆς γῆς λαβεῖν. i. Ex terrâ capere. Originem traxit a fabellâ ouium, cum paſtore conquerentium, quòd canis copiosè aleretur, qui nullam ipſi præbebat utilitatem; ipſæ verò, quæ maximam ferrent, nihil caperent, niſi quod morſu ſumpſiſſent e terrâ. Vide P. Victor. Var. lect. lib. 35. cap. 21.

394 *I penſieri fanno inuecchiare.* ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι. i. In rebus aduerſis mortales ſeneſcunt. Ex Home. Apertiùs noſtro congruit illud Silentiarii. φροντίδες πολιοκρόταφοι. De quo ſup. p. 49.

395 *Mare, fuoco, e femmina, tre male coſe.*
θάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνὴ, κακὰ τρία. i.
Ignis, mare, mulier, tria mala. Menan.

396 *Non ho neſſun per me.* ἄνθρωπον οὐκ ἔχω. i. Hominem non habeo. D. Ioan. Euang. cap. 5.

397 *Stanno come porci.* ὑώδης βίος. i. Vita ſuilla. In ſpurcum uiuendi genus. Clemens.

398 *Biſogna far col ſuo.* ἐργάζευ, μοχθῶν, ὡς ἐξ ἰδίων βιοτεύσῃς. i. Opus fac, allaborans, ut de proprijs uiuas. Phocyl. Et breuiùs ex eodem; ἐξ ὁσίων βιοτεύειν. i. Ex iuſtè partis viue.

399 *Sempre imparo.*
γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. i.
Seneſco ſemper multa diſcens. Solon in Eleg.

400 *Sempre di male in peggio.* αἰεὶ πρὸς τὸ χεῖρον τὰ πράγματα ἐπιρρεῖ. i. Res in dies in peius ruunt. Baſil. --ſic omnia fatis
In peius ruere, ac retro ſublapſa referri. Virgil.
Hinc reſpexit Dant. Parad. Cant. 21.
Che pur di male in peggio ſi traua ſa. Et Sannazarus.
O pura fede, o dolce vſanza vetera;
Or conoſco ben'io, che'l mondo inſtabile
Tanto peggiora più, quanto più inuetera.

FLO-

FLORIS
ITALICAE LINGVAE
LIBER QVARTVS.

QVOD tria Europæ eloquia, Gallicum, Hiſpanum, atque Italum maximam cum Latino Cognationem habeant, a nemine cenſeo in dubium uocari poſſe Vtrum uerò ex Latini ſermonis corruptione noſtrum cum reliquis exortum ſit, an antea quoque rudi ſaltem ratione uſurparetur, ipſe profectò ſententiam meã in mediũ proferre non auſim. Aſſero quidem, me in paucis Antiquorũ Fragmentis multa reperiſſe, quorũ maior pars, ut dixit Iuſtinianus, ab aulâ receſſit, & tamen noſtris quàm ſimillima eſſe conſpiciũtur. De his igitur iudicent ſapientiores, & qui ſuſpicionẽ gignere non poſſunt: mihi ſatis erit non uerbis, ſed reipsâ conari alijs probare, in quod a principio animũ intendi. Sed antequam, aggrediar Catalogum quarundã non uulgarium dictionum, quæ ex Romanis Etruſcæ effectæ ſunt, ut illius, quod in Præfatione propoſui, aliqua fiat probatio, propono breue exemplum nonnullarum uocum, quas Græcos, ac Latinos a Barbaris deſumpſiſſe lectitando obiter obſeruaui. Siquis autem noſtris, ut pote pauciſſimis, non acquieſcit, conſulat Hellenismum Angeli Caninij Anglarenſis: ibi enim quàm plurimæ ex diuerſis nationibus collatæ inueniuntur.

Græcæ Dictiones a Barbaris deſumptæ.

ἄγγαρος.i. Regius nuncius. Vox Perſica, ut teſtatur Heſychius, & Suidas. Accurſius, Angaros uox Perſica eſt, & ſignificat nuncium: unde Græci angarias deduxerunt, angatóſque appellabant baiulos, & onera ſubeunteis, ſicque nos hodie etiam ruſticos Tangaros [.i. *Tangheri*] uocamus. Hæc Alcia. in l. Neminem C. de Sacroſan. Eccleſi.

ἀρτάβη.i. Artaba genus menſuræ. De hac Herodotus lib. 1. Pollux. Suidas, & alij. Ab Ardab Perſicâ.

Gazophylacium arca eſt, ubi colliguntur in templa ea, quæ ad indigentiam pauperum mittũtur. Compoſitum eſt autem nomen ex linguâ Perſicâ, & Græcâ. Gaza enim linguâ Perſarum theſaurus, φυλακὴ Græcè cuſtodia interpretatur. Hæc Iſido. Origi. lib. 20. cap. 9.

βουνός. Tumulus. Lybicum eſſe uocabulum ſcribit Euſtath. in Odyſſ. & Herodo-

Digitized by Google

Herodotum eſſe uſum pro lecto ex paleis, aut ſtramento. Pro tumulo utitur Philemo unus ex ſcriptoribus Comediç noue. Phrynichus.

παρασάγγης. Vtitur ſæpe Herodotus; utitur etiam Lucianus. De hac Parœmiographus; Paraſangam Perſæ triginta ſtadiorum ſpacium uocant. Idem approbat Budęus. Sed Feſtus; Paraſangæ apud Perſas uiarum menſuræ.

Sciendum autem, quas voces originie Hebræas Latini habent, eaſdem & Græcas eſſe; quoniam literæ primùm ex Phœniciâ a Cadmo in Græciam latæ, deinde a Græcis ad nos peruenerunt: quod non in ſacci dictione tantùm, ſed & in perâ, Oceano, camelo, & ſimilibus annotari poteſt. Hæc Alcia. in Parer. lib. 2. cap. 8. Caninius deducit Κάμηλος Græcorum a Gemel Punicâ.

Voces Romanæ, ſeu Latinæ a Barbaris.

Abbas. Vox Syra, quæ patrem ſignificat. Alcia. in l. 1. C. de In ius vocan.

Aueo. Ab Iua. Hebræorum.

Ambactus. Vſus eſt Ennius; & Cæſ. lib. 6. Bell. Gall. De qua Feſt. Ambactus apud Ennium linguâ Gallicâ ſignificat ſeruum.

Aurum a Sabinis, qui Auſum dicebant. Feſtus.

Benna, inquit Feſt. linguâ Gallicâ genus eſt vehiculi. Vtitur Cato de Re ruſti. cap. 23.

Caſcus ſignificat uetus. Eius origo Sabina, quæ vſque radices in Oſcam linguam egit. Varro de Lin. Lat. lib. 6. Et Feſtus. Caſnar ſenex dicitur Oſcorum linguâ: Vnde Nonius Caſnares ſenileis dixit.

Famuli origo ab Oſcis dependet, apud quos ſeruus famel nominabatur. Feſtus.

Gurdos, quos pro ſtolidis accipit vulgus, ex Hiſpaniâ duxiſſe originem audiui. Quintil. lib. 1. cap. 5.

Hæres. Ab Iaras Hebræâ.

Inarime ab Arimis, ſiue populis, ſiue beluis, ita priſcâ Etruſcorum linguâ ſimias dictante, quas Græci πιθήκους vocant. Auctor Theſauri Latini.

Mantiſſa additamentum dicitur linguâ Tuſcâ, quod ponderi adijcitur; ſed deterius, & quod ſine ullo vſu eſt. Lucilius. Mantiſſa obſonia vincit. Feſtus. Mantiſſa ab Etruſcis propriè dicitur *Tarantello.*

Meddix apud Oſcos nomen magiſtratus eſt. Ennius.

Summus ibi capitur Meddix, occiditur alter. Feſtus.

Adde, quæ tradit Alcia. in Parerg. lib. 2. cap. 29.

Nepa Afrorum linguâ ſidus, quod Cancer appellatur, uel, vt quidam volunt, Scorpius. Plau.

Dabo me ad parietem, imitabor nepam. Feſt.

Nepos luxurioſus a Thuſcis dicitur: nam nepotes ſunt luxurioſæ vitæ homines appellati, &c. Feſt. Vnde Horat.

Diſcinctus aut perdam, vt nepos.

Phalæ, vel, ut alij ſcribunt, Falæ dictæ ab altitudine a falando; quod apud Etruſcos ſignificat cœlum. Feſt. Et Noni. Falæ turres ſunt ligneæ. Enni.

Malos defindunt, fiunt tabulata, phalæque.

Satrapes,

Satrapes, quà utitur Terentius ; Vox Perſica, quæ præfectum ſignificat. Vnde nos. *Satrapo*.

Sollo Oſcè dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius.

Suaſa quoque omnino dirimit, non ſolla dupondi. .i. non tota, &c. Feſtus. Solliferreo vſus eſt Liuius lib. 4. Bel. Maced. quod eſt genus teli; quaſi totum ferreum.

Græcitas dicit ἄρουρα: nos Rura: Illíne adauxerint noſtrum, an nos detruncauerimus ſuum, incertum eſt, nec temerè affirmandum; nam prauus apud nos malæ ſignificationis, cum apud Græcos bonæ ſit. Galeottus Martius de Promiſcuâ Doctrinâ cap. 6.

Vehia. i. traha. Vox origine Oſca. Notant Lexicographi Latini.

Vidua, mulier viro orbata: a ve particulâ intenſiuâ, vt quibuſdam videtur, & antiquo verbo Iduare, quod olim Etruſcis diuidere ſignificabat. Macrob. Saturn. 1. c. 15. Et Var. de Lin. Lat. lib. 5. Eidus ab eo, quod Thuſci Itus, vel potius, quod Sabini Eidus dicunt.

Vngulus Oſcorum linguâ anulus. Feſt. & Paulus Diaconus ex Pacuuio.

Zura vox Afrorum, teſte Plinio, qui eam uſurpat lib. 24. cap. 13. Et eſt paliuri ſemen.

Cur ergo mirum fuerit, vitioque vertendum, ſi noſtri quoque ad Græcorũ, ac Latinorum imitationem aliquot voces, eaſque pulcriores præter Græcas, ac Romanas ex alijs linguis ſibi aſciuerunt? Enumerantur nonnullæ ab Illuſtriſ. Bembo Proſarum lib. 1. quas a Gallis Narbonenſibus (vulgò dicuntur *Prouenzali*) vult eſſe deſumptas. Liber eſt notiſſimus, ac tritus omnium manibus, ideo non tranſcribo. Non paucas etiam ex Bembo, & alijs congerit P. F. Giambullarius in Opuſculo ſuo, qui Gellus inſcribitur; quas ab antiquis Etruſcis, a Syriacis, Gallicis, Germaniſque deducit. Earum verò, quæ ex Punico, ac Syriaco eloquio proferuntur a Caninio, quia non ſimul, ſed ſparſim inueniuntur in prædicto eius Opere, ideo quaſdam inde huc exempli cauſsâ transferre non piguit.

Has linguæ Syriacæ acceptas refert Caninius.

Ambra. ab Ambar. *Botta*. Tabo. Per metatheſin. *Bugia*. Budia. *Caraffa*. Garaba. *Cremesì*. Carmes. *Gaglioffo*, & *Gaglioffa*. a Gaiaf, & Gaiafa; quæ Adulterum, & Adulteram ſignificant. *Gara*. Ghera. *Ghirlanda*. Guirnalda. *Guiſa*. Ghiſa. *Ronca*. Romcha. *Pezza*. Pitha. *Zana*. Thana.

Idem aſſerit, a Punicis has originem traxiſſe.

Alabarda, vel, vt vulgus, *Labarda*. ab Albarda. *Azzurro*. Azul. *Benda*. Bend. *Calappio*. Qelab. *Dogana*. Douen. *Fondaco*. Fondac. *Gabella*. Cabula. *Garbino*. Venti nomen. Garbi. *Guari*. Vare. *Leuto*, vel, *Liuto*. Alhud. *Magazzino*. Machzen. *Ragazzo*. a Rabaz: Quam ego antea cenſebam factam eſſe a uoce agaſo. *Ragazzo* enim vetuſtioribus Etruſcis idem eſt, atque agaſo Latinis; Agaſo autem eſt equos agens, ideſt minans. Inquit Feſtus. De noſtrâ Dantes:

E non uidi giammai menare ſtregghia
A ragazzo aſpettato da ſignorſo.

Et

Digitized by Google

Et Boc. Fab. 18. *Tutte quelle coſe facendo, che a fante, o a ragazzo poſſono appartenere. Ricamo.* Rigma. Hinc *Ricamatore*, ideſt Phrygio. Qui Barbaricarius dicitur ab Imperatore in l. 1. C. de Excuſa. Artif. lib. 10. & in l. Scrinijs in fi. C. de Palatinis ſacra. largi. lib. 12. Idem a nobis appellatur, *Banderaio. Schiera.* Aſqer. *Scilocco.* Venti nomen. Sciarqi. *Tuffo.* Taf. *Vaccaro.* Baccar. Hinc etiam *Beccaro*; & Florentiæ vulgò *Beccaio*, ideſt Lanius. *Zibibbo.* Zabiba.

Alexander Medices Excellentiſſimi Vitalis F. ut omnium literarum, ſic linguæ Hebraicæ optimè peritus, me docuit, noſtram dictionem *Afa* fieri ab Hebræorum Apha. *Afa.*

Barboca Punicè dicitur meatus, & uia, & Italia *Barbacane* antemurale, ubi via eſt circa arcem, appellat. Galeottus Marti. *Barbacane.*

Suetonius, agens de Aulo Vitellio; cui Toloſæ nato cognomen in pueritiâ *Becco* fuerat; id valet gallinacei roſtrum. Nos etiam dicimus *Becco.* *Becco.*

Bottor eſt eminentia in cute, & tuberculum quoddam durum, & per totã Italiam *Bottoni* vocamus anſulas thoracis. Galeott. Mart. *Bottone.*

Guardia, & *Guardiani* apud Feudiſtas uoces notiſſimæ, quas Longobardicas dicunt. Vide Cuiaccium, & alios. *Guardia.*

Mathahaze Punicè; Italia uerò in linguâ uernaculâ *Matarazzo* nuncupat, eſt res de pilis caprarum facta, nos Latini huiuſmodi vileis lectos grabatum, aut phormionem dicimus, a Græcis mutuati, uel ipſi a nobis, & cæt. Hæc Galeott. Mar. Ibidem. Alciatus verò in Comm. l. 234. de Verb. ſign. Additur hîc, etiam ſtramenta contineri, quo nomine ſignificatur omne, quod ſolo cauſsâ quieſcendi inſternitur, vt ſtoreæ, phormiones, paleæ, & mattæ: vnde & vulgò mattaracia uocamus. Etruſci *Materaſſo*, vel, *Materaſſa* nuncupant. *Materaſſa.*

Muſchio. Moſchum. Vox Arabum. Calepi.

Tarpare. a Tarap Hebræorum. Notat Aſcan. Perſi.

Dictionum Etruſcarum, quæ nobis, ac Latinis, ut plurimùm antiquioribus, communes ſunt, Index, ut cenſeo, notatione dignus.

A

Accecare. Occæcare. Columella.
Accettare. Acceptare. Plau. & in l. 44. Tit. 7. π. lib. 26.
Accia. Acia. Titinnius Comi. apud Nonium in u. Phrygia veſtis.
Acconciare. Concinnare. Plau.
Accreſcimento. Accrementum. Plinius.
Addolcire. Edulcare. Cn. Marius apud Noni.
Addoppiare. Adduplicare. Plau. in Pœnu.
Addormentarſi. Addormiſcere; vel, Obdormiſcere. Sueto.
Adunanza. Adunatio. A Græcis ἕνωσις. Diom. Gramma. lib. 1.
Affettuoſo. Affectuoſus. Macro. Satur. lib. 3. c. 15. παθητικός.
Affibbiare. Infibulare. Celſus.

Affogare. Effocare. Sene. Nobis eſt etiam Neutrum abſolutum, vt in illo adagio; *Affogare alla Porticcinola*. In portu impingere. Paræmiogra.
Agricoltore. Agricultor. Liui. Et π. lib.22. Tit.3. l.25.
Aiutare. Aiutare. Noni. in u. Aiutamini pro aiutate. Pacuuius in Chryſe. Aiutamini, & defendite.
Aiuto. Adiutus, us. Macro. Sat. lib.7. cap.6.
Albereto. Arboretum. Agell. lib.17. cap.2.
Alido. Aridus. Omnes communiter.
Alitare. Halitare. Diome. lib.1. ex Ennio. Dicta prouerbialia; *E' non alitò; E' non fiatò*. Ne my quidem. Varro lib.3. de linguâ Lat. οὐδὲ γρῦ. i. Ne gry quidem. Ariſtopha. in Pluto.
Allettare. Allectare. Cic.
Alluda. Aluta. Iul. Cæſ.
Allume. Alumen, quia coloribus tingendis lumen præſtet. Plin.
Allungare. Elongare. Plini.
Amareggiare. Amareſcere. Plau. in Trucu.
Amministrare. Adminiſtrare. Cice. Cæſar.
Ammutolire. Obmuteſcere. *Ammutare* dixit Dant. Purg. Can.26.

Non altrimenti ſtupido ſi turba
Lo montanaro, e rimirando ammuta,
Quando rozzo, e ſaluatico s'inurba.

Andare. Andruare. Feſt. in u. Redandruare.
Angoſcia. Anguſtia. Omnes communiter.
Animoſo. Animoſus. Noni. in uoce Anima.
Anticipare. Anticipare poſuerunt ueteres pro præuenire, hoc eſt antecapere. Noni.
Apertura. Apertura. l.3. Tit.5. π. lib.28.
Appetibile. Appetibilis. Macro. & Apul.
Arra. Arra. Plau. in Pœn. Iſid. lib.5. c.25. In multis Italiæ locis. *Caparra* inquiunt.
Arrugginirſi. Rubiginari. Apule. Florido. lib.3.
Aſcella. Axilla. Noſtrâ vtitur Dantes non ſemel.
Aſcia. Aſcia, & *Aſciare*. Aſciare. Vitru. lib.7. c.2. Exaſciare. Plau.
Aſinaio. Aſinarius. Sueto. in Augu.
Aſſedio. Obſidium. Colum.
Aſſiuuoli. Aſiones. Caninius.
Aſſentare. Abſentare. Claudia. de Raptu Proſerpi.
Aſſomigliare. Aſſimilare. Cic.
Aſſordare. Exurdare. Pli.
Audienza. Audientia. Plau. in Prolo. Pœnu.
Augurare. Augurare. Accius apud Non.
Auoltoio. Vulturius. Plau. Lucre.
Aumentare. Auctare. Plau. in Amphitr.
Auuerare. Verare. In Actiuâ ſignificatione, ut nos, Sidonius.
Auuilire. Vilitare. i. Vilem facere. Nonius.

B

Badeſſa. Abbatiſſa. D. Hiero. de Modo viuendi.
Barca. Barca. Iſid. lib.19. cap.1. Barca eſt, quæ cuncta nauis commercia ad litus

litus portat. *βάλκην* uocari ſcribit Harmenopulus lib. 2. Tit. *περὶ ναυτικῶν*. *Barca rotta, &c.*
Adag. *Barca rotta, marinaro ſcapolo*. Dicitur v.g. De omni artifice, cui, quacunque de cauſsâ deficientibus inſtrumentis, ociari neceſſe ſit.

Barbio. Barbus. De quo piſce Auſo.

Liberior laxos exerces, barbe, natatus.

Battaglie. Battualia, quæ vulgò Battalia dicuntur, exercitationes militum, uel gladiatorum ſignificant. Adam. Martyrius de Orthogra. Adag. *Chi ha ceruel di vetro, non vadia a battaglia di ſaſſi*. Quo monemus e.g. ne timidi, ac rerum imperiti aggrediantur negocia, ubi audacia, ſcientiaque opus eſt. Meminimus etiam lib. 5. *Chi ha cernello, &c.*

Battere. Batuere. Plau. in Caſi.

Belliſſimo. Belliſſimus, *κάλλιστος* propriè. l. 5. T. p. π. lib. 20.

Bifolco. Bubulcus. Cic.

Bigoncio. q. Bicongius. Quòd fortaſſe binos capiat congios.

Biſtrattare. Detractare. i. Malè tractare. Feſtus.

Boccone. Buccea. Sueto. in Augu.

Bolgia. Bulga. i. Sacculus ſcorteus. Feſtus.

Bollire. Bullire. Adaman. Et *μεταφορικῶς*. Vide in u. *Brontolare* lib. i.

Bonaccia. Malacia. Cæſar.

Breui. Præbia. De qua uoce ſic Varro. Præbia a præbendo, ut ſit tutum: quòd ſint remedia in collo pueris. Recentiores Romani amuleta ab amoliēdo; Et Græci *περίαπτα*, ſeu, *φυλάγματα* uel *ἀλεξίκακα* dixerunt. Verrius tamen non a præbendo, ſed a prohibendo dicta eſſe affirmat, quòd mala prohibeant, tradítque inuenta fuiſſe a Cæciliâ uxore Tarquinij Priſci.

Briaco. i. Ebrius. Ebriacus. Plaut. in Mili. Glor. Extat etiam apud Non. quî citat hunc Laberij verſiculum;

Homo ebriacus ſomno ſanari ſolet.

Bubbola. Vpupa. D. Hiero. Zacha. Prophe. cap. 5. deducit Latinam a Græca *ἔποπα*. Adag. *E' puzza di vin, com' una bubbola*. i. Vinû, ut upupa, redolet. *Puzza di vino, &c.*

Buſſare. Pulſare. Communiter.

C

Calculatore. Calculator. Marti. Græcis *λογιστής*. Ratiocinator Cice. unde nos quoque *Ragioniere*.

Calderugio. Carduelis. Plin.

Caldo Adiectiuum. Caldus: antiqui enim ſic dicebant, teſte Quintil.

Caldo Subſtan. Caldor. Pro calore ponitur a Colum. lib. 6. c. 29. Adag.

Ne caldo, ne gielo.
Non rimaſe mai in cielo. Sententia talis eſt.
Calor, gelúque ſeriùs, ocyus ingruunt.

Calle, vel, *Calla*. Callis. Dant. Purg. Cant. 4. 9. & alibi.

Calzolaio. Calceolarius. Plau. in Aulu.

Cambiare. Cambire. *Ἀμείβειν*. Plau. in Truc. vide Alcia. in Parerg. 1. c. 45. *La camicia non gli tocca &c.*

Camicia. Camiſia. De qua voce non ſemel meminit Iſido. Adag. *La camicia non gli tocca il culo*. Quo etiam utitur Brunettus. Et dicitur de illo, qui præ lætitiâ geſtit, atque exultat.

Cancellare. Cancellare. π. Tit. De his, quæ in Feſt. delen.

Cancelliere. Cancellarius. Vopi. in Cari.

Canneto. Cannetum. Palla.

Canterellare. Cantillare. Apul.
Capezzolo. Capitulum. Feſt. in uoce papilla. Capitula mammarum.
Capone. Capito. i. Durus, & qui nunquam de ſuâ ſententiâ dimouetur, Plau. in Per.
Carbonaio. Carbonarius. Plau. in Caſi.
Caricare. Caricare. D. Hiero.
Carminare. Carminare. Plin. non ſemel, & Varro de Ling. Lat. lib. 6. Carminari dicitur tum lana, cum caret eo, quod in eâ eſt nequam. Noſtrâ utitur Bocca. Fabu. 11.
Carola. Chorea. i. Saltatio, uel tripudium. Vnde *Carolare*. i. Saltare, ſeu tripudiare.
Caſiera. Caſaria. Quæ cuſtodit caſam. Feſtus.
Caſtagneto. Caſtanetum. Col. lib. 4. c. 33.
Caſtellano. Caſtellanus. i. Qui caſtellum habitat. A Græcis dicitur κωμίτης. Et, Qui caſtelli curam, ac defenſionem ſuſcipit, φρούραρχος.
Caſtrare. Caſtrare. Plin. lib. 18. cap. 32.
Catinella. Catinellus. Diom. Gram. lib. 1. Vbi & Catinulus. *Catinuzzo*.
Cauallo. Caballus. Noni.
Cauallaro. Caballarius. Vtitur Iul. Firm.
Cauare. Cauare. i. Eruere. Plau. in Pſeu. Phraſis; *Cauar del capo*; De pulmone reuellere. Perſi.
Cenno. Cinnus. νεῦμα. Notat Ioſephus Scaliger Auſonianarum Lect. lib. 2. cap. 1. Adag. *A un minimo cenno*. Ad digituli crepitum. Parœmiogra. Eodem pertinet. *A un voltar d'occhio*. *A un minimo cenno.*
Cercare. Circare. Tib. lib. 1. Eleg. 3. ut legit, & notat Scali. Caninius verò cenſet, deductam eſſe ex Siriacâ Qerqer.
Ceruello. Cerebellum. Pli. lib. 29. cap. 5. *Ceruel d'oca*; inquiunt noſtræ mulieres puerculis ſuis. i. Fatue. Stulte.
Ceruia. Ceruia. Ita Adamantius Auus, auia; ceruus, ceruia; &c.
Ceruogia. Ceruiſia. Pli. lib. 22. cap. 25.
Chiedere. Quærere. Cani. Etiam *Cherere* dicunt noſtri Poëtæ.
Chioſtro. Clauſtrum. A ſacris ſcriptoribus transfertur, ut, cum dicunt Virginale clauſtrum, pro eo quod eſt, Purus Virginis uterus. Vnde Petrarcha. Canti. 49.

Ricorditi, che fece il peccar noſtro
Prender Dio per ſcamparne
Vmana carne al tuo virginal chioſtro.

Chiudere. Cludere. Apud Iureconſſ. ſæpius, ut teſtatur Bartho. Briſſonius in lib. παρέργ. Vtitur quoque Hygenus de Limiti. conſti. Et Nigidius apud Agel. lib. 14. cap. 2.
Cibare. Cibare. Col. lib. 6.
Cica. Cicum. Cicũ dicebant antiqui membranam tenuem, quæ eſt in malo punico, uelut cellularum diſcrimen. Varro lib. 6. Quærat quod uolet denſum, cicum non interduim. i. Denſum ueſtimentum ſibi vuido, & horrenti quod uolet, quærat; Ego ei non modò non ueſtimentum, ſed ne cicum quidẽ dederim. Denſum autem, genus veſtimenti eſt a dentibus pectinis, quibus feritur, quod denſitate frigus arcet, ut Trama tramittit. Vnde apud Ciceron. munus leuidenſæ, a leuiter denſo panno tranſlatione

ne ductâ. Notat Gilbert. Cognat.
Cicoria. Cichorium. Pli. & alij. Appellatur & intubum erraticum.
Ciglio. Cilium, folliculus, quòd oculum celet, uel tegat. Noni.
Cileſtro. Cœleſtis color. Cani.
Citare. Citare, l.7.π. de In integr. reſt. & l.73.π. de Iudi.
Ciuiltà. Ciuilitas. Apule. de Philo. Ciuilitatem, quam πολιτικὴν vocat Plato.
Ciurma. Turma. Communiter.
Coda. Coda. Varro. Vt canis ſine codâ. Citat Nonius.
il Collare. Collare. Vinculi genus, quo collum aſtringitur. Luc. Nonius.
il Colmo. Culmen. Paſſim.
Colombaia. Columbarium. Var. Colu. Palla.
Colpa. Colpa. Quod nos culpam, illi [veteres] colpam dixerunt. Curtius Valer. de Orthogr.
Confiſcare. Confiſcare. Sueto.
Confitto. Confictus. Diom. Gramm. lib.1.
Conietturare. Coniecturare. Sene.
Conocchia. Colicula, a colus, quæ vulgatiſs. eſt.
Conſorzio. Conſortium. Papi. in l. Si inter fratres, §. Idem π. Pro ſocio.
Contemplare. Contemplare pœnè omnes vſi. Nonius.
Contrarietà. Contrarietas. ἐναντίωσις. Macro. Comm. lib.2. cap.14.
Contraſtare. Contraſtare. Næuius.
Contriſtare. Contriſtare. Cœli. apud Cic. Epiſ. Fam. lib.8.
Contumacia. Contumacia. Cic. pro Roſcio.
Conuerſare. Conuerſari. συνομιλεῖν, conſueſcere. Sene. lib.3. de Irâ.
Conuerſazione. Conuerſatio. Pli. & Aureli. Vic. in Perti.
Corbello. Corbula. Plau. Cæ. Noni. Var.
Corporatura. Corporatura. Colu. Vitru.
Corpulento. Corpulentus. Enni. Feſt.
Corte. Cors, vel, ut alij, chors, tis. Villarum intra maceriam ſpacium. Varro. Nonius. Quod etiam deprehenditur ex illo Glauciæ dicto in Metellum. Villam habes in Tiburte, cortem in palatio. Notauit eum, quòd multos ſibi cibo, ac largitionib. obligaret. In corte. n. aluntur animalia domeſtica.
Corto. Cortus. Propet. lib.4. in princ.
Coſtellazione. Coſtellatio. Iuli. Capi. in Gordiano. Iuli. Firm.
Cotognato. Cydonis, tis. Palla.
Credito. Creditum. Quintil. Sene. Adag.

Chi non ha debito,
Non ha credito.
Nihil penitus debenti creditur nihil.

Cucinare. Coquinare. Plau. in Aulu. & in Pſeudo.
Cuoiaio. Coriarius. Plin.
Cupola. Cupula. Vlpia. in l.3. Tit.6.π. lib.33.

D

Datori. Datores. Plau. in Curcu. Act.2. Sc.3. Vbi multa Lambinus.
Decrepito. Decrepitus. i. creperæ, & dubiæ vitæ. Feſtus.
Degnare. Dignare. i. Dignum ducere. Acci. Pacu. Nonius.
Diadema. Diadema, æ, fœmi. generis pro neutro dixit Pompon. in Saty. Notat Priſcia.

Dicol-

Dicollare. Decollare. Diom. Suet.
Dileguare. Deliquare. Caninius.
Diluuio. Diluuium. Adaman. Mart.
Dimiſſoria. Dimiſſoriæ literæ. Marcia.in lib.49. Tit.6.ff. Græci quoque appellant, ἀφετικὰ γράμματα.
Dipoſitario. Depoſitarius. Vlpia.in l. 1. §. ſi pecunia.ff. Depoſi.& contrac.
Dirizzatoio. Diſcerniculum .i. inſtrumentum, quo diſcernuntur capilli. Varro.
Diſarmare. Inermare. Feſtus.i.armis ſpoliare.
Diſarmato. Dearmatus. Exarmatus.i.armis ſpoliatus. Tit.Liui.
Dormentorio. Dormitorium. Plin.30.c.6.
Doſſo. Doſſum dixerunt antiqui pro Dorſum. Vnde Var. Doſſualia iumenta,quæ doſſo vehunt. lib. 20. cap. 10.
Dua. Dua. Vulgus corruptè pro *due*,vel *duoi*. De Romanâ ita Quintil.lib.1. c.10. Duapondo, & Trepondo vſque ad noſtram ætatem dictum eſt, & rectè dici, Meſſala confirmat.
Dubbioſo. Dubioſus. Agell.lib.3.c.3.
Ducato. Ducatus. Sueto.Lampri.

E

Embrici. Imbrices. Siſen. Nonius. & Ambrices. Feſtus.
Endice. i. Ouum marmoreum, quod in nido gallinarum vulgò detineri ſolet. Index. Vnde adagium; *Reſtar per endice.* Quod in hanc ſententiam vſurpamus. *Starai a vedere,che tu hai a reſtar per endice.* i. Scilicet tu,quem admodum index,alijs ſublatis ouis, remanet, alijs hominibus defunctis, ſuperſtes eſſe debeas. *Reſtar per endice.*
Erpici. Irpices.i.genus raſtrorum ferreorum, plureis habentium denteis ad extirpandas herbas in agris. Varro. Feſtus.
Eſaggerare. Exaggerare. Cic. in Tuſc.
Eſaltare. Exaltare. A nobis μεταφορικῶς uſurapatur,pro magnificè laudare. Propriè enim valet,extollere,eleuare. Colu.lib.5. c.13.
Eternare. Æternare. Horat. Noſtrâ utitur Dant.Inf.Cant.15.
Ette. Hette. Feſtus. Vnde, Non hette te facio. Quod nos; *Io non ti ſtimo vn ette*; *Vn fio*; *Vn iota.* *Non iſtimare vn ette, &c.*

F

Falcone. Falco.Iul. Firm.Mathe. lib.5.
Falſare. Falſare.l. penul.ff.ad l.Corn.de Falſ.
Falſario. Falſarius. Sueto.in Nero.c.19.
Faſciare. Faſciare.i.faſciâ ligare. Sparti.de Anto.Pio.
Faſtidioſo. Faſtidioſus. Cic.
Fattore. Factor. Cato de Re ruſti. non uno in loco.
Fattura. Factura. Plin.
Fauellare. i.loqui. Fabulari. Ter. Hecy. Ac.3.Sc.1.& Plau.ſæpiſſimè.
Fedeltà. Fidelitas.i.fides. Citat Nonius ex Accij Myrmidonibus.
Fermare. Firmare. Plin.
Feſſo. Fiſſum. Celſus lib.5.c.21.
Feſſura. Fiſſura. Columel.
Feſta. Feſta, æ. Ferias antiqui feſtas vocabant. Feſtus. Adag. *Chi ſguazza le feſte, ſtenta' l dì di lauoro.* Cui ſimile illud Plauti;

Feſto

Feſto die ſi quid prodegeris, profeſto egere liceat.

Fiaccare. Deflaccare pro eo, quod eſt atterere, dicebant antiqui. Noni.

Filiggine. Fuligo. Communiter.

Fineſtrina. Feneſtrinula. D.Hierony.

Fionda. Funda. Vide Lipſi. de Machi. lib.4. Dialogo. 2. A Florentinorum uulgo *Scaglia* appellatur.

Folaga. Fulica a furuo.i.nigro, vt uolunt Grammati. Virg. Plin. Cic.

Forare. Forare. Plau. in Moſtellariæ principio.

Forbici. Forfices. De qua, & ſimilibus ita Caſſio. ex Papiriano. Forfices ſecundum Etymologiam debemus dicere, & ſcribere: vt, ſi a filo dicamus, f, debeamus ponere, vt forfices, quæ ſunt ſartorum: & ſi a pilo, per, p, ut forpices, quæ ſunt tonſorum: ſi a capiendo, per, c, ut forcipes, eo quòd formum capiant, quæ ſunt fabrorum; formum enim dixerunt antiqui calidum. Adag. αἰνιγματῶδες. *Colpo di Forbici: Ognun dice due*. i. Forficum ictus: pro uno fiunt duo. *Colpo di forbici.*

Forficette. Forficulæ. Noſtra eſt apud Boccacius. Fabu.22. vulgò dicuntur *Forbicine*.

Fornaio. Furnarius. Vlpianus. ff. de Damno infec. l.24. Adag. *Egli ha accordato il Fornaio.* Quando aliquis ſibi parauit, vnde uictus abundè ſuppetat.

Foro. Foratus. us. Lactan. de Opifi. Adag. *Il mal foro non uuol feria.* Auctor, & ſenſus notiora ſunt, quàm, ut ullo indigeant verbo.

Fortificare. Fortificare. Plaut.

Foſſa. Foſſa. l. uni. ff. Vt in flu. publi. Col.

Fracido. Fracidus. Ca. de Re rus. c.64. Vulgus corruptè dicit *Fradicio*, ut alibi monuimus.

Friggere. Frigire. Et *Fritto.* Frictum a Græco φρίγειν. Feſt. Adag. *Tu ſe fritto.* De te actum eſt. Ter.

Fringuettare. Friguttire. Plau. in Caſi. & Ennius in Alceſti. apud Fulgentiũ.

Froda, & *Frodo.* a Fraude. Vnde *Frodare*, Fraudare. Cuncti paſſim.

Fromboliere. Fundibularius. Sacer interpres Bibliorum in 1. Macha. cap. 5.

Fruiſco. Fruiſcor pro fruor. Plau. Liu. Næ. Nonius.

G

Gabbano. Galbanum. Iuue. ſaty. 2.

Gambero. Cammarus. Plin. Martia. Adag. *E rosso com'un gambero cotto.* s. Rubeus eſt, ut cammarus coctus. Ironicum muliercularum dictum.

Geſſo. Gypſum. Plin. Adag. *Colombi di geſſo.* Dicitur de illis, qui hyberno tempore ad ignem diutius morantur. *Colombo di geſſo.*

Ghiotto. Gluto. D. Ambroſ. Sic amat diabolus filios ſuos, ut perdat; ſicut amat gluto porcellum, ut comedat.

Giouanezza. Iuuenilitas. Donatus.

Giubbilare. Iubilare. Varro. Noni.

Golpe. Volpes, quòd volet pedibus. Varro.

Gorgo. Gurges. Communiter.

Gorgozzule. Curculio pro gulâ Varro de Re ruſti. lib.2. cap.3.

Gracidare. Glocire, & Glocidare gallinarum proprium eſt, cum ouis incubituræ ſunt. Feſtus.

Graticola. Craticula. Priſcia. in u. Lactis in ſingu. cuius pluralis lactes.

Grani-

Spinetta. *Granicembolo.* Clauicymbalum, quod & Harpichordum. Vulgò *Spinetta.* Iuli. Scali. Poët. lib. 1. cap. 48.

Gronda. Subgrunda. l. Malum §. inter proiectum ff. de Verb. ſign. Et Varro de Re ruſti. lib. 3. c. 3.

Guadare. Vadare. Dant. Infer. cant. 12.

Guſo. Bubo. Cani. Sed Varchius a κῦφος, ut in lib. 1. quod magis arridet.

Vccellar com'un guſo. Adag. *Vccellar com'un guſo.* i. Albis dentibus deridere. Plau. in Epidi.

Guſci. Guliacæ, propriè nucum iuglandium viridia putamina. Feſt.

I

Idiota. Idiota. Noni.

Idiotiſmo. Idiotiſmus. Sene. Cont. lib. 7.

Imbriacare. Ebriulare. i. Ebrium facere, inquit Non. Laberij locum afferens in Chære.

Impeciare. Impicare. Col. lib. 12. cap. 29.

Impiaſtro. Emplaſtrum. Agell. l. 16. c. 7. de Laberij licentiâ. Sed enim in Mimo, quem inſcripſit Alexandriam, eodem quidem modo, quo uulgus, ſed probè, Latinéque vſus eſt Græco vocabulo. Emplaſtrum enim dixit ἀδετέρως, non genere fœminino, ut iſti nouitij ſemidocti. Verba ex eo Mimo appoſui.

Quid eſt iuſiurandum? Emplaſtrum æris alieni.

Incalcinato. Decalicatum. i. Calce litum. Feſtus.

Incantatore. Incantator. Iuli. Firm. Matheſe. 4.

Incapeſtrare. Capiſtrare. Pli. lib. 18. c. 19.

Incorporare. Incorporare. Solinus. c. 35.

Increſpare. Criſpare. Pli.

Indorare. Deaurare, Inaurare. ideſt, aurum inducere, auro tegere. Cice. Horat.

Infinità. Infinitas. Non. Cice.

Infracidare, & vulgò *Infradiciare*, i. putreſieri. Fracceſcere. Varro. Non.

Ingollare. Degulare. Non. citans Afranium in Brunduſinis, Degulare, ideſt, Gulæ dare.

Ingrauidare. De muliere. i. grauidam fieri. Grauidare. Cæc. Non.

Ingroſſare. Craſſari. i. Craſſum fieri. Agreri. Grammat.

Inquietare. Inquietare. l. 1. §. Origo. ff. de Poſtulan.

Inquieto. Inquies, tis. Sallu. Hiſto. lib. 1.

Irreuerente. Irreuerens. Spartia. in Caracal.

Inſeuare. Seuare, Sebare, Separe. Vulgatâ Enallage. Lexicographi.

Intagliare. Antiqui dicebant Intaliare pro eo, quod eſt ſcindendo formare. Calep. ex Varro.

Intereſſe. Intereſſe, l. Iulianus ſcribit §. vlt. ff. Ad exhiben. l. ſi is. ff. de Furtis.

Intimare. Intimare. i. Denuntiare. Inſulanus obſeruauit, hoc uerbum vſurpatum fuiſſe a Plinio ante Apu. & Agell.

Intrigare. Intricare. Non.

Inuecchiare. Inueterare. Plin. Colum.

Inuentario. Inuentarium l. Tutor, qui ff. de Adminiſtr. tuto.

Inuincibile. Inuincibilis. Apule. in Apolo.

Inuoglia. Volua. Inuolucrum, quòd aliquid in ſe teneat inuolutum. Iſido. lib. 20. cap. 9.

Inuolare.

Inuolare. Inuolare. i. furari. Cat. in Thallum. Dant, Inf. Cantic. 29. dixit *Imbolare*.

L

Lacrima, vini ſpecies. Sacrima muſtum, quod Libero offerebant vini primitias. Feſtus.

Ladroneccio. Latrocinium. Cic. Cæſ. & alij.

Lapidare. Lapidare. i. Lapidibus obruere. Hirtius de Bello Hiſpa.

Lato. Latus, teris. Phraſis. *Non sò, da che lato mi fare*. i. Vnde exordiar, neſcio.

Lautezza. Lautitia. Plini.

Lecceto. Ilicetum. Adag. *Trouarſi in vn lecceto*. In Labyrintho verſari. *E' in un lecceto.*

Legatura. Ligatura. Fabi. Victo. 1. Rhe. Cic.

Leſſare. Elixare. Lau. Valla.

Leſſo. Elixus, a, um. Non. Elixum eſt, quicquid aquâ decoquitur.

Lettighiere. Lecticarius. l. Si ex toto §. fi. ff. de Leg. 1. Ser. Sulp. ad Cic.

Libreria. Libraria. Agelli. lib. 5. cap. 4.

Limpido. Limpidus. Col. lib. 5. cap. 28.

Linguacciuto. Lingulaca. i. Verboſus. Non. Var. Plau.

Litigio. Litigium. Plau.

Lontra. Lutra. Plini.

Lumaca. Limax, cis. Plau. Varro.

M

Macia. Maceria. Siſen. Hiſto.

Macilento. Macilentus. i. macie tenuatus. Feſtus.

Magione. Manſio. a Græcis dicitur πανδοχεῖον.

Magliuolo. Malleolus. Cice. Plinius, qui lib. 17. cap. 21. etymi rationem affert.

Mangioni. Manducones, qui & Manduci dicti ſunt, & Mandones, Edaces. Non. Edones quoque, Comedones, & Phagones. Varro.

Manicare. Manducare. Vnde dictum illud cum alluſione; *Si de' manicare, ma non immanicare*. De quibus lib. 9.

Marcio. Marcidus. Plin. lib. 11. c. 37.

Marra Marra. Colum. Iuuen.

Matreggiare. Matreſcere. i. matri eſſe ſimilem. Pacuuius apud Non.

Melloni. Melones. Palla.

Menare. Minare Feſtus in u. agaſones. Bibliorum interpres non ſemel.

Mendo. Mendum. Notat Non. ex 2. Cic. ad Attic.

Mercatura. Mercatura. Non.

Merenda. Merenda, quòd medio die capitur. Feſtus. Iſidorus verò; Merenda eſt cibus, qui, declinante die, ſumitur; quaſi poſt meridiem edenda, & proxima cœnæ. Vnde & antecœnia a quibuſdam vocabantur. Et *Merendare.* Merendare, quaſi meridie edere. Orig. lib. 20.

Mica. Mica. Catul. Ouid. & alij.

Migliorare. Meliorare. i. melius reddere l. 13. ff. de vſufr.

Minacce. Minaciæ. i. minæ. Plau. in Mili. Glor.

Moccioſo. Mucoſus. Columel.

Modello. Modulus Var. apud Non. in u. Culina.

Molto. Moltus. Ennius apud Agel. lib. 12. c. 4.

Monco. Mancus. Cice. Noni.
il Mozzo. Modiolus de quo Plini. lib. 9. cap. 4. Apparent & totæ appellatæ a ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus vtrinque claudentibus.
Mucido. Mucidus. Plau. in Epid.
Muffa. Mephitis. Virgil. in 7. vbi vide Seruium.
Mulacchia. Monedula. Cani.

N

Naſſa. Naſſa vas piſcatorium, &c. Feſtus.
Natiche. Nates. Vtitur Dant. Inf. cant. 20.
Nauicellaio. Nauicularius. Nonius. Et l. 1. §. exercitorem. ff. de Exerc. actio.
Neſpola. Meſpilum. Et *Neſpolo*. Meſpilus. Palla. Catonis æuo Italiæ incognitum teſtatur Platina. Adag. *E' ci vuole altro, che neſpole*. i. Non pauca, & parua; ſed multa, & magna ad hoc efficiendum requiruntur. Meminit Murc. Var. lect. lib. 9. cap. 13. — *Ci vuole altro, &c.*
Nimo. Nemo. Communiter.
Nocchiere. Nauclerus. Plau. in Mili. Glori. ναύκληρος.
Notaio. Notarius. l. Lucius Titius. ff. de Milit. teſta.
Notificare. Notificare. i. notum facere. Pom. Noni.
Nutricare. Nutricare. Plau.

O

Occultare. Occultare. Plau. in Perſâ.
Offerte. Offerumenta. Antiqui dicebant oblationes, quas Dijs offerebant. Feſtus. ἀναθήματα.
Offuſcare. Offuſcare. Iuſti. lib. 12.
Ombrello. Vmbella. Quod aliter dicitur *Paraſole*, quia ſolem arcet. i. *Para il ſole*. — *Paraſole.*
Onoratiſſimo. Honoratiſſimus. Paterc. Hiſtor. lib. 1.
Orbita. Orbita. Dant. Purg. cant. 32. Vulgò dicitur *Rotaia*. — *Rotaia.*
Orecchio. Oricula pro auricula dixerunt ruſtici, ſicut oras pro auras. *Feſt.*
Organaio. Organarius. i. Organorum fabricator. Iul. Fir. lib. 2. ὀργανοποιός.
Oriolano. Hortulanus. κηπωρός. Holitor. Iul. Fir. lib. 4.
Oſſo. Oſſum pro os, oſſis protulerunt antiqui. Priſcianus.
Oſtinato. Obſtinatus. i. Obfirmatus. Næ. apud Feſtum.

P

Padiglione. Papilio. i. tentorium. Lampri. in. Alex. Seue. κωνωπεῖον verò. i. Conopeum lecto circundatur ad arcendos culices; vnde nomen accepit: κώνωψ. n. culex; & in Flamminiâ, & Galliâ Ciſalpinâ vocatur *Zamariere*, ſeu *Zenzalaro*. — *Zãzeriere.*
Pala. Pala. Plau. Cato de Re ruſti.
Paniere. Panarium. Plinius Iunior.
Pannocchia. Panicula. Pli. lib. 16. c. 10.
Pappare. Pappare. Plau. in Epi. & Perſi. Saty. 3.
Parecchi. Plerique. Cani. Vnde Hora. lib. 1. Od. 34.

-- namque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens,
Plerunque per purum tonanteis
Egit equos, volucrémque currum.

Ple-

Plerunque.i.*Parecchiuolte.* *Parecchiuolte.*

Pareggiare. Pariare. Vlp. in l.4.§.1.ff.de Manum.

Parente .i. Cognatus,vel affinis. Parens, teſte D.Hiero. in 2.lib. Apolo. ad Ruffinum, dicebatur in hanc quoque ſententiam a vulgo Romanorum. Eius verba ſunt hæc. Niſi forte parenteis militari,vulgariq́; ſermone cognatos,& affineis nominat. Notauit Celſus Cittadinius in ſuo Tracta.de Verâ Origine Vulgaris Linguæ. Vide ibi plurima c. 18. & 19.

Parentela. Parentela. Capitol. in Gordiano.

Partire. Partire pro partiri. Nonius.

Paſciona. Paſtio. Col.lib.1.in Præfatione. De huius uocis ſignificantiâ Lauren.Val. Elegan. lib.4.

Paſſione. Paſſio. Apule. in Herm. Aſclep.

Patreggiare. Patriſſare.i.Patriſimilem eſſe.Plau.in Pſeud.

Pauentare.Pauitare.Plau.Teren.Lucre.

Pecoraio. Pecorarius, D.Auguſt. De Ciuitate Dei lib.15.

Pedata. Peda. Veſtigium humanum præcipuè pedis. Feſt.

Pedignioni. Perniones.Plin.lib.20.c.3. Vbi etiam docet eorum curationem. A Græcis χίμετλα appellantur. Ariſt. lib.3. Rhet. ubi P. Vict. In multis Italicæ locis,& præcipuè in Galliâ Ciſalpinâ appellantur *Buganze*. *Buganze.*

Pedule.Pedule.Corn.Fronto lib.de Nomi.Verborumq́; differen. ὑποπόδιον.

Pelare. Pilare.i.detrahere pilos.Meminit huius ſignificationis Paul. Diaco. in u.Pilat.aliàs enim ualebat,Incipere pilos habere.

Pennello. Penicillum. Quintil.lib.2. c.22.

Pergamena. Pergamena. Iſid. lib.6. cap.11. & Poly.Virg. de Re.Inuen.lib. 2.cap.8.

Pergola.Pergula.Col.li.11.c.2.Adag. *Io ſon pergola*.i.Incertus ſum, quid agã. *E' fa pergola* .i. Nihil intelligit. Pro quo vſurpat etiam popellus ; *E' cuoce bue*. *E' pergola, &c.*

Pericolare. Periculari.i. Periculum ſubire. Apud Catonem, citante Feſto.

Perpetuarſi. Perpetuari.ff.lib.27.Ti.7.l.8.

Pertica. Pertica.q.Portica a portando.Auctores Tractat. de Limitibus.

Peſcheria.Piſcaria.i.locus,vbi piſces venduntur. Varro. Græci ἰχθυοπωλεῖον appellant.

Pettinare. Pectinare.Caſſellius Orthogra.Et ideo ab eo,quod pecto.i.pectino,&cæt.

Peuiale. Impluuia,æ. Veſtis, qua ſacerdotes vtebantur. Calep.

Piaggia.Plaga.i.ſpatium, ſeu tractus terræ,qui,& zona,& clima appellatur.

Pidocchio. Pediculus.Adagium popelli in maximè ſordidum. *Scorticherebbe'l pidocchio per auer la pelle*. Vel unguium præſegmina colligeret. Ex Plau.Aulula. *Scorticherebbe'l pidocchio, &c.*

Pidochioſo.Pedicoſus,pedibus obſitus.i.pediculis. Feſtus.

Pigiare. Piſare.i.Frangere,uel tundere. Varro de Re ruſt. lib.1.

Piombaruola. Plumbea.i.Pila plumbea, vel plumbata. Spartu.in Seue.

Poetare.Poëtari;Enn. apud Priſci. lib,8.in Poëtor.

Pollaſtra. Pullaſtra.Varro de Re ruſti.lib.3.c.9.

Polpa. Pulpa.Iſid.Orig.lib.11.cap.1. & alibi.

Poluere. Puluer.Ita enim Adaman. Mart. Nam puluer etiam ſi diſſyllabum,tamen antiqui duplicem nominatiuum enunciare maluerunt: non

ſolùm enim puluer, ſed etiam puluis hac de cauſſâ per, u, ſcribitur.
Popolo. Populus. Enn.in Ann.paſſim.
Porcellana. Portulaca. Plini.
Porche. Porcæ. Porcas,quæ in agris fiunt, ait Var. dici, quòd porrigant frumentum.Paul.Diac.
Poſa. Pauſa. Acci. apud Noni. Et nos etiam interdum *pauſa*, vt,cum dicimus; *Facciamo vn pò di pauſa*. Pauſam faciamus. Plau.in Pœnu. Hinc.
Poſare. Pauſare.Plau.in Trinum.
Poſcia. Poſtea.Notiſſima.
Poſitura. Poſitus.us.Sallu.in Hiſto. Cum prædixero poſitum Inſulæ.
Poſſeſſioni. Poſſeſſiones appellantur agri,&c. Feſtus.
Pranzare. Prandere. Vox Romæ vſitatiſſima; quæ tamen extat in Brunetti Epitaphio. *Pranzare a ſquacquera*.
Prebenda. Præbenda, dorum. Sic etiam dicimus *la Biblia*, *la Cronaca*, &c. De voce Latinâ conſule Agelli. lib.5.c.4.
Pregiudizio. Præiudicium,.i. Damnum ſiue grauamen, quod afferre poſſit præcedens iudicium.l.ſæpe.ꝑ.de Re iudica.& l.5.§.meminiſſe.ꝑ.de libe. agno. & alen.a paren.
Preteſto. Prætextus.i. color quæſitus. Budæ. ad l.Illicitas.ꝑ.de Offic. Præſi.
Pricisſione. Proceſſio.Iuli.Capi.in Pertin. Nobis eſt ſupplicatio,ſeu ciuitatis luſtratio.
Principale. Principale. Sen.lib.1.de Irâ. Hinc.
Principalmente. Principaliter.l.46.ꝑ.de Procu.
Propoſitura. Præpoſitura. Lampri. in Heliog.
Proſapia. Proſapia.i.progenies. Paul. Diac.
Pula. Apluda. Feſtus citans hunc Nævij locum: Non hercle apluda eſt hodie, quàm tu nequior. Eſt autem apluda (inquit) genus minutiſſimæ paleæ frumenti,ſiue panici, ita dicta, quòd flatu deijciatur, & quaſi adplodatur. Et alij. Apludas, frumenti furfures dicunt ruſtici veteres.
Pulpito. Pulpitum.Iſido.lib.15.c.4.

R

La rabbia è fra' cani. *Rabbia*. Rabia. æ. Nonius. Adag. *La rabbia è tra' cani*. Rabies eſt inter canes. Quando altercantur duo morum improbitate,vel potentiâ pares.
Racconciare. Reconcinnare. Plau. in Menæch.
Ranocchio. Ranunculus. Cic.
Rappacificare. Pacificare. Cice. Sill. Itali.
Ratto. Rapidus. paſſim.
Regiſtro. Regeſtum. Budæ. in Adnot. Prior. in Pandec. Regiſtrum dixit Vopiſc. in Probo.
Riandare. Redandruare. Vide ſup. *Andare*.
Riaſſumere. Reaſſumere. Pli.lib.5. Epiſt. Apollina. ἀναλαμβάνειν.
Riauere. Redhibere. l. Redhibere. ꝑ. de Aedil. Edic.
Ricalcitrare. Recalcitrare. Hora.Saty.lib.2. Eclo.1.
Ricciolino. Relicinus. Apule. Flori.lib.1.
Ricondurre. Reconducere.i.iterum conducere. Vlpianus in l. Item quæritur.§.qui impleto.ꝑ.Locati,& conduc.
Rifiutare. Refutare. Cice.

Rifor-

Riformare. Reformare.l.7.§.Adeò autem.π.de Pactis.
Rigirare. Regyrare. Varro.
Rinouellare. Renouellare. Col.de Arbo.c.6.
Rinquartare.Quadruplare. l. 14. §. ſiquis,& §.Labeo ait.π.de Eo, quod me. cau.
Rintuzzare. Retundere. Communiter.
Ripeſcare. Expiſcari. Cic. ad Atti.lib.2.
Riſpetto. Reſpectus. Plin.
Riſquitto. Requies. Adnotârunt Deputati, vt dicuntur, in Notis ad Bocca. Fab. 41.
Riſtagnare.Reſtagnare.l.1.§.Sed apud Seruij auditores.π.de Aq. & aq. plu. Et Col. lib.2.c.17.
Riſtare. Reſtare.q.retro ſtare. Dan. Purg. Can. 10. & 23.
Riſtaurare.Inſtaurare. Feſt.i.Inſtar priſtini reddere.
Riſuſcitare. Reſuſcito. Ouid. Metam.8.
Ritrattare. Retractare. l.39. circa fi.π.de Procu. & Feſtus.
Robbia. Rubia. Plinius.
Romice. Rumex. Plau. in Pſeud.
Roſſo. Ruſſus. Catul.in Egnati. quamuis non propriè ſignificet rubeum, vt noſtra. Feſtus in u. Rutilium.
Rozzo. Rodus. Feſtus, Rodus, uel Raudus ſignificat rem rudem,& imperfectam. Nam ſaxum quoque raudum appellant poëtæ. Et citat Acci. in Chryſipp.
Rubesto. Robuſtus. Vox nota.
Rugginoſo. Aeruginoſus. i. ærugine obductus. Seneca.
Ruminare. Ruminari translatè ἀναπεμπάζειν.i.memoriâ repetere,recogitare. Agelli. lib.19. cap.7.
Ruſignuolo. Luſciniola. Et aliqui, *Luſigniuolo*. A Græcis ἀηδὼν ab ἀεὶ, & ᾄδων quaſi ſemper canens.
Rutto. Ructus. Noni.

S

Sacerdoteſſa. Sacerdotiſſa. Agell.lib.10. cap.15.
Saio. Sagum. Cicero.
Salario. Salarium. l.fi. π. de In rem uer.
Saligaſtro. Salicaſtrum. Bocca. Fabu.67. Vulgò hodie corruptè à nonnullis dicitur *Sanicaſtro*.
Saluatico. Syluaticus. Varro. Cato. Plin.
Santità. Sanctitas, uel, Sanctitudo. Nonius.
Sapa. Sapa. l.Quæſitum. π. de Fund. Inſtruct.
Saramento. i. Iuramentum.Sacramentum.Noſtra reperitur paſſim apud antiquiores: Vnde etiam hodie, *Giurare, e Saramentare*. i. Deierare. Venetijs pro Iuramento paſſim utuntur.
Sarchiello. Sarculum. Cato, & alij.
Sarto. Sartor. Calep.in u. Sartor.
Satollare. Satullare. Noni.
Scalogno. Aſcalonia, de qua meminit. Plin.in Hiſ.Nat.lib.19.cap.6. *Aſcalogne* dicuntur ab Oricellario in libello de Apibus.
Scarabocchiare. Conſcribillare. Var. in Marcipore apud Non.

Scar-

Digitized by Google

Scarpellare. Scalpulire. Plau. in Aulu.

Loda lo ſcarpello, &c. *Scarpello.* Scalpellum. Noſtra interdum uſurpatur pro opere, quod ſcalpello confectum eſt, ut in Adagi. *Loda lo ſcarpello, Attienti al pennello; Coſta manco e par più bello.*

Schernire. Spernere. Caninius.

Schiamazzo. Exclamatio. Cornificius ad Herenn.

Sciame. Examen. Cice. Plin. & alij.

Sciopinato. Deſcobinatus, ſaucius, defectus. Varro. Noni.

Sconcacare. Concare. Seneca.

Sconquaſſare. Conquaſſare. Lucret. Cic. Cato.

Scoppio. Scloppus. Perſi. Saty. 5.

Scorciare. Decurtare. Cic. Plini.

Scorticare. Decorticare. i. corticem detrahere. Plini.

Scriuacchiare. Scriptitare. Caſſio. in Prolo. de Amici.

Scuriſcina. Securicula. i. parua ſecuris. Plau.

Sdentato. Edentatus. Macr. Sat. lib. 1. cap. 3.

Seggiola. Sellula. *διφρίσκος.* Cor. Taci. lib. 20.

Sepolto. Sepoltus. Enni. apud Agel. lib. 12. cap. 4.

Sera. Serum. i. diei extrema pars. Liuius. Sueto. in Augu.

Serrare. a Serare. Caninius.

Seuo. Sebum. i. adeps ruminantium. Feſtus.

Sfibbiare. Diffibulare. Papini.

Sguainare. Euaginare. Iuſti. Hiſt. lib. 1.

Siele. Serum. i. pars lactis aquea. Virg. Ouid.

Sigillare. Sigillare. i. ſigillum imprimere. Cic. Varro.

Significanza. Significantia. Victori. Noni.

Singozzare. Singultare. i. frequenteis ſingultus emittere. Virgil. 9.

Smorchiare. Examurcare. Apul. lib. 4.

Snocciolare. Enucleare. Cic. *Πυλῶν.*

Snodare. Enodare. i. E nodis exſoluere. Feſtus.

Sogliola. Solea, piſcis. Plau. in Caſinâ.

Solcare. Sulcare, vt ſulcare æquor. Ouid. Virg.

Sordiccio. Surdaſter, l. penult. & vlt. a. de Legit. tut.

Sorſo. Sorptus, vt hauſtus. Cani.

Soſpettare. Suſpicari. *Soſpicciare.* Dixit Dant. Purg. Can. 12.

Se non che i cenni altrui ſoſpicciar fanno.

Soſtanziale. Subſtantialis. Victor. in i. Rhe. Cice.

Spaſſeggiare. Spaciari. l. 7. π. de Serui. & Sueto. in Tibe. c. 14.

Sparagio. Sparagus. Noni. Communiter Aſparagus.

Spera. *Specchio.* Speculum. Plau. in Epid. A nobis appellatur etiam *Spera*

Spendere. Impendere. Notiſſima.

Speranza. Spes. Antiqui ita uſurpabant; Sperem pro ſpem, Varro. Speribus, Speres. Noni.

Speſa. Expenſa, æ. Claudi. Panegy. 2.

Spiantare. Explantare. Colum. non uno in loco.

Spiraglio. Spiraculum. Virgi. Plini.

Dare una ſpogliazza. *Spogliazza.* Spoliatio. Hinc, *Dare una ſpogliazza*; Virgis dorſum deſpoliare. i. Corium virgis concidere, ac dilacerare. Plau in Epid. & ibi Lambi-

Sporci-

Sporcizia. Spurçitia. Noni.
Sporco. Spurcus. Luci. Noni. Varro.
Sputare. Sputare. Plau. in Capteiuis. Ibi.

Et illic iſti, qui ſputatur morbus, interdum uenit. i.

Cuius contagium ſputando cohibetur, atque arcetur. Vbi obiter nota morem etiam noſtrâ tempeſtate vſurpatum. De quo Plin. lib. 10. cap. 23. Et lib. 28. cap. 4. ut in loco Plau. adnotat Diony. Lambi. Significantia uerbi planior eſt in Mercato eiuſdem Comi. Iandudum ſputo ſanguinem.
Squiſitiſſimo. Quæſitiſſimus. Sallu. Hiſt. 2.
Stanza. Statio. i. temporaria habitatio; locus, ubi quis habitat. Cic. ad Atti. lib. 6. Vnde Petrarchæ uerſus prouerbialis.

Per ogni paeſe è buona ſtanza.

Qui vſurpatur in eodem propoſito, ac uulgatum, Vbi bonum, ibi patria.
Statura. Statura. Gene. fœmin. Non.
Stimolazione. Stimulatio. Plin. & Taci. lib. 17.
Stiua. Stiua. Dicitur etiam a noſtris ruſticis *Stegola*, & *Bure* in agro Pratenſi a Latinâ Bura, vel Buris. *Stegola*
Stoppa. Stuppa. i. linum impolitum. Feſtus.
Strigare. Extricare. i. ex tricis, uel impedimentis liberare. Plau. Noni.
Deſcribo ad verbum ex Var. lecti. Muret lib. 12. cap. 19. ſuperuacaneis reſectis. Verſus ſunt è Bacchidibus Plauti.

— atque ego tum lembum conſpicor,
Longum eſt rigorem maleficum exornarier.

Vbi illud, atque, ita poſitum eſt, ut in illo Virgilij,

Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

Sed hoc fortaſſis omnes uident. Eorum autem verſuum poſtremum quis, quæſo, intelligit? Strigas vocabant mulieres maleficas, quas etiã noctu volare arbitrabantur. Eodémque modo Strigones, homines maleficos. Quorum vocabulorum vtroque hodiéque vulgus in Italiâ utitur. Vafer igitur ille ſeruus, quem lembum maleficum vocaturus erat, quòd eo piratas vectos eſſe ſimularet, eum prius, quaſi idem valente vocabulo, ſtrigonem nominauit: ut planè legendum ſit hoc modo: *Strega. Stregone.*

Longum, ſtrigonem, maleficum exornarier.

Inde Prouerbialis locutio; *Darſi alle ſtreghe.* i. Impatientiæ manus dare. Noſtra extat in Bunerti ſcriptis, & uulgò notiſſima eſt. Latinâ vtitur Boeth. de Conſola. Philoſo. De Strigibus vide plurima apud Ouid. lib. 6. Faſto. qui de ipſarum nomine ita inquit. *Darſi alle ſtreghe.*

Et illis Strigibus nomen; ſed nominis huius
Cauſſa, quòd horrenda ſtridere nocte ſolent.

Studiare. Studere. Et, quemadmodum ſtudeo Latinis interdum eſt idem, ac laboro, ſiue conor, ut notiſſimum eſt, ita & nobis *Studiare*, ſeu, *Studiarſi*: Petrarcha;

S'a dire hai altro, ſtudia d'eſſer breue.

Q. velit exprimere illud Flacci; Breuis eſſe labora.
Sturare. Rethurare. i. aperire. Varro in Agathone apud Nonium.
Subblimare. Sublimare. i. extollere. Noni.
Sucido. Succidus. Plau. in Mili. Glori. Dicitur etiam per Metatheſin *Sudicio*, & per Syncopen, *Sozzo*.

Succia-

Succiare Sugere. Plau. Cic.

Suegliere. Euellere. Vſitata.

Suerginare. Deuirginare. l.21. lib.1. π. de Offici. Præſi. Hiero. de Monoga. Epiſt.25. Et Petronius Arbi.

Cur non deuirginatur Panichidis noſtra?

Suggellare. Sugillare. i. occludere. Varro. Noni.

Suſo. Suſum. Colu. lib.3. cap.20.

Gli occhi noſtri n'andar ſuſo alla cima. Dan. Inf. cant.8.

T

Tacciare. Taxare. i. reprehendere, notare. Suet. Plin.

Tabarro. Tabardum. Extat in Clem.2. de Vitâ, & honeſt. Cleri. Clerici vtentes epitogio, ſeu tabardo, &c.

Tafano. Tabanus. Aſilus Virgilio, οἶςρος Græcis.

Tagliare. Taleare. Romanorum ruſtici, teſte Nonio, in u. Talea.

Tamerige. Tamarix. Plin. Græcis μυρίκη.

Tantino. Tantillus. Terentius in Adelph.

Temperamento. Temperamentum.

Tenace. Tenax. i. parcus. Noni.

Teſto. Teſtus, vel, Teſtum, ſeu Teſtu, ut uult Soſi pater. Inſtrumentum fictile, uel æreum notiſſimum.

Timidità. Timiditas. Noni.

Tino. Tinium. i. vas vinariũ apud antiquos. Feſtus. Tinas appellauit Noni.

Tizzone. Titio. *Stizzo* dixit Dan. Inf. cant.13.

Come d'vn ſtizzo verde, che arſo ſia
Dall'vn de' capi, che dall'altro geme,
E cigola per vento, che va via.

Torre. Tollere. Communiter.

Toſo. Toſus. Sic enim Papirianus Gramma. Participia verò habent, n, ut Tonſus, tunſus, &c. Antiquorum nulla obſeruantia fuit, cum, n, an ſine, n, ſcriberent: illi enim Toſus, tuſus plerunque ſcribebant.

Traditore. Traditor. i. προδότης. Vtitur Cor. Taci. lib.20.

Trama. Trama. Plau. in Ruden.

Tramontano. Tranſmontanus. i. Tranſalpinus.

Tranquillare. i. quietum reddere. Tranquillare. Plau.

Traſfigurazione. Transfiguratio. Diom. Gramm. lib.1. μετασχηματισμὸς.

Trauiare. Trauiare. Lucre. lib.4.

Treggia. Traha. Latinè uehiam quoque dicunt Oſcorum linguâ, ut ſupra notauimus.

Triuiale. Triuialis. Sueton. Quintili.

Tufo. Tophus. Virgil. Plini.

Turare. Obthurare. Calep. in voce Rethurare. Et Feſtus. Obthurare ex Græco trahitur: ab eo, quòd illi oſtia dicunt θύρας.

V

Valicare. Varicare. Varro de Ling. Lati.

Vaſellaio. Vaſcularius. l.20. §. fin. π. de Præſcrip. ver. & l. penul. π. de Au. & arg. leg.

Vaſo. Vaſum. Plau.

Vecchio. Vetus. Et pro ſene Theodoricus Rex. Nihil eſt enim, quod ſtudioſiùs

dioſiùs uos ſeruare cupimus, quàm veſtrorum veterum diſciplinam. Caſſio. Variar. 1. Epiſt. 31. Non me latet, in quibuſdam Codicibus reperiri; virorum veterum.

Vello. Vellus. Lanam demptam, & conglobatam alij vellera, alij vellumina appellant. Varro.

Ventriglio. Ventriculus. Celſus lib. 4. c. 1.

Vergato. Virgatus. Virgil. Silli. Itali. ῥαβδωτός.

Vergognarſi. Verecundari. Plau. in Trinum. Cice.

Veſcica. Veſica. Anima ut concluſa in veſicâ, quando eſt arctè ligata, ſi proculeris, aëra reddit. Aër pro ſono. Noni. Extat & in Teſta. Grunij. Porcel.

Vetta. Vertex. Communiter.

Vettura. Vectura. i. merces, quæ, ut ita dicam, pro uectione ſoluitur. Cice.

Vezzo. Vitium. Adagium. *Laſciare il uezzo con la pelle*. i. Vitium cum vitâ relinquere. *Laſciare il Vezzo, etc.*

Vficiale. vel, *Vfiziale.* Officialis. Apul. Et Modeſti. in ff. lib. 12. Tit. 1. l. 34.

Vilpiſtrello, Viſpiſtrello, & uulgò *Pipiſtrello*. Veſpertilio. A Græcis appellatur νυκτερὶς. Vide Dant. Inf. cant. 34. atque inibi noſtræ Academiæ Notâ. *Pipiſtrello.*

Vinacciuoli. Vinacea, ceorum. Colum. de Arbo. c. 9.

Vittorioſo. Victorioſus. Cato, teſte Agelli. lib. 4. cap. 9.

Viuaio. Viuarium. Vic. var. lect. lib. 32. c. 11.

Viuo. Viuus pro uehementi, atque alacri a Romanis quoque dictum fuit. Non. & Virg.

Vniuerſità. Vniuerſitas. i. Commune, collegium. l. 2. Tit. 4. lib. 3. ff.

Vniuerſo. Vniuerſum. Mimus Publij Syri.

Lex vniuerſi, quæ iubet naſci, & mori.

Z

Zauorra. Saburra. Virg. Plin.

Zitto. St. Vtitur Teren. in Phorm. Vox eſt ſilentium indicentis. Modum verò indicendi appinxit Dant. Inf. can. 25.

Perch'io, accioche'l duca ſteſſe attento,
Mi poſi 'l dito ſu dal mento al naſo.

Zufolo. Sibilus. Cani. Hinc *Zufolare* Sibilare. Dant. non uno in loco dixit *Suſolare*.

Italarum Dictionum, quæ vel iuxta Etymologiam, vel iuxta ſententiam Romanis omnino reſpondere videntur, breue exemplar.

Ageuole. q. Agibilis.

Ammogliarſi. Nubere. De qua uoce ſic Nonius. Nubere veteres non ſolùm mulieres, ſed etiam viros dicebant. Citátque locum ex Pompo. Pannuceatis. Noſtra extat apud Dantem. Inf. cant. 1.

Molti ſon gli animali, a cui s'ammoglia.

Anciſa locus proprius ab ancidendo dictus; Ancidere verò vſurpabant antiqui pro accidere. i. circumcidere, qua utitur Liui. 1. ab Vrbe cond. Vnde Ancæſa dicta ſunt ab iiſdem vaſa; quæ cælata appellamus. Feſtus. Noſtri poëtæ utuntur verbo *Ancidere* pro eo, quod eſt occidere. Vulgò *Uccidere*. Dant. Purg. Cant. 16. *Ancidere.*

Si come cieco ua dietro a ſua guida,

Aa *Per*

Per non ſmarrirſi, e per non dar di cozzo
In coſa, che'l moleſti, o forſe ancida.

Arricchire. Diuitare. i. Diuitem facere. Nonius. Ditare, locupletare.

Arriuare. q. ad ripam venire.

Artigli. i. Volucrum, ac ferarum adunci ungues. Ab articulis.

Auuallare. q. ad vallem labi.

Boia. i. carnifex. Sic dicimus a boijs, quæ ſunt genus uinculorum, ſeu lineorum, ſeu ferreorum; vel torquis damnatorum. Feſtus.

Borra. Burrha. Burrhæ per translationem (burrha enim propriè ſignificat genus ueſtis uilioris, & pilis hirſutæ) burrhæ igitur ſunt ineptiæ, & nugæ. Auſoni.

Atnos illepidum, rudem libellum,
Burrhas, quiſquilias, ineptiáſque.

Brutto. i. Deformis, turpis. A Brutus. Cani.

Caldaia. i. Ahenum, ab ære caldario, de quo Plin. lib. 34. c. 8. in fi.

Canile appellatur a nobis lectulus ſordidus, ſoliſque paleis ſtratus, quaſi canum ſtabulum, ut bubile, equile, ouile, &c. boum, equorum, & ouium. Diciturctiam *Porcile* μεταφορικῶς (propriè enim ualet uolutabrum. i. porcorum ſtabulum) locus coinquinatus, atque immundus. — *Porcile.*

Cappio. A capiendo.

Non dubium, quin locus, vbi mortuorum cadauera, præcipuè infimatum coaceruantur, appelletur *Carnaio* a Carnario; qua uoce utebantur Romani ἐπιθέτως, dicentes; Carnaria taberna; pro eo, quod nonnulli laniænam malè uſurpant, ut inquit Var. de Ling. Latin. lib. 7. *Beccheria* dicitur a nobis. — *Carnaio.*

Caualcare. Inequitare, ἐφιππάζειν, equo inſidere. Translatè pro inſultare. Macro. Sat. lib. 7. c. 15. de Medicinâ. Quò fortaſſe pertinet illud noſtrum; *Far caualcar la capra*. Certè nonnihil ſimilitudinis agnoſco. — *Far caualcar la capra.*

Cauiglia. q. Clauicula.

Ceppi inter alia nobis eſt Compedes; pro qua, ſi Calepino credimus, Romani uſurpârunt Cippos. Cippus item inſtrumentum erat ligneum, quo ſeruorum, & captiuorum pedes colligabantur. In u. Cippus. Et Florens Chriſtianus. In carcere lignum erat, vel cippus, quo pedes captiuorum tenebantur, dicebatúrque ξύλον, uel ξυλοπέδη, uel ποδοκάκκη (puto quaſi ποδοκατοχή) uel etiam ποδοστράβη. Attici ſimpliciter Neruum uocabant κᾶλον. i. lignum, &c. In Gloſſ. Comment. In Ariſtoph. Irenam.

Cedola. i. ſyngrapha. Quaſi ſchedula.

Cenci. i. ſcruta, à Centone. De uoce Scruta, ut hoc etiam obiter dicam, ita Cælius Rhodigi. Antiq. lib. 10. c. 6. Scruta ueteramenta ſignificari puto omnifaria, quæ, cum vſu iam detrita ſint, pretio item diminuta cenſentur. Qui uerò huiuſmodi emunt, uendúntque ſcrutarij dicuntur. A nobis *Ferrauecchi*. A Græcis γρυταπῶλαι. — *Ferrauecchio.*

Chiacchierone. Inanilogus. Plau.

Ciglione. Supercilium. De qua uoce ita P. Victo. uar. lect. li. 22. c. 14. In patrio etiam noſtro ſermone hoc ſeruari apertum eſt, cum foſſatum aggeres nonnullos, *Ciglioni* vocemus, ſine dubio a ſimilitudine partium illarum, quæ natura tanquam propugnacula oculorum formauit. Addítque a Poly. Hiſt. 2. ὀφρύω appellatum eſſe. Vide ibi plura.

Ciui-

Ciuitatula. Apud Sen. ἐν ἀπολωλυιῶν δόσει. Homero πτολίεθρον. Nobis *Cittadella*; ſed propriè eſt arx, quæ a Græcis ἀκρόπολις.

Corraggio.q. Cordis actio.i.audacia.

Danneggiare.q. Damnum agere.

Difalcare.i. Per legem Falcidiam detrahere; de qua Lege, præter alios, uide Alcia.in lib.5. Parerg.cap.23.& 24.

Diſorbitante. Nempe extra orbitam.i. abſurdum, atque abſonum, quod Græci ἄτοπον, ſiue ἀπῳδὸν dicunt.

Donna.q. Domina. Mulier. Ad eius etymon proculdubio reſpexit Dantes Purg.cant.6.

Ahi ſerua Italia di dolore oſtello,
Naue ſenza nocchiero, in gran tempeſta,
Non donna di Prouincie, ma bordello.

Donnaiuolo. Mulieroſus. i.mulierum apperens. Noni.

Doppione. Duplio, onis. Extat apud Plin.lib.18.c.3. ſed propriè ſignificat dupli mulctam.

Douizia. i.abundantia. A diuitiis. Dan. dixit *diuizia*.

Ond' ei, ch' auea lacciuoli a gran diuizia. Inf. cant.22.

Eſenzione. q. Exemptio, qua vtitur Col.lib.3.c.18. Noſtra eſt immunitas.

Ferza.i. Verber, ſeu ſcutica. A feriendo.

Ne per ferza è però madre men pia. Petrar.
E letizia era ferza del paleo. Dant. Parad: Cant.18.

Fineſtrato.q.locus feneſtratus.i.feneſtris ornatus.

Focolare.a focolando.i.fouendo, quòd ſcilicet ignem foueat. Nonius.

Forno. a forno.i.calido, de quo Nonius. Feſtus.

Foſſato.i. Fluuius paruus.q.per foſſatum currens.

Fregi. A Phrygia, vbi hæc opera primùm inuenta.

Friuolo.a Friuolis, quæ propriè ſunt vaſa fictilia quaſſa. Vnde dicta verba friuola, quæ minus ſunt fide ſubnixa. Feſtus.

Gelone. A gelu, vel potius a Gelonis Scythiæ populis notiſs.

Giuliuo.q. Iubilans; eſt enim lætus, atque hilaris.

Gorgiera. A Curculione.i. Gutture.

Gottoſo. Podagricus. Apud Laberium in Aquis. Chariſi.

Grattare.i. Scabere. A uerbo Raptare.

Groſſo. Craſſus.i.hebes, ac ſtolidus. Nonius in uoce Craſſum pro hebeti, & ſtulto. Varro.

Guardare.i. Aſpicere. Valet etiam ſeruare, & cuſtodire. In quam ſententiam videtur adhibuiſſe τὸ Aſpicio Publius in Mimo.

Aſpicere oportet, quod poſſis deperdere.

Et Florens Chriſtianus in Commentario nuper citato. Videre antiquis eſt ſeruare, tueri vtrumque ſignificat: ſic in Epigrammate Ὀῖνας ἐπιβλέπετε.i.φυλάττεται. Hinc Epiſcopi nomen. Sic & οἰνίσπται dicuntur vinearum cuſtodes.

Ignorantaggine nobis eſt inhumanitas, inelegantia. In quo ſenſu vſus eſſe videtur Plaut. Inſcitia in Curcu.

Heus tu mulier; malè mereri de immerente inſcitia eſt.

Ingombrare.q. Inumbrare.

Imbuto ab imbuẽdo.i.replendo, vt dixerunt Romani Infundibulum ab infunden-

fundendo. Eſt autem infundibulum Etruſcis *Peuera*.

Bronci (inquit Nonius, declarans locum Lucilij è Saty. 3.) ſunt producto ore, & dentibus prominentibus. Hinc nos; *Auere il broncio*; &, *Imbronciare*. Brunettus in Epitaphio dixit; *Portar broncio*.

Auere il broncio, &c.

Inghiottire. q. Inglutire. Deglutire reperitur in Pſalmo 123.

Legnaggio. A ſtirpe, quæ idem valet.

Luame. i. fimus, qui per agros ſpargitur. q. lætamen, eo quòd ſuo nutrimento læta faciat germina. Plin. lib. 18. c. 16. & Iſid. lib. 17. c. 2. Vnde Virg.

Quid faciat lætas ſegetes.

Luſco. Luſcus, ſed non propriè; Luſcitioſus magis propriè. i. parum vidēs. Pla. Noni. De hac Fulgentius: Luſcitioſos dici uoluerunt interdiu parùm uidenteis, quos Græci μύωπας uocant.

Metà. q. medietas.

Montagna. q. Montana loca. Montana vertit Interpres Bibliorum.

Moſcado. Nos a Moſco animali Moſcatum dicimus. Alcia. in Annotati. In lib. 10. C. De excuſationibus artificum.

Mozzico. q. Modicus. Confirmo loco Iſido. lib. 20. c. 9. Mozica. q. modicá: unde & modicum z pro d, ſicut ſolent Itali dicere *ozie* pro hodie. *Oggi*, inquiunt Etruſci.

Muſiera. Orea. i. frænum, quòd ori inſeratur dictum. Cæcil. in Ariolo apud Feſtum.

Nocciuola. q. Nucella. Auellana dicitur.

Fornitura. Guarnizione.

Opera. Opus, etis, quod vulgò *Fornitura*, *Guarnizione*. Plau. in Menæch. A Græcis etiam videtur vſurpatum ἔργον in hoc ſignificatu. Theocri. Edyll. 15. τοῖς ἔργοις τὰν ψυχὰν ποτέθηκα. i. Operi animam appendi. Sic. n. vertit doctus interpres. Nos diceremus; *Nell'opere io ci ho ſpeſo il cuor del corpo*. Loquitur Praxinoë de ſuâ veſte.

Oſte pro hoſpite (vulgò enim ſignificat cauponem) vſurpatur a Bocca. in Fabu. 98. Quemadmodum ſæpius antiquioribus Romanis hoſtis. Plau. in Curculi. princ.

Si ſtatus, condictus cum hoſte intercedit dies.

Eſt formula 12. Tabula. Aut ſtatus dies cum hoſte: de qua Cice. in pri. Offici.

Padrone. Patronus. In hanc enim ſententiam vſurpauit noſtram Boccaci. in loco proximè allato; ibi, *Conſiderando, che di me là aurete ottimo oſte, e utile, e ſollicito, e poſſente padrone, così nelle publiche opportunità, come ne' biſogni priuati*. Sed hoc tempore vulgariter vſurpamus pro domino, ſiue hero. Interdum quoque non ſeriò, ſed potius beneuolentiæ argumento appellamus aliquem *Padrone*, vt, Romanos quoque ſolitos fuiſſe, colligo ex loco Plau. in Aſina. Act. 4. Sc. 1.

Hominem, alienúmq; intromittat neminem,
Quòd illa aut amicum ſuum, aut patronum nominet.

Et in Milite Glori. Acroteleutium ita Periplectomenen alloquitur.

Nam, mi patrone, hoc cogitato, ubi probus eſt, &c.

Pagano. Paganus. De propriâ huius uocis ſignificantiâ Dionyſ. Halicar. lib. 4. Sed nos uſurpamus in eam ſententiam, in quam a D. Hiero. & alijs Eccleſiaſt. tranſlata fuit.

Quod frequens eſt apud veſtutiorem Latinum Comicum in ſeruos conuicium,

cium, Verbero, Maſtigia, Vlmitriba, Vlmorum Acheruns, &c. nondiſſimiliter in huiuſmodi infimates hoc quoque tempore iactatur; *Aſinaccio*, *Pezzo d'aſino*; talis enim beſtia, penitus obtuſa, fuſte regi ſolet. Vnde in hominem, qui non ſponte, ſed omnia quaſi ſtimulo coactus agat, dicere conſueuimus. *L'aſin non va, ſe non col baſtone*. i. Malus, niſi malo coactus, rectè facere neſcit. Ex Cice. *Aſinaccio, &c.* *L'aſino nō và, &c.*

Pancia a dictione Pantices, quam uſurpat Plau. in Pſeudo. & Martia. lib. 6. Atque, ut ex antiquorum ſchedis conijci poteſt, ventris amplitudinem, ac pingue abdomen ſignificat. Feſt. Paulus Diaco.

Pollainolo. q. Pullarius. Qui pullos vendit.

Putto. i. puerculus. Pupus; vel potius a voce putus, quæ ab antiquis pro puro vſurpabatur. Noni. Et

Putta. Puſa pro Puella apud antiquos accipiebatur. παιδισκάριον, Feſtus.

Refe. A refitio. q. Filum refectum.

Reſta. A reſti.

Richiamarſi. Quaſi Ad aliquem reclamare.

Ringalluzzarſi dicimus aliquem; quando prægeſtiens lætatur: a gallorum more, vt cenſeo, quem optimè appinxit Lucil. lib. 8. Saty.

Gallinaceus cum victor ſe gallus honeſtè
Suſtulit in digitos, primoréſque erigit vngueis.

Citantur a Non. in voce Primores.

Roſticcio. A ruſtum ex rubo. Feſtus.

Salamoia. Muria. Col. lib. 12. c. 25. Salimolam dixit Platina lib. 10.

Saluaggina. Ferina.

Sauore. a Sapore. Græcis eſt ἔμβαμμα, ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν. i. Ab intingendo. Notat Alcia. ex Beroaldo Prætermiſſ. lib. 1. in voce Camum.

Sbudellare. Exenterare. Plau. non ſemel.

Scriatò. q. ſtriatus. Vnde *Scria* vox notiſſima in Caſentino, loco ab vrbe Florentiâ non admodum diſtante.

Ad Romanorum imitationem dicimus quoque nos *Scritta* pro tabellâ ſcriptâ: ſic enim Plau. in Epidi. *Scripta.*

Deſipiebam mentis, cum illas ſcriptas mittebam tibi.

Segaligno. Strigoſus: ἄτροφος. Pet. Vict. Var. lect. lib. 4. cap. 24.

Sferrauolare. Expalliare. Plau. in Caſi.

Sirocchia. q. Sororcula, ut Muliercula. Vtitur etiam. Dant. Purg. cant. 21.

L'anima ſua, ch'è tua, e mia ſirocchia,
Venendo sù non potea uenir ſola, &c.

Smembrare. Deartuare. Plau. in Capt. Vt opes deartuare, *Smembrar le facultà*.

Stamberga. Taberna. In hanc enim ſententiam videtur vſurpâſſe Horat. cum cecinit;

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regúmque turreis.

Strada. a ſternendo; Vnde Virg. in 1. Aen.

Miratur portas, ſtrepitúmque, & ſtrata uiarum. Quod verò Iuſtiniani temporibus ſtratam vulgus diceret, auctor eſt Procopius Perſici belli libro 2. qui ſub eo Imperatore floruit. Vide Alcia. Præterm. lib. primo.

Strap-

Strappare. A, ſtrepere.

Straſcino. Euerriculum. Noni. Cic. Hoc genus retis appingit Virg. in pri. Georgico:

A tque alius latum fundâ iam uerberat amnem,
Alta petens; pelagóque alius trahit humida lina.

Ibi [pelagóque alius trahit humida lina.] Funda uerò dicitur a nobis *Giacchio* a iaciendo, vt a Latinis funda a fundendo.

Giacchio.

Strazio. q. Strages.

Terrazzo. Solarium. P. Vict. Var. lect. lib. 21. cap. 15. Locus eſt in ſummis ædibus ad excipiendum ſolem ædificatus: in quo, ad meridiem vergente, hyeme apricari ſolemus. Exempla Latinorum ſcriptorum affert inibi Victor.

Logorare l'aſta, e'l torchio.

Torchio. A torquendo, ut funalia a funibus. Adag. *Logorare l'aſta, e'l torchio*. i. Omnia prorſus conſumere. Quod παροιμιῶδες diceretur; Proteruiam facere. Extat apud Macro. Saturn. 2.

Trabacca, quòd trabibus conſtructa ſit, ut antiqui Trabicam pro naui vſurpabant, quoniam trabibus contexta eſſet. Feſtus. Hinc *Trabiccola*, & *Trabiccolo*.

Vampa, & *Auuampare*. A vapore. Cani.

Vcchiello. q. ocellus, qua voce vtitur in hoc ſenſu Ludouicus Viues.

Vece. a Vice.

Vermiglio, color, ita dictus a vermiculo, quo ſericum inficitur.

Villeggiare. Rurare. Plau. in Capt. Et Non. Villicari pro Ruſticari.

Vſcir del ſeminato dicuntur a nobis μεταφορικῶς, qui rectum mentis non teneant; Ad imitationem, τοῦ delirare Latinorum: lira enim, teſte Nonio, ſulcum ſignificat.

Vſſo. Ab Vxijs populis; de quibus inter alios Strabo lib. 11.

Zinghinaia inquit Brunettus in Epitaphio. *Anguinaia* vulgò dicimus. Inguen.

Zolfaia. q. Sulphuraria, a Sulphure, locus ubi ſulphur coquitur, uel effoditur.

Dictiones, quæ per aliquam figuram è Romanis Etruſcæ effectæ ſunt.

Per Protheſin, Epentheſin, vel Paragogen.

Abbreuiare. Breuiare. Quintil. lib. 1. cap. 19.

Accanire. Canire. Græci σκύζεσθαι, vel, σκυζᾶν. Vnde forſitan noſtra *Stizzirſi*.

Aliga. Alga.

Alacciare. Laqueare. Gratius.

Alleuare. Alere. Communiter.

Allodola. Alauda. Dantes dixit *Allodetta* quaſi alaudula. Par. Cant. 20.

Ammaeſtrare. Magiſtrare. Feſtus. i. regere, ac temperare.

Ammazzare. Mactare. Plau. in Aulul. Cic.

Approdare. Prodeſſe. Dan. Purg. c. 13.

E come a gli orbi non approda'l Sole.

Baſton-

Baſtoncello. Bacillum. Cice. de Finib.
Colatoio. Colum. Virgil. in Georg. Græcè ἠθμός
Comignolo. a Culmen voce notiſſimâ.
Gracimolo. Racemus. Virg. Horat. Plin.
Impouerire. Pauperare. Plau. Varro. Noni.
Nepitella. Nepita. Col. lib. 7. cap. 5. Græcis καλαμίνθη.
Nocciolo. Naucum. Feſtus. i. Omnium rerum putamen. Aelius Stilo.
Proffilo. Filum. i. Oris liniamentum. Luci. apud Non. & Plaut. in Mercato.
Satis ſcitum filum mulieris verùm hercle amat.
Rimprouerare. Improperare. Plau. in Ruden.

Per Aphæreſin, Sincopen, uel Apocopen.

Aſſe. Ab Aſſeres, qui ab aſſe dicuntur, quòd ſoli ponantur, neque coniuncti. Iſid. lib. 19. c. 19. Sex. verò Pompeius. Aſſeres dicti, quòd aſſideant parieti, trabibúsque.
Bieco. Obliquus. Ouid. Plin.
Brina. Pruina. Cic. Virg.
Buſcare. Æruſcare. i. Vndique pecuniam corradere. Feſtus. Agell. li. 9. c. 2.
Cigna. Cingula. Ouid. de Rem. Amo.
Compagno. q. Compaganus, quòd ſit eiuſdem pagi.
Ergere, & Erto. Erigere, & Erectum.
Famolino. Infantulus. i. puer, qui fari nondum benè nouit. *Fantino* etiam dixit in hoc ſenſu Dantes;

Non è fantin, che ſi ſubito rua
Col uolto uerſo il latte, ſe ſi ſuegli
Molto tardato dall'uſanza ſua. Parad. cant. 30.

Fola. Fabula; Vnde verſus prouerbialis ex Petrarchâ;

Sogno d'infermi, e fola di Romanzi.

De re abſurdâ, nullâque ratione credibili.
Frale. Fragilis. i. debilis, fluxus, caducus. Cic. de Amic.
Fucina. Officina, locus, in quo artifices opera faciunt. Noſtra propriè eſt fabri ferrarij.
Grembo. Gremium. Cic. Virg. & alij.
Greppo. Crepido, nis. i. ſaxum abruptum. Virg. in 10. in ſententiâ non longè diſſimili.
Lama. Lamina. Cæſ. Cice.
Lattouare. Electuarium. Iſido.
Lordo. Luridus. Hora. Ouid.
Netto. Nitidus. Paſſim.
Noſco, & Voſco, quibus antiqui communiter utuntur. A Nobiſcum, & Vobiſcum.
Orma. Norma. μεταφορικῶς.
Pendice. q. Appendix. Vtitur Cic.
Peſca. Perſicum. De quo Plin. lib. 15. cap. 12.
Picciuolo. q. *pediccinolo.* Pediculus. Var. de Re ruſt. lib. 1. cap. 8.
Porfido. Porphyrites. Plin. lib. 36. cap. 7.
Rame. q. Æramen.

Rio

Rio. Riuus. Virg. Hora. Ouid.
Ruggine. Rubigo, vel, ærugo. Plin. & alij.
Scanalato. Canaliculatus. Plin.
Scialbo. Exalbidus. Plin. lib. 24. cap. 19.
Sciagurato. q. Exauguratus. i. e ſacro profanus factus.
Scempio. Exemplum pro pœnâ.
Sciocco. Exuccus, qui eſt ſine ſucco. Sene. Quint.
Scuotere. Excutere. Communiter.
Scuro. Obſcurus. Notiſſima.
Segnale. Signaculum. Vlpia. in l. 1. π. lib. 16. tit. 3.
Sodo. Solidus. Ter. Cic. & alij.
Spiare. Explorare. Virg. non ſemel.
Spirazione. Inſpiratio. Iul. Firm. Math.
Stima. Æſtimia. Feſt. Pomp. in l. 12. Tabu.
Stimare. Æſtimare. i. iudicare. Ego tamen non fraudandum ſonum æſtimo ſuis literis. Velius Longus in Orthogr.
Strano, *Straniero*. Extraneus. q. exterraneus. i. ex alterâ terrâ. Feſtus.
Sugna. Axungia. Vide Plin. lib. 28. c. 6.
Compoſtum, Repoſtum, Porgite apud Ennium frequentiſſima; unde noſtræ. *Compoſto, Ripoſto, Porgere*.
Tenzone. Intentio. Sic enim Iacobus Corbi. in ſuis Notis ad Caſſio. Sed pugnis ſe quamlibet feruida laceſſebat intentio. Vnde *Tenzone*, *Tenzonare*, &c.

Per Metatheſin.

Argine. Agger.
Ciambellotto. Cymatilis. Cani.
Ciò. Hoc, uel, Hocce.
Coltrice. Culcitra.
Così. Sic.
Coſtinci. Iſthinc. Dant. Inf. cant. 12.
Ditel coſtinci, ſe non l'arco tiro.
Fiſchiare. Siſilare, pro quo deinde Latini uſurpârunt Sibilare. Noni.
Lici. Illic. Dant. Inf. Cant. 14.
Perch'i' m'accorſi, che'l paſſo era lici.
Linci. Illinc. Dant. Purg. Cant. 15.
Noi montauamo, già partiti, linci.
Mentre. Interim.
Padule. Palus.
Se. es. Ita enim, & non *ſei* dicitur, præterquàm aliquando a Poëtis in Homœoteleuto.
Spalla. Scapula.

Quædam voces, quas & ſimpliciter, & ἀκύρως, ſeu metaphoricè apud Romanos, & apud nos idem valere obſeruaui.

Animale. *Animale*. Animal pro beſtiâ. De Latinâ meminit Victo. Var. lect. lib. 23. c. 9. Valet in Latino ſermone animal quandoque, atque id quidem apud optimos auctores, beluam, expertémque rationis animantem: quomodo nos quoque

quoque patriâ linguâ vocem hanc aliquando capimus; cæt. vide ibi. Noſtra extat apud Boccac. Fab. 79. *E Bruno conoſcendolo in poche di uolte, che con lui ſtato era, queſto medico eſſere uno animale, cominciò ad auer di lui il più bel tempo*, &c.

Attendere.

Attendere. Attendere. Hoc verbum nobis plura ſignificat, vt attendo Latinis. Inter cætera verò pro perſeuerare, ac pergere ponitur, vt, cum dicimus. *Attendi a ſtudiare.* In quam ſententiam a Romanis quoque vſurpatum fuit. Attendere, perſeuerare. Accius, apud Noni.

Attendere a ſtudiare.

Si unquam perpediar gnato, puer, ne attenderis.
Petere a me id, quod nefas ſit concedi tibi.

Animo.

Animo. i. animus pro uoluntate, ut, cum dicimus; *Io ho un animo, che mi dice.* In quo ſenſu videtur adhibuiſſe Plau. in Merca. ibi

Neque, is cum roget, quid loquar, cogitatum eſt,
Ita animi decem in pectore incerti certant.

Beſtia.

Beſtia à nobis interdum appellatur homo. i. hebes, obtuſus, & in quo nullus humanitatis ſenſus appareat, quemadmodum cepit Pacuuius Brutum: ſic enim in Hermionâ.

Et obnoxium eſſe aut brutum, aut elinguem putes.

Ad quæ Non. Brutum dicitur hebes, & obtuſum.

Macchia.

Macchia. Macula pro turpitudine, notâ, probro. Nonius.

Scimia.

Scimia, & *Scimiotto.* Simia. Pro conuicio in hominem;

Quis hic eſt Simia, qui me hodie ludificatus eſt?

Soſipa. in Simia. Noſtræ mulieres inquiunt etiam pro eodem *Bertuccia*, & *Bertuccione*, quę idem ualent.

Sito.

Sito duo nobis præcipuè ſignificat nempe loci, aliúſue rei poſitum, & mephitin, ſeu fœtorem: quæ duo ſignificat etiam Situs apud Latinos. De priori ſignificantiâ locus eſt in 5. Iulij Cæſaris de Bello Gallico; vt ſitum caſtrorum cognoſceret. De alterâ Plin. lib. 21. Peſſimum eſſe crocum, quod ſitum redolet.

Volare.

Volare tam Latinis, quàm nobis dicitur μεταφορικῶς de omnibus, quæ magno impetu feruntur, aut immittuntur. Quod Hebræis quoq; commune eſſe, notat Cogna. in Adag. Volat; atque Eſaiæ. 6. comprobat; ex Latinis quoque multa afferens exempla.

Virtù.

Quod uirtutes per Ironiam ab antiquioribus quoque ponerentur pro flagitijs, ut a nobis, teſtatur Donatus in Adelphis, locum Lucilij cum Terentiano conferens.

Sceleraggine. *Sciagura.*

Scelus nobis eſt *ſceleraggine*, vt notum eſt. Scelus ſignificat etiam infortunium, réſque aduerſas; quod a nobis dicitur *Sciagura*. Profero exempla optimorum ſcriptorum. Plautus in Capteiueis.

Maior potitus hoſtium eſt. Quod hoc eſt ſcelus?
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.

Et Terent. in Eunucho. -- neque ego
Quemquam eſſe hominem arbitror, cui magis bonæ
Fœlicitates omnes aduerſæ ſient.

P. Quid hoc eſt ſceleris? Ch. Perij &c.

Ex noſtris. Bocc. Fab. 36. *Padre mio, io non credo, ch'e' biſogni, che io la iſtoria del mio ardire, e della mia ſciagura ui racconti.* & Fab. 43. *E piangendo, e chiamando, e della ſua ſciagura dolendoſi.* Quod verò dixi de ſcelere, dico

etiam de ſceleſto. Plautus in Fabu. cui aciſtellâ nomen indidit.

-- Quid? hîc perijt opinor,
Actum eſt, ilicet. Me infœlicem, & ſceleſtam,
Nulla 'ſt, neque ego ſum vſquã. uerba ſunt Haliſcæ ancillæ, de ciſtellâ amiſsâ conquerentis. In quo propoſito noſtræ quoque mulieres. *O ſciagurata a me, o meſchina, ſuenturata.*

O ſciagurata a me.

Quòd caput præter vulgatam ſignificantiam ſignificet cuiuſque rei principium, non cenſeo probationis indigere. Quòd uerò interdum pro cuiuſpiam rei fine, vel partibus accipiatur cum apud Latinos, tum apud nos, exemplis comprobo. Pro fine Virg. Georgi. 4.

Capo.

Triſtis ad extremi ſacrum caput aſtitit amnis.

Venire a capo d'una coſa.

Nos vulgò; *Venire a capo d'una coſa.* Bocc. Fab. 98. Pro partibus Cæſ. li. 4. de Bello Gall. agens de Rheno. Multiſq; capitibus in Oceanum influit. Et nos; *Queſt'è un negozio, che ha molti capi.* Locum Cæſaris vulgò verteremus; *E con molti rami sbocca nell'Oceano.* Adde Notam Noſtræ Academiæ ad locum Dant, Inf. cant. 13. *L'eſtremità della lunghezza de' legni ſi chiaman capi, e lati quelle della larghezza.* i. Extremitates longitudinis lignorum appellantur capita, latitudinis uerò latera dicuntur.

Sgraziato.

Sgraziato duo nobis ſignificat, & qui venuſtate, elegantiâque omni caret, & cui fortuna perpetuo quodam tenore videatur eſſe aduerſa. Inuenuſtus quoque apud Romanos videtur bifariam fuiſſe acceptum. De priori ſignificatu teſteis non affero, ne dicar facem adhibere in meridie. Quòd autem Inuenuſtus pro infortunato capiatur, patet ex loco Teren. notiſſimo; Adeón' hominem eſſe inuenuſtum, aut infœlicem quenquam, ut ego ſum? Vbi Dona. Inuenuſtus eſt ſine Venere. i. ſine gratiâ: Inuenuſtus, cui diſplicens obijcitur: Infœlix, cui placens negatur. Quin etiam comprobo idem, ſumpto, ut inquiunt Dialectici, argumento a contrario ſenſu: Venuſtas enim apud eumdem auctorem pro fœlicitate accipitur. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior? locus eſt in Hecy. Ad quem Interpres; Ob beneficia Veneris. Cui contrarium inuenuſtus, cui contra reciderit, quod amat, &c.

Trauagliare.

Trauagliare vulgò ualet nobis angere, ſeu diuexare. Interdum etiam adhibemus pro eo quod eſt verſari, ac familiariter uti, ut, cum dicimus. *Dal trauagliar co' triſti non ſe ne caua frutto neſſuno.* Obſeruaui apud Romanos Conflicto, & Conflictor utraque hæc noſtra ſignificare. Quòd Conflicto Actiuum ualeat diuexo, atque ango, exempla notiſſima ſunt. Taci. lib. 5. Plura per ſcelera Rempu. conflictauiſſet. Quòd uerò conflictor Deponens ſignificet verſari, familiaritérque uti, locus eſt apud Teren. in Andriâ,

Nam, qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi,
Neque commouetur animus in eâ re tamen,
Scias, poſſe habere iam ipſum ſuæ uitæ modum.

Cerchio.

Cerchio Nobis eſt propriè circulus, ut notum eſt. Accipitur etiam pro cœtu hominum in orbem collectorum, & inter ſe fabulantium, quemadmodum notat Bud. in Commen. accipi circulum a Cicero. in Quinto. de Fini. vbi inquit. Itaque inertiſſimos homines videmus, cum non habeant ingenuas ex doctrinâ oblectationes, circulos aliquos, aut ſemicirculos conſectari. Quin etiam, ita accipi κύκλων in Euripidis Andromachâ, aſſe-

rit

rit P. Victo. Vari. lect. lib. 8. cap. 13. Ex circulo fit uerbum Circulari, quo vſus eſt C. Cæſar in primo Comm. de Bel. Ciui. Totis uerò caſtris milites circulari, & dolere, hoſtem ex manibus dimitti: bellum neceſſariò longiùs duci. Nos patrio ſermone dicimus; *Far cappanelli*. i. efficere circulos, ut, re aliquâ nouâ uiſâ, aut auditâ, homines facere conſueuerunt, ac multitudo ipſa: paucorum enim congreſſui aliqui ſemper audiendi cupidi, ſe adplicant: atque inter ſe coagmentantur, ut circuli faciem præbeant. Hęc ferè ad uerbum ex Vict. loco ſupra citato. *Far cappanelli.*

Zoccoli ſunt nobis crepidæ ligneæ, ut alibi dictum eſt. *Zoccolo* ſignificat etiam hominem nullius precij, ut, cum dicimus; *Che ti pare un zoccolo?* *Zoccolo.* Apud Romanos reperitur dictio Calones in prædictis duabus ſignificantijs. Calones, calcei ex ligno facti. Feſ. Græcis καλοπέδια. Calones ſerui militum, caſtra ſequentes, vt ex T. Liuij 3. de Bel. Puni. Impedimenta ſubſequi iuſſit, calones, lixáſque, & inualidos milites vallum ferre. Hi Græcis καλοφόροι. q. ligna ferentes: gerebant enim clauas ligneas, & fuſteis: uel, quia militibus ligna ſubminiſtrabant. Vſurpatur etiam *Zoccoli*, a uulgò παροιμιακῶς, vt notat Vatchius in Herculano, pro eo quod ualet; Lupus eſt in fabulâ; de quo nos alibi.

Dictiones Etruſcæ Compoſitæ, per Latinas vel Compoſitas, vel Simplices expoſitæ.

Acquidoccio. Aquæductus. ὑδραγωγός, vel, ὑδραγωγία. Et antiquiores Latini, auctore Feſto, aquagium, quaſi aquæ agium. Qua voce utitur Pompo. in l. Hoc iure. π. de Aquâ quoti.

Appieppari. Opipare. Vulgò. n. dicitur; *Stettono appieppari*. i. Opipare cœnati ſunt. Opiparo conuiuio excepti fuerunt.

Benuoglienza. Beneuolentia. Dan. Purg. cap. 22. Vulgò *Beneuolenzia*.

Biſeſto. Biſextus. i. Dies intercalaris, qui quarto quoque anno interſeritur, ut anni ratio cum curſu Solis conueniat. Res eſt notiſſima, quòd menſe Februario τὸ bis ſexto Kal. Martias repetitur.

Capodieci. Decurio.

Carnouale, uel meliùs, *Carneuale*. i. Caro uale.

Cauadenti. Dentarpaga. Var. in Quinquatri. apud No. Nec diſſimulo, inſtrumentum eſſe, quo dentes eximuntur.

Centogambe. Centipeda. Plin. lib. 29. cap. ultim. Vbi teſtatur, ab alijs etiam dici Millepedam, uel multipedam. A Græcis ὀνίσκος appellatur.

Cordoglio. Cordolium. i. cordis dolor. Plau.

Dirimbuono. i. *Di rio in buono*, ut dixit etiam Brunettus in Epitaphio. *Ragguagliatamente L'un'anno per l'altro* Vox agricolarum, de prædiis agentium. Pro hac Latini, ſtatim, ut ex loco Teren. In Phormio.

> Quia pol mei patris beneparta indiligenter
> Tutatur; nam ex his prædijs talenta argenti bina
> Statim capiebat. &c.

Vbi Donatus. Statim, perpetuo, æqualiter, & quaſi uno ſtatu. Vide Franci. Rober. Annot. lib. 2. cap. 18.

Diſubito. Deſubito. i. de repente, ſubitò. En. Af. Noni.

Fattibello. q. quod te facit bellum. i. pulcrum. Eſt fucus, ſiue ceruſſa; *Liſcio* uulgò dicitur. Vtitur Bocca. *Liſcio.*

Ferrolica. Quaſi ferrum ὀλίγον. i. puſillum, & tenue.
Ferragoſto. i. Feriæ Auguſti. Nã Kalendæ Sextiles in honorem Auguſti colebantur. Sic enim Auctor Sermonis Kalen. Auguſti. Quo ex tempore honos, qui eo die Auguſto Cæſari tribui ſolitus erat, Petri vinculis haberi cœpit.
Ierſera. Heri ſero. i. Heri ueſperi.
Si Paulo Iouio credimus, murænæ eſt, quæ a Plinio dicitur Muſtela, a nobis *Lampreda* a Lambendis petris. Græci γάλλω appellant. Vide eius libellum de Roma, Piſci. *Lampreda.*
Malcontento. q. male. i. non contentus. Mœſtus, triſtis.
Meliaca. Malum Armeniacum. Col. lib. 11. c. 3. Dicitur autem malum Armeniacum, quòd primum genus ab Armeniâ ſit aduectum. Iſido. Orig. lib. 17. cap. 7.
Menteccatto. Mentecaptus. Bocca. Fab. 12. & 28.
Neente. Ne ens. i. nihil. Hodie *niente.*
Nettadenti. Dentifricium. Marti. lib. 14.
Neuno. Ne unus. i. nemo, ut Græci οὐδ' εἷς. Recentiores. *Niuno*, & *Neſſuno.*
Orpimento. Auripigmentum. De quo Iſid. lib. 19. cap. 17. Arſenicum, quod Latini ob colorem Auripigmentum uocant, &c.
Pinocchio. Pineus nucleus.
Pontarrignano. i. Pons ad aram Iani. Locus proprius, a Florentiâ non longè diſtans.
Pruzzemolo. Petroſelinum. *Preteſemolo* dixit Brunettus in Epitaphio, ut in multis Italiæ locis hodie quoque dicitur.
Ramerino. Roſmarinus.
Sopraueſte. q. ſuper ueſtis. i. Chlamys, ſeu Palla. Dicitur autem Palla, quòd foris palam ſit. Varro. Vide Bay. de Re ueſtia. cap. 13.
Stamane. Iſto mane.
Stanotte. Iſta nocte. Bocca. dixit *Iſtanotte.* Fab. 43. *Quiritenermi per l'amor di Dio iſtanotte?*
Strauizio, quaſi heſternum uitium. Vt cecinit Hor. Sat. 2. lib. 2.

— quin corpus onuſtum
Heſternis uitijs, animum quoque prægrauat vnà,
Atque affigit humo diuinę particulam auræ.

Stuzzicadenti. Dentiſcalpium. Martia.
Stuzzicorecchi. Auriſcalpium. Idem.
Torcicollo. Torquilla a Theodoro dicta: iynx a Græcis. Notat Victo. in Var. lect. lib. 14. cap. 3.
Vgnanno. Hoc anno.

Item quædam per Etymologiam explicatæ.

Appiccacappe. Inſtrumentum, quo appenduntur pallia.
Baciamano. i. Baſium manus.
Battilano. Quaſi Batuens. i. percutiens lanam.
Battiloro. i. Batuens aurum. Bractearius dicitur ab Imperato. in l. 1. C. de Excuſa. Artifi. lib. 10. Græcis eſt πεταλυργός
Beninanza. q. *Bene innanzi.* i. Bonum ante. Vtitur Dantes Para. c. 7. & c. 20.

Cano-

Canocchio. q. Cannæ oculus. Ita appellantur cannarum, ſiue arundinum radices.

Cantambanco. Quòd cantet in ſcamno. i. in publicâ plateâ. Circulator dicitur a Paulo in l. ult. ff. de Extraor. crim. Et nos uertimus *Cerretano*. *Cerretano*.

Capocaccia. i. Caput venationis.

Capomaeſtro. q. *Capo de' maeſtri*, vel, *Principal maeſtro*. i. Artificum, ſiue fabrorum Præfectus. Venetijs appellatur *Proto*, ex dictione Græcâ πρῶτος, quæ Primum ſignificat. *Proto*.

Caualocchio. quaſi eruens oculum. A Latinis appellabatur coactor qua uoce utitur Hora. Saty. lib. 1. Eclo. 6.

> Nec timuit, ſibi ne uitio quis uerteret, olim
> Si præco, paruas, aut, vt fuit ipſe, coactor
> Mercedes ſequerer.

Ad quæ Lambi. Coactores dicebantur publicanorum miniſtri, qui vectigalia minutatim exigebant, operámque ſuam in eâ re publicanis locabant. Appellabantur eodem nomine etiam argentariorum miniſtri, qui in auctionibus pretia rerum uenditarum exigebant. Noſtra reperitur quoq; apud antiquiores: eſt enim in Brunetti Epitaphio.

Forchiudere. q. fuor chiudere, ut excludere, extra claudere. Antiquior eſt; de qua in Diction.

Foreſtiero. A foris ſtare. Aduena.

Forſennato. q. *Fuor del ſenno andato*. i. Extra ſe; exanimatus.

Fronteſpizio. Quaſi Frontis ſpatium.

Fuoruſcito. Quaſi quòd foras exierit. Exul, relegatus.

Guardadonna. Mulier mulieris ægrotantis cuſtos.

Gentildonna. i. Gentilis mulier. &

Gentiluomo. i. Gentilis homo. Accipitur autem gentilis in eo ſignificatu, in quo definiuntur gentiles apud Cice. in Topicis, Scæuolâ auctore. Qui ab ingenuis ſunt oriundi, & quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit.

Grattacapo dicitur a nobis res moleſta, ſiue negocium difficile, quòd ſuâ moleſtiâ, ſeu difficultate efficiat, ut caput ſcabatur. Quod ſatis uidetur explicari per illud Horatij de Lucili, &c. Eclo. ult. Saty. lib. 1.

> --& in verſu faciendo
> Sæpe caput ſcaberet, uiuos & roderet ungueis.

Leccataglieri. Qui lingunt orbeis ligneos, ubi caro cocta diſſecatur. Similes ſunt apud Romanos Catillones. Sunt autem catillones, qui Catillos lingunt. i. guloſi. Sed noſtra iactatur in eos, qui alieno cibo uictitant, ut ſerui.

Melagrana. Quaſi malum granatum, de quo Plinius lib. 15. cap. 8. Martialis appellauit malum Punicum.

Melarancio. De hac Victo. Var. lectio. lib. 32. cap. 5. Arbos einſdem generis (agit de Malo Medicâ, ſiue Citrio. i. *Cedro*) quam nos a colore pomorum malum rancium uocamus, flores omneis ſimileis inter ſe habet, &c.

Meſſere. i. *Mio ſire*. *Sire* uerò idem ualet, ac *Signore*; & *Signore* fit a Senior ut notat Victo. in Comm. in. 1. lib. Ariſto. de Rep. prope finem; & Vincen. Borghinius in Tracta. de Eccleſiâ, & Epiſco. Florent.

Monſignore. i. Mio ſignore. i. Meus dominus.

Neſſuno. q. nec ipſe unus, ut οὐδεὶς Græcorum. q. οὐδ' εἷς.

Netta-

Nettadenti. Inſtrumentum, quo poliuntur, ſiue purgantur dentes. A quibuſdam nitella dicitur.

Ognißanti. Quaſi Omnes Sancti; quoniam dies ille colitur feſtus in honorem Omnium Sanctorum. Adag. publicorum Gymnaſiorum.

Da Ognißanti a Natale
Ognun ſtudia per vguale:
Da Carnouale a Paſqua,
Chi ſtudia, e chi laſcia.

Orinci. Vt cum dicitur; *Egli è ito in Orinci*. q. In oras longinquas abijt.

Paſſatempo. i. Voluptas. Solatium. Ab eo, quod eſt *paſſare il tempo*. s. Tempus conterere.

Pelacane. Quaſi pilans canes. i. canibus pilos detrahens.

Pettiroſſo. Auis, quòd habeat pectus rubeum. ἐρίθακος Græcis; & Plin. Erithacus lib. 10. c. 29. Theodorus ex Ariſtotele Rubeculam vertit.

Picchiapetto. i. Pulſans pectus. Noſtra extat apud Bocca. Fabu. 50. *Laquale è vna vecchia picchiapetto, ſtigoliſtra*.

Piemonte. i. *Pie di monte*. Pes montis.

Pugnitopo. Frutex ita appellatus, quia uaſis uiolarum, & huiuſmodi apponitur, ſorices, ſeu mureis pungendi gratiâ.

Radimadia. Inſtrumentum ferreum ita appellatum, quoniam eo mactra raditur. Radula dici poteſt Latinè: qua voce utitur Col. lib. 12. cap. 18.

Rompicollo. Ita appellatur improbus, ac ſceleratus. q. qui in cauſsâ ſit, ut aliquis in exitium incidat, quod nos dicimus; *Rompa il collo*. Sed de Phraſi in Dictionario.

Saliſcendo. Inſtrumentum ferreum, quo oſtia clauduntur, ita dictum, quòd aſcendat, deſcendátque.

Saluadanaio. q. Saluans denariū, eo quòd in ipſo a pueris ſeruetur pecunia.

Sopraſcritta. Quòd ſupra ſcriptum ſit.

Spazzacammino. Qui caminum uerrit, ſiue purgat.

Tornaletto. q. circumlectum, περικλίνιον, ut περιζώνιον.

Valembroſa. i. Vallis umbroſa. Nomen loci.

Votaceſſo. Latrinam uacuans, purgánsque.

QVòd Dictiones ex unâ linguâ in aliam translatæ maternâ ſignificationem vel in totum, vel in partem quandoq; amittant, ſupra non uno in loco exemplo Græcorum, ac Latinorum pronunciaui, ac probare contendi. Quod item eadem vocabula diuerſis temporibus diuerſa ſignificauerint, in hoc libro ex vocibus *Oſte*, *Padrone*, *Grazioſo*, *Triſto*, & ſimilibus, facilè cognoſci poteſt. Quòd autem hæc noua non ſint, ſed alijs vſitata, auctorem habeo P. Victorium, teſtem, ut loquar Iuriſcoſſ. more, omni exceptione maiorem. Nam in primo Varia. Lect. cap 22. ita generaliter ſcriptum reliquit. Nec enim omnia vocabula omni ætate idē ualent: quamuis enim maneant ipſa, notio tamen eorum immutatur. Quoniam verò noſtra Lingua, ut alibi ingenuè confeſſus ſum, in uariando ſignificatu uocabulorum, quæ ab alijs mutuata eſt, uix modum tenuiſſe uidetur, volebam hoc in loco multas huiuſmodi voces recenſere. Sed, quia, ne moleſtum foret, nec valdè vtile, timui, ad meliorem occaſionem reſeruare tandem conſtitui. In Dictionario igitur id latiſſimè

per-

peragendi dabitur opportunitas. Subnecto tamen hic nonnullas e.g. ex quibus, cuius generis aliæ futuræ ſint, ſtudioſus lector ſatis præſagire valebit.

Exemplar aliquot dictionum Etruſcarum, quæ a Romanis exortæ maternum ſignificatum non omnino ſeruârunt.

Acquaio. Aquarium. Sed aquarium propriè ſignificat locum in flumine, vel aliâ quauis aquâ, ad quem animalia potum aguntur. Cato de Re Ruſti. cap. I. Noſtra a Græcis dicitur ὑδροδοχεῖον. Et nonnulli Aquariolum uertunt.

Affatto. i. Omnino, penitus. ab Affatim. Plau. in Aſinar.

Anello. i. anulus. ab Anellus.

Attenere. Attinere. Noſtrâ in tali ſententiâ utimur; *E' non m'attien nulla*. Nullâ mecum propinquitate iunctus eſt.

Bello. i. Pulcher, formoſus, a Bellus, quod eſt τοῦ Bonus diminutiuum, ut uulgò inquiunt.

Bolla. i. puſtula. a Bulla. Pro crepundijs extat apud Plautum in Rud.

Campo. i. ager, aruum. a Campus.

Capretto. i. hœdus. a Capreolus.

Cima. Nobis eſt apex, vertex, culmen, &c. ut ſemel dicam, cuiuſque rei ſumma, atque extrema pars. De Cima uoce Latina ita Iſido. non uno in loco, ſed præcipuè lib. 17. c. 10. Cima dicitur quaſi coma: eſt enim ſummitas olerum, uel arborum, in qua nigens virtus naturalis eſt.

Coltello. i. culter, gladius. a Cultellus.

Coppa. i. patera, crater. a Cupa. Adag. *Egli è una coppa d'oro*. In hanc ſententiam non incongrue forſitan dixeris, a Iurecoſs: mutuatus; Omni exceptione maior. *E' una coppa d'oro.*

Determinare. i. ſtatuere, conſtituere. Determinare in l. fi. ff. de Iuſt. & Iu.

Diſcrezione. i. æqtas. a Diſcretio ἀντὶ τῆς διακρίσεως vtitur Dioni. Gram. li. 2.

Diſpregiare. i. ſpernere, contemnere. a Diſpreciare. Depreciatus (inquit Iſid. lib. 10.) ab eo, quòd ſit vilis, nec aliquo precio dignus.

Domeſtico. i. familiaris. a Domeſticus.

Duello. i. ſingulare certamen, quod a Græcis dicitur μονομαχία. A voce Duellum, quæ idem ſonat, ac bellum.

Enfiare. i. tumefacere. ab Inflare.

Eſca. i. fomes. ab Eſca. i. cibus.

Fiocini. Floces. i. fæx vini. Cæcilius apud Non. De noſtrâ in Dictionario.

Fuoco. i. ignis. a Focus.

Gettare. i. iacere. a Iactare. Adag. *Gettar le parole al vento*. Incaſſum verba fundere. *Gettar le parole al vento.*

Già. i. olim, quondam. a Iam.

Gioniale. Iouialis. Macro. Noſtra eſt; Hilaris, iocoſus.

Gocciola. i. gutta. a Guttula.

Godere. i. frui. a Gaudere.

Gonfiare. i. Inflare. a Conflare. Adag. *Gonfiare il bue*. i. Plagis aliquem conficere. Aliquem plagis male accipere. Pro quo etiam dicitur. *Conciar pel dì delle feſte*. *Gonfiare il bue.*

Gra-

Digitized by Google

Grazioſo.i. venuſtus, atque elegans. Gratioſus. Boccac. vſus fuit Fab. 98. in eâdem ſententiâ, atque accipiatur vox Latina: *E ſaputo, lui eſſer vivo, e a tutti i Romani grazioſo.*
Intendere.i. intelligere, percipere. ab Intendere.
Inuidioſo pro iuuido. Inuidioſus.i. Dignus, qui odio habeatur.
Lardo.i. aruina. a Laridum, quod eſt ſalita caro.
Libraio.i. bibliopola. a Librarius.
Logorare.i. conſumere. a Ligurire.
Maglio a Malleus. Malleus tamen nobis eſt *Martello*.
Maſſa.i. congeries. Maſſa.
Mandare.i. mittere. Mandare.
Meriggio.i. vmbra, quæ fit, feruente Sole, ab arboribus, vel ædificijs. a Meridies; ex eo forſitan, quòd meridie petatur.
Moglie.i. vxor. a Mulier.
Padella.i. ſartago. Patella. Græcis λοπάδα, & λοπάδιον. Vnde aliqui per Metathesin deducunt noſtram.
Parare.i. ornare, exornare, vt Aedem exornare, *Parar la Chieſa*. a Parare.
Pecora.i. ouis. a Pecus, oris.
Penſare.i. putare. a Penſare.
Riparare.i. mederi. a Reparare quod eſt reficere.
Reſoluere.i. ſtatuere, conſtituere. a Reſoluere. Plaut.
Salire.i. aſcendere. a Salire, quod eſt ſaltare.
Sciatto.i. inuenuſtus, inelegans. ab Exaptus, qua vtitur Lucretius.
Seruizio.i. beneficium. a Seruitium, quod eſt ſeruorum multitudo.
Tradire. i. prodere. Tradere. Sed ſupra notauimus, Corn. Tacitum vſum fuiſſe Traditore, pro Proditore lib. 20.
Triſto. Triſtis. Noſtra hoc tempore valet improbum, ac ſceleratū: Boccac. verò pro mœſto, vel infœlici vſurpauit; vt Latinis ſonat triſtis. *Che ecco il marito mio, che triſto il faccia Dio*. Fab. 62.
Villa.i. rus. à Villa, quæ vulgò eſt ruris domus.
Verno.i. hyems. a Vernus, niſi malis ab Hybernus.
Zoccolo.i. Crepida lignea, a Socculus.

Nonnulla, quæ ad Syntaxin imperfectam pertinent.

A chius'occhi. Opertis oculis. Sen. de Benef. lib. 4. Oculis clauſis. D. Auguſt.
A contemplazion d'vno. Alicuius contemplatione. l. 6. §. Item ſi. π. de Neg. geſt. Et D. Ambroſius in Homil. cap. 5. Lucæ Euang. Cuius contemplatione, &c.
A coteſta foggia. Ad iſtam faciem. Plau. in Ciſtellariâ.
A dì de'nati. Poſt homines natos. Cic. non ſemel.
Anno. Anno. Plau. in Menech. Iſthanc anno emi. i. anno præterito.
A prima viſta. In primâ viſione. i. primo aſpectu. l. 8. π. lib. 16. Tit. 1. Primâ fronte; Primâ facie.
Ariento viuo. Argento viuo. Argentum viuum. Auſo. Argentum vagum dixit P. Angelius Bargaeus in Cyneget. Adag. De pueris, qui nunquam vllo in loco conſiſtunt; *Auer l'ariento viuo ſotto i piedi*. Et, ſi humeris, vel manibus non quieſcant; *Auer l'ariento viuo addoſſo*. Cui idem eſt, quod alibi in

Ha l'ariento viuo addoſſo, &c.

in Italiâ; *Eſſere ſtato beccato dalla tarantola*..

Heus tu (inquit ſycophanta apud Plaut. in Pſeudolo) qui cũ hirquinâ aſtas barbâ, reſponde, quod rogo. Vnde dictũ Florentinæ plebis; *Barba di becco.* *Barba di becco.*

Bocca del ſacco. Sacci os. Ex eo Iuuenalis Saty. 14.

Interea, pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi, &c.

Calcina viua. Calx viua. Dicta, quia dum ſit tactu frigida, intus occultum continet ignem. Vnde &, perfusâ aquâ, ſtatim latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Poſtquam enim arſerit, aquis inceditur; quibus ſolet ignis extingui: oleo extinguitur, quo ſolet ignis accendi. Hęc Iſid. lib. 16. c. 3. & repetit ad verbum lib. 19. c. 10.

Color d'acqua di mare. Nonius ad locum Titinnij in Setinâ. Et quem cumatilis colos deceat. Cumatilis, aut marinus, aut cœruleus, a Græco tractum, quaſi fluctuum ſimilis. Fluctus enim Græcè κύματα dicuntur.

Conto del dare, e dell' auere. Accepti, atque expenſi ratio. Plau. in Moſtell.

Con tre parole. Tribus verbis. i. pauciſſimis. Plau. in Mili. glor. & D. Hieron.

La Coſa delle battaglie. Res præliorum. Caſſiodo. Var. 1. Epiſt. 17. *La coſa de' beſtiami m'è ita male.* Pecuaria res mihi vertit malè. Plaut. in Trucu. Huc pertinet verſus notiſſimus;

Res eſt ſolliciti plena timoris amor.

Vide, quæ notat Lambi. in Plautum; multa enim congerit etiã e Græcis auctoribus.

Da fanciullo piccolo. A puero patuulo. A pauxillo puero. Plau.

Dal minimo al maggiore. A minimo ad maximum. i. æquè omnes. Plaut. in Pſeudo.

Da mattina a ſera. A mane ad veſperum. Plau. in Mili. glor.

Danari buoni, e cattiui. Probi, & improbi nummi. l. 24. π. de Conſtit. pecun. l. 40. π. Si cert. pet. Et Cic. lib. 3. Offic. Boni nummi, & adulterini.

Dauuero? Verón'? Ex eo Plau. in Ruden. An. Ego eo, quò ipſa me mi ſit. Sta. Verón'? An. Seriò.

Di lontano. De procul. Plau. in Perſâ.

Di mano in mano. De manu in manum. Cic. 7. Epiſt. Famil. Noſtrum valet, vt ita dicam, ſucceſſiuo quodam ordine; Deinceps.

D'udita dire. De auditu. Plau. in Merc. Ex auditis. In Caſi.

Eccola ſana, e ſalua. Eccam ſanam, & ſaluam. Plau. in Epid.

Fico ſecco. Ficus arida. Plau. in Ruden.

Quas Cicero vocauit coronas languidulas in deſcriptione conuiuij luxurioſi. Plutarchus videtur ἰόλας appellaſſe in Pyrrho. Nos patrio ſermone coronas huiuſcemodi, floréſq; paſſos vocare conſueuimus. Hæc ex Vict. var. lect. lib. 22. c. 5. *Corona paſſa. Fior paſſi.* *Fior paſſi.*

Foglie di farfero. Folia farfari. Idem in Pœn.

Huom valente. Homo valens. Priſci. ex Ennio.

Inimico capitale. Inimicus capitalis. Plau. in Pœnu.

In ſomma. In ſummâ. εἰς τέλος, tandem, denique. Iuſtin. lib. 13. Hiſto. in fi.

In vero. Di vero. In vero eſt. l. 9. §. Qui per fallaciam. π. de Tranſact.

Lana ſucida; & plebs, *Lana ſudicia.* Lana ſuccida. Cel. lib. 5. c. 26. & Iuuen. Saty. 1.

Molto ben dotto. Eſt admodum quàm doctus. Agel. lib. 19. cap. 9.

Niuno buon nato. Homo natus nemo. Plaut. in Caſi.
O io, o tu. Aut ego, aut tu. Ex eo Plaut. in Captei.
Falſa memorat. R. Aut ego, aut tu.
Oltre modo. Præmodum.q.prætermodum.i.admodum Agell.ex Liuio Andronico lib.7.c.7.
Pan da cane. Caninaceus panis. Pacuuius.
Per rata. Pro ratâ.i.portione, ut Cic.in Somnio Scip. uel parte, ut idem in primo Tuſculanarum.
*Porco ſaluatico.*i.aper. Sus ſyluaticus. Noni.
Sano, e ſaluo. Sanus, & ſaluus. Plau.in Merc.
Scale a chiocciole. Scalæ cochlides, vel cochleæ. Notat Calepi.
Sentenzia in fauore. Sententia gratioſa. Iudici ob gratioſam ſententiam datum, inquit Vlpianus lib. 10. ad edictum. vide l.5.ꝟ.de Calumniatori.

Sferza del caldo. Qui meridie ipsâ, cum ſcilicet ſol maximè feruet, iter agunt, dicuntur a nobis *Camminare su la sferza del caldo*: quæ dicendi ratio, nempe ut *Sferza*, quod nobis eſt verber, ſiue ſcutica, huc transferatur, Florentinis cõmunis eſt cum Romanis. Lucretius enim non ſemel in hanc ſententiam uſurpat verber. In Quinto.

Et tadij ſolis cogebant vndique terram
Verberibus crebris extrema ad limina apertam. &c. Item alibi:
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire uapore
Sol docuit; quoniam miteſcere multa uidebant
Verberibus radiorum.

Nec longè diſſimile eſt illud Horat. lib.2. Ode 15.

Tum ſpiſſa ramis laurea feruidos
Excludet ictus.

La Somma delle ſomme. Summa ſummarum. Plaut. in Trucul. Et Lucre. lib.6. Ad ſummam ſummai.
Sonno leggieri. Somnus leuis. Hor. lib.2. Ode 16.
Statura comoda. Plau. in Aſina. Eſt commodâ ſtaturâ. i. mediocri, tolerabili.
Tre, e quattro volte l'anno. Ter, & quater anno. Horat. lib.1. Ode 31.
Vecchi decrepiti. Senes decrepiti, dicti in dubio uitæ conſtituti. Noni.
Viſo torbido. Vultus turbidus. Turpilius apud Noni. in u. Subducere.
Vliue acciaccate. Oleæ contuſæ. Vict. Var. lect. lib.32. cap.22.
Vſure competenti. Vſuræ, quæ compierunt l.48.§ Lucius.ꝟ.de Pactis.
Vue duracine. Vuæ duracinæ. Plin. lib.14.c.1.

Florentiniſmi, ſiue Italiciſmi ex Romaniſmis.

Aquilon ſoffia. Aquilo ſufflat. Noni.
Andare a dormire. Ire dormitum. Plau. in Moſtel.
Furon cattiue parole di me. De me uerba fuere mala. Proper.
Muor di te. Te demoritur.i.perditè te amat. Plau. in Mili. Glori.
Non ſai nulla. Sapis nullam rem. Plau. in Moſtell.
Ho detto a baſtanza. Satis iam dictum habeo. Plau. in Pœnu. & in Perſâ.
Bere un fiaſco di uino. Plau. in Amphitr. dixit; Ebibere hirneam meri.
Queſta ragion non tiene. Hæc ratio non tenet.i.non obtinet, non ualet, l.8. ꝟ.de

π. de Adopti. & Emanci. Et *La condannagion non tiene*. Condemnatio non tenet. π.lib.9.tit.4.l.35.

Son' huomo, come te. Tam ego homo ſum, quàm tu. Plau.in Aſin.

Ingerirſi. Se ingerere.l.21.in fi.π. Ex qui.cau. &c.

Ti cauerò coteſti occhi. Oculos iſtos tibi effodiam. Plau.in Aulu. princ.

Pare vn morticino. Videtur morticinus. Morticinus Plauto eſt exanguis; unde caro Morticina. Vox noſtrarum mulierum.

L'ho detto a quel fine. Ad eum finem dixi. Ex eo Taciti lib.14. Quod ad eum finem memorauimus.

Sali la ſù. Aſcende illuc ſurſum. Plau.in Amphi.

Che rilieua queſto? Quid hoc releuat? Proper.

Dirò la coſa, com' ell'è. Eloquar rem, ut eſt Plau.

Fa quel, che ti piace. Face, quod tibi lubet. Plaut.in Perſ.

Che vuoi tu far del giulio? Quid de drachma facere vis? Plau. in Pſeudo.

E' m'è nuouo. Nouus mihi eſt.i. Eum non noui. Ibidem.

E' ſtato chiamato a cena fuora. Vocatus eſt ad cœnam foras. In Ruden.in fi.

Tienlo, tienlo. Tene, tene. Plau.in Aulu.

La penna non rende. Calamus atramentum non reddit. Script. Sac.

Lo conoſco di nome. Nomine tantùm noui. Ex Hora.

Non ſon ne viuo, ne morto. Neque viuus, neque mortuus ſum. Plaut. in Trucul.

E' l'oſſa, e la pelle. Oſſa, atque pellis eſt. Plau. Quod *παροιμιακῶς*. *E' tien l'anima co' denti.* Ad ſuperiorem loquendi formulam videtur reſpexiſſe Dan. cum cecinit Purga. Can.23. *E' tien l'anima co dẽti.*

Ne gli occhi era ciaſcuna oſcura, e caua
Pallida nella faccia, e tanto ſcema,
Che dall'oſſa la pelle s'informaua.

Ponghiam caſo, ch'e' perda. Pone, eum eſſe victum. Teren. Græci quoque *τίθει*. Latini vt plurimùm, Fac, finge. *τίθημι, ταῦτα οὕτως ἔχειν*. *Io ſuppongo, che la ſtia coſi.* Demus, hoc ita eſſe. Sit ita. Plato in Gorg.

Vi dirò, com'è l'animo mio. Vt eſt animus meus, faciam palàm. i. Quomodo in hanc rem ſim animatus. Plau.

Son ſettecent' anni, poco corre dal più al meno. Septingenti ſunt paulo plus, aut minus anni. Citatur in pri. Quæſt. Tuſcu. & a Serui. in 6. Aene.

Vattene via. Abi tuam viam. Plau.in Ruden. Et abierunt viam. Pri. Machabæ. cap.9.

Voglio douentare vn' altro. Alius fieri volo. Plau. in Pœnu.

E' huomo di poche parole. Eſt homo paucorum verborum. Agelli. ex Ennio lib.12. cap.4.

Che modo di fare è queſto? Quæ hæc eſt factio? Plau. in Rud.in fi.

Temere il marito. Vereri virum. Paſſim reperitur. *Temer del marito.* Vereri viri. Afrani. apud Noni.

Per quanto ſi puo ella dare il manco? Quanti emi poteſt minimo? *Ella verrà il manco da quaranta mine.* Ad quadraginta minas minimo emetur. Plau. in Epid.

Egli è cariſſimo. Cariſſimus eſt. i. magnum ſibi poſcit precium. Plaut in Pſeud.

Item Plautus — uerùm hoc ego te mulctabo bolo,

Sex talenta magna a dote demam pro iſtâ inſcitiâ.

Nos etiam grandem dotem, vel hæreditatem appellamus *un buon boccone.*

Che hai tu fatto del baſtone? Quid feciſti ſcipione. Plau. in Caſi.

Tabellæ ita cantant. *La ſcrittura canta così.* Plaut. in pulcherrimâ Bacchi. Scenâ. Nec abſimile illud in Ruden. Nam hæc (de vrnâ agit ſeruus) literata ſcilicet, ab ſe cantat, cuia ſit.

Come la fai tu? Vt agis? Plau. in Epid.

Dominſe queſta ceſtella è di quì di caſa noſtra? Hæc ciſtella númnam hinc a nobis domo eſt? Idem in Ciſtell.

Excludito mihi oculum, ſi dedero. In Pſeudo. Oculum effodito, ſi ullum uerbum faxo. In Menechmis. *S'io te'l dò, cauami vn'occhio. Cauami vn'occhio, s'io fo parola.*

Non ho detto la centeſima parte. Haud centeſimam partem dixi. Plaut. in Mili. Glori.

A che coſa è egli buono? Quam ad rem vſui eſt? Ibidem.

E vn piacere, ſe quel, che tu fai ti rieſce bene a tuo capriccio. Voluptas eſt, quod agas, ſi id procedit lepidè ex ſententiâ. Ibidem.

S'io ti dico il falſo, mozzami'l collo. Decíde collum, ſi falſum tibi loquor. Plau. in Merca.

Intorno al filare io non ho paura di donna di mia età. De lanificio neminem mo tuo, vnâ ætate quæ ſit. Ibid.

Farò, che tu dirai, non ſia deſſa, di maniera non ſi riconoſcerà. Non, faxo eſſe cã dices, ita ignorabitur. Plau. in Menech. agens de ueſte reſarciendâ, reconcinnandâque.

La cena non è cotta. Cœna non eſt cocta. In Caſi. & in Ruden. Quàm mox coctum eſt prandium? Et, quod dicitur; *Stamane io non ho cotto*; extat in Caſinâ: ſic enim Cleoſtrata ancillæ loquitur:

St, tacè, atque abi; neque paro, neque hodie
Coquetur.

Mi vuol far balordo. Me bardum uult facere. Idem in Epid.

Son manco di quindici dì. Minus quindecim dies ſunt. In Trinum:

Non poſſo andare a piede. Pedibus ire non queo. in Sti.

Mi dolgo tutto. Totus doleo. In Aulula.

Poſs'io morir di mala morte. Emoriar letho malo. Ibid.

I' ſon, come tu vedi. Sic ſum, ut uides. Ibidem.

A pena, mi tengo, ch'io non ti dica. Vix teneor, quin dicam. Plau. in Caſi.

Hai trouato quel, che tu cercaui. Inueniſti, quod quærebas. Plau. in Rud. Eiuſdem ſententiæ, ac παροιμία. Nouacula in cotem.

Son peggiori, che io non credetti da prima. Improbiores ſunt, quàm a primo credidi. In Moſtell.

Non è ancor ſei meſi, ch'e' tornò qua. Nondum ſex menſes huc eſt, cum commi grauit. In Perſâ.

L'anno matura l'vue. Annus maturat uuas. Tibul. lib. 1.

Dagli vn pugno nel viſo. Pugnum in os impinge. Plau. In Rud.

Il gielo ſpacca le pietre. Silicem findit gelus. Noni. in u. gelus.

Dell'oro io non ne sò nulla. De auro nihil ſcio. Plau. in Bacchi.

Il capo è tutto bitorzoli. Totum caput tuber eſt. Teren.

Era abbaſtanza per dieci. Hoc hominibus ſat erat decem. Plau.

In-

Inghiottiſcami la terra. Dehiſcat mihi tellus. Virgi. ex Hom. Ilia. δ. & θ. μοὶ χάνοι χθών. Notat Victo. Var. lect. lib. 26. cap. 9.
Voglio te. Volo te. Plau. in Bacchi.
M'è caduto vn giulio. Drachma excidit mihi. Ibid.
Gli ho contati con queſte mani. Manibus his dinumeraui. Plau. in Epid.
Dar l'acqua alle mani. Dare aquam manibus. Plau. in Perſâ: Et Virg. Aen. 1.
Dant famuli manibus lymphas:
Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas. Dictum Thaletis hoc verſu ab Auſonio comprehenſum ad quod notiſſimus expoſitor. Auget ſibi moleſtiam, qui timet, quod uitari non poteſt. Nos etiam in hoc ſenſu dicimus; *Ell'è vna croce*. Eiuſdem generis ſunt; *Porre in croce*, qua uſus eſt Dant. Inf. cant. 7.
Queſt'è colei, ch'è tanto poſta in croce. Item cant. 16. Pro qua uulgò. *Mettere in croce*. i. Moleſtiā iferre. *Tenere in croce*. i. Affligere, ac diuexare.
Amor, che m'ha legato, e tiemmi in croce. Petrar.
Tertius hic eſt annus (inquit Panegyris ſorori in Sticho Plautinâ) ut noſtri domo uiri abierunt. Nos etiam; *Queſt'è 'l terz'anno, che*.
Io ho i buoi nella ſcarſella. In crumenâ ſunt boues. i. pecunia, qua uenditi ſunt. Plau. in Perſâ.
Va, abbraccialo. Dixit Bocc. Fab. 27. Et Plau. in Aulul ariâ: -- cedo,
I, refer, dimidiam tecum potius partem diuidam.
Græci ſæpiſſimè, ut illud Hom. ἔρχεο.
Bene ferre annos; Bene ferre ætatem, dicuntur homines, quos longa ętas non lædit, frangítque; & qui longè ſeniores ſunt, quàm uidentur. Vnde iocus Cice. apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 3. de uino duro, & immiti. Nos quoque dicimus; *Portar ben gli anni*.
Ho queſt'uſanza. Morem hunc habeo. Plau. in Captei.
Non ſi può aprir bocca. Hiſcendi eſt nulla poteſtas. i. Nihil poteſt dici. Feſt.
Che s'è fatto di quell'argento? Quid eo eſt argento factum? Plau. in Moſtel.
Piu ch'egli ha potuto. Plus quàm potuit. Agel. lib. 3. cap. 1.
Ricordati della ſopraueſte. Memento de pallâ. Plau. in Aſina.

Nonnullæ Phraſes Italicæ, Latinis omnino reſpondentes.

Abbaſſar la uoce. Vocem deducere. Macrob. Satur. lib. 6. cap. 4. ubi exponit Virg. Deductum carmen.
Abbracciar l'ombra. Vmbram amplecti.
Accommodarſi al tempo. Tempori aptari. Sene. in Mede.
Aggirare. Circumducere. i. decipere. Plau. in Bacch. & uerſare. In Perſâ.
Amar di cuore. Amare corde. Plau. in Capt. & in Trucu.
Amar piu, che gli occhi ſuoi. Aliquem magis, quàm oculos amare. Terent. in Adelphis. Et Catul. Epigram. de luctu paſſe.
Andare in uano. Abite in vanum. Sene. Epiſt. 95.
Armare una naue. Armare nauem. l. Quod quis. 34. ff. de Reb. auct. poſſi. l. Interdum. ff. Qui potio. in pign. habean.
Auere a cuore. Cordi habere. Agel. lib. 2. cap. 30.
Auere a allegare ſcuſa. Excuſationem allegandam habere. i. allegare debere. ff. lib. 49. Tit. 4. l. 1.
Auer collora. Habere bilem. Sen. 2. de Irâ.

Auer

Auer biſogno d'uno. Alicuius uſum habere. Salu. Hiſt. 1.
Auere buon animo. Habere bonum animum. Plau. in Capt.
Auer effetto. Habere effectum. l. 11. §. is autem π. de Nego. geſt.
Auer la bocca amara. Os amarum habere. Plau. in Curcu.
Auer licenzia. Licentiam habere. π. lib. 24. Tit. 2. l. 6.
Auer nome Ceſare. Cæſarem nomen habere. Ex Sallu. Hiſt. qui inquit; Noménque Danubium haber. Dicimus etiam *Auer nome*, pro eo, quod eſt Clarum, & illuſtrem eſſe. In quam ſententiam Proper. Eleg. 4. lib. 1.

Et quaſcunque tulit formoſi temporis ætas,
Cynthia non illas nomen habere ſinat.

Auer paura. Habere metum. Sallu. Hiſt. 1.
Auer prezzo. Habere precium. Cato de Re ruſti.
Auer regreſſo. Regreſſum habere. π. li. 21. Tit. 2. l. 1. Et Virg. Aen. 11.

-- nec habet fortuna regreſſum.

quamquam longè alia ſententia ſit huius, & illius.
Batter danari. Nummos percutere. Plin. lib. 33. cap. 3.
Cadere i denti. Denteis cadere. Plau. in Menech.
Cancellare vn ſoldato. Delere militem. Ex T. Liuio. Lib. 7. 1. Deca.
Caſcar morto. Mortuum concidere. Cic. in Bruto non longè à princ.
Cauare gli occhi a vno. Alicui oculos eripere. Plau. in Ruden. & Effodere. In Trinum. & Terentius.
Cauar la rete d'acqua. Ex aquâ rete extrahere. Plau. in Ruden.
Chiamare vno. Clamare aliquem. In Teſta. Gru.
Chiamare vn per ſuo nome. Suo nomine aliquem vocare. Plau. in Ruden.
Chiamare a deſinare. (Romæ dicitur, *Chiamare a pranzo.*) Vocare ad prandium. Ibid.
Chieder grazia a ſuo padre. A patre gratiam petere. Plau. in Sticho.
Chieder la vita. Vitam petere. In Teſta. Gru.
Comperar le liti. Liteis emere. Plau. in Pœnu.
Conoſcer di viſta. De facie noſſe. i. Leuiter cognitum habere. Cice.
Dar cena. Cœnam dare. Plau. in Epi.
Dar danari alla mano. Nummos in manum dare. Plau. in Trinum.
Dar danari a uſura. Dare argentum fœnori. Plau. in Moſtell.
Dare vn bacio. Suauium dare. i. Suauiari. Siſenna 13. Mileſiarum. Plaut. in Pſeudo. Dare alicui oſculum. Interpres Biblio. Gene. lib. primo, capit. 27.
Dar feſta a vno. Alicui ferias dare. Caſſio. Vari. 1. Epiſt. 12.
Darla a gambe. Dare pedibus. Plau. in Aſtraba.
Dar la fede a vno. Alicui fidem dare. Plau. in Ruden.
Dar l'anima a vno. Alicui animam tradere. Catullus ad Alphe.
Dar la poppa. Mammam dare. Plau. in Prolo. Merca.
Dar la ſentenzia. Dare ſententiam. l. 28. π. de Re iudica.
Dar moglie a vno. Alicui vxorem dare.
Dare una lettera a vno in man propria. Alicui literas in manum dare. Plaut. in Bacch.
Depor la ſpada. Ponere gladium. Plau. in Caſi.
Dir a vn bugiardo. Dicere aliquem mendacem. Plaut. in Milit. Glori. ad fine.

Dir

Dir bugie. Mendacia dicere. Quid verò interſit, inter mentiri, ac mendacium dicere, habetur apud Agelli. lib. 11. cap. 11.

Dir da burla, vel *per burla.* Dicere ioco, vel, per iocum. Plau. in Amphi. & in Pœnu.

Dire i fatti ſuoi. Edictare facta ſua. In Amphi.

Dir male a vno. Alicui malè dicere. Plau. in Bacchi.

Dirne ogni bene. Omnia bona dicere. Teren.

Dir villania a vno. Alicui contumeliam dicere. Plau. in Aſin.

Dire vn monte di male a vno. Alicui plurima mala dicere. Catull. de Lesbiâ.

Disfarſi pel guſto. Voluptate liqueſcere. Varro de ling. Lat. lib. 6.

Domandar de' peſci. Rogitare piſceis. i. Interrogare, quanti ueneant piſces. Plau. in Aulu.

E' meglio dire. Melius eſt dicere. π. lib. 9. Tit. 2. l. 27. Et Diom. Gramma. lib. 1. βέλτιόν ἐστι λέγειν.

E' non troppo lontan dal vero. Haud procul a vero. Sallu. in Hiſto. Frag.

Entrare in penſieri. Cogitationes intrare. Caſſio. Var. pri. Epi. 20. Tacitus non ſemel.

Entrare in ragionamento. Ingredi in ſermonem. Cæſar de Bello Ciui. lib. 3.

Eſſere a cuore. Eſſe cordi. i. animo ſedere. Noni. in nomine Cor.

Eſſere il capo. Eſſe caput. Terent. in Adelph. & Plau. in Aſin.

Far acqua. Vrinam facere. i. meiere. l. Quæritur. π. de eo, qui vrinam fa.

Fare animo. Animum facere. i. Incitare, & animum augere. Liui. de Bello Puni. 5. & Ouid. 5. de Triſti. Quæ tibi res animos in me fecit?

Fare aſſicelle d'vn legno. Ligno aſſulas facere. Plau. in Merca.

Far baccano. Bacchanal facere. Plau. in Mili. glori.

Far buon pane. Facere bonum panem. Agell. lib. 15. cap. 17.

Far capo. Caput facere. De apoſtemate, quando extuberantiam facit. Plin. lib. 22. cap. 25. & alibi.

Far con animo buono, o cattiuo. Bono, aut malo animo facere. i. Bono, aut malo animi propoſito, ſiue intentione. Sen. Contr. lib. 9.

Far de gli ſcherzi a vno. Alicui ludos facere. Plau. in Rud.

Far di dì notte. De die noctem facere. Noni. in verbo Delicere pro illicere.

Far grazia della condennagione. Mulctæ gratiam facere. Plau. in fine Pſeudo. De cœnâ facere gratiam in Moſtell.

Fare il prezzo. Facere precium. Plau. in Per.

Fare il ruffiano. Lenocinium facere. l. Athletas. §. p. π. de his, qui not. infa.

Far la guardia. Cuſtodiam agitare. Plau. in Ruden.

Far la pace. Pacem facere. Plau. in Merc.

Far la ſpia. Indicium facere. Plau. in Aulu. & in Ruden.

Far la via. Fare ſtrada. Dare viam. Plau. in Curcu. & Epid. Dicimus etiam non longè diſſimiliter, *Dar la via.*

Far l'vficio ſuo. Facere officicium ſuum. Plau. in Per.

Far le nozze. Nuptias facere. i. conficere. Iuſti. Hiſtor. lib. 7.

Far male a vno. Alicui facere malè. Plau. in Bacchi.

Far parole. Verba facere. Hora. Vnde nos; *Biſogna far altro, che parole. Far molte parole.* Multa verba facere. Plau. in Mili. glori.

Far paura a vno. Alicui timorem facere. Salluſt. Hiſt. p.

Far razza. Genus facere. Iuſti. Hiſt. lib. 9. Viginti millia nobilium equarũ ad genus faciendum in Macedoniam miſſa.
Far roba. Rem facere. Noni. in v. Mercatura.
Far ſilenzio. Silentium facere. Plau. in Perſâ.
Far teſtamento. Facere teſtamentum. In Teſta. Gru.
Far vetture. Vecturas facere. Quint.
Far villania a vno. Facere alicui contumeliam. Plau. in Aſin.
Far vna coſa da vedere. Aliquid viſendum efficere. Salluſt. in Hiſt. locus eſt. Et omnia potius, quàm ſemet viſendum efficere, ideſt non diuitias decori habere, ſed ipſum illis flagitio eſſe. Ex Fragm. a Ludouico Carrione collectis, & reſtitutis.
Far vn ſepolcro ſcritto a lettere d'oro. Facere monumentum ex literis aureis ſcriptum. Grunius in Teſta.
Fauellar con vno. Cum aliquo fabulari. Plau. in Menech.
Giucare i Ducati, e gl Imperij. Ludere Ducatus, & Imperia. Suet. in Nero. de Criſpino Poppææ. Feſtus.
Far di buono. *Giucar di danari.* Ludere in pecuniam. π. lib. 11. Tit. 5. l. 2. Quod vulgò *Far di buono.*
Gridare vno. Aliquem inclamare. i. obiurgare, &, vt exponit Feſtus, conuicijs, ac maledictis inſectari. Plau. in Aſin. & Ciſtell.
Inimicarſi vno. Aliquem inimicare. Hora. Ode vlt. lib. 4.
Interrompere il ragionamento. Sermonem interrumpere. Plau. in Trin. in fi. & Noni.
Mangiar due bocconi. Duas bucceas manducare. Suet. in Aug.
Marauigliarſi d'vno. Mirare de aliquo. Non. in Mirare pro mirari.
Mettere a comune. Conferre in commune. Toto Tit. π. & C. de colla. bono. & π. de Dot. colla.
Mettere dentro. Mittere intro. Plau. in Trucu.
Mettere in intrighi. In tricas conijcere. Plau. in Perſâ.
Metter mano all'arme. Seneca in 2. lib. de Irâ; Alexandrum, ait, Xenophanto canente, manum ad arma miſiſſe.
Metter l'vgna addoſſo. Vngulas inijcere. Plau. in Pſeud.
Moſtrar l'animo ſuo. Animum ſuum oſtendere. Idem in Aſina.
Non auere vn quattrino. Nummum non habere. Plau. in Pſeudo.
Non ſaper di lettera. Literas neſcire. Sueto. in Nero. & Iurecoſs. ſæpe. Quod Macrob. in Comm. c. 18. Literarum eſſe profanum, Antithetum τῷ Doctrinâ initiatum eſſe.
Parlar troppo lungo. Nimis longum loqui. Plau. in Perſâ.
Paſſarſela di leggieri. Leuiter agere. Caſſio. Vari. pri. Epiſt. 31.
Perder l'occaſione. Occaſionem amittere. Plau. in Moſtel.
Pigliar la palla. Pilam percipere. π. lib. 9. Tit. 2. l. 42.
Pigliare vn per la barba. Barbâ aliquem arripere. Plau. in Ruden.
Pretendere ignoranzia. Ignorantiam prætendere. π. lib. 16. Tit. p. l. 7.
Rappacificarſi con vno. Cum aliquo pacificari. Plau. in Ruden.
Render ſaluto. Salutem reddere. Plau. in Bacchi.
Rinunziar la compagnia. Renunciare ſocietati. l. 65. π. Pro ſocio.
Riſponder per nome. Reſpondere nomine. Plau. in Trinum.
Riuſcire in bene. In bonum exire. i. bene ſuccedere. Sen. li. de Beatâ vitâ. c. 9.

Sbar-

Sbarbare vn orecchio a vno. Alicuius aurem eradicare. Plau.in Epid.
Scagliare i peſci. Deſquamare piſceis. Plau. Luc. Non.
Scriuer di ſua mano. Suâ manu ſcribere. Gru.in Teſta.
Sentir danno. Damnum ſentire. π. lib. 10. Tit. 3. l. 6.
Soffiar nell'orecchio a vno. Sufflare in aurem alicui. i. dicere. Plau.
Spazzar la caſa. Aedeis verrere. Plau.in Merca.
Spettorarſi. Se expectorare. Apud Non.
Spezzare il ceffo a vno. Alicui os præcidere. Plau.in Perſâ.
Spiccare il naſo d'in ſu'l viſo a vno. Alicui os denaſare. Plau. Et, *Spiccare il naſo co' denti.* Naſum mordicus auferre. Ex Næuij Corollar. apud Chari. in Mordicus.
Stare in pendente. Iu pendenti eſſe. i. eſſe incertũ. Iurecoſs. vt π. de Iud. l. 55.
Stare intorato. Tauricum tueri. Ex Græco; ταυρηδὸν βλέπειν. Adag.
Tagliar la lingua. Linguam abſcindere. Plau.in Amphit.
Tor la parola di bocca. Eripere alicui orationẽ ex ore. Plau. in Merca. princ. Quod παροιμιακῶς. *Romper le parole in bocca.* *Romper le parole in bocca.*
Tor la vita a vno. Alicui vitam dirimere. Gruni.
Tornare a piede. Redire pedibus. Plau.
Vendere vna coſa bene. Aliquid pulcrè vẽdere. i. Ex animi ſui ſententiâ. Plau. in Perſâ.
Vendere vna coſa il ſuo prezzo. Aliquid ſuo precio vendere. Ibidem.
Viuere a mo' d'altri. Viuere alieno more. Teren.
Viuere a ſuo modo. Suo modo viuere. Teren.in Andr.
Viuer del ſuo. Suo cibo viuere. Plau.in Pœnu.
Voler bene. Bene velle. Plau.in Truc. Lucil. de virtu.
Vſcir di memoria. De memoriâ exire. Sene. lib. 3. de Benefi.

FLORIS
ITALICAE LINGVAE
LIBER QVINTVS.

Parœmiæ Etruſcæ Latinis congruentes.

Abbaglia nel Sole.

1 SIGNIFICARE volentes, aliquem uel clariſſima non intelligere, dicimus; *Egli abbaglia nel Sole*; In ſole caligat. Quintil.

Caual donato, &c.

2 Quotieſcunque illum, cui aliqua res donata eſt, admonere nolumus, qualequale ſit munus, commendandum eſſe, atque probandum, dicere ſolemus; *Caual donato, non gli guardare in bocca*; Equi donati denteis ne inſpicias. Diuus Hieronymus. Græci in hanc ſententiam; δῶρον δ' ὅ, τι δῶ τις, ἐπαίνει. i. Donum, quodcunque dat aliquis, proba. Origo Græci prouerbij ex quodam Oraculo. Apud Strabonem lib. 6.

Non ha ne capo, ne coda.

3 Si in rem adeò intricatam inciderimus, ut, qua explicemus, rationem reperire non ualeamus, tunc dici ſolet; *Non ha ne capo, ne coda*; Nec caput, nec pedes. Tullius reſpondens Curioni. Plato de Legibus 6. dixit; ἀκέφαλος μῦθος. i. Sine capite fabula. Idem a nobis αἰνιγματωδῶς. *Il peſce Paſtinaca.*

4 In hominem plus nimio diligentem, & qui dubitationes mouet, ubi ſunt omnia clara; *E' cerca il nodo nel giunco*; Nodum in ſcirpo quærit. Plautus, & Terentius ex Ennij carmine, citantibus Feſto, & Iſidoro in uerbo Scirpus.

Cerca il nodo nel giunco.

Quærunt in ſcirpo (ſoliti quod dicere) nodum.

Dicitur etiam. *E' cerca cinque piedi al montone*. Et ſimpliciter; *Mette la difficultà, oue ella non è.*

Getta la poluere ne gli occhi.

5 Quando aliquis exempli gratiâ cum aduerſario ſuo diſſerens, rem datâ operâ obſcurat, ne ab ipſo intelligatur, tunc parœmiæ vſurpandæ tempus eſt; *Gli getta la poluere ne gli occhi*; Puluerem oculis offundit. D. Hierony. in Epiſt.

6 In hominem, qui inſigniter ſuperbus ſit; *E piu ſuperbo di Campaneo*; Quod Prouerbium ſi quis dixerit deſumptum eſſe a fabulâ ſuperbiſſimi illius gigantis, de quo præter alios meminit Statius, & Dant. Inf. can. 14.

O Campaneo in ciò, che non s'ammorza
La tua ſuperbia, &c. Et ibid. cant. 25. non admodum pugnabo. Latini dicebant; Campana ſuperbia. Agellius lib. 1. cap. 24. Campanorum ſuperbiæ inter alios Cicero de Lege Agrariâ contra Rullum. T. Liius Deca. 1. lib. 9. Et Deca. 3. lib. 5. apertam mentionem faciunt.

Piu ſuperbo di Campaneo.

7 Si quis prior negocium aliquod aggreſſus ſit, & ſic quodammodo alijs uiam aperuerit, de eo dicitur; *Egli ha rotto il ghiaccio*; Glaciem ſcidit. Parœmiographus.

Rompere il ghiaccio.

8 Exempli gratiâ, numerante in promptuario dominâ, vel matre eſculenta, ut puta pira, pruna, & huiuſmodi, famuli, vel filij puerili ætate hoc uidentes, ac tamen edere conſtituentes, ita ſecum muſſitando inquiunt; *Delle pecore annouerate ſe ne mangia il lupo*; Lupus non curat numerum. Idem.

Delle pecore annouerate, &c.

9 Affirmantes, aliquem eſſe optimâ, ac firmâ valetudine, dicere ſolemus; *Egli è piu ſano che peſce. Piu ſano d'una laſca*. Piſce ſanior. Ex Iuuen.

Piu ſano, che peſce.

10 Siquis alicui quidpiam perſuadere ſtudeat, qui eius verba negligere videatur, tunc dicimus; *Tu parli a vn morto*; Verba fiunt mortuo. Terenti. Græci non multùm diuerſè; νεκρῷ λέγεις μύθους εἰς ὖς. i. Mortuo ad aurem fabulam narras. Parœmiogra.

Parli a un morto.

11 Cum volumus ſignificare, alicui bene ſecum agi viſum iri, ſi hoc, vel illud ei contigerit, dicimus; *Gli parrà di toccare il ciel col dito*; Sibi digito cœlum attingere videbitur; Vbi τὸ; Cœlum digito attingere; inter alios a Cicerone non ſemel vſurpatum fuit.

Toccare il ciel col dito

12 Veram virtutem. e.g. per ſe laudabilem eſſe, nec alterius commendationis egere, ſignificat parœmia illa. *Il buon vino non ha biſogno di fraſca*; Vino vendibili ſuſpenſâ hederâ nihil opus. Parœmiogra. Eodem pertinet hoc Plauti in Pſeudolo. Proba merx facilè emptorem reperit. Nec longè diſſimile illud Leoſthenis. Vera virtus non eget alienis præconijs.

Il buon vino, &c.

13 De eo, qui non bene rem præmeditatus, ut Latini dicebant, ſibi mali fontem peperit; *E's'è dato della ſcure ſu'l piè*; Aſciam cruribus illidit. Apuie. de Aſino. Quod à ruſticis; *S'è dato della zappa su' piedi*.

Darſi della ſcure ſul piè.

14 Quando aliquis, verbi gratià, quod alterum docet, ita apertè enucleat, vt vel ſtupidiſſimus quiſque intelligere poſſet, tunc quadrat hæc parœmia; *E'gli dà il pamtollito ſmaltito*; Cicero li. 2. de Orato. ferè omnino in hanc ſententiam; Præmantum in os inſerit.

Dare il pan bollito ſmaltito.

15 Officium poſtulat, vt prius in nos ipſos, quàm in extraneos, atque in pa

Dd 2 rentes,

rentes, quàm in cognatos beneficia conferamus; quod per Parœmiam illam ſignificare ſolemus; *Mi ſtrigne più la camicia che la gonnella*; Tunica pallio propior eſt. Plau. in Trinummo ad finem: γόνυ κνήμης ἔγγυον i. Genu ſurâ propius. Theocritus in Edyllio, cui Titulus Charites. Eodem pertinet.

Strigne più la camicia, &c.

Più uicino è 'l dente,
Che neſſun parente.

16 De illo, qui alicui donat id, quo ipſe maximè abundat; *E' porta l'acqua al mare*; In mare aquam defert; Dicitur etiam; Sydera cœlo, vel, Arboribus folia addit. Quæ omnia complexus fuit Ouidius duobus verſibus Elegiarum libro 2.

Porta l'acqua al mare.

Quid folia arboribus, pleno quid ſydera cœlo,
In freta collectas alta quid addis aquas?

Græci; γλαῦκας εἰς ἀθήνας. i. Noctuas Athenas. Vſurpat Cicero in Epiſto. non ſemel. Quod etiam ab Italis; *Le Nottole a Atene*. Vnde Areoſtus.

Portar (come ſi dice) a Samo uaſi,
Nottole a Atene, e Coccodrilli a Egitto.

Ab Etruſcis illud ſæpius; *Le moſche in Puglia*. Sed de his alibi.

17 Ex illo Martialis; Fumantem naſum vrſi ne tentaueris; dicimus etiam nos, admonentes, non eſſe laceſſendos, qui poſſint nocere, ſi ipſos commotos videamus; *Quando fuma il naſo all'orſo, non lo ſtuzzicare*. Huic non admodum diſſimile; *Alla pentola, che bolle, le moſche non ui s'appreſſano*.

Quando fuma il naſo, &c.

Fa di me alla palla;

18 Qui vult ſignificare, ſe ab aliquo negligi, ac deludi, ita conqueri ſolet; *E' fa del fatto mio alla palla*; Me quaſi pilam habet. Plau.

19 In eodem propoſito vſurpatur hic verſus Latinus vulgatiſſimæ ſententiæ;

Effuge, quem ſigno turpi natura notauit; atque hoc noſtrum dictum; *Niun ſegnato da Dio, fu mai buono*. Et de Strabone ſpeciatim;

Niũ ſegnato da Dio, &c.

Non fu mai guercio di malizia priuo. Extat Martialis diſtichum lib. 12. in Zoilium.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus;
Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

Vnde præceptum; Caueto a ſignatis. Notat Gilb. Cogna.

20 Pulcherrima mihi videtur hæc parœmia, præcipuè ſi aliquantũm trãſferatur, veluti ad improbos alicuius ciuitatis populos, qui placidum nacti principem, ſuis facinoribus eum ad ſæuitiam compellant: *L'ammalato diſubbidiente fa'l medico crudele*;

l'Ammalato diſubbidiente, &c.

Crudelem medicum intemperans æger facit. Publius Syrus.

21 Aut nihil, aut Cæſar uult dici Borgia; quid ni?
Cum ſimul & poſſit Cæſar, & eſſe nihil?

Iacobus Sannazarius in Valentinũ, cui frequẽs in ore erat illud celebre dictum. Aut Cæſar, aut nihil. Pro quo nos; *O Ceſare, o niente*; Et uulgus; *O Ce-*

O Ceſare,o Niccolo; Et in eâdem ſententiâ; *O principe,o marinaro*; *O barattiere,o caualiere*; *O polli,o grilli*. Græci pro his vſurpâſſe uidentur; βασιλεὺς, ὄνος. i. Rex, aut aſinus. Exponit Euſtathius in 6. Odyſſ. eius originem narrans.

O Ceſare, o niente.

22 Rationem afferendo, quare ſcelerati penitus euitandi, ac fugiendi ſint, dicere ſolemus; *Vna pecora marcia ne guaſta un branco*;

Morbida facta pecus, totum corrumpit ouile.

Et Iuuenalis Saty. 2. — grex totus in agris

Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci.

Vna pecora marcia ne, &c.

Alij ad huius imitationem; *Vna pera fradicia* [ſic vulgus pro *fracida*] *ne guaſta un monte*. Huc pertinet opilionis fabella. Hic in agris lupi catulo reperto, domum tulit, atque inter canes ouium cuſtodes aluit: qui, vbi adoleuit, oueis occidere, canéſque, ut vnà ſecum comederent, edocere cœpit. Opilio id ſentiens, lupum quidem occidit, canes tamen, ut ab ouium cæde temperarent, non poterat prohibere. Tunc ſecum. Meritò plector, qui lupum canibus immiſcui; vnde oueis occidere didicerunt. Allegoria eſt; Bonorum mores malorum conſuetudine corrumpi. Nec prętereo, alibi in Italiâ priorem parœmiam cum Homœoteleuto efferri;

Vna pecora infetta
N'ammorba una ſetta.

Fabula.

23 Pro eo, quod apertè abſque ullâ figurâ effertur; Molitur diſceſſum; dicimus παροιμιῶδες, a Latinis mutuati; *E' s'affibbia i borzacchini*: Talaria nectit. Virg. ex Home. Talaria induit; Cicero ad Atti. lib. 14.

Affibbiarſi i borzacchini.

24 Non adeo lac lacti ſimile eſt, ut noſtra hæc parœmia; *Tor la palla di mano*; illi Plautinæ in Aulul. & in Epid. Eximere, uel eripere; è manu manubrium. i. Occaſionē præripere. Eiuſdem ſententiæ eſt; *Torre*, vel, *Furar le moſſe*; Et, quo utitur Matthæ. Villa. *Pigliare a vno i dadi*.

Tor la palla di mano.

25 De illo, cui fœliciter omnia ſuccedunt, cuíque fortuna in omnibus arridere uidetur, dicere conſueuimus; *Egli è figliuol dell'oca bianca*; *Egli ha il uento in poppa*; Albæ gallinæ filius. Iuuenalis. Secundis nauigat uentis. Parœmiogra.

E' figliuol dell'oca biãca.

26 Siquis ab alicuius rei veritate longiſſimè abſit, dici ſolet; *Tu ſe in un altro paeſe*; In aliâs regione; Et illud; *Doue Diauol ſe tu*? Quò terrarum raperis? Parœmiogra. οὐκ οἶδ᾽ ὅποι γῆς φέρεται. i. Neſcit, vbi terrarum fertur.

E' in un altro paeſe.

27 De homine maximè improbo, ſceleratóque vulgò dictitant; *E' il piu triſto fante, che vadia ſu due gambe*; Bipedum nequiſſimus. Cicero in Clodium; & Plinius in Regulum quemdam in Epiſto. Dicitur etiam. *Piu triſto di tre aſſi*. Er Pulcius in Morgante; *Egli è il* [illegible] *de gli ſciagurati*.

Piu triſto fante, che uadia, &c.

28 Qui æs alienum conflauit, dicitur a nobis, *Auer fatto vna buca*; Quò ſpectat hic Ciceronis locus in 4. Verri. Vt illam rei familiaris lacunam implerent.

Fare una buca.

Cum

Corbi con corbi, &c.

29 Cum ſignificare volumus, magnates non ſe mutuò lædere, ſed odium, atque inimicitias in diſpares exerceri ſolere, dicimus; *Corbi con corbi non ſi cauano gli occhi.* Quò ſpectat, niſi fallor, illud Varronis de linguâ Latinâ, lib. 6. in princ. Canis caninam non eſt. Et Antonius Menach. lib. 3. cap. 26. Rerum a Francis geſtarum ad verbum dixit; Coruus corui oculum non eruit. † Hebræi quoque, vt notauit Godoſtedus in priori ſuorum Prouerbiorum Centuriâ, in hanc ſententiam inquiunt; Lupus alterius lupi carnem non edit. Quod alicubi in Italiâ; *Il lupo non mangia il lupo.* Et Florentiæ, *Ogni carne mangia il lupo, e la ſua lecca.* Horatij locus eſt notiſſimus.

Ogni carne mangia il lupo, &c.

Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vnquam, niſi in diſpar, feris.

Ad idem propoſitum aliqui; *Vn aſino non morde l'altro.*

Mal per quel topo, &c.

31 Non vnum, ſed plureis ſibi parandos eſſe portus, vt, ſæuientibus infortuniorum procellis, locus non deſit, quò tutò confugi poſſit, hac noſtrâ parœmiâ admonemur; *Mal per quel topo, che non ha, che un feſſo ſolo;* Quæ cum illâ ex Plauti Truculento non paruam cognationem habere videtur. Mus non vni fidit antro. Verba Plauti ſunt;

Sed tamen cogitato, mus puſillus quàm ſit ſapiens beſtia,
Aetatem qui uni cubili nunquam committit ſuam,
Quia, ſi obſideatur unum, aliunde præſidium gerit.

Il giouenco impara dal bue.

32 Significare uolentes iuxta Iſocraticum illud; τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσιν. i. Totius ciuitatis mores ad principum exemplum conformantur. Quod videtur exprimere uoluiſſe Cicero in primo Famil. cum dixit; Quales in Rep. principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe ciues; ſignificare, inquam, uolentes, inferiores facere ſolere; quæ a ſuperioribus fieri vident, dicere ſolemus; *Il giouenco impara dal bue;* Ex vulgatiſſillo pentametro;

A boue maiori diſcit arare minor.

Non ſi può bere, &c.

33 Eamdem ſententiam habet Plautinum illud in Moſtellariâ; Simul ſorbere, ac flare difficile; atque hoc a vulgo uſurpatum; *Non ſi può bere, e zufolare;* Quò pertinent etiam illa; *Non ſi può ſonare e ballare; Portar la Croce, e ſonar le campane.* Pro quibus ruſtici; *Non ſi può piagnere, e guardare i buoi.* Et uiliſſimi agaſones; *Non ſi può ſtrigliare, e tener la mula.* i. Duo omnino diuerſa, ab eodem uno, eodémque tempore perfici non poſſunt.

Far come il gambero.

34 In eum, qui in deterius uſque degenerat, iactare conſueuimus; *E' fa, come'l gambero.* Nepam imitatur. Plautus in Caſſi. Græci κάκιον Βάβυς αὐλεῖ. i. Peius Babys tibiâ canit. Parœmiographus, exponens, eius aſſertorigínem. Dicitur etiam; *E' fa, come Giordano.*

Ogni pelo ha la ſua ombra.

35 Quoties ſignificare uolumus, quantumuis puſillum commodum adiuuare, nullámque rem negligendam eſſe; unde uel minimum utilitatis aliquando deſumi poſſit, dicere ſolemus; *Ogni pelo ha la ſua ombra;*

Etiam capillus unus habet umbram ſuam. Publius Syrus.

Pulcri-

36 Pulcritudinem per ſe amabilem eſſe, efficeréque, ut in illis, qui eâ ſunt præditi, uirtutes gratiores appareant, ex Virgiliano illo notiſſimum eſt. Nos quoque de formoſo; *Egli ha la raccomandazion ſeco*; Formoſa facies muta commendatio. Seneca. Huc ſpectat illud Heliodori; κάλλους ὄψις καὶ λῃστρικὸν ἦθος οἶδεν ὑποτάττειν. i. Pulcritudinis aſpectus uel prædonum ingenium ſibi ſubijcere poteſt. Nec longiùs abſunt hæc Ariſtæneti. lib. 1. Epiſto. 19. ἔχουσι μέν τινα ῥοπὴν εὐνοίας παρὰ τοῖς γεγεννηκόσιν οἱ τυχόντες τοῦ εὐειδεστέρως τῶν παίδων: καὶ δυοῖν ὄντοιν, ἢ καὶ πλειόνων, ἡδίων τοῖς φύσασιν ὁ καλλίων. i. Habent quidem momentum ad parentum amorem formoſiores liberi; ſoléntque è duobus, aut pluribus, gratior eſſe, qui pulcrior. Ariſtoteles etiam, referente Laërtio in eius uitâ; τὸ κάλλος παντὸς ἔλεγεν ἐπιστολίου συστατικώτερον. i. Pulcritudinem, dicebat, plus omni epiſtolâ ad commendationem ualere.

Ha la raccomandazion ſeco.

37 Significare uolentes; ἀδύνατον non eſſe, neque abſurdum, ut è malo patre interdum naſcatur bonus filius, uel in loco minus honeſto honeſtiſſimi reperiantur homines, dicere ſolemus; *Anche tra le ſpine naſcon le roſe*; Etiam inter uepres roſæ naſcuntur. Ammia. Marcellinus. Prædicto affine; *Di fetida erba naſce il giglio.* Huc pertinent uerſus Euripidis in Electrâ;

Anche tra le ſpine, etc.

ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς
τὸ μηδὲν ὄντα, χρηστά δ' ἐκ κακῶν τέκνα. i.
Iam enim uidi hominem generoſo parente natum
Nullius eſſe precij; & rurſus ex malis boni filij generantur.

Prior quoque ſententia horum uerſuum a nobis παροιμιωδῶς effertur, cum dicimus; *D'uouo bianco ſpeſſo pulcin nero.* i.

Sæpe ex ouo albo pullus gignitur niger. Quod Greg. Theolo. In uitâ Athanaſij. καὶ ἐξ ἀμπέλου φύεται βάτος. i. Etiam e uite naſcitur rubus. Vide, quæ ſcribit Dantes Paradiſi Cant. 8.

38 Quando aliquis pēnas nido maiores extendere uidetur, & altiora perſequi, quàm, quæ, aſſecutus, uideatur eſſe ſeruaturus, dici ſolet;

A cader uà, chi troppo in alto ſale.

Qui quærit alta, is malum uidetur quærere. Plautus in Prologo Pſeudo. -- tolluntur (de iniuſtis agit Claudianus in Ruffinum lib. 1.)
-- tolluntur in altum,

A cader uà chi troppo, &c.

Vt lapſu grauiore ruant. Et Arnobius aduerſus Genteis li. 8. in fi. Miſeri in hoc altiùs tolluntur, ut decidant altiùs. Quibus conſona ſunt illa; Plus habent ponderis ad ruinam, quæ ſunt cæteris altiora. Lactanti. Firmi. τὸ μέγεθος τῶν εὐτυχημάτων ἐπισφαλέστερόν ἐστιν. i. Magnitudo proſperitatum inſtabilior eſt. Hippo. in Epiſto. ad Damagetum de Democrito. Et Sene. in Oedipo;

Quicquid exceſſit modum,
Pendet inſtabili loco. Petrarcha;
E diſſi a cader uà, chi troppo ſale.

Torquatus Taxus etiam huc reſpexit.

Et a' uoli tropp' alti, e repentini
Sogliono i precipizi eſſer uicini.

Eos,

Prometter mari, e mõti.

39 Eos, qui maxima promittunt, & quæ uix homini ab homine dari poſſunt, dicimus, *Prometter mari, e monti. Prometter Roma, e Toma.* Maria, montéſque polliceri. Sallu. in Catili. χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖς. i. Aureos monteis polliceri. Parœmiogra. Vnde Terenti. Modò non monteis auri pollicens. His addi poſſet; Gallinacei lactis hauſtum polliceri. Vtitur Franci. Floridus in epiſto. quadam ad Rodolphum Pium.

Starſene cõ le mani a cintola.

40 In ocioſum, ac deſidem, qui nihil omnino agat; *E' ſe ne ſta con le mani a cintola.* Manum habet ſub pallio. Quitili. Inſtituti. lib. 12.

Vſcir de' gãgheri.

41 Si quem ſentiamus a propoſito ſermone aberrâſſe ſtatim dicimus. *Egli è uſcito de' gangheri. E' uſcito di tema. E' uſcito di traccia.* De ſcãmate egreſſus eſt. D. Hiero. A lineis excidit. Tertullianus. Extra callem eſt. Ammianus lib 21. ἐξημαξομένος. i. De curru delapſus. Ariſtopha. in Ranis. ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖται. i. Extra chorum ſaltat. Parœmiogra.

Diuorar l'oßa.

42 Victo. Varia. lectio. lib. 7. cap. 12. iuxta ea, quæ refert Bembus in Opuſculo de Terentij fabulis, approbat legendum eſſe apud Terentium: Viden' oſſum, & cibus quid faciat alienus? Ac deinde ſubdit. Quòd ſi uera lectio hæc eſt, ut arbitror, puto ualere hîc oſſum uetere cõſuetudine, quod ſtatim poëta oſtendit: uidetur enim declaratio illius eſſe, quod ſequitur, cibus: ut ſit familiaris ſermo, quo nos etiam vulgò utimur, cum quempiam veſci alienâ menſâ ſignificamus, nec parcere rei familiari ipſius: dicimus enim, ipſum vorare illius oſſa. [i. *Diuorargli l'oſſa.*] niſi quis malit, inde ductum eſſe, quòd caro, quæ oſſi propinqua eſt, ſuauior eſt, ut Grecus etiam poëta affirmauit, cuius hic uerſus legitur apud Athenæum.

La carne piu vicina all'oſſo, etc.

43 τὸ γὰρ πρὸς ὀστῷ φασι κρέας εἶναι γλυκύ. Hactenus Victo. † Verſus Græcus eſt Machonis Comici: quod prouerbium uiget etiam apud nos; dicimus enim; *La carne piu uicina all'oſſo è piu ſaporita.*

Dar del ceſſo in terra.

44 Procubuit moriens, & humum ſemel ore momordit. Virg. Aen. 11. Quem locum conferens Victorius var. lect. lib. 29. c. 17. Homericis duobus ex Ilia. B. & Λ. aliíſque, ita deinde inquit. Cadunt autem, quod Lucretius etiam tetigit, in uulnera qui occumbunt. Nos etiam patrio noſtro ſermone (niſi fallor) idem exprimere uolentes, dicimus, *Dar del ceſſo in terra.* Quod etiam moris eſt transferre ad alia, ut, cum ſermo eſt de mercatore aliquo, qui decoxerit: dicimus enim tunc, id factum eſſe. Locis a Victorio citatis addere poſſes illum eiuſdem Latini poëtæ in eodem libro, vbi de Eumenio agit;

Sanguinis ille uomens riuos cadit, atque cruentam
Mandit humum, moriénſque ſuo ſe in uulnere verſat.

Vide parœmias prædictæ ſimileis in voce χεῖλος lib. 1.

L'uriuuolo è ito giù.

45 Extat uulgatum dictum, quod vt plurimùm a plebe vſurpati ſolet, ſignificare uolente, ſe eſurire, ſe iam cibum expetere. *Io ſento, che l'uriuuolo è ito giù.* Quod ex Caſſiodo. Vari. 1. Epiſto. vltim. ſic reddi poſſet. Ex ventris eſurie horas ſentio. Notauit Iacobus Corbinellus. Idem etiam

etiam per alluſionem ſignificat vulgus dicendo; *Io ho famigliole* .i. Fame laboro.

46 Quod vulgò de vrbe dicitur; *Roma non fu mai matrigna a neſſuno*, ſignificando, cuiuſcunque qualitatis homines, qui Romam petunt, ſemus, ocyus optimè res ſuas agere; etiam Caſſiodori temporibus uidetur fuiſſe tritiſſimum. Sic enim Variarum 1. Epiſt. 39. Nulli fit ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Pro noſtro igitur uſurpari poſſet. Roma nulli aliena. *Roma non è matrigna a neſſuno.*

47 Quibuſdam hortantibus Tiberium, ut vectigalia augeret, reſcripſit ipſe ſententiâ Cæſare digniſſimâ. Boni paſtoris eſt tondere pecus, non deglubere. Quod Itali; *Il buon paſtore toſa, non iſcortica*. Quò etiam ſpectat; *Si uuol leccare, e non mordere*. *Toſare, e nõ iſcorticare.*

48 Quod ſignificatur notiſſimo illo Horatij verſu:

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet;

ſic ab antiquioribus noſtris uulgò ferebatur, hodiéque celeberrimum eſt. *Quand'egli arde in vicinanza, porta l'acqua a caſa tua*. Notat Pet. Victo. Var. lectionum lib. 16. c. 13. *Quand'egli arde in uicinanza.*

49 Exempli cauſsâ ſignificare uolentes, ſeruum, quem alicui proponamus, citò dominum eſſe inuenturum, quia ſcilicet frugi, probúſque ſit, dicere ſolemus; *La buona mercatantia truoua preſto ricapito*. Proba merx facilè emptorem reperit. Plautus. *la Buona mercatantia &c.*

50 Idem uidetur ſignificare, quod nos Ironicè iactamus in quempiam, qui v.g. nihil intelligens, ſcriptum aliquod corrigat; *Maeſtro Ariſtarco. Il correttor della ſtampa*; atque illud notiſſimum: Ariſtarchus ſcriptorum. Ex Horat. *Maeſtro Ariſtarco.*

51 Deſcribo ex lib. 2. cap. 24. Loco. Contro. Rober. Titij, ſed ſummatim. Cum fidem alicui nos minimè habere ſignificamus, puta ſi inſtitor non niſi præſenti pecuniâ merceis diſtrahere uelit, arbitror uti licere, Cras credo, hodie nihil. Noſtrates cauponæ pro foribus tabernæ, uel in pariete pictum, uel in tabulâ ſuſpensâ notatum habere ſolent patrio ſermone huiuſmodi carmen, *Oggi non ſo credenza, doman sì*. Illud autem Cras nunquam aduenit, ut ſic hoſpites eludant, & ambiguo illo ſermone prudentiores interim admoneant, ipſis non niſi dinumerato precio apud ſe diuertendi copiam fore. Si aliquam huius ſenſi probationem deſideras, ipſum fontem adi. Titulus eſt Varronianę Satyræ. Eiuſdem farinæ ſunt etiam illa; *Oggi non ſo credenza, &c.*

All'entrar ci uuole ingegno;
All'uſcir danari, o pegno.

Et in foribus proſtitutarum mulierum.

Quanto m'hai dato, è già poſto in oblio;
Se moneta non hai, vatti con Dio.

E e Indi-

Le formiche nõ vãno, &c.

52 Indicantes non poſtulari nummos ab inope, vel doctrinam ab indocto, dicere conſueuimus; *Le formiche non vanno a granai voti.*

Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam. Ouid. 1. de Triſt.

Idem valet; *In fiume ſenza peſci non ſi gettan reti.* i.

Vbi non ſunt piſces, non iaciuntur retia.

Batti'l ferro, &c.

53 Ferrum, cum igni candent, tundendum. i. *E biſogna battere il ferro, mentre che gli è caldo.* Arripienda, quæ datur occaſio, inquit Carolus Bouillus, & rei bene gerendæ tempus non prætereundum. Additq; Gallorum eſſe prouerbium. Nos vt plurimùm efferimus, ſignificantes v. g. ſi princeps erga aulicum ſit bene affectus, & maria, vt fertur, montéſq; pollicitus ſit, eum diutius cunctari non debere, quin aliquid petat; ne, more hominum, fortunæ viciſſitudinem ſentiens, vanis pollicitationibus fruatur. Huc videtur non ineptè transferri poſſe Pentameter ille Ouidij.

Dum licet, & ſpirant flamina, nauis eat. lib. 4. Faſto. in princ.

E' pipiſtrello.

54 *Eſſer pipiſtrello* dicitur ille, qui, interdiu latitans, ne creditoribus ſatiſfaciat, noctu foras egreditur. In hanc ſententiam dicitur veſpertilio ab Vlpiano in l. Si ita quis. ff. de Euictio. ex fabulâ Aeſopi notiſſimâ de Veſpertilione, & mergo nauticam ſocietatem contrahentibus.

Dall'acque chete ti guarda, &c.

55 Illi, quod, referente Q. Curtio, apud Bactrianos vulgò vſurpabatur; Altiſſima quæque flumina minimo labuntur ſono; quàm maxime congruere videtur hoc noſtrũ, *Dall'acque chete ti guarda.* i. Caue tibi ab aquis ſilentibus: Quo admonemus, magis timendos eſſe taciturnos hoſteis, quàm iactabundos, ac loquaceis. Huc ſpectant; *Non ti fidar d'acqua cheta.* Item *Acqua cheta*
Vermini mena. Vel;
Acqua cheta
Gamba ſega.

Nec diſſimilis; *Can, che abbaia, nõ preſe mai caccia.* Vnde Aloyſius Pulcius;

Il can, quand' e' vuol morder, non abbaia.

Et Laurentius Medices in 10. ſuâ Cantilenâ.

Il can che morder vuole,
Rare volte abbaia, o rigna. Hinc Polydorus Virgilius; Caue tibi a cane muto, & aquâ ſilente. Eodem pertinent.

Chi minaccia,
Vendetta caccia. Quod venuſtiùs; *Le galline ſi piglian con Belle-belle, non con Iſciòſciò.* Nec rariùs vſurpatur ἁπλῶς. *Chi vuol far, non dice:*
Chi far di fatti vuole,
Suol far poche parole.

In quam ſententiam, nî fallor, dictum fuit. οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. i. Qui ſitiunt, ſilentio bibunt. Extat in Declamatione in Puteũ Aeſculapij apud Ariſtidem. Ad cuncta generatim pertinet Catonis Diſtichum;

Demiſſos animo, ac tacitos vitare memento:
Quà flumen placidum eſt, forſan latet altiùs vnda.

Apophthegma.

Et apophthegma. Rhodius quidam miniſtro Romani Imperatoris multa ferociter vociferanti; Non curo, inquit, quid tu dicas, ſed quid ille taceat.

ceat. A ſuperioribus non videtur ſegregandum; *Can, che morde, non abbaia in vano.*

56 Notiſſimo illi Naſonis Diſticho;

> Principijs obſta: ſerò medicina paratur,
>
> Cum mala per longas conualuere moras;

reſpondent ex noſtris duo hæc: *Guardati dallo 'mbarcare.* Quod de amore ſpeciatim Publij mimus innuit.

> Amor animi arbitrio ſumitur, non ponitur.

Alterum eſt. *Ogni mal freſco agevolmente ſi ſana.* Omne malum naſcens, facilè opprimitur. Cice. Philipp. 5. Quod ἄλλως. *E'biſogna rimediar da principio.* *Ogni mal freſco, &c.* Huc referuntur illa: Dum paruus eſt hoſtis, interfice, vt nequitia elidatur in ſemine. D. Hieronymi.

> ἀρχόμενον τὸ κακὸν κόπτειν, ἕλκος τ' ἀκέσασθαι. i.
>
> Incipiens malum præcide, & vlceri medere. Phocyl.
>
> ζητῶμεν δ' ἕλκει φάρμακα φυομένῳ. i.
>
> Pharmaca naſcenti ſunt adhibenda malo.

Huc ſpectant etiam illi Alcæi verſus:

> ἐκ γῆς χρὴ κατιδεῖν πλόον,
>
> εἴτις δύναιτο, καὶ παλάμαν ἔχοι.
>
> ἐπεὶ δὲ κἂν πόντῳ γένηται,
>
> τῷ παρεόντι τρέχειν ἀνάγκη. i.
>
> E terra oportet explorare nauigationem,
>
> Si quis poſſit, & induſtriam habeat:
>
> Poſtquam verò in alto fuerit,
>
> Eo vento, qui adeſt, neceſſe eſt currere.

57 Alicui præcipere volentes, viro ſapienti frugaliter, ac parcè, nō ἀσώτως viuendū eſſe, dicere ſolemus; *Ricordati, che l'anno è lungo.* Cogitato, quàm longa ſit hyems. Cato de Re ruſt. *Ricordati, che l'anno è lungo.*

58 *Scuopre vn'altare, per ricoprirne vn'altro.* Altare ſpoliat, vt aliud operiat. *Scuopre vn altare, &c.* Notat Alcia. lib. 4. de verb. ſignifi. Græci, τόκον τόκῳ ἐκτίνει. i. Fœnus frenore diſſoluit. Latini; Verſuram facit. Noſtro non diſſimile puto, quod, ait Gilb. Cognatus, verſari in ore omniū Gallorum; Nudato Petro, Paulum tegit. Peſcettius in hac ſententiā notat. *E' caua vn chiodo, e pianta vna caucchia.* Nomen nomine expungit.

59 Iuxta Horatianum verſiculum;

> Metiri ſe quemque ſuo modulo, ac pede verum eſt.

ſi Parœmiographo credimus, extabat adagiū apud Romanos; Pede tuo te metire; Pro quo nos; *Miſuriàci.* vel pleniùs; *Miſurati col tuo paſſetto.* Ob ſcuriùs ēt, ſed fortaſſe venuſtiùs; *Fa il paſſo ſecōdo la gamba.* De quo alibi. *Miſurati col tuo paſſetto.*

60 Si quis quempiam miſerit ad negocium curandum, qui diutius hæreat in viā, nec ocyus reuertatur, ipſi dicere ſolemus; *Tu hai mandato il corbo.* *Mandare il corbo.* Coruum miſiſti. Vel ex fabulā, quam narrat Ouidius Faſto. lib. 2. vel ex loco Geneſeos c. 8. Notat Cognatus, Et, ſi aliū mittat, vt priorē feſtinare iubeat; qui ipſe quoque diutius cunctetur; *Nō torna nè'l meſſo, nè'l mādato.*

 Aliquem

Stattene ne tuo' panni.

61 Aliquem admonere volentes, ut, ſuis fortunis acquieſcens, cum potentioribus familiariter verſari non curet, dicere ſolemus; *Stattene ne tuo' panni*. Et plebecula; *Stattene ne tuo' cenci*. Intra tuam pelliculam te contine. Ex eo Horatij -- propriâ quòd non in pelle quieſſet. Ouidius quoque eodem ſpectaſſe videtur. 3. de Triſt. -- intra

Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Donato è morto.

62 Qui uult indicare, non facilè reperiri, qui ſua temerè donent, αἰνιγματῶδες illud, in quo eſt donandi alluſio, uulgò uſurpare ſolet. *Donato è morto*. Benignitates hominum periere. Plau. in Ruden. Alij in Italiâ. *Donato morì ſu l'Alpe*.

63 Iuxta celebertimam Solonis ſententiam, de qua Ariſtoteles in Ethicis Nicomach. & nos alibi meminimus; cecinit Ouidi. Metamorphoſeωs. 3.

-- ſcilicet ultima ſemper
Expectanda dies homini eſt, dicique beatus
Ante obitum nemo, ſupremáque funera debet.

Quem locum ita expreſſit noſter Lyricus;

E or di quel, ch'io ho letto mi ſouuene;
Che 'nnazi al dì dell'ultima partita,
Huom beato chiamar non ſi conuene.

Alla fine ſi cãta la gloria.

Et Auſonius; Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta ſunt. Iuxta hanc ſententiam παροιμιακῶς inquiunt Etruſci. *Alla fine ſi canta la gloria*. Sapientia in exitu canitur. Saluianus. Citatur etiam quandoque in eodem propoſito ille Petrarchæ verſus;

La uita il fine e'l dì loda la ſera. Et a popello; *Dammelo morto.*

Perduti i buoi, &c.

64 Qui ſuâ calamitate edoctus, acceptâ iacturâ ſapere, ac rebus ſuis conſulere incipit, uulgò dicitur; *Perduti i buoi, ſerrar la ſtalla*. Accepto damno, ianuam claudere. Iuue. Saty. 13. Eodem pertinet; Re comeſâ, rationes putare. De quo nos alibi.

Com'io ſo d'auere, &c.

65 Hac parœmiâ uti ſolet ille, qui ſe alicuius rei promptam, certámque memoriam habere uult aſſerere; *Come io ſo d'auer cinque dita nelle mani.* Tanquam meos digitos. Ex eo Martia:

Tanquam ungueis, digitóſque meos.

Dicimus etiam; *Come io ſo, ch'io ſon qui. Come io ſo d'auere a morire.*

66 *Chi di coltello amazza, di coltel conuien, che muoia*. Qui mortem facit, mortem debet pati. l. 1. §. 1. π. ad Leg. Corne. de Fals. Ex eo Apocalyoſis, ut arbitror; εἴτις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. Siquis gladio occiderit, hunc oportet perire gladio. cap. 13. In hanc ſententiam Ouidius pri. de Arte aman.

--neque enim lex iuſtior ulla eſt,
Quàm necis artifices arte perire ſuâ.

Quibus, ſi uis, adde. ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται αἷμα αὐτοῦ. i. Qui effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine illius

lius effundetur ſanguis eius. Deus ad Noam poſt diluuium. Notat Ioan. Damaſc. de Reſurrect.

67 *Io me ne ſon lauate le mani*. Laui manus. Eo utetur, qui negat, ſe interponere in aliquod negocium, & per hoc de culpâ, quam incurrere poſſet, cauet. Ex D. Matthæ. cap. 27. Tractum a more purgandi ueterum per aquam. Polydo. Virg. *Lauarſene le mani.*

68 ὁ ἁπτόμενος (inquit Sirach cap. 13.) πίσσης, μολυνθήσεται. καὶ ὁ κοινωνῶν ὑπερηφάνῳ, ὁμοιωθήσεται αὐτῷ. i. Qui tangit picem, contaminabitur: qui cum ſuperbo communicat, ſimilis ei euadet. Vnde noſtrum illud, quoad verba, & quoad ſententiam. *Chi tocca pece, s'imbratta*. i. Qui tangit picem, contaminatur. *Chi tocca pece, &c.*

69 In maximè taciturnum, & qui, vel interrogatus, nihil loquitur, inquit uulgus. *Ha laſciato la lingua a caſa; al beccaio*. Linguam in linguario condidit. Ex eo Sene. lib. 4. de Benefi. Linguarium dabo. i. thecam linguariam, & repoſitorium. Lingua huic excidit; dixit Plau. in Pœnulo. Eodem pertinent; *Parla piu un morto.* ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων. i. Magis mutus ipſis piſcibus. Lucia. in Gallo, & alibi. De quo nos ſupra. *Laſciar la lingua, &c.*

70 *Non è in alcun luogo, chi è in tutti i luoghi*. Nuſquam eſt, qui ubique eſt. Sene. Epiſt. 2. Dicimus etiam; *Chi uuol eſſere in più luoghi, non è in neſſuno.* Quò pertinet verſus uulgatiſſimus.

Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus. Huc ſpectat.
A neſſun luogo uiene,
Chi ogni via, che vede, tiene.

Potéſtque huc transferri;
Albero ſpeſſo trapiantato
Mai di frutti è caricato. Da quo uide p. 111. in fi.

71 *Chi per altri adora,*
Per ſe lauora. i.
Pro alijs orans, ſibi quoque utilitatem parit.

Hæc parœmia conſona eſt illis, quæ tradit D. Auguſtinus in Enchiridij cap. 109. Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum uiuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, uel Eleemoſynæ in Eccleſiâ fiunt. Sed eis hæc proſunt, qui, cum uiuerent, ut hæc ſibi poſtea poſſent prodeſſe, meruerunt. Et paulo poſt, concludens, ſubdit. Quocirca hîc omne meritum comparatur, quo poſt hanc uitam poſſit releuari quiſpiam, vel grauari. Nemo autem ſe ſperet, quod hîc neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri.

72 Quam plurima extant prouerbia omnis generis, quæ oſtendunt, pulcherrimum eſſe ex alterius infortunio prudentiorem fieri. Ego inſtar apis breuiora, & quæ magis ad meũ propoſitum conducant, hîc congeraẽ.

Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris,
Quæ fugias. Vita eſt nobis aliena magiſtra.

Il

Il ſauio ſi ſpecchia, &c.

Il ſauio ſi ſpecchia ne gli eſempli altrui.
Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum. Pub. Sy.
Fortunato è colui,
Che 'mpara a ſpeſe altrui.
Fœliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit. Plau.
Fœlix, quem faciunt aliena pericula cautum. Parœmiogra.
Felice è quel ſapere, che s'acquiſta col periglio altrui.
-- Fœlix quicunque dolore
Alterius diſces, poſſe carere tuo. Tibullus lib. 3.

73 † Prædictis non diſſimile: Optimum alienâ inſaniâ frui. Recenſet. Coluan. Vbi nota phraſin prouerbialem; alienâ inſaniâ frui; congruit enim optimè cum eâ, quam vſurpauit poëta facetiſſimus; *farſi dottor per gli altrui guai.* Huc pertinet elegans Gabriæ fabella;

Farſi dottore, &c.

Λέων, ὄνος, κερδώ τε πρὸς θήραν ἴον.
ὄνου δὲ ταύτην εἰς τρίτον δεδασμένου,
Λέων κατεσπάραξε, κερδὼ δὲ πλέον
ἔνειμεν αὐτῷ, σωφρονισθεῖσ' ἐξ ὄνου. i.
Leo, aſinus, ac vulpes ad prædam iere.
Cum autem in tres partes eam aſinus diuiſiſſet,
Leo hunc dilacerauit: at vulpes plus
Ipſi tribuit, edocta ab aſino.

Amore, e ſignoria, &c.

74 *Amore, e ſignoria,*
Non voglion compagnia. i.
Nec regna ſocium ferre, nec tædę ſciunt. Sene. in Agamem.
Non bene cum ſocijs regna, venuſque manent. Ouid. 3. de Arte Aman.
Amor, & poteſtas impatiens eſt conſortis.
De regno non vnus locus: εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. i. Vnus ſit princeps, vnus rex. Hom. Ilia.
Non capit regnum duos. Sene. in Thyeſte.
Nulla fides regni ſocijs, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit. Lucanus lib. 1. ex illo Ennij apud Cice. in 1. de Officijs. Nulla ſancta ſocietas; nec fides regni eſt. Multa etiam, & pulcherrima ſcripſit de hoc argumento Minutius Fœlix in Octauio, tractans, contra Genteis illud Problema. Vtrum vnius imperio, an arbitrio plurimorum cœleſte regnum gubernetur: Inter quæ ſunt iſta. Generi, & ſoceri bella toto orbe diffuſa ſunt, & tam magni Imperij duos fortuna non cepit. Vide cætera; rex vnus apibus; dux vnus in gregibus; in armentis rector vnus:

75 Iuxta peculiare Catonis præceptum de frugalitate;
Ne tibi quid deſit, quæſitis vtere parcè;
Vtq; quod eſt, ſerues, ſemper tibi deeſſe putato. dicimus nos generaliter.

Chi ſi miſura, la dura.

Chi ſi miſura,
La dura.
Moderata durant. Sene. in Troad.

Qui

Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt. Martia.

Huc etiam ſpectat illud D. Hierony. Prudentis hominis eſt noſſe menſuram ſuam.

Quam ſententiam optimè tractans Horatius ad ſuum propoſitum, in Poëtica dixit.

Sumite materiam, veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus; & verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

Nec longiùs abſunt Iuuenalis uerſus è Saty. 11. —buccæ
Noſcenda eſt menſura tuæ, ſpectandáque rebus
In ſummis, minimíſque, etiam cum piſcis emetur.

76 Plautino illi: Argentum accepi, libertatem uendidi; reſpondet noſtrũ;
Chi da alcun doni prende,
La ſua libertà vende.

Quod & his rationibus effertur.
Chi da altrui prende,
Soggetto ſi rende. Et breuiùs.
Chi prende,
Si vende. Item ἀτλῶς. *Seruigio preſo, libertà venduta.* Ex eo ut cenſeo Publij Syri. Beneficium accipere libertatem uendere eſt. *Chi prẽde, ſi uende.*

77 Significare uolentes, inuidioſum tempus paulatim, quicquid melioris eſt in nobis, lentâ deſtruere voracitate, dicimus. *Paſſ'un dì, e paſſa'l migliore.* *Paſſ'un di, e paſſa'l migliore.*

Optima quæque dies miſeris mortalibus æui
Prima fugit. Virgil.

Meliora prætervolant, deteriora ſuccedunt. Seneca in Epiſto. 109.
Quotidie eſt deterior, poſterior dies. Publius Syrus.

Pauca, quæ ſuperſunt ad conficiendam Centuriam, ſunt Sententiæ, uel Dicta Prouerbialia.

78 De incerto humanæ uitæ tempore, in quo propoſito uſurpantur illæ Horatij ſententiæ:

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum. Et
Quis ſcit, an adijciant hodiernæ craſtina ſummæ
Tempora dij ſuperi? Dicimus nos.
Di doman non c'è certezza. Varro Satyr. inſcripſit. Neſcis, qu id ueſper ſerus uehat. Agell. lib. 1. capit. 22. *Di doman non è certezza.*

79 *Le diſgrazie non vengon mai ſole.* Cui aduenit unum, non aduenit ſolũ. Accurſius in Auth. Vt iudi. ſine quo. in u. Illicito. Auſonius παροιμιῶδ'ις. Catenati labores. Sic enim Paræmiogra. in adagio; Malorum panegyris; in fine. Auſonius in carmine non ineleganter appellat catenatos labores, quòd moleſtia moleſtiam excipiat. *Le Diſgrazie non uẽgono, &c.*

Raró

Rarò ulla calamitas ſola uenit.

Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel. Publ. Sy.

Agglutinant ſe ad malum malæ res plurimæ. Plau. Huc pertinent Areoſti uerſus;

Non comincia fortuna mai per poco,
Quand'vn mortal ſi piglia a ſcherno, e giuoco.

80 *Chi toſto da,*
Due volte da.

Chi toſto da, &c.

Qui citò dat, bis dat. Seneca ex mimo illo, ut opinor, Publij Syri.

Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter. Cui affinis.

Bis eſt gratum, quod opus eſt, ultrò ſi offeras. Eiuſdem Syri.

E' contrario autem effertur;

Non sà donare,
Chi tarda a dare.

Cum quo congruit illud Luciani in 1. Anthol.

ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι. ἢν δὲ βραδύνῃ,
πᾶσα χάρις κενεή, μὴ δὲ λέγοιτο χάρις.

Quod ita uertit Auſonius:

Si bene quid facias, facias citò: nam citò factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Hector etiam apud Euripidem in Rheſo.

μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν. i.
Odi amicis ſeriùs ſuccurrere.

Et Democritus ita dictitare ſolebat; ὅταν τὴν χάριν καταθῇς, θᾶττον τὴν χάριν δίδου. ἡ γὰρ βραδυτὴς λυμαίνεται τὴν δόσιν. i. Si cui benefacturus es, ſtatim facito: tarditas enim vitioſum reddit munus.

81 *Abbi donna di te minore,*
Se ne vuoi eſſer Signore,

Idem ſcribit Martialis ad Priſcum, li. 8. Epigr. 12.

Vxorem quare locupletem ducere nolim
Quæritis: vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito;
Haud aliter fiunt, fœmina, víрque pares.

Nec longiùs abſunt ea Megadori Plautini in Aulula.

Quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt uiri.
Dotatæ mactant malo, & damno uiros.

Cum hoc Plauti optimè congruit illud Antiphanis.

οὐκ ἔστιν οὐδὲν βαρύτερον τῶν φορτίων
ὄντως γυναικὸς προῖκα πολλὴν φερομένης. i.
Non eſt ullum grauius onus
Reuerà, quàm uxor, dotem afferens copioſam. Nos,

Mal tollerar ſi puote, &c.

Mal tollerar ſi puote
Femmina, che ha gran dote.

Intolerabilius nihil eſt, quàm fœmina dites. Iuuen. Satyr. 6.

Pittacus æqualem probabat. γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων. ἢν γὰρ ἐκ τῶν κρεισσόνων γήμῃς, δεσπότας, καὶ οὐ συγγενεῖς κτήσῃ. i. Vxorem ducito ex æqualibus, ne, ſi ex di-

tioribus

rioribus duxetis, dominos tibi pares, non affineis. Huic ſententiæ ſubſcripſerunt Homerus in Iliad. 9. Plutarchus de Liberis Educandis. Et Plato de legibus. Ouidius:

Si vis rectè nubere, nube pari.

Sed hæc apud ſcriptores frequētiora, quàm, ut pluribus congeſtis opus ſit.

82 *E' non è vn per cento* *Non è un per cento, &c.*
Di ſua ſorte contento.

Nemo uiuit ſuâ ſorte contentus. Parœmiogra. Suæ quemque fortunæ pœnitet. Cicero. Et Verinus.

Quiſque ſuam deflet ſortem, vicináque ſemper
Apparet falsò lætior eſſe ſeges.

Ex illis Ouidij notiſſimis;

Fertilior ſeges eſt alieno ſemper in aruo;
Vicinúmque pecus grandius uber habet.

De quo argumento Horatius plurima in Satyris.

83 *Gli amici ſon buoni in ogni piazza;* *gli Amici ſon buoni, &c.*
Chi non ha, ſe ne faccia.

Non videtur diſſimile illi Catonis diſticho.

Si potes, ignotis etiam prodeſſe memento:
Vtilius regno, meritis acquirere amicos. Et Menander;
ὐκ ἔςιν ὐδὲν κτῆμα κάλλιον φίλυ. i.
Nulla eſt poſſeſſio prȩſtantior amico. Item:
φίλυς ἔχων, νόμιζε θησαυρὺς ἔχειν. i.
Amicos habens, theſauros te habere cenſeas.

Phroneſium quoque Plautina:

Verum eſt verbum, quod memoratur;
Vbi amici, eſſe ibidem opes. In Trucul.

84 *La neceſſità non ha legge.* Recentiores efferunt ad verbum ex l. vni. π. de Offic. Conſ. Neceſſitas non habet legem: ſed ego magis probauerim; Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. c. Quod non eſt. Ext. de Reg. Iu. lib. 5. In ſimili ſententiâ vtebantur Græci; ἀνάγκῃ ὐδὲ θεοὶ μάχονται. i. Neceſſitati ne Dij quidem reſiſtunt. Plato non uno in loco. Neceſſitas ferijs caret. Palladius. *la Neceſſità non ha legge.*

85 *Chi ha la ſanità* *Chi ha ſanità, &c.*
E' ricco, e non lo sà.

Sanitas eſt bonum non cognitum, niſi deperditum. Ex Cicerone. Ad hoc propoſitum Horatius. Epiſt. 12. lib. 1.

Si uentri bene, ſi lateri eſt, pedibúſque tuis, nil
Diuitiæ poterunt regales addere maius. Eodem ſpectat.
La ſanità, e libertà
Vaglion più, d'una città.

Et ἁπλῶς. *La maggior ricchezza, che ſia, è la ſanità. Chi è ſano, è ricco.*

ὐκ ἔςτ' ὑγιείας κρεῖττον ὐδὲν ἐν βίῳ. i.
Nihil eſt in uitâ ſanitate præſtantius. in Græco. Collect.

Si plura deſideras, uide Adag. Gilb. Cogna. Homini nihil utilius ſanitate. Firmâ ualetudine nihil melius. Sani ægris ditiores. Sed agentes de hoc argumento generaliter, illud Areoſti primo non longè diſſimile vſurpare ſolemus.

Non conoſce la pace, e non la ſtima,
Chi prouato non ha la guerra prima.

Laua il viſo al Moro.

86 Siquis in ingratum beneficium conferat; *E' laua 'l viſo al Moro.* Æthiopem dealbat. Ex Iuue.

Rizzarſi la creſta.

87 Apud Terentium eſt: Vbi paulum acceſſit pecuniæ, ſublati animi ſunt. Quod nos; *Com' egli hanno quattro quattrini; e' ſegli rizza la creſta.* Quã poſteriorem loquendi formulam a Latinis accepimus. Superbientibus enim criſtas ſurgere, ſiue tolli dicebant. Iuuen.

Non è in ſuo potere.

88 Qui ob aliquam perturbationem a mente excidit, dicitur a nobis, *Non eſſere in ſuo potere.* In quam ſententiam Latini; Ex poteſtate exiſſe. Teſtis eſt Cice. qui in 3. Tuſculanâ; Itaque nihil melius (inquit) quàm, quod eſt in conſuetudine ſermonis Latini, quum exiſſe è poteſtate dicimus eos, qui effrænati feruntur, aut libidine, aut iracundiâ. Et paulo poſt: Qui igitur exiſſe è poteſtate dicuntur, ideo dicuntur, quia non ſunt in poteſtate mentis, cui regnum totius animi a naturâ tributum eſt. Notat Parœmiogra.

Non dar cica.

89 Qui omnino negat, ſe quantumuis minimum alicui daturum, dicere ſolet; *No gli darei cica:* Ne cicum quidem dederim. Apud Varronem, lib. 6. De cico uide in ſuperiori lib.

Guardar con occhio diritto.

90 *Non guardar con occhio diritto.* Non rectis oculis aſpicere. i. non amare, odio habere. Ex eo Bibliorum. 1. Reg. ca. 18. Non rectis ergo oculis Saul aſpiciebat Dauid. Græci inquiunt; ὑποβλέπειν.

Tarpare.

91 Alicuius poteſtatem imminuere, uel arrogantiam reprimere, dicitur a nobis παροιμιάζει. *Tarpare uno*, metaphorâ notiſſimâ. Pennas incidere; dixit in hoc propoſito Cice. lib. 4. Epiſt. ad Attic.

E' un anno, &c.

92 Quando volumus ſignificare, multum temporis tranſactum eſſe, e. g. ex quo aliquem non uiderimus, ὑπερβολικῶς dicimus; *Egli è un' anno. Egli è mill' anni.* Annus eſt. Terent. in Heautonti. Aetas eſt; Sæculum eſt. Parœmiogra.

Dire un monte di male.

93 Cum ſignificamus, aliquem nobis multa mala ingeſſiſſe, dicimus; *E' mi diſſe un monte di male:* in quo dicto illud, *Vn monte di male*, non eſt, noſtrum inuentum; ſic enim Plau. in Merca.

Monteis tu quidem mali in me ardenteis iandudum iacis.

Com' un vaglio.

94 De re maximè perforatâ. *Ell' è com' un vaglio.* Perlucet crebriùs, quàm cribrum. Plau. in Rud.

In

95 In Tragœdijs non eſſe ridendum, nec contra lugendum in rebus proſperis, cum ſua cuique rei ſit tempeſtiuitas (quod nos dicimus; *Ogni coſa ha'l ſuo tempo*) ita admonere ſolemus; *Biſogna accomodarſi a'tempi*. Temporibus aptari decet. Seneca. Temporibus ſeruire decet. Cice. *Ogni coſa ha il ſuo tempo.*

96 Quemadmodum a nobis homo ſtupidus, plumbeúsque vocatur; *Vn caſtrone*; ita a Romanis dicebatur; Veruecea ſtatua. Plaut. in Capteiueis. *Vn caſtrone.*

97 Si quis certiſſimâ ſit fide, nec unquam de ipſius probitate minima fuerit ſuſpicio, alteri, de eo agentes, dicimus; *Tu te ne puoi fidare a chius'occhi.* Dignus eſt, quîcum in tenebris mices. Cice. κ' ἀνώμοτος πιςεύειν ἄξιος. i. Dignus eſt, cui uel iniurato credas. Parœmiogr. E contrario autem de nequam dicimus. *Io non gli crederei l' Anemaria, s'io glela ſentiſſi dire*. Ne iurato quidem ipſi crediderim. Idem. *Fidarſi a chius'occhi.*

98 Communis eſt nobis cum Latinis imprecatio illa. Aliquem enim peregre dimittentes, ob aliquod eius improbum facinus odio impulſi, dicimus: *Che tu non ci poſſa piu tornare*. Vtinam iſtuc perpetuum itiner ſit tibi. Turpilius Comicus, citante Nonio. Notat Vic. Var. lect. lib. 2. c. 1. Idem dicimus αἰνιγματικῶς. *Che tu faccia, come San Gallo.* *Che tu non ci poſſa etc.*

99 A prædicto non longè diſſimile; *Vattene in mal'ora*; quod proculdubio antiquioribus Romanis in ore erat: Catullus enim Vibennios deteſtans, inquit; *Và in mal'ora.*

Cur non exilium, malásque in oras
Itis? Pro hoc Tranquillus, Abi Morboniam;

Et Dion in Epitomâ, ἐς κόρακας, ut notat Florens Chriſtia. in Irenâ. De noſtro meminit Victo. Var. Lect. lib. 30. cap. 2. vbi diſſerit, an noſtra dictio (*ora*) cum aſpiratione ſcribenda ſit, necne; atque affirmat, ſe notâſſe eruditos, & accuratos viros aſpiratè ſcribere ſolitos eſſe, intelligenteis tempus, quod initium illius infœlicis itineris eſſe optamus. Attamen poſt allatum Catulli locum ita ſubdit. Et ſi orâ, cum ualet regionem non eſt proprium verbum noſtri ſermonis, planum tamen eſt, alios quoque nonnullos modos loquendi, ut, vigente adhuc Latinâ linguâ, vſurpari ſoliti erant, integros in eo reſtâſſe, atque in ipſum radices egiſſe. Nam, quòd ad ſententiam facit, non eſt dubium, quin locus ſit superiori illi rationi: dicimus enim quoque eodem animo. *Va in mal punto*, quod anceps non eſt, ac tempus, puſillumq; ipſius interuallum oſtendit. Hæc Victo. Ego tamen cum Florente facio, nec prætendo aliud Etymon.

100 Qui pecuniam inuitus perſoluit; vel potius. Cui pecunia inuito extorquetur, ita creditori ſuo imprecari ſolet. *Conſumar gli poſſ' egli in medicine*. In morbo conſumat. Sene. de Benefi. lib. 4. cap. 39. *Conſumar gli poſſ'egli &c.*

CAETERA FACILITATIS GRATIA per Alphabeti ordinem ſunt diſpoſita.

PAROEMIAE.

Accade in vn punto quel, che non auuiene in mill' anni.
Accidit in puncto, quod non contingit in anno. Vulgatiſſ.
Hinc Areoſtus;

E coſi quel ne viene a vn ora, a vn punto,
Che in vn anno, e mai piu non era giunto.

d'Aquila non naſce Colomba. Aquilæ non generant columbam. Horat.

Arca aperta,
Il giuſto vi pecca:

Et ἁπλῶς: *La comodità fa l'huom ladro.* Occaſio facit furem. Leoſthe. & Godofredus. Occaſio homines in delictum trahit. Caſſiod. Varia. lib. 1. Epiſt. 15. Ad quem locum (ſi plura deſideras) vide, quæ notauit Iacobus Corbinellus.

la Bocca della verità. Philocratem veriuerbio ſuperat. Plaut.

Chi è in tenuta,
Dio l'aiuta.

Melior eſt conditio poſsidentis. l. Si ſeruum. π. de Verb. ſignif. l. vlt. C. de Rei vendic. §. Commodum. Inſtit. de Interdict.

Chi troppo s'impaccia,
Non è ſenza taccia.

Qui ſe ingerit, pro ſuſpecto habetur. l. Qui omnia. π. de Procurat. Alibi in Italiâ. *La gallina, che ſchiamazza, è quella, che ha fatto l'vouo.*

Compagno allegro per cammino
Ti ſerue per ronzino.

Et ἁπλῶς. *Bel diſcorſo accorcia giornata.*
Comes facundus in itinere pro vehiculo eſt. Publius.
Huc pertinet locus Dant. Purg. Cant. 23.

I' volſi 'l viſo, e'l paſſo non men toſto
Appreſſo a' ſaui, che parlauan ſie,
Che l'andar mi facen di nullo coſto.

Vide etiam, ſi placet, Boccac. fabulam 41.

Da vn ora a vn altra naſce il fungo. Fungus vnâ nocte naſcitur. Gilb. Cogna.

Far del bianco nero. Nigrum in candida vertere. Iuuen. Huic ſimile; *Far del nò sì.* Quò reſpexit Dan. Inf. Cant. 21.

Del nò, per li denar, viſi fa ita.

In vaſo mal lauato
Il buon vino è toſto guaſtato.

Syncerum eſt niſi vas, quodcunque infundis, aceſcit. Horat.

la Mal'erba creſce preſto. Herba mala citò creſcit. Accurſius.

Ogni agio
Porta ſeco il ſuo diſagio. Omne commodum cum ſuo onere pertranſit. l. Cum fiſco. π. ad Syllani. Huic non diſsimilia. *La carne non va ſenz'oſſo. Non ſi puo auere il mel ſenza le moſche.* De quibus alibi.

Opera

L'Opera loda il maeſtro. Opus laudat artificem. Durantius. Ipſa ſe virtus ſatis oſtendit.

Ou'è l'acqua piu cheta, quiui è maggior fondo. Altiſsima quæque flumina mi nimo labuntur ſono. Q. Curtius. Vide Adag. Canes timidi uehementiùs latrant.

Parli a ſordo. Surdo fabulam narras. Teren. Surdo canis. Ex eo Virgil. Non canimus ſurdis; iuxta Græcorum Pœmiam, quam refert Euſtath. in Odyſſ. P. παρὰ κωφῷ ᾄδεις. i. Surdo canis.

Piu raro, che moſca bianca. Coruo rarior albo. Iuue. Vide Parœmiographos.

Quel, che non ſi puo, non ſi vuole. Nemo poteſt ad impoſsibile obligari. c. Nemo. de Reg. iur. lib. 6. l. Impoſsibilium. π. de Reg. iur.

Δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἐπιδείκνυσθαι, ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἃ φρονεῖ, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις, ἃ ποιεῖ. i. Virum bonum, quæ ſentit, verbis: quæ facit, opere oſtendere decet. Hyperidis ſententia, iuxta quam vulgò dicimus; *Quel ch'io ho nel cuore, l'ho ſu la lingua.* Quod clauſum in pectore, hoc in linguâ promptum habeo. Ex Salluſtio.

Queſta tela non è ordita male. Hæc tela non malè eſt exorſa. i. non malè aggreſſus ſum huiuſmodi inceptum. Plau. in Bacchidi.

Val piu vn di veduta, che dieci d'vdita. Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem. Plau. in Trucu.

Il Vino è la poppa de' vecchi. Vinum lac ſenum. Meminit Parœmiograph. in Adag. Aquilæ ſenecta.

Vn, che ſa per mille. Vnus pro centum millibus. Cic. de Cato. Vnus multorum inſtar. Idem in lib. de Clar. Orat. ex dicto Antimachi Clarij Poëtæ de Platone. ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. i. Vir alijs multis honore æquandus. Ex Home. Iliad. Λ.

Vn cieco guida l'altro. Cæcus cæco dux. De indocto indoctum docente. Ex Horat. loco notiſs.

Vn ſogno. Somnium. Terentius. & Lucianus non ſemel citat adagialiter. ὀνείρατα. i. ſomnia. Vide Parœmiographos.

SENTENTIAE PROVERIALES
Italis, ac Latinis communes.

L'Abbondanza genera faſtidio. Copia faſtidiũ facit. Liuius. Copia nauſeam parit.

Abbondare in cautela non è male. Abundare in cautelâ non nocet. l. Teſtatur. l. Teſtamentum. C. de Teſtamen. Et quandoque παροιμιακῶς. *Il zucchero non guaſtò mai viuanda.*

A chi Dio vuol bene, gli dà delle tribolazioni. Corripit Deus, quem diligit. Tertullianus, ὃν ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. i. Dominus caſtigat, quem diligit. D. Baſil. Et cum Homoteleuto.

Chi da Dio è amato,
Da lui è viſitato. Vnde verſus;
Caſtigat Deus, & corrigit, quem diligit.

A chi è nato, conuien morire. Cui naſci contigit, mori reſtat. Sene. in Epiſto.

A chi piu è dato, piu ſia richieſto. Maiores ad maiora adſtringuntur. D. Baſil.

Cum

Cum creſcunt dona, rationes etiam creſcunt donorum. D. Ambroſius.

A chi sà, non manca nulla. Omnia adſunt bona, quem penes eſt virtus. ὐκ ἔςιν ὅτε ἐςὶν ἐνδεὴς ὁ σόφος. i. Sapiens nunquã laborat inopiâ. Heliodo.

all' Afflitto non ſi de aggiugnere afflizione. Afflicto non eſt addenda afflictio. Iurecoſs. axioma. Huc pertinet Parœmia ex Ariſtoph. Lyſiſtra. κύνα δεδαρμένην ὃ πάλιν δεδαρτέον. i. Canis excoriata non eſt amplius excorianda. Adde non longè diuerſum. *Non gli dar piu trauaglio, ch' e' s' abbia.*

Al maggiore
Deaſi l'honore.

Contra maiorem nemo præſumat honorem. Accurſius in l. 3. π. de Alien. iud. mut. cau. fac. τοῖς πρεσβυτέροις ὑπανίςασθαι. i. Senioribus adſurgunto. Lex antiquiſſima, de qua Pardulphus Prateius, l. 85. in Tract. Iuriſprud. veteris.

gli Amici ſi conoſcono a' biſogni. Amici in rebus aduerſis cognoſcuntur. Leoſth. Coluan.

Amor vince ogni coſa. Omnia vincit amor. Virg. Eclo. 10.

Aſſai preſto ſi fa quel, che ſi fa bene. Sat citò, ſi ſat bene. Cato.

l' Auuerſità riducono a ſegno. Vexatio dat intellectum. Pet. Chryſolo. Calamitas virtutis occaſio. Sene. lib. de Diuinâ prouiden.

Biſogna fare della neceſſità virtu. Deſperatio in uirtutem uertenda eſt. Iuſtinus lib. 2. Fac de neceſſitate uirtutem, dixit D. Hierony. in Epiſt. ad Furiam. i. Fortunæ inſerui.

Biſogna gouernarſi con la pacienza. Superanda omnis fortuna ferendo eſt. Virgil.

Biſogna leuar l'occaſione. Occaſio mali tollenda.

il Bugiardo vuole auer memoria. Et cum Homœoteleuto.

Forza è tenga bene a mente
Vn bugiardo, quando mente.

Oportet mendacem eſſe memorem. Quintil.

al Buono intenditor poche parole. Dictum ſapienti ſat eſt. Teren. ex Plau. Perſâ. Sapienti pauca.

in Caſa ſua ognun è padrone. Domi ſuæ quilibet rex. Manutius in Appendice Adagiorum.

le Cattiue nouelle corron preſto. Nimio celerius uenit, quod moleſtum eſt, quàm id, quod cupidè petas. Huc reſpexit Dauus Terentianus,

-- more hominum euenit, ut, quod ſim nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quàm ego, quod tibi euenit boni.

C'è Dio, che ode, e vede ogni coſa.

Eſt Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque, & uidet. Plau.

i Cenni de' padroni ſon comandamenti. Dominus rogans præcipit. Accurſ. in l. 1. π. Quod iuſſu.

Ceſſando le cagioni, ceſſan gli effetti. Ceſſante cauſsâ, ceſſat effectus. Vide Tiraquelli Tracta.

Chi ama teme.

Res eſt ſolliciti plena timoris amor. Ouid.
Chi a molti dà terrore,
Di molti de' auer timore.
Multos timere debet, quem multi timent. Publ. Syrus.

Chi

Chi a tempo non ſparagna,
Talor molto guadagna.
Pecuniam in loco negligere maximum interdum eſt lucrum. Terent. Nec longè diſſimile illud Plauti in Capteiueis.
Eſt ubi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.
Chi bella nacque,
Pouora non nacque:
Et ſimpliciter; *Chi naſce bella, non naſce pouera.*
In uirgine formam dotis dimidium uocant. Plautus ex illis Afranij verſibus, qui citantur a Nonio.
Formoſa uirgo eſt; dotis dimidium uocant
Iſti, qui doteis negligunt uxorias.
Chi cerca i fatti d'altri, non può eſſer buono.
Curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus. Plau. in Sticho. Hinc Poëta facetus;
Che cercar gli altrui fatti non conuiene,
Chi dice quel, ch'e' vuole, ode quel ch'e' non vorrebbe.
Qui, quæ uult, dicit, quæ non uult, audit. Terent.
Chi fa i fatti ſuoi, non fa torto a neſſuno. Qui ſuo iure utitur, nemini facit iniuriam. l. Qui iniuriarum. §. Is, qui. π. de Iuriſd. Omn. Iud.
Chi fa la legge,
Seruar la degge.
Quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe eodem uti debet. π. Quod quiſque iuris, &c. per totum.
Chi ha danari, ha ciò ch'e' vuole. Pecuniæ omnia parent. Pecunia impetrat omnia. Leoſth. Coluan.
In precio precium nunc eſt: Dat cenſus honores:
Cenſus amicitias: Pauper vbique iacet. Ouid. Faſt. 1.
Chi ha più ricchezze, ha più penſieri. Plus eſt ſollicitus, magis beatus. Auſon. ex Periandro. Miſera eſt magni cuſtodia cenſus. Iuue. Saty. 14. Et Veneti παροιμιακῶς. *Maggior porta, maggior battitoio.*
Chi muore, eſce d'affanni. Finis miſeriæ mors eſt. Coluand.
Chi non ha del ſuo, ha careſtia di quel d'altri. Egebit, qui ſuum prodegerit. Plau. in Mercat.
Chi non lauora, non manuca. Dictum ruſticorum, ex eo notiſſimo. Qui non laborat, non manducet. εἴτις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. i. Siquis operari recuſat, nihil edat. D. Paulus in Epiſt. 2. ad Theſſal. cap. 3.
Chi perde'l credito, può ire a riporſi.
Fidem qui perdit, nil poteſt vltra perdere. Et,
Fides, vt anima, vnde abijt, nunquam eò redit. Pub. Syrus.
Chi più brama;
Più s'affama. Et alij;
Giammai col bramare
Il ſacco puoi colmare.
Semper auarus eget. Horat. Tam deeſt auaro, quod habet, quàm quod non habet. Quintil. lib. 8.
Creuerunt & opes, & opum furioſa cupido;
Et, cum poſſideant plurima, plura petunt. Ouid. Faſt. 1.

ἰδὼν

οὐδὲν ξηρότερον ὑδρωπικοῦ. i. Nihil hydropico ſiccius. Dionyſ. Longi. in libello. περὶ ὕψους. ἄρκτοι μὲν, καὶ λύκοι ἐπειδὰν λάβωσι κόρον, τῆς ἁρπαγῆς ἀφίστανται, οἱ δὲ πλεονέκται κόρον οὐκ ἔχουσιν. i. Vrſi, & lupi, ſaturati, rapinam relinquunt: auaris autem nulla ſatietas. Chryſoſtom.

Chi tace, acconſente. Qui tacet, conſentire videtur. Cap. Qui tacet. de Regu. Iu. lib. 6. Quod ſuo quoque tempore vulgò iactatum fuiſſe, teſtatur Nazianz. τὴν σιωπὴν συγκατάθεσιν εἶναι, διδάσκει καὶ ἡ παροιμία. i. Silentium pro conſenſu haberi, docet etiam prouerbium.

Chi tempo aſpetta, tempo perde. Qui tempus præſtolatur, tempus ei deeſt. Inter Adag.

Chi toſto giudica, toſto ſi pente.

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat. Publi. Syr. Vide lib. 2. p. 62.

Chi và ſopr' a tutti i punti, non può eſſer buono.

Summum ius ſumma ſæpe malitia eſt. Teren. in Heautontim.

Chi uuol dir mal d'altri, guardi prima ſe.

Qui alteri vult iniuſtè dicere, ſe prius reſpiciat. Ex Plaut. Pſeudo.

Chi vuol durare, ſe la pigli a bell'agio. Quod velis prolixè facere, aliquando ne feceris. D. Ambroſi. de Virgini. Simile eſt illud Catonis apud Ciceronem. Maturè fias ſenex, ſi diu velis eſſe ſenex.

Colui è ricco, che non ha voglie. Vera fœlicitas, nulla cupiditas. οὐ πλούσιός ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ὁ μὴ πολλῶν δεόμενος. i. Diues eſt, non qui multa poſſidet, ſed, qui non multis indiget. Chryſo. Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις γένηται πλούσιος. ἐὰν τῶν ἐπιθυμιῶν ἔσῃ πένης, φησίν. i. Ariſtoteles, interrogatus, quemadmodum quis diues fieri poſſit: *Si*, inquit, cupiditatum pauper erit. Maxi. Mona. Diues eſt, qui ſibi nihil deeſſe putat. Coluand.

Apophthegma.

La Coſcienza è vn graue pondo. Conſcientia graue pondus eſt. Cice. 3. de Natu. Deo. Huc ſpectant Iuuenalis verſus e Saty. 13.

Pœna autem vehemens, ac multo ſæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, & Rhadamanthus,
Nocte, diéque ſuum geſtare in pectore teſtem.

Plautus quoque dixit γνωμικῶς in Moſtellariâ;

Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

La Coſcienza ſerue per mille teſtimoni. Ex Boccaci. Conſcientia mille teſtes. Quintil. lib. 5. Huc pertinent;

Conſcia mens vt cuique ſua eſt, ita concipit intra
Pectora pro facto ſpémque, metúmque ſuo. Ouid. 1. Faſt.

Et Dant. Inf. Cant. 28.

Se non chè coſcienzia m'aſſicura,
La buona compagnia, che l'huom francheggia
Sotto l'osbergo del ſentirſi pura.

De hac ſententiâ meminit Dauanzatus in Schiſmate, cum dixit. *Rimordealo la coſcienza, che gli antichi diſſer valere per mille pruoue.* Poſſemus igitur etiam efferre; *La coſcienza val per mille pruoue.*

De' mali ſi de' pigliar ſempre il meno. In malis, quod minus, eſt eligendum. l. Quoties. ff. de Reg. Iu. c. Iuuauit, & c. Non ſolùm 23. Quæſt. 5. c. Duo. 13. Diſtinct. Huc pertinet pulcherrimum apophthegma illius, qui vxorem

rem breuiſſimâ ſtaturâ duxerat. Sed notius eſt, quàm, ut recenſeré oporteat.

il Dolor fa dire quel, che non è.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor. Pub. Syr.

Dopo il fatto il conſiglio non vale. Serum eſt poſt facta conſilium. Conſultatione, re peractâ, nihil opus. Parœmi.gr.

Doue biſognano i fatti, le parole non baſtano. Vbi opus eſt factis, inutiles ſunt ſermones. Mure. in Sentent. Iurecoſſ. ad verbum. Vbi opus eſt facto, verba non ſufficiunt. l. Non omnes. §. fi. ꝥ. de Re milit. & l. Peculium in fi. principij ꝥ. de Pecul.

E' meglio auer buon nome, che molte ricchezze.

Bona opinio homini tutior pecuniâ eſt. Pub. Sy.

Illud è Prouerbijs ad verbum. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. cap. 22.

E' meglio fare, e pentirſi,
Che ſtarſi, e pentirſi.

Melius eſt delinquere in faciendo, quàm in omittendo. Probant Iurecoſſ. inter cæteras per l. Si ſterilis. §. cum per venditorem. ꝥ. de Action. empti.

Erro non è frodo. Qui errat, nõ cõſentit. l. Si per errorẽ. ꝥ. de Iuriſdi. omn. Iu.

Fortuna i forti aiuta,
E i timidi rifiuta.

Audaces fortuna iuuat, timidóſque repellit. Virgilius ex illo Ennij; Fortibus eſt fortuna uiris data. Notat Macrob. Saturnal. lib. 6. cap. 1.

Forza ſenza conſiglio nulla uale. Vis conſilij expers mole ruit ſuâ. Ex Horat. Quod etiam Iſocrates innuit in Procemio Oratio. ad Demonicum. Vnde forſitſè Coluand. Vis ſine conſilio nihil prodeſt.

la Grazia ſopranuanza le bellezze. Gratia pulcritudine melior.

Ignoranza non è colpa. La 'gnoranza ſcuſa. Ignorantia peccatum excuſat. l. In omni parte. ꝥ. de Iu. & fac. igno. l. Quicunque. C. de Ser. fugit.

Il ſempre affaticare
Non può troppo durare.

Quod caret alternâ requie, durabile non eſt. Ouid.

Inſegnando s'impara. Homines, dum docent, diſcunt. Seneca.

Io veggo il meglio, ed al peggior m'appiglio. -- Video meliora, probóque, Deteriora ſequor. Ouid.

La verità
Genera nimiſtà.

Et ἁπλῶς. *Ognun s'adira del vero. La verità genera odio.* Veritas odium parit. Teren. Coſmus Medices dicere ſolebat. *Quattro madri buone generan figliuoli cattiui; la Verità l'odio; la Proſperità il Faſto; la Sicurtà il Pericolo; la Famigliarità il Diſpregio.* i. Quatuor matres probæ gignunt filios improbos; Veritas Odium; Proſperitas Faſtum; Securitas Periculũ; Familiaritas Contemptum.

L'eccelſe, ed umil porte
Batt' vgualmente morte.

Pallidâ mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regúmq; turres. Hor.

Gg *la*

La libertà è la più bella coſa, che ſia. Libertas eſt res inæſtimabilis. l. Libertas. π de Reg. Iu. Non bene pro toto libertas venditur auro. Hinc ex Dantis. Purga. cant. 1. vulgò dicitur.

Libertà vò cercando, ch'è sì cara.

Eodem pertinent uerſus illi aurei ex eiuſdem Parad. Cant. 17.

Tu prouerrai sì come sà di ſale
Lo pane altrui, e com'è duro calle.
Lo ſcendere, e'l ſalir per l'altrui ſcale.

La libertà piace a ognuno. Omnes homines naturâ libertati ſtudent. Iul. Cæſ. de Bello Galli. lib. 2.

L'huom rio, e poſſente
Ragion non ſente.

Cui plus licet, quàm par eſt, plus uult, quàm licet. Publ. Syrus. Vnde mihi non longiùs abeſſe uĩ illud Democriti, πονηρὰ φύσις, ἐξουσίας ἐπιλαβομένη, δημοσίας ἀπεργάζεται συμφοράς. i. Improba natura, ſi potentiam aſſecuta fuerit, publicas afferre ſolet calamitates. Recenſet Antoni. Mona.

la Morte è un debito commune. Eſt emori nobis cõmune debitum. Leoſth. Coluan. Nec longiùs illud Plutarchi; μοιρίδιον τὸ ζῶ̃. i. Viuere eſt fatale debitum.

la Morte pareggia ogni coſa. Omnia mors æquat. Claud. πάντες ἴσοι νέκυες. i. Omnes mortui æquales. Phocyli. Hinc cecinit Petrar.

Se non che i lieti paſſi in dietro torſe,
Chi le diſagguaglianze noſtre adegua.

la Natura ſi contenta del poco. Naturæ neceſſitas exiguo placatur. Leoſth. Coluan.

Niuno è tenuto all'impoſſibile. Impoſſibilium nulla obligatio. l. Impoſſibiliũ. π. de Reg. Iu.

Niun ſi può prometter de gli altri. Alienum factum nemo promittere poteſt. l. Stipulatio iſta. in princ. π. de Verb. ſignific. §. Si quis alium. Inſtitut. de Inutil. Stipul.

Non biſogna credere a gli appaſſionati.

Animo dolenti nihil oportet credere. Publ. Syrus.

Non è ingannato, ſe non chi ſi fida.

Fiſo res periјt, diffiſo ſalua remanſit. Vulgatiſs.

Non ſi può dir coſa, che non ſia detta.

Nihil eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius. Terent.

Non ſi può far le ragion da ſe. Nemo ius ſibi dicere debet, l. unic. C. Ne quis in ſuâ cauſ. ius, niſi, &c.

Non ſi può uincer ſempre.

Nullus vbique poteſt fœlici ludere dextrâ. Tritiſs.

Ogn'ignorante è cattiuo.

Homine imperito nunquam quicquam iniuſtius. Teren. in Adelphis.

Ogni coſa manca.

Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt. Lucret. lib. 3.

Ogni fatica uuol premio. L'arte ſi fa per guadagnare. Et παροιμιακῶς propriè. *Giuſto è, chi pianta l'albero, colga il frutto.* Omnis labor optat præmium. Qui ſentit onus, debet ſentire commodum. l. 55. π. de Reg. Iu. Æquum

eſt,

eſt, ut unicuique proficiat labor ſuus. Caſſio. Epiſt. lib.8. ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. i. Dignus eſt operarius mercede ſuâ. D.Matth.c.10.

Ogni prouerbio è prouato. Omne prouerbium eſt probatum verbum. Etymologici. Et alibi. *Prouerbio non falla*.

Ogni ſouerchio porta colpa. Vitioſum eſt ubique, quod nimium eſt. Sene.de Tranquillit. Ex eo, ut opinor Phocylidæ.

πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλεγειναί. i.

Modus omnium optimus, exuperationes verò malæ.

Ognun è ſottopoſto alle diſgrazie. Omnes homines malo ſunt ſubiecti. Leoſth. Coluan.

Ognun fa de gli errori. Nemo mortalium omnibus horis ſapit. Plin. lib.7. cap.de Præſtantiâ gentium.

Ognun può errare. Errare commune eſt mortalibus. Leoſth.Coluan.

Ognun può fare del ſuo a ſuo modo. Vnuſquiſque in re ſuâ eſt moderator, & arbiter.l.In re mandatâ.C.Manda.Idem valet illud παροιμιῶδες. Figulus ollis anſas pro uoluntate ponit. Recenſet Philelphus Epiſt.lib.12.

Ognun vorrebb' eſſer grande. Celſitudinem naturali appetitu deſideramus. D.Bernar.Serm.24.in Canti.

il Padre fa la roba, e'l figliuol la manda male. Quantum pater colligit, tantum filius diſſipat.

il Pentirſi da ſezzo poco vale. i.

Parùm poſt factâ prodeſt pœnitentia.

Per tutto ſon de' triſti, e de' buoni. Vna domus bonos, & malos habet.D.Cypr.

Piu da noi è bramato,
Che piu ci uien negato.

Nitimur in uetitum ſemper, cupimúſque negata. Ouid.

Quand'un uuol far male, l'occaſion non mancano.

Malè facere qui uult, nunquam non cauſſam inuenit. Pub. Syr.

Quel, che tu uuoi, non ſi ſappia, non lo dire.

Quod tacitum eſſe vis, nemini dixeris. Senec.

Alium ſilere, quod uoles, primus ſile. Idem in Hyppol.

Quel, ch'ha da eſſer, non ſi può ſapere. Futurorum nulla certa cognitio. Leoſth. Coluan. Hinc cecinit Horat.lib.3.Ode 29.

Prudens futuri temporis exitum
Calignosâ nocte premit Deus.

il Rauuederſi non è mai tardi.

Nulla eſt ſera ad bonos mores uia. Pub. Syrus.

Sera nunquam eſt ad bonos mores uia. Sene. in Agamem.

il Sapere è la piu bella coſa, che ſia.

Ipſa quidem uirtus ſibimet pulcherrima merces. Sill.Ital.lib.3.

Sempre ne ua il meglio. Mors optima rapit, deterrima relinquit.Paræmio.

Optima quæque rapit duri inclementia fati.

Huc reſpexit Petrarcha -- *morte fura*
Prima i migliori, e laſcia ſtare i rei.

Si crede più il mal, che'l bene.

Ad triſtem partem ſtrenua ſuſpicio. Nec longiùs abſunt;
Ad calamitatem quilibet rumor ualet. Pub.Sy.

In uitium credula turba ſummus. Ouid.4.Faſt.

Sperienza
Madre di ſcienza.

Et ἀπλῶς. *La ſperienza è maeſtra delle coſe*. Experientia rerum magiſtra. Vulgatiſſ.

gli Stolti non hanno mezzo. Horati. Saty. p. Eclo. 2.
Dum uitant ſtulti uitia, in contraria currunt.

Tal ſi ſcuſa,
Che s'accuſa.

Excuſatio non petitita, accuſatio manifeſta. Omnibus in ore.

Tanti paeſi, tant'uſanze. Suus cuiq; mos. Suus cuiq; ritus. Symma. Proprius cuiq; genti mos. Prudenti. contra Symma.

Tanti ſerui, tanti nimici. Quot ſeruos habemus, totidē habemus hoſteis. Macrob. in Saturn. ex Senc. Feſtus uerò breuiùs. Quot ſerui, tot hoſtes. φύσει μὲν ἐχθρὸν τὸ δοῦλον τοῖς δεσπόταις. i. Serui naturâ dominis inimici. Hermog.

Tanto vale una coſa, quant'ell'è ſtimata. In rebus, qui modus eſt cupiditatis, idem eſt æſtimationis. Tritiſs.

Tentar non nuoce. Quid tentâſſe nocebit? Ex uerſu.

il Troppo praticare genera diſpregio. Ex æquali conuerſatione naſcitur contemptio dignitatis. l. Obſeruandum. ff. de Offic. Præſi. Nimia familiaritas contemptum parit. Plini. Secun. Quotidiano conuictu minuitur auctoritas. Cognatus.

la Vergogna in un giouane è buon ſegno. Verecundia in adoleſcente bonum ſignum eſt. Sene. Quò etiam ſpectat illud Græcorum licèt generaliùs prolatum; πᾶς ἐρυθριῶν χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ. i. Omnis erubeſcens probus eſſe mihi uidetur.

la Vecchiaia è una mala merce. Aetas ſenilis mala merx. Plau. in Menæch.

la Vera ricchezza è contentarſi. Satis diuitiarum eſt nihil amplius uelle. Quintili. Declamat. 15.

la Verità è una. Plus uno uerum eſſe non poteſt. Cice. 2. de Orato. τὸ μὲν ἀληθὲς ἕν. i. Verum quidem unum eſt. Nazianz. Refert Anton. in Sermo. de Veritate.

la Verità ha gran forza. Nihil efficacius ueritate. Leoſth. Coluan.

la Verità ſta ſempre a galla. Veritate nihil robuſtius. Veritas ſæpe laborat, nunquam opprimitur. Idem Coluan.
Veritas nunquam latet. Sene. In Ioue Tragœdo.

la Virtù conſiſte nella mediocrità. Omnis uirtus eſt mediocritas. Cice.

Vn non può ſapere ogni coſa. Nemo ſcire poteſt omnia. Varro de Re Ruſtic. l. 2. cap. 1. Nullus omnia ſcire poteſt. Gilb. Cogna.
Nec ſcire fas eſt omnia. Horati.

l'Vſo fa legge. Conſuetudo conſtituit ius. Modeſtinus lib. 1. Regularum. Vide lib. 1. ff. Tit 3. l. 40.

Vſo conuerte natura. Conſuetudo naturâ potentior. Q. Curtius. lib. 5.

l'Vſo fa legge. Conſuetudo facit legem. l. Libertinus. ff. de Ritu nuptia. l. De quibus in fi. ff. de Legi.

Dicta·

Dicta vel Phraſes Prouerbiales Italis, ac Latinis eædem.

A chi mi vuol male, mal gl'incolga. Mala hoſtibus eueniant. Ex Ouidio.

Amar più de gli occhi ſuoi. Plus oculis ſuis amare. Catull. Plau. & alij. Moſchus Edyll. 3. dixit τίετκον ἶσον φάεεσιν ἐμοῖσιν. i. Eum colebam ſicut oculos meos. *Gli voleua bene, come a gli occhi miei.*

A piene vele. Plenis velis. i. ſummo conatu, ac toto impetu. Cice. pro Domo ſuâ ad Pontifi. πληρέσιν ἱστίοις. i. Plenis velis. Philoſtra. in Polemone.

la Carta non s'arroſſiſce. Epiſtola non erubeſcit. Cice.

Caſcauan, come pere. Tam crebri ad terram decidebant, quàm pira. Plau. in Rud.

Cauare il corpo di grinze. Mangiare a tirapello. Ventrem diſtendere. Plau. in Caſi.

Cena d'auari. Parci hominis lautiſſimum conuiuium.

il Conto torna, ma i danar non ci ſono. Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται. i. Exceſſit, non extat. Plau. in Trinum.

Corre, come'l vento. Curſu præuertit ventos. Virgil. non ſemel. Et Theocr. Edyll. 8.

Credo, quel, ch'io veggo. Credimus, quæ coram intuemur. Gilb. Cogn.

Dar nella ragna. Incidere in caſſeis. Ouid. Ad hoc reſpexit Dant. Parad. Cantic. 9.

Tal ſignoreggia, e và con la teſt'alta,
Che già per lui carpir ſi fa la ragna.

Dar parole. Dar panzane. Infinocchiare. Inzampognare. Verba dare. Terent. & alij.

Da te te la ſe intrigata, da te te la ſtriga. Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum. Teren.

Dire, &c. Io la dico, com'io la'ntendo. Quæ ſentio, loquor. Notat Cogna. Aperto pectore loquor. Ex Cice.

E' il più rouinato huomo del mondo. Perditiſſimus eſt omnium in terrâ. Plau. in Aulu.

E' me', che'l canchero. Melius eſt, quâm, quod deterrimum. Plaut. in Trinum.

E' meglio vna volta, che non mai. Præſtat aliquando, quàm nunquam. Parœmiogra.

E' più la ſpeſa, che'l guadagno. Sumptus quæſtum ſuperat. Plau. in Pœnu.

E' ſempre il medeſimo. Idem eſt, qui ſolet. Plau. in Trucu.

E' ſpiritato. Stimulant laruæ virum. Plau.

Eſſere, &c. Tu mi ſei nel cuore. Meum animum geſtas. i. Scis, quid animi habeam. Plau. in Mercat.

Eſſere, &c. I' ſono indouino. Ariolus ſum. i. ſum diuinus, ac uates. Plaut. in Ruden.

E' ſua inuenzione. Commentus eſt de ſuâ ſententiâ. Plaut. *E' ſo le monata di ſuo capo.* Et παροιμιακῶς. *Queſta è erba del ſuo orto. Queſt'è farina del ſuo ſacco.*

E' vnico

E' vnico. Vnicus eſt. Sueto. in Othone Syluio. Et Catull. in Cæſarem, & Mamurram.

Fare alla cieca, alla' mpazzata. Oculis clauſis agere. D. Auguſt. Andabatarum more pugnare. Parœmiogr.

Farebbe piagner le pietre. Vel lapides flere cogeret. Cice. Hinc Petrarcha. Cantic. 21.

Vn cor di marmo a pietà moſſo aurebbe.

Fare il callo. Callum obducere. Cic.

Far pauſa. Ripigliar fiato. Pauſam facere. Enni. Lucr. & Plau. vt alibi notauimus. *Far punto,* dixit Dant. Parad. Cant. 32.

Ma, perche'l tempo fugge, che t'aſſonna,
Qui farem punto, come buon ſartore, &c.

La Fauola del popolo. l'Vccel del popolo. Fabula nunc ille eſt. Horat. Tibull. Nunc per vrbem ſolus ſermo eſt omnibus. Plaut. in Pſeudo. πᾶσι διὰ ςόματος. s. Omnibus eſt in ore. In ore eſt omni populo. Theocri. Edyll. 12. Meminit Gilb. Cogna.

Ha tutte le nuoue del mondo. Nouit, quid toto fiat in orbe ex Iuue. Saty. 6.

Lo'nganno è tornato addoſſo allo'ngannatore. Euenit malo malè. Parœmiogr. In magiſtrum ſcelera redierunt ſua. Sene. in Thyeſ.

il Mal'anno, che Dio ti dia. Malū, quod Deus tibi det. Ex illo Plau. in Moſtel, Malum, quod iſti Dij, Deæq; omnes duint.

Mentre ch'e' c'è fiato, e' c'è ſperanza. Aegroto dum anima eſt, ſpes eſt. Cicero ad Atticum. Effertur etiam cum Parecheſi.

Mentre l'infermo ſpira, ſempre ſpera.

Ne pedata, ne orma. i. Nec vola, nec veſtigium. ſ. apparet. Parœmiog.

Ne pure vn largo d'vgna. Ne latum quidem vnguem. Cicero.

Non è al mondo il piu triſto. Sceleſtior in terrâ nullus eſt alter. Plaut. in Ciſtell.

Non è buono ne per ſe, ne per altri. Nec ſibi, nec alijs vtilis. Cic. in Offic.

Non è buon, ſe non nella lingua. Eius omnis vis, virtúsq; in linguâ ſita eſt. Salluſt. Hiſto. lib. 3.

Non è caro per danari. Non carum eſt auro. Plaut. in Epid.

Non ha biſogno di Procuratore, o Mondualdo. Curatore non eget. Ex Horat. & Iurecoſs.

Non ho mai veduto il maggior' aſino. Hominem magis aſinum nunquam vidi. Plaut. in Pſeud.

Non lo ſtimo queſto. Huius non facio. Comici.

Non occorre piu parole. Nil opus eſt verbis. Lucret. lib. 5.

Non m'è rimaſto addoſſo gocciola di ſangue. Guttam haud habeo ſanguinis. i. Meru exanguis ſum. Plaut. in Moſtell.

Non ne volterei vna man ſottoſopra. Manum non verterim. Parœmiog.

Non poſſo eſſere in due luoghi. Hîc eſſe, & illic ſimul non poſſum. Plaut.

Non ſa, che io ſi al mondo. Me natum non nouit. Parœmiog.

Non ſa, s'e' s'è viuo, o morto. Viuus, an mortuus ſit, neſcit. Plaut.

Ogni coſa gli pute. Alabaſtrus vnguenti huic putet. Manuti. in Append.

Ogni promeſſa è debita. Omne promiſſum de iure debitum eſt. l. vnicâ. C. de Suffrag.

Peggior huomo, che ſia ſotto la cappa del Sole. Peſſimus omnium, quos Sol videt.

det. Prœmiogra.

Penſi,che ognun ſia,come te. Vt tute es,itē omneis cenſes eſſe. Plaut. in Ruden.

Per vna bocca. A vna bocca. Vno ore. Teren. in Andr. Vno ſpiritu. Pari voce. Lactant. Firmia. μιᾷ φωνῇ. i. Vnâ uoce. Plato. ἑνὸς ςόματος, vel, ἀπ' ἑνὸς ςόματος. i. Vno ore. Lucili.

Pigliar la ſtrada di mezzo. Mediam uiam eligere. Iuſtinianus non ſemel.

Più guai,che allegrezze. Plus aloës,quàm mellis. Ex Iuuen. Saty.6. Huc reſpexit Petrar. Cant.48.

O poco mel,molt'aloè con ſele:
In quanto amaro ha la mia vita auuezza
Con ſua falſa dolcezza.

Più chiaro del Sole. Meridianâ luce clarius. Plaut.

Più vero del vero. Il Vangel di S.Giouanni. Vero uerius. Certo certius. Plau. Tam verum,quàm quod veriſſimum. Plaut.

Pizzicare,&c. *Ti pizzican le ſpalle.* Dorſus tibi prurit. Plau.in Mili.Glor. i. Dorſum plagas,ac uerbera ſibi imminere præſagit,ac præſentit. Et in Persâ. Scapulæ pruriunt.

Portar ſu la luce dell'occhio. In oculis geſtare. Terent. De rebus, quæ nobis chariſsimæ ſunt.

Quel che tu hai a fare, fallo preſto. Properè, quicquid facturus es,face. Plau. in Menach.

Quel,che vuol l'vno, vuol l'altro. Idem uolunt,atque idem nolunt. Ex Sallu.

Queſt'è'l maggior ricordo, ch'i abbia. Hoc longiſsimè memini. Plaut. in Menæch.

Saperne, &c. *Ne ſa quant'vn ſaſſo.* Non habet plus ſapientiæ, quàm lapis. Plaut.in Milit. Glori.

Scuotere il capo. Quaſſare caput. Gilb. Cogna. ex Virg.& alijs.

Se ne dirà per tutto'l mondo. Toto cantabitur orbe. Ouid. Elegiar.1.

Seruirebbe per lanterna. Pellucet quaſi laterna Punica. Plaut.

S'e' ſarà nulla di me. Si quid de me fuat. Plaut. in Pœnu.i. ut inquiunt Iureconſ. Si quid mihi humanitus acciderit.

Stare, &c. *Mi pare di ſtar fra porci.* Non homines habitare mecum hîc uidentur,ſed ſues. Plaut.in Sticho.

Tutto'l vicinato lo dice. Vicinus nunciauit. Cic.pro Roſcio Ameri.

La Via è fatta per ognuno. Ognun può andar per la via. Nemo ire quemquam publicâ prohibet uiâ. Plaut. in Curcul. Hoc etiam apertè inquit Vlpianus in l.24. ff. de Dam. infec. Fluminum publicorum communis eſt uſus,ſicuti uiarum,& litorum.

il Viſo lo dimoſtra. Facies tua computat annos. Iuuen.

Vuol volar ſenz'alie. Vult ſine pennis uolare. Plaut. Hinc Dantes Parad. Cant.33.

Donna, ſe tanto grande, e tanto vali,
Che, qual vuol grazia, e a te non ricorre,
Sua diſianza vuol volar ſenz'ali.

Multæ

Multæ ſunt apud Etruſcos PAROEMIÆ numeris omnibus perfectæ, atq; ut mihi uidentur, uenuſtiſſimæ. Harum ego, ut noſtræ linguæ ſtudioſis aliquâ ex parte ſatisfacerem, Latinè vtcunque redditarum ſpeciminis gratiâ CENTVRIAM collegi, pérque Alphabeti ordinem in hunc locum ita digeſſi.

A

1 De eo, qui ſuis rebus proſpexit: *e' s'è Accomodate l'noua nel paneruzzolo*. i.
Aptauit oua iam ſuâ in ciſtellulâ.
Cui non diſſimile; *E gli ha fermo le Starne*.

2 Auxilia, quæ in opportunitate præſtò non ſint, nihil proficere: *Acqua lontana non iſpegne fuoco vicino*. i.
Propinquum ignem non tollit, quæ procul eſt aqua.

3 Quando quis ſtudiorum cauſsâ locum petijt, atque inde nihilo doctior reuerſus eſt; *egli Andò gionenco, ed è tornato bue*. i.
Iuuencus hinc abiens, bos huc reuerſus eſt.

4 *Aſin punto conuien, che trotti*. i.
Aſinum ſtimulo agitatum currere conuenit.
Quid nobis ſignificet παροιμιακῶς *eſſer punto*, uide lib. 9. in Adag. *Auer del pugniticcio*: unde etiam aliquâ ex parte huius ſenſum percipies. Qui ſcilicet e. g. aleis ludens, multam pecuniam perdidit, magis ad ludum inflammatus, præ furore fere proijcit ipſos nummos.

5 In inſipidum, ſtultúmque; *gli Auanza' l ſenno, come la creſta all'oche*. i.
Vt anſer criſtâ, abundat hic ſapientiâ.

B

6 Satis eſt e. g. e quatuor fratribus vnum ad publica feſta admitti. *Baſta vn pazzo per caſa*. i.
Inſanus vnus in vnâ ſufficit domo.

7 Iuxta vulgatum illud, τὰς ἀμύκλας ἀπώλεσεν ἡ σιγή. i. Amyclas perdidit ſilentium; quando alicui ſua taciturnitas eſt incommodo, dicimus; *in Bocca chiuſa non entrò mai moſca*. i.
In ora clauſa muſcæ intrare non queunt.

8 Non eſſe u. c. ſtatim iraſcendum, ſi potentior amicus irâ percitus interdum exprobret, quæ in te contulit beneficia; *Boccon rimprouerato mai affogò neſſuno*. i.
Bolus exprobratus non ſuffocat quempiam.

9 Magnus animus fortunam aduerſam non timet. *Buona' ncudine non teme martello*. i.
Incus robuſta non ueretur malleum.

Ex

10 Ex partu pueto cognoſcitur, qualis uir ſit futurus;
il Buon dì ſi conoſce da mattina. i.
Aurora exoriens indicat totum diem.

C

11 Contra ſuperiores non eſſe pugnandum.
la Capra non può contraſtar con il lione.
Pugnare cum leone capra non poteſt.
Hæc a Sannazario expreſſa fuit in Arcadiâ eo uerſu;
La capra co'l leon non può far guerra.

12 *Can vecchio non abbaia in vano*. i.
Lattare incaſſum non eſt annoſi canis. s.
Non ſolent longæui homines loqui temerè.

13 *Caſtello ſpeſſo combattuto alla fine ſi rende*. i.
Sæpius oppugnatum oppidum deditionem denique facit.
Si percipere vis proprium huius parœmiæ ſenſum, lege fabulam 74. Boccacij.

14 Quod mendici ſint plerunque improbi;
a Cattiua vacca Dio da corte corna. i.
Deus malæ dat vaccæ curta cornua. Eodem pertinet;
A cattiuo cane
Corto legame. i.
Malo cani breuis tendatur copula.

15 *Le cattiue compagnie conducon gli huomini alle forche*. i.
Scelestus ſocius ſocium ad ſupplicium trahit.
Tali uerbo monemus, eſſe fugienda improborum commercia.

16 Fortunatis domi manendum, ut alibi dictum eſt, commodíſque fortunis acquieſcendum; *non Cercar mighor pane che di grano*. i.
Panem triticeo meliorem ne quærito.

17 Extat in Græcorum Collectaneis uerſiculus Menandri, ut cenſetur.
χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα, κ' ἄιδυ πύλας. i.
Aurum omnia patefacit, etiam inferorum portas.
Iuxta cuius ſententiam Etruſci; *la Chiaue d'oro apre ogni porta*. i.
Aurea patefacit clauis omnem ianuam.
De hoc argumento ſi plura deſideras, uide Horatij Oden pulcherrimam, Incluſam Danaën.

18 *Chi dorme co' cani, ſi lieua con le pulci*.
Cum pulicibus ſurgit, cum canibus dormiens.
Simile ille; Cum claudo uerſans, claudicare diſcit.

19 Semel ab aliquo læſus, eius, ipſíque ſimilium, vel umbram timet:
Chi è ſtato morſo dalle ſerpi, ha paura delle lucertole. i.

Quem ſerpens læſit; vel lacertos horreat. Brunettus in Epita. protulit breuiùs,ac venuſtiùs; *Cui ſerpe morde, lucerta teme.* Eodē pertinent. *Chi è ſcottato dall' acqua calda, ha paura della fredda.* *A cane ſcottato, l'acqua fredda par calda.* Ex eo Apologo. Canis quidam,quoties pluebat, domo egredi non audebat. Interrogatus ab alio cane, cur hoc faceret. Quia,inquit,quondam feruenti aquâ excoctus ſum. Sed libet in ſtudioſorū gratiam tranſcribere ex Eleg.7.lib.2.de Pon. nonnullos Ouidij verſus: optimè enim ad hunc locum quadrant.

Apologus.

Eſſe ſalutatum te,vult mea litera primùm,
  A malè pacatis,Atrice,miſſa Getis:
Proxima ſubſequitur,quid agas,audire voluntas,
  Et modò,quicquid agas,ſit tibi cura mei.
Nec dubito,quin ſit; ſed me timor ipſe malorum
  Sæpe ſuperuacuos cogit habere metus.
Da veniam,quæſo,nimióq; ignoſce timori:
  Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo,
  Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat.
Sæpe canem viſum longè fugit agna,lupúmq;
  Credit; & ipſa ſuam neſcia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque ſaucia tactum,
  Vanáq; ſollicitis incitat vmbra metum.
Sic ego fortunæ telis confixus iniquis,
  Pectore concipio nil,niſi triſte,meo.

20 In eos, qui, iuſta conſulentibus, obtemperare recuſantes, temeritatis ſuæ meritas dederunt pœnas; *Chi fa a ſuo modo,non gli duole il capo.* i.
Suo genio obſequenti non dolet caput.

21 Neminem pudere debet ſua curare.
Chi fa i fatti ſuoi non s'imbratta le mani. i.
Qui curat ſua,ſuas non polluit manus.
Ludouicus Guicciardinius in ſuo opuſculo (*l'Ore di recreatione* nuncupatur) deducit originem huius parœmiæ ab Antiſthenis Philoſophi apophthegmate.

22 *Chi gran duol ſente, grandi ſtrida mette.* i.
Clamat quàm maximè,cui maximè dolet.

23 Diues, vilibus pannis obſitus, qui precioſas veſteis domi repoſtas habeat,quandoque ita dictitat; *Chi ha cauall' in ſtalla, puo ire a piede.* i.
Equum habens in equili,pedibus iter facere poteſt.

24 Cui ad negocium perficiendum vires non ſuppetunt, ne aggrediatur, ita conſulimus; *Chi ha ceruel di vetro,non vadia a battaglia di ſaſſi.* i.
Cui vitreum eſt cerebrum, pugnam vitet lapideam.

25 *Chi ha guaſto 'l palato, il mele gli pare amaro.* i.

Palato

Palato malè affecto nauſeam affert vel cibus optimus.
Dicitur etiam; *Al guſto infermo ogni buon cibo annoia.*

26 Alicuius negocij arbiter, ac dominus, ex ſuâ voluntate poteſt ipſum gerere; *Chi ha la meſtola in mano, fa le mineſtre a ſuo modo.* i.
Cui eſt pila in manu, vt vult, percutere poteſt. Ex dicto Plauti.

27 Qui ſibi criminis eſt conſcius, mederi ſtudeat;
Chi ha mangiato le noci, ſpezzi i guſci. i.
Qui nuces edit, euerrat putamina.

28 Qui omnia pericula timet, nihil aggrediatur;
Chi ha paura di paſſere, non ſemini panico. i.
Qui paſſeres timet, panicum non ſerat.

29 Non eſſe in ingratum beneficia conferenda;
Chi lana il capo all'aſino, perde'l ranno, e'l ſapone. i.
Lauans caput aſino, oleum perdit, & operam.

30 *Chi mette la touaglia, non ne và mai netto.* i.
Qui menſam apponit, non diſcedit aſymbolus.
Sententia ex verſione patet.

31 Mihi, non poſteris conſulere volo; *Chi mi vien dietro, ferri l'vſcio.* i.
Qui poſt me venturi ſunt, claudant oſtium.

32 *Chi non può dare all'aſino, dia al baſto.* i.
Cui non licet aſellum, clitellas verberet. s.
Qui e.g. dominum vlciſci non poteſt, percutiat ſeruum. Pro hoc nonnulli; *Chi non può battere'l cauallo, batta la ſella.*

33 Quæ mulier v.g. aſpici non vult, frequentia loca non petat;
Chi non vuol la feſta, lieui l'alloro. i.
Qui feſtum non vult, ſerta demat lautea.

34 Male agitur cum illo, qui alieno nutritur arbitrio;
Chi per l'altrui man s'imbocca, rade volte ſi ſatolla. i.
Quem manus aliena nutrit, raro fit ſatur.

35 *Chi ruba per altri è'mpiccato per ſe.* i.
Qui pro alijs furatur, pro ſe pœnas luit.
Qui. s. in alicuius gratiam facinora patrat, omnium ope deſtitutus, vt ſolus auctor plectitur.

36 *Chi ſcampa d'vn punto, ſcampa di cento.* i.
Sexcenta pericula effugit, qui vnum effugit.

37 *Chi ſcherniſce il zoppo, deue eſſer diritto.* i.

Sit rectus, qui loripedem vult illudere. Ex eo Iuuenalis notiſſimo; Loripedem rectus derideat, &c. i. Quæ in alijs damnes, ipſe ne feceris. Thales. Reprehenſurus alios, a temeritate ſit longiſſimus. D. Chryſoſto. Contra Genti. Qui in alium paratus eſt dicere, omni culpâ carere debet. Cice. in Catili.

38 Qui ſuis obtrectat, ſibi affert infamiam.
Chi ſi taglia'l naſo, s'inſanguma la bocca. i.
Qui ſibi præcidit nareis, os coinquinat.

39 Non inuideri, niſi gloriæ ſtudioſis, vt pluribus probatum eſt ſup. p. 129. & 130. *Chi ſprezza la Gloria, ammazza l'Inuidia*.
Qui gloriam negligit, inuidiam perimit.
Vnde illud Damaſippi ad Horat. Eclog. 3. Saty. lib. 2.
Inuidiam placare paras, virtute relictâ.

40 Cauendum eſt e.g. a contrectandâ pecuniâ alienâ.
Chi tocca pece, s'imbratta le mani. i.
Picem contrectans, ſibi manus coinquinat.
Eius origo notata eſt ſupra p. 221.

41 In eos, qui mediocribus non contenti, grandiora quærunt.
Chi troppo abbracciar vuole, nulla ſtrigne. i.
Plus æquo cupiens amplecti, nihil tenet.

42 *Chi và a caual da giouane, và a piè da vecchio*. i.
Qui iuuenis æquo vehitur, pedibus graditur ſenex. Cuius ſententia iuxta illud; Aeſtate penulam deterit; de quo Paræmiographus; ita non incongruè, vt arbitror, reddi poſſet.
Aeſtate terens penulam, hyeme nudus ambulat. i.
Quæ peccamus iuuenes, ea luimus ſenes, vt inquit Gilb. Cogna.

43 *Chi vuol ben dal popolo, lo tenga magro*. i.
Volens a populo diligi, mediocrem ſuppeditet cibum.
Vide, quæ afferuntur ad parœmiam; *Chi ben ſiede, mal penſa*.

44 *i Colpi grandi ſon que', ch' vccidono*. i.
Sunt grandiores ictus, vnde homo perit.
Aleatorum parœmia, cum grandis pecuniæ ſumma deperditur.

D

45 De ſuo iure ſemper aliquid remittendum;
ſi Da l'vfizio, e non la diſcrezione. i.
Defertur vtique munus, ſed non æquitas.

46 Multa narrari atrociora, quàm ſint;
il Diauol non è brutto, com' e' ſi dipigne. i.
Diabolus turpis non eſt, vt pingi ſolet.

Si

47 Si improbus improbum prouocet; *il Diauolo vuol tentar Lucifero*. i.
Luciferum nempe uult tentare Diabolus.

48 *Dopo morte non val medicina*. i.
Medicina poſt mortem non prodeſt quidpiam. s.
Remedia opportunè ſunt adhibenda.

E

49 *E mal ſordo, chi non vuol ſentire*. i.
Peſſimus eſt ſurdus, qui exaudire non velit.
Vide Adag. *Fare orecchi di mercatante*.

50 Ex duobus malis minus eligendum;
E meglio ne vadia la lana, che la pecora. i.
Longè præſtat lanam, quàm ouis amittere.

51 *E più debole il puntel, che la traue*. i.
Longè debilius eſt fulcrum ipsâ trabe.
Quando, qui alteri uult auxiliari, auxilio videtur egere. Vnde non longiùs diſtare cenſeo illud Cice. Qui ſemitã non ſapit, alteri monſtrat viam. De Diuin. lib. 1.

F

52 *la Febbre continua ammazza l'huomo*. i.
Aſſidua febris ad interitum ducit hominem.
Aſſiduæ ſcilicet impenſæ præter modum factæ, ad incitas hominem redigunt.

G

53 Iuxta illud D. Bernardi Sermo. 4. in Septuag. Membrum ſequitur caput; dicere ſolemus nos; *la Gamba fa quel, che uuole'l ginocchio*. i.
Volens, genu iubente; paret tibia.

54 *il Garbuglio ſi fa pe' maleſtanti*. i.
Malè res gerentibus turbæ ſunt utiles.
Latina verba declarant ſatis.

55 Non ſunt illi maiora credenda, qui in minimis non fuerit omnino fidelis; *a Gatto, che lecca ſpiede, non gli fidare arroſto*. i.
Feli veru lingenti aſſum ne credito.
Simile illi; *A can, che lecca cenere, non gli fidar farina*, de quo alibi.

56 Quando ſeorſum duo, vel plures callidi, nec famæ omnino integræ tacitè conſilia ineunt. *Guardateui galline, che le golpi ſi conſigliano*. i.
Proſpice, gallina: uulpes conſilium ineunt.
Sed per iocum ſæpiſſimè pronunciatur. Pulcherrimum illud apophthegma, non omnino hinc abhorret; Διογένης κοινολογουμένας γυναῖκας θεασάμενος, ἔφη. ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται. i. Diogenes, conſpicatus mulieres inter ſe colloquenteis: Aſpis, inquit, a viperâ venenum mutuatur. Antoni. Mona. *Apophthegma.*

Iuxta

57 Iuxta mimum Publianum: Grauiſſima eſt probi hominis iracundia; conſulimus nos: *Guardati dall'aceto di um dolce*. i.

Ab aceto tibi caue, facto è dulci mero.

H

58 Ex corporis habitudine non percipiuntur animi qualitates.

gli Huomini non ſi miſurano a canne. i.

Menſura apta homini non eſt pes, neque modulus.

M

59 Nil laudabilis peragi poſſe ab illis, qui non degunt ociosè domi ſuæ

Mal coua la gallina fuor del ſuo nidio. i.

Gallina ſuum extra nidum pullos non fouet.

Hinc non longiùs illud; Philomela in caueâ non canit.

60 *Matta è quella pecora, che ſi confeſſa al lupo*. i.

Stulta eſt ouis, arcana ſua quæ narrat lupo.

Ita admonere ſolemus, non eſſe ſua cordis arcana cum ijs communicanda, qui inde nocendi occaſionem captaturi ſint.

61 Mali nuncij bonis uerbis contegi debent;

le Medicine amare ſi cuopron col zucchero. i.

Amaræ medicinæ teguntur ſaccharo.

De hoc decoro ſeruando uide, quæ tradit Phalereus, vel quicunque ſcripſit librum de Elocutione, qui ſub nomine Demetrij circumfertur: ubi examinat locum Cteſiæ in propoſito Euidentiæ, de morte Cyri matri nnnciatâ.

62 Qui uult ſignificare, ſe non adeò pollere ingenio, ut rem, de qua agitur, ſatis intelligat, dicere ſolet;

la Mia ſecchia non attigne acqua ſi fonda. i.

Aquam ita profundam ſitula non haurit mea.

63 *la Morte de' lupi è ſanità delle pecore*. i.

Luporum interitus eſt ouium ſalus. s.

Sublatis e medio improbis, probis adeſt multa ſecuritas.

64 Quòd infortunia ſemper inſequantur miſeros;

le Moſche ſi poſano addoſſo a' caua' magri. i.

Muſcæ macros caballos inuadere ſolent.

65 Non acturus es cum pueris, aut rerum imperitis;

i Mucini hanno aperto gli occhi. i.

Catellis felium oculi iandiu patent.

N

66 Scilicet in uulgus manant exempla regentum;

Vtque ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.

Iuxta hoc generale dictum Claudiani in laudem Stiliconis, dicitur a nobis peculiariter; *e' Non è mal, che non uenga dal capo*. i.

Non eſt malum, quin è capite originem trahat.

s' Non

67 *E' Non voglio, che'l fuoco, che non mi ſcalda, mi ſcotti.* i.
Nolo me adurat, qui me ignis non calefacit. s.
Vnde nullã capio utilitatem, cauebo, ne mihi inde exoriatur incõmodũ.

68 Si quis nec ipſe agere, nec alijs agentibus auxiliari uelit;
e' Non uuol nel dormir, ne far la guardia. i.
Recuſat dormire, nec excubias agere vult.
Idem valet; *E' non uuol ne tener, ne ſcorticare.*

O

69 De re uerißimâ dicitur παροιμιῶδες, *il Vangelo*, ut alibi notauimus. Item Alicuius rei ſtupore, ſeu admiratione corripi, dicitur, *Segnarſi*, ut e.g. *Io inquant' a me a uederlo mi ſegnai.* i. Ego equidem ſtupui, ut ipſum uidi. Vnde ſignificare uolẽtes, & uerißima, & maximâ admiratione digna nos alicui narraturos eſſe, ad eam parœmiam confugere ſolemus;
Odi'l Vangelo, e poi ſegnati. i.
Percipe Euangelium, ac ſigna te ſigno crucis.

70 In eum, qui minimis quibuſque ualdè offenditur;
Ogni bruſcolo gli pare una traue. i.
Trabes uidentur uel minimæ feſtuculæ.

71 *Ogni puledro rompe la ſua cauezza.* i.
Ab omni equorum pullo frænum rumpitur. s.
Omnis homo in iuuentâ committit aliquem errorem. Eodem pertinent. *E' s'è prima giouane, e poi uecchio. La giouentù uuol fare il corſo ſuo.*

72 Vnicuique anteactæ uitæ in morte redditur ratio;
Ogniun ua al mulino col ſuo ſacco. i.
Vnuſquiſque ſuo cum ſacco piſtrinum adit.

P

73 Hæc noſtra parœmia non longè diſtat ab illâ Salluſtij ſententiâ: Hiſtor. 3. Res plus ualent, quàm uerba.
Le parole ſon femmine, e' fatti ſon maſchi. i.
Fœmella uerba ſunt, facta autem maſcula.
Vnde alibi in Italiâ: *Nelle parole la ſperanza, ne gli effetti il poſſeſſo.* Cui ſimillima illã: *Le parole non empiono'l corpo. Le parole ſon paſto da libri.*

74 Homini paruo animo parua ſufficiunt. *A Picciol forno poca legna baſta.* i.
Parum lignorum modico furno ſufficit.

75 Paucæ lacrymæ ingentem adimunt indignationem,
Piccola pioggia fa ceſſar gran uento. i.
Exiguus imber uentos ſedat efferos.
Exemplo ſunt ea, quæ Terentianus Parmeno Phædriæ de amicâ conquerenti, ac minitanti, ſe perpetuo odio eam perſecuturum, inquit:
Hæc uerba mehercule una falſa lacrumula,
Quam oculos terendo miſerè uix ui expreſſerit,
Reſtinguet:

La

76 *la Piu cattiua ruota del carro ſempre cigola*.i.
Semper deterior uehiculi rota perſtrepit.
E.g. in literatorum coronâ,qui minus ſcit, ſemper loqui audias.

Q

77 *Quando Dio uuol gaſtigar' uno, gli toglie il ceruello*. i.
Deus aliquem punire uolens,mentem eripit. Et cum Homotel.
Quando Dio ci uuo' punire,
Del uero ſenno ci fa uſcire.

78 *Quand'egli è nugolo, e' non ha ſenon a piouere.*
Cum cœlum nubilum eſt, imber non longè abeſt.
Effertur.e.g.quando volumus ſignificare, non longiùs abeſſe mortem, cum quis grauiori morbo ægrotat.

79 *Quando la gatta non è in paeſe, i topi ballano*. i.
Mures diſſiliunt, quando felis non adeſt.
Pro declaratione vide; *Chi ha danar da gettar uia, Metta*; *&c.* Simile noſtro eſt illud, quod falſus Amphitruo dixit Alcumenæ apud Plautum.
Vbi ſummus imperator non adeſt ad exercitum,
Citiùs,quod non factò eſt vſus,fit, quàm,quod factò eſt opus.

80 Multis facinoribus patratis, tandem luitur pœna.
Quando la pera è matura, e' biſogna, ch'ella caſchi.
Quando matura ſunt pyra, cadere conuenit.
Eodem pertinet illud Ludouici Areoſti notiſſimum.
Il giuſto Dio, quand i peccati noſtri, &c.
Hæc parœmia recenſetur etiam alibi.

81 Quod alicui cœlitus deſtinatum eſt, alteri non continget.
Quel ch'ha a eſſer de lupi, non ſarà de' cani.i.
Lupis addictum, non erit cibus canum.

R

82 *Rete nuoua uccel uecchio non prende*. i.
Annoſam volucrem rete non capit nouum. s.
Senes nouis amoribus non facilè alliciuntur. Noſtri origo fortaſſe ex eo Petrarchæ uerſiculo.
Ma noua rete uecchio augel non prende.

83 E. c. ſeruo indulgetur non ſerui, ſed domini cauſsâ;
e' ſi Riſpetta'l cane per amor del padrone. i.
Catelli habetur ratio domini gratiâ. Parœmiographus in hanc ſententiam dixit; Canis amatur propter dominum.

84 *e' Rouina la caſa per vendere i calcinacci*. i.
Rudera vendendi gratiâ, eruit domum.
In eum,qui minimum commodum maximo cum ſuo damno, atque incommodo captat. Solet etiam αὐτηματῶς alicubi a plebeculâ efferri; *De gli auanzi di Berta Ciriegia. Disfaceua i muri per vendere i calcinacci*. Eiuſdem

dem generis eſt etiam illud; *Auanzi di Berto: Daua a mangiar le ciriegie per auanzare i noccioli.*

85 Dura ſeruitus animum diuexat;
La ſcarpa troppo ſtretta fa male al piè. i.
Nimis arctum calceamentum exurit pedem.
Huc pertinere cenſeo Præceptum illud; μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον. i. Arctum anulum ne geſtato. Ex Parœmiogr.

86 In maximè auarum, ſordidúmque iactat plebecula;
Scorticherebbe il lendine per auer la pelle. i.
Vel ipſum lendem excoriet, ut pellem auferat.

87 Si unuſquiſque eſſet a culpâ innoxius, tota ciuitas eſſet bene morata, ac proba;
Se ognuno ſpazzaſſe da caſa ſua, tutta la città ſtarebbe netta. i.
Si quiſque verrat ante ſuas ædeis, vrbs tota pura erit.

88 *Sotto placide onde ſono ſcogli pericoloſi*. i.
Sub vndis placidis ſaxa exitialia latent.
Vide inf. *Tra' fiori, e l'erba.*

89 Quando multi idem artificium exercent, vnde omnibus parum lucri prouenit; *gli Stornelli ſon magri, perche uanno in frotta*. i.
Sturni ſunt macri, quia cateruatim volant.

90 Inconſultò ſæpe relinquuntur, quæ deinde fruſtra optantur.
Tal laſcia l'arroſto, che poi brama 'l fumo. i.
Multi dapis relictæ fumum quæritant.

91 *Tal mano ſi bacia, che ſi uorrebbe ueder mozza*. i.
Talem oſcularis, quam uelis truncam manum. ſ.
Multi extrinſecus amantur, qui re uetâ odio habentur.

92 *Tanto caca un bue, quanto cent' vccellini*. i.
Quàm centum auiculæ, tam cacat bos vnicus.
Ludentium parœmia. Tempus vſurpandi eſt, quando a quopiam vnicâ vice deperditur, quod multis acquiſitum erat.

93 Latior eſt ſententia huius, nec traditu facilis. Vſurpatur e. g. quando quis improbus, ut adoleſcenteis ad ludum, cauſsâ ſui emolumenti alliciat, domi habet mulierem non honeſtæ pudicitiæ.
e' Tien la ciuetta per allettare i pettiroſſi. i.
Noctuam alit alliciendi gratiâ erithacos.

94 *Tra' fiori, e l'erba giace il ſerpente*. i.
In herbâ, floribúſque malus coluber latet.
Vide ſupra; *Sotto placide onde*, &c. V træque enim parœmiæ admonent,

Ii ſæpe

ſæpe aliud clauſum in pectore, ac corde, aliud in uultu, ac linguâ promptum haberi. Eodem pertinet Ouid. Pentameter ex 1. Amo. Eleg. 8.

Impia ſub dulci melle uenena latent.

Et alterum illud noſtrum; *Sotto bianca cenere ſtà brace ardente*; q.

Sub albo cinere igniti carbones latent.

Addere quoque poſſes tanquam archetypa;

— latet anguis in herbâ. Virg.

Il ſerpente tra' fiori, e l'erba giace. Petrar.

95 Imprudentis, atque adeò ſtulti eſſe cum potentioribus certare: grauiſſimæ enim luuntur pœnæ.

Triſt' a quel cauallo, che và contr' a lo ſprone. i.

Væ illi equo, qui contra ſtimulum calcitrat.

96 *Triſt' a quella caſa, che ha biſogno di puntelli.*

Væ illis ædibus, quæ fulcrorum indigent.

In familiam e.g. cuius pater eam per ſe gubernare non nouit.

97 Amor patriæ talis eſt, ut uel Sardinia Romæ anteponatur.

Triſt' a quell' vccello, che naſce in cattiua valle. i.

Væ volucri, quæ infœlici in valle naſcitur.

Huc pertinent illa Caſſiodori: Variar. lib. 1. Epiſt. 21. Aues ipſæ per aëra vagantes, proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumoſa feſtinant. Voluptuoſi piſces campos liquidos tranſeuntes, cauernas ſuas ſtudioſâ indagatione perquirunt. &c.

V

98 Vir vnus præ mille fœminis;

Val più una berretta, che cento cuffie. i.

Vnum capitium pluris eſt, quàm ſexcentæ calanticæ.

99 Qui obtrectationem nihili facit, ipſam perimit.

Vn paio d'orecchi ſeccan mille lingue. i.

Duæ aures muteſcere linguas mille faciunt.

100 Iuxta uulgatum axioma; Vno poſito abſurdo, multa ſequuntur.

Vn triſto fondamento rouina un' alta torre. i.

Malum fundamentum altam turrem deijcit.

FLO-

FLORIS
ITALICAE LINGVAE
LIBER SEXTVS.
Italæ Parœmiæ per Græeas explicatæ.

1 INTER cætera vitia, quæ homini a naturâ inſita ſunt, vnum eſt hoc, & meâ quidem ſententiâ longè maximum, vt præſens bonum plerunque non agnoſcat, abſens poſtea lugeat. Hoc valet parœmia illa vulgatiſſima; *L'aſin non conoſce la coda, ſe non, quand e' non l'ha*; Quod apud Græcos multis effertur modis; παθὼν δ' ὁ νήπιος ἔγνω. i. Malo accepto, ſtultus ſapit. Heſiodus. ῥεχθὲν ὁ νήπιος ἔγνω Factum ſtultus cognoſcit. Home. in Iliad. non ſemel. ἁλιεὺς πληγεὶς νόον φέρει Piſcator ictus ſapit. Parœmiogr. Huc pertinent illi verſus Sophoclis in Aiace Flagellifero. — *L'Aſin non conoſce la coda, &c.*

-- οἱ μὲν κακοὶ γνώμασι, τἀγαθὸν
χεροῖν ἔχοντες, οὐκ ἴσασι, πρίν τις ἐκβάλῃ. i.
-- imprudentes homines, bonum
Manibus tenentes, non agnoſcunt, antequam amiſerint.

Quibus quàm ſimillimi ſunt Plautini illi ex Capteiueis;

Tum denique omnes noſtra intelligimus bona,
Cum, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.

2 Si quis a vero aberrare videatur, dicere conſueuimus; *Coſtui s'inganna indigroſſo. Si da di monte Morel nel corpo. Piglia vn grancchio a ſecco. S'inganna a partito.* τῇ πάσῃ ὁδῷ ἀφαμαρτάνεται. i. Totâ errat viâ. Ariſtophanes in Pluto. Toto cœlo errat. Macrob. Satur. lib. 3. Eodem pertinet; *Egli ha fatto vn marrone.* i. A recto longè aberrauit. — *Ingannarſi indigroſſo, &c.*

3 De homine rerum valdè perito, diuturnáq; experientiâ inſtructo, vulgò dicimus; *Egli ha piſciato in piu d'vna neue.* Vnde Brunettus in Epitaphio; *Dhe dimmi, che hai piſciato in ſette neui.* Item; *Ha cotto il culo ne' ceci roſſi.* πολλῶν πανηγυρέων Διὸς βαλάνων ἔφαγεν. i. Multorũ feſtorũ Iouis glandeis comedit. Parœmiogr. πολλὰ περιπλευκώς. Multum nauigauit aquæ. Ariſtopha. εἰς φᾶσιν περιπλευκώς. Ad Phaſin vſque nauigauit. Citatur a Strabone Geographiæ lib. 11. A ſuperioribus non multùm diſtant. *Egli* — *Ha piſciato in piu d'vna neue, &c.*

ha ſcopato più d'un cero. Sa doue il diauol tien la coda. Ha lacciuoli a doui-zia. Quò reſpexit Dantes inf. Cant. 22.

Ond'ei, ch'auea lacciuoli a gran diuizia,
Riſpoſe: malizioſo ſon io troppo, &c.

4 Inter apophthegmata Regum, atque Imperatorum a Plutarcho edita, extat hoc C. Cæſaris, quod, oppidulum in alpibus videns, cogitabundus protulit. μᾶλλον ἐβουλόμην πρῶτος ἐνταῦθα εἶναι, ἢ δεύτερος ἐν ῥώμῃ. i. Mallem hîc eſſe primus, quàm Romæ ſecundus. In quo ſenſu nos, Cæſaris dictũ comprobantes, παροιμιακῶς dicimus; *E' meglio eſſer capo di gatta, che coda di lione. E' meglio eſſer capo di lucertola, che coda di drago.*

E meglio eſſer capo di gatta, &c.

5 Cum ſignificare volumus, fortunam eſſe mutabilem, nec ſemper eoſdem proſperâ facie reſpicere, dicere ſolemus; *Ogni dì non è feſta.* οὐκ αἰεὶ θέρος ἔσσεται. i. Non ſemper erit æſtas. Heſiodus.

Ogni dì nõ è feſta, &c.

6 Si quis ex fœliciſſimis fortunis ad extremam redactus ſit inopiam, ita conqueri ſolet. *Fu già tempo.* ἦμεν Τρῶες. i. Fuimus Troes. Apud Tragicos Græcos frequentiſſima. Vnde deſumpſit Virgil. Aeneid. 2. Et, qui ipſi talem calamitatem exprobrat, iactare conſueuit.

Non è più il tempo, &c.

Non è più'l tempo, che Berta filaua.
πάλαι πότ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. i.
Fuere quondam ſtrenui Mileſij. Ariſtophanes in Pluto.

De vtriſque meminit Politianus Miſcellan. cap. 88.

7 Ex vulgi adagio tali pacto admonemur, quàm maximè eſſe cauendũ, ne iterum ad eumdem lapidem, vt fertur, offendamus. *Doue l'aſin cade vna volta, non vi torna più.* Græci in hanc ſententiam. οὐκ αὖθις ἀλώπηξ, vel, ἅπαξ ἀλώπηξ εἰς πάγην. i. Semel in laqueum vulpes. Suidas.

Doue l'aſin cade vna volta, &c.

8 Quando aliquis culpæ affinis, vt qui e. g. officium neglexit, non ſolùm non ſe purgat, ſed eum, cui defuit, fractæ fidei inſimulare videtur, tunc dicendi tempus eſt. *Il tempo di Ciollabate: Chi ha a dare, addomanda.* οἱ φῶρες προσεγκαλοῦσιν. i. Fures ipſi accuſant. Ariſtides, ἀδικοῦντες προσεγκαλοῦσιν. i. Iniuriam inferentes accuſant. Ex eo Alexidis in mulieres.

Il tempo di Ciollabate.

αὗται δ' ἀδικοῦσαι, καὶ προσεγκαλοῦσ' ἔτι. i.
Et ipſæ iniuriam facientes, etiam accuſant.

Noſtra corrupta eſt; antiqui enim dicebant; *Il tempo di Ciolo Abati.* Antiquus Mythologiſta Fabellâ 16. Alibi in Italiâ inquiunt cum Homœo.

Chi de' dare
Fa comandare.

9 Hinc etiam non minimùm apparet, quantùm omni ex parte reſpondeat Italicus ſermo Græcæ venuſtati. Quemadmodum enim illi conſultò quædam ſubobſcurâ metaphorâ tegebant, ita & nos: vt dictum illud è Nebulis Ariſtophanis in ſtolidum, atque emotæ mentis hominem; ἓξ χόας χωρεῖται. i. Sex congios capit. Nos; *Egli ha venduto i peſci. Non ha punto di ſale in zucca. Mona zucca al vento.* Ex Boccacio.

Ha venduto i peſci, &c.

Quoties

10 Quoties aliquem ſignificare volumus commodiſſimè uiuere, nulliùſque rei indigentiam habere, dictitare ſolemus. *Egli ſta, come gemma in anello. Sta com' un paperotto.* In quam ſententiam Græci. οὔθ᾽ ὕεται, οὔτε ἡλιοῦται. i. Neque compluitur, neque ſole aduritur. Zenodotus. Ἄβρωνος βίος. Abronis vita. Suidas. σῦκον τρώγει. Ficus edit. Caſaubonius in Athenæ. lib. 8. cap. 2. ubi ipſe. De ijs dici ſolitum, qui molliùs, & delicatiùs uiuerent. ἐν πᾶσι λαγῴοις. i. Inter meros lepores. Ariſtopha. in Veſpis; ubi interpres ἐν ἀγαθοῖς πᾶσι, ἐν τρυφῇ. i. Inter omnia bona, inter delicias. De leporis gloriâ Martialis; & vtilitate Plin. lib. 28. c. 19.

Stà come gemma in anello, etc.

11 Si forte me aliquo uitio inſimulet quiſpiam, qui illi maximê ſit obnoxius, tunc dicere poſſum. *La padella dice al paiuolo; Fatti in la, che tu non mi tinga. E' ſi ſtraſcica dietro la catena, e dice pazzo a gli altri. Il cieco dice al luſco.* Quorum ſententiæ reſpondet. ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. i. Alijs mederis, atque ipſe ulceribus ſcates. Plutarchus in Opuſcul. cui Titulus. Quo pacto quis ab inimico iuuari poſſit. Huc ſpectant.

Fur diſplicet Verri homicida Miloni.
Clodius accuſat mœchos, Catilina Cethegum. Ex Iuue. Sat. 2.

πέτων ἐρινὸς αὐτὸς ὢν ἀχρεῖος
ἐς βρῶσιν, ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ. i.

Tu cum ſis groſſus, nihili, & inſipidus, ad comedendum inutilis alios verbis increpas tanquam ignauos, & inſipidos. Caſuabonus apud Athenæ. lib. 3. cap. 4. Alium ſacrilegij arguit is, qui ipſe Deorum donaria habet. Lucia. in Epiſt. ad Alexandrum Abonotichitam. Te ipſum inſpice. Plautus. Quod etiam nos. *Guarda te. Non dir mal dell'arte. Donde ne uenite uoi?* Quibus quàm ſimillimum; ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν. i. Medice, cura teipſum. D. Lucas in Euangel. cap. 4. Infima verò plebecula, *Giulè. Vno, e un due.* Et, ſi tres ſint itidem moribus ſimiles. *Giuleone.*

La padella dice al paiuolo, &c.

12 Petrus Victorius Var. lect. lib. 4. cap. 7. adnotauit, idem valere Græcis; γῇ τε, κὐρανῷ λαλεῖν. i. Terræ, ac cœlo loqui. Quod Plautus; Soli, aut Lunæ ſuas narrare miſerias. Ac nobis; *Predicare a' porri.* De quo ſupra. Adagium Græcum protulit Theognetus Comicus εἰς τοὺς φιλοσόφους γαστριμάργους. i. In philoſophos guloſos. Refert Athenæus lib. 15. Locus Plauti integer talis eſt in principio Prologi Mercatoris.

Non ego item facio, ut alios in comœdijs
Vidi facere amatores, qui aut nocti, aut die,
Aut Soli, aut Lunæ miſerias narrant ſuas.

Predicare a' porri.

13 Quando duo mala ita nobis impendent, ut nullâ ratione utrunque euitari poſſe uideatur, minus eligi ſolet, dicendo; *E' meglio cader dalle fineſtre, che dal tetto; cader da' piè, che dalla vetta; perdere il dito, che la mano; perder la ſella, che il cauallo.* Idem a paſtoribus; *E' meglio perder la pelle, che'l vitello*, vel, *la lana, che la pecora.* Et a mulierculis. *E' meglio perder l'uouo, che la gallina.*

ἑνὶ μὲν συνέχεσθαι κρεῖττον, ἢ δυοῖν κακοῖν. i.
Præſtat uni malo obnoxium eſſe, quàm duobus.

Ariſtopha. in Concionatricibus. Huc pertinet facetiſſimus ille Apologus.

E' meglio cader dalle fineſtre, &c.

Apologus.

gus. Lupus, & vulpes ex prædâ venationis ſibi ceruum diuidebant. Superueniens leo tertiam ſibi partem, ut quadrupedum regi, deberi aſſeuerabat. Lupus contra negabat. Tandem excandeſcens leo, iniectis in lupum vnguibus, totum eius caput pelle nudatum rubicundum reddidit; vnde lupus vix viuus euat. Conuerſus hinc ad vulpem leo; tu verò, quid dicis? Ego, inquit, mi rex, non tertiam modò partem, ſed totum ceruum tuum eſſe, non inficior. Ecquis, ſubdit leo, te ita ſapienter docuit reſpondere? Galerus, ait uulpes, ille ruber, quẽ ſocio meo lupo impoſuiſti.

Roma non ſi fece in vn dì.

14 Significare uolentes. e.g. res explicatu difficileis non bene poſſe breui operâ perfici, dicere conſueuimus. *Roma non ſi fece in un dì.* μὴ ἅμα ἀρχῇ τὸ τέλος καταφαίνεται. i. Non ſtatim finis apparet. Herodo. in Polym. Nec longè diſtat. Nihil eſt ſimul inuentum, & perfectum. Cic. de Claris Orato. Noſtro admodum ſimilia ſunt hæc altera. *Ogni coſa uuol principio. A penna a penna ſi pela l'oca.* Si uis, ſuperioribus adde ex Gilbert. Cognat. Nemo primo quoque die fit doctus: quod a quopiam tali pacto, expreſſum fuit.

Annon & uulgò (quod verum eſt) audio dici?
Primo quoque die nemo magiſter erit.

Scambiar l'Epilogo col proemio.

15 Qui ea, quæ poſtremum locum obtinere debebant, in primo collocat, dicere ſolemus; *Scambiar l'Epilogo col proemio.* ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ τὸ στόμα μετάγειν. i. A caudâ ad os trausferre. Plutar. in 9 Sympoſi.

L'uccellatore è rimaſto, &c.

16 In eum, qui, dum alteri parat inſidias, in ipſas incidit, iactari ſolet. *Lo'ngannatore è rimaſto a'piè dello'ngannato. L'vccellatore è rimaſto preſo alla ragna.* Et Dananz. *Egli è appannato nella ſua ragna.* In Schiſmate, vbi agit de Cromueli facinoribus. *Bello fu, che egli appannò nella ſua ragna.* βαλὼν βέβληται. i. Iciens, ictus eſt. Euſta. Ilia. Λ. vbi etiam ipſius originem tradit. Cui affines. αἱρῶν ᾕρηται. i. Captans, captus eſt. Parœmiogra. ἀπώλετο ὑπὸ τῆς ἄγρας. In venatu perijt. Lucianus in Toxaride. εἰς πάγας ὁ λύκος. In laqueos lupus. Zenodotus.

Stò co' Frati, &c.

17 Quod iocantes dicimus; *Sto co Frati, e zappo l'orto;* ſignificare volentes, nos alicuius quidpiam arbitrio permiſiſſe, nec per nos ſtare, quin, quicquid ipſe velit, ex eius voluntate ſtatuatur, Græco illi reſpondere meâ quidem ſententiâ omnibus probatum iri exiſtimo; σεαυτῷ νουμηνίαν κηρύσσειν. i. Tibi ipſi Kalendas edicito. Apud Heſychium.

Render pã per focaccia, &c.

18 Pro illis, quæ dicimus nos in ſenſu notiſſimo; *Render pan per focaccia. Render tre pan per coppia. Render fraſche per foglie.* Et popinones, heluonéſque. *Render migliaccio per torta.* Græci; ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν. i. vt vertit Terentius. Par pari referre. Parœmiogra. Par pari hoſtimentum dare.. Plau. in Aſina. Et in eodem propoſito, ſiquis e.g. minitetur, ſe nobis iniuriam eſſe facturum, dicimus. *Tu ſarai pagato della medeſima moneta.* αὐτῷ τῷ μέτρῳ. i. Eâdem menſurâ. Heſio. Publius Syrus apertè.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

In

19 In hominem maximè ſordidum, atque auarum uulgò iactatur; *E' non darebbe del profferito. Non darebbe del fuoco col cencio.* ὐδὲ πόροι ῥίζης δρύφελα ποντιάδος. i. Herbæ litoreæ fragmina non dederit. Citatur ab Etymologico. ὐδ᾽ ἅλα δοίη. i. Ne ſalem quidem dederit. Ex Home. Odyſſ. 17. Sal enim vulgò dabatur omnibus hoſpitibus. Vnde Horatius,

-- & parochi, quæ debent, ſigna, ſalémque. Ecloga. 5. li. 1.

Saty. ὐδὲ σκορόδα κεφαλὴν δοίη. i. Nec alij caput dederit. Ariſtoph. in Veſpis. Ne corticem quidem dederit. Paullus Manu. in Adagiorum Appendice.

Non darebbe del fuoco col cencio.

20 Cum ſignificare volumus, pauperes, humilíque loco natos, non poſſe alterum lædere, quemadmodum ſuppetit facultas opulentis, magnatibúsque, dicere conſueuimus. *I poueri hanno le braccia corte.* ἐν ξυνῷ ἰχθύι ἄκανθαι ὐκ ἔνεισιν. i. Vulgari piſci non inſunt ſpinæ. Meminit Plutarchus ex Democrito Sympoſi. lib. 2. De principibus, contrarium denotando, è contrario dicimus. *I principi hanno le braccia lunghe.* Longæ regum manus. Ex Ouidio. Quod prius vſurpârat Herodotus in Vraniâ. δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστὶ, καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. i. Potentia regis ſupra hominem eſt, & manus prælonga.

I poueri hãno le braccia corte.

21 Qui alienis negocijs ſe immiſcent, dicuntur a nobis. *Metter le mani nella paſta d'altri.* ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεις. i. In alieno choro pedem ponere. Plutar. in Sympoſ. & alibi. Idem valet. Falcem in alienam meſſem mittere. Quod extat in Clement. Venerabilis. De Electioni.

Metter le mani, &c.

22 In eum, qui lædere alterum non poſſit, quamquam id ſummopere deſideret, id ſentientes, hæc adagia uſurpare ſolemus. *Il ranocchio non morde, perch'e' non ha denti. Il can rode l'oſſo, perch'e' no'l può inghiottire.* ἀμύλοι γνάθοι. i. Edentulæ maxillæ. Meminit Manutius in Appendice. Superioribus non longè diſtat. *La moſca tira'l calcio, ch'ella può.*

Il ranocchio non morde, etc.

23 Significere uolentes, non protinus ad altiora u. g. Philoſophiæ penetralia eſſe prouolandum, ſed pedetentim, & ordine quodã in Diſciplinis pergendum eſſe, dicere ſolemus. *Pampian ſi ua ben ratto.* χᾶμα, καὶ βᾶμα. i. Schema, & gradus. Dorum parœmia apud Etymolo. auctorem. Eodem pertinent etiam illa. *A ſcaglione a ſcaglione ſi ſale la ſcala. A un' a uno ſi fanno i fuſi.*

Piampian ſi ua bẽ ratto.

24 Videntes, quidpiam præproperè fieri. e. c. audientes, principem agere de legibus ponendis ciuitati, quã nondum ſubegerit, & generatim aliquem tractare de re tanquam perfectâ, quæ adhuc agi incœpta non ſit, dicere ſolemus. *E' vuol vender la pelle dell'orſo, auanti ch'e' lo pigli.* Vel breuiùs quaſi αἰνιγματῶδες. *E' uende la pelle dell orſo.* In hanc ſententiam tria citat prouerbia Euſtathius in Hom. Odyſſ. π. in principio. πρὶν ὀπτῆσαι, τὰ ἄλφιτα. πρὶν τὺς ἰχθῦς ἑλεῖν, σὺ τὴν ἅλμην κυκᾷς. πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις. i. Priuſquam aſsâtis, farinas (ſubintelligitur inſpergis) Antequam piſcis ceperis, muriam miſces [muriam miſcere eſt, quod nos dicimus, *Far la ſalamoia*] Priuſquã iugulatum ſit, excorias. Prædictæ non admodum diſſimilis noſtratium Gallorum parœmia. *E' uende l'uccello in ſu la fraſca.*

Vender la pelle dell'orſo.

Vi-

Trouare vn naſo a ſuo culo.

25 Videns, moleſtum, difficilémque hominem in alium ſe non minus moleſtum, ac difficilem, vel potius in ſe moleſtiorem, difficiliorémque incidiſſe, dicere ſolet vulgus. *Egli ha trouato un naſo a ſuo culo.* uel, *Egli ha trouato un culo a ſuo naſo.* ξυρὸς εἰς ἀκόνην. i. Nouacula in cotem. Ariſtenetus lib. 1. Epiſt. 14. ηὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα. i. Reperit patella operculum. Manu. in Appendice.

Ha fatto faccia di pallottola, &c.

26 In hominem ſceleratum, & quem nullius quantumnis improbi facinoris iam pudet, iactari ſolet. *Egli ha fatto faccia di pallottola. Ha preſo partito della vergogna. S'è gettata la vergogna dietro alle ſpalle.* αἰδὼς ὄλωλεν. i. Pudor perijt. Paræmiogr. Pudori nuncium remiſit. Ex Cicerone. Depudere didicit. Sene. Faciem perfricuit. Plinius in præfatione Hiſto. Natura. de qua parœmiâ vide multa apud P. Victori. Vari. Lectio. lib. 8. capit. 6.

Inuitare vno al ſuo giuoco.

27 Si quis aliquem prouocet ad id, in quo ipſe excellat, vel quo maximè delectetur, tunc illud quadrat. *Tu lo'nuiti al ſuo giuoco.* εἰς πεδίον τὸν ἵππον. i. Equum in planiciem. Lucianus in Captiuo, & Syneſius in Epiſto. λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς. i. Lydum in campum prouocas. Paræmiogra. ex Herodo. Muſas hortaris, vt canant, maria, ut effluāt, auras, ut vigeāt, igneis, vt caleant. Auſoni. in Epiſto. ad Symma. Idem valet. *Inuitare una mula Spagnuola a'calci.*

Ci ſarà la pace di caſa.

28 Significare volentes, omnia fore tranquilla, poſteaquam moroſus, ac difficilis homo ſui uoti compos factus eſt, dicere ſolemus. *Ci ſarà la pace di caſa.* Græci in hanc ſententiam hoc quaſi ænigma vſurpabant. μὴ νεῖτε νυκτὸς ὕειν, ἥ κεν τέκῃ ἀγροτέρα σῦς. i. Non pluet poſt noctem, qua ſus agreſtis pepererit. Plutar. in Commenta. de cauſſis Naturalibus. Secutus ſum priorem Paræmiograghi explicationem, quæ extat Chili. 2. Centu. 4. nume. 48. Repetitur enim, & aliquanto diuerſiùs in Chilid. 4. Centu. 4. nume. 70.

Non uedere vn bufol nella neue, &c.

29 In illum, qui in iudicando maximè cæcutit, & iccirco facilè a uero aberrat, dicere conſueuimus; *E' non vedrebbe vn bufol nella neue. Non vedrebbe vn carbone in vn catin di latte,* τυφλότερος ἀσπάλακος. i Talpâ cæcior. Diogenianus, ac Suidas. τυφλότερος λεβηρίδος Cæcior leberide. Ex Ariſtophane. τυφλότερος Τειρεσίου. Tireſiâ cæcior. Parœmiogra. Et Horatius per eamdem figuram. Hypſeâ cæcior. Noſtro longè ſimillimum illud D. Auguſtini de Ciui. Dei lib. 8. cap. 16. Vel in monteis offenderet.

Pigliar per S. Giouāni.

30 De homine munerum corruptelæ obnoxio dici ſolet. *E' piglierebbe per S. Giouanni.* τὼ χεῖρ' ἐν αἰτωλοῖς. i. Manus in Aetolis, ſubintelligitur, habet, uel quid ſimile. Ariſtopha. in Equitibus.

31 Vt dixit Horatius; Laudibus arguitur uini uinoſus Homerus; quia. s. poëta frequenter laudat uinum, cenſetur uino multùm delectatus. Et generatim unuſquiſque libenter loqui uidetur de illis, quæ animum ſuum uel angunt, uel delectant. Ad hoc propoſitum dicimus nos.

La

La lingua batte doue'l dente duole. Brunettus. *La lingua ua, doue gli duole il dente. Il ſangue corre, ou' è la percoſſa.* Et nonnulli; *La lingua batte doue il dẽte duo le &c.*

Quiui s'ha tutta la mente,
Doue pena, e duol ſi ſente.

ὅπη τὶς ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ' ἔχει. Plutar. in Opuſculo de futili loquacitate. ὅπη τὶς ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει. Amphis Comicus apud Stobæum. i. Vbi quis dolet, ibidem, & manum habet. Vbi quis dolet, illic & mentem habet. λόγος τοῦ τῆς ψυχῆς ἤθεος ἕπεται. i. Oratio animi morem ſequitur. Plato. Huc alluſiſſe uidetur Demoſthe. in 1. Philip. ὁ πληγεὶς ἀεὶ τῆς πληγῆς ἔχεται, κἂν ἑτέρωσε πατάξῃ τις, ἐκεῖσε εἰσιν αἱ χεῖρες. i. Vulneratus ſemper plagam contrectat, &, ſiquis alibi ictus fuerit, illic manus ſunt. Papinianus in l. 38. §. Imperatores. π. Tit. ad legem Iuli. de Adulte. in hoc propoſito dixit. Difficillimum eſt iuſtum dolorem temperare. Vide plura apud Gilb. Cogna. A prædictis non uidetur ſegregandum;

Dou' è l amore,
Quiui è'l cuore.

Cui optimè congruit; ὅπου ὁ θησαυρὸς, ἐκεῖ ἡ καρδία. i. Vbi theſaurus, ibi cor. Ex loco notiſſ. D. Lucæ. Euangelij cap. 12.

32 In quo ſenſu Lacedæmones, ut Philippi ſuperbiam, ferociámque reprimerent, celeberrimum illud iactârunt. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. i. Dionyſius Corinthi; uſurpamus nos. *Altri monti ſon calati al baſſo*; De Græco inter alios meminit Phalereus non ſemel. *Altrimonti ſon calati al baſſo.*

33 Cũ ruſtico, craſsóq; homine ruſticè, craſséq; agendũ; urbana. n. atq; exacta illi non probari, ſic indicamus. *All'huom groſſo, dagli del macco.* πρὸς κάρα κάριζε. i. Cum Care Cariza. Diogenianus. Eodem ſpectat. *La treggea, non è da porci*; & illud Brunetti in Epitaphio; *Il brodo non ſi fa per gli aſinelli.* Quibus, niſi fallor, æquipollet. ὄνος σύρματ' αἱρεῖται μᾶλλον ἢ χρυσόν. i. Aſinus ſtramenta mauult, quàm aurum. Citat Ariſtoteles lib. 10. Moralium ex Heracleto. Quòd ſi tali indigno bonum contigiſſet, dicebant Græci. ὄνος ἐν μύρῳ. i. Aſinus in unguento. Diogenianus. δέδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα. i. Contigit & malis venatio. Zenodotus. Margaritæ ante porcos. Alcia. lib. 4. de Verb. ſignific. Nos. *La treggea a' porci. Le pere cotte ſon cadute in bocca a' porci.* *All'huom groſſo dagli del macco.*

34 De comparatione rerum maximè inæqualium dici ſolet; *Tu agguagli la luna a granchi.* Græci efferunt quàm plurimis rationibus. ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις. i. Aquilam noctuæ comparas. Paræmiogra. αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις. Tibiam tubæ comparas. Ex Diogeniano. τέττιγι τὴν μέλιτταν συγκρίνεις. Cicadæ apem comparas. Lucianus hanc, & ſuperiorem uſurpat in Rhetorum doctore. χελώνην πηγάσῳ συγκρίνεις. Teſtudinem Pegaſo comparas. Paræmiogra. κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλεις. Culicem elephanti confers. Libanius ad Caſilum. καρκίνος δασύποδι συγκρίνεις Cancros lepori comparas. Suidas. ἀθηνᾶ τὰ ἄγαλμα. Mineruæ felem. Zenodotus. ἡρακλῆς, καὶ πίθηκος. Hercules, & ſimia. Parœmiogr. Paulinus ad Auſonium quattuor huius generis colligit duobus uerſibus. *Agguagliar la Luna a' granchi.*

Si confers fulicas cignis, & aëdona parræ;

Caſtaneis corylos æques, viburna cupreſſis.

Aëdon eſt Græca uox, & luſciniam ſignificat. Prædictis non longè abſunt illa. τί λήκυθος, καὶ στρόφιον; Quid lecytho cum Strophio? Suidas. In quam ſententiam nos. *Che ha che fare la Luna co' granchi?* ἄλλα λέγει μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. Alia Menecles, alia porcellus loquitur. Parœmiogr. τίς δὲ κατόπτρῳ, καὶ ξίφους κοινωνία; Quid ſpeculo commercij cum gladio? Idē. Cui ſimillima noſtra; *Che hann' a far le lance con le mannaie?*

Più in ſta Mona Luna.

35 Quādo quis ob aliam cauſſam multatus eſt, quàm ipſe exiſtimet; qui rem nouit, ipſi occinere ſolet. *Più ſu ſta Mona Luna.* οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν. i. Non propter pedis cum lyrâ diſſidium. Plutar. in libello de Inutili verecundiâ.

Dare un colpo alla botte, &c.

36 Si v. g. duo diſceptent, unúſque, & idem ab utroque diſceptationis arbiter electus ſit; hic, ut ad æquilibrium vtroſque redigat, modò unius, modò alterius partibus fauens, dicitur; *Dare un colpo alla botte, e uno al cerchio.* ἴσας ὑμῖν τὰς κεφαλὰς καθιστάναι. i. Æqualia reddere capita in pugnâ. Greg. Nazianz.

Vna coppia, e un paio.

37 A Suidâ in ſuis Collectaneis citatur hoc Adagium; ἓν κηρίον. i. Vnum alueare. Pro quo uſurpamus nos; *Vna coppia, e un paio.* In duos æquè ſimilibus ſceleribus coopertos. q. ſint eiuſdem ſodalitij, atque, ut dixit Comicus, In eodem ludo docti.

Mon' Oneſta da Campi.

38 In eum, qui palàm rem quampiam auerſatur, quam credimus, clam appetere, iactari ſolet. *Mon' Oneſta da Campi.* τὸν ἵππον ὁ σκύθης μυσάττεται. i. Equum Scytha auerſatur. Suidas. Effertur etiam hoc pacto. ἀκκιζόμενος σκύθης τὸν ὄνον. i. Scytha accīſans aſinum. Noſtro non multùm diſtat. *Mona Schifalpoco.*

O fare, o non fare.

39 Siquis iam ſuſceptum negocium frigidè ducat, non explicans, neque relinquens, ipſi inculcare ſolemus. *O fare, o non fare.*

ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. i.

Oportet teſtudinis carneis aut edere, aut non edere. Parœmiog.

Non ſa un acca. &c.

40 In omnium bonarum artium imperitum, ac ſupra modum indoctū, hoc iactare ſolemus. *E' non ſa un acca. Non ſa l'Abbiabbe. Non ſa l' Auemaria. Non sà dir pappa.* μήτε νεῖν, μήτε γράμματα. i. Neque natare, neque literas. ſ. nouit. Vſurpatur a Platone de Legi. tertio, & ab Ariſtide in Apologiâ Quatuor Oratorum.

Son paſſato da San Giouanni.

41 *Son paſſato ancor io da San Giouanni.* Hoc dicto ſignificat populus Florentinus, & minas, & inanem alicuius clamorem ſe omnino contemnere, nihilque curare. πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. i. Complurium thriorum ego ſtrepitum audiui. Ex Ariſtopha. Veſpis. Thria Græcis ſunt folia ficulna, quæ incenſa ſtrepidum edunt formidabilem quidem, ac minacem ijs, qui tunc primùm audirent, ſed alijs inanem, ac contemnendū.

Si

42 Si fortè videatur indoctus doctiſſimum docere velle, vel rerum imperitus experientem uirum admonere, tunc dicimus; *I paperi uoglion menare a ber l'oche.* ὗς τὴν ἀθηνᾶν. i. Sus Mineruam. nempe docet, aut monet. Parœmiogra. Cui non diſſimilia. ὗς ποτ' ἀθηναίαν ἔριν ἤρισε. Sus cum Mineruâ certamen ſuſcepit. In Hodœporis Theocriti. ἀκίττα τὰν σειρῆνα μιμεύμενα. i. Pica Sirenis æmula. Galenus in 2. de Pulſuum differentijs. καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ. Cancer leporem capit. In Adagijs. Quæ reddetemus. *I paperi menano a ber l'oche.*

I paperi voglion menare, &c.

43 Videntes aliquem nullius, vt aiunt, coloris inter peritos, ſapienteíſque de grauioribus uerba facere, nec vltimum ſibi locum vendicare, in eum iactare ſolemus. *Ogni cencio uuole entrare in bucato.* καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. i. Etiam corchorus inter olera. Apud Ariſtopha. interpretem in Veſpis.

Ogni cencio uuol, &c.

44 In tenacem, & qui de ſuis nihil unquam quicquam impendit, dicere conſueuimus. *Largo, com' una pina uerde. Non ſe gli cauerebbe una lente per taglio,* Græci tali quaſi ænigmate idem ſignificabant. ἑστία θύει. i. Lari ſacrificat. Parœmiogra.

Largo com'vna, etc.

45 Axiomata illa Iuriſcoſſ. Extrinſecus actus probat intrinſecum animum. l. Hi, qui ff. de Tutor. & cura. dan. ab his. Et; Factum alicuius ipſum indicat. l. Comprobatio ff. de Probatio. Item ſententia illa Senecæ. lib. 3. de Irâ. Morbum ſigna pronunciant; eodem pertinent, atque hæc noſtra prouerbia. *A' ſegnali ſi conoſcon le balle. All'inſegne ſi conoſcon l'oſterie; La ſpiga alla reſta; I caualli alle ſelle, e gli aſini a' baſti.* Et illud cum Homœoteleuto.

Tal'è 'l fiore,
Qual'è l colore. Item Dantis verſus Purg. Cant. 16.
Ogni erba ſi conoſce per lo ſeme. Quibus illa æquipollent;

ἡ κέρκος τῆς ἀλώπεκος μαρτυρεῖ. i. Cauda de uulpe teſtatur. ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. i. E fructu cognoſcitur arbor. E plumis dignoſcitur auis. Parœmiogra.

A'ſegnali ſi conoſcon le balle, &c.

46 Cum volumus innuere, nihil citra laborem hominibus contingere, nihilq; eſſe in vitâ iucundi, quin acquiſitum ſit ſudore, ac vigilijs, dicere conſueuimus. *Chi vuol de' peſci, biſogna, che s'immolli.* Cui, opinor, congruunt. ὁ πηλὸς, ἢν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται. i. Lutum niſi tundatur, non fit vrceus. Apoſtolius. Qui e nuce nucleum eſſe vult, frangit nucem. Plaut. Et idem ἁπλῶς. Bonum ſine labore nullum. In Mercatore.

Chi uuol de' peſci, &c.

47 In hominem delicatum, qui priſtinam ferociã exuerit, dicere ſolemus, *Se gli è abbaſſata la creſta.* λαγῶ βίον ζῇ, ὁ πρὶν λέων. i. Leo prius, nunc leporem agit. Manutius in Addita. ad Chilia. Prædicto non admodum diſſimile; *Egli ha fatto, come i colombi del Rimbuſſato.* De quo lib. 9.

Abbaſſarſi la creſta, &c.

48 Qui docere aliquem aggreditur rem, cuius ipſe ſit peritiſſimus, dici ſolet; *Inſegnare a' gatti rampicare; alle lepri correre; fare i figliuoli al babbo; beccare a' polli.* ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκειν. Docere piſcem natare. Apoſtolius

Inſegnare a' gatti &c.

Biſantius. δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκειν. Docere Delphinum natare. Ariſtæn. lib. 2. Epiſt. 1. αἰετὸν ἵπτασθαι διδάσκειν. Docere Aquilam volare. Paræmiog.

Cader della padella nella brace. 49 Qui graue malum deuitans, in grauius incidit, dicere ſolet. *Son caduto della padella nella brace.* τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ σκύλλῃ περιέπεσον. i. Euitatâ Charybdi, in Scyllam incidi. καπνὸν φεύγων, εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον. i. Fumum fugiens, in ignem incidi. τέφραν φεύγων, εἰς ἀνθρακιὰν ἔπεσον. Cinerem vitans, in prunas incidi. Omnia apud Paræmiographum. Vtitur *Apologus.* & Lucianus in Menippo. Noſtra paræmia traxit originem ex notiſſimo piſcium apologo; quorũ vnus, cum adhuc viui in ſartagine feruenti oleo coquerentur, fugiamus hinc, fratres, dixit, ne pereamus. Vnde omnes pariter e ſartagine deſilientes, ceciderunt in ardenteis prunas. Maiori igitur damno affecti, conſilium initum, ſed fruſtra damnârunt.

Vna Caccagna. 50 De loco, vbi affatim omnia ſuppetere ſignificamus; *Vna Caccagna.* ἀμαλθείας κέρας. i. Copiæ cornu. Lucian. de Merce. ſerui. Suidas, & alij.

51 Quando longè impar cum ſuperiore certamen init, vel quiſpiam negocium faceſsit longè præſtantiori, dicimus. *I granchi voglion morder le balene.* *I granchi vogliõ morder le balene.* σφὴξ βομβεῖ ἐπὶ τέττιγος ἐναντίον. i. Veſpa cicadæ obſtrepens. Theocritus in Hodœporis. πρὸς λέοντα δορκάς. Caprea contra leonem. Apud Diogenianum, & Suidam. ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα. Hinnulus leonem. i. prouocat. Lucianus de Captatore Teſta. Pygmæi, vel, Thiodamas cum Hercule. Ammianus lib. 22.

Far come il gallo, etc. 52 Si quis aliud dicat, aliud faciat; probè ſcilicet loquatur, improbè verò operetur, dicere ſolemus; *E' fa, come il gallo: Canta bene, e razzola male.* Et vulgus, *Predica la caſtità, e tiene il culo in chiaſſo.* χρυσολόγος. i. Blandus verbis, re non item. Meminit Iulius Capitolinus in vitâ Pertinacis. γραφὴ τε, καὶ λευκαῖος ὁ ταυτόν. i. Non idem ſunt ſcriptura, & Leucæus. Paræmiograph. Curium ſimulat, & Bacchanalia viuit. Ex Iuuen. Saty. 2. Benè conſulit, ſed malè facit. Ioan. Vlpius.

Tornarſene con le trombe nel ſacco. 53 Quando aliquis, vt dixit Terent. re infectâ redijt, omni ſcilicet ſpe quæſitæ, optatæq; rei fruſtratus, dici ſolitum eſt. *E' tornato con le trombe*, vel, *con le pive nel ſacco; con le man piene di vento. S'è perduta la liſciatura.* λύκος ἔχανεν. i. Lupus hiat. Vſurpatur ab Ariſtophane in Lyſiſtratâ, & ab Eubulo Comico non ſemel.

Lãciare vn ago, &c. 54 In eum, qui exiguum confert officium, vt multum beneficiorum conſequatur, vulgò dictitant. *E' lancia vn' ago, per auere vn pal di ferro.* τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας, λογίζεται δώδεκα. i. Tribus minis inſumptis, duodecim imputat. Ariſtophan. in Pluto. Idem valet illud piſcatorum. *Butta ſardelle per prender luoci.*

A Tempo di careſtia pã veccioſo. 55 Significantes, boni eſſe conſulenda, quæ contingunt, vbi meliorum copia non ſuppetit, dicere conſueuimus. *A tempo di careſtia pan veccioſo.* εἰ μὴ πάρῃ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ. i. Si non adſunt carnes, taricho con-

tentos eſſe oportet. Diogenianus. ὅπερ τοῖς σίτω ἀπόροις οἱ ὄροβοι. i. Quod in frumenti inopiâ eruum. ἀγαθὴ καὶ μᾶζα μετ' ἄρτον. i. Bona etiam offa poſt panem. Refert,& explicat Zenodotus. Nec longiùs abeſt; ἅπαντα βρωτὰ πολιορκουμένοις. i. Omnia eſculenta obſeſſis. Notat Parœmiog.

56 Admonentes,omittendum non eſſe lucrum præſens ſpe commodorũ, quæ nondum prompta eſſe appareant; ſpes videlicet, vt dixit Comicus, non eſſe precio emendas, dicere ſolemus. *E' meglio pincione in mano, che tordo in fraſca*. De quo meminit etiam Brunettus. *E meglio penna in mano,che vccello in aria; vn tientieni,che dieci piglia piglia; oggi vn Carlino, che domane vn Fiorino; vn preſente,che due futuri.* Et noſtræ mulieres. *E' meglio oggi vn vouo, che domane vna gallina* (iuxta vulgatum illud, quod eliciunt Iurecoſ. ex principio l.Cum hi. π. de Tranſactio. Ad præſens oua cras pullis ſunt meliora) τὴν παρεοῦσαν ἄμελγε· τί τὸν φεύγοντα διώκεις; i. Præſentem mulge; quid fugientem inſequeris? Ex Theocriti Cyclope.

Meglio pincione in mano, &c.

57 In eum,qui præpoſterè ſordidus eſt,parciſſimus ſcilicet in rebus minimis,in magnis verò negligens,hoc vulgò dictitat. *E' la guarda nel lucignolo,e non nell'olio.* μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνων, ἀμετρὶ δὲ μᾶζαν ἔδων. i. Ad menſuram aquam bibens,citra menſuram offam comedit. Parœmiog.ex Zenodoto.

Guardarla nel lucignolo, &c.

58 *Ogni vouo guazza.* ſiue; *E' non c'è vouo, che non guazzi*. Hac parœmiâ ſignificamus, nullum eſſe mortalem, qui non alicui vitio obnoxius ſit. ἔργον ἐστὶν εὑρεῖν ἰχθὺν ἄκανθαν μὴ ἔχοντα. i. Difficile eſt inuenire piſcem, ſpinam non habentem. Vnde vulgò. Non eſt piſcis ſine ſpinâ. Archytas apud Aelianum lib.10. Et ex Clearcho apud Athen.

Ogni vouo guazza.

Nihil vnquam eſt hominum,carpere quod nequeas.

ἀνθρώπων ἄμεμπτος ἐπὶ χθονὶ γίγνεται οὐδείς. i.

Nullus hominum ſuper terra a culpâ eſt immunis. Theognis.

Idem ſibi voluit Crates,cum dixit. Vt in omni malo Punico granum aliquod putre eſt, ita nemo reperitur vndequaque purus a vitio.
Idem a Propertio lib.2.

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Ab Horatio quoque Saty.1. Eclo.3.

Nam vitijs nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur: —

Noſtræ inſuper quandoque ſubnectit vulgus; *E quel,che non guazza, è fradicio*; quo denotare vult, eum, qui minimis non vrgetur, omni ſcelerum genere coopertum eſſe. Huc etiam ſpectare videntur illa. *Non c'è boccon del netto. Ogni liquore ha la ſua feccia. Ogni farina ha cruſca.* Quibus optimè reſpondent hi duo Menand. verſiculi.

Nõ c'è boccon del netto, &c.

εὕροις δὲ οὐδὲν τῶν ἁπάντων, Δημέα,
ἀγαθὸν, ἐν ᾧ τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν. i.
Inuenias nullum ex omnibus, Demea,
Bonum, in quo non inſit aliquod malum. in Frag.

In hoc etiam propoſito ſpeciatim de familijs inquiunt:

Ogni caſa ha il ſuo ceſſo,e'l ſuo acquaio. i.
Suam domus omnis latrinam,& aquariolum habet.

Eum,

59 Eum, cui fortunæ largè ſuppetunt, minutas impenſas tutò poſſe facere, ita ſignificamus. *Chi ha de' ceppi, può far delle ſheggie. Chi ha del panno, può menar la coda.* ὁ πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἀν λαχάνοις. i. Cui multum eſt piperis, etiam oleribus immiſcet. Apoſtolius. Illi verò contraria eſt ſententia. *Chi ha poco panno, porti la veſte corta.*

Chi ha de' ceppi, &c.

60 De immenſâ amoris vi ſcriptores quaſi certatim ſententias congeſſerunt. Ego huc tantùm transferam eas, quas cenſebo facere ad declarationem illius noſtri prouerbij: *Chi ha l'amor nel petto, ha lo ſprone a' fianchi.* Quicquid agit amans, properat omnia. Agoraſtocles Plautinus in Pœnulo. Et Charinus in Mercatore, poſt alia

Chi ha l'amor nel petto, &c.

— o Cupido (inquit) quantus es?
Nam tu quemuis confidentem facilè tuis factis facis.

Mens amore occupata, ſui iuris non eſt. D. Bernardus. μουσικὴν ἔρως διδάσκει. i. Amor docet Muſicam. Quod dictum perpendit, atque enodat Plutarchus in Sympoſiacis lib. 1. Proble. 5. Ad hoc ex Luiſini ſententiâ Parergo. lib. 2. cap. 21. reſpexit Propertius Eleg. 1. lib. 2.

Quæritis, vnde mihi toties ſcribantur Amores,
Vnde nouus veniat mollis in ora liber.
Non hæc Calliope, non hæc mihi cantat Apollo;
Ingenium nobis ipſa puella facit.

Extat aliud prouerbium nobis, quaſi ex prædicto deductum. *Amante non ſia, chi coraggioſo non è*: de quo alibi. Hæc omnia pulcherrimè expreſſit Boccacivs in perſonâ Cimonis Decamer. Fab. 41. Videturque Dantes innuere voluiſſe Purg. Cant. 17.

Quinci comprender puoi, ch'eſſer conuiene
Amor ſementa in voi d'ogni uirtute, &c.

61 De homine tardo, hebetique ingenio, qui reconditarum Diſciplinarum capax non ſit, dicere ſolemus. *A un cieco mal può moſtrarſi 'l cammino.* Cuius ſententiæ vim exprimere videtur illud Plutarchi. οὐδὲ λεκάνη δελφῖνα χωρεῖ. i. Delphinum patina non capit. In Vitâ Luculli.

A un cieco mal può, &c.

62 Quod cecinit ſimpliciter Homerus de patriæ amore; οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος γίγνεται. Nihil eſt cuiquam ſuâ patriâ dulcius. In adagium deinde, ſi Parœmiographo credimus, deductum fuit. A nobis utique in talem ſententiam παροιμιωδῶς effertur. *Ogni golpe port' amore alla ſua tana. Ogni formica port' amore al ſuo buco.* Locus Homeri ſic vulgò vertitur. Sua cuique patria iucundiſſima. Cui reſpondet illud Latini. Dulcis amor patriæ.

Ogni golpe porta amore, &c.

63 Audientes, aliquem ſeipſum laudare, quaſi per ænigma dicimus. *Egli ha cattiui uicini.* οἴκοθεν ὁ μάρτυς. i. Domeſticus teſtis. αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ. Ipſe ſemet canit; Et Suidas vnico verbo αὐτοβοᾶ. Ex Parœmiog. Non auderem aſſeueranter dicere, noſtrum originem traxiſſe a Prouerbio illo Sapientis cap. 27. ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα. ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη. i. Laudet te uicinus, & non os tuum, alienus, & non labia tua. Aliquis Iureconſ. ita inferret. Vicinus te laudare debet. Si igitur laudis auidus

Ha cattiui vicini.

auidus malignum,improbúmque nactus fuerit uicinum? Oportebit, ipſum per ſe eius munere fungi. Sed alius contra,hæc appellâtit emendicata ſuffragia.

64 In hominem,quod laboris eſt in negocio,recuſantem,appetentem uerò,quod inde prouenit emolumenti, dicere ſolemus. *E' norrebbe l'uomo mondo,e ſuum il ſale.*

σῦκα φίλ' ὄρνιθες ἔασι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν. i.

Quæ uolucres optant ficus, plantare recuſant. Euſtathius In Odyſſ. Ω. Vbi ſic; ἀργίαν ἀθετικὴν σκώπτει. Adagium ſic uulgò efferunt. Ficus auibus gratæ. Cum quo,ut opinor,optimè congruit illud. *Vn po' di roba fatta.* Apud Martialem non ſemel reperitur; Rem factam habere. Cuius ſententia non longè diſtat a noſtro. Vide Parœmiogra.

Vorrebbe l'uomo mondo, &c.

65 *Il buon dì ſi conoſce da mattina.* De qua ēt ſup.p.241. Hac parœmiâ ſignificamus,in pueris elucere indolem futuri euentus; uel in diſcipulo ſtatim a principio, quoad profecturus ſit. αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα, ἃ μέλλει κάρπιμ' ἔσεσθαι. i. Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ. Parœmiog.

Il buon dì ſi conoſce, &c.

66 Siquis in explicando negocio ſe præclariûs expectatione geſſerit, dicere conſueuimus. *E' riuſciuo meglio a pane, che a farina.* ὁ ἐν Σάμῳ κομήτης. i. Samius comatus. Extat in Plutar. Collecta.

Riuſcir meglio a pane, &c.

67 In eum, qui ſibi ipſi malum quærere uidetur, *Egli ſtuzzica il formicaio. Cerca il male come i medici.* ὀκτώπουν ἀναγείρει. i. Octipedem excitat. Cratinus in Trattis apud Suidam. κινεῖ τὴν καμαρίνην. Mouet Camarinam. Lucianus de Apophrade. ἀνάγυρον κινεῖ. i. Anagyrum commouet. Ariſtopha. in Lyſiſtratâ. Prædictis non admodum diſſimile. *E' cerca Maria per Rauenna.*

Stuzzicare il formicaio, &c.

68 Sicui,unum ex aliquo percontanti,aliud reſpondeatur,ipſe,ut obijciat reſpondenti, eum extra rem locutum eſſe,ad id confugere ſotet. *Albaneſe Meſſere.* ἄμας ἀπῄτουν. i. Falces poſtulabam. Plutarc. in Commentario περὶ ἀδολεσχίας.

Albaneſe Meſſere.

69 A ſuperiori non longè diuerſum hoc, quo utimur quando aliquis diſſimulans, ad interrogata non reſpondet, ſed multùm a propoſito digreditur. *Buone legne; furon tagliate di Maggio.* Extat etiam in Epitaphio Brunetti. Græci pluribus modis. ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυα ἀποκρίνεις. i. Ego tibi de allijs loquor, tu reſpondes de cepis. Parœmio. οὐδὲν πρὸς ἔπος. i. Nihil ad verſum. Lucia. in Philopſeu. οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. i. Nihil ad Bacchum. Parœmiogra.ex Zenodoto. τί πρὸς τὸν Ἑρμῆν; i. Quid ad Mercurium? Idem. τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. Meos corymbos necto. Idem. Ex Peſcetti ſententiâ eodem pertinet; *A propoſito un chiodo da carro.* Sed in Etruriâ nunquam audiui.

Buone legne, &c.

70 In eum, qui, propoſitis melioribus, deteriora eligit, dicere ſolemus. *E' laſcia il pan di grano per lo pan di miglio.* ὄνος βαδίζει εἰς ἄχυρα τραγημάτων.

Laſcia il pã di grano, &c.

θων. i. Aſinus vadit ad paleas bellariorum. Caſuab. in Athe. lib. 2. cap. 12.

Il pozzo di San Patrizio, &c.

71 Quando Græci perpetuam, & nunquam deficientem alicuius rei copiam volebant ſignificare, parœmiam hanc uſurpabant. τὸ λύχνιον ἐν πρυτανείῳ. i. Lucerna in Prytaneo. Pro qua nos; *Il Pozzo di San Patrizio. La botte di San Galgano. Il Calderon d' Altopaſcio.* Idem ibidem lib. 15. c. 19. Nec longius abeſt; ξενοκράτους τυρίον. i. Xenocratis caſeolus. Stobæus. Pro quo nonnulli; *Il cacio di Fra Stefano.* De cibo, qui diu durat priuſquam abſumatur.

Non ſi può attaccargli ferri.

72 De illo, qui ſua negocia tam fideliter gerit, ut nemo queat, vel audeat calumniari, dicere ſolemus. *E' non ſegli può attaccar ferri addoſſo. Non ſe gli può appiccar ſonagli.* εἰκῆ τῷ ἡρακλεῖ. i. Fruſtra Herculi; ſubintelligitur, calumniam ſtruxeris, uel quid ſimile. Parœmiogr.

Ha il granchio nella ſcarſella.

73 De tenace, atque ad largiendum pigro dicimus. *Egli ha'l granchio nella ſcarſella.* In quam ſententiam Theocritus; ὑπὸ κόλπῳ χεῖρας ἔχει. i. In ſinu manum habet. In Charitibus.

Nidio fatto, gazza morta.

74 Ex Parœmiographi ſententiâ ita dicentis. οἱ κρῆτες τὴν θυσίαν. i. Cretenſes ſacrum; ſubaudi, faciunt, aut ſimile quidpiam: quod nobis uidetur quadraturum, ubi quis non fruitur his, quę parauit; ex huius, inquam, ſententiâ Græca hæc parœmia illi noſtræ omnino reſpondet. *Nidio fatto, gazza morta.*

Pare vſcito della torre, &c.

75 In homines uultu miſerando, pallidos nempe, ac macilentos. *Paiono uſciti della torre fame.* τοῖς ἐκ πύλου ληφθεῖσιν ἐοίκασι. i. Similes uidentur captiuis ex Pylo. Ariſtopha. in Nebu. Porrò noſtrum uidetur eſſe exortum ex caſu Comitis Hugolini, de quo Dantes Infer. cant. 33. Certè carcer, quò cum filijs detruſus fuit, ut ipſemet ibidem narrat, ex eo appellatus eſt; *La torre della fame.* Prædicto conſima. *Paion la dieta. Par, ch'e' viuino a lucertole.*

La ſapienza di Salamone, &c.

76 De ſtulto, qui ſapiens haberi contendat, Ironicè ſolemus dicere. *La ſapienza di Salomone. Salomone gli laſciò gli zoccoli. Il ſauio del popolo.* ἄνθρωπος θαλῆς. i. Homo Thales. Ariſtoph. in Auibus. Tertius Cato. Iuue. Sapientum octauus. Hora.

Non ſi fece mai bucato di notte, &c.

77 Quod ſimpliciter ſcripſit ad Demonicum Iſocrates, μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἔλπιζε λήσειν. i. Si quid unquam turpe admiſeris, ne ſperato fore clam; dicitur a noſtris mulieribus παροιμιακῶς, *Non ſi fece mai bucato di notte, che non ſi aſciugaſſe di giorno.* Huius igitur eſt eadem ſententia, atque illius, quo vtitur D. Lucas Euang. cap. 12. & alibi, οὐδὲν συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται. i. ut vulgò vertitur, Nihil opertum, quod non reueletur.

Bel predicare il digiuno, &c.

78 Iuxta illud; Facilè omnes, cum ualemus, recta conſilia ægrotis damus; profertur hoc a nobis; *Bel predicare il digiuno a corpo pieno.* Quò ſpectare

ſe uidetur Hercules apud Euripidem cum Theſeo loquens; αὐγ' ἐκτὸς ὤν-γε συμφορᾶς, μ' ἐνυθετεῖς. i. Tu quidem extra mala poſitus, me admones. Dicitur etiam in ſimili ſententiâ præcipuè a Gallis Ciſalpinis. *A chi non duol, bene ſcortica. A chi non peſa, ben porta.*

79 In eum, qui neſcire fingit, quod optimè callet. *E' fa'l goffo alla feſta. Fa'l goffo per non pagar gabella. Fa lo Gnorri. Fa'l Serfedocco.* & Bru- *Fa il goffo* nettus; *E' fa del Baccello.* Quibus non longè diſtat. *Chi lo pigliaſſe per alla feſta,* *lepre, aurebbe tre quarti di golpe.* ὁ κρῆς τὴν θάλασσαν, uel τὸν πόντον. i. Cre- *&c.* tenſis mare; ſubaudi, neſcit, vel quid ſimile: Strabo, & Ariſtides in Pericle. ἑρμῆς ἀμύητος. i. Mercurius profanus; Mercurius non initiatus. Ex Parœmiographo in Adag. ἑρμῆς ἀμύθητος. i. Mercurius infans; quæ lectio doctioribus non probatur. Apertiùs explicat prædictam ſententiam illud Menandri.

ἀγροῖκος εἶ προσποιῇ, πονηρὸς ὤν. i.
Ruſticum eſſe te ſimulas, cum ſis malus. In fragm.

80 Maximam cujuſque incœpti difficultatem in aggrediẽdo ſitam eſſe, ita *Non è più* prouerbialiter enunciamus; *Non è piu duro paſſo, che quel del'a ſoglia. duro paſſo,* *Il piu dificile è mettere il piè nella ſtaffa.* ἀρχὴ ἥμισυ παντός. i. Principium di- *&c.* midium totius. Pet. Vict. Var. lecti. lib. 33. cap. 9. Horatius quoque, ut notiſſimum eſt, cecinit; Dimidium facti, qui cœpit, habet. Quod etiam Ariſtoteles in primo Moralium ad Nicomachum euidẽtiùs effert. πλεῖον, ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς ἡ ἀρχή. i. Principium totius plus, quàm dimidium. M. Varro libro primo de re Ruſticâ cap. 2. innuit, hoc a Latinorum uulgo iactari ſolitum, quod noſtro quàm maximè congruit. Porta itineri longiſſima eſt. Addo tritiſſimum Iuriſconſultorum axioma. Cuiuſque rei potiſſima pars eſt principium. l. p. ff. de Origi. Iuriſ. Non longè ſuperioribus diſſimile, quod alicubi. *Il piu dificile a ſcorticare è'l capo, e la coda.*

81 In ſpuriũ, incertóq; patre natũ Florentiæ hæc dicta, uel potius dicteria quaſi αἰνιγματώδες uulgò iactãtur. *Egli è uſcito della caſa grande. E' undici E' uſcito* *once. E' di cento albumi.* Et obſcuriùs, quod tamen idem eſt cum proxi- *della caſa* mè præcedenti; *Egli è, come i peſciedUom di Badia.* οὐδὲ πατρὸς ὄνομα εἰπεῖν *grãde, etc.* ἔχει. i. Patris nomen dicere non poteſt. Syneſius in Epiſto. aduerſus Andronicum. τῆς μητέρος, ὡς αἴξ καλεῖται. i. Matris, ut capra dicitur. Parœmiogra:

82 Quoties præter expectationem aduenit ille, de quo fit mentio, dicere ſolemus. *Coſa ragionata ua per uia.* εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης. i. Etiamſi lu- *Coſa ragio* pi meminiſſes; ſubaudi, interueniſſet. Apud Zenodotum. Lupus *nata uà per* eſt in fabulâ. Terentius ex illo Plauti; Eccum tibi lupum in ſermone. *uia.* Alibi in Italiâ;

Chi ha'l lupo in bocca.
E' ha'n ſu la coppa.

83 Eum, qui cum magno ſuo incommodo conatur alterum lædere, di- *Cauar due* cere ſolemus, *Cauar due occhi a ſe, per cauarn'uno al compagno.* ἀμόργειν ἀκον- *occhi a ſe,* *&c.*

τίζειν. i. Aratro iaculari. Diogenianus.

84 Vt huius parœmiæ pleni ùs percipiatur elegantia, ſciendum eſt, homines procerâ ſtaturâ, grandeis; breui autem, paruos a nobis appellari. Quod igitur Græci, ex Parœmiographi ſententiâ, in prælongum iactabant. ἄνις ὁ μακρὸς. Amens longus: obſcurè quidem, ſed tamen elegantiſſimè dicitur a nobis. *Le caſe grandi dal mezzo in ſu non s'abitano.* Eodẽ pertinent illa in hoc a propoſito a nonnullis vſurpata. *Gli arbori grandi fanno piu ombra, che frutto.*

Le caſe grā di dal mezzo in ſu, &c.

Le ſpezierie migliori
Si tengon ne ſacchi minori.

Ex prædicto Græcorum ortum eſt, ut cenſeo, illud uulgatiſſimum. Homo longus rarò ſapiens.

85 Hac celeberrimâ parœmiâ præcipere ſolemus, neminem ſua conſilia prodere debere, quando ſibi aliqua ratione damnum exoriri poſſit. *Non biſogna moſtrar l'arme al nemico.* ὁ μηνυτέον κύσιν ὀςέα. i. Non monſtranda ſunt canibus oſſa. Dx Epigramma. Anthologiâ lib. 7.

Non biſogna moſtra re, &c.

86 De vehementer indocto, & imperito, dicere ſolemus; *Non sà, dou' è s'abbia il capo a tre dita.* ὅτι τὰ τρία Στησιχόρου γινώσκει. i. Ne tria quidem Steſichori nouit. In Adagijs.

Non sà dou' è s'habbia il capo, &c.

87 De illis, qui e. g. in Rebuspublicis non palàm iniurias perſequuntur, ſed eum, quem odio habent, ſuffragio lædunt, dicere ſolemus, *E' s'aiutan con le faue.* ψήφῳ δάκνουσιν. i. Calculo mordent. Ariſtophan. ἐν Ἀχαρνεῦσι. Quod autem diu fabas (ut hoc etiam pro noſtri declaratione obiter dicam) pro calculis in ferendis ſuffragijs Græci adhiberent, patet ex illo Pithagoræ. κυάμων ἀπέχεσθε. i. A fabis abſtineto: iuxta Plutarchi interpretationem in libro de liberis educandis. Notatur etiam a Suidâ, & ab auctore Etymologi. in uoce διαρρυηκτικῶ. Et ab Heſychio in διάρρυκτος.

Aiutarſi cō le faue, etc.

88 De re, quæ ſatis abſoluta, ac perfecta uideatur, dici ſolet. *Ella può ſtare a martello.* ὁ χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμάζεται. i. Aurũ igni probatum. In Adagijs.

Può ſtare a martello.

89 Negās, ſe vitio illi, quo de agitur, affinem eſſe, ſic inquit. *Io non ſon taglia to a coteſta miſura. Non ſon di tal fatta. Non ſono ſu coteſta data.* οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων. i. Non ſum ex iſtis Heroibus. Citat Zenodotus ex Menandri Ephebis.

Nō è taglia to a coteſta miſu. etc.

90 Non quemuis hominem eſſe aptum ad cognoſcenda uitia, quæ u. g. in aliquo poëmate commiſſa ſint, indicat hoc adagium. *Ogni bue non sà di lettera.* Eodem pertinet.

Forſe, che ogni huom, che legge, non s'intende. Petrar.
Non quiuis uidet immodulata poëmata iudex. Hora.
παῦροι τ' ἀληθέα κιγχάνουσιν. i. Pauci uera intelligunt. Heſiodus.

Ogni bue non sà di lettera.

91 Pro eo quod nos dicimus; *Laſciare il proprio per l'appellatiuo*; dixit Sallu-

Laſcia il proprio, &c.

Salluſtius. Certa præmia pro incertâ ſpe relinquere. Vnde apud Græcos prouerbiale præceptum.

ἀφεὶς τὰ φανερὰ, μὴ δίωκε τ' ἀφανῆ. i.

Omiſſis certis, ne incerta ſequaris. In Menan. Fragm.

Quod aliqui decantant.

Non ſi laſci il ben, ch'è certo,
Con ſperanza d'vn'incerto. Et Heſiodus.

νήπιος, ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν, ἀνέτοιμα διώκει. i.

Stultus eſt, qui, paratis relictis, imparata perſequitur.

Hoc uoluit nos docere fabella canis; qui, umbrâ carnis, quam geſtabat, illectus, cibum duplicem ſibi parare quærens, vtroque priuatus fuit. Narrat Philelphus in Epiſtolis breuioribus. *Fabella.*

92. De homine improbo, & qui fas, nefasque confundit, dicere ſolemus. *E' fa d'ogni erba faſcio. Fa d'ogni lana un peſo*, & interdum additur; *e della bigia quattro*. Miſcet ſacra profanis. Ex Horatio. Quò etiam ſpectare videtur illud Luciani in Dialogo Promethei, & Mercurij. *τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν ἀναμιγνύεις.* i. Cœlum terræ miſcet. Et, quod T. Liuius; Mare cœlo miſcet. Nec abhorret ab hac ſententiâ, ſi rectè conijcio, illud ex Athenæi Dipnoſophi. lib. 2. cap. 25. *ὐδ' ἂν ἐγκεφάλον γ' ἔδων λίποι.* i. Hic uel cerebra ſine fine comederit. Non me latet, *Far d'ogni erba faſcio*, a nonnullis accipi in eâdem ſententiâ; atque illa ſimpliciter dicta; *Eſſere un ciarpo*. *Acciarpare*. i. Simul bona cum malis commiſcere; Improba a probis non diſtinguere. Et Peſcettius reddidit. Ex quolibet flore coronam nectere. *Far d'ogni lana un peſo, &c.*

93. Si forte e.g. diſputando incidimus in aliquem, qui ſit adeò impudens, vel ſtolidus, ut falſiſſima pro veris, & veriſſima pro falſis afferat, in eum iactare ſolemus. *E' negherebbe il paiuolo in capo*. Huc ſpectat uerſus ille Horatianus. *Negherebbe il paiuolo in capo.*

Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri. Epiſt. 1. lib. 2.

In quo propoſito Græci. *χίων ὐκ ἔςι λευκή.* i. Nix alba non eſt. Parœmiogra. In eamdem ſententiam dicunt alicubi. *Direbbe, che'l biſcotto non haueſſe croſta.*

94. Siquis de locis agat longo interuallo inter ſe diſſitis non aliter, ac ſi parùm, aut nihil inter ea intereſſet, tunc noſtræ mulieres inquiunt. *Chiama, e riſpondi. Va ua, e tieni.* *χωρὶς τὰ μερρᾶς καὶ σιλωὰν ῥεύματα.* i. Seiuncta ſunt Merthæ, & Siloan fluenta. Parœmiogra. *Chiama, e riſpõdi, &c.*

95. Videntes ſimul uerſari duo, vel plureis moribus omnino ſimileis, dicere ſolemus. *Dio fa gli huomini, e s'appaiano.* Cui, ſi rectè ſentio, reſpondent Græca illa. *αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.* i. Semper ſimilem ducit Deus ad ſimilem. Home. Odyſſ. P. *ὅμοιον ὁμοίῳ κατὰ θεῖον ἀεὶ προσπελάζει.* i. Simile ſimili diuinitus ſemper aggregatur. Ariſtæne. lib. 1. Epiſto. 10. *αἰεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἵζανει.* i. Semper graculus aſſidet graculo. Diogenianus. *ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει.* i. Simile ſimili ſemper adhæret. Agathon in Platonis Conuiuio. Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior. *Dio fa gli huomini, &c.*

Dire il pan pane, &c.

96 Hoc utitur, ſignificare uolens, aliquem apertè loqui, nec ullâ uerborum circuitione uti. *Dice il pan pane. E' chiama la gatta gatta, e non micia.* τὰ σῦκα σῦκα λέγει· τὴν σκάφην σκάφην ὀνομάζει. i. Ficus ficus dicit: Scapham ſcapham appellat. Prius eſt in libello Phalerei, ubi agitur de modo ſcribendæ epiſtolæ; Vtraque uerò ſimul ſunt apud Lucianum in libro de lege Hiſtoriæ.

Cauar della rapa ſangue.

97 De homine pertinaci, ac ceruicoſo; ſi quis quærat, an ſperemus, aliquid tandem ab eo perfectum iri, quod in præſentiâ facere recuſet, reſpondere ſolemus. *Si cauerebbe prima della rapa ſangue.* ἐξ ἐκείνου πῦρ ῥᾷον ἄν τις ἐκτρίψειεν. i. Ex illo facilius aliquis ignẽ excuderet. Hyſtaſpes. apud Xenophontem. Notat Pet. Victo. in Comm. Demetrij. Quid propriè ſit nobis, *Cauar della rapa ſangue*, explicatur infr. lib. 7.

Chi ha mãgiato i peſci, &c.

98 Quando uulgus ſignificare vult, aliquem pœnas luiturum pro ſcelere, quod patrauerit, dicere ſolet. *Se tu hai mangiato i peſci, tu cacherai le liſche. Se tu hai mangiato le candele, tu cacherai gli ſtoppini.* In quam ſententiam, ſi rectè conijcio, vſurpatum fuit a Græcis, teſte Suidâ; ἀποτίσεις γίγαρτα, ἃ κατέφαγες. i. Reddes acinos, quos comediſti.

Saperne quant' un cauallo.

99 Quod Græcis eſt; ἐλέφαντος διαφέρει οὐδέν. i. Nihil ab Elephante differt. In hominem ineruditum; a nobis per ſimilem figuram exprimitur. *E' ne ſa, quant' un cauallo.* Ex Diogeniano.

E' nato ue ſtito, &c.

100 De eo, cui res omnes perpetuo quodam fortunæ fauore ex animi ſententiâ cedunt, dicere conſueuimus. *E' nato ueſtito.* Quo etiam vtitur Brunettus in Epitaphio. *E' nato in grembo a Gioue.* ἀεὶ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. i. Semper fœliciter cadunt Iouis taxilli. Parœmiographus. αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσατο. i. Capram cœleſtem orientem conſpexit. In Plutarchi Collectaneis.

Il Lupo nõ caca agnelli, &c.

101 Quando ſignificare uolumus, ſapientem præceptorem diſcipulum ſapientem reddere, bonúmque patrem efficere bonum filium, dicimus.

Buon grano fa buon pane. i.

Bono ex frumento panis efficitur bonus. In quam ſententiam citatur ab Accurſio in l. Quòd ſi nolit §. qui mancipia. π. de Ædili. edicto. Bona arbor, bonos fructus facit. E contrario autem iſta vulgò iactantur. *Il lupo non caca agnelli. Il pruno non fa melarancie. Ogni pianta ſerba della ſua radice. La ſtiappa ſomiglia il legno. I cagnuoli ſomigliano la cagna.* & ſimilia; pro quibus Græci. κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. i. Mali corui malum ouum. Parœmiographus. ἐκ σκίλλης ῥόδον οὐ φύεται. i. Roſa non naſcitur è ſquillâ. Theognis. οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται ... i. Troia non producit Thracem. Galli. ἐξ ἐχίδνης ἔχιδνα γίγνεται. i. Ex viperâ naſcitur vipera. Ecdorus apud Stobæum Sermone de Ignobilitate.

ἐκ τοῦ κακοῦ μὲν ἡ φύσις τίκτει κακόν. i.

Natura quidem producit ex malo malum. Idem.

Et apertiùs Euripides.

οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. i.

Nu-

Nunquam ex malo patre bonus filius. Eodem pertinet.

ἐκ δούλης οὐ φύεται τέκνον ἐλευθέριον. i.

Ex ancillâ non naſcitur filius ingenuus. Theognis.

102 Homo excelſo animo uel minis, uel fortunæ procellis non commouetur. Adagialiter; *Non teme grattaticci*.

ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους. i.

Incus maxima non metuit ſtrepitus. In Græcorum Collecta.

Non teme grattaticci.

103 In eum, qui in aliquo negocio aſtutè dormire ſimulat, Florentinus populus. *E' fa la gatta di Maſino. Fa la gatta morta.* λαγὼς καθεύδων. i. Lepus dormiens. Parœmio. Conniuet. Prædictis non longè abeſt. *E' fa orecchi di mercatante.* De eo, qui optimè audiens, audire diſſimulat.

Fa la gatta di Maſino.

104 Quando aliquod negocium eſſe facile expeditu, & id celerrimè fieri poſſe uidetur, dicere conſueuimus. *Queſt'è vn ginoco di poche tauole.* ἀφύα ἐς πῦρ. i. Aphya ad ignem. Parœmiographus. Eſt autem Aphya piſcis adeò tener, ut igni admotus ſtatim decoquatur. Ab huius ſententiâ non multùm diſtare uidetur illud Auguſti. Celeriùs, quàm aſparagi coquuntur. Apud Tranquillum.

E' un ginoco di poche tauole.

105 Si homini fatale exitium immineat, nihil prodeſſe rationem, aut conſilium. *Quando e' s'ha a rompere il collo, ſi truoua la ſcala al buio.* ὀλέθρου οὐδεὶς λόγος. i. Exitij nulla ratio. Plutar. in Eumenis.

Quando s'ha a rõpere il collo, &c.

106 Illi, qui ſibi malum ſuis artibus parare uidetur. *Tu tiri a' tuoi colombi. Ti tagli legne addoſſo. Fai, come il porco: Sopr' alla pelle.* ἐπὶ σαυτῷ τὴν σελήνην καθέλκεις. i. In tuum ipſius malum Lunam deducis. εἰς οὐρανὸν πτύεις. In cœlum expuis. Parœmiogra. Tuo iumento tibi malum arceſſis. Ex Plauti Amphitryone. Prædictis ſimile; *Tu ti aguzzi il palo ſul ginocchio.*

Trarre a' ſuo' colombi, &c.

107 *Ogni bel giuoco rincreſce.* Et cum Homoteleuto.

Ogni bel giuoco
Vuol durar poco. i.

Cũcta ſui copiâ ſatietatem afferunt. Ex eo; Etiam mel ſui copiâ ſatietatem affert. His parœmijs ſignificamus, omneis res, niſi cum mediocritate adhibeantur, tœdium, nauſeámque afferre. Vnde illud Græcorum; παντὸς χρήματός ἐστι κόρος. Omnis rei ſatietas eſt. Quod ĕt Iſocrates ad Domenicum. ἁπάντων πλησμονή. i. Omnium ſatietas. Et Moſchus. καὶ εὐφροσύνης κόρος ἐστί. Vel lætitię ſatietas eſt. In hanc ſententiã antiquus Mytholog. *Non è niuna coſa ſi bella, che ella non rincreſca altrui quando che ſia.*

Ogni bel giuoco rincreſce.

108 Eodem mihi ſpectare uidetur Ariſtophanicum illud e Veſpis, quod in Prouerbium ceſſit. ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. i. ut Cicero uertit. Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat; ac noſtrum hoc uulgatiſſimum.

Chi fa l'altrui meſtiere,
Fa la zuppa nel paniere.

Chi fa l'altrui meſtiere, &c.

Vtrique

Vtrique enim tali dicto admonere conamur, ut unuſquiſque uerſetur in illis rebus, quarum eſt peritus, ac nullùs in alterius ſegetem, quod aiunt, falcem mittat. Sed Greci hoc apertè faciunt; nos uerò per metaphoram fortaſſe non contemnẽdam, certè ſignificãtiſſimam. Huc etiam pertinet. *Chi non ſa far l'arte, ſerri la bottega.*

109 Hæc adagia;

ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. i.

Viri nota ex oratione cognoſcitur. In Græc. Collect.

οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτος ὁ λόγος. ideſt. Qualis mos, talis oratio. In 2. Oratione contra Gorgiã Pla. Vnde Seneca; Qualis uir, talis oratio. Et illud uulgatum; Vt quiſque eſt, ita loquitur. Hæc, inquam, adagia apud ueteres ſignificabant, cuius notæ foret homo, atque naturæ, ex oratione, qua uteretur, intelligi. Nos in hanc ſententiam.

La botte da del uin ch'ella ha, &c.

La botte da
Del vin, ch'ell'ha. Item.
Il tino da
Del moſto, ch'egli ha. Quò etiam ſpectat;
Quale è'l fiore,
Tale è l odore. Et ἁπλῶς. *Del ſacco non puo uſcir, ſe non quel, che v'è.* Vide Pet. Victo. varia. lect. lib. 9. cap. 6. οἰνοπίδης ὁποία ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐστίν, τοιοῦτον ἔφασκεν εἶναι καὶ τὸν λόγον. i. Oenopides talem dicebat ſermonem eſſe hominis, qualis eius natura eſſet. Recenſet Maxi. Mona.

Apophthegma.

Vien l'aſin di montagna, &c.

110 Quotieſcunque aduenis indulgeri uidemus, fame laborantibus indigenis, illud uſurpari ſolet.

Vien l'aſin di montagna,
E caccia 'l caual di ſtalla. Eodem pertinet illud Pulcij; *Come diſſe lo ſpinoſo: Chi non ci può ſtar, ſerpe, ſe ne vada*: ex fabulâ notiſſimâ. ἔπηλυς τὸν ἔνοικον. i. Hoſpes indigenam; ſubintelligendum; ἐξέβαλεν. i. eiecit. Parœmiograph. Alibi in Italiâ dicunt.
Viene aſin di monte,
E caccia caual di corte.

Picchia un altr'uſcio.

111 Qui aliquid ſine fine petit: uel, Qui identidem ab eodem mutuum poſtulat, hoc adagio ablegari ſolet. *Picchia un'altro uſcio.* ἄλλην δρῦν βαλάνιζε. i. Aliam quercum excute. Euſtath. in Odyſſ. M.

Ognũ n'ha il ſuo ramicello.

113 *Ogn'un n'ha il ſuo ramicello.* μανία γ' οὐ πᾶσιν ὁμοία. i. Inſania non omnibus eadem. Senſus eſt, nullum eſſe mortalem, qui non aliquâ in re deſipiat; quamquam alius alio morbo laboret; hic auaritiæ, ille libidinis; hic ambitionis, ille inuidiæ. Quod copioſè demonſtrat Stoicus Damaſippus in Horatij Satyris. Hęc apud Parœmiogra.

Quando 'l pẽtolin bolle, &c.

114 Significare volentes, itâ percitum non eſſe prouocandum, illud vſurpate ſolemus. *Quando 'l pentolin bolle, non lo ſtuzzicare.* πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν. i. Ignem gladio ne fodito. Pytha. Symbo. Vide ſup. p. 212. *Quando fuma il naſo all'orſo, &c.*

115 De homine inepto,ſtolidóque. *Il maggiore intronato del mondo*. τοῖς ἱπποκράτους υἱέσιν εἴκει. i. Similis eſt filijs Hippocratis. Ariſtoph.in Nebulis. Eupolis. Filios Hippocratis ſtultitiæ nomine rident Comici ob immoderatum calorem; inquit Paræmiogra.

116 *Non ſi può far di vn prumo un melarancio*. Vtimut, ſignificantes e. g. tardis mentibus,ut dixit Cicero in Tuſculanis;uirtutem non facilè committi; nempe ingenium hebes ad capeſſendas diſciplinas omnino ineptū eſſe. In ſimili ſenſo videtur adhiberi poſſe illud Demochatis apud Atheņum lib. 5. ἐκ θύμβρας οὐδεὶς ἂν δύναιτο κατασκευάσαι λόγχην. i. Ex thymbrâ nemo queat conficere lanceam.

Far d'un pruno un melarācio.

117 Nihil eſſe inchoandum,niſi prius omnia parata fuerint, quę ad id perficiendum ſunt neceſſaria,uulgatiſſimo iſto uerbo admonemur; *Non entrare in mar ſenza biſcotto.* ἄνευ ξύλου μὴ βάδιζε. i. Abſque baculo ne ingreditor. Paræmiogr. εἰς ὄρος μὴ ἀνάλιπος. i. Ne incalceatus in monteis. Theocri. ἐν νομεῦσι.

Entrare in mar ſenza biſcotto.

118 Significare volentes, iuxta vulgatum Iurecoſſ.axioma ex l.Iubemus, §.Oeconomus,C.de Sacroſan.Eccle.agenteis,& conſentienteis pari pœnâ puniri,dicere ſolemus; *Tanto ne và,a chi ruba,quanto a chi tiene il ſacco. Tanto ne và, a chi ruba, quanto a chi tien le mani*, ut dicebant antiquiores, uel,ut noſtrâ tempeſtate; *quanto a chi tien mano*. ἀμφότεροι κλῶπες, καὶ ὁ δεξάμενος, καὶ ὁ κλέψας. i. Vtrique fures,& qui recepit,& qui furatus eſt. Phocyli. Eodem ſpectat illud Iſocrat. τῆς αὐτῆς εἰσι ζημίας ἄξιοι οἱ συγκρύπτοντες τοῖς ἐξαμαρτάνουσιν. i. Eiuſdem pœnæ affines ſunt peccantes, & occultantes. Extat Emblema Alciati, quo indicatur, parem eſſe delinquentis, & ſuaſoris culpam.

Tanto ne ua, a chi ruba, &c.

Præconem, lituo perflantem claſſica, uictrix
  Captiuum in tetro carcere turma tenet.
Queis ille excuſat, quòd nec ſit ſtrenuus armis,
  Vllius aut ſæuo læſerit enſe latus.
Huic illi; quin ipſe magis, timidiſſime, peccas,
  Qui clangore alios æris in arma cies.

119 Quod Gręco uerſiculo generatim monetur aulicus,uel ſeruus;
εὔτακτον εἶναι δ' ἀλλότρια δειπνοῦντα δεῖ. i.
Bene compoſitum eſſe aliena comedentem oportet. Stobę. in 1.Sermo. Quódque Plautinus Senex in Milite Glorio. pro pręcepto ſeruo tradidit: --- hominem ſeruum ſuos
Domitos habere oportet oculos,& manus,
Orationémque: Illi noſtro, quamquam ſpeciale ſit, non multùm abſimilia eſſe videntur.
Oue tu vſi,le manette,
E le brache ſtrette. Quod aliqui,nullâ pudoris ratione habitâ, ſic apertiùs;
Oue tu hai a vſare,
Non vi . . . e non vi rubare.

Oue tu vſi le manette &c.

Oue

Flaccus quoque cecinit in eodem propoſito;
Non ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve,
Intra marmoreum venerandi limen amici.

Tutto'l ceruello non è in vna teſta.

120 *Tutto'l ceruello non è in vna teſta*. Quod ἁπλῶς. *Vn ſolo non può ſapere ogni coſa*. οὐ πέφυκεν αὐτὸς πάντ' ἐπίςαδ' ἀνὴρ. i. Idem homo non poteſt omnia ſcire. Eurip. in Rheſo. οὐ πάντες πρὸς πάντα πεφύκαμεν. i. Non omnes ad omnia naturâ idonei ſumus. Theon Sophi.

Ogni luccio la nõ è fuoco.

121 Præcipere volentes, nullius rei ferendum eſſe iudicium e ſimplici facie, ſed ante iudicandum multa eſſe perpendenda, ne ſpecie decipiamur, dicere conſueuimus; *Ciò, che luce, non è oro. Ogni lucciola non è fuoco.* Quò non ineptè cenſeo transferri poſſe illud Ariſtot. Metaphy. lib. 4. οὐ πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθές. i. Non omne, quod apparet, verum eſt.

Chi ha compagnia, etc.

122 Apud Græcos celeberrimum eſt adagium; ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. i. Frater viro adſit. De ſocio fido, ac beneuolo. Cui aliquâ ex parte reſpondet noſtrum illud;

Chi ha compagnia,
Ha ſignoria.

Nec longiùs abeſt; *Anche il diritto ha biſogno d'aiuto.*

Peſcar pel Proconſolo.

123 Si quis videatur inanem operam ſumere, dicitur Florentiæ, *Tu peſchi pel Proconſolo*. πρὸς κώρυκον γυμνάζῃ. i. Cum coryco luctaris. Parœmiogr. Nihil agis. Operam, & retiam perdis. Plau. in Ruden. Græci prouerbij meminit etiam Alcia. Præterm. lib. 1. In hoc propoſito alibi in Italiâ; *Tu fai la panata al Diauolo.*

E' de' Reali di Francia.

124 ἐξ Ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος. i. Ab Eteobutadis ducit genus. De ijs, qui antiquâ nobilitate ſunt oriundi. A Buto quodam, qui Athenis ſacerdotes inſtituit, cuius poſteri deinde magiſtratus creabant. Venuſtius erit, ſi per ironiam iactetur in hominem obſcurum; vel, In oſtentatorem nobilitatis, & imaginum. Hæc ferè ad verbum Parœmiogr. Nos in hanc ſententiam. *Egli è della coſtola d'Adamo. E de Reali di Francia*. Poſteriore vtitur etiam Boccac. Fabu. 58.

Pagare il boia, che ti fruſti.

125 Si quis ſibi malorum per ſe, ſciens, vel ignorans, auctor fuerit, in eum competit plebeiũ illud; *Egli ha pagato il boia, che lo fruſti*. Ex Theognide in ſimillimã ſententiam; αὐτῷ πέπας κεχάλκευκε. i. Sibi ipſi vincula cudit. Et, quod vulgò iactatur, referente Leoſthene Coluan. ex Parœmiog. Flagellum ſibi parauit, quo vapularet.

Il prun non fa melarance.

126 Quoties ſignificamus, ex impuro, ſiue ſtulto patre naſci non poſſe filium purum, ſeu ſapientem, ad illud confugi ſolet; *Il prun non fa melarance*. Et plebecula; *Il lupo nõ caca agnelli*. ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος οὐκ ὤρουσε. i. Ex tardigradis aſinis non emerſit equus. Parœmiogr.

Si

127 Si alicuius rei malè reſpondeat proportio, e. g. ſi digreſſio longior ſit principali themate, vulgò dicere ſolemus; *Egli è piu la giunta, che la derrata.* μεῖζον τὸ ἐπίσαγμα τοῦ θυλάκου. i. Maior eſt thylaco acceſſoria ſarcinula. ἐπίσαγμα eſt velut oneris adfertura. Ex Lucia. in Encomio Demoſth. τὸ ἐπεισόδιον πολλαπλάσιον τοῦ κεφαλαίου. i. Acceſſoriũ longè maius ipſo principali. D. Baſil. in li. de Spiritu Sãcto. De hoc adagio nõs alibi, nec ſemel.

Piu la giũta, che la derrata.

128 Qui totum cupit, totũ perdit. C. quando, & qui. pars debe. &c. lib. to. aliquã ex parte ſimile eſt huic noſtro:

Chi tutto vuole,
Di rabbia muore.

Illa apertiùs congruunt. *Chi tutto vuole, tutto perde. Chi tutto vuole, nulla non ha. Chi troppo abbracciar vuole, nulla ſtrigne.* Græci in ſimilem ſententiam. δυοῖν ἐπιθυμήσας, οὐδετέρου ἔτυχεν. i. Duo concupiſcens, neutrum aſſequitur. Meminit Paræmiogr. in Adag. Duos inſequens lepores: ἡ κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων, καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν. i. Camelus, deſiderans cornua, etiam aureis perdidit. Ex apologo Camelorũ, qui, cornua a Ioue petẽtes, ob ſtultã poſtulationẽ auribus priuati fuerunt. Apoſtolius.

Chi tutto vuole, &c.

129 Euſtathius antiquitatum ſeruantiſsimus huius paræmiæ in 9. Odyſſ. mentionem facit, quæ multam lucem cuipiam ex noſtris affert, ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα φύεται πάντα τοῖς εὐδαιμονοῦσιν. i. Citra ſementem, ac citra arationem fœlicibus omnia oriuntur. Nos autem,

Chi ha auer bene,
Dormendo gli viene.

αὐτομάτως ὁ θεὸς ἀνίησι τἀγαθά. i.
Vltro Deus ſubijcit bona. Cratinus in Plutis apud Stobæ.
Quoi homini Dei ſunt propitij, lucrum ei profectò obijciunt. Plaut.

Chi ha a auer bene, &c.

130 *Chi è di mala natura,*
Fino alla foſſa dura.

ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ' ὀρθόν. i. Lignum tortum haud vnquam rectum. Galenus lib. 4. de Pulſuum differentiâ. Quin etiam malæ mentis, peruerſiq; animi homo a nobis appellatur, *Legno torto*, vel, *Mala bietta.* Eiuſdem ſententiæ ſunt; πόρδαλις οὐκ ἀποτίθεται τὸ κατάστικτον, οὐδ' αἰθίοψ τὸ μέλαν. i. Pardus pellis maculas non deponit, nec Aethiops fuſcedinem. Nazianz. in Steliteuticis. οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν. i. Nunquã efficies, vt rectè ingrediantur cancri. Ariſtoph. Huc pertinent illa, licèt generaliùs prolata.

Chi è di mala natura, &c.

In van tor ſi procura,
Quel, che viẽn da natura. Et:
Quello, ch'è per natura,
Fino alla foſſa dura. Item

La natura puo piu, che l'arte. Artem ſuperat natura.
Naturam expellas furcâ, tamen vſque recurrit. Horat.
ἡ φύσις πάντα νικᾷ. i. Natura vincit omnia. Heliodo. in Aethiopi.
Natura rerum humana arte non vincitur. Leoſth. Coluan.
Idem pulcrè videtur ſignificâſſe Aeſopus fabellâ de Paſtore, ac Lupo; cu-

Apologus.

ius Epitome talis eſt. Paſtor lupi catulum inter canes nutriuit. Hic grandior factus, cum ipſis lupum, oueis rapientem, perſequebatur. Sed, lupum aſſecutus, prædæ fiebat particeps. Si verò lupus, prædâ relictâ, fugiſſet, cum canibus comedebat. Et Gabrias;

ἀνὴρ γαλῆν γυναῖκα πρὸς δόμους ἄγει.
παρῆν δ' ἡ Κύπρις εἰς ἑορτὴν τοῦ γάμου.
νύμφη δὲ μῦν βλέψασα, συντόμῳ τάχει
δίωκε τοῦτον μὴ τρέπουσα τὴν φύσιν. i.
Vir felem domum vxorem duxit.
Ad nuptiarum ſolennitatem affuit Venus.
Sponſa verò, viſo mure, ſummâ celeritate
Eum perſecuta eſt, non mutatâ naturâ.

Com'un pulcin nella ſtoppa.

131 *E come vn pulcin nella ſtoppa.* Hæret tanquam mus in pice. Cum quis pendet ambiguus, incertúsque, quo ſe explicet. Gul. Gentius in Sylloge parœmia. e Iuris Interpreti. μῦς ἐν πίσσῃ. Affert Euſtath. in P. Hom. Odyſſ.

Queſt'è ql, che fa Milano.

132 *Queſto è quel, che fa Milano.* Hactenus facere poſſum. i. Hoc patiuntur meæ facultates. l. 50. π. de Pac. & l. 37. π. de Nego. geſt. Huc pertinet illud Sophoclis in Electr; σμικρὰ μὲν τάδ' ἀλλ' ὅμως, ἃ ἔχω. i.

Sunt parua ſanè hæc; quæ tamen poſſim dare.

Chi vn ne caſtiga, cento ne minaccia.

133 *Chi vn ne caſtiga, cento ne minaccia.* δικαιοτέρους ποιεῖ, καὶ ἰατρικὴ γίνεται πονηρίας ἡ δίκη. i. Ipſa pœna iuſtiores reddit, & improbitatis eſt medicina. Caſus dementis correctio fit ſapientis. Gloſſ. in Titu. Authent. de Manda. Princi. Colla. 2. Sed planiùs noſtri ſententiam repræſentat. Pœna vnius multorum eſt metus. Inſtitu. de Excepti. §. Hodie autem, in fi. l. 1. in princip. C. ad l. Iuliam repet. Etenim, vt inquit Liuius lib. 8. Primæ Decad. Multa mala ſequuntur ex impunitate. Dicimus etiam cum Homoteleuto;

Chi puniſce i malfattori,
Fa, che gli altri ſon migliori.

Più appunto, che l'arroſto.

134 Siquis in ipſo temporis articulo aduenit, dicere ſolemus. *Più appunto, che l'arroſto.* αἲξ εἰς τὴν ἑορτήν. i. Capra ad feſtum. Parœmiogra.

La lingua non ha oſſo, &c.

135 Nihil eſt hac parœmiâ celebrius, qua exhortamur, vt linguæ temperemus.

La lingua non ha oſſo,
E ſi fa rompere il doſſo.
ἡ γλῶσσα πολλοὺς εἰς ὄλεθρον ἤγαγεν. i.
Pleroſque lingua funditus peſſundedit.
ἡ γλῶσσα πολλῶν ἐστιν αἰτία κακῶν. i.
Pleriſque lingua dat malis originem. Vtræque in Græc. Collec.
γλώσσῃ ματαίᾳ ζημία προσγίνεται. i.
Lingua ſtulta in pœnam incidit. Aeſchy. in Prometheo.

Noſtra a nonnullis per Parecheſin (quam figuram appellamus *Biſticcio*, uel *Biſticcico*, vt alibi dictum eſt) breuiùs, ac fortaſſe venuſtiùs hoc pacto.

Per

Per la lingua ſi langue. Lingua pars peſſima. Ex Iuuen. Saty. 9. Huc pertinet P. Fauſti diſtichum.

Quid melius linguâ? linguâ quid peius eâdem?
Triſtia cum dulci toxica melle gerit.

Pertinent etiam huc ea, quæ de Aeſopo circa linguarum conuiuia refert Maximus Planudes in eius vitâ: cum quibus optimè congruunt illa Euſtathij in Odyſſeâ. Γ. δίστομον γὰρ οἷόν τι ξίφος, ἡ γλῶσσα. δύναμιν καὶ αὐτὴ τῶν ἐναντίων ἔχουσα, τοῦ τε κακύνειν δηλαδή: καὶ τοῦ ἐπωφελεῖν. i. Lingua enim eſt veluti gladius anceps, cum vim contrariorum habeat, detrahendi ſcilicet, ac iuuandi. Copulemus igitur præceptionis gratiâ duos illos Catonis uerſiculos, ac mente teneamus.

Virtutem primam eſſe puto compeſcere linguam;
Nan nulli tacuiſſe nocet, nocet eſſe locutum.

Adde ea Plutarchi in Opuſculo de Tuendâ bonâ valetudine: ὁ Σιμωνίδης ἔλεγε μηδέποτε αὐτῷ μεταμελῆσαι σιγήσαντι, φθεγξαμένῳ δὲ πολλάκις. i. Dixit Simonides, nunquam ſe pœnituiſſe, quòd tacuiſſet, quòd locutus eſſet, ſæpius; Et Mureti ſententiam. *Apophthegma.*

O lingua, lingua, vt, particula cum ſis parua,
Magna, ſi frænum abſit, efficis mala.

136 Cum ſæpius eueniſſe viſum fuerit, ut, ex humili fortunâ ad res maximè ſecundus elati, inſolentiùs ſe geſſerint, quàm, qui orti ſunt fortunati; hinc factum eſt adagium;

Al mal villano
Non gli dar bacchetta in mano; *Al mal villano, &c.*

In quam ſententiam Græci;

μή ποτε δουλεύσασα γυνὴ δέσποινα γένοιτο. i.
Quæ ſemel ancilla, nunquam hera. Palladas in 1. Antholog.

Eiuſdem farinæ ſunt;

Al villano
La zappa in mano. Et de ruſticorum pertinaciâ.
Chi prega'l villano,
S'affatica in vano. Item de inhumanitate.
Quandò'l villano è'n ſul fico,
Non conoſce parente, nè amico. Et,
Dio mi guardi da villan rifatto,
E da cittadin disfatto.

137 Non ſolùm profani ſcriptores vno ore dictitant, maximam eſſe prudentiæ partem, vbicunque verſeris, ad morem loci ſe accommodare, polypúmque piſcem, quoad fieri poteſt, imitari; ſed a ſacris etiam auctoribus videtur quodāmodo comprobatū. Hoc dico ex duobus illis verſibus,

Cum fueris Romæ, Romano viuito more;
Si fueris alibi, viuito ſicut ibi.

Nos etiam iſtud præcipimus his dictis;

Ouunque andrai,
Fa, che vedrai. Vel;
Ouunque andrai,

Fa, che truoui, laſcia, che ſai.

Paeſe, che vai, &c. Et ſimpliciter; *Paeſe, che vai, vſa che truoui.*

Græci quoque idem monebant breuiſſimè, ac uenuſtiſſimè. νόμος, καὶ χώρα. i. Lex, & regio. Parœmiogra.

ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον θελέθειν, καὶ χώρᾳ ἕπεσθαι. i.

Alibi alius ſis, ac regionem ſequere.

ξένος ὤν, ἀκολούθει τοῖς ἐπιχωρίοις νόμοις. i.

Peregrinus, moribus illius loci pareto. In Collect.

Hoc etiam apertè docet Euſtathi. in Odyſſ. Θ. enarrans illos verſus, vbi Alcinous Pheacum ſtudia recenſet.

138 In re non omnino ſimili non longè ſimilibus quoad uerba utimur adagijs; ſed quæ tamen ferè penitus idem habeant ſenſum: προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. i. Ouium nulla vtilitas, ſi paſtor abſit. Græci igitur hoc ſignificabant, nil rectè fieri a miniſtris, quando abeſt dominus. Quod nos;

Quando la gatta non è in paeſe, &c.

Chi ha danar da gettar uia,

Metta l'opere, e non vistia.

Nec longiùs diſtare videtur. *Quando la gatta non è in paeſe, i topi ballano.* Parœmiographus certè ad vtraque hæc ſignificanda planiſſimè transfert.

139 Quando aliquis è lautiore conditione ad abiectiorem ſtatum deuênit quadrat hoc.

Ser Griſante, &c.

Ser Griſante,

Di maeſtro lauorante.

ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους. i. Ab equis ad aſinos. Procopius Sophiſta. Bubulcus antea, nunc caprarius. Ex uerſu Theocri. Edyll. 1.

βώτας μὲν ἐλέγευ, νῦν δ' αἰπόλῳ ἀνδρὶ ἔοικας. i.

Nunc es caprarum ductor, paulo ante bubulcus.

De toga ad pallium. Tertullia. in lib. de Pallio. Idem ualent.

Di Meſſere

Tornar Sere.

Tornar di Papa Veſcouo; Di Badeſſa Conuerſa.

140 Si v. g. filius improbus malos improbi patris imitetur mores, in vtrumque dici ſolet. *Egli ha, da chi imparare.* ἐκ τῶν γειτόνων ἔχει τὸ παράδειγμα. i. A vicinis exemplum habet. Parœmiogra.

Ha da chi imparare.

141 De ſummo viro, qui paruula contemnens, ad maxima aſpirat; *Non uccella a piſpole.* οὐ θηρᾶται τὰς μυίας. i. Non captat muſcas. Ex illâ parœmiâ; ἀετὸς οὐ θηρᾶται τὰς μυίας. Aquila non captat muſcas. Extat in Adagijs.

Non uccella a piſpole.

142 *Odi l'altra parte, e credi poco.* Vel breuius.

Odi l'altra parte, e poi giudica. i.

Auditâ utrâque parte, deinde iudica. Et cum Homœoteleuto;

Chi vuol ben giudicare,

Le parti de' aſcoltare.

quò proculdubio reſpexit Petrarcha illis verſibus;

Il

Il mio auuerſario con agre rampogne
Comincia: O donna, intendi l'altra parte.

Eodem pertinet illud παροιμιῶδες dictum. *A vdire una campana, e non l'altra, mal ſi può giudicare.*

a Vdire vna campana, &c.

μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. i.

Iudicium non ante feras, quàm audiueris ambos. Eſt ἡσιόδειον, ſiue, vt videtur credere Muretus. Vari.lecti.lib.7.cap.18. ψευδησιόδειον. cui ſimilis ſententia eſt apud Ciceronem in Lucullo. Citatur a Platone in Demodoco. Huc etiam ſpectat illud Euripidis in Heraclidis.

τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ διαγνοίη λόγον,
πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῶς; i.
Quiſnam de cauſſâ iudicaret, aut ſententiam ferret,
Priuſquam utriuſque ſermonem euidenter audierit?

Idem ſignificauit Alexãder Macedo muto illo apophthegmate. Quãdo enim alteram ex partibus audiebat, alteram autem ſibi manu premere ſolitus erat. Vide quàmplurima ad hoc propoſitum ſcitu, ac notatu digna apud Stobæum in Sermone 44. Addo duos uerſiculos ex Medeâ Senecæ;

Apophthegma.

Qui ſtatuit aliquid, parte inauditâ alterâ,
Aequum licèt ſtatuerit, haud æquus eſt.

143 Cum generatim ſignificare uolumus, neminem inueniri, qui cunctis omnino ſatisfaciat, ſimpliciter dicimus; *Non ſi puo piacere a ognuno.* Cum quo congruit illud ex Theognide in principio: οὐδ' ὁ Ζεὺς πάντας ἁνδάνει. i. Ne Iupiter quidem omnibus placet. Quando autem ſpeciatim agimus e. g. de ſcriptoribus, qui ſua opera in publicum emittunt, hanc parœmiam uſurpamus.

Chi fa la caſa in piazza,
O la fa alta, o la fa baſſa.

Chi fa la caſa i piazza, &c.

Mihi igitur non erit nouum, neque mirũ, ſi nugas has meas quàmplurimi non probabũt; & multa a quibuſdam ſeuerioribus adunco, ut dixit Flac-
144 cus, naſo ſuſpendẽtur.† Quibus apophthegma illud Donatelli ſculptoris illuſtriſſimi memoratum uelim. *To' del legno, e fa tu*: in prouerbium enim ceſſit, ualétque. Si noſtra non probas, dimitte, & fac tu: Vnde non longiùs uidetur abeſſe illud Græcorum; ἐγὼ νεοθεὺς, αὐτὸς αἰπόλει. i. Momtor capras age. Meminit Ariſtides in Oratione De inepto reſponſo. Sæpius αἰνιγματῶδες effertur. *Come diſſe Donatello.*

Apophthegma.

145 De homine pannoſo, uel ferè nudo dici ſolet. *E' a ordine com'un San Giouanni.* γυμνότερος λεβηρίδος. ideſt, Nudior leberide. Suidas, & Athenæus.

E' a ordine, &c.

146 Quæ feruntur a nobis de homine futili, nulliúſque uſus. *E' non uale un fico; una chiarabaldana; una frulla; una man di noccioli* (quod Plautus in Moſtell. dixit. Nauci non eſt) et huiuſmodi; æquipollent illis Græcorum: οὐδ' ἄξιος μόνου. i. Ne uno quidem dignus. Parœmiogra. ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιος. Paucis obolis dignus. Gregorius in Epiſtol. Plautus in Pœnulo: Homo trioboli. & Perſius. Homo treſſis. οὐδὲ τριχὸς ἄξιος. Ne pilo quidem dignus. Ariſtopha. in Ranis. φαυλότερος φαυλίων μήλων. i. Abiectior

Non vale Vn fico, &c.

uilibus

uilibus pomis. Athenæ. lib. 1. Omnia illi eadem; *Non uale un puntal di ſtringa*. De quo ſup.p.103.

E' in bocca all'orſo.

147 De re, quæ in maximo periculo uerſatur, unde non facilè, credimus, ereptum iri, dicere conſueuimus; *E' in bocca all'orſo.* κυμάτων ἐν ἀγκάλαις. i. In undarum ulnis. Ariſtopha.

Farſi onore a' panni. I panni riſanno le ſtanghe.

148 εἵματα ἀνήρ. i. Veſtis uir; vel, vt alij; Veſtis uirum facit; Veſtis videlicet magnam vim habet ad formam, atque auctoritatem homini conciliandam. Quod pertinet ad auctoritatem, nos dicimus; *E' ſi fa onore a'*
149 *panni.* † Quatenus ad formam, uulgò inquiunt. *I panni riſanno le ſtanghe.* Pro quo mulieres.

Se veſti una colonna,
Ella pare vna donna. Et ali[illegible]i in Italiâ;
Il drappo corregge'l doſſo. De Græco conſule [illegible]rœmiographum. Ad poſteriorē dicti adagij ſententiam refertu[illegible]c è quarto Longi Paſtoralium. ἦν δ' ἐν μαθεῖν οἷόν ἐστι τὸ κάλλος, ὅταν κόσμ[illegible] προσλάβηται. ἐνδυθεῖσα γὰρ ἡ χλόη, καὶ ἀναπλεξαμένη τὴν κόμην, καὶ ἀπολούσασα τὸ πρόσωπον, εὐμορφοτέρα τοσοῦτον ἐφάνη πᾶσιν, ὥστε καὶ Δάφνις αὐτὴν μόλις ἐγνώρισεν. i. Percipi igitur poterat, qualis eſt pulcritudo, quando ornamentum accepit. Induta enim Chloë, & comam redimita, frontémque lota, tanto formoſior cunctis apparuit, ut uel Daphnis uix eam agnoſceret. In quem locum hæc notauit Raphaël Columbanius. Euſtathius in illud Odyſſ. Z.

ὣς ἄρα τῷ κατέχευε χάριν κεφαλῇ τε, καὶ ὤμοις.

δηλοῖ δ' ἐν τούτοις (inquit) ὁ ποιητής, ὡς τὸ σῶμα λουτροῖς τε τημελούμενον, κάλλιον γίνεται. καὶ ἱματίων δὲ λαμπρῶν περιθέσει, εἰς τὸ καλὸν ἐξαλλάττεται. Noſter quoque poëta lepidè, & ingenioſè idem oſtendere voluit cum cecinit;

Che talor creſce una beltà un bel manto.

Quintilianus Inſti. lib. 8. Et cultus ingens, conceſſus, atque magnificus addit hominibus, ut Græco uerſu teſtatum eſt, auctoritatem.

Tutto'l mõdo è paeſe.

150 Si quis, cætera nihilipendens, omnem ſpem ſuam in ſeipſo collocauerit, quandocunque de patriâ agitur, vel de alijs, quæ in patriâ uulgò chara habentur, dicere ſolet; *Tutto'l mondo è paeſe.* πᾶσα γῆ πατρίς. i. Quæuis terra patria. Zenodotus. ἅπασα χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς. i. Viro forti omnis terra patria. Muſonius. Omne homini natale ſolum. Silli Thebai. lib. 8.

Va tra'l rotto, &c.

151 Ab aliquo interrogati e. g. è duobus conſilijs, quæ ambo mala uideantur, utrum ex noſtrâ ſententiâ eligendum ſit, reſpondere ſolemus; *Mal' è l'uno, e mal' è l'altro. Ella ua tra'l rotto, e lo ſtracciato.* κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δὲ ἶπες. i. Mala thripes, mala ipes. Meminit Parœmiograph. τὸ μὲν κακόν, τὸ δ' οὐκ ἄμεινον. i. Malum hoc, nec illud melius. Ariſtænetus lib. 1. Epiſt. 23.

Non ſi grida mai al lupo, &c.

152 Cæſaris domus, ut dixit ille, non ſolùm a crimine, ſed etiam ab omni ſuſpicione criminis abeſſe debet. In ſimili propoſito dicimus nos. *E' non s'abbaia a uoto. Non ſi grida mai al lupo, ch'e' non ſia in paeſe. Non ſi grida al lupo, ch'e' non ſia lupo, o can bigio.* φήμη δ' οὔ τι πάμπαν ἀπόλλυται. i.

Rumor

Rumor publicus non omnino fruſtra eſt. Sic vertit Parœmiogra.

153 In hominem ſupra modum garrulum, verboſúmque vulgò hęc dicte ria iaciuntur. *E' torrebbe la volta alle cicale. Vincerebbe il palio di Sant' Ermo.* Inquiunt enim huiuſmodi braueum loquacioribus, magíſque obſtreperis dari ſolitum. Α'ρχύτε πλαταγή. i. Archytæ crepitaculum. Notat Parœmiogra. τρυγόνος λαλίστερος. i. Turture loquacior. Citatur a Zenodoto ex Menandri Plocio. Dici etiam ſolet. *Egli è ſempre in ballo. T ien ſempre il campanuzzo in mano.* Quod poſterius a magiſtratibus originem duxit, in quibus Præpoſitus, vt vocant, & campanulæ dominatur, accerſendi, ac dimittendi gratiâ; & in conſultationibus ſemper honoris ergò primus loquitur. Vnde qui in familiarium circulis ſermones nutriunt, dicuntur; *T enere il campanello.*

Tor la volta alle cicale, &c.

E' ſempre in ballo, &c.

154 *L'aſin, che ha fame,*
Mangia d'ogni ſtrame.

L'aſin, che ha fame, &c.

ἄπαντ᾽ ὁ λιμὸς γλυκέα ποιεῖ. i. Omnia edulcat fames. Fames optimum condimentum. In Antiphanis Fragm. Nihil contemnit eſuriens. Seneca Epiſto. 120.

Amara eſurienti videntur dulcia. Ex Iob. cap. 18. Quibus ſimile illud Horatij notiſſimum.

Ieiunus ſtomachus rarò vulgaria temnit. Vnde ad verbum
Lo ſtomaco digiuno
Non ſpregia cibo alcuno.

151 † Prædictis contraria ſunt hæc. *Colombo paſciuto, ciriegia amara. Allo ſuogliato è amaro il mele. A ventre pieno ogni cibo è amaro.* Vtraſque noſtras parœmias complectitur ſapiens illâ ſuâ; ψυχὴ ἐν πλησμονῇ οὖσα, κηρίοις ἐμπαίζει. ψυχῇ δὲ ἐν ἐνδείᾳ καὶ τὰ πικρὰ γλυκέα φαίνεται. i. Anima ſtatura fauos conculcat. Animæ verò eſurienti & amara dulcia uidentur. cap. 27.

Colõbo paſciuto, &c.

152 *A ogni vccello*
Suo nidio è bello.

A ogni uccello, &c.

οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. i. Domus amica, domus optima. Parœmiogra.

153 Timidos, & ad negocia peragenda dubios, ita hortabantur Græci; ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔποτε τρόπαιον ἔστησαντο. i. Timidi nunquam ſtatuerunt trophæum. Citatur a Suidâ ex Eupolide. Nos idem pluribus modis. *Chi non s'arriſchia, non guadagna.*

Chi non s'arriſtia,
Non acquiſta. Vel,
Chi non s'arriſtia,
Non perde, e non acquiſta. Item,
Chi non s'auuentura,
Non ha ventura.

Et ruſticano prouerbio. *Porco peritoſa non mangia pera matura.*

Porco peritoſo nõ mãgia, &c.

Nunquam periclum ſine periclo uincitur. Publius Syrus.

154 † Prædictis non omnino abſimile illud Heſiod. In Ergis.

λιμὸς μέντοι πάμπαν ἀεργῷ σύμφορος ἀνδρί. i.

Ipſa

Ipſa fames comes eſt homini certiſſima pigro.

Cui aliquâ ex parte reſpondent;

Troppo dormire, &c.

Troppo dormire,

Cauſa mal veſtire. Et;

Chi ſi caua il ſonno, non ſi caua la fame. Vide ſup. p. 133. *L'ozio è padre di tutti i vizi.*

Parla come gli ſpiritati, &c.

155 Quando aliquid proferimus, cuius non oculati, vt fertur, ſed auriti teſtes fuerimus, ſi nobis in hoc non multa fides adhiberi uideatur, dicere ſolemus. *Parlo come gli ſpiritati. La vendo, come l'ho compera.* Et apertiùs ſimpliciter; *Parlo per bocca d'altri.* ἀγγεῖν δίκην. i. Vaſis inſtar. Socra. in Phædro. Vt ædituus reſponſa numinis prædico. Macrobius.

Conoſce il pel nell'uouo.

156 De homine callido, & qui ſapientiâ ſuâ vel futura procul conijciat. *E' conoſce il pel nell'uouo.* Ventura per dioptram proſpicit. Ex eo Piſidæ ſenatio.

ταῦτα πρὸ πολλοῦ τῇ διόπτρᾳ σὺ βλέπεις. i.

Hæc ante multo per dioptram proſpicis.

Eſt autem dioptra inſtrumentum mathematicum, quo turriũ, vel propugnaculorũ altitudo exploratur, librato per foramen viſu. Parœmiogra.

All'orſa paion belli, &c.

157 Significare volentes, ſuas res vnicuique probari; &, quemadmodum ex Platone dixit Tullius, ſuum cuique pulcrũ eſſe, dicere ſolemus. *All'orſa paion belli gli orſacchi ſuoi.* ἀεὶ κύων κυνὶ κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ. ὄνος δ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δ' ὑΐ. i. Canis cani videtur eſſe pulcherrimus, & boui bos. Aſinus item aſino, & ſui ſus videtur venuſtate præſtare. Laërtius in vitâ Platonis. Hinc non multùm diſtare videtur Plautinum illud in Sticho.

Suus rex reginæ placet; ſua cuique ſponſa ſponſo.

Apologus.

Id quoque optimè denotare videtur apologus ille. In auium concilio dixit aquila, ſe in aulicos eligere velle formoſiſſimos quoſque aliarum auiũ filios. Cum igitur quæque certatim ſuos offerret, bubo, ò regina, inquit, accipe meos, qui cæteros pulchritudine ſuperant. Qua formâ, ſubdit aquila, ſunt filij tui? Qua ego ſum, reſpondit bubo. Tunc omnes vehementi cacchinno commotæ fuerunt.

L'amor del tarlo.

158 De amore illius, qui ſui cōmodi gratiâ diligit, vulgò dictitant. *L'amor del tarlo.* ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ. i. Vt lupus ouem amat. Verſus integer citatur a Socrate in Phædro. ὡς λύκοι τοὺς ἄρνας ἀγαπῶσιν. i. Vt lupi agnos amant. Ariſtæn. lib. 2. Epiſt. 10. Idem ſimpliciter; *Tant'è l'amore, quant'è l'vtile.*

Il tuo inchioſtro non corre, &c.

159 Quoties ſignificare volumus, aliquem non multùm poſſe neque prodeſſe, neque nocere, dicere conſueuimus. *Egli ha poco caldo. Il ſuo inchioſtro non corre. Non ha tanto caldo, ch'e' cuoceſſe vn vouo*; ſeu, *leuaſſe vn facchin dalla colonna. Non ha voce in capitolo.* οὐ μάλα κυκᾷ. i. Non admodum miſcet. Parœmiogra.

De

160 De homine maximè obæratô,& qui nullâ ratione videatur eſſe ſolnendo,dicere ſolemus; *Egli ha piu debito della lepre. Ha debito il cuor del corpo.* τὴν ψυχὴν ὀφείλει. i. Animam debet. Citat Donatus ad locum Terentij Phormionis; Quid ſi animam debet?

Ha piu debito della lepre,&c.

161 Hoc ſignificámus, ab aliquo inæqualem commutationem factã eſſe, deteriora ſcilicet pro melioribus eſſe accepta. *Egli ha ſcambiato muſchio a galla.* χρύσεα χαλκείων ἠλλάξατο. i. Aurea cum æreis permutauit. Ex Homeri loco notiſſimo. In adagio; Diomedis,& Glauci permutatio.

Scambiar muſchio a galla.

162 Quis ignorat,aurum, cæteráq; id genus cum ſui ſimilibus collata meliùs,ac tutiùs cognoſci? Hoc a nobis ita ſignificatur. *I paragoni fanno conoſcer le differenze.* ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα. i. Purpura iuxta purpuram dijudicanda. Phœbammon Sophiſta in Comment.de figu. Rhet. Cui adde locum Platonis in Demod. τοὺς γὰρ λόγους παραβαλλομένους ὥσπερ τὴν πορφύραν, καὶ τὸ χρυσίον ἄμεινον κρίνεσθαι. i. Sermones enim, quemadmodum purpuram,& aurum,meliùs dijudicari,ſi conferas inuicem.

I Paragoni fanno conoſcer le differenze.

163 Noſtrum illud, *E' truoua, e' canta*; eamdem habet ſententiam, atque hoc Græcorum καινὸς οὗτος Παλαίφατος. i. Hic nouus Palephatus. Dicuntur de eo, qui mendacia fingere probè nouit, ac rebus incredibilibus πιθανολογίαν περιάπτειν. Ex Athenæi lib.14.cap.vlt.vbi Caſaubo.

Truoua, e canta.

164 Cum volumus denotare, aliquem rei,in qua fortaſſe multum ſe profeciſſe exiſtimat,nec initium quidem attigiſſe dicimus. *Non è ancora all'inſalata.* οὐδ' ἐν σελίνοις. i. Ne inter apia quidem. Ariſtoph. in Veſpis.

Non è ancora all'inſalata.

165 De calamitatibus & maximis,& plurimis dicitur Florentiæ. *Tutti i mali di Santa Maria nuoua.* Ἰλιὰς κακῶν. i. Ilias malorum. Euſtath. λέρνη κακῶν. i. Lerna malorum. Strabo Geographiæ octauo. θησαυρὸς κακῶν. i. Theſaurus malorum. Euripides in Ione.

Tutti i mali di Santa Maria nuoua.

166 *Mentr' uno ha denti in bocca,*
Non sà, che uentura ſe gli tocca.

Huic reſpondet, niſi fallor, ſententia illa;

οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτ' οὐ πείσομαι. i.

Nemini, dum uiuit, dicere licet,hoc non patiar. In Græc.Collect. Sed Græca dicendi formula (quod obiter notatum uolo) optimè noſtrâ hac adumbratur. *Non ſi può dire: per queſta uia non andrò*: Qua ſignificamus; quæ cœlitus immittuntur, ab hominibus euitari non poſſe.

Non ſi può dire, per queſta via,etc.

167 In opulentos, præcipuè verò, qui breui tempore ingenteis congeſſerint diuitias,multa iactantur ſcommata; ex quibus ego pauca, breuique verborum compendio hîc deſcribam. ὁ πλούσιος ἢ ἄδικος, ἢ ἀδίκου κληρονόμος. Eunapius in Iamblico,nō longè a fine i. Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Vertit D.Hierony. ſcribens ad Hedibiam.

οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως, δίκαιος ὤν. i.

Nemo diues citò euaſit, qui iuſtus eſſet. Menan.

μητέρ' ἀμηχανίην ἔλαβον τὰ δίκαια φιλεῦντες. i.
Matrem inopiam acceperunt, qui iuſta amant. Theognis.
Chremylus quoque Ariſtophanicus ita de ſe in Pluto loquitur;
ἐγὼ θεοσεβὴς, καὶ δίκαιος ὢν ἀνὴρ,
κακῶς ἔπραττον, καὶ πένης ἦν. i.
Ego, cum pius, ac iuſtus uir eſſem,
Malè agebam, ac pauper eram.

ἐκ εἰσὶν παμπλούσιοι ἀγαθοί. i. Admodum diuites boni non ſunt. Et; πλουσίους δ' αὖ σφόδρα, καὶ ἀγαθοὺς ἀδύνατον. s. Impoſſibile eſt, eoſdem eſſe & ualdè diuites, & probos uiros. Plato de legibus. Illud apertius; Ingentes opes non parantur ſine fraude. Leoſth. Coluan. Florentiæ uerò hæc uulgò uſurpantur; *Arno non ingroſſa, s'e' non intorbida.* Et

Arno non ingroſſa, &c.

Arno non creſce,
Se Sieue non mette. Item huc pertinet.
Nota queſta ſentenzia, e tienla cara,
Che Arno non ingroſſa d'acqua chiara.

Aliqui uerò, qui re ipsâ iniuſtitiam non approbant, ſed ironicè loquuntur, ita inquiunt παροιμιακῶς.
Porco pulito non è mai graſſo. Vel;
Chi la guarda in ogni penna, non fa mai letto.

Manca il Verbo principale.

168 Non mihi diſplicet Peſcetti coniectura; qui cenſet, eamdem eſſe ſententiam illius Græcorum; γόνυ οὐκ ἔνεστιν. i. Dentale non ineſt; ac noſtri; *E' manca il Verbo principale.* Quemadmodum enim, quando deeſt pecunia, principali inſtrumento rerum perficiendarum caremus; ita, ſi aratro abſit pars illa, nihil eo confici poteſt.

Le buone fanciulle, &c.

169 Siquid turpius a diſſoluto proferatur, a probis iuuenibus non eſſe præbendas aureis, eo uerbo innuimus; *Le buone fanciulle non hanno nè occhi, nè orecchi.*
ἃ μὴ προσήκει, μήτ' ἄκουε, μήθ' ὅρα. i.
Quæ honeſta non ſunt, neque audias, neque uideas. In Collec.
Cui affine;
A parole lorde
Orecchie ſorde.

Apophthegma.

Huc pertinet apophthegma facetiſſimum noſtræ mulieris. Appoſitum fuerat in menſâ caput hædi, cum pater, hoc prouerbio iocans, oculis, auribus, ac linguâ in ſuam patinam ſublatis, ad filiam conuerſus, ita dixit. *Le buone fanciulle non hanno a auere, nè occhi, ne orecchi, nè lingua.* Tunc illa, ſtatim arrepto cerebro, ſubdidit; *ma ceruel sì.*

Ha'l cuor nelle budella.

170 De eo, qui in maximo timore uerſatur, penéque conſternatus ob mœrorem cadere uidetur, dicere ſolemus; *Gli è caſcato il cuore; Egli ha'l cuor nelle budella; Ha le budella in vn catino.* παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός. i. Animus in pedes decidit. Homer. ἐν τῇ χειρὶ τὴν ψυχὴν ἔχει. i. In manu animam geſtat. Xenarchus Comi. apud Athenæ. lib. 13. c. 3. ubi Caſaubo. Prouerbium elegantiſſimum de eo, qui uerſetur in ſummo diſcrimine.

Qui

171 Qui nomine tantùm ſunt principes, uel modicum temporis in principatu duraturi cenſentur, a Florentinis appellari ſolent, *Duchi di Maggio*. Hi a Græcis dicebantur; τραγικοὶ βασιλεῖς. i. Reges Tragici. Parœmiographus.
Duca di Maggio.

172 Quod cecinit Flaccus Ode. 2. lib. 3.

Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo;

ſignificans, & ſi quandoque ſerò, non fieri tamen, quin aliquando tandem facinoroſi homines ſuorum facinorum debitas luant pœnas, admodum ſimile eſt illi noſtro; *Quando la pera è matura, conuien, ch'ella caggia:* Pro quo a doctioribus citari ſolet dictum illud D. Iacobi; ἡ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκυεῖ θάνατον. i. Peccatum perfectum progignit mortem. Vide ſup. pag. 248.
Quando la pera è matura, &c.

173 In circulatorem, ſeu erronem, qui nullo in loco diutius conſiſtit; *Non ha terra ferma.*. ἡ περγαία ἄρτεμις. i. Pergaea Diana. Suidas.
Non ha terra ferma.

174 Quoties aliquis, quidpiam ſe ſcire fingens, quod ignorat, de eo tanquam de re ſibi notiſſimâ uerba facit, dici ſolet; *E' giuoca a 'ndouinare.* ἅλας, καὶ κύαμον. i. Salem, & fabam. s. propoſuit, uel quid ſimile. Diogenia.
Giuoca a'ndouinare.

175 In inſanè, ſtriduléque vociferantem. *Egli ſtride, com'un porco ferito.* μείζονα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης. i. Magis vociferatur, quàm laurus viridis incenſa. Et breuiùs. Clamoſior lauro ardente. Diogenia.
Stride com'un porco ferito.

176 Significare uolentes, aliquem nobis maximo eſſe odio, dicimus. *L'ho in odio, come il Diauol la Croce. L'ho a noia, come il mal del capo.* ἐχθρὸς μοὶ κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν. i. ut ſenſum exprimam. Odi æquè, & ac Inferorum portas. Home. Odyſſ. ξ. Æquè odi, atque angueis. Plaut. in Merca. Odi cane peiùs, & angue. Horat. in Epiſt.
Ha in odio, come'l diauol &c.

177 Si quis in negocio gerendo ita ſe geſſerit, ut iure optimo ab omnibus commendetur, tunc quadrat; *E' meriterebbe vna corona.* ἄξιος ὀβελίσκου. i. Dignus obeliſco. Suidas. Quod utrique Ironicè etiam uſurpamus. ἄξιος τοῦ παντός. i. Quauis re dignus. Inter alios utitur Plato in Sophiſtâ.
Meritare una corona.

178 In hominem inſatiabilem, & qui commodis fortunis non acquieſcens, maiora ſemper deſiderat, iactatur a noſtris. *Non l'empierebbe Arno.* ὃν οὐ θρέψει κῶς, ἐκεῖνον οὐδ' αἴγυπτος. i. Quem Cos non nutriet, illum nec Ægyptus. Euſtath. in Home. Ilia. 14.
Nō l'empierebbe Arno.

179 De homine calamitoſo, qui v. g. ex opulentis fortunis abſque ſuâ culpâ ad extremam inopiam redactus ſit, cuique in omnibus fortuna eſſe aduerſa uideatur, dicere ſolemus. *Egli ha la maladizione addoſſo.* ἐστρατήγησε μετ' ἐρασινάδου. i. Militauit cum Eraſinade. Suidas. γαλῆν ἔχει. i. Muſtelam habet. Diogenianus. Equum habet Seianum. Aurum habet Toloſanum. Agellius Noct. Attic. lib. 3. c. 9.
Ha la maladizione addoſſo.

Dare in tinche, e'n ceci.

180 Si cui non ſucceſſit, quod aggreſſus erat. *Ha dato in tinche, e'n ceci. Non ha dato in nulla.* αὐτὴ μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν. i. Hic funis nihil attraxit. Parœmiogra.

Non è degno di &c.

181 Non multo diuerſiùs efferimus nos, ac Romani in abſurdâ duorum comparatione. Nos de literato inferiori cum longè ſuperiori comparato. *Non è degno di portargli dietro i libri.* ipſi de quouis homine cum altero nulla ratione conferendo; indignus, qui illi matellam porrigat. Parœmiogra. ex Martiale. Noſtrum verò ſimilius eſt illi dicto Seruatoris προδρόμου ex Euägeliſtæ cap. i. οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Vnde uulgò. Indignus eſt, qui illi calceos detrahat. Pro quo alicubi ad verbum, *Non è degno di cauargli le ſcarpe.*

Cadere in piè.

182 Quando euenit caſus, ut ille, cuius res agitur, de ſe dicere poſſit; Perieram, niſi periſſem: tunc tempus eſt uſurpandæ huius parœmiæ. *Egli è caduto in pie.* Et pleniùs; *E caduto in piè, come le gatte.* πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν. i. Concidit extra mala. Dicimus etiam planiùs; *Vno ſconcio gli ha fatto uno acconcio*; εὖ πεπλόηκε, ὅτε νεναυάγηκε. i. Nunc bene nauigauit, cum naufragium fecit. Suidas.

Roba di rubello.

183 Quando uidemus, aliquid ſine modo hinc, atque illinc diripi, inſumíque, dicere ſolemus; *Par roba di rubello:* καθάπερ ἐκ πολεμίας. i. Quaſi bello parta. Plutar. non uno in loco.

Nõ ha cuor per un grillo.

184 In puſillanimum, ac formidoloſum uulgò dicimus. *Non ha cuor, quãt'un grillo:* ὀρτυγίου ψυχὴν. i. Coturniculæ animum habet. Antiphanes Comicus in Ruſtico apud Athenæ.

Dagli ch'egli è can guaſto.

185 Quando aliquis, ſibi omnia uel iure, uel iniuriã crimini dari ſentit, dicere ſolet. *Dagli, ch'egli ha buone ſpalle. Dagli, ch'egli è can guaſto. Dagli, ch'egli è Saſſello.* Et multitudo *Dagli, ch'e' non uede.* ἀνὰ σοὶ τάδε πάντα, Λέπαργε. i. Super te hæc omnia, Leparge. Parœmiogra.

Pẽſaua ch'e' fuſſe, &c.

186 Si quis ualidum, ac præſtantem uirum extra pericula uerbis agat, cum autem res poſtulat, ignauiſſimè ſe gerat, ab Etruſcis in illum iactari ſolet. *Io penſaua, ch'e' fuſſe il Mangia.* πρὸ τούτου ᾤμην κέρατα ἔχειν. i. Antehac putabam, eum habere cornua. Parœmiogra.

la Luna da Bologna.

187 Accedente aliquo ad amicorum commercium, qui diutius ab ipſis uiſus non ſit, tunc dicere ſolet aliquis. *Ecco la luna da bologna. Et mulieres; Ben uenga Maggio co'ſuo' fiori.* λευκὸς ὄρνις. i. Alba auis. Parœmiogra.

A uſanza del villan matto.

188 Poſt rem deuoratam ratio; dixit Staſinus apud Plautum in Trinummo, ſignificans, ſe, malo accepto, ſapere; Nos interdum;

A uſanza del villan matto;
Dopo l danno fa'l patto.

Interdum verò; *Perduti i buoi, ſerrar la ſtalla*; de quo ſup. p. 220. παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. i. Poſt mala prudentior. Apoſtolius. Προμηθεὺς μετὰ

τὰ

τὰ πράγματα. ideſt. Poſt facta Prometheus. Paræmiograph.

189 Qui ſe negociorũ agendorum non eſſe penitus rudem, neque ignarum ſignificare uult, Florentiæ dicere ſolet. *Ancor' io ſo, a' quanti dì è S. Biagio.* μέτεσι κἀμοὶ τοῦ πολέμου. i. Mihi quoque belli pars eſt. Parœmiogr. Origo noſtri antiqua eſt ex more puerilis lapidationis, quæ Bacchanalium gratiâ fieri incipiebat ſtatim poſt diem feſtum Diui Blaſij. Qui igitur ſignificare volebat, ſe huius rei peritum eſſe, dicebat; *Ancor' io*, &c. Vnde in prouerbium ceſſit, ac generaliter ſumitur, ut ſupra dictum eſt. Similia ſunt; *So ancor' io, done' l diauol tien la coda; quante paia fanno tre buoi.* *Sa, a quanti dì è San Biagio.*

190 Quando ſignificare volumus, his terris neminem eſſe, qui humanorum caſuum ſit immunis, dicimus. *Ognun c'è pel cuio, e per la pelle.* *Ognun c'è pel cuoio, e per la pelle.*

μένει δ' ἑκάστῳ τοῦθ', ὅπερ μέλλει παθεῖν. i.

Vnumquemque manet, quod paſſurus eſt: In Menan. Fragm.

A quo non longè abeſt Virgilianum hemiſtichium, Stat ſua cuique dies. Quod a Petrarchâ;

Così ſon le ſue ſorti a ciaſcun fiſſe.

Huc pertinet Diſtichum illud incerti auctoris, quod extat in primo Anthologiæ.

χαίρει τις Θεόδωρος ἐπεὶ θάνον. ἄλλος ἐπ' αὐτῷ
χαιρήσει, θανάτῳ πάντες ὀφειλόμεθα.

Luſcinius ita vertit.

Morte meâ quidam Theodorus gaudet, at huius
Protinus hinc alius; ſtat ſua cuique dies.

191 Qui e.g. aſymbolus cœnat, ſymbolam cæteris conferentibus, vulgô dicitur; *Paſſar per bardotto. Scroccare.* ἀσυμβόλως δειπνεῖν. i. Aſymbolum comedere. Athenæus. Aſymbolus eſt apud Terentium in Phormio, de qua voce Agellius lib. 6. cap. 13. i. Immunis, qui ſine collatione ad comeſſationem acceſſit. Et, *Eſſer paſſato per bardotto.* i. Immunis veniſſe, dicitur ille, qui in itinere peragendo nihil impendit. Plebecula idem ſignificare ſolet ænigmaticè; *La gallina di Biondo: la Scrocchina.* *Paſſar per bardotto.*

192 De eo, cui videmus præ iracundiâ bilem eſſe commotã; *Egli è in valigia; Schiaccia; Agazza; Arrabbia; Mangia male; Si rode dentro; Non può ſtar nella pelle; Scuote; Ha preſo il Moſcherino.* Et Venetijs; *E' mangia i catenacci;* ἐν τῇ ζύμῃ κεῖται. i. In fermento iacet. Parœmiog. τὰ χείλη ἐσθίει. i. Labra comedit. Ariſtophan. in Veſpis. In fermento totus eſt. Plaut. in Merca. & in Caſi. Frænum mordet. Decius Brutus. *E' in Valigia.*

193 Quando aliquis per ſe ſibi ipſi fuit in cauſsâ ſui mali, dicere ſolemus; *E' s'è l'è cercata a danar contanti. S'è cercato il mal, come i medici.* αὐτὸς εὗρε τοῦ κακοῦ πηγήν. i. Ipſe ſibi mali fontem reperit. ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα. i. ἔφυσεν. Capra contra ſeipſam cornua: s. produxit. Ἄτλας τὸν οὐρανόν. i. ὑπεδέξατο. Atlas cœlum, nempe, ſuſcepit. Apud Parœmiogr. *Certa il mal, come i medici.*

194 Qui inanem operam ſumunt, deſtruunt. s. quod mox refecturi ſint, dicun-

dicuntur a nobis. *Verſar per attignere.* In quam ſenent iam videtur commodè vſurpari poſſe, τῆς πηνελόπης ἱστὸν ἀναλύειν. i. Penelopes telam retexere. De quo Parœmiogra. Ex Home. loco notiſſimo.

195 Vbi quis menſam quidem onuſtam argenteis lancibus, ſed obſoniorum inopem apponit. Vel potius. Vbi Presbyter ædem pulcherrimis quidem tapetibus, atque aulæis exornat, ſed ſuos collegas tenui excipit prandio, dici ſolet.

In coro feſta feſta, &c.

In Coro feſta feſta,
In cucina feria ſeſta.

Huc videtur referri poſſe illud Græcorum. ἀργυρέῳ λιμῷ ἑστιῶμεν. i. Argenteâ fame conuiuamur. In Florilegio Planudis lib. 2. Titulo. In Parcoſ.

196 ὑπὲρ σεαυτοῦ μὴ φράσῃς ἐγκώμια. i.
Ne feceris de te ipſo encomia. Extat in Menan. Fragmentis.
Nos in tali propoſito.

Chi ſi loda s'imbroda.

Chi ſi loda,
S'imbroda.

Laus in ore proprio ſordeſcit. Notat Braſſicanus ex Diſticho Michaëlis Verini;

De te alij narrent, proprio ſordeſcit in ore
Gloria: ſi taceas, plus tibi laudis erit.

Ha buoni amici a corte.

197 De homine multùm gratioſo, quiq; non vulgaribus nitatur præſidijs, dicere conſueuimus. *Egli ha buoni amici a corte. Ha buoni appoggi.* οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς. i. Non vulgari ancorâ nititur. Suidas.

Riſpondere alle rime.

198 Affirmantes alicui, qui malum verbis, ac vultu interminetur, ſi pergat, ſibi par pari relatum iri, dicimus; *Ti ſarà riſpoſto alle rime;*

ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσῃς. i.
Quale dixeris verbum, tale audies. Hom. Iliad.

E' mal ſordo, chi non vuole, &c.

199 Si quis ad ea, quæ dicimus, nobis videatur conniuere, cum ipſum omnia exaudire cenſeamus, dicere ſolemus. *E' fa'l ſordo. Fa le viſta di non ſentire. Fa orecchi di mercatante.* Quo etiam vtitur Brunettus in Epitaphio. Et nos ſupra meminimus. *E' mal ſordo, chi non vuol ſentire.* Audiens non audit. Parœmiogra. ex Homeri dicto, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς. i. Audiſſe diſſimulans. Iliad. Nulli ſunt peius ſurdi, quàm qui audire nolunt. Notat Cognatus, inquiens, Gallicum eſſe prouerbium.

Chi ben ſiede, mal penſa.

200 *Chi ben ſiede, mal penſa.* Nihil eſt hoc dicto celebrius; quo ſignificamus, ex opulentiâ, ac ſatietate ferociam, maláq; conſilia gigni. κακῶς φρονοῦσι πράττοντες καλῶς. i. Fœliciter agentes, malè cogitant. In Menan. Frag. Notat etiam Pet. Vict. var. lect. lib. 31. cap. 2. Huic ſubſcribit Solon; cuius apud Laërtium in eius vitâ hoc legitur apophthegma;

Apophthegma.

καὶ τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. i. Satietatem quidem [dicere ſolebat] ex diuitijs naſci, ex ſatietate verò contumeliam gigni. Chorus etiam in Hercule Furente apud Euripidem.

ὁ χρυσὸς, ἅτ' εὐτυχία,
φρονεῖν βροτὺς ἐξάγεται. i.
Aurum, eſt fœlicitas
Sanâ mente homines excutit.
ὐκ ἐσθ', ὅπως ἔχωσιν αἱ τύχαι φρένας. i.
Fieri non poteſt, vt fortunæ mentem habeant. Alexis.
Arietibus bene paſtis pruriunt cornua.
Luxuriant animi rebus plerunque ſecundis. Recenſet Coluan.

Qui res ſuas in firmo collocârunt, malè cogitant. Vnde præceptum; *Chi vuol ben dal popolo, lo tenga ſcuſſo.* Vide ſupra pag. 244.

Etruſcorum Sententiæ, vel Dicta Prouerbialia per Græcorum Adagia enucleata.

1 Significare volentes, ei, quem fortuna perpetuo quodam tenore inſecura ſit, nihil vnquam proſperè ſucceſſurum, dicere ſolemus. *Chi è nato ſgraziato, gli tempeſta il pan nel forno.* Quod Heliod. in Aetiop. generatim. ὁ δυσυχῶν πανταχῆ δυσυχεῖ. i. Semel infœlix, ſemper aduerſâ fortunâ laborat. *Chi è nato ſgraziato, &c.*

2 Quod ex auctore notiſſimo vulgò dicitur de illo, qui ſuopte inuento perit, ſibiq; totius mali per ſe in cauſsâ eſt;

Chi cerca briga, la truoua a ſua poſta. *Chi cerca briga, &c.*

Græco illi quaſi ænigmati reſpondet; κόραξ τὸν ὄφιν. i. Coruus ſerpentem. Ex noto Aeſopi apologo. Coruus eſuriens, rapuit ſerpentem, in aprico dormientem nactus; ab eo autem morſus, temeritatis ſuæ moriens pœnas dedit. Parœmiogra. Nec longiùs hinc abeſſe videtur illud Phornuti; τὰ μαλακὰ μῶν, τὰ σκληρὰ ἔχει. i. Mollia quærenti dura contingunt. In opere de Natura Deor. cap. de Muſis.

3 His ſententijs ſignificamus, non omneis eadem delectare; *Ognun ha il ſuo vmore. Ognun ha la ſua fantaſia.* Ex eo: *Ognun ha'l ſuo vmmore.*

Noi non ſiam tutti d'vna fantaſia.

ἄλλοις ἄλλος καρδίην ἰαίνεται. i. Alijs alius cor oblectatur. Apud Homerum. Diuerſa ſunt hominum ſtudia. Cice. ad Brutum. Suo quiſque ſtudio gaudet. Vide ſup. *Le nature ſon diuerſe.*

4 Virtutem præ omnibus plurimi faciendam ita admonemur.
Chi ſa, è padron de gli altri.

ἅπαντα δȣ̃λα τȣ̃ φρονεῖν καθίσταται. i.
Omnia ſapientiæ ſubijciuntur. In Collecta. Adde ſup. p. 146. *Chi ſa, è padron de gli altri.*

5 Denotare volentes, nemini fidendum eſſe in malis conſilijs, quamuis callidiſſima ſint, ſententiā illam vſurpare ſolemus. *Miſer, chi male oprando, &c.*

Miſer, chi male oprando ſi confida.

Quod Græci parœmialiter. γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται. i. Anus ſimia ſerò quidem capitur, ſed tamen aliquando capitur. Vel breuiùs, ac venuſtiùs. Anus ſimia ſerò quidem. Parœmiog.

Dictum

Impara un arte, &c.

6 Dictum illud, quod omnibus mulierculis, ac cerdonibus in ore eſt;

Impara vn' arte, e ponla là,
Quand' egli è tempo, e tu la fa.

noſtræ linguæ imperitis tradi poteſt per verſum illum Ariſtophanicum;

ὡς ἀγαθὸν ἐσ' ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν. i.

Quam vtile eſt habere plura cognomina? In prouerbium enim ceſſit, vulgóque uertunt; Expedit habere plura cognomina; dicitúrque de illis, qui multarum artium periti, deſitâ vnâ, ad alterius opem ſe conferunt. Hipparchus Comicus etiam dixit:

πολύ γ' ἐςὶ πάντων κτῆμα τιμιώτατον,
ἅπασιν ἀνθρώποισιν εἰς τὸ ζῆν τέχνη. i.
Multo eſt omnium res precioſiſſima
Omnibus hominibus ad viuendum ars.

Noſtrum quandoque pluribus verbis ita decantatur.

Impara l'arte, E mettila da parte:
Tempo verrà, Ch' ella biſognerà.

Vn Angiol di Paradiſo.

7 De valde formoſo, nitidóque. *Vn Angiol di Paradiſo.* ἐξ ᾠοῦ ἐξῆλθεν. i. Ex ouo prodijt. Iuxta notiſſimam fabulam Caſtoris & Polluci. Parœmiog. Νήρεως μορφότερος. i. Nereo formoſior. Luc. τιθώνου φυὴν χαριέστερος. i. Tithono venuſtior. Tyrtæus in Eleg. de Virt. bellicâ.

E' pazzo a ſuo utile.

8 Qui ſentit, aliquem ſub inſaniæ prætextu rebus ſuis conſulere, dicere ſolet. *Coſtui è pazzo a ſuo vtile.* Ἄμυρις μαίνεται. i. Amyris inſanit. Parœmiogra. ex Zenodo.

Alzare i mazzi.

9 Siquis ſe fugæ dederit, in eum hæc vulgò iactantur. *E' ſe l'è battuta. Ha alzato i mazzi,* quo etiam vtitur Brunettus in Epitaphio. *Ha dato delle calcagna in terra. Se l'è preſa per vn gherone. Ha dato un canto in pagamento.* Nantæ. *Ha fatt' alto. Ha preſo il puleggio.* Vnde Dan. Para. Cant. 23.

Non è poleggio dà picciola barca
Quel, che fendendo và l'ardita prora,
Ne da nocchier, ch' a ſe medeſmo parca.

Vbi noſtra Academia. *Stamp. pelleggio. L'vſo dice puleggio, che val cammino, o paſſaggio,* &c. Et vulgi fæx. *Se l'è colta. Ha battuto il taccone.* κοῖλον τοῦ ποδὸς ἔδειξε. i. Cauū pedis oſtendit. Heſychius. Solū uertit. Cice. Liui. & alij. αἴρειν ἔξω πόδα πηλοῦ. Dixit Suidas. i. Extra cœnum pedem tollere.

E' fuor de' gangheri.

10 De eo, qui aliquid facit, uel dicit extra propoſitum, dicimus. *E' fuor de' gangheri.* ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖται. i. Extra chorum ſaltat. Parœmiog.

Allenato fra beſtie.

11 In hominem penitus rudem, alienúmque a moribus liberalibus, dici ſolet; *Pare allenato fra beſtie.* ἐν ναυσὶν τεθραμμένος. i. In nauibus educatus. Plato in Phædro.

E' vielà.

12 Cum ſignificare uolumus, moleſti alicuius laboris, prolixíque iam finem propè aduentare, dicimus. *Noi ſiam vielà. Siamo a buon porto.* γῆν ὁρῶ. i. Terram video. Parœmiogra. ex Diogenis dicto.

Si

13 Si quò in oppido nullis legibus uiueretur, ſed unuſquiſque arbitratu ſuo res gereret, diceremus. *E' viuon come beſtie.* ζῆ ἕκαστος κυκλωπικῶς. i. Cyclopum more uiuunt. Ariſtoteles. 10. Ethico. ad Nicoma. *Viuer, come beſtie.*

14 De re fabuloſâ, commentitiáque. *E' vna cantafauola.* Ο'ρέστειος ὄνειρος. Oreſtis ſomnium. Galenus Therapeutices methodi lib. 1. *Eſſere vna cãtafauola.*

15 Quod nos de temulento dicimus. *E' cotto ſpolpato*; cum illo congruit. τέτταρας κεφαλὰς ἔχων. i. Quatuor habens capita. Athenæ. lib. 10. *Eſſer cotto ſpolpato.*

16 Illi, quod uulgò dicimus, ſignificantes, tale quidpiam nunquam nobis perſuaſum iri; *Non lo crederei, ſe io lo vedeſſi*; quàm optimè reſpondere uidetur. οὐ πείσεις, οὐδ' ἂν πείσῃς. i. Non perſuadebis, neque ſi perſuaſeris quidem. Home. *Io non lo crederei, &c.*

17 Adagio illi, quod dictitari ſolet de homine ſcelerato, quíque lucri gratiâ nullum miniſterij genus quantumuis improbum, nefandúmque recuſaret, *Per danari darebbe alla croce*; quoad ſenſum æquipollet; σικελὸς στρατιώτης. i. Siculus miles. Non quòd Siculi talibus unquam fuerint moribus, ſed quoniam, Rege Hierone, ad bella, ut refert Zenodotus, uſi fuerunt militibus, qui omnium peſſimè audiebant. *Per danari darebbe alla croce.*

18 De egregio natatore; *E' nuota com' un peſce*; Δήλιος κολυμβητῆς. i. Delius natator. Laër. in Heracl. Quòd ſi per ironiam efferretur, ualeret, quę dicimus; *E nuota, com' una gatta di piombo*; *Com' un bombero.* De quib. p. 90. *Nuota com' un peſce.*

19 Volentes aſſerere, nobis aliquid iandiu notum eſſe, & non in præſentiâ primùm audire, ὑπερβολικῶς dicere ſolemus. *Auanti ch'io naſceſſi. In corpo a mia madre.* ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων. i. A teneris vnguiculis, ut uertit Cice. Ab incunabulis. Plautus. *In corpo a mia madre.*

20 Qui in ſummo rerum diſcrimine uerſatur, dicitur a nobis; *Trouarſi a cattiuo partito.* ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. i. In acie nouaculæ. Parœmiogra. *Trouarſi a cattiuo partito.*

21 In extremâ fame laborantem. *Ha una fame, ch'e' la uede.* λιμὸς μηλιαῖος. i. Fames Melia. Suidas. Saguntina fames. Ex hiſtoriâ, de qua T. Liuius. Vale. Maximus. M. Tullius in Philippi. *Ha una fame, ch'e' la uede.*

22 Cum ſignificare uolumus, ne uiliſſima quidem nos ab aliquo accepiſſe, dicimus; *Ne pure un bicchier d'acqua.* οὐδὲ σκορόδου κεφαλίον. i. Ne allij quidem caput. Ariſtopha. *Ne pure vn bicchier d'acqua.*

23 Indicare volentes, aliquid præpoſterè fieri, legitimáſque rerum uices eſſe inuerſas, hoc iactare ſolemus; *Il mondo alla riuerſa.* [*roueſcia.* inquit uulgus.] ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί. i. Surſum verſus ſacrorũ fluminum feruntur fontes. Euripi. in Medeâ. ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει. i. Currus bouem trahit. Lucia. in Therpſione. *Il mõdo alla riuerſa.*

24 *κυμινοπρίστης*. i. Cumini ſector appellatur ab Ariſtotele, qui excedit, ſuperátque valdè verum modum in nemini præbendâ, ſuppeditaudáq; pecuniâ; cum, in uili etiam admodum re cum ſocio partiendâ, qualis eſt granum cumini, ne minus iuſto capiat, ſecet ipſam, ac diuidat. Nos quoque patrio ſermone huiuſcemodi homines ſimili admodum huic iunctâ voce vituperamus; non tamen a fruge, ſeminéque diuiſo, ſed a minuto in primis nummo diſſecto appellamus *Squartapiccioli*. Hæc ad verbum ex Victo. Comm. in lib. 4. Ariſtot. de Mor. ad Nicoma. Si prædicta non ſufficiunt, conſule Parœmiogr.

Squartapiccioli.

Apophthegma.

25 Interroganti Diogenem prodigo, cur a ſe minam peteret, ab aliis verò obolum, reſpondit ipſe; quia ab alijs me rurſus accepturum ſpero; an verò tu denuò mihi quidpiam traditurus ſis; *θεῶν ἐν γούνασι κεῖται*. i. In Deorum genibus poſitum eſt; in quam ſententiam nos; *Chi lo ſa, non lo uuol dire*. Laër. in eius uitâ.

Chi lo ſa, non lo uuol dire.

26 Quando aliquem videmus, qui hæreditatem acceperit, vel aliâ quauis ratione abſque ullo ſuo labore ditatus ſit, magnas impenſas facere taléſque facultates immodicè profundere, dicere ſolemus. *Vn fa la roba, e l'altro la manda male*. ὁ δ' ἐξυφαίνεθ' ἱστὸν ὁ δ' ἐδιάζετο. i. Hic telam texuit, ille diduxit. Pollux lib. 7. cap. 10.

Vn fa la roba, &c.

27 De homine admodum procero corpore vulgò dictitant. *E lungo come un filo di reſe*. ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς. i. Vir tredecim cubitorum. Theocr. in Syracu.

E' lungo come un fil di reſe.

28 In hominem ſtupidum, atque attonitum. *Vn pezzo di ſaſſo*. Νιόβης ἀρχέτυπον. i. Niobes archetypum. Lucillius. Hoc idem Græcum adagium ualet, quod nos. *Leſto come un ſcarafaggio*. Vſurpatur enim contra ſaltatorem nihil agilitatis habentem. Manu. in Appendice.

Leſto, com'uno ſcarafaggio.

29 Significare volentes, quæ pulcra ſunt, nullo vel decies repetita, afficere tædio, dicimus; *Le coſe belle non vengon mai a noia*. Δὶς, καὶ τρὶς τὸ καλόν. i. Bis, ac ter, quod pulcrum eſt. Plato pluribus in locis.

Le coſe belle, &c.

30 De ſolerti homine, cui in aliquâ facultate nemo comparari poſſit, dicere conſueuimus; *Non c'è buom per lui*. Δάφνις παρὰ ποιμέσι πρᾶτος. i. Daphnis inter paſtores primus. Synerius in Epiſto. ad fratrem.

Non c'è buõ per lui.

31 Apud nos etiam multa celebrantur adagia de bonis, ac malis vicinis; vt e.g. illa;

Chi ha buõ vicino, etc.

Chi ha'l buon vicino,
Ha 'l buon mattino. i.

Cui bonus eſt vicinus, fœlix illucet dies. Poly. Virg. Et contra;

Chi ha cattiuo vicino,
Ha il mal mattino. i.

Cui malus eſt vicinus, infœlix contingit mane. Iuris interpretes, vt teſtatur idem Polydo. Item;

Caſa,

Caſa, che ha buon vicino,
Val più, qualche fiorino.

Quæ non dubito, quin ad notiſſimos Heſiodi verſus reſpiciant.

πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Nicolaus Valla ſic vertit;

Improba damnoſa eſt vicinia; ſed, proba ſi ſit,
Vtilis. Hæc igitur cupienda eſt pectore toto,
Tanquam laudis opus: neque enim lamenta refundes
Amiſiſſe bouem, proba ſi vicinia tecum eſt.

Quoad vltimum optimè quadrat illud Themiſtoclis, qui χωρίον πωλῶν, ἐκέλευσε κηρύττειν, ὅτι καὶ γείτονα χρηστὸν ἔχει. i. prædium venditurus, præconem iuſſit promulgare, bonum etiam id habere vicinum. Apud Antonium, & Maximum. Superioribus, ſi vis, adde ex Mureti ſententijs;

ἀεὶ τὸ γειτόνημα τῶν κακῶν κακὸν,
ἀγαθὸς δ' ἀνὴρ μόνον ἐγγὺς οἰκῶν ὠφελεῖ. i.
Semper mala eſt malorum vicinia;
Bonus autem vir, etiā ſi nihil aliud, quàm prope habitet, prodeſt.

32 *E' ſarà,* *E' ſarà, che Dio vorrà.*
Che Dio vorrà. Extat etiam apud Antiquum Mythologiſtam. τὸ πέρας, ὡς ἂν ὁ δαίμων βουληθῇ, πάντων γίγνεται. i. Exitus, qualē Deus voluerit, omnium rerum eſt. Demoſthe. κρίνεται πράγματα τύχη, ὡς βούλεται. i. Euentum dat fortuna, qualem vult. Idem.

33 De ſilentio, quòd in muliere maximè requiratur, iocando dicere ſolet vulgi fæx:

Allor la donna de' parlare,
Quando la gallina và a piſciare.

Allor la dōna dee parlare, &c.

Grauior eſt vtique hæc; ſed eius ſententia non longè diſtat a noſtrâ: γυναικὶ πάσῃ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

Decus mulieri cuilibet ſilentium. Sopho. in Aiace.
Meminit etiam Euſta. ad Home. Odyſſ. Υ. in princi.

34 Quod nos generatim dicimus;

Chi preſta,
Tempeſta. vel;
Chi preſta,
Male anneſta; Significantès, qui mutuam dat pecuniam, vel aliud quiduis commodat, ſæpius uſuræ, ſeu gratiæ loco moleſtias accipere. Axionicus ſpeciatim de improbis dixit.

Chi preſta, Tempeſta.

ὅταν δανείζῃ τις πονηρῷ χρήματα,
αὐτὸν δικαίως τὸν τόκον λύπας ἔχει. i.
Cum quis improbo homini mutuas dat pecunias,
Non immeritò pro vſura multum moleſtiæ accipit.

Huc pertinent, quæ inquit Staſimus apud Plau. in Trinummo:

Siquis mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum.

 Cum

Cum repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.
Nam ſi exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud, quod credideris, perdas: uel illum amicum amiſeris.

Huius generis eſt etiam illud.

Chi non preſta, glene duole, &c.

Chi non preſtà, glene duole,
Ma egli ha'l ſuo, quand'e' lo vuole.

Quò mihi reſpexiſſe uidetur Theognis;
πίστει χρήματ᾽ ὄλεσα, ἀπιστίῃ δ᾽ ἐσάωσα. i.
Fide opes perdidi, diffidentiâ uerò ſeruaui.

Da vna volta in sù, &c.

35 Non facile eſt aſtutum hominem poſt primum errorem irretire: ipſe enim de ſe dicere ſolet;

Da vna volta in sù,
Tu non mi chiapperai più.

ἅπαξ ἀλώπηξ εἰς πάγην. i. Semel in laqueum uulpes. Suidas. Huius ſententiæ circunfertur Menandri uerſiculus.
δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν, οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. i.
Bis idem peccare non eſt uiri ſapientis.

Con le buone.

36 Obiurganti alicui, ſeu uerbis indignationem præſeferenti, ita aduerſantes dicere ſolemus: *Con le buone*, μὴ νεμέσα. i. Ne ſuccenſeas. Verba ſunt Patrocli ad Achillem in Ilia: π. quæ huc ſpectare ex Euſtathio deprehendimus, ſic dicente; τὸ μὴ νεμέσα, δύναται καὶ αὐτὸ παροιμιωδῶς ποτε λέγεσθαι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τὸ, οὐ νέμεσις. i. Dictum hoc; Ne ſuccenſeas; poteſt interdum etiam ipſum prouerbialiter dici, quemadmodum alibi illud; Non indignatio. Romani in hanc ſententiam; Bona uerba quæſo, ut notum eſt.

O tu, o altri.

37 Quando aliquid a quopiam factum eſſe non credimus, id aſſeueranter affirmanti dicere conſueuimus: *O tu, o altri.* Græci in ſimili propoſito. οὐκ ἄνευ Θησέως. i. Non abſque Theſeo. Zenotorus.

Non ha tanti danari, &c.

38 De extremâ pauperie laborantibus dicere conſueuimus; *Non ha tanti danari, ch'e' faceſſe cantare un cieco. Non ha un quattrin maladetto. Non ha un quattrino, chi lo uoleſſe per medicina.* Et plebecula. *Non n'ha un del cane.* Pro quibus Veneti; *Non ha ne bezzo, ne bagattino.* οὐδ᾽ ὀβολὸν ἔχει, ὥστε πρίασθαι βρόχον. i. Nec obolum habet, unde reſtim emat. Lucia. in Timone. οὐδὲ σύμβολον ἔχει. i. Ne ſymbolum quidem habet: quoniam ab illis, qui præſente pecuniâ deficiebantur, ſymbolum dabatur. Athene. lib. 3. Zonam perdidit. Parœmio. Ne nummus quidem plumbeus. Plau. in Caſi. Ei minus nihilo eſt. Teren. in Phormio.

La calamita de' mali.

39 De infortunato, cui omnia infauſtè ſuccedant; *La calamita de' mali.*
κακ᾽ ἐφ᾽ αὑτὸν ἕλκει, ὥστε καικίας νέφος. i.
Ad ſe mala attrahit, ut Cæcias nubes. Agellius lib. 2. cap. 22.

Eſſer di mezza taglia.

40 Quod nos dicimus de aliquo u. g. qui inter doctos nec primus, nec infimus ſit. *E di mezza taglia:* Græci ſic breuiſſimè, ac venuſtiſſimè. τῶν σοφῶν ſἐπτα.

βῆτα.i.Sapientium Beta. Theocritus, & Strabo. Notat Vlpius.

41 In helnonem, atque aſotum, qui, omnibus ſuis facultatibus obliguritis, ad inopiam redactus ſit. *E' s'è fitt' ogni coſa giu per la gola*: ςέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δὲ ἀπολωλώς. i. Coronam quidem geſtans, cæterum ſiti perditus. Ariſtopha. in Equiti. Ex Parœmiographi interpretatione.

Ficcarſi ogni coſa giu per la gola.

42 Aliquem v. g. non admodum docilem exhortantes, ne animo cadat, immo in dies magis, ac magis ad ſtudia incumbat, ita enim omnem ſuperaturum eſſe difficultatem, dicere conſueuimus; *Chi la dura, la vince*. ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν. i. Aſſidua ſtilla ſaxū excauat. Parœmiog. Non congero locos ex Latinis, quia notiſſimi ſunt.

Chi la dura, la vince.

43 Hoc pacto ſilentium commendare ſolemus: *Nel poco parlare è ogni buon taglio*: πολλ' ἔχει σιωπὴ καλά. i. Silentium multa bona continet. Sophocles apud Stobæ. ſerm. 23. Quò mihi etiam ſpectare videtur illud Ariſtidis in Defenſione Periclis. σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. i. Silentij tutum præmium. Et Thales, referente Laërtio in eius vitâ, dixit, ex parcitate verborum deprehendi animi prudentiam.

ὅτι τὰ πολλὰ ἔπη φρονίμην ἀπεφήνατο δόξαν.

Nel poco parlare è ogni buon taglio.

44 *Peſa, e paga*, dicimus, ſignificare volentes, non eſſe tutum credere illi, cum quo contrahimus; ἅμα δίδυ, καὶ λάμβανε. i. Da aliquid, & accipe aliquid. Plato in Axiocho, ſi talis Dialogus Platonis eſt. Cui ſimillimum illud noſtrum; *To' qua, e da' qua.*

Peſa, e paga. *To qua, e da qua.*

45 Virum ſupra modum deformem appellare ſolemus; *Brutto babbuino*; mulierem verò; *Brutta beſana*. θερσίτειον βλέμμα. i. Therſitæ facies. Ex Homeri loco notiſſimo.

Brutta beſana.

46 Κρεῖττόν σε χαρινάδης βαδίζει. De ijs, qui gradum habent teſtudineum, non grallatorium, qualis Callipedes apud Tranquillum. Hæc Florens in Gloſſem. ad Irenam. Verba Græca non malè forſan reddideris Plautinâ Phraſi; Charinades grandiùs te grandit gradus. Nos in ſimili propoſito dicere ſolemus; *Tu muoui prima vn piede, e poi l'altro.*

Muoue prima vn piede, &c.

47 Pro eo, quod effertur a nonnullis in ſententiâ notiſſimâ; *Noi ſiam qui con l'aiuto d'Iddio, e de gli huomini*; vſurpabatur a Græcis, ſi rectè conijcio; ἐξέπεσε πορθμὶς ἐλατίνῃ πλάτῃ. i. Nauicula euaſit tandem ope remorum. Meminit Athenæ. lib. 13. cap. 1.

Siam qui con l'aiuto d'Iddio, &c.

48 In hominem ſtaturâ perbreui. *Scricciolo. Pedina. Mezza ſconciatura. Gigante da Cigoli.* Et alibi in Italiâ; *Rauanello venuto per l'aſciutto*. μικρὸς, ἡλίκος μόλων. i. Puſillus, quantus Molon. Suidas. σαλαγμός. i. Gutta; Ex eo Anaxandri Comici:

--- ἂν μικρὸν παντελῶς
ἀνθρώπιον, σαλαγμόν. i. Si puſillus omnino homuncio, guttam. ſ. appellatis.

Gigāte da Cignoli.

Digitized by Google

Inſegnami altro.

49 Siquis aliquem docere velit quidpiam, cuius ipſe ſibi longè peritior eſſe videatur, dicere ſolet. *Inſegnami altro.* δειπνεῖν με δίδασκε. i. Cœnare me doce. Ariſtoph. in Ranis.

Diuorereb be,&c.

50 In edacem ὑπερβολικῶς. *Diuorerebbe queſto mondo, e l'altro.* βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει. i. Bouem in faucibus portat. Zenodotus,& Suidas.

In fino a gola.

51 Quod nos; *Infino a gola*; de ſupra modum expletis; a Græcis effertur. μέχρι τῶν ἀμφωτίδων. i. Ad ambas vſque aureis. Suidas.

Eſſer per la cattiua affatto.

52 Qui in extremo rerum diſcrimine verſatur,ſpémq; omnem iam conclamatam habet,dicere ſolet. *Io ſon per la cattiua affatto. Soffrito. Sono ſpedito.* πᾶν πεῖσμα διέῤῥηκται. i. Rudens omnis diſruptus eſt. Heliodo. in Aetiop. lib. 7. ἔῤῥει τὰ ἐμὰ πράγματα. i. Peſſum eunt res meæ. Perij. De me actum eſt. Scurra in Xenoph. Sympoſ.

Fare un po' di ſpauracchio.

53 Quando aliquis alterum inaniter minatus fuit, nempe vt tantummodo territaret, dicere ſolemus; *Fece per fargli vn po' di ſpauracchio.* ὥσπερ αἱ τίτθαι τὴν λαμίαν. ſ. δεικνῦνται. i. Vti nutrices Lamiam. v. obijciunt, vel aduenturam minitantur. Dion. Chryſoſ. in Ora. 55.

Vn corpo di ſotterrato.

54 Macilentus,atque ob morbum ſqualidus, appellari ſolet; *Vn corpo diſotterrato.* χαρίεις ὥσπερ νεκρός. i. Cadaueris inſtar venuſtus. Ariſtopha. Commenta.

Guaſtarſi ſu l'ultimo.

55 Si quis, e. g. orationem habens,in ipſo offenderit Epilogo,dicere ſolemus, *E' ſi guaſtò ſu l'vltimo.* πάντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμεν. i. Toto deuorato boue,in caudâ defecit. Parœmiogr.

Metterſi cō l'arco dell'orſo.

56 Quod nos dicimus, quando aliquis ſummo conatu quidpiam aggreditur; *Metterſi con l'arco dell'oſſo.* Græci. ἀντλεῖν ἀμφοτέραις. i. Ambabus manibus haurire. Plato in Sophiſtâ. Notat Parœmiogr. Omneis neruos intendere. Latini paſſim.

I triſti non muoiō mai.

57 Fac e. g. iuuenem improbũ, ac diſſolutum bellum eſſe profectum: interroganti alicui commilitonem, vel alium, an is uiuus ſit, vel iam diem ſuum obierit, ita reſponderi ſolet. *I triſti non muoion mai.* κακὸν ἄγγιος οὐ κλᾶται. i. Malum uas non frangitur. Parœmiogra.

Sa di mille odori.

58 De eo qui odorifera vnguenta, vel moſchum ſatis oleat; *E' ſa di mille odori.* τὴν ὅλην ἀραβίαν ἀποπνεῖ. i. Totam ſpirat Arabiam. Manutius in Addita. ad Chilia.

Piglia di mano in mano.

59 Siquem hortari volumus, ut, præſentem fortunam boni conſulens, meliora in dies expectet, ad illud confugere ſolemus; *Piglia di mano in man quel, che uiene.*

Quoniam,quod vis,non potes,velis,quod poſſis. Teren. ex illo Men. οὐ δυνάμενος, ὃ θέλεις, θέλης, ὃ δύνασαι. i.

Non

Non potens, quod uis, velis, quod potes. τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. i. Quod adeſt, boni conſule. Fortunam præſentem boni conſule. Plato in Gorgiâ.

60 Odi profanũ uulgus, & arceo, dixit Romanus Lyricus; Etruſcus verò; *Seguite i pochi, e non la uolgar gente:* quod in prouerbium ceſſit, valétque idem, ac Pythagoreum ſymbolum; λεωφόρον μὴ βαδίζειν. i. Per publicam viam ne ambules. D. etiam Auguſtinus in Comm. Pſ. 39. dixit. Multitudo non eſt ſequenda. *Seguite i pochi, &c.*

61 Si quis, ut ita dicam, è mortis faucibus ereptus eſſe videatur, dicere ſolemus; *Tutto quel ch'e' uiue, è rubato.* ζῇ τὸν ἄπρακτον βίον. i. Vltra penſum uiuit. Lucia. *Tutto quel ch'ei uiue, &c.*

62 In hominem ſtaturâ quidem grandi, ſed ignauum, ac nebulonem, iactari ſolet. *Grande, e poltrone.* ἀρκάδιον βλάστημα. i. Arcadicum germen. Parœmiogra. *Grande, e poltrone.*

63 Si quis pallore, ac macie admodum deformis ſit. *E' par la morte.* οὐδὲν διαφέρει χαιρεφῶντος. i. Nihil a Chærephonte differt; Ariſtoph. in Neb. *Parer la morte.*

64 De exquiſitiſſimis epulis dicimus. *Manna.* θεῶν τροφή. i. Deorum cibus. Parœmio. *Manna.*

65 In eum, quem inconſtantiæ, leuíſque ſententiæ arguimus, iactari ſolet; *Tu ſe una fraſca.* φελλοῦ κουφότερος. i. Subere leuior. Idem. *E' una fraſca.*

66 De eo, qui plus habet in receſſu, quàm primore fronte promittat, dixit Hermippus;

> τὴν μὲν διάλεκτον, καὶ τὸ πρόσωπον ἀμνίου
> ἔχειν δοκεῖς, τὰ δ' ἔνδον οὐδὲν διαφέρεις δράκοντος. i.
> Loquelam habere pecudis, & faciem mihi
> Videris, aſt intus latet prudens draco.

Notat Parœmiogra. Nos in hanc ſententiam; *Chi ti piglíaſſe per lepre, aurebbe tre quarti di golpe.* i. Pro pecude prudens draco. Vel; Pro ſimplici columbâ aſtuta uulpes. *Chi ti pigliaſſe per lepre, &c.*

67 In publicos præfectos, quorum e. g. curæ commendata ſunt publica gymnaſia, ſi forte ob ſtipendium conducere nolint doctiſſimos homines, iactari conſueuit. *Chi vuol de gli huomini, biſogna pagargli:* cui æqui pollere videtur illud Anaxagoræ ad Periclem: οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν. i. Qui lucernâ egent, infundunt oleum. Prædicto affine arbitror. *Il mulin non macina ſenz' acqua.* Et quod αἰνιγματικῶς. *Chi vuol de gli huomini, &c.*

> *Ben faremo, e ben diremo,*
> *Mal va la barca ſenza remo.*

68 Promittentes, nos aliquod arcanum omnino celaturos, nulláque prorſus ne verbum quidem dicturos, hoc verbo vti ſolemus; *Non lo ſaprà huom* *Non lo ſaprà, &c.*

huom nato. οὐδ' ὁ ἥλιος τοῦτο γνώσεται. i. Ne ſol quidem hoc ſcierit. Heliod. Aetiop. 7.

Guarda te.

69 Illi, qui, propria tubera non curans, aliorum verrucis offenditur, vt Horatij verbis vtar, ſiquando alium reprehendat, vel alteri obtrectare velle videatur, ita os occludere ſolemus; *Dì di te. Guarda te. Guardati a' piedi.* Vineta cæde tua. Ex Flacco; ἀφ' ἑστίας ἄρχου. i. A lare incipe. Euſtath. in H. Odyſſ. ἐς τὸν σοῦ κόλπον πτύε. i. In tuum ipſius ſinum inſpue. Lucian. non vno in loco.

A' triſti ogni po' d' appicco, &c.

70 *A' triſti ogni popo' d'appicco gli fa.* προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. i. Occaſione duntaxat opus improbitati. s. Quando aliquis ſuopte ingenio ad facinora procliuis eſt, quæcunque detur occaſio, ſit quantumuis minima, continuò ipſam arripit.

Vn legno, ſur una mazza.

71 Si quis v.g. explicet eamdem rem per duo uerba idem penitus ſignificantia, uulgò dicimus; *Vn legno ſur una mazza.* ἐπὶ σειρᾷ σχοινίον. i. Ad reſtim funiculum. Parœmiogra. Poëta facetiſſimus in hoc propoſito.

Chi cauaſſe le frutte di ſtagione,
Sarebbe propio, come chi voleſſe
Metter un legno ſu per vn baſtone.

La maggior cornacchia, &c.

72 In mulierem immodicè, ac permoleſtè garrulam iactari ſolet; *La maggior cornacchia del mondo.* ῥαχίας λαλίστερος. i. Caute loquacior. Parœmiog. Metaphora deſumpta eſt a cautibus litorum, quæ aſſiduis fluctibus tunduntur, & ſic multo fragore reſonant.

La fame ſoffoca la fama.

Multa ingenia pauperie opprimi, uel potius obrui;
Non è virtù, che pouertà non guaſti;
vel παροιμιακῶς cum Patecheſi; *La fame ſoffoca la fama.* Eodem pertinet Græcorum prouerbium, quod Demetrio Halicarnaſſeo acceptum referunt;
ὕδωρ δὲ πίνων, χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις. i.
Aquam bibens, nil boni parias.
Nec diſſimilia illa Horatij, ac Iuuenalis;
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere, & pati;
Virtutiſque uiam deſerit arduæ. Od. 24. lib. 3.
Haud facilè emergunt, quorum uirtutibus obſtat
Res anguſta domi. Saty. 3.
Addo corollarij uice Alciati Emblema;
Dextra tenet lapidem, manus altera ſuſtinet alas:
Vt me pluma leuat, ſic graue mergit onus.
Ingenio poteram ſuperas uolitare per arces,
Me niſi paupertas inuida deprimeret.

PAROE-

PAROEMIAE, SENTENTIAE, ac Dicta Prouerbialia per Alphabeti ordinem ſimul congeſta.

A

Accomodarſi a' tempi. Pigliate il panno pel verſo. πολύποδος νόον ἔχειν. i. Polypi mentem obtinere. Plutar. τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι. i. Vti foro; quo uſus eſt Terenti. Seruire ſcenæ. Cice.

Aggiungne bianchezza alla neue. ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζει. i. Soli lumen mutuat. Parœmiogr. Soli lumen infert. Quintil. Inſtit. lib. 5. Solem certat facibus adiuuare. Anacletus, referente Gratiano, Cauſ. 6. Quæſ. 1.

Alla fame pane, al ſonno panca: Et cum Homœoteleuto:

Sonno, e panca;
Sete, e acqua. Item;
Lupo affamato
Mangia pan muffato.

ἡδὺ μὲν μάζαν φαγεῖν πεινῶντι, ἡδὺ δ' ὕδωρ διψῶντα πιεῖν. i. Dulce eſt eſurienti mazam edere, dulce eſt aquam bibere ſitienti. Huc pertinent Ludouici Areoſti uerſiculi,

L'acque parer fa ſaporite e buone
La ſete, e'l cibo pel digiun s'apprezza.

Amico, e guarti. ἀπὸ γλώττης φίλος. i. Linguâ amicus. Vide Parœmiog.

B

Biſogna laſciar fare, a chi sà. μὴ θίγῃ ἡνιῶν, ἄπειρος ὤν. i. Habenas ignarus non tractet. Clemens.

il Biſogno fa buon fante. Et Boccac. γνωμικῶς. *La pouertà fa gli huomini induſtrioſi:*

πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος. i.
Fames multa docet. In Græc. Collecta.

Duris urget in rebus egeſtas. Ex Virgil. notiſs.

il Buon fa camerata col buono. ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ μόνος μόνῳ φίλος. i. Bonus bono ſolus ſoli amicus. Plato in Liſiâ, uel de Amicitiâ.

C

Canta a male in corpo. λιτυέρσαν ᾄδειν ἄδει. i. Lityerſam cantionem canit. Menan. in Calcedo. De origine Parœmiogr.

Le Cattiue compagnie conducon gli huomini alle forche:

κακὸν φέρουσι καρπὸν οἱ κακοὶ φίλοι. i.
Malum ferunt fructum mali amici. In Græc. Coll. Vide ſup. p. 241.
Chi fa quel, ch'e' non deue,
Gl'interuien quel, ch'e' non crede.
πίνουσ' ὁμίχλην τῆς πονηρίας κακοί. i.
Mali bibunt improbitatis fæcem. Parœmiogra.
Prædictæ germana;
Chi non fa quel, ch'e' deue;
Quel, ch' aſpetta non riceue.

Chi la uuol cotta, e chi la uuol cruda. Chi la uuol leſſa, e chi la uuole arroſta.

Et ἁπλῶς. *Ognun' ha il ſuo guſto.* ἄλλα παρ' ἄλλοις καλά. i. Alia alijs pulcra. Euſtath. in Hom. Odyſſ. Ξ. ubi addit. ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις. i. Alius uir alijs delectatur operibus. Alia alijs placet, & probantur

Chi tropp' alte ſale, preſto ſcende. σφάλλει δ' ἐκείνους, οὓς ἂν ὑψώσῃ τύχη. i.
Quos extulit, & hos fortuna deijcit. In Fragm.

Col tempo, e con la paglia ſi maturan le ſorbe, uel, *le neſpole.* χρόνῳ καὶ ἀτρεῖδαι τῆς κλεινῆς ἐκράτησαν τροίας. i. Tempore Troiam inclytam Atridæ cepere. Ariſtæne. lib. 1. Epiſt. 17. Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere, non poſſit. Cic. de Diuina. lib. 2.

noi ci Conoſchiamo. οἶδα σίμωνα, καὶ σίμων ἐμέ. i. Noui Simonem, & Simon me. Parœmiogr.

Contr' a' triſti è tutto 'l mondo armato. κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν, uel, κἂν αἲξ δάκοι, &c. i. Virum improbum uel mus mordeat. Vel capra nocentem mordeat. Diogenia.

Corre, come il uento. πηγάσου ταχύτερος. i. Pegaſo uelocior. Parœmiogra.

D

Dammello morto. τέλος ὁρᾶν. i. Finem vitæ ſpecta. Solon apud Ariſto. in Ethic. Nichomach.

ha Dato nel Bargello. εἰς μελίττας ἐκώμασε. i. In apes irruit. Parœmiogr. Item ἀγόμενος διὰ φρατόρων ὁ κύων. i. Ductus per Phratores canis. Ab aleatoribus in eodem propoſito; *Dare in un uentuno*, uel, *in un trentuno.*

Dentro è chi la peſta. πάντα τὰ λυμαινόμεν' ἐστὶν ἔνδοθεν. i. Omnes corruptionis cauſſæ intrinſecus ueniunt. In Græc. Collect.

il Diauolo è cattino, perch' egli è uecchio.
γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ. i.
Annoſa vulpes haud capitur laqueo. Parœmiog.

Dio ce ne guardi, ἀπ' ὤατος ἄγγελος ἔλθοι. i. Procul auribus nuncius veniat. Suidas ex Callima.

Dir coſe dell'altro mondo. ὄνειρον ὀρέστειον διηγεῖσθαι. i. Oreſtis ſomnium narrare. Galenus Therapeutices Methodi lib. 1.

Doue non entra 'l capo, mettaſi la coda. ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον. i. Vbi leonina pellis non ſatis eſt, uulpina addatur. Plutar. in vitâ Lyſandri. Vide Parœmiographum. Ad Græcum prouerbium uidetur reſpexiſſe Dant. cum cecinit in Inf.

Mentre ch'io forma fui d'oſſa, e di polpe,
Che la madre mi diè, l'opere mie
Non furon leonine, ma di volpe.

Dura fatica per impouerire. πόνον σπείρει. i. Laborem ſerit. Diogenia.

E

E arriuato, doue ſi può arriuare. ἡράκλειαι στῆλαι. i Herculis columnæ: uulgò dicitur: Ad Herculis columnas. s. peruenit, vel quid ſimile. Meminit Pindari Interpres.

E di mala razza. πονηροῦ κόμματος. i. Mali commatis. Ariſtoph. in Pluto.

E fuor de' gangheri. ἐκτὸς δρόμου φέρεται. i. Extra curriculum fertur. Plato. Vide etiam ſup.

E grande, e groſſo. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει. i. Ipſe ætatem habet. Io. in Euang. c. 9.

E in vn Laberinto, in un lecceto. Ha il ceruello a partito. E intrigato. ἐν τριόδῳ ἐστί. i. In triuio eſt. Parœmiogra.

E me-

E meglio che'l pane. πρᾳότερος περιστερᾶς. i. Columbâ mitior. Diogeni.

E' me' rauuederſi vna volta, che non mai.

πάλιν δραμῆσαι μᾶλλον, ἢ δραμεῖν κακῶς. i.

Satius eſt recurrere, quàm currere malè. Lucia. Iuxta illud Periandri; ἁμαρτὼν μεταβουλεύου. i. Cum erraueris, muta conſilium.

Entrare in vn Paradiſo. τὸ Διὸς τὸν οἶκον παρέρχεται. i. In Iouis ædeis venire. Lucia.

E' più freddo d'una Tramontana. Ἰαλέμου ψυχρότερος. i. Ialemo frigidior. Parœmiogra. Pro quo Martial. Vel Thermas refrigeret Neronianas. In ora rorem frigidum.

E vſcita delle forme adeſſo. E nuoua di trinca; di zecca. γλυφάνου ὄζει. i. Cælaturam olet. Theocr. in 1. Edyll. ἀπ' ἀκροφυσίων. i. A follibus. q.s. nunc a follibus, ærariáque fornace producta ſit.

F

Fa, a mo' d'un pazzo.

πείθου λέγοντι, κἂν ἁμαρτήσῃ ποτέ. i.

Meis parero dictis, & non erraueris. Sopho. in Electrâ.

ſi Fa di buono. Si fa di quattrini. οὐ φυλλίας ὁ ἀγών. i. Non certatur de oleaſtro. Diogenia. Nec diſſimile; *Non è una fronda di porro.*

Fa per Santa Maria in caſa. ἀσπένδιος κιθαριστής. i. Aſpêdius citharista. Intus canit. De utriſque meminit Cice. Actio. 3. in Verrem, Dicuntur de eo, qui omnia ad ſuam utilitatem confert. De Græco uide Athen. lib. 9. ca. 16.

Far di una bolla acquaiuola un canchero. ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος. i. Ex modico dolore morbum fieri magnum. Solon in Eleg.

Farebbbe arubar co' topi. Σίμωνος ἁρπακτικώτερος. i. Simone rapacior. Suidas. Νεοκλείδου κλεπτίστερος. i. Neoclide furacior. Ariſtoph. τῆς γαλῆς ἁρπακτικώτερος. i Fele repacior. Luci. ὑδραργύρου κλεπτότερος. Hydrargyro furacior. ὑδράργυρος eſt argentum uiuum. Notat Ioan. Tzez.

il Fatica lupinaio. ἑορτὴ πολλὰ ἔχουσα. i. Feſtū multas habens, putà moleſtias, uel occupationes. In Plutar. Collectaneis. ἡράκλειοι πόνοι. i Herculei labores. Parœmiogra. Græca noſtro optimè reſpondent εἰρωνικῶς ſumpta.

Fatti un po' di cappezzal per la vecchiaia. ἐφόδιον εἰς τὸ γῆρας αἰεὶ κατατίθει. i. In ſenectam viaticum condito. In Græc. Collect. Vide lib. 8.

E gran ſauiezza, &c.

Fece il conto ſenza l'oſte. βουλαῖς οὐκ ἐπέγεντο τέλος. i. Conſilijs non reſpondit finis. Theognis.

Fiume furioſo riſchiara preſto. οἱ ὀργίλοι ταχέως μὲν ὀργίζονται, παύονται δὲ ταχέως. i. Iracundi citò quidèm iraſcuntur, ac citò deſinunt. Ariſtot. in Eth. Nicom. lib. 4. Idem ualet; *Acqua che corre non porta ueleno.*

la Fortuna è vaga di be tiri. ἡ τύχη φιλονεικός ἐστι. i. Fortuna contentionis ſtudioſa eſt. Aeſopus, referente Maximo Planude in eius uitâ. Huc pertinent Ouidij verſus Triſt. lib. 5. Eleg. 7.

Nempe dat & quodcunque libet fortuna, rapitque:
Irus & eſt ſubitò; qui modò Crœſus erat.

Et Iuuenalis Satyrâ 7.

Si fortuna uolet, fies de rhetore conſul.
Si uolet hæc eadem, fies de conſule rhetor.

G

Gola d'acquaio. ἄπληστος πίθος. i. Dolium inexplebile. Parœmiogr. ἀσκὸς, καὶ θύλακος. i. Vter, & thylachus. Athenæ. lib. 11.

Gran romore, e poche lance rotte. ἐκ πολλῶν ἀχύρων ὀλίγας καρπάς. i. E multis paleis parum fructus. Parœmiog.

Guardare a ſtracciaſacco. Vel; *Guardare a ſquarciaſacco*, ut Dixit Brunettus. *Fare il viſo dell arme.* γοργὸν βλέπειν. i. Acribus oculis intueri; Gorgonum. ſ. more. Luci. ex fabulâ Perſei, & Gorgus. βλέπειν ταυρηδὸν. i. Tauricum tueri. Ariſtoph. in Ranis. Toruis oculis aſpicere.

H

Ha buona volontà, ma triſte gambe. L'animo è pronto, ma'l potere è zoppo. θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχει. i. Cor habet calidum in rebus frigidis. Vel breuiùs, ac venuſtiùs: Animus calidus in re frigidâ. Sopho. in princ. Antigo.

Hai caro di chiacchierare. λόγοισι χαίρεις. i. Verba fundit are gaudes. Eurip. In Phœniſſ. Dicimus etiam in eodem propoſito. *Tu uuoi la baia; il giābo.*

I

ha Imparato a ſue ſpeſe. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω φρονιμώτερος. i. Poſt mala prudentior. Apoſtol.

Le'ngiurie ſcottano a ognuno. οὐ μόνοι ἀτρεῖδαι φιλέουσ' ἀλόχους. i. Non ſoli Atridæ uxores amant. Ex Hom. Iliad. I. Citatur ab Vlpiano ex Sexto Cælio in l. Si vxor π. ad Leg. Iuli. de Adult.

ὕβριν μὲν οὐ στέργουσιν οὐδὲ δαίμονες. i.
Vel Dijs, ipſis diſplicet iniuria. In Græc. Collect.

Inſegnando s'impara. τὸ φρέαρ ἀντλούμενον βέλτιον γίνεται. i. Puteus, ſi hauriatur, melior euadit. Baſili.

L

La uirtù chiuſa, ed oppreſſa
Ne altrui giova, ne a ſe ſteſſa.

λανθανούσης μουσικῆς οὐδεὶς ὄφελος. i. Occultæ muſices nulla utilitas. Dictum Neronis, ut refert Tranquillus in eius uitâ. Huc pertinere uidetur; τῆς ἀγνοουμένης ἀρετῆς, ὥσπερ τοῦ κατορορυγμένου χρυσίου ἡ λαμπρότης οὐ βλέπεται. i. Ignotę uirtutis ueluti defoſſi auri ſplendor non apparet. Plutar.

Paulum ſepultæ diſtat inertiæ
Celata uirtus. Hora. lib. 4. Ode 9.
Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter. Perſius.
Vile latens uirtus. Claud. de 4. Hono. Conſula.

Paria ſunt non eſſe, & non apparere. Vlpianus in l. Ait Prætor §. 1. π. de Re iudic.

Lvi ſi Legan le vigne con le ſalſicce. ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύεται. i. Citra arationem, citráque ſementem omnia proueniunt. Lucia. in Rhetorum Didaſcalo. *Vna Cuccagna.*

Reddit ibi Cererem tellus inarata quot annis;
Et imputata floret uſque vinea. Ex Horat.

Le Leggi ſon fatte pe' triſti.
ὁ μηδὲν ἀδικῶν, οὐδενὸς δεῖται νόμου. i.
Qui nihil iniuſtè facit, non indiget ullâ lege. Antipha.

le Lingue non ſi poſſon tenere. οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος φάρμακον. i. Non ineſt remedium aduerſus ſycophantæ morſum. Ex Ariſtoph. Pluto.

M

la Maggiore ſpizzeca del mondo. πατροκλέους φειδωλότερος. i. Patroclo ſordidior. Ariſtoph. Eude.

Mandalo alle forche. βάλλ' εἰς ὕδωρ. Mitte in aquam. i. Aufer è medio. Et, *Va alle forche.* βάλλ' εἰς ὄλεθρον. i. Abi in perniciem. βάλλ' ἐς κόρακας. i. Abi ad coruos. Abi in malam rem; in exitium. βάλλ' εἰς μακαρίαν. i. Aufer te in Macariam. Ariſtoph. in Equiti. Eſt autem Macaria locus apud Inferos, vt fingunt. Vide Parœmiogra.

Me ne ſtò, come il Prete della poca offerta. οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν. i. Nec currimus, nec remigamus. Ariſtophanus in Concionatri.

ſi Morrebbe in vna madia di pane. Si morrebbe di fame nell' Altopaſcio, vel, *in vna madia di ſchiacciate.* δίψῃ δ' ἐξώλλυτο, ὕδωρ ὑπερεῖχε γενείῳ. i. Siti enecabatur, cum aqua ad mentum pertingeret. Ex Athenæ. lib. 10. in fin. Et Plutarchus in Sympoſ. Deca. 4. Probl. 1. tanquam vulgò iactatū citat.

οὐδὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ' οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. i.
Pugna erat in ſaxis, neque ſaxum tollere quibant.

N

Non dai in nulla. οὐδὲν ποιεῖς. i. Nihil agis. Suidas.

Non è mal ſuono. Queſto ſuono non mi diſpiace. οὐκ ἄχθομαι τῷ πράγματι. i. Hac re non doleo. Dionyſius poſt ſententiam latam de Aeſchylo a Plutone in hoſpitium inuitatus. Ariſtoph. in Ranis.

Non fa a propoſito. οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. i. Nihil ad Dionyſum. Ariſtæ. lib. 1.

Non ha ceruel, quant' vn' oca. διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχει ἐλάττονα. i. Minus habet mentis, quàm Dithyramborum poëtæ. Interpres Ariſtoph. in Auibus.

Non ha pan da mangiare, e fa lo ſbracia. μίθαικος ὤν, ἀγαμέμνονα ὑποκρίνεται. i. Cum ſit Mithæcus, Agamemnonem ſimulat. Themiſt. in Oratio.

Non ha tanto cencio addoſſo, ch' e' vi ſi legaſſe vn danaio. πατάλου γυμνότερος. i. Clauo nudior. Ariſtæn. Epiſt. 18. lib. 2.

Non ha tempo a metterſi mano a bocca. οὐδ' ὦτα κνήσασθαι, σχολὴν ἄγει. i. Ne ad aures quidem ſcalpendas ocium eſt. Parœmiogr.

Non lo vuole al giuoco de' noccioli. μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν οἴεται δεῖν βαδίζειν. i. Ne viâ quidem eâdem ſibi putat ingrediendum. Plutar. περὶ φιλαδελφίας.

Non mi va. Non m' entra. οὐχ ἁνδάνει θυμῷ. i. Animo non placet. Home.

Non può ſtar nella pelle. E' brilla. Il cul non gli tocca la camicia. γέγηθε μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς. i. Magis gaudet eo, qui ſenectā exuit. Ariſtoph. in Pace.

Non s' è mai ſentito al dì de' nati. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη. i. A ſæculo non eſt auditum. D. Ioan. Euang. cap. 9.

Non t' impacciar con Luppole.

Δόλιον μὲν ἄνδρα φεῦγε παρ' ὅλον τὸν βίον. i.
Doloſum virum fuge, quandiu vixeris. Menan.

Non t' vgnere. Non toccar con le mani vnte. ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλῃ. i. Quæ nō poſuiſti, ne tollas. Plato de Legibus, lib. 11.

O

O bere, o affogare. ἀναγκαῖον κακόν. i. Neceſſarium malum. Parœmiogr.

Ogni legno ha 'l ſuo tarlo. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. i.
Fœlix per omnia nūllus eſt mortalium. Menan.

Ognun

Ognun tira l'acqua a ſuo mulino. πᾶς ἀνὴρ αὑτῷ πονεῖ. i. Pro ſe quiſque laborãt. Sopho. in Aiace Flagelli. Eiuſdem ſententiæ ſunt. *Ogni grillo grilla a ſe. Ogni gallo ruſpa a ſe.*

l'Opera loda il maeſtro.

γραφεὺς διδάσκει τὸ πλέον τοῖς ἐκτύποις. i.

Pictor tabellis comprobatur editis. Grego. Vide ſup. p. 219.

Or'è tempo di vendẽmiare. νῦν ὀσπρίων ἄμυζυς. i. Nunc leguminũ meſſis. Suid.

Oro di ventiquattro carati. χρυσὸς ὁ κολοφώνιος. i. Aurũ Colophoniũ. Zenod.

P

Pagar la gabella col frodo. καὶ τὸν τόκον, καὶ τὸ κεφάλαιον ἐκτίνειν. i. Sortem, & vſuram perſoluere. De illis, qui ſeriùs quidem, ſed grauiùs pœnas luunt. Dion in libello περὶ τῆς ἀπιστίας.

mi Paion le lamentazioni. Mi par' eſſere alla ſettimana Santa. ἰαλέμου ᾠδή. i. Ialemi cantilena. Parœmiog. De cantu mœſto, ac miſerabili.

Par ch'e' vadia a nozze. ᾄδει, ὥσπερ εἰς δῆλον πλέων. i. Canit tanquam in Delum nauigans. Parœmiogr.

Pare vn' Arpia. φθόης προφήτης. i. Tabis propheta. Plato Comi. de quodam Cineſiâ.

Parlare a piacenza. ψυχαγωγίας ἕνεκα λογοποιεῖν. i. Ad gratiã loqui. D. Baſil.

le Parole non empiono'l corpo. οὐ λόγων ἀγορὰ δεῖται ἑλλάδος, ἀλλ' ἔργων. i. Nõ verbis indiget Græciæ forum, ſed factis. Et vulgò; Non verbis, ſed facto opus eſt. Parœmiog. Nec longiùs illud. Spem precio non emo. Teren. In eodem, vel admodum ſimili propoſito efferri ſolet;

Caual, deh non morire,
Che erba de' venire.

Cui mihi optimè congruere videtur, quod notant Parœmiographi; μένε βοῦς ποτὲ βοτάνην. i. Expecta bos aliquando herbam.

Per maledetta forza. Per maledetta rabbia. διομήδειος ἀνάγκη. i. Diomedea neceſſitas. Plato de Rep. lib. 6.

tu ſe Piu crudo di Nerone. σοὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο. s. Eſt tibi cor lapide durius. Homer. Odyſſ. ψ. Vbi Euſtath. τοῦτο δὴ τὸ παροιμιῶδες ἐπὶ τῶν σκληροκαρδίων. Et ex Theocrito notat Cognat. πᾶν λίθος. i. Totus ſaxeus.

ci Poſſiam pigliar per mano. κἀγώ τε, καὶ σὺ τὸν αὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν. i. Ego, & tu trahimus idem iugum. Ariſtæn. lib. 2. Epiſt. 7. ἐπὶ τῶν ὅμοια πασχόντων. i. De illis, qui ſimilia patiuntur. Extat etiam apud Euſtath. in Odyſſ. ξ.

il Poteſtà nuono caccia'l vecchio. παλαιὸν ἔρωτα μαραίνει νέος ἔρως. i. Veterem amorem nouus amor adimit. Achil. Tati. lib. 5. Priorem flammam nouus ignis extrudit.

Omnis amor ſucceſſore nouo vincitur.

i Principi odono, e veggono ogni coſa. ὦτα, καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέως πολλοί. i. Multæ regum aures, atque oculi. Lucian. non ſemel.

Q

Quando'l toro è per terra, ognun grida, Ammazza, ammazza. νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐνυβρίζουσι λαγωοί. i. Mortuo leoni vel lepores inſultãt. Parœmiog.

Quant'è dal dì alla notte. ὅσον οὐρανὸς ἔστ' ἀπὸ γαίης. i. Quantùm diſtat cœlum a terra. Idem.

R

Render pietra per pane. ἀντὶ πέρκης σκορπίον. i. Pro percâ ſcorpium. Quando

aliquis

aliquis pro ſummo beneficio ſummum maleficium remetitur. Vſurpat Fräciſcus Vicomercatus in 1. Phyſi. vbi agitur de materiâ, & priuatione.

Ricordare i morti a tauola. ἐν καιρῷ εὐφροσύνης ἀναξαίνειν τὴν ἀηδίαν. i. Lætitiæ tempore præteritorum moleſtiam renouare. Grego. A quo non multùm diſtant ea. Lachrymas ſopitas excitare. Parœmiogr. Obductam cicatricem refricare. Vulneribus manus afferre. Cice. Pro quibus nos, *Stuzzicar la piaga.*. De quo ſup.

S

ne Sà, quanto ſe ne può ſapere. πρὸς τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς ἀφίκετο. i. Ad ſummum virtutis peruenit. Luci.

Sguazzare a ſpeſe d'altri. Viuere alle ſpeſe del Crocefiſſo. αὐλητοῦ βίον ζῆν. i. Tibicinis vitam viuere. Parœmiogra. Ex Diogeniano, & Suidâ.

il Soccorſo di Piſa. Il ſoccorſo di Meſſina. μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. i. Poſt bellum auxilium. Suidas. μετὰ τὸν πόλεμον τὰς μηχανάς. i. Poſt bellum machinas. Brutus in Epiſto. ad Lycios. Huc pertinent illa. *Egli arreca l'acqua hor, che la caſa è arſa. Porta la medicina, hor ch'egli è morto.*

Sopra di te. εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν. i. In tuum ipſius caput. Plato. Et interdum pleniori ſententiâ. *Sopra di te, e de' tuoi figliuoli.* Quod Virgili.

-- Dij capiti ipſius, generiq; reſeruent. Et Home. Ilia. Δ.

σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε, καὶ τεκέεσσι.

Sorte più, che virtù fa l'huom felice.

τύχης τὰ θνητῶν πράγματ᾽, οὐκ εὐβουλίας. i. ut uulgò uertunt,

Vitam regit fortuna, non ſapientia. In Collecta.

Stamm'allegro. θῦε ταῖς χάρισι. i. Gratijs lita. Plato. Deme ſupercilio nubem. Hora.

Star ſodo al macchione. Non temer grattaticci. ἐν πείσῃ τὴν καρδίαν τηρεῖν. i. Retinere cor in encorali fune. i. in ſuâ conſtantiâ, ac firmitudine. Syneſius in Encomio caluitij. Eſt autem πεῖσα idem quod πεῖσμα, ſiue πρυμνήσιον. i. rudens, funis nauticus. Citat, & uertit Cognatus.

mi Stà ſempre attaccato a cintola. ὥσπερ σκιὰ ἕπεται. i. Velut vmbra ſequitur, Parœmiogr.

T

ne Tengo quel conto, ch'io fo delle mie ſcarpe vecchie. Dictum vulgi, con quo ſatis congruit, quod eſt apud Suidam; μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν ἧττον, τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. i. Minus de iſtis laboro, quàm de ranis paluſtribus.

ſi Tien più conto de' triſti, che de' buoni. κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. i. Corui luſcinijs honoratiores. Parœmiogra.

ha Trouato la ſua ventura. ὄνος εἰς ἄχυρα. i. Aſinus in paleas. Parœmiogra.

Tutti ſiam macchiati d'vna pece. ἔμφυτος πᾶσιν ἀνθρώποις κάκη. i. Ingenita eſt malitia cunctis hominibus. Euripi. in Bellerophon. apud Stobæ.

Tutti torniamo alla gran madre antica.

πάντων λιμὴν τῶν μερόπων ὁ θάνατός ἐστιν. i.

Mors eſt omnium mortalium portus. Sotad.

Omnes eodem cogimur. Horat.

V

Val più vn colpo, di maeſtro, che dieci di manouale.

ὀλίγοι μὲν ἐσθλοὶ χείρονες πολλῶν κακῶν. i.

Pauci ſtrenui multis ignauis præſtant.

ella Va vn pò meglio. ἄμεινον, ἢ χθὲς πράττομεν. s. Melius nobis eſt, quàm heri. Ariſtoph.

Vna memoria profonda. ὑπὲρ τὸν σιμωνίδην μνημονικός. i. Supra Simonidem memor. Ex Philoſtr.

Vn da ſe non può far nulla. εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ. i. Vnus vir, nullus uir. Zenodotus.

Vn val per cento. ἀντί νυ πολλῶν λαῶν ἐστὶν ἀνήρ. i. Pro multis populis unus eſt vir. Agamem. apud Home. de Achill. 20.

Voglio inſino a un puntal di ſtringa. σῦκα μέριζε. i. Diuide ficus. Vtitur Martia. lib. 5. in Calliodorum, & Iuriſprudentes in l. 13. π. Si certum peta. & l. 26. & 27. π. de Lega. 1.

è Vſcito vna volta di cenci. ἔφυγε κακὸν, εὗρε ἄμεινον. i. Effugit malum inuenit bonum. Parœmiogra. Huic germanum illud Brunetti in Epitaphio; *Egli ha tratto il cul del fango.*

ti Vuol mal di morte. σὲ μισεῖ μῖσος ἐξαίσιον. i. Te hoſtili odio inſectatur. Ariſtæn. lib. 1. Epiſt. 22.

FLO-

FLORIS ITALICAE LINGVAE LIBER SEPTIMVS.

Parœmiæ Etruſcæ per Latinas explicatæ.

1 SI exempli gratiâ improbus iudex ab altero litigantium, vt aduerſario contrariam, ſibi uerò gratioſam ſententiam ferret, pecuniam accepit; Nos cenſentes, ipſum pro tali ſcelere pœnas eſſe daturum, dicimus. *Egli ha preſo il veleno.* Calidum prandium comedit. Plautus. Cui non omnino diſſimile. *Egli ha mangiato il cacio nella trappola.* *Pigliare il Veleno.*

2 Quod dixit Quintilianus; Tollat te, qui non nouit, in prouerbium ceſſit, quo ſignificatur, alicuius dolos iam cognitos haberi, nullúmque ab eo temerè decipi poſſe. Huc ſpectat noſtrum illud; *Chi non ti conoſceſſe, caro ti comperrebbe.* Quod apertiùs: *Chi ti pigliaſſe per lepre, aurebbe tre quarti di golpe.* De quo etiam ſup. *Chi non ti conoſceſſe, &c.*

3 Ita ſignificamus, nos pro aliquo nihil non daturos, aut facturos; *Io mi ſparerei per lui.* Omnia præter animam traderem. Tullius pro Roſcio Amerino. *Spararſi p ſuo.*

4 Videntes aliquem contra alterum irâ incenſum, quòd ab ipſo ſibi uideatur immeritò affectus iniuriâ, ita eum hortari ſolemus, ne tale facinus perſequatur. *Chi ha più ceruello, più n'adoperi.* Inſipienter factum, ſapienter ferendum eſt. Plautus in Trucu. *Chi ha più ceruello, &c.*

5 A notiſſimâ Fabij Maximi hiſtoriâ originem traxit adagium illud, in Romanorum laudem concelebratum. Romanus ſedendo uincit. A cuius ſententiâ nihil, aut parùm, ſi rectè conijcere poſſum, differt illud noſtrum. *L'huom ſauio piglia la lepre col carro.* Meminit Varro primo de re Rusticâ cap. 2. Et Cice. in Cato. Maio. *Pigliar la lepre col carro, &c.*

6 Bibliopola e.g. duo habens, ut ipſi dicunt, Corpora Ariſtotelis operum

ſeorſum interrogatus, quanti vnum, & quanti alterum, ſi tantidem vtraque faciat, dicere ſolet. *Tanto mi voglio bene all'uno, quanto all'altro*. Eiuſdem ſententiæ eſt illud ex Varronis Satyrâ. Idem Accij, quod Titij. Nonius Marcellus in uoce Rabere. Agellius lib. 3. cap. 16.

Tanto mi voglio bene, &c.

7 Siquis de aliquo multa bona dixerit; deinde uerò in eum indignatus: eidem obtrectet: & è contrario, dicimus. *Egli ha mutato mantello. Egli ha uoltato carta.* Calculum reduxit. Citatur a Nonio ex Ciceronis Hortenſio. Palinodiam canit. Vulgatiſſima eſt Horatij Palinodia, in qua prouerbium hoc adumbratur in uoce Recantare. Vertere uela. Hora.

Mutar mãtello.

8 Quando ſignificare uolumus, nullum eſſe his terris hominem, qui omnibus horis ſapiat, atque omnino ab erroribus immunis ſit, dicere ſolemus. *Erra il Prete all'altare. Inciampa vn cauallo, che ha quattro gambe. Ognun piglia de' granchi.* In quam ſententiam uidetur a doctoribus uſurpari. Quandoque bonus dormitat Homerus. Ex Horat.

Erra il Prete all'Altare.

9 Conquerens, occaſionem, quæ iam adeſſe uidebatur, ſibi præreptam fuiſſe, dicere ſolet. *M'è ſtato ſchiacciato l'uouo in bocca.* Bolus ereptus è faucibus. Teren. in Heautonimo.

Schiacciar l'uouo in bocca.

10 Quod in eum iactari ſolet, qui u. g. in alienis negocijs imperioſior apparet; *E' fa'l principe al buio*; illi reſpondere uidetur. Aedilitatem gerit ſine populi ſuffragio. Plautus in Sticho.

Fa il principe al buio.

11 Si forte in rebus manifeſtiſſimis aliquis mihi aduerſaretur, omnia ſtultè negando, tunc dicere poſſem ex notiſſimâ antiqui Mythologiſtæ fabellâ; *Mi uuol fare il Graſſo legnaiuolo.* Nec aureis habeo, nec tango. D. Hieronym. in Præfatione de Matre, & filiâ reconcili. Eodem pertinet. *Mi uuol far Cornamuſa.*

Fare il graſſo legnaiuolo.

12 Illi noſtro; *Chi pecora ſi fa, il lupo ſe la mangia*; quo utimur, alterum admonentes, ſi leuiores a quibuſdam inſolentibus iniurias perferat, atrociores ſibi illatum iri; hoc Plauti reſpondere uidetur. Poſt folia cadunt arbores. Illud Publij procul dubio ipſi apertè congruit.

Nimia ſimplicitas facilè dolis opprimitur. Cui affine.
Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam. Eiuſdem Syri.

Chi pecora ſi fa, &c.

13 Quando gens improba ab improbis gubernatur rectoribus, tunc quadrat hæc parœmia. *Qual guaina, tal coltello.* Similes habẽt labra latucas. Dignum patellâ operculum. D. Hierony. ſcribens ad Chromatium. A quo non longiùs diſtant. *A carne d'orſo zanne di lupo. A carne di lupo dente di cane.* Gloſſa in l. Quod in hæredem, §. Eligere ff. de Tribut. Qualis veruex, talis offa. Eodem pertinent illa vulgo tritiſſima. *Qual gamba, tal calza. Qual carne, tal coltello. Qual piede, tale ſcarpa. Qual bucca, tal cauicchio.*

Qual ceruello,
Tal cappello.

A carne d'orſo, &c.

Et

Et Brunettus in Epitaphio. *Tal culo, tal brache*.

14 Si quis de infortunijs ſuis conqueratur cum illis, qui nullam opem laturi ſint, immo veriſimiliter ſint gauiſuri, de eo dicimus. *Dice le ſue ragioni a' Birri*. Apud nouercam queritur. Plaut. in Pſeudo. *Dir le ſue ragioni a' birri.*

15 Infortunia, quæ quis præuiderit, minus vexare tali pacto ſignificamus. *Piaga antiueduta aſſai men duole*. Iacula, quæ præuidentur, minus feriunt. Grego. Pontifex in Homi. Euang. D. Lucæ cap. 21. pro quo Dant. *Che ſaetta preuiſa uien piu lenta*. Parad. can. 17. Huc pertinet. *Piaga antiueduta, etc.*

Proſpice, qui ueniunt, hos caſus eſſe ferendos:
Nam leuiùs lædit, quicquid præuideris ante.

Idem apertè ſignificat illud Heliodori. συμφορὰς τὸ προεγνωσμένον οἰςότερον. i. Calamitates præuiſæ æquiore animo perferuntur. Quicquid expectatum eſt, leuiùs accidit. Sene. epiſt. 79.

Grauius nocet quodcumque inexpertum accidit. Publius Syrus.

16 Qui eodem ſermone modò læta, modò triſtia nunciat, *Cene da una fredda, e una calda*. Dulce, & amarum nobis vnà miſcet. Plau. in Pſeud. Greci γλυκυπικρόν. Vulgò breuiùs, ac venuſtiùs. Dulce & amarum. *Darne una fredda, &c.*

17 Dicenti alicui, ſe ab eo pecuniam extorquere velle, quem ſciamus ne obolum quidem habere, reſpondere ſolemus; *Vuoi cauar della rapa ſangue*. Aquam è pumice poſtulas. Plaut. in Perſæ princi. Hircum mulgere uis. Ex eo notiſſimo; Hircos mulgens, ſanguinem elicit. De quo alibi. Nec longiùs abeſt; ὄνου πόκας ζητεῖς. i. Aſini lanas quæris. Quod breuiùs; Ab aſino lanam. Ariſtopha. *Cauar della rapa ſangue.*

18 *Medico pietoſo fa la piaga puzzolente*. Hac parœmiâ ſignificamus, non ſemper decere, nec cum omnibus, familiaritate, clementiáque uti; ſed interdum, & cum aliquibus neceſſariam eſſe ſeueritatem. Familiaris dominus fatuum nutrit ſeruum. Manutius in Appendice. Quam ferè ad verbum ita proferri audiui. *Medico pietoſo, &c.*

Il padrone imprudente
Fa'l ſeruo negligente.

Ad idem propoſitum dicitur a plebeijs mulieribus.

La madre pietoſa
Fa la figliuola tignoſa.

19 In aliquem, qui longiùs a propoſito digreſſus ſit; *E' ſaltato di palo in fraſcha, da Bacchiglione in Arno*. Et aliqui. *Egli è ſaltato di ramo in pertica*. De calcaria in Carbonariam. Tertullianus. De carne Chriſti. *Saltar di palo in fraſca.*

Quòd autem; *Saltar da Bacchiglione in Arno*; in hoc propoſito uſurpetur, teſteis habeo, Vſum,

Quem penes arbitrium eſt, & ius, & norma loquendi. Varchium in Herculano (qui tamen ipſum profert, *Saltar d'Arno in Bacchillone*; atque ita fortaſſe meliùs) & Borghinium in ſuo Tractat. de Eccleſiâ, & Epiſcop. Florentinis. Hoc dixi, ne quis, eius originem referens

rens ad locum Dantis notiſſi. Inf. Cant. 15. iuxta talis loci ſententiam ſenſum ipſius inuerteret.

20 Significare volentes, rem aliquam tam eſſe manifeſtam, vt nullius egeat probationis, dicimus. *Il morto è'n ſu la bara*. Res appäret. Res ipſa indicat. Terent. Res ipſa teſtis eſt. Plaut. in Aulula.

Il morto è'n ſu la bara.

21 Ille, qui ex unico labore duplicem mercedem accipit, dicitur; *Pigliar due colombi a una faua. Pigliar due tordi a una pania. Dare a due tauole in un colpo. Con una figliuola farſi due generi.* Et ſimpliciter; *Con un dono farſi due amici*. Quod Romani ex Plauto. In ſaltu vno capere duos apros. Locus eſt in Caſinâ.

Pigliar due colõbi, &c.

22 Quotieſcunque vnico beneficio, vel eâdem operâ a duobus initur gratia, quadrant iſta. *Io ho fatto un viaggio, e due ſeruigi; Ho ſcaldato due ferri a un fuoco; Ho battuto due chiodi a un caldo*. Duos parietes de eâdem fideliâ dealbaui. M. Curius apud Cice. Epiſt. Famili. lib. 7. Quam parœmiam uſurpatã fuiſſe a Pauſaniâ, notat Yuo Villiomarus; *δύο τοίχους ἀλείφειν*. Parœmiographus quoque de hac meminerat ex Suidâ. Eſt autem fidelia, ut habetur ex Nonio, Samium uas ad vſus plurimos.

Nota inſuper, *Far uiaggio*, a Græcis originem traxiſſe: inquiunt enim *πορείαν ποιεῖσθαι*. Galli.

Fare un uiaggio, &c.

23 Si duos uideamus iiſdem uitijs laborantes, & improbitate, ut ouum ouo ſimileis, dicere ſolemus. *E' ſono una coppia, e un paio. Il meglio ricolga il peggio*. Eodem in ludo docti. Ex Terent. loco. in Hecy.

Eſſere una coppia, &c.

24 De eo, qui inter aliquos diſſidium excitare, uel excitatum fouere conatur; *E' mette al punto. Egli aiſſa i cani all'erta*. Quod etiam *αἰνιγματώδως*. *Egli ha buono a Giulè*. Claſſicum canit. Parœmiogra. Frigidam aquam ſuffundit. Plau. in Ciſtel.

Mette al punto.

25 Quando ſignificare uolumus, aliquem in alterius domo ita ſe geſſiſſe, ut amplius ob ſuam inſolentiam recipiendus non ſit, dicimus. *Egli ha fatto a laſcia poderi*. Teſſeram confregit. Ex Plaut. Ciſtell. Quod verò dici ſolet. *E' baciò il chiauiſtello*. idem ualet nobis, ac Latinis, ſi ad locum transferatur. Supremum uale dixit. Ex Virgiliano notiſſimo.

Fa a laſcia poderi. Baciò il chiauiſtello.

26 Adagium illud, quod extat in Apul. Florid. 4. Vbi uber, ibi tuber: quemadmodum duplicem habet ſententiam, ita dupliciter a nobis uerti poteſt. *Non ſi può auere il mel ſenza le moſche. Non ſi può cor la roſa ſenza pugnerſi*. In quo propoſito amantes cum Paronomaſia: *Amore non è ſenza amaro*. His ſignificamus nihil tam proſperè, uel facilè hominibus ſuccedere, quin aliquid difficultatis, uel laboris admiſtum habeat. Quod Græci; *οὐδὲν ἄνευ πόνου*. i. Nihil ſine labore. Eodem pertinet. *Chi ha polli, ha pipite*. Altera ſententia eſt. *Dou'è roba, quiui è ſuperbia*. i. Diuitiarum comes eſt ſuperbia. Cui affinia. *Ou'è gran fuoco, ui è gran fummo*.

E' non ſi può auere, &c.

Abbondanza

Vbi

Vicina è d'arroganza. Vnde Terentius.

Vbi paulum acceſſit pecuniæ, ſublati animi ſunt.

Qui locus alibi perpenditur. Res ſecundæ inſolentiam pariunt. Salluſt. de Bello Iugur. εὐδαίμοσιν εἴωθεν ὑπερηφανίας ποιεῖν. i. Fœlicitas ſolet excitare ſuperbiam. Quod etiam Phocilides optimè.

ὑψαυχεῖ δ' ὁ πολὺς πλοῦτος, καὶ εἰς ὕβριν ἀέξει. i.

Superbum reddunt multæ diuitiæ, & contumeliam incitant.

27. Illud quoque uulgatum ex Lucilio, & Plauto: Ad incitas redactus eſt: dupliciter a parœmiographis exponitur. Aut n. ſignificat; extremâ laborat inopiâ. *Egli è condotto, doue il buon pan ſi uende. E ridotto al laſtrico.* *E' condotto doue il buõ pan ſi uẽde* Quod αἰσχυματωδῶς ualet illud Heſiodi; λεπτῇ τὴν παχεῖαν πόδα χειρὶ πιέζει. i. Macilentâ manu craſſum pedem premit. Et breuius, uenuſtiuſque; Macilentâ manu craſſum pedem. Aut ſignificat, adeo claris coargutus eſt argumentis, ut iam nihil habeat, quod reſpondere poſſit. In publicis Italiæ gymnaſijs dici ſolet. *Egli è confitto. E' nel ſacco.* Quod Latinè ſic etiam poteſt efferri. In laqueum inductus eſt. Ex Quintiliano. In caſſeis incidit. Ex Ouidio.

28. De homine, qui ſeriis pariter, ac iocis ſe accommodare nouit, dicere ſolemus. *Egli è da boſco, e da riuiera: Ha cimiere a ogni elmetto. Ha unguento per ogni piaga. E' a tutta botta. Ha ſacco da ogni formento.* Omnium horarum homo. Parœmiogr. *E' da boſco e da riuiera.* Homo commodus. Horatius ex Ennio, ut apud Agellium lib. 12. cap. 4. Suarum uerò horarum homo appellatur a Latinis, quem nos; *Huomo de ſuoi comodi. Tutto per ſe.*

29. Qui eiſdem commodis, atque incommodis obnoxij ſunt, dicuntur a nobis; *Eſſer nelle medeſime peſte.* Eſſe in eâdem naui. Cicc. quò pertinet illud Ariſtarne. lib. 1. Epiſt. 17. in fi. κοινὴ ναῦς, κοινὸς κίνδυνος. i. Communi naui commune diſcrimen. Ab hoc non longè diſtat illud è Plauti Caſſinâ: Eodem poculo bibere. Nos. *Correr la medeſima fortuna.* *E' ne le medeſime peſte.*

30. Si e.c. in foro plures ſint circuli, in quorum uno de aliquo uerba fiant, hoc ei alter ſignificans, inquit. *E' ſi legge ſul tuo libro.* Tuum fertum nunc in igni eſt. Seneca in libello ludicro de morte Claudij. *Leggerſi ſul libro d'uno.*

31. Quando rixantur duo, moribus, atque improbitate pares, quadrant illæ parœmiæ. *Ella va tra Baiante, e Ferrante; Fra barcaruolo, e marinaro; Fra corſale, e corſale.* Cum Bacchio Bithus; vel, Bithus contra Bacchium. Ex Horatio. Græci dicebant. ὁ κρὴς τὸν κρῆτα. i. Cretenſis Cretenſem. *Va fra Baiante, e Ferrante.* κρὴς πρὸς αἰγινήτην. Cretenſis cũ Aeginetâ. συνῆλθον Ἀτραβάτης καὶ Νουμήνιος. Conuenerunt Atrabas, & Numenius. Vide Parœmiogr.

32. Videntes e. g. quempiam eum decipere velle, quem facilè, credamus, decipi non poſſe, immo alios ab ipſo decipi ſolere cenſeamus, dicere conſueuimus. *E' va a rubare a caſa'l ladro.* In Cilicas piraticam exercet. *Andar a rubare, etc.*

33. Maximam celeritatem hoc pacto ſignificamus. *Piu preſto, che dir meſci.* *Piu preſto, che dir meſci.*

Non

Non longè diuerſè Plautus in Trinummo. Citiùs,quàm formicæ papa-uer. Auguſtus, vt refert Suetonius. Citiùs,quàm aſparagi coquuntur. θᾶττον νοήματος. i. Citiùs cogitato; ut vertunt. Ariſtæne. lib. 1. Epiſt. 5. θᾶττον λόγου. i. Dicto citius. Gregorius Presby. Virgil. 1. Aeneid. Horatius Eclo.2.lib.2. Saty.

Le moſche ſi poſano addoſſo, &c.

34 Homines miſeros, atque infœliceis in rebus aduerſis ſemper primas obtinere, hac parœmiâ ſignificamus. *Le moſche ſi poſano addoſſo a caui magri.* A cuius ſententiâ parùm diſtare exiſtimo tritiſſimum illud. Canis pauperem peregrinum ſemper infeſtat.

E' alla porta co' ſaſſi.

35 Pro eo, quod a Romanis dicebatur: Res eſt in cardine: cum ſignificare volebant (referente Seruio in 1. Aeneid.) aliquod negocium iam eſſe in articulo, nec diutiùs procraſtinari poſſe; dicimus nos, *Noi ſiamo alla porta co' ſaſſi.*

Si piglia la roſa, e ſi laſcia la ſpina.

36 Sunt nonnulli, qui e. g. ſibi religioni vertunt profanos auctores interdum lectitare: putant enim grauiori damno vtilitatem admiſtam eſſe; quibus ita conſulere poſſumus. *Si piglia la roſa, e ſi laſcia la ſpina.* Aurũ ex ſtercore colligendum. Notat Gilber. Cognat. Et, quando ſignificare volumus, alicuius virtutes eſſe imitandas, vitia verò deteſtanda, dicere ſolemus; *E' ſ'ha a pigliar la roſa, e non la ſpina.* Quod dictum optimè cõgruit illi Iurecoſ. generaliter prolato: Mala exempla non ſunt ſequenda. Probant l.1.in princ. ff. ad Macedonia.

Troppo buon vino a ſi cattiua botte.

37 Celeberrimum eſt dictum illud, quod a Florentinis acceptum refertur Magnifico Coſmo Mediceo, verè dignum ſapientiâ tanti viri; *Troppo buon vino a ſi cattiua botte*: quo ſimul cuiuſdam motum improbitatem perſtrinxit, ac loquentis, ſeu diſceptantis doctrinam agnouit. In hanc ſententiam profert Parœmiographus. Anulus aureus in nare ſuilla. Ex Sapientis prouerbijs cap. 11. Extat alterum huius generis prædicto non longè diuerſum.

Matto per natura,
Sauio per iſcrittura.

Apophthegma.

Dicitur etiam; *Vna gemma legata in piombo.* Quò pertinet vulgatiſſimũ Cynici apophthegma. ἰδὼν εὐπρεπῆ νεανίσκον ἀπρεπῶς λαλοῦντα, οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, ἐξ ἐλεφαντίνου κολεοῦ μολυβδίνην ἕλκων μάχαιραν; i. Videns decorum adoleſcentem indecorè loquentem; Non erubeſcis, ait, ex eburneâ vaginâ plumbeum educens gladium? Laërti. in eius vitâ.

Tiene il piè in due ſtaffe.

38 Quod apud Terentium dictum fuit a quopiam ſimpliciter; Duplici ſpe vti; prouerbialiter effertur a nobis; *Tenere il piè in due ſtaffe.* Idemq; valet παροιμιῶδες. Duabus ancoris niti. Parœmiog. ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν. i. Duabus niſum in portu ſedere; intelligitur ancoris. Extat apud Ariſtid. in Panathena.

39 Aenigmati ſimile eſt illud Plautinum in Aululariâ de ſeruo furace; Homo es trium literarum. Cui in eâdem, vel ſimili obſcuritate verſan-

tia

tiâ hæc noſtra ex amuſſim reſpondent. *E' mette cinque, e lieua ſei. Raſſetta ogni coſa. Ha male mani. Doui e' puo arriuar con le mani, non vi biſogna vncino. E' beſtemmia con le mani. Va con le mani innanzi per non cadere.* Vnde Dant. Purg. cant. 19.

Se voi venite dal giacer ſicuri,
E volete trouar la via piu toſto,
Le voſtre deſtre ſien ſempre di furi.

Egli ha le mani a vncini. E' nato di Gennaio. Ha mangiato peducci. Giuoca di mano. Vnde hoc;

Il giucar di mani
Diſpiace inſino a' cani.

Vbi *giucar di mani* accipitur pro percutere, plagíſque afficere. Sed tamen permanet elegantia in ambiguitate. De fure nocturno obſcurè etiam dicimus. *E ua l dì alla Mirandola, e la notte a Carpi.* Vbi uenuſtas conſiſtit in dictionibus *Mirandola*, & *Carpi*: quæ non ſolùm ſignificant loca quædam in Italiâ notiſſima, ſed etiam ob oculos ponunt, *Mirare*, & *Carpire*, quæ nobis denotant; aſpicere, ſeu obſeruare, & rapere, ſeu furari. De his autem alluſionibus abundè libro Nono.

40 Hæc omnia in eodem propoſito uſurpantur, quando ſcilicet quiſpiam aliquò ea defert, quorum illic maxima copia eſt; ut ſiquis quempiam docere uelit, quorum ſit maximè peritus. *Portar l'acqua al mare. Portar le legne al boſco; moſche in Puglia; naſi a Samo; nottole a Atene; coccodrilli a Egitto.* Et quæ Florentinorum propria ſunt; *Portar porri*, vel, *poponi a Legnaia; fraſconi a Valembroſa; acqua ad Arno*; cum ſimilibus. In mare deferre aquam. Parœmiogra. In ſyluam ligna ferre. Horatius. Sydera cœlo, vel, Arboribus folia addere. Ouidius. εἰς αἴγυπτον ἄγειν σῖτον. i. In Aegyptū deferre fruges. εἰς κιλικίαν ἄγειν κρόκον. i. In Ciliciam deferre crocum. Vtraque citantur a Suidâ. γλαῦκας εἰς ἀθήνας. i. Vlulas Athenas. Inter alios utitur Cicero ad Torquatum; & nos ſupra monuimus. *Portar l'acqua al mare.*

41 Ἀντὶ τοῦ Pili non facio. Aſſis; Nauci; Teruncij; Flocci non facio. Quatuor obolis non æſtimo. Et huiuſmodi, quæ apud Romanos ſcriptores præcipuè Comicos paſſim reperiuntur; nos quoque dicimus. *Io non lo ſtimo vn pelo; vn piſtacchio; un baiocco; un fico; un bagattino; un ſoldo; una chiarabaldana; un zero cancellato; un puntal di ſtringa.* *Non lo ſtimo un pelo.*

42 Ex prædictis orta deinde ſunt hæc, quæ de re uili, nullóque quamuis minimo precio digna dicuntur. *Non glene darei un piſtacchio. Non glene darei vn bagattino; Vn fil di paglia; vn fico marcio*; & cæ. paſſim uulgò iactata. Vitioſâ nuce non emerim. Caſsâ nuce non emerim. Plautus. Et Ariſtophanes. οὐ πριαίμην οὐδ' ἰσχάδος μιᾶς. i. Non emerim nec unicâ quidem nuce. *Io non glene darei un piſtacchio.*

43 Audiui ſæpius, qui literas norunt, ſignificare uolenteis, nihil prodeſſe ætatem ad effugiendam uel immaturam mortem, hoc ex Horatio citare.

Miſta ſenum, ac iuuenum denſantur funera; nullum
Sæua caput Proſerpina fugit.

Idio-

Muor coſì delle pecore giouani, &c. Idiotas uerò παροιμιακῶς: *Muor coſì delle pecore giouani, come delle vecchie*.

44 Aliquem ad bonam frugem adhortantes, inculcando; nullum unquam ſceleratum impunè abijſſe, ſed, ſeriùs, ocyus, meritas dediſſe pœnas, dicere ſolemus; *Dio non paga il Sabato*. Romani in hanc, uel ſimillimam ſententiam; Dij laneos pedes habent. De quo, ipſiúſque origine Macrobius cumulatè in 1. Saturna. cap. 6. Deus non eſt uelox ad pœnam. Chryſ. in Homi. 5. de Pœnitent. Dicimus etiam; *La ſpada del ciel non taglia in fretta*. Ex eo Dantis;

Dio non paga il Sabato.

La ſpada di quaſsù non taglia in fretta. Paradi. Cant. 22.

Cunctabundus naturâ Deus. μέλλει τὸ θεῖον, ἐστὶ δ᾽ ἐν τοιοῦτον φύσει. i. Cunctatio almo numini uſque propria. Extat apud Plutarc. ut notat Melchior Neipius in nouâ Adagi. Appendice.

Il mal ſi de' portare in palma di mano.

45 A ſententiâ illâ; Stultorum incurata pudor malus ulcera celat; qua tacitè admonemur, ulcera, uel animi morbos non eſſe celandos; parùm diſtat, quod dicimus. *Il mal ſi de' portare in palma di mano*.

Mandare a parlar' a Caronte.

46 Dedit eum manibus, dixit Ti. Liuius adagialiter pro eo, quod eſt, eum peremit, ipſum interfecit. Noſtra lingua præſertim in ore plebis quàm maximè huiuſmodi floſculis abundat. Vulgò in hoc ſenſu iactatur. *E'l ha mandato a parlare a Caronte; a veder ballar l'orſo; a Patraſſo, a guardar l'oche al Prete*.

Non ha biſogno della balia.

47 Quod nos inculcamus illis, qui vig. eò intelligentiæ peruenerunt, ut præceptore non amplius indigeant, ſed per ſe ſtudijs operam nauare poſſint; *Non hai più biſogno della balia*; illis reſpondere uidetur; Nare potes ſine cortice. Ex Hora.

Gatta ci coua.

48 Quando timemus, ne nobis occultæ inſidiæ inſtructæ ſint, ſeu clanculum aliqua impoſtura præparetur, dicere conſueuimus; *Gatta ci coua. Tràma c'è*. Plebecula uerò; *C'è ſotto cacca*. Et ἀστεῖως. *C'è ſotto magagna*. Equus Troianus; nempe, intus eſt. Cicero.

Impiccarſi i ladruccio &c.

49 Si forte humili loco natus, quíque ſuis operis quotidie ſibi uictum quæritet, pro minimo delicto dediſſe pœnas grauiſſimas; vir autem nobilis, ac locuples pro maximâ culpâ impunè abijſſe uideatur, tunc uulgò ſuſurrari audias. *S'impiccano i ladrucci, e non i ladroni*. Pro quo Galli Ciſalpini; *Gli ſtracci vann' all'aria*.

Dat ueniam coruis, uexat cenſura columbas. Iuuena.

E' come dare un pugno, &c.

50 De re, in qua tentandâ magnum inſit periculum, nec ullâ ratione uideatur poſſe ſuccedere, *Sarebbe come dare un pugno in cielo*. Lupo agnum eripere poſtulas. Plaut. Faciliùs clauam Herculi extorqueas. Ex noto Virg. apophthegmate contra Zoilum quemdam. In hanc ſententiam, uel ſimilem Perſius.

Sambucam citiùs caloni aptaueris alto.

Idem

51 Idem valet Terentianum illud; Hinc illæ lacrymæ; ab Horatio in Epiſtolis παροιμιῶδες vſurpatum; atque hæc noſtra prouerbia. *Coſtì mi caſciò l'ago; Queſt'è'l mal, ch'io mi ſentiua. Queſt'è la chiaue del mellonaio.*

Coſtì mi caſciò l'ago.

52 Siquis adeò diſſolutis fuerit moribus, vt ex opulentiſſimâ conditione ad extremam redactus ſit mendicitatem, de eo dicere ſolemus. *Egli ha fatto del reſto. Ha fatto di tutti. Ha fatto affatto.* Et pueri Florentini quaſi αἰνιγματῶδες. *Egli ha ſoffiato nel benduccio.* Proteruiam fecit. Catonis dictum in Albidium quemdam diſcinctum nepotem. Macrobi. Hecate ſacrificauit. Parœmiogra. in Adagio; Lari ſacrificant.

Far del reſto.

53 De eo, qui, commutato vitæ inſtituto, ad meliora ſtudia conuerſus eſt; *Egli è tornato a Maria; a ſegno; a bomba; Egli ha preſo il ſale.* Ad bonam frugem rediit. Cice.

Tornare a Maria.

54 Hæc ſententia; *L'allegrezze de' triſti duran poco*; Quæ per hanc quoque parœmiam effertur; *Sempre non ride la moglie del ladro*; Publiano mimo ex amuſſim reſpondere videtur.

Citò improborum læta in perniciem cadunt. Quod alii. Malorum fœlicitas non eſt diuturna. Flagitiorum turpis exitus. Parœmiogra. ex Home.

Sempre nõ ride la moglie del ladro.

55 Quod Parœmiographus ex Homero inquit; In diſcrimine appâret, qui uir; non longè ab hoc noſtro diſtare uidetur; *Alla pruoua ſi ſcortica l'aſino.* Nec indignum, quod hîc apponatur diſtichum,

Chi aſino è, e ceruio eſſer ſi crede,
Al ſaltar della foſſa ſe n'auuede. i.
Qui piger eſt aſinus, velôxque per ampla videri
Prata cupit ceruus, ſaliens ſe denique nouit.

Alla pruona ſi ſcortica l'aſino.

56 † Quò etiam ſpectat illud Græcorum; αὐτὸ δείξει. i. Ipſa res indicabit; quod nos; *Alla biacca ce n'auuedremo.* Cum enim, vt inquit Ouidius, exitus acta probet, atque ex euentu optimè cognoſcantur, quæ præceſſerint, id tali dicto ſignificamus. Cui, ſi non erro, æquipollet hoc apud Diomedem Grammaticum; Cocta numerabimus exta. Prædictis idem. *La ſperienza chiariſce.* Nec longiùs abeſt parœmia. *L'oro, e l argento ſi conoſcono al paragone.* Dantes etiam iuxta vulgatum dictum; Experientia eſt rerum magiſtra; ita cecinit Para. Cant. 2.

Da queſta inſtanzia puo diliberarti
Eſperienza, ſe giammai la pruoui,
Ch'eſſer ſuol fonte a' riui di voſtre arti.

Alla biacca ce n'auuedremo.

57 *Il troppo, e'l poco*
Guaſta'l giuoco. Item.
Il troppo guaſta,
E'l poco non baſta.

Et ſimpliciter; *Tanto è'l troppo, quant'è'l poco. Ogni eſtremo è uizioſo.*

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltra, citráque nequit conſiſtere rectum.

ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον. i. Conſentaneus eſt in unaquâque re modus. Pinda. Olymp. Ode 13. Romani de bibendi normâ: Eſt modus matulæ; Varro in Saty. Et Ariſtoteles in quarto Ethicor. Nicomach. de veritate agens; *καὶ ἡ ὑπερβολὴ, καὶ ἡ λίαν ἔλλειψις, ἀλαζονικόν.* i. Et plus ſatis, & minus ſatis ad arrogantiam pertinent. Si uis, adde pro corollario dictum non admodum ſuperioribus diſſimile, quod in artificum officinis perſæpe iterari audias.

Chi troppo mangia, la pancia gli duole;
E chi non mangia, lauorar non puole.

Tra la briglia, & lo ſprone, etc.

58 Prædictis ſimile; uel potius prædictorum regula eſt:

Tra la briglia, e lo ſprone
Conſiſte la ragione.

Virtus eſt medium uitiorum vtrinque reductum. Horat. Noſtrum fortaſſe originem duxit ab Apophthegmate illo Ariſtotelis notiſſimo de Ephoro, & Theopompo; quorum alter ſtimuli, alter verò fræni indigebat. Ipſi certè admodum congruit.

Il ſouerchio Rõpe il coperch.o.

59 Adde ſuperioribus etiam hæc.

Il ſouerchio
Rompe il coperchio.

Et ſimpliciter; *Ogni troppo ſi uerſa*;

Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat. Horat.

μηδὲν ἄγαν. Pittacus. Nequid nimis. Terent.

Nec omnino diſtat; *Chi uuol piu, che pieno il corpo, ſcoppia*: quando aliquis iuſto, & æquo non acquieſcit.

Chi prima giugne, etc.

60 Hoc adagio ſignificamus, non meritum, ſed tempus inſpiciendum in re quapiam tradendâ.

Chi prima giugne,
Prima pugne.

Tertullianus in hanc ſententiam. Quaſi locum in balneis. Dicimus etiam; *Chi prima arriua, prima macina.* Quod parœmiographus ad uerbum. Qui primus uenerit, primus molet. Extat quoq; de hoc uulgatum Iurecoſſ. axioma. Qui prior eſt tempore, potior eſt iure. Probat Imperator in Tit. Cod. Qui potio. in pigno. habean. multis legibus, ut l. Si fundum. l. Si generaliter, &c. Probatur etiam per c. 54. de Reg. iu. in 6.

Tre fratelle, tre caſtelli.

61 Fratrum concordia quouis muro tutior.

Vulgò ſententiam hanc acceptam referunt Antiſtheni Philoſopho: a qua non longiùs abeſſe uidetur hæc noſtra, certè illi admodũ ſimilis eſt.

Tre fratelli,
Tre caſtelli.

L'abito nõ fa'l monaco.

62 *L'Abito non fa'l Monaco.* Valet propriè, non ex humili ornatu, ſed ex purâ mentis ſynceritate diiudicandam eſſe hominis integritatem. Interdum verò longiùs transfertur, ut generaliter ſignificet, non omnem, qui alicuius facultatis inſignia geſtat, habendum eſſe peritum profeſſorem.

feſſorem. In quam ſententiam uidetur dixiſſe Varro de Re ruſti. lib. 2. c. 1. Non omnes, qui habent citharam, ſunt citharædi. Et Plutarchus: οὔτι φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι ποιοῦσιν. i. Barba non facit Philoſophum. Nec longiùs abeſt illud Chryſoſto. Multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. i. Multi in nomine, & pauci in opere. Notat Godofre. Si noſtri ſenſum rectè animaduertas, ſtatues, niſi fallor, ab ipſo non multùm diſtare hoc D. Bernardi. Sub quauis ueſte bene colitur pietas. In Epiſto.

63 Eamdem ſententiam habere uidetur apud nos; *Chi non uuol mandi, e chi uuol, vadia da ſe*; vel breuiùs; *Chi vuol vadia*; atque apud Latinos, quod ex Catone de Re ruſtica ruſticis triſtiſſimum erat; Frons occipitio prior. Notat Plin. lib. 8. c. 5. Dicimus etiam; *Chi na lecca, &c.*

Non è più bel meſſo,
Che ſe ſteſſo. Nec abſimile:
Chi va lecca,
E, chi ſta, ſi ſecca.

Huc pertinet Æſopi apologus de Caſſitâ. Vide Agellium in Noct. Atti. lib. 2. cap. 29.

64 Qui fortunas ſuas uniuerſas periclitantur, ſortíſque arbitrio committunt, dicuntur a nobis; *Metterſi a riſchio, o ventura*. Omnem iacere aleam. Parœmiog. A quo non longè diſtat illud Quintiliani. Vela uentis permittere. Græci in hanc ſententiam. κινεῖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς. i. Mouere talum a ſacrâ lineâ. Pollux. lib. 9. *Metterſi a riſchio, o uētura.*

65 Cui nihil eſt in cenſu, ſed quotidianis operis, ac laboribus ſibi neceſſaria parat, dicere ſolet. *Io compero infino il Sole*. Vel Solem argento emo. Ex eo, quod inquit Clexreta apud Plautum in Aſinariâ; *Comperare in fino il Sole.*

Diem, aquam, ſolem, lunam, noctem hæc argento non emo.

66 Mulieres noſtræ probare uolentes, non diu duraturas eſſe illas fortunas, quæ uſuris, & huiuſmodi facinoribus acquiſitæ ſunt, hac utuntur cantilenâ;

Cio, che uien di ruffa in raffa,
Se ne ua di buffa in baffa.

Malè parta, malè dilabuntur. Citat Feſtus ex Næuio in uoce Partus. Alij non Næuio, ſed Ennio tribuunt. Vſurpauit quoque Cicero in ſecundâ Philippicâ. Et Plautinus Syncerastes in Pœnulo; Malè partum, malè diſperit. De quo argumento extat Alciati Emblema. *Cio che uiē di ruffa in raffa, &c.*

Miluus edax, nimiæ quem nauſea torſerat eſcæ,
Hei mihi, mater, ait; viſcera ab ore fluunt.
Illa autem; quid fles? cur hæc tua uiſcera credas,
Qui rapto uiuens, ſola aliena uomis?

Dicimus etiam in hoc propoſito: *Diauol reca, e Diauol porta*. Itémque, *La ſcimia ne cava l'acqua*. Ex fabellâ notiſſimâ, quæ extat apud antiquũ mythologiſtã. Eodem pertinet Sophoclis ſententia τὰ δόλῳ τῷ μὴ δικαίῳ κτήματ' οὐχὶ σώζεται. i. Dolo malo parta non ſeruantur. In Oedyp. Colon.

Speſſo ſotto rozza fron de, &c.

67 *Speſſo ſotto rozza fronde*
Suaue frutto ſi naſconde.

Sæpe eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia. Cæcilius. Refert M. Tullius Tuſcula. lib. 3. Peſcettus huic confert;

Speſſo ſott'abito vile,
S'aſconde un cuor gentile. i.
Sub ueſte uili ſæpe nobilis animus.

E' ſcritto pe' boccali.

68 De re, quæ apud omneis peruulgata ſit, inquit vulgus; *E' ſcritta pe' boccali.* Et noſtræ mulieres: *Lo ſanno i peſciolini.* Quod Latini ex Horatij loco notiſſimo; Notum lippis, atque tonſoribus. Vnde illud,

Chi uuole udir nouelle,
Al barbier ſi dicon belle. Vide ſup. pag. 3. in fi.

69 Quod apud Latinos frequentiſſimum erat ex hiſtoriâ celebertimâ; Ne ultra crepidam ſutor; eo conſulenteis, nequis iudicare aggrederetur de illis, quæ ab ipſius arte, ac profeſſione aliena eſſent; quod apertè dictum refertur ab Anacharſe: De arte non iudicat, niſi artifex; optimè uidetur congruere his noſtris:

Chi è del l'arte, &c.

Chi è dell'arte,
Puo ragionar dell'arte. Et;
Niun riprenda,
Che non intenda.

Apophtheg ma.

Huc pertinet, quod Stratonicus Minacco fabro, ſecum de muſicâ diſceptanti, dixit; Non animaduertis, te ſupra malleum loqui?

Ladroncel di ſtringhet ta, &c.

70 *Ladroncel di ſtringhetta*
Al fin uiene alla borſetta.

Taurum tollet, qui uitulum ſubſtulerit. Parœmiographus in eius explicatione ita inquit. Commodè torqueri poteſt, ſi quando ſignificabimus maiora peccaturũ adultum, qui puer uitijs minoribus aſſueuerit. Vnde ego cenſeo, deduci etiam poſſe ad denotandum; Qui puer nummum ſubſtulerit, adultus aureis non parcet: quod valet noſtrum. Idem auctor inibi eius originem affert ex Petronij Arbitri Fragmentis. Sed, omni obſcœnitate remotâ, probabiliorẽ ipſi, ac certiorem ex Phauorino apud Stob. Ser. 29. tribuit Robertus Titius in ſuis locis Controuerſis li. 2. c. 1.

Zezzo, becco.

71 Quod pueri noſtri curſu certantes, clamant: *Zezzo, becco*; hac voce ſe ad curſum adhortantes, & quaſi malè precantes ei, qui fuerit vltimus, non caret exemplo. Nam pueri quoque Romanorum ſic vociferabantur: Extremum occupet ſcabies. Notant interpretes ad locum Horatij notiſſimum. Sunt & alia quamplurima huius farinæ dicta præcipuè in ore plebi. Quoniam verò inſtituti noſtri non eſt omnia paſſim colligere, ſed aliqua ex notioribus proferre exempli cauſsâ, iccirco hîc plura non congeram. Illud, quia noſtri eloquij maximè proprium eſt, quamquam ſit ex infimâ vulgi fæce, præterire nolo;

Chi non fa la Lunigiana,
E' figliuol di puttana.

Digitized by Google

Vbi notari debent & ſententia, & verba. Valet igitur: Qui Lunæ diem feſtum non agit, eóq; die non feriatur, meretricis eſt filius. Ex cuius ſententiâ conijci poteſt, dictitari ſolitum ab humillimæ conditionis artificibus, qui ſuis opellis in diem ſibi victum quæritant. Vnde etiam vulgò talis iteratur cantilena;

Il Venerdì de' Beccai;
Il Sabato de gl' Ebrei;
La Domenica de' Chriſtiani;
Il Lunedì de' Battilani.

Quoad verba, animaduerte, τὸ Lunæ diē appictū eſſe in voce *Lunigianae*. Quæ alioqui ſignificat regionem, non longè diſtantem ab vrbe Genuâ; vbi erat quondam Lunæ ciuitas illuſtriſſima, de qua meminit Martial. diſticho illo Epigramm. lib. 13.

Caſeus, Etruſcæ ſignatus imagine Lunæ,
Præſtabit pueris prandia mille tuis.

Huius nomen finitima regio adhuc conſeruare videtur. Sed de his in Nono libro opportuniùs plura.

72 *L'orſo ſempre ſogna pere.* Qui amant, ſibi ſomnia fingunt. Ex Virgil.
Amans, quod ſuſpicatur vigilans, ſomniat. Publius.
Noſtro ſimillimum illud Theocriti. πᾶσα κύων ἄρτως μαντεύεται. i. Omnis canis panem ſomniat. Citatur a Parœmiog. Sperant omnes, quæ cupiunt nimis. Cognatus.

L'orſo ſempre ſogna pere.

73 *Vno ſconcio mi ha fatto vn' acconcio.* Perieram niſi perijſſem. Huc pertinet illud Aloyſij Pulcij.

Speſſo di vn gran mal naſce vn gran bene. Vnde in Menand. frag.

-- μηδεὶς πρὸς θεῶν
πράττων κακῶς, λίαν ἀθυμήσῃ ποτέ.
ἴσως γὰρ ἀγαθοῦ τοῦτο πρόφασις γίνεται. i.
--- nullus diuinâ ſorte
Infortunatus, nimis vnquam triſtetur:
Hæc enim fortaſſe futuri boni eſt occaſio.

Vno ſcōcio mi ha fatto vn accōcio.

74 *Ogni Prete può menare il Cherico.* i. Vnuſquiſque ſuam ſecum vmbram ducere poteſt. Quos enim nos in hoc propoſito Clericos appellamus, Horatius in Epiſto. ad Torquatum vocauit vmbras:

--- locus eſt & pluribus vmbris:

a Græcis mutuatus, qui σκιὰς ipſos dicebant, vt teſtatur Parœmiogr.

Ogni Prete può menare il Cherico.

75 *Doue va la naue, può ire il brigantino*, vel, vt Venetijs, *Doue va la barca, può ire il batello.* i. Pereunte naui, diſpereat ſimul ſcapha. Nempe, vt dicerent Iureconſulti; Si perit principale, pereant etiam acceſſoria. Huic ſimile; *La rouina non vuol miſeria.*

Doue va la naue, &c.

76 Quando quis a ludo diſcedit, pecunijs amiſſis. *Egli era venuto per lana, e ſe n'è ito toſo.* i.

Lanam petierat, ipſéq; tonſus abijt.

Venne per lana, e andoſſene toſo.

Le bugie hãno le gambe corte.

77 *Le bugie hanno le gambe corte.* i. Mendacia breueis habent tibias. Hac parœmiâ ſignificamus, mendacibus non multa credi; &, ſi quid interdũ credatur, citò ipſorum fallacias pateſieri.

78 In eos, qui ante deſpicatiſſimi, & imbecilli, nemini nocere poterant, opes, aut magiſtratum aſſecuti, quemlibet inſectantur, nulliúſq; miſereri volunt, prouerbij vice iactatur Claudiani uerſus,

Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum.

Notat Cogna. addítque, nõ diſſimilis ſententiæ eſſe uetuſtiſſimum illud,

Cum ſurgunt miſeri, nolunt miſeri miſereri.

Itali in ſimili propoſito;

Quando lo ſterco monta in ſcanno,
O puzza, o' fa danno.

Quando lo ſterco monta in ſcanno, &c.

Piccola pioggia, &c.

79 *Piccola pioggia fa ceſſar gran vento.* i. Parua pluuia magnum ſedat uentum. Notat Godofredus. Et nos ſup. p. 247. Vtimur itaque ſignifica tes e. g. patris aſperas minas paucis filij lacrymis ſuperari, ſedaríque. Iuxta illud Teren. in Andr. Pro peccato magno paululũ ſupplicij ſatis eſt patri.

Non guarda neſſunò in viſo.

80 *Non guarda neſſuno in viſo.* Neminem in os, uultúmq; reſpicit. Ita ſignificant Itali ſeuerum aliquem, aut nimis durum hominem. Hæc Gilbert. Cognat. ex Victo. qui ita inquit Var. lect. lib. 24. cap. 8. Cum uulgò aliquem ſeuerum eſſe, aut nimis durum ſignificare uolumus, Neminem in os, uultúmq; reſpicere ipſum dicimus.

Farebbe a dormir co' Taſſi.

81 In maxime ſomniculoſum; *E' farebbe a dormir co' Taſſi. Dormirebbe, quanto i ſacconi.* Glire ſomnolentior. Notat Gilber. Cognat.

Vſcir de' termini.

82 *Vſcir de' termini.* Cum uidemus aliquem, iracundiâ elatum, quippiam non ſatis prudenter, & extra rem loqui, dicimus uulgò, ipſum exire è terminis. Quò pertinet illud Ariſtoph. in Batrachis, φέρειν ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. i. Extra oleas ferri. Notat Victo. Var. lect. lib. 31. cap. 10. Atque originem prouerbij deducit ex more ordinũ olearum in tuendis finibus. Vide ibi.

Qual aſino da in parete, &c.

83 Si quis, quempiam laceſſens, ab ipſo læſus ſit, uulgò ex Boccacio in eũ iactari ſolet; *Qual'aſino da in parete, tal riceue.* Qui malum dat, malum accipit. Iuxta Beticorum dictum; Dedi malũ, & accepi; de quo Ammianus lib. 23. Et nos alibi.

Al nimico il põte d'oro.

84 Quod inquiunt Etruſci; *Al nimico il ponte d'oro*; optimè congruit illis, de quibus agit Vegetius lib. 3. percurrens dictum hoc eiuſdem ſententiæ, ac noſtra parœmia; Via hoſtibus munienda, qua fugiant.

Della pelle d'altri, &c.

85 Tranſcripſi ex Parœmiographi Adagio; De alieno ludis corio. Circumfertur apud noſtratium uulgus non abſimile huic prouerbium, Ex alieno tergore lata ſecari lora. Quo quidem ſignificant, unumquemque minus eſſe parcum in alieno, quàm in ſuo. Hactenus ille. Vulgus Italorũ; *Della pelle d'altri ſi fanno le coregge piu larghe.*

Floren-

86 Florentini ſignificare volentes, quod Iureconſ. intendunt per Regulã illam; Qui poteſt unum de contrarijs, poteſt etiam alterum; quæ probatur l. Qui damnare. ff. de Re iudica. dicere ſolent; *Chi fa'l carro, lo può disfare.* *Chi fa'l carro, &c.*

87 Audientes aliquem in oratione ſuâ frequenter uagari, longéque a propoſito diſtantem, nugatorias res immiſcere, dicere ſolemus. *E' mena il can per l'aia.* Erro eſt. Vlpia. in l. Quis ſit. §. erronem ff. de Aedili. edict. Talem etiam interdum appellant Iureconſ. Emanſorem. Notat Alciat. *Menare il can per l'aia.*

88 Apud eoſdem ceſſit etiam in prouerbium verſus ille Ouid.

A cane non magno ſæpe tenetur aper. 2. de Rem. Amo.

Cui non eſt omnino abſimile hoc noſtrum. *Anche un pagliaio è grande, e ſe lo mangia un aſinino.* Quo refertur verſiculus

Picciola pietra gran carro riuerſa. *Anche un pagliaio è grãde, etc.*

89 Extat, referente Alciato, in Alberici Iuriſconſ. Dictionario in uerbo Punctus hic verſus, inſulſus quidem, ſi uera ſunt dicenda, non omnino tamen hoc in loco explodendus, cum iandiu in prouerbium ceſſerit, & ex eo hauriri poſſit ſenſus vulgatiſſimi noſtri dicti.

Ob ſolum punctum caruit Robertus aſello.

Nos. *Per vn punto Martin perdè la cappa.* Brunettus in Epitaphio; *Martin la cappa perdè per un punto.* *Per vn punto Martino, &c.*

90 Nihil timendos eſſe cenſores criminum ab illo, qui nullius culpæ ſibi conſcius ſit, hoc adagio ſignificat vulgus. *Piſcia chiaro, e fa le fiche al medico.* uel apertiùs. *Piſcia chiaro, e fatti beffe del medico.* Cuius ſententia per illud Iuriſconſ. dogma non obſcurè, ut opinor, repræſentatur. A culpâ innoxius nulli eſt obnoxius. *Far le fiche* (ne hoc etiam prætereã) eſt contumelioſè irridere, & in contemptum, medium unguem, ut dicunt, uel medium oſtendere digitum qui infamis uulgò exiſtimatur. A Græcis dicitur καταδακτυλίζειν, & ἐφυβρίζειν, ſi Florenti Chriſtiano credimus. Fit autem huiuſmodi ſanna, ſeu irriſio tali pacto. Interpoſito pollice inter medium, & indicem, manúque contractâ protenditur brachium contra illum, quem quis irridere uelit. Dantes Inf. cant. 25. *Piſcia chiaro, &c.*

Al fine de le ſue parole il ladro
Le mani alzò con ambedue le fiche,
Gridando: Togli Dio, ch'a te le ſquadro.

Noſtræ mulieres libentiùs inquiunt; *Fare una caſtagna*, & antiquiores ex Brunetto; *Far caſtrafica.* Vnde cum fit huiuſmodi irriſio, quandoque dicitur. *To' caſtrami queſta.* In oppidis Caſentini non, *Far le fiche*, ſed *Far le laſtrucce*, vulgò inquiunt.

91 Precatus ſum lectores nõ vno in loco, vt, ſiquid interdum affero, quod nimiùm uulgi fæcem redoleat, uolentes ignoſcant; eorúmque auribus non ſemel honorem dixi, uerba parum honeſta nominare coactus: quod & in præſentiâ factum uolo: hoc enim ex infima plebe uenuſtatum penitus ignarâ, non mediocriter tamen argutâ, depromptum eſt. Vtitur autem,

Non è merda, &c.

autem, quoties ea, quæ diuerſa exiſtimantur, eadem eſſe vult ſignificare, inquiens. *Ella non è merda, ma'l can la cacò.* Tanti offa, quanti panis intinctus. Iaſon in l. Quæ extrinſecus π. de Verbo. Obligat. Nonnulli ad verbum; *Tanto zuppa, come pan molle.* A cuius ſententiâ non longè uidentur abeſſe illa; ἀντὶ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται. i. Pro cæco exoculatus eſt. Ariſtopha. & ἥλιος ἀπόλλων, ὁ δ᾽ ἐγ᾽ ἀπόλλων ἥλιος. i. Sol eſt Apollo, & ipſe Apollo Sol. Heracli. Pontic. Prædictis ſimile. *Tutt'è fana.*

Nõ può far teſtamẽto.

92. Cum furioſus nullum negocium per ſe gerere poſſit, quippe qui non intelligat, quod agit §. Furioſus in Inſtitut. de Inutili. Stipula. Nullámque dicatur habere uoluntatem l. 41. π. de Reg. Iuris; ipſa quoque Actiua, ut inquiunt Iurecoſſ. teſtamenti factio illi interdicta eſt. Hinc nos quaſi αἰνιγματῶδες ſignificare uolentes, aliquem non eſſe apud ſe, dicimus; *Coſtui non può far teſtamento.* l. Non tamen §. præterea π. Quibus non eſt permiſſum face. teſta. Idem ualet illud Iuuena. Archigenis indiget.

Quel, che non è mio, &c.

93 *Quel, che non è mio, ſia di mogliama,* Hoc adagium ex Iurecoſſ. placitis originem traxiſſe uidetur: ipſi enim ſtatuunt, quæ uxori relicta ſunt, conſequenti quadam ratione uirum quoque uti poſſe. Percipitur expreſsè ex §. Item is, qui. Inſtitu. de Vſu, & habita. ubi in fine. Et conuenienter, ſi ad mulierem vſus ædium pertineat, cum marito ei habitare liceat. Vſurpatur autem, quoties ſignificare volumus, ſiquid non relictum, uel datũ ſit nobis, noſtrúmue non ſit, ſufficere, ut vel patri, uel alij, quo cum communi iure uiuamus, traditum, aut legatum ſit, uel eorum quauis aliâ ratione ſit in poteſtate.

Da del tuo al Diauolo, &c.

94 Sic admonemus, fugiendas eſſe liteis, ac pernicioſorum hominum diſceptationes uel cum aliquo noſtro detrimento; *Da del tuo al Diauolo, e mandal uia.* A quo non multùm diſtare cenſeo illa D. Auguſtini. Vt habeas quietum tempus, perde aliquid. Vetus Pœnorum adagium. Et alibi. Nummum quærit peſtilentia; duos illi da, & ducat ſeſe.

Verſar la broda, &c.

95 Quod eſt apud Teren. Iſthæc in me cudetur faba; idem ualet, atque hæc noſtra. *La piena uerrà tutta addoſſo a me. Il mal raccattato ſarò io. Tutta la rouina cadrà ſopra di me. Il triſto ſarò io. Tutta la broda ſi roueſcerà addoſſo a me. Queſt'acqua piouerà tutta ſopr'alle mie ſpalle.*

Chi uuol dir de gli altri, &c.

96 *Chi uuol dir de gli altri, ſia netto di ſpecchio.* Qui in alium paratus eſt dicere, omni culpâ carere debet. Cice. in Catil. Huc ſpectat Diſtichum Verini;

Aſpiciat lucem, qui uult damnare tenebras:
Qui carpit mores, labe carere decet.

Chi eſce di commeſſione, &c.

97 *Chi eſce di commeſſion, paga del ſuo.*
Mandatum excedens, in culpâ eſſe dicitur.

Prouerbium hoc optimè congruere uidetur ſententiæ paragraphi, ut uocant, Inſtitutionum Iuſtiniani Titu. Manda. Eius uerba ſunt hæc. Is, qui exequitur mandatum, non debet excedere fineis mandati. Cætera uide ibi, & in l. Diligenter igitur. π. Eodem.

In

98 In ſtultũ,ſtolidúmq; hęc uulgo iactantur. *Babbuaſſo. Bue. Buaccio. Bufolo. Capo duro. Capo groſſo. Capone. Intronato. Pecora. Pecorone*,& huiuſmodi. In ſimili propoſito ita Romani. Nicobulus apud Plaut. in Bacchi.

Babbuaſſo &c.

Quicunque ubique ſunt, qui fuere, quíque ſunt poſthac,
Stulti,ſtolidi,fatui,fungi,bardi,blenni,buccones,
Solus ego omneis longè anteeo ſtultitiâ, & moribus indoctis.

Et Menedemus Terentianus in ἑαυτοντιμωρυμ.

-- in me quiduis omnium horum conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum,caudex,ſtipes,aſinus,plumbeus.

Meus ſtupor, dixit Catullus in Epigramm. ad Coloniam; Talis iſte meus ſtupor nil uidet, nil audit. Βοιωτικὸς νῦς Græci; i. Bœoticũ ingenium. Vnde Hora. Bœotum in craſſo iurares aëre natum. De quo nos alibi.

99 *Chi ha caual bianco, e bella moglie,*
Non iſtà mai ſenza doglie.

Chi ha caual bianco, &c.

De equo albo ſic Virgil. Georgicorum tertio; -- color deterrimus albis. De uxore pulcrâ Chryſoſt. ad Populum Antiochenum Homi. 67. Vxor pulcra res eſt ſuſpicionis plena. Nec longiùs diſtant a noſtro propoſito illa è Plauti Pœnulo.

Negoti ſibi qui uolet uim parare,
Nauem, & mulierem, hæc duo comparato.

100 Quod nos dicimus, ſignificantes, nullibi euitari poſſe mortem, ipſáque adueniente, vel in medio Tibure Sardiniam eſſe, ut dixit Martialis, *Per tutto ſi muore*, illi æquipollere videtur ab Ammiano lib. 16. παροιμιῶδες dicto: Romæ quoque homines moriuntur. Idem etiam ſimiliter verſiculo illo; *Morte ha teſo la rete a tutti i varchi.*

Morte ha teſo la rete, &c.

101 De ſocietatibus, & quomodo ineantur, extant in π. & Inſti. Tituli notiſſimi. Vnde etiam elicitur, quomodo ſocietates ſoluantur, ut in Inſtitu. de Societ. §. Manet autem, & deinceps. Hoc verò noſtrum adagiũ; *Morta la vacca, disfatta la ſoccita*. i.

Vbi vacca periit, dirempta omnis ſocietas; Quo ſignificamus e.g. ſi filium beneuolentiâ proſequar patris cauſſa, mortuo patre, beneuolentiam illam extinctum iri; hoc, inquam, adagium traxiſſe originem uidetur ex doctrina, §. Soluitur adhuc. Inſtitu. de Societate, vbi talia verba leguntur: Item ſi alicuius rei contracta ſocietas ſit, & finis negocio impoſitus eſt; finitur ſocietas. In eandem ferè ſententiam uidetur protuliſſe Damaſcenus in Sermone de Defunctis parœmiam illam; τῆς πανηγύρεως διαλυθείσης, οὐκ ἔστι πραγματείας ἐμπόρευμα. i. Nundinis diſſolutis, non eſt negociationis commercium.

Morta la vacca disfatta, &c.

102 Quando aliquis incertus eſt, an inceptum aggrediatur, multas afferenti dubitationes inculcari ſolet; *Per la uia ſi acconcian le ſome.* Et Brunettus; *Per uia s'acconcia ſoma*. i. In itinere aptantur ſarcinæ.

Per la uia ſi acconciã le ſome.

103 Auris tinnit. Hodie per iocum aiunt, ſibi dextram tinnuiſſe aurem, ſignificantes, alicubi ſermonem de ſe abſentibus factum cum laude. Gil-

ber. Cogna. Noſtrum quoque uulgus dicere conſueuit; *E' mi fiſchiah gli orecchi*; ſignificans, de ſe alicubi ſermoné fieri. Et quandoq; dubitans, an cum laude, vel cum uituperio, addere ſolet; *Chi dice mal di me, Dio mal gl dia*. Huius generis ſunt illa antiquorũ; Scapulæ diſſiliunt; Salit ſuper ciliũ; quorum frequens mentio apud Lati. Comi. præcipuæ apud Plautũ.

Fiſchiar gli orecchi.

104 Iuxta eã Hora. ſniam; Cœlũ, nõ animũ mutant, qui trãs mare currũt. Proqua'nos; *Col mutar paeſe, non ſi muta ceruello*. Et,

Eſt Vlubris, animus ſi te non deficit æquus. Vulgò inquiunt;

Sia buona Maria, etc.

Sia buona Maria,
Che ſempre è buona la uia. i,
Sit bona Maria; nam ſemper bona eſt uia.

Speſſo le ciance, etc.

105 *Speſſo le ciance*
Rieſcono a lance. i.
Perſæpe iocus in ſerium conuertitur.

Ad imitationem illius ex Plauti Pœnulo — ſi quid per iocum
Dixi, nolito in ſerium conuertere. Hinc non longè abeſt Diſtichum illud Gradationis (κλίμαξ a Græcis dicitur.)
Turpia verba furor: verbis ex turpibus exit
Rixa: ex hac oritur vulnus: de uulnere lethum.

Tra carne, e ugna, &c.

106 *Tra carne, e ugna*
Non ſia huom, che ui pugna.
Carnem inter, & unguem pungere nullus audeat.

Hac parœmiâ admonemur, ne quis ſe interponat, cognatis, uel affinibus mutuò rixantibus, uel litigantibus; quia, ſi forte videatur alteri fauere, atque alterum vel minimâ afficere iniuriâ, id utriſque moleſtum fuerit, ac fortaſſe in eum omnis altercantium ira conuertetur. Hinc Bernius.

Imparando, che pazzo è quel, che pugne,
E che metter ſi uuol tra carni, e ugne. In Orlando.

Ogni dolore è dolore, &c.

107 Qui ſignificare volunt, inter humanas miſerias primum locum famem obtinere, ſic inquiunt;

Ogni dolore è dolore;
Ma quel della tauola è 'l maggiore. i.
Miſeria quæuis angit, omnium ſed maximè fames.
Ille miſerrimus eſt, qui, cum eſſe cupit, quod edit, non habet.

Ergaſilus Paraſitus in Plauti Captei. Pro quo noſtrum uulgus ſimpliciter; *La peggior coſa, che ſia, è auer fame, e non auer che.*
λιμὸς μέγιστον ἄλγος ἀνθρώποις ἔφυ. i.
Fames maximus dolor eſt hominibus. Menan.

Huc pertinet, quæ inquit Vlyſſ. in Odyſſ. H. non longè a fine; οὐ γάρ τι στυγερῇ &c. locus eſt notiſſimus.

Pallidezza del, etc.

108 *Pallidezza del nocchiero*
Di fortuna ſegno vero. i.
Pallor naucleri index mali certiſſimus.

Iſti

Digitized by Google

Iſti mihi optimè congruere uidetur, quod inquit Ariſtoteles in 3. Ethic. Nicomac. ubi agit de modis Fortitudinis non ueræ: δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα, ἀνδρεία τις εἶναι. ὅθεν καὶ ὁ σωκράτης ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν ἐν ἄλλοις: ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ', οἱ στρατιῶται. δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι, οἷά ἐστιν. i. Videtur etiam & ipſa ſingularum rerum peritia fortitudo eſſe: ex quo Socrates fortitudinem ſcientiam eſſe putauit. Tales autem alij quidem in alijs ſunt: in rebus verò bellicis milites: ſunt enim in bello multa uana; quæ quidem maximè illis ſunt nota; atque ideo fortes videntur, quia, qualia ſint illa, alij neſciunt.

109 *Bene è frutta acerba, e dura*
Quella, che'l tempo non matura.
Durum utique, & acerbum pomum, cuidenique; non ſit maturitas. Quo adagio ſignificamus, uix quempiam eſſe tam fero, diróque animo, qui temporis longinquitate non molliatur. Illud Leoſthe. Coluandri non admodum diſſimile; Nihil eſt tam durum, quod non emoliat aſſiduitas. *Ben è frutta acerba, &c.*

110 *Ama l'amico tuo*
Con il difetto ſuo.
Amicus cum vitijs ferendus. Conuenit cum eo vulgatiſſimo. Mores amici noueris, non oderis: non enim, inquit Chryſoſtomus, fratres tantùm ſumus, ſed & membra, & corpus unum. Ex Epito. Adagi. Ioan. Vlpij. *Ama l'amico tuo, &c.*

111 *Raglio d'aſino non entrò mai in cielo.* Eamdem habet ſententiam, ac dictum illud Sapientis; Maledictum fruſtra prolatum, venit ſuper eum, qui miſit illud. Citatur a Gratiano in Cau. 11. q. 3. c Illud: Salomonis autem verba hæc ſunt; ἀρὰ ματαία οὐκ ἐπελεύσεται οὐδενί. i. Imprecatio ſtulta, in neminem ſuperueniet. Cap. 26. in princ. *Raglio d'aſino, &c.*

112 *Arar con l'aſino, e col bue.* i. Arare boue, & aſino. s. Officia malè diſtribuere, vt ſi quis conſular in re graui leuiculum citharœdum, aut mulierem. Polyd. Virgil. Forſitan originem traxit ab eo dicto Deuteronomij, cap. 22. οὐκ ἀροτριάσεις ἐν μόσχῳ καὶ ὄνῳ ἐπὶ τὸ αὐτό. i. Non arabis in boue ſimul, & aſino. Sic enim uulgò vertitur. Vt verè dicam, in Etruriâ longè alia eſt huius dicti ſententia. *Arar con l'aſino, etc.*

113 *Se n'è ito in fummo.* In fumum abijt. Sic Itali, & Galli (inquit Gilbertus Cognatus) rem notant repente è manibus elapſam, & Plautus Trinũmo de argento decocto dixit, οἴχεται. In prouer. Braſſicani; *Andarſene in fumo.*

Ratio apparet. ſed argentum οἴχεται.

Ante hos notauerat Victo. Vari. Lecti. lib. 24. cap. 5.

114 Tres mulieres nundinas faciunt. Germanorum eſt prouerbium, teſte Bebelio, ex loquacitate mulierum ortum, quarum garrulitas nundinis comparatur, vbi maximus eſt mercantium ſtrepitus, ſonituſque. Earũ loquacitatem vide lepidè delineatam apud Iuuenalem Saty. 6. Hæc Gul.

Tre donne ſann'una fiera. Gentius in Sylloge Paræmiæ Iuris interpreti. Itali quoque inquiunt; *Tre donne fann'una fiera.*

115 *Tal pera mangia'l padre, &c.* Significare uolentes, e.g. multa facinora a patribus committi, pro quibus a filijs pœnæ luuntur, dicere conſueuimus; *Tal pera mangia'l padre, ch'al figliuolo allega i denti.* Ex eo Iezechielis cap. 18. ut arbitror; οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν. i. Patres comederunt uuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Hinc Dant, Parad. Cantic. 6.

Molte fiate già pianſer li figli
Per la colpa del padre, &c.

116 *Buona guida ſchifa ria ventura.* *Buona guida ſchifa ria ventura.* i.
Bonus dux infortunium expellit malum. Huc quodammodo pertinent illi verſus Horatij, lib. 3. Od. 2.

--uetabo, qui Cereris ſacrum
Vulgârit arcanæ, ſub ijſdem
Sic trabibus, fragilémque mecum
Soluat faſelum. Sæpe Dieſpiter
Neglectus, inceſto addidit integrum. Prædicto ſimilia;
Buona guardia ſchifa ria ventura.
Buona cura
Caccia ria uentura. Et illud Matthæi Villanij; *Buono ſtudio vince ria fortuna.*

117 *Non ſi getta il lardo a' cani.* Nec gratis, nec inaniter dilargiuntur opes. *Non ſi getta il lardo a' cani.* i. Non proijcitur aruina canibus.

118 *N'uccide più la gola, &c.* *N'uccide più la gola che la ſpada.* i.
Plures gulæ uitio, quam gladio pereunt. Huc tendit illud Plinij; Cibo homo maximè perit. lib 26. Et quæ ex antiquorum hiſtorijs percurrit doctiſſimus Mercurialis in fronte ſuæ Gymnaſticæ. Adde, quæ notat Braſſicanus ad Adagium, Gula plureis, quam gladius perimit. Vbi inter cætera ex Michaële Verino;

Miraris ſubitò Franciſcum funere raptum?
Crede mihi, ancipiti plus ferit enſe gula.

Et ex Aloy. Luiſini. lib. 3. De compeſcendis animi affectibus: Contra citandum adagium, quo plureis interfici crapulâ, quàm gladio monemur.

119 *Ricordare il capeſtro, &c.* *Non ricordare il capeſtro in caſa dello'mpiccato.* i.
Capiſtri ne memineris ſuſpenſi in domo. Hoc dicto præcipimus, antequam quis loquatur, perpendendum eſſe de quibus, & coram quibus loquatur, ne ex auditoribus quempiam offendat. De hoc argumēto multa, & pulcra rudimenta traduntur in libello de Elocutione non longè à fine, Philippi exemplo, qui, cum altero oculo orbatus eſſet, iraſci ſolitus erat, ſiquis vel Cyclopem uel oculum quidem, ſe præſente, appellâſſet. Ibidémque narratur, Herminiam, qui Atarnei dominus fuit, quia eunuchus erat, non æquo animo paſſum fuiſſe, ſi quis cultri, uel ſectio-

nis mentionem feciſſet. Idem valet illud planioris ſententiæ; *Non dar che dolga, e non dir che diſpiaccia.* De quo alibi. Nec valdè diſſimile, quod alicubi in Italiâ; *Non ricordar la croce al Diauolo.*

120 *Chi uuol l'amor celato,*
Lo tenga beſtemmiato.
Cupiens celatum amorem, amicæ detrahat.

Chi uuol l'amor celato, &c.

Vnde, ſiquis aſtutè, vel ex animo videatur mulierem, uel quiduis aliud criminari, eius calliditatem patefacientes, dicere ſolemus. *Chi biaſima, vuol comperare.* Huc etiam referri poteſt,

Chi non sà tacere,
Non sà godere;

Et quod ex Horario mutuò ſumpſimus,

Il coruo per troppo gracchiare,
Del cibo ſi fa priuare.

Nam iuxta apologum, quem refert Apuleius in lib. de Deo Socratis, de coruo, & vulpe, ſic Scæuæ amico ſuo conſulebat poëta circa uitá aulicá.

Sed, tacitus paſci ſi poſſet coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, inuidiæque.

Nec longiùs a prædictis videtur abeſſe; *Aſin, che ragghia, non mangia.*

121 *Tra Paſqua, e Paſqua,*
Non è vigilia fatta. i. Vt Chriſtiani more loquar.
Inter Paſcha, & Paſcha non fiunt Vigiliæ.

Tra Paſqua, e Paſqua, &c.

Vide Diſtinctionem ſeptuageſimám ſextam, & præcipuè cap. Scire in fi. Atque ibi Ioannem de Turre Crematá in Quæſt. An in Vigiliâ Pentecoſtes ſit ieiunandum.

122 De eo, qui, ut dixit Salluſt. aliud clauſum in pectore, aliud in linguâ promptum habet, ita dicere ſolemus.

In bocca ha'l mele,
Nel cuore ha l fiele. i.
Mel in ore præſefert, in corde fel gerit.

In bocca ha il mele, &c.

Quam noſtram parœmiam illuſtrant uerba Dinarchi ita ancillæ loquentis apud Plau. in Trucul.

In melle ſunt linguæ ſitæ veſtræ, atque orationes,
Lactéque; corda in felle ſunt ſita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corde amarefacitis
Amanteis, ſiquidem non dant.

Ad hoc etiam propoſitum vſurpari ſolet verſus ex Home. Ilia. I.

ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. i.
Aliud animo occultat, aliud ore profert.

123 Si forte diues a diuite hæres inſtituatur, uel aliâ ratione diuitijs augeatur, vulgò dici ſolet.

La roba
Và alla roba. i.
Pecuniæ pecunia accedit libens.

La roba ua alla roba.

Huc

Huc pertinet Diſtichum Martial. ad Aemilianum, lib. 5.

Semper eris pauper, ſi pauper es, Aemiliane;
Dantur opes nulli nunc, niſi diuitibus.

De hoc etiam, Getæ amici ſui vicem dolens, querebatur Dauus Terentianus in Phormione.

Quàm iniquè comparatum eſt, ij, qui minus habent,
Vt ſuper aliquid addant diuitioribus?

124 Quod a nobis non poſſidetur, noſtrum dicendum non eſſe, ruſticanâ illâ admonemur parœmiâ.

Nõ dir quattro, ſe tu, &c.

Non dir quattro,
Se tu non l'hai nel ſacco. i.
Tuum ne dixeris, quod manibus non tenes. Vel, Ne canas triumphum ante victoriam. Ex notiſſimo Græcorum prouerbio.

Qual ſonata, Tal ballata.

125 *Qual ſonata,*
Tal ballata. i.
Sic ſaltantis erit chorea, vt eſt lyræ ſonus.

Et ἀπλῶς: *Ballare ſecondo il ſuono.* Liceat pro declaratione afferre Iurecoſs. vt vocant, Regulam, quamquam barbaris verbis ſit expreſſâ: huius enim parœmiæ ſententiam, vt mihi videtur, ad amuſſim repræſentat. Onus ſecundum emolumentum regulatur. l. 1. ad Sen. Conſ. Trebel. C. de Fur. in fi. §. cum in ſecundâ.

126 Seriùs irritant animos demiſſa per aureis,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus; inquit Horatius:

Cui videtur congruere, vel ſaltem non longiùs abeſſe noſtrum illud, quo indicamus, homines procliuiores eſſe ad opẽ miſeris ferendam, cum eos vident, quàm cum ipſorum miſerias ab alijs recenſeri audiunt. Noſtra parœmia eſt hæc;

Qual che l'occhio nõ vede, &c.

Quel, che l'occhio non vede,
Il cuor non crede. i.
Non credit cor, quod ipſe non cernit oculus. Item;
Se l'occhio non mira,
Il cuor non ſoſpira.

Et ſimpliciter. *Dilunge da occhio, dilunge da cuore.*

Quantùm oculis, animo tam procul ibat amor. Propertius.

De noſtro meminit D. Bernar. in Serm. Omnium Sanct. vulgò dicitur; Quod non videt oculus, cor non dolet.

Chi non da a Criſto, &c.

127 *Chi non da a Criſto,*
Da al fiſco. i.
Quod non capit Chriſtus, rapit fiſcus.

De quo argumento Alciatus tale condidit Eblema.

Exprimit humenteis, quas iam madefecerat ante
Spongiolas cupidi Principis arcta manus.
Prouehit ad ſummum fures, quos deinde coërcet,
Vertat vt in fiſcum, quæ malè parta, ſuum.

Huic

118 Huic vulgatiſſimæ querelæ;
Mal per chi ha padrone,
Che abbia in man la morte, e la prigione; illud mihi ſatis reſpondere videtur. Heu quàm miſerum eſt lædi ab illo, de quo nõ poſſis queri.

Mal per chi ha padrone, &c.

129 Admonere volentes, qui gulæ non temperat, diutius non eſſe victurũ, ſic dicere ſolemus.
Chi piu mangia,
Manco mangia. i. Qui plus edit, minus edit. Idem valet αἰνιγματῶδες. *Poco viue, chi troppo ſparecchia.*
Immodicis breuis eſt ætas, & rara ſenectus. Martial. lib. 6.

Poco viue, chi troppo, &c.

130 *Tu hai la palla in mano.* Tua eſt pila. Quoties alicui ſignificare volumus, in eius eſſe poteſtate e. g. improbum aliquem punire.

Ha la palla in mano.

131 *Le buone parole acconciano i maſatti.* i.
Molli ſermone hoſtilis ira frangitur.
Huc pertinent illa Sapientis; ἀπόκρισις ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει θυμόν. i. Reſponſio mollis frangit iram. cap. 15. Et cap. 25. γλῶσσα μαλακὴ συντρίβει ὀστᾶ. i. Lingua mollis confringit duritiam.

Le buone parole, etc.

132 Si forte e. g. miniſtrorum incuriâ, vel malitiâ decoxerit homo tam frugi, vt potiùs ſordidam, quàm parcam vitam degiſſe dici poſſit, tunc ipſi audias vulgò inſultari.
Maſſeria, Maſſeria;
Viene il Diauolo, e portala via. i. vt ſenſum adumbrem.
Diu parcenti ſæpius cuncta pereunt.
In quàm ſententiam Græci. ἡ φάνω θύρα. i. Phani oſtium. De hoc Phano ſiue vſurario, ſiue cæco, qui oſtium ita obſtruebat, vt ſine ſtrepitu non quiret aperiri. Vide Parœmiogra.

Maſſeria, Maſſeria, Viene il Diauolo, &c.

133 παροιμιακῶς dixit Boccacius; *Far caualcar la capra*; pro quo apud Latinos; Inſuere in ſaccum. Inſuere in culeum. i. circũuenire, vel illudere.

Far caualcar la capra.

134 Quod prouerbiatiter dixit Seneca. Vaſa colligere. Et Iureconſ. in l. 15. in fi. π. Ex quibus cau. ma. Sarcinulas componere; a Florentinis dicitur; *Far mazzo de' ſuoi ſalci.* In quam ſententiam Dantes Inf. cant. 27.
Calar le vele, e raccoglier le ſarte.

Far mazzo de' ſuoi ſalci.

135 *Oue regna amore,*
Non ſi conoſce errore. i.
Nil penitus cernit in amicæ vitijs amans. Quod ſimpliciter Illuſtriſſ. Douitius in ſuâ Cala ∗ drâ. *Chi ama, il ver non vede.* Et Bernius;
Come più s'ama, ſi conoſce meno. In Orlando.
Amore occhio ben ſan ſa veder torto. Ex Petrarchâ. Nec abſimile;
Affezione
Accieca ragione.
Huiuſmodi ſententiam pluribus expoſuit Flaccus.

Oue regna amore, &c.

Affezione Accieca ragione.

Illuc

Illuc prænertamur: amatorem quòd amicæ
Turpia decipiunt cæcum uitia: aut etiam ipſa hæc
Delectant, &cæt. Saty. lib. 1. Eclo. 3.

Quo pertinent illa: ἐγὼ μὲν γὰρ οἴομαι καλὸν. ἀλλ' ἐρῶσα τυχὸν, σφάλλομαι περὶ τὴν κρίσιν τοῦ ποθουμένου. καὶ ἔρωτι πλανῶμαι τὴν ὄψιν. i. Is mihi quidem pulcher uī; ſed fortè, amore percita, de amato non rectè iudico; fortè amor uiſum meū fruſtratur. Ariſtæ. li. 1. Epiſ. 11. αἱ εὔνοιαι δειναὶ διεκάσαι τὰς ψήφους. i. Beneuolentiæ mirè efficaces ſunt ad iudicia adulterāda. Syneſ. Epiſt. 1.

A teſta bianca, &c.

136 *A teſta bianca*
Speſſo ceruel manca. i.
Canum caput ſæpe ſapientiâ caret. Huc pertinent.
οὐχ αἱ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν. i.
Canicies prudentiam non affert. In Græco. Collect.
Ingenio, non ætate adipiſcitur ſapientia. Plautus in Trinum:
Adde Diſtichum uulgatiſſimum.
Si promiſſa facit prudentem barba, quid obſtat,
Barbatus poſſit quin caper eſſe Plato?

Chi piu alto ſale, etc.

137 *Chi piu alto ſale,*
Maggior colpo cade. i.
Altiùs aſcendens, maiore ruinâ cadit.
Huc pertinent aurei Apollodori Comici verſiculi.
ἐὰν πέσῃ τὶς ἐξ ἐλάττονος μέτρου,
ὁ περικάλυπτον ἔχει τὴν δυσπραξίαν.
ὄγκου δὲ μεγάλου πτῶμα γίγνεται μέγα. i.
Si quis cadat ex minori ſtatu,
Faciliùs ſuum circumtegit infortunium.
At molis magnæ ruina fit magna.

138 Iuxta Iſocraticum illud ad Demonicum: μὴ γέλωτα προπετῆ στέργε, μανικὸν γάρ. i. Ne ames indecentem riſum; eſt enim ſultitiæ argumentum; iactatúmque uulgò apud Græcos; γέλως ἄκαιρος δεινὸν ἐν βροτοῖς κακόν. quod uidetur ſatis exprimere Catullus in Egnatium;
Riſu inepto res ineptior nulla eſt: Iuxta hæc, inquā, dicitur a nobis;

Chi troppo ride, &c.

Dal riſo molto,
Conoſci lo ſtolto. i.
Intempeſtiuus riſus ſtultitię argumētum eſt. Coluand. Cui germanum.
Dal continuo riſo
Raro hai buono auuiſo. Addo uerſiculum Menandri;
γελᾷ δ' ὁ μωρὸς, κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ. i.
Ridet ſtultus, etiam ſi nihil ridendum cernat. Non laudamus tamen eos, qui nunquam rident, ſed præcipimus, quemadmodum in cæteris, ita & in riſu ſernandum eſſe modum. s. nec nunquam, nec temerè ridendum eſſe. Hoc autē probat optimè illud, apud omneis peruulgatū.
Chi troppo ride, ha natura di matto;
E, chi non ride, è di razza di gatto. i.
Qui nimiùm ridet, ſtultus; qui nunquam ferus.

Chi

139 *Chi non ha ſdegno,*
Non ha' ngegno. i. *Chi non ha*
Qui nunquam iraſcitur, ingenio prorſus caret. *ſdegno, etc.*

Hoc adagium conſonum eſt illis, quæ tradit Ariſtot. in 4. Ethicor. Nicomach. ubi agit de Manſuetudine, extremíſque ipſius. Sed libet eius uerba adſcribere. ἡ δ' ἔλλειψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν, εἴθ' ὅτι δήποτε, ψέγεται, οἱ γὰρ μὴ ὀργιζόμενοι, ἐφ' οἷς δεῖ, ἠλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι. καὶ οἱ μὴ ὡς, μὴ δ' ὅτε, μηδ' ἐοἷς δεῖ. δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι. i. Defectio autem, ſiue ſit quædam iræ uacuitas, ſiue aliquid aliud, uituperatur: qui nanque non iraſcuntur, pro quibus oportet, & ut oportet, & cum oportet, & quibus oportet, fatui eſſe uidentur: nam neque ſentire, neque dolere uidentur. Vir non uidetur, qui iraſci neſcit. Cognatus ex Cice. Locus eſt in lib. 2. de Orat. Mentem non habet, qui non habet iram. Citatur ex Platone a Leuino Lemnio. De occultis naturæ miraculis, lib. 1. cap. 16.

140 Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus;
Claudiani uerſus ſententię notiſſimæ; ex cuius ueluti quadam conſequenti ratione inquiunt Etruſci.

Quando'l capo duole, tutte le membra languono; i. *Quando 'l*
Dum caput dolet, cætera membra dolent. Vertit Cognatus, *capo duole*
& aſſerit Gallorum eſſe prouerbium. Græci in ſimili propoſito pulcherrimè. *&c.* ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. i. Piſcis primùm a capite fœtere incipit. Vulgò etiam dicitur; Quales principes, tales populi; vnde Verinus;

Si ſtudia, & mores populi cognoſcere curas:
Res facilis: vitam principis inſpicias. Eodem pertinet;
E' non è mal, che non venga dal capo. Vide ſup. p. 116. & 246. in fi.

141 Iuxta illud Dionyſii Sinopenſis;
ἢ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον, ἢ σιγὴν ἔχε. i.
Aut dic aliquid ſilentio melius, aut ſile. Dicitur a nobis;
Chi non sà tacere, impari a fauellare. i.
Loqui percipiat, qui tacere non poteſt. *Chi non ſa*
tacere impari, &c.

142 Fruſtra niti, neque aliud ſe fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Sallu. de Bello Iugur. A cuius ſententiâ non uidetur longiùs diſtare noſtrum hoc adagium;

E' meglio indarno ſtare, *E' meglio*
Che indarno lauorare. i. *indarno ſtare, &c.*
Præſtat non agere, quàm oleum & operam perdere.

Cui non omnino diſſimilia;
τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα μὴ πόνει μάτην. i.
In ijs, quæ nihil proſunt, ne fruſtra labores. Menan.
πολλῆς ἀνοίας καὶ τὸ θηρᾶσθαι κενά. i.
Stultitia ingens eſt inania perſequi. Sopho. in Elect.

143 Homines glorioſos, vt introducitur Thraſo Terentianus, extra periculum quidem feroceis verbis appatere, in minimo verò diſcrimine re ipſâ timidos, vecordeíſque eſſe.

Chi piglia i leoni, &c.

Chi piglia i leoni in aſſenza,
Suol temer de' topi in preſenza. i.
Abſenteis qui capit leones, mureis præſenteis timet.

Quæ parœmia alijs rationibus quàm plurimis effertur, vt e. g.
Gran vantatore
Picciol facitore.
Raro è, che l'arrogante non ſia vile. *Ou'è manco cuore, iui è più lingua.* *Lunga lingua, corta mano.* Nec longiùs diſtat;
Credi al uantatore,
Come al mentitore.

Ex Græcis hæc in hanc ſententiam obſeruaui;
θρασὺς πρὸ ἔργυ, ἐν πολλῷ κακός. i.
Audax ante periculum, plerunque ignauus.
οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες. i.
Domi leones, ſub dio vulpeculæ. Plutar. in comparatione Syllæ, & Lyſandri. Meminit etiam Euſtathi. in Ilia. Ω. Sed pro ἐν ὑπαίθρῳ δ', inquit, ἐν δὲ μάχῃ. i. in pugnâ. οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς, καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων, ἐν αὐτοῖς δ' ἀφίστανται. i. Audaces quidem præcipites, & ante pericula, ipſorum cupidi ſunt, in ipſis uerò tergiuerſantur. Ariſtote. Ethicor. Nicomach. lib. 3. Effertur etiam; In pace leones, in prælio cerui;

Chi ha buona cappa, &c.

144 *Chi ha buona cappa,*
Facilmente ſcappa.
Precioſo ornatus pallio, facilè effugit.

Apophthegma.

Huc pertinet illud apophthegma Solonis; τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους· καὶ γὰρ ἐκεῖνα, ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι κοῦφον, καὶ ἀσθενὲς, στέγειν· ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι. i. Leges aranearum telis eſſe ſimileis: illas enim, ſiquid leue, atq; imbecillum inciderit, contegere: ſi quid uerò maius, illis perruptis, abire. Laërti. in eius Vitâ. Meminit etiam Euſtathi. in Ilia. N, tribuítque Platoni Comico. Dictum Solonis ab aliquibus in Italiâ effertur. *Le ragne ſon fatte per le moſche.*

Chi ha caſa e podere, &c.

145 *Chi ha caſa, e podere,*
Puo tremar, ma non cadere. i.
Cui domus, ac prædium eſt, tremens, haud ceciderit.

Non omnino diſſimile illis; ἀγρὸν λέγουσιν ἀμαλθείας κέρας εἶναι. i. Agrum dicunt eſſe Amaltheæ cornu. Phocyli. ἱκανὸν κτῆμ' ἀγρὸς τρέφων καλῶς. i. Ager, honeſtè nutriens, ſat commoda poſſeſſio. In Menan. Frag.

146 Significare volentes, eum u. g. qui in aliquem malè affectus ſit, non poſſe, non illi in quauis occaſione obtrectare, uel conuitia ingerere, hoc dicere ſolemus;

Chi ha nel petto fiele, &c.

Chi ha nel petto fiele,
Non può ſputar mele. i.
In pectore qui fel geſtat, mel non expuit.

Extat apophthegma Pittaci Mitylenæi huic non diſſimile. πιστὸν οὐδὲν γλῶσσα διὰ στόματος λαλεῖ, διχόμυθον ἔχουσα κραδίῃ νόημα. i. Fidum nihil lingua per os promit, cum duplex ſenſus cordi inhæret. Laër. in eius Vitâ.

Multa

Digitized by Google

147 Multa ſunt etiam apud nos adagia, quibus inferiores a potentiorum commercio deterrentur, ut illud;

Chi s'impaccia co' gran maeſtri, *Chi s'impaccia co' gran maeſtri, &c.*

E l'ultimo a tauola, e primo a' capeſtri. i.

Primoribus utens, ultimus ad menſam, ad capiſtra primus eſt. ſ. Qui cum potentioribus uerſatur, in rebus proſperis ultimas, in aduerſis primas obtinet. Vt igitur vnuſquiſque æqualibus utatur, monet illud præceptum. ἄλευ' ἀπὸ μείζονος ἀνδρός. i. Fuge procul a uiro maiore. Parœmiographus.

148 Ex Iacobo Angelio Bargæo viro præclariſſimo, atque omnium doctrinarum, vt dixit Eunapius, veluti quadam bibliothecâ animatâ, viuóque Muſeo, hoc tanquam vulgatiſſimum præceptum Piſis non ſemel audiui. *Chi non ſa la Somma, &c.*

Chi non ſa la Somma d'Azzo,

Non vadia in Palazzo. Eius ſententiam vtcunque ſic adumbro.

Ignoratâ Azonis Summâ, ne accedas ad Prætorium.

149 *Il Re non litterato,* *Il Re non litterato, &c.*

E vn'aſino incoronato. i.

Illiteratus rex cum ſtemmate aſinus eſt.

Huc pertinent illa apophthegmata. Diogenes diuitem indoctum, ſed ſplendidè veſtitum, χρυσόμηλον appellauit. i. ouem aureo vellere. Quò alluſit Demonactes: Cuidam enim, qui purpurâ indutus, ſeſe inſolentius oſtentabat, in aurem dixit; Heus tu; Hoc ante te geſtauit ouis, & ouis erat. Socrates etiam, ſi rectè memini, conſpiciens hominem prædiuitē, ſed nullâ virtute præditum, Hic, inquit, equus eſt, argento circumtectus. *Apophthegmata.*

150 Iuxta verſiculos illos Horatij Ode 7. lib. 3.

Aetas parentum, peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem; quos ita vertit Bernius.

L'età de' padri, che peggiore è ſtata
Degli aui noſtri, ha generato noi
Di lor gente piu triſta, e peggio nata;
Così quei, che di noi naſceran poi
Saran turba peruerſa, e ſcelerata,
Così piaciuto è, ſtelle, e cieli, a voi,
Anzi alla guaſta pur noſtra natura;
Che lungamente bene alcun non dura;

Iuxta hæc dicta, inquam, quando agitur e. g. de nouo Officiali, nouóque Magiſtratu eligendo, dicere ſolemus;

Dio ti guardi, Signore;
Che dopo queſto ne verrà vn peggiore. i.
Seruet te Deus incolumem; nam tibi peior ſucceſſerit.

Innuimus igitur, perſæpe euenire, vt miniſtro moribus non omnino integris ſuccedat longè deterior.

ETRVSCORVM PAROEMIAE Latinorum Adagijs, vel Phraſibus expreſſæ, ac per Alphabeti ordinem digeſtæ.

A

A chi te la fa, fagliele. Ex Boccacio. Fidem violanti fides non ſeruanda. l. Cu n proponas C. de Tranſact.

A chi vuol, non mancan modi. A chi vuol far, rieſce ogni diſegno.

A buona volontà,

Non manca facultà. i. Nihil difficile volenti. Illud Horat. huc pertinet, quamquam generalius ſit; Nil mortalibus arduum eſt.

l Acqua rovina i ponti. l' Acqua marciſce i pali. Perditur uinũ, infuſâ aquâ.

Adagio a ma' paſſi. In arduis cunctanter. ſagas, uel quid ſimile. Idẽ ualet; *Pian Barbiere:* Quo uſus eſt Brunet. in Epitaph. vtimurq; etiam hodie, atque interdum pleniori ſententiâ, dicentes; *Pian Barbiere, che'l ranno è caldo.*

Agio, e buio ci vuole. Opus eſt Zephyris, & hirundine multâ. In Append.

egli Aggiugne legne al fuoco. Oleum camino addit. Ex Horat. loco notiſſimo. Hinc Petrarcha;

Anima ſconſolata? Che pur vai
Giugnendo legne al fuoco, oue tu ardi?

Al guſto infermo ogni buon cibo annoia. Lo'nfreddato non ſente l'odore.

--- malè uerum examinat omnis
Corruptus iudex. Horat. lib. 2. Saty. Eclog. 2.

Aegrotanti omnia amara. Parœmiogr.

All'aſino non iſtà ben la ſella. Aſinum non decet ephippium. Quod aliqui cum Homœoteleuto.

Se metti all'aſin la ſella,
La cigna va per terra.
Al lume di lucerna
Ogni ruſtica par bella.

Nocte latẽt mendæ, uitióq; ignoſcitur omni. Notat Peſcettius. Vnde alterum illud.

Ciò che di notte appare,
Di dì diſpare.

Andare alla gatta pel lardo. Andare a caſa'l lupo per la carne. A fele aruinã; A lupo carnem petere.

Arroſto, e non fummo. Dapem, non fumum uelim.

Aſſai ſa, chi non ſa, ſe tacer ſa. i.
Multum ſcit indoctus, qui opportunè tacet.

A talora arriuaſſe la gragnuola. Serò poſt tempus uenis. Plaut. Nec longiùs abeſt. κατόπιν τῆς ἑορτῆς ἥκεις. i. Poſt feſtumueniſti. Socra. in Gorgiâ Platon.

Auer corſo, &c. Ho corſo il mio aringo. Defunctus iam ſum. Terent.

Auere il ſaſſo della Verna addoſſo. Onus Atho, aut Aethnâ grauius ſuſtinere.

Auere

Auere i pulcin di Gennaio. i. Ianuario menſe pullos habere gallinaceos. Dicitur de illis, quibus in grandiori ætate filij ſunt paruuli.

B

Batt'il ferro, mentre ch'egli è caldo. Percute ferrum, dum calet. i. Quando adeſt occaſio, ne eam dimittas. Quando ſanetur in expediendo negocio, urge propoſitum.

Biſogn'eſſer prima garzone, e poi maeſtro. Oportet prius diſcere, quàm docere.

Biſognin fa trottar la vecchia. i. Neceſſitas anum currere facit. Matth. Villa. dixit; *Neceſſità fa vecchia trottare*. Huc pertinet illud Ouid. Metamor. 6.

--- Miſeris uenit ſolertia rebus.

Vide Adagium; Neceſſitas rationum inuentrix; ubi plura.

In neceſſitatibus omnis ſenex eſt iuuenis. Coluan.

Buon vino, fauola lunga.

Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Horat.

C

la Carne non va ſenz'oſſo. Vinalia ſine uino expediri non poſſunt. Varro in Præf. de Linguâ Lati. Non eſt triticum ſine paleis. Parœmiogr.

Cauami d'oggi, e mettimi in domane. i.

Mihi uictum in diem ſuppetere ſufficit.

Che da il mondo? Quid noui affert Africa? Parœmiogr.

Chi altri tribola, ſe non poſa. i.

Quem iuuat alios turbare, quieſcere non ſolet.

Chi chiama altrui crudel, debb'eſſer pio.

Quod alijs uitio uertas, ipſe ne feceris.

Cenſor omni careat peccato. Gilb. Cognat. Reprenſurus alios, a temeritate ſit longiſſimus. Chryſoſt. contra Gentil.

Chi comincia, ha mezzo fatto. Et a tonſoribus. *Barba bagnata è mezza raſa.*

Dimidium facti, qui cœpit, habet. Horat.

Chi da ſpeſa, non dia diſagio. Qui eſt in iacturâ, non ſit in morâ. Ex Terent.

Chi è imbrattato, ſi netti. Chi ha mangiato i baccelli, ſpazzi i guſci. Chi ha ſpago, aggomitoli.

Qui ſibi criminis eſt conſcius, fugam arripiat.

Chi fugge il giudizio, ſi condanna. i.

Iudicium fugiens, culpæ ſe affinem arguit.

Chi giuoca da motteggio, perde daddouero. i.

Ioco ludenti, ſerio perdi ſolet.

Chi ha delle brighe, ne puo dare. Ex quo ſunt commoda, eius incommoda æquum eſt ferre. Terent. in Hecy.

Chi ha piu ceruel, piu n'adoperi. i.

Cui plus ingenij, plus adhibeat. Vide alibi.

Chi laua il capo all'aſino, perde'l ranno, e'l ſapone. i.

Qui benefacit ingrato, oleum perdit, & operam.

Chi lauora, da le ſpeſe, a chi ſi ſta. i.

Negocioſus ocioſos educat.

Chi molto parla,

Spesſo falla. i. Qui multum loquitur, errat ſæpius. Pronus ad ſermonem, pronus ad errorem. Vide etiam ſupra.

Chi

Chi non ha danari, non abbia voglie. i.
Cui deeſt pecunia, deſint quoque libidines.
Chi non ha guſtato l'amaro, non ſa, che ſi ſia dolce. i.
Guſtato amaro, dulce tunc agnoſcitur.
Chi non puo far, com'e' vuole, faccia, com'e' puo. i.
Cui, quæ uult, non licet, ea faciat, quæ poteſt.

Chi non puo eſſer Cantambanco, porti la valigia. Aulœdus ſit, qui citharœdus eſſe non poteſt. Cicero pro Muræna. εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον. i. Si nequeas bouem, aſinum agito. Suidas.

Chi non ſa fare,
Laſcia ſtare.
Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis. Hora.

Chi ſi caua il ſonno, non ſi caua la fame. E' ſegnitie naſcitur indigentia. Leoſth. Coluan.

Chi ſi profferiſce, è peggio'l terzo. Merces ultroneæ putent. D. Hieron.

Chi ſi ſta, è laſciato ſtare. Egeſtatem affert manus ocioſa. Coluan.
Chi ſtà a vedere, ha due parti del giuoco. i.
Spectans ludentem, longè plus dimidio habet.

Chi ſtà un ora in ceruello, è pazzo. Sapientis eſt mutare conſilium. l. Nunquam, C. de Collat. bono.

Chi ti domanda queſti cinque ſoldi? Excuſatio non petita accuſatio manifeſta.
Col poco ſi gode, e con l'aſſai ſi tribola.
Tuta mage eſt puppis, modico quæ flumine fertur.
Verſus Catonis. Sententia ſatis elicitur ex toto Diſticho.
Quod nimium eſt fugito; paruo gaudere memento:
Tuta mage, &c.

Come cauare un pelo a un bue. Vt ſi Crœſo teruncium auferas. Ex Adag. Cræſo ditior.

Come il cane inuecchia, la golpe gli piſcia addoſſo. Annoſo leoni, vel lepores inſultant.

Come la ſerpe tra l'anguille. Vt ſimia inter aſinos. Brunettus in epitaphio dixit. *La ſerpe è meſcolata con l'anguille.*

Con le leſine biſogn'eſſer punteruolo. i. Contra tenaces ſordidum eſſe conuenit. Huic ſimile; Cum vulpe vulpinandum.

Come portare una moſca in Puglia. Vt ſi Crœſi opibus teruncium addas. Ex loco Cice. 4. de Fini.

Corpo non è, che ſenza capo viua. Rege interempto, fugiunt ſatellites. Liu. Dec. 3. lib. 4.

Co' ſanti in Chieſa, e co' ghiotti in tauerna. Bonus cum probis, malus cum malis. Plau. De noſtro ita grandior poëta Infer. cant. 22.
—ma nella Chieſa
Co' ſanti, e in tauerna co' ghiottoni.

le Coſe belle non vengon mai a noia. Bis, ac ter, quod pulcrum eſt. Parœmiagr.

Così a chi ne reca le nuoue. Vates ſecum auferat omen. Parœmiogr.

D

Da' cattiui coſtumi vengon le buone leggi. i. Leges bonæ ex malis moribus procreantur.

Dare ad intendere, &c. Mi vuol dare ad intendere lucciole per lanterne. Simile

illi

Digitized by Google

illi ex Decam. Bocaccij. *Mi moſtra la Luna per lo Sole.* Nec aureis habeo, nec tangò. Vide ſup.p.306.

Dare un cauallo, &c. *E' ſarebbe da darmi un caual con le ſtadere.* Quouis ſupplicio dignus eſſem.

Datoci il dito, pigliamo il duo, e la mano. Deteriores omnes ſumus licentiâ. Teren.

De ſuo' pari non ſe ne truoua a ogni uſcio; non ne ua troppi attorno. Homo eſt per paucorum hominum. Teren.

Dio manda il gel ſecondo i panni. Eueniunt digna dignis. Plau. in Pœn.

ti Dirò il nome tuo. Tuis te pingam coloribus. D. Hierony. in Rufi.

gli Diſſe manco, che Meſſere. Plurima ingeſſit conuitia.

Diſtenderſi piu, che 'l lenzuol non è lungo. Maiores pennas nido extendere. Ex Hora.

Domand' all'oſte, s'egli ha buon uino. Omnis artifex commendat opus ſuum. l. pri. ff. de In integr. reſtitu.

Dopo il cattiuo tẽpo ne uiene il buono. Poſt nubila Phœbus. Ver ſequit' hyemẽ.

Dopo il dolce ne uien l'amaro. Poſt gaudium luctus. Nec longiùs illud; Extrema gaudij luctus occupat.

Dopo il giuoco così ua nel ſacco il Re, come il Pedone.
Aequa tellus pauperi recluditur, Regúmque pueris. Horat. Cui affine, quod aliquibus in ore eſt cum Homœoteleuto;

Ogni drappo fine
In capo all'anno ha fine.

Due ghiotti a un tagliere. Due corbi a un ramo. Duo' cani a un oſſo. Duo unum expetunt palumbem. Plau. in Bacchi. princ.

Due non acceſon mai lume. Non bellè quędam faciunt duo. Ex Martia. lib. 5.

E

E' douere, che Berto beia. Et Brunettus in Ephitaph. *Egli è ragione, che Berto beia.* Ita fieri conuenit. Ita æquum eſt. Aequum poſtulat.

E fuor di Bologna. Apud ſe non eſt.

E' il cucco della mamma. Matris deliciæ. i. Ipſum præ cæteris filijs mater diligit. Matri in delicijs eſt.

E' il morto ſu la bara, che occorre più parole? Vbi rerum teſtimonia adſunt, quid opus eſt uerbis?

E male eſſer pouero, ma peggio eſſer' uccellato.

Nil habet, infœlix paupertas durius in ſe,
Quàm, quòd ridiculos homines facit. Iuu. Saty. 3.

E' meglio arroſſire, che impallidire. i.
Præſtat rubore, quam pallore affici.

E' piccolo, ma n'è tutto. Tydeus corpore, animo uerò Hercules. Ex Hom. loco notiſſ.

E poca fatica, aprir la bocca, e ſoffiare. Nihil eſt dictu facilius. Teren.

E' rimaſto nelle ſecche di Barberia. E' reſtato in bianco. Ad nihilum redactus eſt.

F

Fa il paſſo ſecondo la gamba. Tuâpte ſupellectile te metitor. Leoſth. Nec longiùs abſunt illa; μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα. i. Ne ſupra pedem calceus. Parœmiograph.

Quod

Quod potes, id tenta; nam litus carpere remis
Tutius eſt multo, quàm velum tendere in altum. Catonis.

Fanno, a chi le dice più marchiane. Mendacijs certant.

Fanno a farſela. Vn barbier toſa l'altro. Mutuum muli ſcabunt. Citatur a Nonio inter Titu. Menippearum M. Varro.

ſi Farà il ſuo douere a tutti fin'a un quattrino. Vt quiſque meritus fuerit, pretium pro factis feret. Næuius in Danaë. Citat Nonius, inquiens, hoc in loco pretium pro præmio accipi.

Farebbe a ber co'nugoli. Alexandrum in bibendo ſuperat.

Far la campana d'un pezzo. Totum negocium unicâ vice abſoluere. Nec longè diſſimile; *Far lo ſcoppio, e'l baleno*.

Fatta la feſta, e corſo il palio. Facta, tranſacta omnia. Teren.

Fatti da capo, e mondala con mano. Quod alius condiuit coquus, aliter condias. Ex Plaut.

Fu prima triſto, che grande. Et Pulcius in Morgante; *Fu cattiuo inſin nell'uouo*. Cum lacte nutricis errorem ſuxit. Cice.

G

Gettare il manico dietro alla pala. Trarre il ſacco dietro alle rape. Trar la cauezza dietro all'aſino. Damnum damno cumulare. Varam cum vibiâ proiicere. Ex eo; Varam vibia ſequitur; quod notauit Scaliger in Auſonianis lectionibus. Ad perditam ſecurim abiicere manubrium; Dixit Bouillus,

I

Indugio piglia uizio. Mora ſemper obfuit. Ex Plaut.

s'Intende la caſa coll'orto. i. Cum domo comprehenditur hortus. Principali. s. acceſſoria cedunt, idque ſequuntur.

L

Ladro da'mpiccar ſenza proceſſo. Fur triſurcifer. Plaut. in Aulu. A Iureconſ. pro atroci latrone, ut notat Alciã. de Verbor. ſignific. dicebatur; Iſauricus.

La ſoma.
La beſtia doma. i. Iumentum ſarcina domat.

Lega l'aſin, doue vuole il padrone. Vt homo eſt, ita morem geras. Terent. ex Plaut. Moſtell.

L'huom penſa,
E Dio diſpenſa. i.
Homo cogitat, peragit Deus.

M

Macina, mentre ch'e' pioue. Dum pluit, molendum. i. Caue, ne occaſio præripiatur.

il Mal non iſtà ſempre, dou'e' ſi poſa. Venit poſt multos vna ſerena dies. Tibull. lib. 3. Eleg. 6. Huc pertinet Areoſti verſus.

Non però ſempre il male influſſo dura.

Manda ogni coſa a una; ogni coſa alla piana. Neſcit capitis, & inguinis diſcrimen. Ex Iuue.

il Meglio ricolga il peggio. Sardi venales: alius alio nequior. Feſtus.

Mentre che'l can piſcia, la lepre ſe ne ua. Quod alibi a ruſticis. *Mentre che'l can caca, il lupo fugge*. Semper nocuit differre paratis. Lucre. lib. 1.

Mette-

Metterebbe fuoco nell'acqua. Ignem vel in aquam iniecerit. De ſeditioſo.
Mettere il ceruello a partito. Conſilij incertum facere. Teren. in Phorm.
Miſura tre, e taglia una. Conſulta diu, quod faciendum eſt ſemel. Ex Salluſ. Huc pertinet; σπεῦδε βραδέως. i. Feſtina lentè. Parœmiogr.

Molti parenti,
Molti tormenti. i.
Multi cognati, multę ærumnæ.

N

Ne ſa, quant'un cauallo. E' ne ſa, quant'un ſaſſo. Nec ſapit pueri inſtar. Catullus in Coloniam. i. νήπιός ἐστι, καὶ ἄφρων. Huic ſimile illud Neſtoris contra Græcos Ilia. B. Non plus habet ſapientiæ, quàm lapis. Plaut. Et nos ſupra.
Nettarſi il culo con la camicia d'altri. Suam culpam in alios deriuare.
Niun da quel, ch'e' non poſſiede. Chi non ha una coſa, non la può dare. Nemo dat, quod non habet. Vulgatiſs.
Niuno ha auto del ſangue mio a once, che io non abbia auto del ſuo a libbre. i. Nemo me tenuiſſime læſit, quin eum præuerterim. Ex Cice.
Non biſognaua naſcerci. Noi ſiam qui per queſto.
Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet. Manilius.
Non dar, che dolga, e non dir, che diſpiaccia. i.
Nec re, nec verbis quempiam læſeris.
Non è ancor ſera a Prato. Florentinorum propria; quam Brunettus protulit; *Non è fatto ſera a Prato*. Nondum euaſit, quem ſua manet pœna. Eodem pertinet; *Non è ancor ito a letto, chi ha a auer la mala notte*.
Non è erba del tuo orto. Non è farina del tuo ſacco. Marte tuo non eſt. Ex Adag. Meo Marte. Vide etiam ſup.
Non è nuoto da mie braccia. Onus impar meis viribus. Huc pertinent illa Petrarchæ;

Ma taci, grida il fin, che farle onore
E' d'altr'omeri ſoma, che da' tuoi. Et alibi;
Ma 'l nuouo peſo non dalle mie braccia,
Ne opra da polir con la mia lima.

Non è peggior lite, che tra ſangue, e ſangue. Acerba conſanguineorum bella. Iuxta illud; Acerba bella fratrum; de quo Parœmiogra. & Ariſtote. Politic. lib. 7.
Non è tempo da dar fieno a oche; da ſtare a por porri; da dire al cul, vienne. Dormitandum non eſt. Cunctandum non eſt.
Non gli torcerei un pelo. Ne tenuiſſimè quidem læſerim. Cice.
Non ha 'l palio, chi non corre. Non coronatur, qui non certauit. Ex loco D. Pauli notiſs.
Non intendo gerghi. Dauus ſum, non Oedipus. Teren.
Non iſtà ben fare a' bambini. Quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt. Iureconſultorum axioma uulgatiſs.
Non laſciò chiodo, ch'e' non ribatteſſe. Ad omnia ſigillatim reſpondit.
Non l'empierebb' Arno. Dolium inexplebile.
Non lo caccereſti dell'orto. i. Ex horto non expellas. In ſimili ſententiâ eſt apud Parœmiographum; σιληνὸς ἀλκιβιάδου. i. Silenus Alcibiadis. Alij Græco conferunt noſtrum illud; *Brutto buono*.

Non lo camperebbe l'uouo dell' Aſſenſione. Funditus perijt. De eo actum eſt.
Non l'ho ſu'l mio Calendario. Nec de facie quidem noui. Non eſt inter nos familiaritas.
Non lo vorrebbe veder dipinto. Ne nomen quidem eius audire velit.
Non mi morſe mai cane, che io non haueſſi del ſuo pelo .i.
Nemo impunè abijt, qui me auſus ſit lædere.
Non ſe gli cauerebbe una lente per taglio. Pumex non æquè eſt aridus, atq; hic eſt. Plau. in Aulu.
Non ſi può dir peggio, che dire ingrato.
Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum hominem dixeris.
Non ſi và in Paradiſo col guancialino. Non eſt ad aſtra mollis è terris uia. Sene. Theocritus generatim; χαλεπὰ τὰ καλά. i. Difficilia, quæ pulcra.
Non ſono ne carne, ne peſce. Factus ſum veſpertilio, neque in muribus planè, neque in volucribus. Noni. in u. Veſpertilio. Nec animans, nec inanime. Parœmiogr. Item; Neque intus, neque foris. ex Irenæi lib. 1. cap. 9. vbi eius origo. Et in fine inquit. Simili figurâ dicunt hodie, neque caro eſt, neque piſcis.
Non t'allego morti. Abſenteis teſtes non memoro. Plau.
Non ti diſtender più, che'l lenzuol non è lungo. Meſſetenus propriâ viue. Ex Perſij Satyr. 6. *Fa il paſſo ſecondo la gamba*; pro eodem vſurpatur. Vide ſupra.
Non tiene a mente dalla bocca al naſo. Proprij nominis obliuiſcitur. Parœmiographus.
Non ti fidar del tempo ſereno. Proſperitati ne fidas.
Non ui reſtò nè can, nè gatta. Ne Samnione quidem domi relicto. Ex Teren.

O

Ogni aiuto è buono. Multæ manus onus leuius reddunt. Parœmiogr.
Ogni dì non è feſta. Non ſemper ſunt Saturnalia. Sene.
Ogni huomo, che sà lettere, non è ſauio. Extat etiam apud antiq. Mytholog. i.
Non ſapiens eſt, quicunque nouit literas.
Ogni ritto ha il ſuo riuerſo. Omnium rerum viciſſitudo eſt. Teren.
Ognun'ha rigoglio in caſa ſua. Gallus in ſuo ſterquilinio plurimùm poteſt. Sene. in Ludicro.
Ognuno ſtà mal dell'arte ſua. Suæ quemque fortunæ pœnitet. Cice. Nemo viuit ſuâ ſorte contentus. Et in propoſito non admodum diſſimili.
Ognun ha buona moglie, e cattiu'arte.
Ognun ragiona volentieri dell'arte ſua. Tractant fabrilia fabri. Hora.
Nauta de ventis, de tauris narrat arator;
Enumerat miles vulnera, paſtor oues. Propertius lib. 2.
O ſerui, come ſeruo,
O fuggi come ceruo.
Aut ſerui, vt ſeruus, aut fuge, ut ceruus.

P

La Palla è balzata ſul noſtro tetto. Res in noſtro foro uertitur.
La Pania non tenne. Dolus non ſucceſſit. Inſidiæ euanuerunt.
ne Parlo, come per arte. Io ne ſaprei leggere in cattedra. Et obſcuriùs; *Chi uien dalla foſſa, sà, che coſa è l morto,* Et Florentiæ; *Chi è ſtato de' Conſoli, sà, che coſa è l'arte.* Expertus loquor. Sene. in Thyeſte.

il Pa-

il Paſciuto non crede al digiuno. Satur ieiuno non credit.

le Paſſioni accecano. i. Affectus animi mentis occæcat oculum. Hoc aliqui cum Homoteleuto ſpeciatim;

Male il dritto, e ver mira.

Amor, ſdegno, odio, & ira. De Amore Ouid. Epiſt. 5.

Quid deceat, non videt illius amans.

il Peccato acceca. Scelera non habent conſilium. Quintil. lib. 7.

Pel bel tempo ſa ire ognuno. Tranquillo quilibet gubernator. Sene. in Epiſt.

Perduti i buoi ſerra la ſtalla. Re comesâ rationem putat. Plau. μετὰ τὰ πράγματα προμηθεύς. i. Poſt facta Prometheus. Apoſtolius. Clypeum poſt uulnera ſumit. Ouidius.

tu Pianti vna vigna. Aliam rem agis. Teren.

Pigliare a domar puledri, &c. Hai preſo a domar puledri; a dirizzare il becco a gli ſparbieri, a menar l'orſo a Modana; a piallar quercivoli. Prouinciam cepiſti duram. Teren.

Pigliare il panno pel verſo. Tu hai preſo il panno pel uerſo. Sciſti uti foro Teren.

Pioverà, pioverà, e poi naſcerà vn fungo. Ponza, ponza, e poi la fara femmina. Et in propoſito non multùm diſſimili. *Aprus Calmara.* (ab antiquis dicebatur *Calmala*) prouerbium Florentinum.

Parturient montes, naſcetur ridiculus mus. Hora.

Più aſtuto d'vn famiglio d'Otto. Dictum Florentinæ plebis. Verſutior, quàm rota figularis. Plau. in Epid.

Più perduta, che l'anima del Giudeo. Tam perijt, quàm extrema faba. Feſtus.

Più povero di Don Vincenzio. Iro, uel, Codro pauperior. Parœmi.

la Povertà guaſta i diſegni. Paupertas conſilia dirimit.

la Prima ſcodella piace a ognuno. Quod ἁπλῶς. *A ognuno piace il comandare.* Natura mortalium auida eſt imperij.

Può andar con il viſo ſcoperto. Eſt homo integræ frontis. Ex l. Quæſitum. ff. de Teſti.

Puoi dormire con gli occhi chiuſi; con l'animo riposato. Potes in utramuis aurem dormire. Teren.

Q

Qualche ſanto ci aiuterà. Fata viam inuenient.

Quando tu hai la palla in mano, ſappile dare. Cum res in tuo foro vertitur, rectè utere. Ex Plau.

Quel, che ha da eſſer, non può mancare. Fatum immutabile.

Queſt è vn'altro par di maniche. Queſt è un'altra mineſtra. Non eſt par ratio. Ex Iurecoſſ. dictis.

Queſt'è un male, che ſi da a tutti. Vitium commune eſt omnium hominum. Teren. Nec longiùs abeſt illud Hora.

Maxima pars hominum morbo iactatur eodem. Saty. li. 2. Ecl. 3.

Qui ghiace Nocco. Queſt'è'l chiodo, che biſogna battere.

Hoc opus, hic labor. Virgil.

R

Ragioniam d'Orlando. Miſſa hæc faciamus. Teren.

Rubar l'oca, e laſciar le penne. Nucleum ſumere, pignori relinquere putamina. Ex eo Plau. in Captei. Nucleum amiſi, reliquit pignori putamina.

S

lo Scriuerò in lettere d'oro. Clauo trabali iſtud beneficium figam.

Sempre ſi dice piu, che'e' non è. Fama mendacio gaudet. Tertullianus. Et Ouid.9.Metamorph. --- Fama veris addere falſa

Gaudet,& è minimo ſua per mendacia creſcit.

Senza l'aiuto di ſopra non ſi puo far nulla. Sine ope diuinâ nihil valemus.

Se vuoi ſaper quel, che ha da eſſere, guarda quel, ch'è ſtato. Ex præteritis futura collige. Huc pertinet Diſtichum;

Quod ſequitur, ſpecta, quodq; imminet, antè videto.

Illum imitare Deum, partem qui ſpectat vtramque.

Si ha a render conto del tempo perduto. Tempus nullum infructuosè tranſigendum. Coluan. Aliqui in hoc propoſito.

Il perder tempo, a chi piu ſa, piu ſpiace. Ex Dant.Purg.Cant.3.

T

Tanto và la gatta al lardo, ch'ella vi laſcia la zampa.

Quem ſæpe tranſit caſus, aliquando inuenit. Sen.in Herc.Fur. Sed illud Sapientis clariùs fortaſſe noſtri ſententiam reddit. ἡ καταστροφὴ τῶν παρανόμων κακή. i. Exitus legem violantium malus eſt. Venetijs in ſimili propoſito inquiunt; *Tanto va la zara al pozzo, ch'ella vi laſcia il manico. Zara* ipſis eſt, quæ a Florentinis dicitur *Secchia*.i.Sirula; a Bononienſibus *Calcedro*; de qua ſup. pag.30.

Tempo perduto non ſi racquiſta mai. i.

Fruſtra actum tempus recuperari non poteſt.

Tratto il ſaſſo, coprir la mano. Infixo aculeo, fugere. Parœmiogra.

Trouò il Diauol nel catino. Cœna comesâ venit. Varro.

Truouomi a cattiuo partito. Sono in mal termine. Meæ copiæ in arctum coguntur. Terent.

Tutti i fiumi eſcono in mare. Omnes fluuij in mare egerunt. Nullus eſt fluuius, quem non recipiat mare. Ex eo Plauti in Curcul.

Quis nam hic fluuius eſt, quem non recipiat mare?

Tutti non poſſiamo eſſer Dottori. i. Mercurius è quouis ligno non fingitur. Ex Adag.

Tutti ſiam della medeſima maſſa. Natura omneis homines æqualeis genuit. D. Gregor. Moral.lib.21.

Tutti ſiam nella tramoggia. Omnium verſatur vrna. Horat.

V

Vede di la da' monti. Lynceo perſpicacior. Plin.lib.2.cap.27.

Vna noce in vn ſacco non fa romore. Vnus homo non facit ciuitatē. Parœmiog.

Vn da ſe, non può far nulla. Vir vnus nihil inſigne præſtiterit. Vnus vir, nullus vir. Recenſet Coluand.

Vn fa male a cento. Vnius peccatum tota ciuitas luit. Parœmiographus. Nec longiùs illud Publij Syri.

Ingratus vnus miſeris omnibus nocet.

Vn peccato tira l'altro. Tranſgreſſio tranſgreſſionem trahit. Godofred.

Voglio cauarmi queſta maſchera. Certum eſt id experiri. Teren.

Vorrei eſſerne digiuno. Quod feci, factum nollem.

Vſa col buono, e ſta ben col rio. i.

Vtere probis, nec ſis inimicus improbis.

Vſcir pel rotto della cuffia. Quod etiam Brunet. in Epitaph. *Vſcir pel rotto del ſacco.* Impunè abire. Teren.

Si

Si quis horum maiorem partem pro Adagijs accipere nolit, accipiat corollarij uice; orichalcum enim pro auro venditare non eſt noſtræ ſententiæ.

Italorum Dicta Prouerbialia per Latinorum Adagia, vel Phraſeis explicata.

Abbracciar S. Piero. Inficias ire.
A bello ſtudio. Deditâ operâ. Conſultò.
A bocca baciata. Obuiis ulnis. Vt ſi de merce dicamus; *Per tanto ſarà preſa a bocca baciata*. i. Tanti obuijs ulnis emetur. Notat Peſcettius.
A capello. *A corda*. *A penn', e calamaio*. Ad amuſſim. Examuſſim. Ad unguem.
A diſpetto di mare, e di vento. Dijs, hominibúſque inuitis.
A duo' partiti. Et luſores; *Ti ſarà giuoco forza*. Velis, nolis.
A gagliarde giornate. Firmo progreſſu (verba Cn. Põpeij ex epiſtolâ quadam ad L. Domitium) locutio militaris eſt, ualétque Magnis itineribus. Nam firmus progreſſus μεταχορικῶς appellatus eſt, ut nos quoque patrio ſermone, cum idem ſignificare uolumus, *A gagliarde giornate* dicere conſueuimus. Victo. varia. lect. lib. 4. cap. 15.
Aggirare uno. Aliquem circumuenire.
Aguzzare i ſuoi ferruzzi. Omneis neruos intendere.
Aiuto, e non conſiglio. Re opitulandum, non uerbis.
Alla buona di Dio. More Romano.
Allegrezza di pan caldo. Pyrauſtæ gaudium.
Alzar la voce per nonnulla. In nugis Tragœdias agere.

Aſpettare, e non venire;	Morari, qui non veniat;
Stare in letto, e non dormire;	Cubare, ſi non dormias;
Seruire, e non gradire,	Seruire, cui non placeas,
Son tre coſe da morire. i.	Tria ſunt moleſtiſſima.

De morâ hæc uulgò feruntur; Fames, & mora bilem in naſum conciunt. Plaut. Omnis mora, quantumis puſilla, longiſſima videtur. Coluand.
Anche noi ſiamo ſtati ſcolari. Et nos manum ferulæ ſubduximus. Ex Iuue. Et alicubi in Galliâ Ciſalpinâ. *Anche noi auiam mangiato il pan de putti*.
Andare alla mazza. Bellerophontem eſſe. Ex eo Plauti; Bellerophontem facere.
Andar col calzar del piombo. Sũmis ingredi pedibus. Antiquiores dicebant. *Andar co' calzari del piombo* Brune. in Epin. In hanc ſententiam D. Chryſoſt. τὴν σπάρτην πρὸς τὸν λίθον ἄγειν. i. Funiculum ad lapidem admouere. Curam. s. omnem adhibere. Homi. 35. in priorem Epiſt. ad Corinth.
Andare alle Giubbette. Coruos in cruce paſcere. Ex Horat. *Giubbette* utitur Dantes Infer. cant. 13. Eſt autem vox origine Gallica, ut teſtatur Perionius, inquiens; Furcas, & cruces, in quas ſontes aguntur, *Gibet* nominamus.
Andar pezzendo. Quod Dant. Parad. c. 6. in fi. dixit, *Mendicare a fruſto a fruſto*. Oſtiatim ſibi victum quærere.
Andarſene preſo alle grida. *Andarſene con la piena*. Vulgi rumorem ſequi. Cum uulgo facere. Plurium ſententiam ſequi.

Aprir

Aprir la bocca ſecondo i bocconi. Scenæ inſeruire. Cice.
Appiccar zana. Fucum facere. Terent. Noſtro vtitur inter alios non ſemel antiquus Mythologiſta.
Appoggiarſi male. In caducum parietem inclinare.
A quattr'occhi. Sine arbitris. Gilb. Cogn. Remotis arbitris.
Ara diritto. Rectam inſtes uiam.
A ogni pie' ſoſpinto. Tertio quoque verbo. Noſtro utitur etiam Brunet.
Auere il ſuo intento. Sua ſperata conſequi. Plaut. in Aſtraba.
Auer delle taccherelle. Alicui culpæ affinem eſſe.
Auere ſcrupolo. Io ci ho ſcrupolo. Id mihi in religionem venit. Hoc mihi religioni uerto.
Auere in ſu la punta della lingua. Hærere in primoribus labijs. Verſari in labris primoribus. Plaut. in Trin.
Auere in ſu le corna. E' l'ha in ſu le corna. De eo malam opinionem imbibit.
Auer la gambata. Excidere vxore. Teren.
Auer la zecca. Che penſi, che io abbi la zecca? Cenſes, me vicem ærarij præſtare? Salluſt. Hiſt. 3.
Auer le traueggole: quod etiam Brunet. in Epita. *Ha gli occhi fra' peli*. Lolio victitat. Plau. in Mili. glo. κρονικαὶ λῆμαι. i. Saturniæ lemæ. Parœmio.
Auer piu in odio del mal del capo. Odiſſe æque, atque angueis. Plau. in Merca.
Auer l'occhio a' mochi. Sibi rectè proſpicere.
Auuezzo alla ſcarmaglia. Patiens pulueris, atque ſolis. Hora.
Banchetto da Re. Cœnæ Deorum. Hora.
Buio, come in gola. Cimmeriæ tenebræ. Lact. Diui. Inſti. lib. 4.
Buon paſticcione. Tam placidus eſt, quàm eſt aqua. Plau. in Moſtell.
Cader nella trappola. In laqueum incidere.
Calarla, Barbarla. Manticulari. i. Fucum facere. In aliquem tragulam inijcere.
Capone. Egli è un capone. Duræ ceruicis homo.
Caſcar di collo a chicheſſia. Ex alicuius gratiâ excidere.
vn Ceruellino; una fraſca. Plumâ leuior. Plau. in Men.
Chiacchiere, e baie, Cianciafuſcole. Brunet. in Epita. Tricæ, Apinæ. Siculæ nugæ. Gerræ. Hiberæ næniæ. D. Hierony. Perſolæ nugę. Plau.
Chiantarla a uno. Alicui fucum facere.
Chiude gli occhi a ogni coſa. Omnibus dormit. Ad omnia conniuet.
Cimato, e bagnato. Mala mens, malus animus. Teren.
Col nome di Dio. Bonâ ſalute. Cato de Re ruſti. Dijs auſpicibus. Dijs fauentibus.
Comperar gatta in ſacco. Merceis in folle emere. Ex Calliſtrato l. Cum ſeruus. ff. de Conditi. & demonſtrat.
Contr'al ſuo genio. Inuitâ Mineruâ. Hora.
Con l'arco dell'oſſo. Neruis omnibus. Manibus, pedibúsque. Cice. Teren.
Contraſtar con la natura. Contra torrentem niti.
Correr dietro, a chi fugge. Volantia ſectari.
Coſe da dirle a ueggbia. Ancillarum lucubratione digna. Vide etiam ſup.
Coſe da forche. Capitale facinus. Plau. in Merca.
Che queſto vino mi ſia veleno. Sit hoc mihi Agamemnonium poculum. Ex Adag. Agamemnonium poculum.

Da

Da diceſſo in ogni coſa. Omnia naſo ſuſpendit adunco. Hora. De quo etiam Brunett.
gli Da il cuore. Gli baſta l'animo. Gli baſta la uiſta. Non gli crocchia il ferro. Animus valet. Sallu.
Danari Santo Padre. Ratio apparet, ſed argentum deeſt.
Da poi che'l mondo è mondo. Poſt hominum memoriam.
Dar che dire alla brigata. Populo ſermonem dare.
Darebbe fondo al Teſoro di S. Marco. Vel Croeſi, ſeu Craſſi diuitias prodigeret. Eodem pertinet; *Darebbe fondo a una naue di ſughero.*
Dare in ſu le mani. Aliquid alicui interdicere.
Dar le preſe. Optionem dare. Latini paſſim, mutuati a Græcis, qui inquiunt, αἵρεσιν δοῦναι, ut in ſecundo libro notatum eſt. p. 88.
Dar nel plebeo. Dar nel baſſo. De fæce haurire.
Darſi alla diſperazione. Impatientiæ manus dare. Boëth.
Darſi di monte Morel nel capo. Totâ viâ errare. Brunett. in Epitaphio dixit; *Darſi in teſta di monte Morello.*
Darſi a uno in carne, e in oſſa. Se alicui totum tradere. Cic.
Darui dentro. Tu ui hai dato dentro. Scopum attigiſti. Rem ipſam putâſti. Teren. Rem acu tetigiſti. Plau.
Di buona paſta. Oleo tranquillior. Plau.
Di buono inchioſtro. De meliori notâ. Quod dictum quid ſibi uelit, & vnde originem traxerit, explicat Turnebus in principio Aduerſariorum.
La Dice in ſei modi. Aliud ſtans, aliud ſedens. Salluſt. uel potius Pſeudoſallu. in Cicero.
Dio ce ne guardi. Deus mala auerruncaſſit. Lucil. lib. 26.
Dio ti dia a far bene. Deus tua uota ſecundet.
Dio ci aiuti, egli che può.
Votum ſecundet, qui poteſt, noſtrum Deus. Senec.
Dire vna carta di uillania. Dire vna villania da cani. Dare vna buona sbrigliatura. Riſciacquare a uno il bucato. Brunet. *Cantare il veſpro Ciciliano.* Mala multa ingerere. Grauibus contumelijs afficere. Malè verbis accipere. Pipulo aliquem differre. Plau. in Aulu.
Diſtenderſi ſecondo i panni. Pro opibus mœnia efficere. Plau. in Sti.
Donna di mondo; di malaffare; di partito, Pudicitiam habet in propatulo.
Dormir con l'animo riposato. Sine omni curâ dormire. Plau. in Trin.
Douentare un'agnellino. Manſuetum reddi. Plau.
Ecci ſi buio? Dubiúmne id eſt? Teren.
Ecco lo ſcompiglia. In ana laurus adeſt. Parœmiog. ex Plin.
E' in frega. Satyrion bibit. Petroni. Arbiter.
Entrare in battaglia. In arenam deſcendere.
Era ordinata così. Auea a andar così. Sic erat in fatis.
Eſſere in ſu'l materaſſino. Stare in extremâ tegulâ. Sene. De ſummè periclitantibus.
Eſſer nelle medeſime peſte. In eodem ualetudinario iacere. Vide ſup.
Eſſer nel pecoreccio. In fermento iacere. Plau. in Merca.
Eſſer per la buona. Rectam uiam inſtare.
Eſſer l'oca. Tu ſe l'oca. Ilicet. De te actum eſt. Periiſti. Teren.

Eſſere

Digitized by Google

Eſſere a buon porto. Noi ſiamo a buon porto. Res eſt in uado. γῆν ὁρῶ. i. Terram video. Braſſica. & Parœmiog. ex Diogene Cynico.
Eſſer'vna beſtia. Tu ſe vna beſtia. Nullus in te ſenſus humanitatis.
Fa il brauo a uoto. Extra periculum ferox.
Fai ſopr'alla tua pelle. De tuo ludis corio. Ex Apuleij Aſino.
Fai per te. Tibi aras, tibi occas. Plau. in Merca.
Far capolino. Ex inſidijs clanculum aucupare. Plau. in Aſina.
Fare a coccarſi. Latrunculis ludere. Sibi mutua conuitia ingerere.
Fare a gioua gioua. De ſuo iure aliquid remittere. Non agere ſummo iure.
Far le luſtre. Fingere; ſimulare. Antiquiores dixerunt; *Far la luſtra.* Bru- nett.in Epitaphio.
Fare il ſuo douere inſino a un quattrino. Ornare aliquem ex ſuis uirtutibus. Terent.ſup.p.336.
Far riſentire il guſto; L'appetito. Salivam mouere. Sene.
Farſi la ragion con l'accetta. Lege manuum ius dicere.
Ficcare il chiodo. Gradum figere. Parœmiog.
Fiuta ogni coſa. Canis uenaticus.
Far tempone. Indulgere genio. Perſi. & alij. Parœmiogr.
Far fardello. Conclamare vaſa. Conuaſare. Cœli. Rhodigi.
Fuggire il ranno caldo. Laborem ſubterfugere. Cornifici. ad Herenn.
Gettare il guanto. Quod ſimpliciter; *Sfidare.* Mappam mittere. Sueton. in Nero.
Gettarſi alla diſperata. Extremam fortunam experiri.
Giuoco di poche tauole. Negocium curæ non longioris.
Gola d'acquaio. Charybdis, Barathrum.
Gridare a uoto. Fruſtra clamare; Incaſſum vociferari. Vtitur etiam Dant.
Flegias, Flegias, tu gridi a uoto. Inf. cant.8.
Guaſtando s'impara. Errando diſcitur.
Guaſtarſi ſul buono. In medio curſu ſubſiſtere. Peſcettius.
Guidare, vel, *Mandare alla Mazza.* Bellerophontem facere. Plaut.in Bacchid. In tranſennam inducere. Idem.
Guarda la gamba. Nullâ ratione. Nequaquam. Deus auertat. Vox recuſantis aliquid facere.
Iddio dà, Iddio toglie. Deus utramque paginam facit. Ex Plinij loco de Fortunâ lib.2.c.7.
Imbecherare. Subornare. Varchius in Herculano.
Infilzarſi da ſe. Sibi mali fontem parere.
Io ne tengo. Emendus, cui imperes. Plau.
Laſciar nelle peſte. Sub cultro linquere. Ex Horat.
Leuar dal mondo. Leuar dal libro de' uiuenti. Ex faſtis euellere. Cice. Pro P. Sextio.
Mancar per via. Cadere in curſu. Tulli.
Mandare a gambe leuate. Funditus perdere. A ſtirpe euertere. Sallu. in Hiſto.
Mangin la notte. Dicitur ad idiotis in eodē propoſito, ac diceretur a literatis;
Millia frumenti tua triuerit area centum;
Non tuus hoc capiet uenter plus, quàm meus. Hora.
Menar la mazza tonda. Nullius rationem habere. Nemini parcere.

Merita

Merita mille forche. Non uno culleo dignus.
E ſi s'è Meſſo a bottega. Ad negocium toto pectore incumbit.
Mettere in un mazzo ogni coſa. Vno faſce omnia complecti.
Metter mano in paſta. Ad aliquam rem aggredi.
Metter' una pulce nell'orecchio. Alicui ſcrupulum inijcere. Teren. Noſtro etiam vtitur Brunet. in Epitaph.
Miglior huomo del mondo. Omni exceptione maior. Iurecoſſ. paſſim.
Moſtrare a dito. Medio demonſtrare.
Muſica de' Diauoli. Zolfa de gli Ermini. Symphonia diſcors. Ex Hora.
Nato nella Falterona. E quercubus, vel, E ſaxis natus. Peſcett.
Non ha due ſpanne di terra. Pedem vbi ponat, non habet.
Non c' è mente di rotto. Omnia integra.
Non c' è paragone. Nihil ad Perſium.
Non eſſer per la buona. Extra callem eſſe. Dantes non diſſimiliter
-- *la traccia noſtra è fuor di ſtrada*. Para. cant.8.in fi.
Non fui de gli eletti. Non eram in hoc albo. Plin.
Non ho a cauarne ne ben, ne male. Mihi iſthic nec ſeritur, nec metitur. Plaut.
Non ho, che perdere. Ne tempeſtas quidem nocere poſſit. Cice.
Non ne trouar ne capo, ne coda. *Non ne trouerebbe il bandolo Vacqnatiù*. Lex Africani. Vſurpar Iaſon in l. Quæ dotis. π. Solu. Matri.
Non ne va ſe non danari. Non capitis, ſed pecuniæ res agitur.
Non portar groppa. Et Brunettus; *Non tener groppa*. Iniurias pati non poſſe. Ex Teren.
Non ſa, ch'io ſia al mondo. Me natum non nouit.
Non ſi puo piu credere a neſſuno. Nuſquam tuta fides. Virgil.
Non ſon di ferro. Caro mea non eſt ænea. Iob.6.
Non ſono ancor morto. *Io ſono ancor qui*. Nondum omnium dierum ſol occidit.
Non ti direbbe una torta parola. Ne grauiori quidem verbo te appellârit.
Non vale un pel di puttana. Ignauior muliere. Plau.
Non u' è ne can, ne gatta. Ne muſca quidem domi eſt. Plau.
Ognun per ſe, e Dio per tutti. Pro ſe quiſque, Deus pro omnibus.
Ognun ſi tenga il ſuo. Sibi quiſque habeat, quod ſuum eſt.
Or tira per dado. Or paſſa battaglia. Nunc quàm maximè.
Oſtro, e Tramontana. Ex diametro oppoſita. Peſcett.
O ua' mpiccati. Abi, deturba te ſaxo. Feſt. in voce Quiſquiliæ. Teren. dixit. Abi citò, & ſuſpende te. In Andr.
Pagare il fio. Pœnas dare. Luere pœnas. Vtitur etiam Dant. non vno in loco. *Fio* propriè ſignificat, quod Iurecoſſ. dicunt Feudum; unde Feudatarij ab Etruſcis dicuntur *Fiatoli*. De quibus in Dictionario cumulatè. Pulcius in Morgante dixit; *Pagar lo ſcotto*. Quò pertinet illud Dantis. Purg. cant.30.

L'alto fatto di Dio ſarebbe rotto,
Se Lete ſi paſſaſſe, e tal uiuanda
Foſſe guſtata, ſenza alcuno ſcotto
Di pentimento, che lagrime ſpanda.

Parlare a vanuera. Temerè loqui.
Parlar ſenza barbazzale. Cauarſi la maſchera: *Dirla fuor de' denti*; *Dirla*

Xx *fuor*

ſuor fuori; a lettere di ſcatola; a lettere di ſpeziali; alla ſpianacciata; a lettere d'archi trionfali; pampane; Spiattellarla; Non tener gatta in ſacco. Liberè loqui. γυμνῇ τῇ κεφαλῇ λέγειν. i. Nudo capite dicere. Platonius in Frag. de Differentiâ Comœdiarum.

ti Parrà un dattero. Tibi ſaccharum ſapiet.

Paſſerebbe per una cruna d'ago. Per medium anulum traxeris.

Penſi che ognun ſia, come te. Tuo ex ingenio mores alienos probas. Plau.

Perder la roba e'l ceruello. Conſilium cum re amittere. Vnde Bernius in Orlando dixit γνωμικῶς, *Il danno toglie'l ceruello.*

Per ridurla a oro. Vt rem in pauca conferam. Plau. in Perſâ. Vt ad pauca redeam. Teren.

Parer mill'anni. Vt e.g. *E' mi par mill'anni, ch'e' uenga.* i. Non tam citò ueniet, quin ſeriò ueniſſe uideatur. Pettar.

Ogni giorno mi par più di mill'anni,
Ch'i' ſegua la mia fida, e cara duce.

Peſcar poco affondo. Parùm proſpicere.

Pigliare il ſale. Rectam uiam ingredi.

Più appunto, che l'arroſto. Menſâ inſtructâ venit. Parœmiog.

Più auuenturato huomo del mondo. Fortunam ipſam anteeo fortunis meis.

Più bianca d'Ermellino. Niue candidior.

Più che le pecchie. Arenam ſuperant. Parœmiogr.

Por la legge in mano. Alicui præſcribere. Dicitur & ſæpius. *Metter le leggi in mano.*

Porre il termine. Determinare foſſam.

Preſente da pochi quattrini. Munus leuidenſe. Cice.

Putta ſcodata. Golpe vecchia. Veterator. Teren.

Renderſi in colpa. Culpam fateri.

Ricco sfondato. Crœſo, vel Craſſo ditior. Picos diuitijs ſuperat. Plautus in Aulu.

Ridurre a ſegno. In quadram redigere. Tulli.

Rimanere alla pania; al calappio; alla trappola. Eſſer giunto al boccone. Adhærere inter Orci cancros. Apuleius de Aſino, lib. 6.

Rimbeccarſela. Tradere operas mutuas. Terent.

Rimetter le dotte. Reſarcire tempus.

Rimetter nel buon dì. In integrum reſtituere.

Rimetter nelle forme. Incudi reddere. Horat.

Romper l'uouo in bocca. Conſiliũ frangere, vel, dirimere. Conatũ frangere.

Riſpondere alle rime. Ad rogatum reſpondere. Cicc. πρὸς ἔπος. Vlpian. in l. De ætate. §. quod autem. π. de Interdict.

Saltar la granata. Egli ha ſaltato la granata. Ex ephebis exceſſit. Teren. Remotus eſt ei cuſtos. Ex Horat.

il Sangue tira. Multùm valet communio ſanguinis.

Scoppi l'inuidia. Muoia l'inuidia. Rumpantur ilia Codro.

Scottare. Malè habere. Teren.

Seminar zizzania, vel, Metter zizzania. Excitare diſcordias. Hinc Sannazarius in Arcadiâ.

Ponendo fra' paſtor tanta zizzania.

Seruir di coppa, e di coltello. Ad nutum omnia peragere. Cic. Tuſcul. 5.

Se tu hai della roba, tienela. Tibi habe tuam fortunam.
Se vuoi viuer meco,
Porta teco. i.
Fer tecum, ſi vis viuere mecum.
Siam noi pazzi? Satin' tibi dij ſunt propitij. Teren.
Si chiede dieci, per auer vno. Iniquū petendū, vt æquū feras. Quintil. lib.4.
E' Son ſopra il caſo tuo. De tuo capite aguntur comitia. Plaut. in Aulu.
Sopra di me. Meo periculo iſthuc crede. Plaut. in Pœn.
Spogliarſi in capelli; in giubbone; in farſetto. Far ogni sforzo. Omneis adhibe re machinas. Omneis neruos intendere. Cic. πάντα λίθον κινεῖν. i. Omnē lapidem mouere. D. Baſil.
Sputar ſentenzie. Oracula loqui.
Sta alla fortuna. Fors domina campi. Cic. in Piſonem.
Stare a tu per tu. Verbum verbo reſpondere.
Stattene con l'animo riposato. In oculum vtrumuis conquieſcito.
Tendere in iſpaniato. Actum agere. Terent.
Tenere a ſegno. In officio detinere. Vnde; *Stare a ſegno.* i. In officio manere.
Pur Fauſtina il fa quì ſtare a ſegno. Petrar.
Tener l'oche in paſtura. Lactare. Spe producere. Ex Teren.
Tenerſi il ſacco l'vn l'altro. Tradere operas mutuas. Terent.
Tentennarla nel manico. Titubare.
Toccare il fondo. Tangere finem. Gratius in in princ. libelli de Venatione.
Toccare il cuore. E' mi toccò'l cuore. Animum perculit.
Torniamo a bottega. Ad rem redeamus.
Trouar la gretola. Rimam reperire. Plaut.
Va in buon ora. Bene ambulato. Plaut. in Perſâ.
Vederla per la minuta. Non la paſſare al bacchio. Metiri digitis. Cicero.
Vederla troppo per la minuta. Ad uiuum reſecare.
Venire a mezza ſpada; a mezza lama. Rem cominus aggredi. Ad pila uenire. Cicero.
Vita da mamgoldi. Sponſi uita.
Vna pillola inzuccherata. Melle litus gladius. Marcellin. lib.23.
Vn inferno. Sicula aula.
Vn Tullio. Roſcius eſt. Neſtorea eloquentia. Parœmiogra.
Voglio veder, doue io lo truouo. Volo eius ſententiā tentare. Ex Teren. Phorm.
Volerne carne. E' ne vuol carne. Spolia ipſius appetit. Ex eo, quia, qui belli alterum interimebat, conabatur ſpolia ipſius deprædari.
Vſcir d'intrighi. Strigarſi. Cœno plantam euellere. Ex eo Flacci;
Nequicquam cœno cupiens euellere plantam.

QVemadmodum, teſtante Macrobio, quàm multi uerſus Homeri παροιμιακῶς antiquitùs ad uarios uſus translati pronunciabantur, ita obſeruaui ego, non paucos ex Dante, ac Petrarchâ, duobus Etruſcæ linguæ luminibus, aliiſque poëtis Italis uulgò celebrari, atque omnibus in ore eſſe. Supra uarijs in locis diſperſos iterum non recenſeo, contentus pauciſſimis, ac frequentioribus. Et quoniam nonnulli ad longè diuerſum propoſitum aſciſcuntur, quàm a ſuo poëtâ prolati ſint iſtorum adiungam explicationem, ac tempus commodè uſurpandi.

Italorum poëtarum aliquot Verſus Prouerbiales.

Ambroſia, e Nettar non inuidio a Gioue. Petrar. i.
Nec Ambroſiam, nec Nectar inuideo Ioui. In ſimilem ſententiam di cebat Auguſtus; Sum præſenti Catone contentus; Nec longiùs abeſt illud plebis. *Io non la uo' piu cotta*.

Aſſoluer non ſi puo, chi non ſi pente. Dant. Inf. cant. 27.
Nefas eſt ueniam conſequi, quem peccati non pœnitet.
συγγνωσθῆναι οὐ μετανοοῦντας ἐφ' οἷς ἥμαρτον, ἀδύνατον. i. Non fieri poteſt, ut ueniam conſequantur, quos peccati non pœnitet. Dionyſius Alexandrinus.

Che gioua nelle fata dar di cozzo? Dant. Inf. cant. 9.
Quid fatis obſtare iuuat?

Chi ſe'l becca in un modo, e chi in un'altro. Bernius. i. Alijs alia placent, & probantur. Suo quiſque ſtudio gaudet. Effertur etiam;
Chi ſi becca'l ceruello in un modo, e chi in un altro.

Del preſente mi godo, e meglio aſpetto. Petrar. i.
Satis acquieſcens præſenti, expecto melius.

Quotieſcunque ſe dat occaſio, ut de Democrito agatur, ſæpius uſurpatum audias;

Democrito, che'l mondo a caſo pone. Dant. Inf. 4. i.
Democritus, qui temerè ponit omnia.
Atque hoc idem fit in alijs, ut e.g. ſi Auerrois incidat mentio;

Auerrois, che'l gran comento feo. Idem ibidem. i.
Auerroes, magni auctor Commentarij.
Item de Plinio Naturalium hiſtoriarum ſcriptore;

A ſcriuer molto, a morir poco accorto. Petrar.
Sapienter edocuit, inſipienter obijt.
Præterea de nomine Horatij dici ſolet παροιμιακῶς.

Orazio ſol contr'a Toſcana tutta. Petrar.
Horatius unus omnem contra Etruriam.

Di buon ſeme mal frutto. Petrar. Cant. 48. i.
Ex optimâ ſemente fructus peſſimus. Si cui malum pro bono redditum ſit.

Di mia ſemenza cotal paglia mieto. Dant. Purg. Cant. 13. i.
Meâ ex ſemente taleis meto paleas. s.
Ex meis facinoribus mihi talia redduntur merita.

Significare uolentes, exiguo, & obſcuro facto magnum meritum imputari non debere, illud Petrarchæ vſurpare ſolemus;

Di poca fiamma gran luce non vene. i.
Ex paruâ flammâ non prodit magna lux.

E' gia di la dal rio paſſato è'l merlo. Hinc adagium. *La merla ha paſſato il Pò*. Quod Brunettus. *La merla hà ualicato il Pò*.
πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. i.
Fuere quondam ſtrenui Mileſij. Ariſtopha. in Pluto, & nos ſupra.

Noſtrum vſurpatur præcipuè in mulierem iam vetulam, quæ iunior pulchrâ erat formâ.

E man-

E mangia, e bee, e dorme, e veſte i panni. Dant. Infer. Cant. 33. i.
Edit, bibítque, dormit, pannóſque induit. s.
Adhuc uiuit, Nondum ſuum obiit diem.
Femmina è coſa mobil per natura. Petrar. Ex eo Virg.
Varium, & mutabile ſemper fœmina. & Bernius.
In donna raro fermezza ſi troua. In Orlan.
In quam ſententiam cecinit Flaccus de hominibus, præter pelliculam, nil rectè curantibus;
Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati;
Sponſi Penelopes, nebulones, Alcinoíque
In cute curandâ plus æquo operata iuuentus:
Cui pulcrum fuit, in medios dormire dies, &
Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam;
In hanc, dico ſententiam uulgò efferri ſolet Petrarchæ uerſus
Gente, a cui ſi fa notte innanzi ſera. i.
Occidit his Phœbus ante aduentum veſperis.
Grazie, ch'a pochi il ciel largo deſtina. Petrar. i.
Paucis benignè hæc largiuntur cœlitus.
Il mal mi preme, e mi ſpauenta il peggio. Petrar. i.
Malíſque premor peioribúſque terreor.
Il ſempre ſoſpirar nulla rilena. Petrar. Cant. 22.
Iterata ſuſpiria non proſunt quidpiam.
Infinita è la ſchiera de gli ſciocchi. Petrar.
Stultorum infinitus numerus. Vulgatiſſ.
In giouenil fallire è men vergogna. Petrar.
Erranti iuueni maior excuſatio.
In picciol tempo paſſa ogni gran pioggia. Petrar.
οὐδὲν θᾶσσον ξηραίνεται δακρύου. i. ut vertit Cice. in 1. de Inuentione; Lacrymâ nil citiùs areſcit. Apollonij, ut notat Parœmiogr.
Intendami, chi puo, ch'i' m'intend'io. Petrar. Cant. 22.
ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. i. Qui poteſt capere, capiat. D. Matthe.
In tutto è orbo, chi non uede il Sole. Petrar. s.
Eſt cæcus omnino, qui Solem non uidet.
Effertur in ſimili propoſito, atq; illud. In ſole caligat. De quo s. p. 210.
Io non morij, e non rimaſi uiuo. Dant. Infer. Cant. 34.
Neq; inter mortuos, neq; inter uiuos. Dictũ Biantis relatum a Platone in Axiocho. Hic uerſus confertur Græcis, ac Latinis a Vict. in var. Lect. & a Tito in Locis Controu.
La morte è fin d'una prigione oſcura. Petrar. s.
Mors finis eſt tenebricoſi carceris.
Sicui, egeſtate coacto, honeſtioribus dimiſſis, ad uiliora exercia incumbere (neceſſe ſit;
La Poeſia contende col raſoio. Burchielli. i.
Certant ſimul poëſis, & nouacula.
Laſciate ogni ſperanza voi, ch'entrate. Dant. Inf. i.
Qui ingrederis intrò, ſpem procul excludito foras.
Le comparazion ſon tutte odioſe. Bernius in Orlan. i.
Odioſa ſemper omnis comparatio.
Lo ſpirto è pronto, ma la carne è ſtanca. Petrar.

Eius

Eius origo ex loco Bibliorum notiſſimo; Sententia talis eſt.
Promptus utique animus, ſed vires non ſuppetunt. Vide ſup. *La uoglia è pronta*, &c.
Miſer chi ſpeme in coſa mortal pone. Petrar. i.
Miſer, quicunque in mortali ſpem collocat.
Non è'l mondan romore altro, ch'un fiato. Dant. Purg. Cant. 11. i.
Fama hominum nihil eſt aliud, quàm flatus inanis.
De mundi redemptione, ac ſalute homini reſtitutâ.
Non ui ſi penſa, quanto ſangue coſta. Dant. Parad. Cant. 29. i.
Quanto cruore conſtet, nemo cogitat.
Iubente e.g. præceptore, poſt diludia diſcipulis conceſſa, ipſos reſumere ſtudia, aliquis eorum, ad hæc volens nolenti animo, ut fertur, incumbens illud proferre ſolet;
Ora incomincian le dolenti note. Dant. Inf. cant. 5. i.
Nunc inchoatur Ialemea cantio. Ex Adag. Ialemi cantilena; de quo ſup. p. 302.
Per bene ſtar ſi ſcende molte miglia. Petrar. i.
Vt bene quis degat, magna tranat æquora.
Huc facilè tranſtulerit aliquis;
Impiger extremos curri mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per igneis. Horat. in Epiſto.
Per ogni paeſe è buona ſtanza. Ex Petrar. i.
Vbi bonum, ibi patria. Notat Peſcettius.
Pianſi, e cantai non sò più mutar verſo. Petrar. i.
Et luxi, & cecini; morem mutare nequeo.
Più felice di me non vede il Sole.
Fortunam ipſam anteeo fortunis meis.
Ex minimâ contentione oriuntur lites grauiſſimæ.
Poca fauilla gran fiamma ſeconda. i.
Paruâ ex fauillâ magna flamma naſcitur. Vide ſup. p. 123.
Pouera, e nuda uai Filoſofia. Petrar. i.
Pauper ubique iaces, nudáque, ſapientia.
Pouero ſol per troppo auerne copia. Petrar. i.
Nimium mihi copiæ cauſſa eſt inopiæ.
Primauera per me non fù giammai. Petrar. Sententia talis eſt.
Nullus mihi hactenus illuxit hilaris dies.
Quant' è creato uince, e cangia'l tempo. Petrar. i.
Omnia creata ſuperans immutat dies.
Quante ſperanze ſe ne porta il uento? Petrar. i.
Quot ſpes in auras euaneſcunt irritæ?
S'Affrica pianſe, Italia nonne riſe. Petrar. i.
Si luxit Africa, neque riſit Italia.
In ſimili propoſito nonnulli; Cadmea uictoria; inutilis. s. utpote infœlix etiam ipſis victoribus. Vide Parœmiogr.
Sogno d'infermi, e ſola di Romanzi. Petrar.
Fabula Mileſia. i. Res nec vera, nec veriſimilis. Parœmiog.
Vtitur etiam Bernius in Orlando lib. 1. cant. 25. non longe a princi.
Sotto biondi capei canuta mente. Petrar. & Alibi.

Penſier

Penſier cannuti in giouenile etate.
γέροντα τὸν νοῦν, σάρκα δ' ἡβῶσαν φέρει. i.
Mens eſt ſenilis in iuuenili corpore. Aeſchy.
Tal biaſma altrui, che ſe ſteſſo condanna. Petrar. i.
Qui criminatur alium, ſe coarguit.
Tutti ſiam macchiati d'una pece. Ex Petrar.
Sine uitijs nemo naſcitur. Ex Hora. Et Propertius.
Vnicuique dedit uitium natura creato.
Tutti torniamo alla gran madre antica. Ex Petrar. i.
Seriùs, aut citiùs ſedem properamus ad unam. Ouid. Metamor.

Et, quemadmodum ab hoc non longè diſtat, ita in propoſito non longè diſſimili, ex eodem;

Coſa bella mortal paſſa, e non dura.
Vaſſene 'l tempo, e l'huom non ſen'auuede. Dant. Purg.
Labitur occultè, fallítque uolatilis ætas. Ouid. Metamorpho.
Vn bel morir tutta la uita onora. Petr. i.
Nihil honeſtâ morte in uitâ honeſtius.
Vn poco dolce molto amaro appaga. Petrar. i.
Amaritudinem multam tollit parum dulcedinis.

Corollarium.

Recenſeo per Alphabeti ordinem quaſdam Parœmias, ſiue loquendi formulas Etruſco populo notiſſimas, quibus tamen Latina uerba admiſta Italicè proferuntur.

Ab eſperto. Petracha Tetradecaſtico; *O tempo, o ciel;*
Ora ab eſperto voſtre frodi intendo. i. Expertus intelligo.

Ab eterno: i. Ab æterno. *Ariſtotile credette, che il mondo fuſſe ſtato ab eterno.* Boccacius.

Andare in domo Petri. i. In carcerem includi. Dictum plebeculæ.

Auer piu anni del Diſit. In maximè longæuum inquit uulgus; *Egli ha piu anni del Diſitte, piu anni di Noè.* ἰαπέτου ἀρχαιότερος. i. Iapeto antiquior. Lucianus.

Chi domin l'ha detto? Quis nam iſtud dixit?

Coram popolo. i. Coram populo. Dauanz. in Schiſm. *Fu in ſu la porta coram popolo conſegnato al Bargello.*

il Corpus Domini. i. Corpus Domini. Idem. *Onde ella ſempre il Corpus Domini in luogo ſplendentiſſimo tenne, e adorò.*

Da imo a ſommo. i Ab imo ad ſummum. Dant. Inf. Cant. 18.
Così da imo della roccia ſcogli
Mouen', &c. Item Purg. Cant. 1.
Queſta iſoletta intorno, ad imo, ad imo.

E il fac totum. Totum facit. Iuſtinian. Eodē pertinet. *E' il totum continens.*

Eſſere in eſtremis. Vide lib. 2. pag. 79.

Eſſere in minoribus. Lo cognobbi, quando egli era in minoribus. i. Eum noui, cum adhuc eſſet priuatus, nec huiuſmodi perſonam gereret.

E vn Caos. Rudis, indigeſtáq; moles. Ex Ouid.

Eziam ch'e' l'haueſſe veduto. i. Etiam ſi vidiſſet.

Fare

Fare vna coſa a ſaluum me fac. i. Sine ſuo periculo, vel iacturâ aliquid facere.
Fare vn Cedo bonis. i. Bonis ſuis cedere. Vide l.19. π. de Recep. Arbi. & l.1. C. Qui bon. ced. poſſ. lib. 10.
Giuſta mia poſſa. i. Iuxta meam potentiam. ſ. Quatenus per me fieri poterit. Extat etiam apud antiquum Mythologiſtam.
Gli anni domini. διὰ παλαιᾶς ἡμέρας. i. Per antiquũ diem. Notat Diogenian.
Ha pochi cuius. i. Non eſt admodum doctus. Vix primoribus labijs attigit literas.
In procinto. *Noi ſiamo in procinto di ſpedire il ſeruigio.* Quaſi in procinctu. A militibus. Vide l. unica. π. de Bon. poſſeſſ. ex teſtam. milit. Et Iſidor. de Origin. Huc ſpectant illa παροιμιακῶς dicta. *Eſſere in ſu l'alie. Eſſere in ſu le ſtaffe.*
Intendo la quoniam. i. Rem ipſam intelligo.
Iſſofatto. *Fu preſo iſſofatto.* i. Ipſo facto, ſtatim, nullâ interiectâ morâ, captus fuit.
Metterſi a ſaluum me fac. Ad aſylum confugere. Cic. Act. 3. in Verrem.
Non cen' è rimaſto reſpice. Ne bolus quidẽ relictus eſt. Brunet. in Epitaph. *E' nonn' ha reſpice.*
Non è ſine quare. i. Non hoc de nihilo eſt. Dant. Inf. Cant. 27.
E come, e quare voglio, che m'intenda.
Parabole ad Corinthios. ἀγαθώνιος αὔλησις. i. Agathonia cantio. De oratione blandâ magis, quàm frugiferâ. Suid. Zenodo.
Per indiuiſo. *Quel podere è per indiuiſo.* Pro indiuiſo. l.1. §. Hoc interdictũ. π. Vti poſſidetis
Preſtar danari gratis. i. Pecuniam gratis mutuam dare.
Seder pro tribunali. i. Sedere pro tribunali. *Auanti il giudice ſedeſſe pro tribunali.*
Senza requie. i. Sine requie. *Requie* utitur Perrar. in Tetradecaſticho. *Men te' mia, che preſaga de tuoi danni.* Nos quoque inſuper uulgò dicimus; *Non auer requie. Non trouar requie.*
Sine fine dicentes. *E' ſon ſine fine dicentes.* i. Innumeri ſunt.
Stare al quia. In officio manere; Dicitur παροιμιακῶς. Sed Dantes in propriâ Latinorum ſignificantiâ uſus eſt.
State contenti, vmana gente, al quia:
Che, ſe potuto aueſte veder tutto,
Meſtier non era partorir Maria. Purg. Cant. 3.
Stare in ſul quamquam. Notat Varchius in Herculano. Popelli fæx in eodem propoſito; *Star ſu la puttana del canchero.* i. Maximos ſpiritus habere. Sic enim aſſerit D. Auguſt. in Homiliâ Omnium Sanctorum, a Latinorum uulgò in ſuperbos fuiſſe iactatum. Nec diſſimile; *Andar co la teſt' alta.* Vnde Dant. Par. Cant. 9.
Tal ſignoreggia, e va con la teſt' alta, &c.
Tornare al quia. i. Ad bonam frugem redire.
Verbi grazia. i. Verbi gratiâ. Dicitur etiam *Eſempli grazia.* i. Exempli gratiâ.

FLO-

FLORIS
ITALICAE LINGVAE
LIBER OCTAVVS.

MVLTA ſunt in linguâ Italicâ, quæ, ut uiliora, ſeuerioribus criticis non admodum probantur. Ex iſtis eſſe dicunt Prouerbialia Ænigmata, Alluſiones, Parecheſes, & ſimilia. Quòd ſi talibus huiuſmodi gerras componerem, hæc non nominâſſem quidem, nedum ipſis integra folia deſtinâſſem. Cum uerò in familiaribus commercijs, in Comœdijs, Satyris, & omni iocosâ poëſi perſæpe locum habeant, nolui metu reprehenſionis fortaſſe iniuſtæ ea ſilentio præterire, quæ argutam, locupletémq; noſtram linguam quoquo modo oſtendere poſſunt. Qui igitur grauiora deſiderant, huius, & Noni libri, me auctore, maiorem partem non attingant; nam pleraque ex infimâ uulgi fæce deprompta ſunt, mulisq; nulla appoſita eſt explicatio, ne lector in rebus facillimis, ſatiſque claris, inaniter laboraret. Moneo quoque, ne expectetur in his exponendis uerborum uenuſtas, aut floſculi: ſunt enim quæ ſequuntur, ex eorum genere, de quibus illud liquidò dici poteſt;

Ornari res ipſa negat, contenta doceri.

Hoc autem is profectò mecum fatebitur, qui breuiori ſcaphâ, ut noſtra eſt, ſimile pelagus percurrere tentauerit. Sed his dimiſſis, iam rem ipſam aggrediamur.

ADAGIA OMNIS GENERIS,
quibus eſt Homœoteleuton, per Alphabeti ordinem diſpoſita, & ex antiqua Mimographorum licentia Latinè reddita.

A

Hominibus pijs, ac religioſis omnia fœliciter è cœlo contingere, hoc adagio ſignificârunt antiqui;

τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον. i.
Dant bona cuncta Dei ter viuo flumine tinctis.

Digitized by Google

Quod vulgò breuiùs. Expiatis bona obtingunt. Eſt verſus Callimachi Cyrenæi, de quo meminit Athenæ. Dipnoſophiſto. primo in princ. Nos in hanc ſententiam;

A chi crede,
Dio prouede. i.
Omnia ſuccedunt proſperè uiro integro.

A chi ti uuol male,
Proceſſo, donna, o orinale. i.
Aut lis, aut uxor, medicúsue tuis hoſtibus.
Frugaliter eſſe viuendum.

A graſſa cucina
Pouertà è uicina.
Pinguis popinæ nicina è mendicitas.

Al bambin, che non ha denti,
Freddo fa di tutti i tempi. i.
Edentulus infans omni friget tempore.

Al ben s'appiglia
Chi ben ſi conſiglia. i.
Bonum ſequens conſilium; non errauerit.

Al canto l uccello,
Al parlare il ceruello.
Volucrum cantus, hominum index oratio.

Iuxta illa duo Prouerbia. E cantu dignoſcitur auis. Sermo hominis index: de quibus alibi peculiariter.

Al Confeſſoro, medico, e annocato
Non tenere il uer celato. i.
Medico, patrono, & Confeſſario dic uerum liberè.

Hi generatim. κακία σιωπηθεῖσα νόσος ὕπουλός ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ. i. Vitium tacitũ morbus eſt animi latens. Baſilius. τὸ κρύπτειν ἁμαρτίαν, συγκατασκευάζει ἐπὶ τῷ νοσοῦντι τὸν θάνατον. i. Occultatio uitij mortem accerſit ægrotanti. Idem. τροφὴ νόσων ἡ σιωπή. i. Silentium eſt morborum alimentum. Heliodorus; Et Horat.

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat. Epiſt. 17. lib. 1.

Alla Turcheſca
Poco pane, e acqua freſca. i.
Turcarum more, panis, & ſimplex aqua.

Vbi è re nata conſidera illud *Alla Turcheſca* more Græcorũ dictum eſſe; nam ipſi quoque ἔθος in huiuſmodi formulis relinquunt. Extat Gallorum obſeruatio; vbi plura exempla. Prędicto germanum.

Acqua, e pane
Vita da cane. i.
Canis uti uiuit, cui uictus panis, & aqua.

Al mal mortale,
Ne medico, ne medicina uale. i.
Lethali morbo auxilium ferre nihil poteſt.

Al mulino, e alla ſpoſa
Manca ſempre qualche coſa. i.
Piſtrino, ſponſæque deeſt ſemper quidpiam.

Al

Al più potente
Ceda il più prudente. i.
Potentiori concedat prudentior. Quo pertinet,
Quem ſcieris non eſſe parem tibi, tempore cede;
Victorem a victo ſuperari ſæpe videmus.

Heſiodus id optimè expreſſit fabellâ Accipitris,& Luſciniæ, de qua in Opere,cui Titulus *ἔργα, καὶ ἡμέραι.*

Al villan, che non ſi ſatia,
Non gli far tempo, nè gratia. i.
Nil facias commodi auidiori ruſtico.
Huic ſimile;

Il mal villano,
Se gli dai il piede, piglia il piede, e la mano.
Si porrigatur ruſtico manus, ipſam cum pede arripit.

Ama Dio, e non fallir
Fa pur bene, e laſcia dire. i.
Cole Deum,nec delinquito; rectè age,vulgúſque ſinito obloqui.

Sententia illa Ouidij 4. Faſto. hîc ſatis quadrat;
Conſcia mens recti, famæ mendacia ridet.

Nec longiús abeſt illud ſapientis apophthegma,quod refertur a Maximo; *Βίας ἐρωτηθεὶς, τί ἂν εἴη τῶν κατὰ τὸν βίον ἄφοβον, εἶπεν, ὀρθὴ συνείδησις.* i. Bias, interrogatus,quidnam in uitâ metu vacaret, Bona, inquit, conſcientia. *Apophtegma.*

Verſus ille Heſiodi a Parœmiographis inter adagia recenſetur;
μὴ δὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι. i.
Nec multis, neque tu nullis dicaris amicus.

Cum quo videtur ſatis congruere hoc noſtrum dictum,ipſius quaſi rationem reddens;

Amico d'ogn'uno,
Amico di neſſuno. i.
Amicus omnibus; amicus nemini.

Amor dà per mercede
Geloſia e rotta fede. i.
Merces amoris ſuſpicio, ruptáque fides.

Huc pertinet locus Terentij notiſſimus;
In amore hæc omnia inſunt uitia: iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ, &c.

Amor, diſpetto, rabbia, e geloſia
In ogni donna han ſignoria. i.
Moroſitas, amor, ſuſpicio omni dominantur mulieri.

Ancor pian piano
Si và lontano. i.
Etiam pedetentim progrediaris longiùs.

Notiſſima eſt Solonis ſententia; Finem vitæ ſpecta; & nos alibi non ſemel meminimus: iuxta quam uulgò dicitur;

Anzi morte non lice
Chiamare alcun felice. i.
Nemo uocari fœlix ante obitum poteſt.

Hinc non longiùs abeſt;

Caſcan le roſe, e reſtan poi le ſpine,
Non giudicate nulla innanzi al fine.

A ogni coſa, fuor che a morte,
Truoua rimedio l'huomo forte.i.
Exceptâ morte, fortis omnia ſuperat.

Auer cura di putti
Non è meſtier da tutti.i.
Rectè curare pueros non eſt omnium.

A ueſte logorata
Poca fede uien preſtata.i.
Veſti obſoletæ pauca præſtatur fides.

Auto 'l ſeruizio,
Gabbato l'amico.i.
Beneficio accepto, gratia ſtatim perit.

B

Baſtardo buono uentura,
Baſtardo cattiuo ſua natura.i.
Nothus ex ingenio malus eſt, lucro appone, ſi fuerit bonus.

Belle parole, e triſti fatti
Ingannano i ſaui, e' matti.i.
Verbis mellitis rerum expertibus decipias quemlibet.

Bel per natura
Fino alla foſſa dura.
Naturâ pulcher talis uſque permanet.

Ben per male è Carità;
Mal per bene è crudeltà.i.
Bona pro malis eſt Charitas; ſed mala pro bonis crudelitas.

Buona cura
Caccia ria uentura.i.
Bona cura pellit infortunium malum. Vide etiam ſup.

Buon cauallo, e mal cauallo uuole ſprone;
Buona femmina, e mala femmina uuol baſtone.i.
Stimulo omnis equus, baculo omnis mulier indiget.

Ad mulieres pertinet illud Hippocratis in Epiſtolis; ἀεὶ χρῄζει γυνὴ σωφρονίζοντος.i. Mulier caſtigatione ſemper indiget.

C

Cacio, pane, e pere
Cibo da caualiere.i.
Pyra, caſeúſque cum pane cibus optimus.

Can uecchio mal s'auezza.
A portar canezza.i.
Fræno non aſſueſcit annoſus canis.
Canis antiquus catenæ aſſueſieri non poteſt. Coluar.

Capo ſenza lingua
A zucca s'aſſomiglia.i.
Caput ſine linguâ ſimile, aiunt, cucurbitæ.

Et contra ſub eâdem methaphorâ: *Vna teſta con la lingua uale il doppio.*

Caſa fatta, e uigna poſta

Neſſun

Neſſun sà quel, ch'ella coſta.i.

Domus, uineáq; ſtructa, quanti ſit, non facile dixeris.

Cattiuo lauoratore

A ogni ferro pon cagione.i.

Faber artis imperitus inſtrumenta culpat omnia. Eodẽ pertinent.

Al triſto zappatore

Ogni zappa gli è peggiore.i.

Inſtrumenta mala cuncta foſſori malo. Et

Al triſto ſcrittore ogni pelo impediſce.

Acciderit fortaſſe, ut promus promptuarium apertum reliquerit; ex quo canes, uel feles obſonia uorauerint. Hera, id ſentiens, ipſum obiurgat promum: cui omnem culpam in dicta animalia conferenti, ſic ipſa ſubdere ſolet.

Che colpa n'ha la gatta,

Se la Maſſara è matta? i.

Feli quid culpæ, ſerua ſi nihil ſapit?

Chi accatta, e non rende

Viue, e non iſpende. i.

Immunis uiuit, qui non reddit, mutuans.

Chi a' pie' non ſi pon mente,

Inciampar ſi vede ſouente.i.

Qui ante pedes non proſpicit, offendit ſæpius.

Paræmia illa, quæ a Luciano vſurpata fuit, ἐν εἰρήνῃ μελετέον τὰ πολεμικά.i. Tempore pacis cogitandum eſt de bello; maturo, nempe, opportunóq; tempore paranda ſunt neceſſaria; huic noſtræ mihi optimè congruere uĩ.

Chi a tempo vuol mangiare,

Innanzi gli conuien penſare. i.

Cœnare qui vult tempori, ante cogitet.

Chi attende a vendicare ogni ſua onta,

O cade da alto ſtato, o non vi monta.i.

Quaſuis iniurias ineptus perſequens,

Aut cadit ex alto, aut ex imo non tollitur.

Chi ben dona, caro vende,

Se villan non è, chi prende. i.

Qui grato donat, pro damno lucrum facit.

Beneficium, dando, accepit, qui grato dedit. Pub. Syrus.

Bonis quod bene fit, non perit. Plau. in Ruden.

Iuxta Catonianam ſententiam;

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici;

aliqua ex his paræmijs proferri ſolet ab Italis;

Chi è colpeuole di qualche misfatto,

Stima, ch'ognun fauelli del ſuo fatto. Et breuiùs;

Chi è in difetto,

E in ſoſpetto. Vel

Chi d'altrui è ſoſpettoſo,

Di ſe ſteſſo è malmendoſo.i.

Suſpicioſus homo ſibi criminis eſt conſcius.

Quod Græci iuxta Paræmiographi interpretationem. οἱ φῶρες τὴν βολὴν

i. Fures

i. Fures clamorem. Subaudi, φοβοῦνται. i. timent.

Chi del ſuo ſi diſpoteſta,
Dato gli ſia d'vn mazza in ſu la teſta. i.
Diſpereat malè, ſuo qui ſe priuat volens.

Chi è in altrui balia,
Biſogna, che ui ſtia. i.
Qui in aliena eſt poteſtate, imperium vitare non poteſt.

Chi è reo, e buon è tenuto,
Puo fare'l male, e non è creduto. i.
Si malus habeatur bonus, agátque mala, uix cuiquam creditur.

Chi è ſano, e non è in prigione,
S'è ſi rammarica, non ha ragione. i.
Qui liber eſt, & ſanus, iniuſtè dolet.

Chi è auuezzo a fare,
Non ſi puo ſtare. i.
Calloſa manus omnino abhorret ocium.

Chi fa contrabbando,
Guadagna, non ſo quando. i.
Rarò lucratur, qui contra leges facit.

Eodem pertinet. *Chi uuol'ingannare il commune, lo paghi.*
κερδοῖ συνὼν, τὴν κερδοσύνην προσδόκα. i.
Cum vulpe habens commercium, dolos caue.

Hoc ſenario prouerbiali a Suidâ citato præcipitur, vt rectè ſibi conſulat, qui cum callidis, vafríſq; acturus eſt. Cui non admodum diſſimilis illa Italica Parœmia de Etruſcis;

Chi ha a far con Toſco,
Non vuole eſſer loſco. i.
Cum Tuſco acturus, oculis cernat lynceis.

Nec longiùs abeſt; *Chi ha'l lupo per compare, porti il can ſotto'l mantello.* Nolui tale dictum ſilentio inuoluere, quamquam alicui ſcomma potius, quàm dicterium videatur. Hoc autem eo libentiùs feci, quia iſtud fortaſſe, vt vnguis de leone teſtatur, oſtendet, ab Etruſcis anteferri veritatem, ſimplicitatémq; omni diſſimulationi, aſſentationíque. Si qua igitur natio uel ex noſtratibus, uel ex Tranſalpinis, uel alia quæcunque ſimilibus ſcriptis tanquam digito attingeretur, non cenſeo indignaturam eſſe. Nec dico id, ut ipſe me purgem (nihil enim purgationis indiget, qui nec nutu quidem quempiam læſit) ſed ut alijs, qui huiuſmodi materias tractabunt, uia progrediendi aliquanto latior concedatur. Ego enim uel illud de Neapolitanis afferre ueritus ſum;

Napoletano
Largo di bocca, e ſtretto di mano. i.
Neapolitanus uerborum prodigus eſt, auarus operum.

Neque in hoc albo notaui; *Furia Franzeſe*; de quo ita Gilb. Cognat. Gallica furia. Prouerbium eſt, quod omnibus frequèns in ore eſt, præcipuè Italis. Natum puto ab eo, quod in Gallis Liuius, & Iulius Cæſar obſeruârunt: quorum ille, prima illorum prælia plus, quàm uirorum, poſtrema minus, quàm fœminarum eſſe dixit: hic, ut ad bella ſuſcipienda Gallorum alacer, ac promptus eſt animus, ſic mollis, ac minimè reſiſtens ad

cala-

calamitates perferendas. Cætera uide ibi. Ex meis etiam nugis ablegaui, quod alicubi in Italiâ contra Græcos;

Chi ſi fida di Greco,
Non ha'l ceruel ſeco. i.
Sapientiæ nihil habet, qui Græco fidem habet.

reſpiciendo fortaſſe ad uulgatum adagium; Fides Græca; Dubia ſcilicet, ac uana. Inſuper, *Far come lo Spagnuolo: Vn grand'affronto, e vna gran ritirata.* i. Vt Hiſpanus: Initio confidens, in facto timidus. Item;

Toſcan roſſo; Lombardo nero;
Romagnuol d'ogni pelo.

Et alia innumera, quæ ſiue ſeriò, ſiue potius, ut arbitror, iocò effutiantur, uel ipſam ſuſpicionem fugiens, uolens libenti animo cuncta omiſi. Sed dimiſſum filum iam reſumamus.

Chi ha mal marito, ſempre ſoſpira;
Chi ha male al dito, ſempre lo mira. i.
Cui uir malus eſt, uſque gemit; cui digitus malè habet, uſque aſpi(cit.

Chi ha moglie,
Ha fatiche, e doglie. i.
Vxori iunctus, iunctus eſt laboribus.

Cui affine illud Philetis apud Stobæum;

Βίον καλὸν ζῇς, ἂν μὴ τλὼ γυναῖκα ἔχῃς. i.
Viuis bene, uxor tibi ſi non ſit domi.

Nec diſsimile hoc D. Hierouy. Cœlebs eſt, qui non litigat. De quibus nos alibi. Non abeſt lis, ſi adeſt uxor. Recenſet Coluand.

Iuxta Græcorum parœmiam; Vni uaui ne committas omnia; dicimus nos;

Chi ha tutto'l ſuo in vn luoco,
L'ha nel fuoco. i.
Habens uno in loco omnia ſua, in igne habet.

Chi inganna lo'ingannatore,
Non merita pena, ma onore. i.
Fallentem fallens, pro pœnâ laudem meret.

ὐδενὶ μοιραδία τίσις ἔρχεται
ὧν προπάθη τὸ τίνειν.
ἀπάτα δ' ἀπάταις
ἑτέραις ἑτέρα παραβαλλομένα,
πόνον, ὐ χάριν ἀντιδίδωσιν ἔχειν. i.
Nulli a Dijs uindicta uenit,
Qui, antea paſſus, malum rependit.
Deceptióq; deceptionibus
Alia alijs remenſa,
Laborem, non gratiam, dat contra habere.

Laborem, &c. i. Iure rependit mala, non bona. Sophocles in Oedip. Colon. ubi Hephæſtion; ὐδεμία τίσις ἔρχεται τοῖς προπαθοῦσιν, ἀντιτιμωρυμένοις. Et Iurecoſs. Frangenti fidem fides frangatur eidem. Probant per l. Præcipuè uerò. & l. Eum, qui. §. p. π. de Inoffic. Teſtam. Huc reſpexit Areoſtus;

Simula anch'ella, e coſì far conuiene
Con eſſo lui, di finzioni padre, &c. Cant. 4.

Chi

Chi i ſuoi ſomiglia,
Non traligna. i.
Nequaquam degenerat, qui ſimilis eſt ſuis.
Chi laſcia la ſtrada vecchia per la nuoua,
Speſſe volte ingannato ſi ritruoua. i.
Qui pro nouâ uiam relinquit ueterem, ſæpe fallitur.
Chi mal ſi marita,
Non eſce mai di fatica. i.
Malo nupta uiro, perpetuo angitur malo.

Huc ſpectat, quod apud Plautum in Caſinâ reſpondet Cleoſtrata Murrhinæ, quæ ipſam interrogârat, cur eſſet triſtis;

Ita ſolent omnes, quæ ſunt malè nuptæ:
Domi, & foris ægrè quod ſit, ſatis ſemper eſt.

Extat notiſſimum dictum apud Græcos; ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. i. Hoſtium munera nec munera. Vnde Alciatus;

Bellorum cepiſſe ferunt monumenta viciſſim
Scutiferum Aiacem, Hectoráq; Iliacum.
Balthea Priamides, rigidum Telamonius enſem,
Inſtrumenta ſuæ cepit uterque necis.
Enſis enim Aiacem confecit; at Hectora functum
Traxere Aemonijs cingula nexa rotis.
Sic titulo obſequij, quæ mittunt hoſtibus hoſtes,
Munera uenturi præſcia fata ferunt.

His aliquâ ex parte uidetur congruere illud noſtrum;

Chi mi fa me', ch'e' non ſuole,
O m'ha tradito, o tradir mi vuole. i.
Inſolitus blandiens, uel captauit, uel captatum uenit.

Vnde præceptum; *Da chi ti dona, guarsi.*

Iuxta Nazianzeni dictum, μὴ ἐπαρθῇς μέγα, ἵνα μὴ μεῖζον κατενεχθῇς. i. Ne multum tollaris, ne magis deijciaris; dicitur a nobis γνωμικῶς.

Chi monta piu alto, ch'e' non deue,
Cade piu baſſo, ch'e' non crede. i.
Altiùs aſcendens, grauiori impetu ruit.
Chi muor, tace;
E chi va pel mondo, ha guerra, o pace. i.
Moriens tacet, exul uerò aut bellum, aut pacem habet.
Chi mura à ſecco,
Mura ſpeſſo. i.
Qui ædificat abſque calce, ædificat ſæpius.
Chi muta lato,
Muta fato. i.
Fortunam mutare, locum mutans, dicitur.
Chi non ha trauagli,
Tenga de' cauagli. i.
Qui nullis angitur curis, equos alat.
Chi non fa, quand' e' vuole,
Non fa, quand' e' puole. i.
Qui, cum poteſt, non agit, agere uolens, non poteſt.

Chi

Chi non mangia al deſco,
Ha mangiato di freſco. i.
Modò edit, qui cum alijs ad menſam non edit.
Chi non ſi miſura,
Non dura. i.
Qui ſe non metitur, durare non poteſt.
Chi non ſa ſimulare,
Non ſa regnare. i.
Simulare neſciens, regnare non poteſt.

Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare. Coluand.

Ex eo, quod, recenſente Parœmiographo, apud Græcos uulgò iactabatur μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον. i. Neque cæcum ducem, neque amentem conſultorem. ſ. adhibeas, dicitur ab Etruſcis.

Chi ricorre a poco ſapere,
Ne riporta cattiuo parere. i.
Ignaro ex conſultore conſilium malum.

Huc pertinet Sannazarij uerſus;
Chi prende il cieco in guida, mal conſigliaſi.
Chi Roma non vede,
Nulla non crede. i.
Nihil crediderit, qui Romam non uiderit.
Chi ſegue il prudente,
Mai ſe ne pente. i.
Prudenti obtemperantem nunquam pœnitet.
Chi ſi contenta di poco,
Truoua da paſcere in ogni loco. i.
Paucis contentus, ubique fœlix uitam agit.
Chi to' moglie,
Accatta doglie. i.
Ducentem uxorem, dic dolores ducere.
οὐκ ἔστι γήμας, ὅστις οὐ χειμάζεται.
λέγουσι πάντες, καὶ γαμοῦσιν εἰδότες. i.
Vxori iunctus, iunctus eſt moleſtijs.
Hoc quiſque dicit, dicit, at ducit tamen. In 1. Antholog.

Quadrat etiam, uel non admodum diſsimile eſt illud Plauti. in Pœnu.
Negoti ſibi qui uolet uim parare,
Nauem, & mulierem, hæc duo comparato.
Chi tropp'alto monta,
Con dolor diſmonta. i.
Dolens, altiùs aſcendens, deſcendere ſolet.
Chi va alla feſta, e non è inuitato,
Ben gli ſta, s'e' n'è cacciato. Vel;
Chi va alle nozze, e non è nuitato,
Non ſi lagni, s'egli è cacciato. i.
Expulſus nuptijs, non inuitatus, dolet iniuria.

Hoc generaliter uſurpamus, quando aliquis, non uocatus, ſed per ſe, exempli gratia, ad Comœdiam, uel Tragœdiam audiendam accedens, non intromittitur.

Chi va alla guerra,
Mangia male, e dorme in terra. i.
Bellum profectus, malè comeſt, & humi cubat.
Chi va a letto ſenza cena.
Tutta notte ſi dimena. i.
Incœnis cubitum iens, quieſcere non poteſt.
Et contra; *Chi ben cena, ben dorme.* i. Qui bene cœnat, bene dormit.
Chi vince da prima,
Perde il ſacco, e la farina. i.
Principio vincens, deinde perdit omnia.
Chi vince da ſezzo,
Empie il borſetto. i.
In fine ludi vincens, implet ſacculum.
Chi uiue in iſperanza,
Magra fa la danza. i.
Qui ſpe nutritur, uili nutritur cibo.
Chi uuol far' onore all' amico,
Faccia fuoco col legno del fico. i.
Amico indulturus, fico focum extruat.
Chi vuol veder' vn dappoco,
Gli faccia accendere il lume, o'l fuoco. i.
Videre inertem cupiens, lychnum, aut ligna incendat, imperet.
Colui è mio Zio,
Che uuole il ben mio. i.
Ille mihi patruus, bona qui mihi cupit.
Com' aſino ſape,
Coſi minuzza rape. Sententia talis eſt;
Nemo poteſt præſtare ſupra vires ſuas. Quod ἄλλως:
Ognun fa
Quel, ch'e' ſa.
Nec diſſimile; *Chi fa quel, ch'e' ſa, non è tenuto a far più.*
Con la voglia
Creſce la doglia. i.
Creſcente uoluntate, ſimul creſcit & dolor.
Corte, putta, e porto
Fanno'l huomo accorto. i.
Portu, meretrice, aulâ fit homo callidus.
Coſa preuiſta
Mezzo prouuiſta. i.
Quod quis præuiderit, huic ferè prouiderit. Simile illis;
Huomo auuertito,
Mezzo munito. Et,
Chi è auuiſato,
In gran parte è armato.
Vnde Cappadox Plautinus in Curcu. Qui monet, quaſi adiuuat.
Coſa trouata,
Non è rubata. i.
Quod eſt inuentum, furto tribui non decet.

Cuor

Cuor forte
Rompe cattiua ſorte. i.
Fortis in aduerſis animus mala fata ſuperat.

D

Iuxta vulgatum illud; Tale ingenium, qualis oratio; dici ſolet;
Da animo inſano
Non eſce parlar ſano. i.
Si mens inſana, ſana nec eſt oratio.
Dal ſapere
Vien l'auere. i.
Ex copiâ virtutum fit opum copia.
Danari, ſenno, e fede
Ce n'è men, che l'huom non crede. i.
Pecuniam, fidem, ac ſapientiam expectatio ſuperat.
Effertur etiam;
Danari, ſenno, e bontà
La metà della metà. i.
Nummus, ſapientia, probitas minora, quàm expectatio.
De probitate Iuuena. Saty. 13.
Rari quippe boni: numero uix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis oſtia Nili.
D'arme, cani, uccelli, e amori,
Per vn piacer mille dolori. i.
Amor, arma, canes, & aues, ſimplex voluptas, centuplex dolor.
Quando aliquis vnâ ex parte prodeſſe, ex alterâ verò officere videtur, dicere ſolemus.
Da vna banda e' mi vgne,
Dall'altra e' mi pugne. i.
Vnâ me inungit, alterâ pungit manu.
Quod a Coluandro γνωμικῶς prolatum fuit; Mors omni ætati communis; ita ab Etruſcorum populo pronunciati ſolet;
De' giouani ne muor qualcuno;
De' vecchi non ne campa neſſuno. i.
Mortem effugere nec iuueni, nec ſeni datur. Vide ſup. p. 311.
Dice il prouerbio, ch'a trouar ſi vanno
Gli huomini ſpeſſo, e' monti fermi ſtanno. i.
Viſuntur homines, vt fertur, firmíque montes permanent.
Adagiũ ita ſimpliciter effertur: *Si riſcontrano gli huomini, e non le montagne.*
Noſtro hoc dicto comprobari uidetur illud Græcorum; Similem ſimili adducit Deus; cuius alibi facta eſt mentio. Significat igitur, talem eſſe, quempiam, qualis eſt, quicum verſatur: Ex eo,
τοιοῦτος ἐστιν, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. i.
Talis quiſque eſt, qualis quibus cum familiaris.
Affert Ioan. Vlpius ex Euripi. Noſtrum eſt;
Dimmi, con chi tu uai,
E ſaprò quel, che tu fai. i.
Dic mihi, quícum verſeris; quídq; agas, ſciam.
Huc etiam pertinet:

Cattiua conuerſazione
Genera ſoſpezione. Vnde illud Biantis, Amici vitam tuam puta gloriam. Laërti. in eius vitâ.
Dio perdona, a chi offende,
Non à chi toglie, e non rende .i.
Parcit vtique Deus, ſi læſeris; at non ſi alienum retineas.
Iuxta eam Reg.lib.6. cap.4. Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum; Ex D. Auguſtini Epiſtol.54. ad Macedonium; Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Huc reſpexit Areoſtus;
Che non ſi può ſaluar, chi l'altrui tiene
Di promeſſe non godere;
Di minacce non temere.i.
Nec gaudio promiſſa, nec timore te afficiant minæ.
Di puledro ſcabbioſo
Caual prezioſo.i.
Scabioſo ex pullo precioſum euaſit in equum.
Di quel, che non ti cale,
Non ne dir ne ben, ne male.i.
Tuâ quod nihil interſit, ne verbum quidem.
Doglia di moglie morta
Dura fino alla porta.i.
Dolens vxorem mortuam, citò definit.
Dicitur etiam; *Il duol della moglie, è come'l duol del gomito.*
Donna piagne, e ſi duole,
Ed'è ammalata, quando vuole.i.
Mulier, vbi vult, plorat, ægrotat, dolet.
Donna, vino, e dado
Rendon l'huomo roxinato. i.
Hæc perdunt hominem, vinum, fœmina, teſſeræ.
Omnium mulierum commune eſſe vitium garrulitatem, vel mulier apud Plau. in Aululariâ confeſſa fuit:
-- haud falſa ſum, nos odioſas haberi:
Nam multùm loquaces meritò omnes habemur. Et nos;
Doue ſon femmine, ò oche,
Non vi ſon parole poche.i.
Vbi mulier, vel anſer, illinc procul abeſt ſilentium.
Pulcherrimum narrat Euſtath. in Odyſſ. A. Xenarchi dictum, non longè a noſtro propoſito diſtans; εἶτ' εἰσὶν οἱ τέττιγες οὐκ εὐδαίμονες, ὧν ταῖς γυναιξὶν οὐδ' ὁτιοῦν φωνῆς ἔνι, Qui locus non facilè reddi poteſt Latinè, adeo ut intelligi poſſit; apud Græcos enim dictio τέττιξ. i. cicada maſculini generis eſt. Vtcunque igitur ſic verto: Annon ſunt fœlices cicadarum mariti, quorum uxoribus ne tantillum quidem vocis ineſt?

E

E gran ſaniezza
Riſparmiar per la vecchiezza.i.
Sapiens eſt, in hyemem qui ſeruat penulam.
Ex eo, quod Græci παροιμιῶδες vſurpant, referente Zenodoto, Diogeniano, & Suidâ. ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις. i. Aeſtate penulam deteris.
In

In eos,qui ſuas facultates intempeſtiuè prodigunt. Cui ſententiæ ſubſcripſit etiam Cynicus, alioquin homo pauciſſimis,uiliſſimíſque contentus. Interrògatus enim,quid eſſet in uitâ miſerrimum; Reſpondit. Senex egenus. Inter Apophthegmata. Extat & prouerbiale præceptum.

ἐφόδιον εἰς τὸ γῆρας αἰεὶ κατατίθει. i.

Viaticum in ſenectutem ſemper reconde. In Fragm.

E' non è disoneſtà,

Confeſſarla pouertà. i.

Fateri paupertatem non eſt dedecus.

Cuius rei γνωμικῶς ita quaſi rationem reddimus. *Pouertà non è vizio*. Et ex Bocacio; *La pouertà non toglie gentilezza ad alcuno, ma ſi auere.*

Egli è così vero,

Come la rana ha pelo. i.

Iſtud ita verum eſt, ranis vt extat pilus.

F

Fanciullo, troppo carezzato,

Non è mai ben regolato. i.

Qui nimis indulget puero, reddit improbum.

Ad antiqui illius imitationem; πτωχῶν πῆραι αἰεὶ κεναί. i. Mendicorum loculi ſemper inanes. s. *I poueri non ſi veggon mai pieni*; peruulgatũ eſt apud nos;

Fanciulli, poueri, e polli

Non ſi veggon mai ſatolli. i.

Altilium, pauperum, puerorúmque ingluuiem nihil expleat.

Fattor nuouo,

Tre dì buono. i.

Nouus ſeruus diebus bene ſeruit tribus. Et mulieres;

Granata nuoua,

Tre dì buona.

Felice quella città,

Ou' ha virtù ſua degnità. i.

Fœlix eſt illa ciuitas, ubi virtuti ſua dignitas.

Cui germanum;

Beata quella città,

Che ha principe, che ſa.

Ex Platonis ſententiâ, quam refert Boëthius. 1. de Conſolat. Proſâ 4. Atqui tu hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti; Beatas fore Reſp. ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, uel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet.

Formiga,

O Danari, o briga. i.

Formica vel nummos, vel liteis indicat.

Fortuna cieca

I ſuoi accieca. i.

Fortuna cœca cœcum reddit, quem fouet.

Fuoco, che arde in cima,

Non ne fare ſtima. i.

Lignum, ardens in vertice, poſt paulo extinguitur.

Cui ſimile;

Fuoco,

Fuoco, che arde in vetta,
Non l'aſpettare in fretta. i.

G

Gallina ſecca
Speſſo becca. i.
Gallina gracilis ſæpius comeſt.

Hoc quaſi ænigmate ſignificamus, gracileis, ac tenui ventre homines multo plus, quàm qui pingui ſunt abdomine, comedere.

Gente di confini,
O ladri, o aſſaſſini. i.
In finibus aut fur, aut prædo peſſimus.

De hominibus improbis, & qui omnino reſpuendi ſunt, in quos iactari poteſt Ariſtophanicum illud ex Anacharnen. οἷσιν οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις. i. Quibus nec ara, nec fides; vulgò dictitant;

Gente di Sdraù;
Chi n'auta vna volta, non ne vuol più.
Gens peſſima: noueris ſemel, uſque fugeris.

Gran fortuna paſſa,
Chi puttana laſſa.
Cui meretrix linquitur, atra procella vincitur.

I

Il matto non crede,
S'e' non riceue. i.
Dolorem plagæ ſentiens ſtultus ſapit.

Il negligente
Fa la fame diligente. i.
Fame diligentior fit, negligentior.

Il ſauio con la ragione,
E'l matto col baſtone. i.
Ratione ſapiens, ſtultus baculo vincitur,

In cento anni, e 'n cento meſi
Torna l'acqua a ſuo' paeſi. i.
Ad fontes redeunt longo poſt tempore lymphæ.

In quella caſa è poca pace,
Oue gallina canta, e gallo tace. i.
Ibi nihil, pacíſve parum, ubi gallina canit, & gallus tacet.

Hac parœmiâ ſignificamus nullam quietem futuram eſſe in eâ domo, in qua mulier viri parteis ſibi arrogat, vir autem mulieris arrogantiæ ſuccumbere cogitur.

In van ſi peſca,
Se l'amo non ha eſca. i.
Eſca ſi caret hamus, fruſtra piſcaberis.

Latiſſima eſt huius parœmiæ ſententia; & uſurpatur cũ ſignificare uolumus, non ſolùm neceſſarium eſſe v. g. mercatori, ut optimas habeat merces, ſed etiam, ut aduentores mollibus excipiens verbis, ad ſuum quæſtum blandè alliciat.

Prædictæ confinis illa Laurentij Medicis in ſuis Cantilenis;
I barbi non ſi piglian ſenza rezza.

Si

Si e. g. ex nubilâ tempeſtate repente ſudum factum eſt, hoc Dei potentiæ acceptum referentes, ita dicimus;

In un ora
Dio lauora. i.
Deo volente, multum fit ſpacio breui.

Quoties e. g. paterfamilias coram filiis monet ſeruos, ut aliquo uitio abſtineant, a quo filios quoque temperare diſcuperet, adagium hoc in fine ſui ſermonis addit.

Io dico a te, figlinola,
Perche' ntenda tu, nuora.
Tibi dico, filia, ut tu, nurus, intelligas.

I paeſi fecondi
Fanno molti vagabondi. i.
Loci fœcunditas multos reddit uagos.

I primi amori
Sono i migliori. i.
Primis amoribus vis eſt præſtantior.

L

La careſtia
Fa buona maſſeria. i.
Ex rerum inopiâ prouenit frugalitas.

La fraude, e'l ſimulare
Han corte l'ale. i.
Fraudi, ſimulationíque alæ ſunt breues.

Deceptori ſcilicet, ac ſimulatori parùm creditur.

La nouella non è bella,
S'e' non ui s'appella. i.
Fabula iucunda non eſt, niſi quid additur. Huc pertinent Ouidij verſus: Fama -- ueris addere falſa.
Gaudet, & è minimo ſua per mendacia creſcit. Vide ſup. p. 340.

La rana auuezza nel pantano,
S'ell'è al monte, viene al piano. i.
Paludi aſſueta rana, hanc preſert montibus.

Le buone parole vngono,
E le cattiue pungono. i.
Vngere bona ſolent uerba, maláque pungere.

Leggere, e non intendere
E' come cacciare, e non prendere. Cuius ſententia talis eſt.
Qui, nihil intelligens, legit, fruſtra legit,

Notat etiam Gilbet. Cognat. Fruſtra legit, qui non intelligit; ex Catonis dicto notiſſ. Legere, & nó intelligere negligere eſt, hoc eſt, non legere eſt.

Le mamme ſon mamme,
E le matrigne ſon cagne.
Materno mater amore, nouercali nouerca diligit.

Le piccole ſome votano il boſco,
E le grandi rompono il doſſo. i.
Reddit parua nemus uacuum, magna dorſum rumpit ſarcina.

Letto

Letto, e fuoco
Fanno l'huom dappoco.i.
Cubile, & ignis cauſſa ſunt pigritiæ.
L'huom propone,
E Dio diſpone.i.
Quæ proponit homo, cuncta perficit Deus.
Lontan da città,
Lontan da ſanità.i.
Vrbi procul degenti procul eſt ſanitas.

M

Maſſeria piena
Fa toſto da cena. Et alii.
Se la caſa è piena
Preſto ſi fa da cena. Horum ſententia talis eſt.
Qui multa ſcit, multa breui tempore perficit.
Meglio è mangiar quel, che l'huom' ha,
Che dir quel, che l'huom ſa.i.
Præſtat edere, quod habes, quàm, quod ſcias, loqui.
Meglio è piegarſi,
Che ſcauezzarſi.
Malo exorari, quàm perire funditus.
Meglio è non dire,
Che cominciare, e non finire.i.
Præſtat nil dicere, quàm inchoatum linquere.
Meglio è quel, che Dio manda,
Che quel, che l'huom domanda.
Prouenit è cœlo melius, quàm roget ipſe homo,

Fabula. Huc tendit ea fabella. Vir quidam nihil præter humilem caſam habebat. Cum hæc vndecunque ruinam minaretur, nec ipſe obſtare poſſet, magno dolore affectus, a Ioue auxilium petebat. Accidit igitur, ut non modica pars parietis quodam die collapſa fuit. Tum verò ingenteis contra Iouem emiſit eiulatus: Sed ex eâ ruinâ apparuit inter rudera ærea vrna, quæ diu in pariete abſtruſa latuerat. Hac itaque apertâ, plenáque aureis inuentâ, domũ inde reſarciuit, atque opulentum cõparauit prædiũ. Iuxta eas ſententias. Sua cuique patria iucundiſſima. Patriæ fumus igni alieno luculentior; & ſimileis, dicunt noſtræ mulieres.

Mozzami mani, e piei.
E gettami fra i miei.i.
Manus, pedéſque trunca; at iace me inter meos.
Mula, che ride, e donna, che ſogghigna,
Quella ti tira, e queſta ti ſgraffigna. i.
Mula, muliérve ridens, tibi dolos parant.

N

Neceſſità
Abbaſſa nobiltà. i.
Ingenuitatem deptimit neceſſitas.
Neceſſità
Nimica di caſtità. i.

Fera

Fera caſtitatis inimica neceſſitas.

Ne moglie, ne acqua, ne ſale,
A chi non tene chiede, non glene dare. i.
Vxor, aqua, ſal non dentur non petentibus.

Neſſuna donna ſenz'amore,
Neſſun vecchio ſenza dolore. i
Nec mulier amore, nec dolore vacat ſenex.

Niun bene
Senza pene. i.
Bona nulli conceduntur abſque laboribus. Vel;
Bonum ſine ærumnis parari non poteſt.

Huc pertinet illud Sophoclis in Electrâ;
πόνυ τοὶ χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ. i.
Sine labore nil proſperè geritur. Vnde in ſententijs,
Omnia ſunt, Muretus ait, ſperanda labore:
Hoc quoque Mureti eſt; Abſque labore nihil.

Non è vantatore,
Che parli ſenz'errore. i.
Iactator abſque errore non poteſt loqui.

Non fare a me
Quel, che non vuoi per te. i.
Quod tibi fieri non vis, mihi ne feceris.

Non flagellare il morto,
Non litigare il torto. i.
Ne inſultes mortuum; ne iniuſta litiges.

Græci etiam dicebant νεκρὸν μαστίζειν. i. Mortuum flagellare; ſi quis vitâ defunctum inſectaretur, ac laceraret. Notat Parœmiograph.

Non metter bocca,
Doue non ti tocca. i.
Ne tractes de illis, quæ nihil ad te attinent.

Huic affine illud è Terentij Hecyrâ in curioſum percontatorem.
Tua quod nihil referat, percontari deſinas.

Non ſi glorij pria l ſoldato,
Che abbia ſcinto la ſpada da lato. i.
Ne glorietur miles, quoad enſem gerit.

Si quis doloribus, vel curis grauibus immerſus, e. g. in aliquo commercio ab amicis oretur, vt cum alijs hilariter genio indulgeat; ipſe, qui maximè ſe affictari ſentit, omnem mæſtitiæ culpam tribuens curis, ita reſpondere ſolet;

Non ſi può cantar bene,
Se dal cuor non viene. i.
Dolente corde, alacriter non poteſt cani.

Hoc vtique primitus inuentum, ac prolatum fuit ab aliquo, qui diu literis magnâ fortaſſe cum ſuâ iacturâ, ſine dubio cum moleſtiâ non mediocri exercuerat.

Notai, birri, e meſſi,
Non t'impacciar con eſſi. i.
Viator, ſcriba, lictor abſint tibi procul.

Nozze, e magiſtrato

Dal cielo è deſtinato. i.

Vxor, magiſtratuſq; dantur cœlitus. **O**

Odi, vedi, e taci,

Se vuoi viuere in pace. i.

Audita, viſáq; taceas, volens quietè viuere.

Quòd verò in dictionibus, *taci*, & *pace*, antiquitus eſſet Homœoteleuton, probant clariſſimi viri in ſuis Adnotationibus ad Decame. Boccacij in Fab. 20. Adde ſi vis, ex Gilb. Cognato. Lucianus ἐν ὀλιγῷ: ἄκυε, σίγα. i. Audi, tace. Zeno Cittieus adoleſcentem, multa temerè garrientem hoc dicto corripuit. Ob id binas habemus aureis, os vnicum, vt plurima audiamus, loquamur pauciſſima. Et alium: Aures tuæ in linguā defluxere. Submonens ſapientis eſſe audire multa, loqui pauca. Cætera vide ibi.

Apophthegma.

Oggi in figura,

Domane in ſepoltura. i.

Vt flos ſtamus hodie, vt vmbra cras iacebimus.

Ogni nuoua Signoria

Porta ſeco geloſia. i.

Omne nouum regnum ſuſpicionem ſecum habet.

Ogni fiore

Al fin perde l'odore. i.

Odore tandem flos omnis deſtituitur.

Ogni ver detto

Non è ben detto. i.

Non omnia, quæ ſunt vera, rectè dixeris.

Effertur etiam breuiùs. *Ogni ver non è ben detto.*

Oneſtà di bocca

Aſſai vale, e poco coſta. i.

Eſt parui honeſta loqui, prodéſtq; plurimùm.

Onor con danno

Al Diauol l'accomando. i.

Honorem cum iacturâ nequaquam probo. **P**

Padoua graſſa,

Bologna la paſſa. i.

Patauium opulentum: opulentior Bononia.

Patto chiaro,

Amico caro. i.

Cum fiunt pacta clara, amicitia manet.

Hinc prouerbiale præceptum.

Con ognun fa patto,

Ma con l'amico quattro. Item;

Conti chiari, amicizia lunga.

In eos, qui ſuis impenſis, vel laboribus populo delectationem afferre gaudent, Comœdias, Tragœdias, aut publicos ludos agenteis, a quibuſdam ſeuerioribus iaci ſolet hoc dictum.

Pazzo è colui,

Che ſtrazia ſe, per dar diletto altrui. i.

Stultus vtique eſt, qui ſe angit, vt alteri voluptatem afferat.

Eodem

Eodem pertinet;

I pazzi fanno le feſte, e' ſani le godono.

Peccato celato,

E mezzo perdonato. i.

Peccati occulti dimidium remittitur.

Peccato confeſſato,

E' mezzo perdonato. i.

Culpam fatendo pœnæ dimidium auferas. Eodem pertinet;

Toglie rigore il confeſſar la colpa.

Pena patire per bella parere. Et cum Homœoteleuto.

Chi vuol bella parere,

La pelle del viſo gli conuien dolere. i.

Volens videri faciem pulcra, genas dolet. Item;

Grand'e groſſa mi faccia Dio,

Che bianca, e roſſa mi farò io.

Sunt utique iſta (non inficias eo) quarundam Italarum mulierum dicta. Sed quantùm vel a vulgi fæce huiuſmodi inſtituta, moréſque probētur, ex his, quæ in viliſſimis cerdonum tabernis ab humillimo popello paſſim iactantur, cognoſcas, licet;

Femmina d'abito adorno,

Baleſtro attorno.

Donna, che ſiliſcia,

Vuol far altro, che la piſcia.

Et planiùs: *Ch'imbianca la caſa, la vuole appigionare.* Quibus optimè, congruit dictum illud Ariſtippi; γυνὴ τῷ προσώπῳ κοσμημένη, τὴν τῆς ψυχῆς ἀμορφίαν ἐμφαίνει. i. Mulier os exornans, animum deformem indicat. Recenſet Antoni. Mona. Nec longiùs abeſſe videtur parœmia, a Syneſio non ſemel vſurpata; οὐδεὶς κομήτης, ὅςις, οὐ ψιλίζεται. i. Nemo comatus, qui non præciditur. Vide Parœmiographos. Hoc dixi, ne omnibus crimini detur, quod aliquibus peculiare eſt. Nam iniurium fuit, ſcriptorē illum mihi ἄῤῥητον tali uitio omneis mulieres Italas inſimulâſſe. Ei tamen ſuo carmine occinere poſſum:

Parcito paucarum diffundere crimen in omneis.

Penna, e ſtola

Preſto viene, e preſto vola. i.

Penna, ſtoláque citò venit, citóque abit.

Poca brigata,

Vita beata. i.

Vbi pauca familia, ibi uita beatiſſima.

Hac parœmiâ ſignificamus, maxima beneficiâ deleri minimâ iniuriâ;

Poco fiele,

Fa amaro molto mele. i.

Parum fellis, multum mellis amarum efficit.

Eodem ſpectat; *Vn oncia d'Aloè fa amaro dieci libbre di mele.*

Pouertà

Madre di ſanità. i.

Ex paupertie orta, illinc ſeruatur ſanitas.

Extat etiam in Epitome Adagiorū Ioannis Vlpij. Indigentia mater ſanitatis.

tatis. A medicis ſumptum, qui parſimoniam, & ciborum parcitatem cõmendant. Chryſoſtomus ad animam trahit, qui non corpora ſolùm ieiunio roborari, ſed & animam a uitijs expurgari docet.

Proceſſo, tauerna, e orinale,
Mandan l'huomo allo ſpedale. i.
Lis, caupo, medicus redigunt nos ad incitas.

Proſperità umana
Soſpetta, e vana. i.
Humana proſpetitas ſuſpecta, vanáque eſt. Dicimus etiam.

Di gran proſperità
Poca ſicurtà. i.

Q

Videmus pleróſque [vacillantis cerebri homines] vernis menſibus, ubi culmi fabacei florere incipiunt, mente alienari, multáque abſurda, ac ridicula proferre; quibus nonnunquam ſic incrudeſcit delirium, ut uinculis coërcendi ſint. Siquidem, ineunte uere, humores reſtagnare incipiunt; denſíſque fumis, ac uaporibus cerebrum afficere, quos cum redolentes fabarum floſculi exacuunt, mentem corripi delirio, furiſque agitari contingit. Hæc Gilb. Cogna. Vnde noſtrum adagium;

Quando le faue ſono in fiore,
I pazzi ſono in vigore. i.
Cum florent fabæ, inſanus maximè furit.

Quando Dio vuole,
A ogni vento pioue. i.
Si Deus annuerit, quouis vento pluerit.

Quando la ſuperbia galoppa,
La vergogna ſiede in groppa. i.
Superbum poſt equitem humilis ſedet pudor.

Quando 'l peſce viene a riua,
Chi nol prende, e' torna via. i.
Cum piſcis venit ad ripam, nî capis effugit.

Quanto maggiore è 'l figliuolo,
Tanto maggiore è 'l duolo. i.
Quo maior filius, eo maior eſt dolor,

Vide parœmiam; *Chi diſſe figliuoli*, &c. p. 141.

Iuxta uulgatum dictum, quod Zenodotus citat ex Euripide; *πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε*. i. Pauperies ſortita eſt ſapientiam; dicimus etiam nos,

R

Ricchezza, e ſcienza
Non hanno inſieme reſidenza. i.
Scientia cum diuitijs non bene conuenit.

Ricchezza mal diſpoſta
A pouertà s'accoſta. i.
Opes malè diſpoſitæ ſimiles ſunt inopiæ.

S

Sauiamente ſi gouerna,
Chi fugge la tauerna. i.
Sapienter ſe gerit, qui cauponam fugit.

Se cattiua man non prende,
Canton di caſa rende. i.
Malus ſi fur non rapuit, reddit angulus.

Incerti,

Incerti, an tale quidpiam, cuius exitus propediem expectetur, nobis proſperè, uel infœliciter ſucceſſurum ſit, ſignificantes, id paulo poſt palàm factum iri, ſic dicere ſolemus;

S'ell'è roſa, ella fiorirà;
S'ell'è ſpina, ella pugnerà. i.
Floruerit, ſi roſa eſt; ſi ſpina, punxerit.

Sempre ſtenta
Chi mai non ſi contenta. i.
Cui nullus eſt quærendi finis, nullus eſt miſeriæ modus.

Sen ua la capra zoppa,
Se'l lupo non la 'ntoppa. i.
Vel clauda capella abit, in lupum non incidens.

Seruo d'altrui ſi fa,
Chi dice il ſuo ſecreto, a chi nol ſa. i.
Sua conferens arcana ignoranti, ſeruum ſe illius efficit.

Se tu uuoi uiuer lieto,
Non ti guardar dinanzi, ma di dietro. i.
Si uis læto animo uiuere, retrò reſpice.

Præceptum hoc ſubobſcurè attigit Horat. Saty. li. 1. Eclog. 1. non longè a fine. Eodem tendunt aurei Philiſtionis verſiculi, de quibus meminit Maximus Mona. in ſermone περὶ ἀτυχίας, καὶ δυστυχίας. i. De bonâ, & malâ fortunâ.

λύουσιν ἡμῶν συμφοραὶ τὰς συμφοράς,
παρηγορεῖται τὰ κακὰ δι' ἑτέρων κακῶν. i.
Calamitates noſtræ calamitatibus ſoluuntur,
Dum aliena mala ſunt noſtris ſolatio.

Si come tu farai,
Così aurai.
Qualem ſementem, talem meſſem feceris;

Pittacus hoc filiis monumentum tradidit non longè a noſtro diuerſum: ἅπερ αὐτὸς τοῖς γονεῦσι δράσεις, τὰ αὐτὰ προσδέχου παθεῖν καὶ αὐτός. i. Qualem gratiam retuleris parentibus tuis, talem expecta a tuis liberis. Simile cõſilium fert etiam Iſocrates Demonico: & Nicocles ſuis ciuibus in fine ſuæ orationis. Prædicto affine illud vulgò tritiſſimum;

Chi ben farà,
Bene aurà;
Ciò per auuiſo il Porcellan ui dà.

Siedi, e ſgambetta,
E uedrai tua uendetta. i.
Sede, & oſcita; cadentémque hoſtem uideris. Idem valet;

Chi uuol giuſta uendetta,
In Dio la rimetta. Et ἁπλῶς, *Chi ha pacienza, vede le ſue uendette.* Item de nobis ſpeciatim;

Fiorenza non ſi muoue,
Se tutta non ſi duole.

Confer, obſecro, noſtra hæc adagia cum illis, quæ generaliter de Italis inquit notus auctor in Præfatione ſui libelli. Vel iniuriam, vel conuicium dixeris.

Si uolgon le leggi,
Oue uogliono i Regi. i.
Illuc uertuntur iura, quò reges uolunt.
Suocera, e nuora,
Tempeſta, e granuola. i. vt ſententiam exprimam.
Nurum inter, & ſocrum ſemper odium viget.
Ex Terentij loco notiſs. Omnes ſocrus oderunt nurus.
Tal mi ride in bocca, T
Chi dietro me l'accocca. i.
Me multi coram laudant, qui clam detrahunt.

Aliquem exhortantes, ut foris potius in corporis ornatu, quàm domi in cubiculorum apparatu elegantiam uſurpet, hoc dicto uti ſolemus;
Tal ti uede il petto,
Che non ti uede il letto. i.
Multi videntes pectus, lectum non uident.
Idem ſimpliciter; *Tal ti guarda la cappa, che non ti uede la borſa.*
Tante tramute,
Tante cadute. i.
Toties cecideris, quoties immutaueris. Huic non longè diſſimile.
Chi baratta,
Imbratta. De quo alibi.

Impenſas, quæ bene collocantur, non ſumptum, ſed quæſtum eſſe, innuit ſenex Plautinus in Mili. Glori. inquiens -- morus es.
Nam in malâ vxore, atque inimico, ſi quid ſumas, ſumptus eſt.
In bono hoſpite, atque amico quæſtus eſt, quod ſumitur.
Et quod in diuinis rebus ſumas, ſapienti lucro eſt.
Nos etiam ſimile quidpiam hoc adagio intelligimus;
Tanto è mio,
Quanto io godo, e do per Dio. i.
Quo fruor ego, vel Dei do gratiâ, id meum eſt.
Tra la ncudine, e'l marcello
Man non mette, chi ha ceruello. i.
Inter malleum, & incudem, qui ſapit, non extendit manum.
Triſt'a colui, che crede riſtorarſi,
Quando i capei cominciano a'mbiancarſi. i.
Miſer, qui ſe uicturum in ocio putat,
Cum iam ſenectâ debile caput albicat.
Triſt'a colui,
Che da eſſemplo altrui. i.
Væ illi, cuius exemplum monet alios.
Triſt'a colui
Che ſta alle mercè altrui. i.
Væ illi, qui alieno paſcendus eſt cibo.

Si quis, aliquam rem nobis pollicitus, fidem fregerit: hoc ſe purgante, multáſque afferente cauſſas, quas non probemus, uulgò dici ſolet:
Triſt'a quella Muſa,
Che non ſa trouare ſcuſa. i.
Væ illi Muſæ, cui deeſt commentatio.

Tu

Tu mi conoſcerai,
Quando non m'aurai. i.
Tunc me cognoueris, cum me non habueris.
Tutte le bocche
Son ſirocchie. i.
Nulli palato diſplicent ſuaues cibi.

V

Venezia
Chi non la vede, non l'apprezia. i.
Videns Venetias, non ſtupere non poteſt.

In quod argumentum ego oculatus teſtis, hoc Hexaſtichum de improuiſo exaraui.

Non Spartam, aut Epheſum quiſquam, diteiſve Mycenas,
Contulerit ſapiens, Adria celſa, tibi.
Clara hæc diuitijs, templis ea, legibus iſta;
Vna opibus, templis, legibus ipſa nites.
Iure igitur de te concors gens Itala iactat;
Venetias cernens, nemo ſtupore vacat.

Vnione
Piu forte di baſtione. i.
Concordia magno quouis aggere tutior.
Vn vizio non punito
Suol creſcere in infinito. i.
Impunitas parere ſolet inſolentiam.
Vuono ſenza ſale
Non fa ne ben, ne male. i.
Ouum ſalis expers neque prodeſt, neque officit.

Hoc uulgi dictum nihil amplius valet, quàm quod verba ſimpliciter ſonant.

Præter adagia, quę ſupra de infraſcriptis argumentis alia alibi ſparſim prolata, atque explicata ſunt, uulgò iactantur etiam hæc, quæ pauca ex innumeris modò afferam ad oſtendendam ſpeciminis gratiâ in omni argumento ingentem Italici ſermonis vbertatem.

Prouerbia, quæ pertinent ad Annum, & ipſius parteis cum Præceptis Agriculturæ, ac tempeſtatum Prognoſticis.

A

A gli vlivi un ſauio da pie', e un pazzo da capo. Huic aliquâ ex parte reſpondet illud Columellæ lib. 6. vt parœmia iactatum; Qui arat oliuetum, rogat fructum; qui ſtercorat, exorat; qui cædit, cogit.
Alla prima acqua d'Agoſto
Pouero gentil'uomo tu ti conoſco.

Sextilis imber primus, index pauperis.

Anno fungato,

Anno tribolato. i.

Copia fungorum, certa malorum copia.

Anno ghiandoſo,

Anno cancroſo. i.

Glandibus abundans annus, execrationes excitat.

Anno neuoſo,

Anno frutuoſo. i.

Niuoſus annus multos fructus indicat.

Aprile,

Dolce dormire. i.

Aprili menſe ſomnus eſt dulciſſimus.

Aprile piouoſo,

Maggio ventoſo,

Anno frutuoſo. i.

Aprilis pluuius, ventoſúſque Maius copiam indicant.

Arco da ſera

Buon tempo mena;

Arco da mattina

Riempie la marina. i.

Veſpere ſerenum, mane Iris pluuiam indicat.

Optimè congruit noſtrum hoc prouerbium cum illis, quæ tradit Gratarolus, vbi agit de Iridis, ſiue arcus prognoſticis. Si circa occaſum refulſerit, tonabit, & leuiter pluet: ſi ab ortu circa veſperum ſurrexerit, ſerena promittit.

Aria roſſa,

O'lla piſcia, o'lla ſoffia. i.

Aër rubeus aut imbrem, aut ventos indicat.

De hoc Plinius lib. 18. cap. 35. agens de præſagijs, quæ a ſole capiuntur. Concauus oriens, pluuias prædicit; item ventos, cum ante exorientem eum nubes rubeſcunt: quòd ſi & nigræ rubentibus interuenians, & pluuias.

A San Bernabà,

Il più lungo dì della ſtà. i.

Longiſſimus anni feſtus Barnabæ dies.

A San Bernabà,

La falce al prà. i.

Secantur prata feſto Diui Barnabæ.

A Sant'Vrbano

Il formento ha fatto'l grano. i.

Vrbani feſto granum emiſit triticum.

A San Valentino,

Primauera è uicino. i.

Feſto die Valentini prope ver adeſt.

B

Babbo di faua, e figliuol di lino, non fu mai buono. i.

Nec patrem fabæ, lini nec probo filium.

Bruma oſcura
Tre dì dura;
Se vien di trotto,
Dura più d'otto. i.
Obſcura bruma tribus diebus permanet;
Veniens citò, longiori durat tempore.

C

Chi dorme d'Agoſto,
Dorme a ſuo coſto. i.
Qui menſe Auguſti dormit, cum ſuâ iacturâ dormit.
Heſiodi præceptum optimè congruit huic noſtro dicto:
φεύγειν δὲ σκιεροὺς θώκους, καὶ ἐπ' ἠῶ κοῖτον
ὥρῃ ἐν ἀμητοῦ, &c. i.
Fugito verò vmbroſas tauernas, & ad auroram cubile
Tempore meſſis.
Chi pone, e non cuſtode
Spende, tribola, e poco gode. i.
Qui poſita non cuſtodit, impenſis exhauſtus angitur.
Chi pone il cauol d'Aprile,
Tutto l'anno ſe ne ride.

Palladius non omnino reprobat ſerere braſſicam menſe Aprili; ſed magis approbat Septembri. De Aprili lib. 5. Hoc etiam menſe ultimo, & prope uerè tranſacto braſſicam ſerere poſſumus, quæ cauli ſeruiet, quia cymæ tempus amiſit. De Septembri lib. 10. Tempore hoc braſſicam feres utiliùs, ut plantas eius Nouembri inchoante transponas: de quibus & hyeme olus, & uere poſſit cyma produci.

Chi vuole auer del moſto,
Zappi le viti d'Agoſto. i.
Sextili fodiat viteis, qui vinum cupit.
Chi vuole il buon rapuglio,
Lo ſemini di Luglio.

De hoc Palladius lib. 8. Hoc menſe (agit de Iulio) loco irriguo napos ſeremus, & rapa ſolo putri, & ſoluto, nec ſpiſſo.

Chi vuole 'ngannare il ſuo vicino,
Ponga l'ulivo groſſo, e'l fico piccolino. Sententia eſt;
Ponatur olea craſſa, ficiſque paruula.

D

Di buona terra to' la vigna,
Di buona madre to' la figlia. i.
Eme bonæ terræ uineam, iunge bonæ matris filiam.
Di Settembre,
La notte, e'l dì contende. i.
Aequalis nocti menſe Septembri dies.

F

Fango di Maggio, ſpighe d'Agoſto. i.
Sextili metitur, menſe ſi Maio pluit.
Faua, e mela
Con l'acqua allega. i.

Fabæ, maliſque ſatio gaudet imbribus.
Fra le tre, e le quattro
Il tempo è guaſto. Et pleniori ſententiâ;
Se 'l gallo canta fra le tre, e le quattro,
Il tempo è guaſto.

Galli cantus in nocte citiùs, quàm ſoleat, mutationem aëris, aut ventum oſtendit. Gratar.

G

Gennaio, e Febbraio
O empie, o vota'l Granaio. i.
Ianus, Februúſque implent, vel vacuant horreum.
Gennaio fa'l peccato,
E Maggio n'e'ncolpato. i.
Ianuarius errat, Maio culpa tribuitur.
Gennaio fa'l ponte,
E Febbraio lo rompe. i.
Pons menſe Iani factus, Februi rumpitur.
Gennaio
Ouaio. i.
Innumera menſe Iani ouorum copia. Efferunt etiam;
Il meſe di Gennaio
Non laſcia gallina a pollaio.
Giugno,
La falce in pugno. i.
Stringuntur ubique falces menſe Iunio.

L

L'acqua d'Aprile, il bue ingraſſa, e'l porco uccide,
E la pecora ſe ne ride. i.
Aprilis aquâ pingueſcit bos, perimitur ſus, emicat ouis,
La nebbia laſcia'l tempo, ch'ella truoua. i.
Nebula tale relinquit tempus, quale inuenit.
La prim'acqua d'Aprile
Vale un carro d'oro con tutto l'aſſile. Sententia hæc eſt;
Prima Aprilis aqua maximo digna precio.
Loda'l monte, e attienti a'l piano. i.
Laudato montana loca, planiciem colito.

M

Maggio
Non ha paraggio. i.
Maio non alius menſis conferri poteſt.

Ex hoc adagio puto, deductum eſſe alterum illud; quando quis propè ad incitas redactus eſſe videtur; *Egli aurebbe biſogno d'un Maggio di diciotto meſi.*

Maggio ortolano,
Aſſai paglia, e poco grano. i.
Herboſus Maius paleæ multum, frumenti parum indicat.
Marz'alido,
Apri l'umido. i.

Sit

Sit Martius aridus, ſit Aprilis humidus.

Marzo, mala fede,
Quando piagne, e quando ride. i.
Martius infidus modò ridet, modò lacrymat. Dẽ etiã de Aprili.

Aprile
Or piagne, or ride. Et apertiùs;

Aprile,
Vna cocciola per dir.

Marzo molle,
Lin per le donne;

Marz. aſciutto,
Gran per tutto. i.
Martius aquoſus lini, aridus index frumẽti copiæ. Eodẽ pertinet.

Quando Marzo va ſecco,
Il gran fa ceſto, e'l lin capecchio.

Non fu mai pioggia ſenza vento.
Non fu mai vento ſenza pioggia.

Pluuia, aut nix, quia rarò abſque vento ceſſare, abigíque ſolet, iccirco utraque, ſi inſignis erit, flatuoſum aërem non procul abeſſe teſtabitur. Gratar.

Vitis ipſa de ſe loquitur;

Non mi dare, e non mi torre;
Non mi toccare, quand'io ſon molle. i.
Nil des, adimásve, nec tangas, cum imbre madeo.

Vide quæ tradit Columella de Re ruſti. li. 4. ca. 24. Alij ſic efferunt;

Se tu uuoi della uite trionfare,
Non gli torre, e non gli dare;
E piu di due volte non la legare.

P

Per San Bernabà
L'una uiene, e ua. i.
Matura ſatis eſt vua feſto Barnabæ.

Pioggia di Febbraio
Empie'l granaio. i.
Imber Februarij complet granaria.

Poco moſto
Vil d'Agoſto. i.
Auguſti menſe perrarò vile eſt merum.

Prima 'l uento, e poi la brina,
L'acqua'n terra l'altra mattina. i.
Pruina poſt ventum index certorum imbrium.

Q

Quand e' canta il botto,
Raſciuga più in vn dì, ch'e' non pioue in otto. i.
Quo tempore canit bufo, citò areſcit uel imber maximus.

Quando canta'l cucco,
Vn'ora bagna, e l'altra è aſciutto. i.
Canente cuculo, quæ modò madent, mox areſcunt omnia.

Quando la ſtate il gallo beue,
Che ſubito pioua creder ſi deue. i.
Cum bibit æſtate gallus, continuò pluit.
Quando'l grano, è ne' campi,
Egli è di Dio, e de' Santi. i.
Dum triticum eſt in agris, ſorti ſubiacet.

Hyberno puluere, uerno luto, grandia farra, Camille, metas. Citat Feſtus. Quibus verbis, inquit Parœmiographus, arbitror ſignificatum; far, ſi ſeminetur ſerenâ hyeme, & ſuccedat uer humidum, copioſius prouenire. Vnde non longè abeſt illud Virgil. Georg. 1.
Humida ſolſtitia, atque hyemes optate ſerenas,
Agricolæ: hyberno lætiſſima puluere farra;
Lætus ager: nullo tantùm ſe Mæſia cultu
Iactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſeis.

Nos ſimile quidpiam dictis illis innuimus.
Gennaio ſecco,
Lo villan ricco,
Poluere di Gennaio
Carica il ſolaio.
Quando Gennaio fa poluere,
Il gran ſi fa da rouere. Vel;
Quando ſi ſemina nella poluere,
Biſogna fare i granai di rouere.
Secc'annata
Non è affamata.

R

Roſſor da ſera
Buon tempo mena;
Ma s'e's'innalza,
Non gli auer fidanza.
Sero rubens cœlum mane indicat eſſe ſerenum. Grata.
Secondo i Calendi

S

A quello attendi. i.
Kalendæ menſis index ſunt certiſſimus.
Se Febbraio non febbreggia,
Marzo campeggia. i.
Si Februo non friget, Martio ſunt herbæ plurimæ.
Semina la faua nel polueraccio,
E'l grano nel fangaccio.

Frumentum in lutoſâ, & humidâ terrâ ſeminandum eſt: in tali enim magis angeſcit. Caſſius Dionyſ. Vticen. de Agricult. lib. 2. c. 11.
S'e'non paſſaſſe de gli auannotti, le cicogne la farebbon male. i.
Si piſciculi non eſſent, malè ageretur cum ciconijs.

Hac parœmiâ indicamus e.g. malè actum iri cum uenditoribus, ſi omnes emptores callidi eſſent, ac mercium periti.
Se ogni meſe mangia carne,
Ogni ſterpo mena ghiande. i.
Si editur caro omni menſe, glandium maxima erit copia.

S'e,

S'e pioue a San Lorenzo,
Ella uiene, a otta, e tempo. i.
Si pluit Auguſti Idibus, opportunè pluit.
Sole d'alta leuata
Non è di durata. i.
Sol tardè apparens, abſcondi citò ſolet.
Sott'acqua fame,
E ſotto neue pane.
Niues permultæ è cœlo peropportunè deſcendentes, frugum terræ copiam ſignificant. Grataro. Quod etiam innuit Aratus in Phænomenis non longè a fine. T
Terra nera
Buon pan mena;
Terra bianca
Toſto ſtanca.
De nigrâ ſic Vticenſis ex Beritio lib. 2. c. 8. Optimum ſolum terræ nigræ eſt, & ab omnibus præ alijs laudatum. De albâ Palladius lib. 1. c. 5. In terris verò quærenda fœcunditas. Ne alba, & nuda ſit gleba [Et paulo poſt] Sed gleba putris, & ferè nigra.
Trenta dì ha Nouembre, Aprile, Giugno, e Settembre;
Di vent'otto ce n'è uno;
Tutti gli altri ſon trentuno.
Iunius, Aprilis, Septémque, Nouémque tricenos;
Vnum plus reliqui; Februus tenet octo uicenos. Gram. Latini.
Triſt'a quella ſtate,
Che ha ſaggina, e rape. i.
Rapa, & ſagina peſſimam æſtatem indicant.

POLITICA, OECONOMICA,
& Artium Præcepta, vel ſimplicia Dicta.

A buona derrata penſaui. i.
Caue in emendo, ne te decipiat vilitas.
Al ſeruo pacienza,
E al padron prudenza. i.
In ſeruo patientia, & in hero prudentia.
Al tuo figlio,
Scienza, grado, e buon conſiglio. i.
Honor, ſcientia, bonum conſilium tuo ex te filio.
Amatiſta
Fra le gemme la piu triſta. i.
Amethyſtus inter omneis gemmas vilior.
Amico del tuo vino
Non abbi per vicino. i.
Si quis tuum amet vinum, eius fuge viciniam.
Amico vecchio, e caſa nuoua. i.
Veteres amici laudantur, domus nouæ. B
Bue, cauallo, e porco
Vogliono auer gran corpo. i.

Bos,equus,& porcus craſſo tumeant corpore.

Buon ſoldato

Eſce dal prato. i.

E prato ſtrenui parantur milites.

C

Cacio cieco, e pane alluminato. i.

Sit panis oculatus, cæcúsq; caſeus. Effertur etiam;

Pan con gli occhi,

Cacio ſenz' occhi,

Vin, che ti ſalti a gli occhi.

Can mogio, e caual deſto. i.

Canis probatur mœſtus, & equus geſtiens.

Capra, becco, e can

Fanno buon cordouan. i.

Canis, hirci,pellíſq; capræ fit corium optimum.

Caſa fatta,

Poſſeſſion disfatta. i.

Sit perfecta domus, diruta ſit poſſeſſio.

Iuxta eam Nili ſententiam; βίος ἡσύχιος χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος. i. Vita quieta multis pecunijs anteponenda eſt; dicitur a noſtrâ plebeculâ quaſi αἰνιγματικῶς.

Caſa mia, e donna mia;

Pane, e cipolle è vita mia.

Chi baratta,

Imbratta. Sententia talis eſt;

Lucroſa non eſt vlla permutatio. Vnde præceptum;

Guardati da baratto,

E da villan disfatto.

Chi ben guerreggia,

Ben patteggia. i.

Ex iuſto bello pacta iuſta prodeunt.

Chi crede ſenza pegno,

Non ha ingegno. i.

Sine pignore credens,prorſus ingenio caret.

Chi di paglia fuoco fa,

Piglia fummo, e altro non ha.

Ex palearum igne nil, niſi fumum ceperis.

Chi fa mercanzia, e non la conoſce.

I ſuo' danari gli douentan moſche. Hæc ferè ſententia eſt;

Ignarus artis pro lucro damnum accipit.

Chi mangia pane, e cacio,

Non ſi vede mai ſazio. i.

Cum pane qui caſeum edit,nunquam fit ſatur.

Chi mura d'inuerno,

Mura in eterno. i.

Hyeme conſtructa moles æternùm manet.

Chi non cura ſua magione,

Non è huomo di ragione. i.

Fatuus

Fatuus eſt vtique,cui non curæ ſua domus.

Chi peſca a canna,
Perde piu, ch'e' non guadagna. i.
Arundine piſcans, pro damno luctum accipit.

Chi piu ſpende,
Manco ſpende. i.
Is minus impenderit, qui plus impenderit.

Hoc adagio ſignificamus, emẽdas eſſe potius res optimas maximo,quàm peſſimas,vel mediocreis minimo,vel minori precio

Chi troppo ſi fida,
Speſſo grida. i.
Nimia fiducia ſæpe liteis excitat.

Città affamata
Toſto eſpugnata. i.
Oppreſſa fame,citò expugnatur ciuitas.

Conti ſpeſſi, amicizia lunga. M. etiam Cato de Re ruſticâ, cap. 5. id conſulit villico eſſe faciendum. Rationem cum Domino crebrò putet.

Conuiene ſtar ſuegliato,accorto,e attento,
Ch'vn diſordin, che naſca, ne fa cento.

Huc mihi procul dubio ſpectare videtur verbum illud a Coluandro recenſitum.

Parua ſcintilla contempta maximum excitat incendium.

D

Da cattiuo debitore,
O aceto, o vin cercone. i.
Ex debitore malo vel acetum,vel vinum peſſimum.

Dice il porco; dammi, dammi;
Non mi contar ne meſi, ne anni. i.
Paſcito me vberrimè,inquit ſus,nec annos,menſeiſve numeres.

Dice ogni linguaggio;
Chi troppo parla, non è ſaggio. i.
Stulti eſt multa loqui; dictum commune omnium.

Diſauuantaggio
Muta penſier nel ſaggio. i.
Peior conditio mutat ſapientis animum. Huic affine;
Il coſto fa perdere il guſto.

Donne, aſini, e noci
Voglion le mani atroci. i.
Nux,aſinus,mulier nil rectè faciunt,ſi uerbera ceſſent.

Nolui hoc Diſtichũ,quod toto terrarum orbe cantatiſſimũ eſt,negligere.

Nux,aſinus,mulier,ſimile ſunt lege ligati:
Hæc tria nil rectè faciunt, ſi uerbera ceſſent. Hæc Gilbert. Cognat. qui tale dictum comprobat auctoritatibus Plutarchi, Ciceronis,& Ouidij, ut per eum. Alij ita ferè ad uerbum;

Nux, aſinus, mulier uerbere opus habent.

F

Fa bene a' tuoi, e poi a' tuoi;
Poi a gli altri, ſe tu puoi. i.

Bene-

Digitized by Google

Benefac tuis,deinde tuis; alijs deinde,ſi facere potes.

Faccia, chi puo, prima, che'l ciel ſi mute;

Che tutte le laſciate ſon perdute. i.

Quælibet omiſſa lucra ſunt deperdita.

Et ſententia,& opportunitas vtendi ſatis elicitur ex dicto Latino.

Far bene non è inganno;

Buttar via il ſuo non è guadagno. i.

Qui benefacit,non fallit,nec lucratur,qui ſua proijcit.

Femmina, vino, e cauallo,

Mercatantia di fallo. i.

Mercator equorum, fœminæ, vini perſæpe fallitur.

Fuoco di cammino

Non ſe mai neſſun meſchino. i.

Igni camini nemo pauper redditur.

G

Gallina vecchia fa buon brodo. i.

Ex vetere gallinâ efficitur ius optimum. Eodem pertinet,

Vecchia gallina

Ingraſſa la cucina.

Guadagno ſotto'l tetto,

Guadagno benedetto. i.

Quod fit domi lucrum, lucrum eſt ſuauiſſimum.

I

Il bel del giuoco,

Far di fatti, e parlar poco. i.

Tutiſſimum illud,re peragere,parùm loqui.

Il buon fuoco

Aiuta il cuoco. i.

Coquo eſt honori, non modica ignis copia.

Il buon giudice ſpeſſ'udienza,

Raro credenza. i.

Sæpe audito, bone iudex, raro credito.

Il comprare inſegna vendere;

E'l guadagnare inſegna ſpendere. i.

Emendo vendere,lucrando impendere diſcitur.

Il lauorare

E' vn mezzo orare. i.

Operatio ferè idem eſt, atque oratio.

Il riſparmio

E'l primo guadagno. Huc ſpectat verſus Lucretij lib.5.

Diuitiæ grandes homini ſunt,viuere parcè.

Il vino al ſapere,

E'l pane al colore. i.

Vini ſapor, panis color index optimus.

De vino ſic Schola Salernitana cap.10.de Conſer.valetud.

Vina probantur odore,ſapore,nitore,colore.

L

La guerra

Molti atterra. i.

Quàm plurimos euertit bellum funditus.

Digitized by Google

La pernice è perduta,
Se calda non è paſciuta. i.
Eſt perdita perdix, quę calida non comeditur.
La viuanda vera,
E l'animo, e la cera. i.
Animus, & uultus hoſpitis veræ dapes.
Lauora, Come tu aueſſi a campare ogni ora.
Adora, Come tu aueſſi a morire allora.

Hinc non longiùs abeſt illud Democriti; ὕτω πειρῶ ζῆν, ὡς καὶ ὀλίγον, καὶ πολλὸν χρόνον βιωσόμενος. i. Sic inſtitue uitam, quaſi & paulùm, & diu ſis uicturus.

Lauor fatto danari aſpetta. i.
Expectat emptorem ſuum confectum opus. Cui affine;
Metti la roba in un cantone;
Ch' e' uerrà tempo, ch'ella aurà ſtagione.

N

Ne a torto, ne a ragione,
Non ti mettere in prigione.
Nec iure, nec iniuriâ te conijcias in carcerem.

Idem ἁπλῶς *Egli è meglio eſſere uccel di campagna, che di gabbia*; Et plebecula; *E meglio ſentir cantare il luſignuolo, che rodere i topi.*

Ne donna, ne gioia, ne tela,
Non pigliare al lume di candela. i.
Nec gemma, nec vxor, nec tela parentur nocturno tempore.
Nel marito prudenza,
Nella moglie pacienza. i.
Prudentia in viro, in vxore patientia.
Nel meſe di Maggio,
Forniſciti di legne, e di formaggio. i.
Paranda menſe Maio ligna, caſeus.
Ne mulo, ne mulino,
Ne fiume per vicino. i.
Mulum, piſtrinum, flumen fugito longiùs.
Ne per galla, ne Stienella,
Non reſtar di metter ſella.

Galla, & *Stienella* ſunt equorum morbi, qui tamen ipſis parùm officiunt. Valet igitur adagium, nihilo minoris faciendos eſſe equos, qui uitijs iſtis laborant, ac ſi omnino ſani eſſent.

Non ti mettere a giucare,
Se non vuoi pericolare. i.
Ne ludas, rem tuam nolens in diſcrimen adducere.

O

Ordine mezzo, e ragione
Gouerni ogni magione. i.
Modus, ordo, regula regat omnem familiam.

In Palatio Sereniſſimi Venetiarum Principis inter alia præcepta extat hoc, in columnæ capitulo inſculptum. *Ordine, numero, e miſura*. q.d.
Ordo, menſura, numerus omnium optimum.

Ccc *Orzo,*

Orzo, e paglia,
Caual da battaglia.i.
Paleâ paſtus, & ordeo equus fit validiſſimus.

P

Pan leggiero, e graue formaggio
Piglia ſempre, ſe ſe ſaggio.i.
Panem probato leuem, grauémque caſeum.
Per far uita pura
Conuiene arte, e miſura.i.
Ad vitam puram modus, & ars requiritur.
Porco d'vn meſe, e oca di tre
E vn vero mangiar da re,i.
Sus menſtruus, anſérque trimeſtris cibus optimus.
De porco ſic Horatius Ode 17. lib.3.
-- cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.
Et Martia. lib.13. Epigram.41.
Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat: & Aetolo de ſue diues edat.

Q

Quando Gennaio mett'erba;
Se tu hai grano, e tu lo ſerba.i.
Si herbeſcit Ianuarius, conde triticum.
Quando'l fico ſerba il fico,
Mal villan ſerba il panico.i.
Seruante ficum ficu, panicum ſeruato, ruſtice.
Quando mette la quercinola,
E tu ſemini la cicerchinola.
Ianuario menſe iubet ſeri Palladius. lib.2. Cicercula hoc menſe ſeritur loco læto, cœlo humido: ex Columella, qui lib.2. inquit. Cicercula menſe Ianuario, aut Februario ſeri debet læto loco, cœlo humido.

T

Tempo vende merce.i.
Merx omnis ſuo tempore venditur.
Tre coſe ſon cattiue magre,
Oche, femmine, e capre.
Tria ſunt mala macra, anſer, fœmina, capra,
Triaca vecchia, e confezion nuoua.i.
Theriaca vetus, tragemata probantur noua.
Triſt'a quello auere,
Che'l ſuo ſignor non vede.i.
Væ fundo, quem dominus quotidie non uidet.
Troppo grattar cuoce,
Troppo parlar nuoce.i.
Scabere nimis angit, officit nimis loqui.

V

Hoc dicto ſignificat multitudo, ſua cuique eſſe curanda, nec de quopiam bene,

Digitized by Google

bene,vel malè loquendum,ſiquis cupiat ſine curis,aut rixis uiuere;

Va in piazza, e odi;

Torn'a caſa, e godi. i.

Profectus in forum,audito; reuerſus domum,hilaris uiuito.

Vegghiare alla luna, e dormire al ſole,

Non fa ne pro, ne onore. i.

Qui nocte vigilat, dormítque die,nihil inde capit commodi.

Alij efferunt; *Non è onore,*

Lauorare al lume, e dormire al ſole.

Viuer ſobriamente

Arricchiſce la gente.

Parſimonia ſummum uectigal. Gilb Cogn. Huic germanum;

Quattrin riſparmiato

Due uolte guadagnato.

Hæc videntur eſſe deprompta ex Phyſiologiæ, ſeu Phyſiognomiæ, vel Medicinæ dogmatibus: ad ipſa proculdubio pertinent.

A

All'Aue Maria,

A caſa, o per la via. i.

Cauendum eſt matutinum, & veſpertinum frigus. Ita conſulit Celſus lib. 1. c. 11. Et Ficinus li. 2. c. 8. de Vitâ produc. Frigus,aërémque nocturnum lethiferum ſibi putent. Agit de Dietâ ſenum.

Aria di fineſtra

Colpo di baleſtra. i.

Aër feneſtræ, ictus balliſtæ, peſſima.

Aria ſottile

Ingegno ſottile. Hinc Horatius Epiſt. 1. lib. 2.

Bœotum in craſſo iurares aëre natum. Cum quo facit optimè Cicero de Fato. Athenis tenue cœlum; ex quo acutiores etiam putantur Attici: craſſum Thebis; itaque pingues Thebani. Et Iuuenalis in ſtupidos, & inſulſos;

Veruecum in patriâ, craſsóque ſub aëre natos.

Aſciutto 'l piede, calda la teſta,

E del reſto viui da beſtia. Itémque,

Piedi, ſtomaco, e teſta;

Tieni 'l reſto, com' una beſtia. i.

Curato pedes, ſtomachum, caput, cætera nihil.

B

Bellezza, e follia

Souente in compagnia. i.

Forma raram miſturam cum ſapientiâ facit. s. Forma corporis non niſi rarò habet cum ſapientiâ commercium, eo quòd, qui ferè pulcri ſunt, ingenium non excolant. Nec me latet, ambiguitate vocis [raram] elici poſſe ſententiam illi ſimilem;

Digitized by Google

Fabæ, maliſque ſatio gaudet imbribus.

Fra le tre, e le quattro

Il tempo è guaſto. Et plenioti ſententiâ;

Se'l gallo canta fra le tre, e le quattro,

Il tempo è guaſto.

Galli cantus in nocte citiùs, quàm ſoleat, mutationem aëris, aut ventum oſtendit. Gratar.

G

Gennaio, e Febbraio

O empie, o vota'l Granaio. i.

Ianus, Februúſque implent, vel vacuant horreum.

Gennaio fa'l peccato,

E Maggio n'e'ncolpato. i.

Ianuarius errat, Maio culpa tribuitur.

Gennaio fa'l ponte,

E Febbraio lo rompe. i.

Pons menſe Iani factus, Februi rumpitur.

Gennaio

Ouaio. i.

Innumera menſe Iani ouorum copia. Efferunt etiam;

Il meſe di Gennaio

Non laſcia gallina a pollaio.

Giugno,

La falce in pugno. i.

Stringuntur ubique falces menſe Iunio.

L

L'acqua d'Aprile, il bue ingraſſa, e'l porco uccide,

E la pecora ſe ne ride. i.

Aprilis aquâ pingueſcit bos, perimitur ſus, emicat ouis,

La nebbia laſcia'l tempo, ch'ella truoua. i.

Nebula tale relinquit tempus, quale inuenit.

La prim'acqua d'Aprile

Vale vn carro d'oro con tutto l'aſſile. Sententia hæc eſt;

Prima Aprilis aqua maximo digna precio.

Loda'l monte, e attienti a'l piano. i.

Laudato montana loca, planiciem colito.

M

Maggio

Non ha paraggio. i.

Maio non alius menſis conferri poteſt.

Ex hoc adagio puto, deductum eſſe alterum illud; quando quis propè ad incitas redactus eſſe videtur; *Egli aurebbe biſogno d'un Maggio di diciotto meſi.*

Maggio ortolano,

Aſſai paglia, e poco grano. i.

Herboſus Maius paleæ multum, frumenti parum indicat.

Marz'alido,

Apriľ umido. i.

Sit

Sit Martius aridus, ſit Aprilis humidus.

Marzo, mala fede,

Quando piagne, e quando ride. i.

Martius infidus modò ridet, modò lacrymat. Dr̃ etiã de Aprili.

Aprile

Or piagne, or ride. Et apertiùs;

Aprile,

Vna cocciola per die.

Marzo molle,

Lin per le donne;

Marz'aſciutto,

Gran per tutto. i.

Martius aquoſus lini, aridus index frumẽti copiæ. Eodẽ pertinet.

Quando Marzo va ſecco,

Il gran fa ceſto, e'l lin capecchio.

Non fu mai pioggia ſenza vento.

Non fu mai uento ſenza pioggia.

Pluuia, aut nix, quia rarò abſque vento ceſſare, abigíque ſolet, icciрco utraque, ſi inſignis erit, flatuoſum aërem non procul abeſſe teſtabitur. Gratar.

Vitis ipſa de ſe loquitur;

Non mi dare, e non mi torre;

Non mi toccare, quand'io ſon molle. i.

Nil des, adimáſve, nec tangas, cum imbre madeo.

Vide quæ tradit Columella de Re ruſti. li. 4. ca. 24. Alij ſic efferunt;

Se tu uuoi della uite trionfare,

Non gli torre, e non gli dare;

E piu di due volte non la legare.

P

Per San Bernabà

L'una uiene, e ua. i.

Matura ſatis eſt vua feſto Barnabæ.

Pioggia di Febbraio

Empie'l granaio. i.

Imber Februarij complet granaria.

Poco moſto

Vil d'Agoſto. i.

Auguſti menſe perrarò vile eſt merum.

Prima 'l uento, e poi la brina,

L'acqua'n terra l'altra mattina. i.

Pruina poſt ventum index certorum imbrium.

Q

Quand e'canta il botto,

Raſciuga più in vn dì, ch'e' non pioue in otto. i.

Quo tempore canit bufo, citò areſcit uel imber maximus.

Quando canta'l cucco,

Vn'ora bagna, e l'altra è aſciutto. i.

Canente cuculo, quæ modò madent, mox areſcunt omnia.

Quando la ſtate il gallo beue,
Che ſubito pioua creder ſi deue. i.
Cum bibit æſtate gallus, continuò pluit.
Quando'l grano, è ne' campi,
Egli è di Dio, e de' Santi. i.
Dum triticum eſt in agris, ſorti ſubiacet.

Hyberno puluere, uerno luto, grandia farra, Camille, metas. Citat Feſtus. Quibus verbis, inquit Parœmiographus, arbitror ſignificatum; far, ſi ſeminetur ſerenâ hyeme, & ſuccedat uer humidum, copioſius prouenire. Vnde non longè abeſt illud Virgil. Georg. 1.

Humida ſolſtitia, atque hyemes optate ſerenas,
Agricolæ: hyberno lætiſſima puluere farra;
Lætus ager: nullo tantùm ſe Mæſia cultu
Iactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſeis.

Nos ſimile quidpiam dictis illis innuimus.

Gennaio ſecco,
Lo villan ricco,
Poluere di Gennaio
Carica il ſolaio.
Quando Gennaio fa poluere,
Il gran ſi fa da rouere. Vel;
Quando ſi ſemina nella poluere,
Biſogna fare i granai di rouere.
Secc' annata
Non è affamata.

R

Roſſor da ſera
Buon tempo mena;
Ma s'e' s'innalza,
Non gli auer fidanza.
Sero rubens cœlum mane indicat eſſe ſerenum. Grata.

S

Secondo i Calendi
A quello attendi. i.
Kalendæ menſis index ſunt certiſſimus.
Se Febbraio non febbreggia,
Marzo campeggia. i.
Si Februo non friget, Martio ſunt herbæ plurimæ.
Semina la faua nel poluer accio,
E'l grano nel fangaccio.

Frumentum in lutoſâ, & humidâ terrâ ſeminandum eſt: in tali enim magis augeſcit. Caſſius Dionyſ. Vticen. de Agricult. lib. 2. c. 11.

S'e' non paſſaſſe de gli auannotti, le cicogne la farebbon male. i.
Si piſciculi non eſſent, malè ageretur cum ciconijs.

Hac parœmiâ indicamus e.g. malè actum iri cum uenditoribus, ſi omnes emptores callidi eſſent, ac mercium periti.

Se ogni meſe mangia carne,
Ogni ſterpo mena ghiande. i.
Si editur caro omni menſe, glandium maxima erit copia.

S'e' pioue a San Lorenzo,
Ella uiene, a otta, e tempo. i.
Si pluit Auguſti Idibus, opportunè pluit.
Sole d'alta leuata
Non è di durata. i.
Sol tardè apparens, abſcondi citò ſolet.
Sott'acqua fame,
E ſotto neue pane.
Niues permultæ è cœlo peropportunè deſcendentes, frugum terræ copiam ſignificant. Grataro. Quod etiam innuit Aratus in Phænomenis non longè a fine.

T

Terra nera
Buon pan mena;
Terra bianca
Toſto ſtanca.
De nigrâ ſic Vticenſis ex Beritio lib. 2. c. 8. Optimum ſolum terræ nigræ eſt, & ab omnibus præ alijs laudatum. De albâ Palladius lib. 1. c. 5. In terris verò quærenda fœcunditas. Ne alba, & nuda ſit gleba [Et paulo poſt] Sed gleba putris, & ferè nigra.
Trenta dì ha Nouembre, Aprile, Giugno, e Settembre;
Di uent'otto ce n'è uno;
Tutti gli altri ſon trentuno.
Iunius, Aprilis, Septémque, Nouémque tricenos;
Vnum plùs reliqui; Februus tenet octo uicenos. Gram. Latini.
Triſt'a quella ſtate,
Che ha ſaggina, e rape. i.
Rapa, & ſagina peſſimam æſtatem indicant.

POLITICA, OECONOMICA, & Artium Præcepta, vel ſimplicia Dicta.

A buona derrata penſaui. i.
Caue in emendo, ne te decipiat vilitas.
Al ſeruo pacienza,
E al padron prudenza. i.
In ſeruo patientia, & in hero prudentia.
Al tuo figlio,
Scienza, grado, e buon conſiglio. i.
Honor, ſcientia, bonum conſilium tuo ex te filio.
Amatiſta
Fra le gemme la piu triſta. i.
Amethyſtus inter omneis gemmas vilior.
Amico del tuo vino
Non abbi per vicino. i.
Si quis tuum amet vinum, eius fuge viciniam.
Amico vecchio, e caſa nuoua. i.
Veteres amici laudantur, domus nouæ.

B

Bue, cauallo, e porco
Vogliono auer gran corpo. i.

Bos,equus,& porcus craſſo tumeant corpore.

Buon ſoldato
Eſce dal prato. i.
E prato ſtrenui parantur milites.

C

Cacio cieco, e pane alluminato. i.
Sit panis oculatus, cæcúsq; caſeus. Effertur etiam;
Pan con gli occhi,
Cacio ſenz occhi,
Vin, che ti ſalti a gli occhi.
Can mogio, e caual deſto. i.
Canis probatur mœſtus, & equus geſtiens.
Capra, becco, e can
Fanno buon cordouan. i.
Canis, hirci, pellísq; capræ fit corium optimum.
Caſa fatta,
Poſſeſſion disfatta. i.
Sit perfecta domus, diruta ſit poſſeſſio.

Iuxta eam Nili ſententiam; *βίος ἡσύχιος χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος.* i. Vita quieta multis pecunijs anteponenda eſt; dicitur a noſtrâ plebeculâ quaſi *αἰνιγματικῶς.*

Caſa mia, e donna mia;
Pane, e cipolle è vita mia.
Chi baratta,
Imbratta. Sententia talis eſt;
Lucroſa non eſt vlla permutatio. Vnde præceptum;
Guardati da baratto,
E da villan disfatto.
Chi ben guerreggia,
Ben patteggia. i.
Ex inſto bello pacta iuſta prodeunt.
Chi crede ſenza pegno,
Non ha ingegno. i.
Sine pignore credens, prorſus ingenio caret.
Chi di paglia fuoco fa,
Piglia fummo, e altro non ha.
Ex palearum igne nil, niſi fumum ceperis.
Chi fa mercanzia, e non la conoſce.
I ſuo' danari gli douentan moſche. Hæc ferè ſententia eſt;
Ignarus artis pro lucro damnum accipit.
Chi mangia pane, e cacio,
Non ſi vede mai ſazio. i.
Cum pane qui caſeum edit, nunquam fit ſatur.
Chi mura d'inuerno,
Mura in eterno. i.
Hyeme conſtructa moles æternùm manet.
Chi non cura ſua magione,
Non è huomo di ragione. i.

Fatuus

Fatuus eſt vtique, cui non curæ ſua domus.

Chi peſca a canna,

Perde piu, ch'e' non guadagna. i.

Arundine piſcans, pro damno lucrum accipit.

Chi piu ſpende,

Manco ſpende. i.

Is minus impenderit, qui plus impenderit.

Hoc adagio ſignificamus, emẽdas eſſe potius res optimas maximo, quàm peſſimas, vel mediocreis minimo, vel minori precio

Chi troppo ſi fida,

Speſſo grida. i.

Nimia fiducia ſæpe liteis excitat.

Città affamata

Toſto eſpugnata. i.

Oppreſſa fame, citò expugnatur ciuitas.

Conti ſpeſſi, amicizia lunga. M. etiam Cato de Re ruſticâ, cap. 5. id conſulit villico eſſe faciendum, Rationem cum Domino crebrò putet.

Conuiene ſtar ſueghato, accorto, e attento,

Ch'vn diſordin, che naſca, ne fa cento.

Huc mihi procul dubio ſpectare videtur verbum illud a Coluandro recenſitum.

Parua ſcintilla contempta maximum excitat incendium.

D

Da cattiuo debitore,

O aceto, o vin cercone. i.

Ex debitore malo vel acetum, vel vinum peſſimum.

Dice il porco; dammi, dammi;

Non mi contar ne meſi, ne anni. i.

Paſcito me vberrimè, inquit ſus, nec annos, menſeiſve numeres.

Dice ogni linguaggio;

Chi troppo parla, non è ſaggio. i.

Stulti eſt multa loqui; dictum commune omnium.

Diſauuantaggio

Muta penſier nel ſaggio. i.

Peior conditio mutat ſapientis animum. Huic affine;

Il coſto fa perdere il guſto.

Donne, aſini, e noci

Voglion le mani atroci. i.

Nux, aſinus, mulier nil rectè faciunt, ſi uerbera ceſſent.

Nolui hoc Diſtichũ, quod toto terrarum orbe cantatiſſimũ eſt, negligere.

Nux, aſinus, mulier, ſimile ſunt lege ligati:

Hæc tria nil rectè faciunt, ſi uerbera ceſſent. Hæc Gilbert. Cognat. qui tale dictum comprobat auctoritatibus Plutarchi, Ciceronis, & Ouidij, ut per eum. Alij ita ferè ad uerbum;

Nux, aſinus, mulier uerbere opus habent.

F

Fa bene a' tuoi, e poi a' tuoi;

Poi a gli altri, ſe tu puoi. i.

Bene-

Benefac tuis, deinde tuis; alijs deinde, ſi facere potes.

Faccia, chi puo, prima, che'l ciel ſi mute;
Che tutte le laſciate ſon perdute. i.
Quælibet omiſſa lucra ſunt deperdita.

Et ſententia, & opportunitas vtendi ſatis elicitur ex dicto Latino.

Far bene non è inganno;
Buttar via il ſuo non è guadagno. i.
Qui benefacit, non fallit, nec lucratur, qui ſua proijcit.

Femmina, vino, e cauallo,
Mercatantia di fallo. i.
Mercator equorum, fœminæ, vini perſæpe fallitur.

Fuoco di cammino
Non fe mai neſſun meſchino. i.
Igni camini nemo pauper redditur.

G

Gallina vecchia fa buon brodo. i.
Ex vetere gallinâ efficitur ius optimum. Eodem pertinet;

Vecchia gallina
Ingraſſa la cucina.

Guadagno ſotto'l tetto,
Guadagno benedetto. i.
Quod fit domi lucrum, lucrum eſt ſuauiſſimum.

I

Il bel del giuoco,
Far di fatti, e parlar poco. i.
Tutiſſimum illud, te peragere, parùm loqui.

Il buon fuoco
Aiuta il cuoco. i.
Coquo eſt honori, non modica ignis copia.

Il buon giudice ſpeſs' vdienza,
Raro credenza. i.
Sæpe audito, bone iudex, ratò credito.

Il comprare inſegna vendere;
E'l guadagnare inſegna ſpendere. i.
Emendo vendere, lucrando impendere diſcitur.

Il lauorare
E' vn mezzo orare. i.
Operatio ferè idem eſt, atque oratio.

Il riſparmio
E'l primo guadagno. Huc ſpectat verſus Lucretij lib. 5.
Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè.

Il vino al ſapere,
E'l pane al colore. i.
Vini ſapor, panis color index optimus.

De vino ſic Schola Salernitana cap. 10. de Conſer. valetud.
Vina probantur odore, ſapore, nitore, colore.

L

La guerra
Molti atterra. i.
Quàm plurimos euertit bellum funditus.

La

La pernice è perduta,
Se calda non è paſciuta . i.
Eſt perdita perdix, quę calida non comeditur.
La viuanda vera,
E l'animo, e la cera . i.
Animus, & uultus hoſpitis veræ dapes.
Lauora, Come tu haueſſi a campare ogni ora.
Adora, Come tu haueſſi a morire allora.
Hinc non longiùs abeſt illud Democriti; ὕτω πειρῶ ζῆν, ὡς καὶ ὀλίγον, καὶ πολυὼ χρόνον βιωσόμενος. i. Sic inſtitue uitam, quaſi & paulùm, & diu ſis uicturus.
Lauor fatto danari aſpetta . i.
Expectat emptorem ſuum confectum opus. Cui affine;
Metti la roba in un cantone;
Ch' e' uerrà tempo, ch'ella aurà ſtagione.

N

Ne a torto, ne a ragione,
Non ti mettere in prigione.
Nec iure, nec iniuriâ te conijcias in carcerem.
Idem ἁπλῶς *Egli è meglio eſſere uccel di campagna, che di gabbia*; Et plebecula; *E meglio ſentir cantare il luſignuolo, che rodere i topi.*
Ne donna, ne gioia, ne tela,
Non pigliare al lume di candela . i.
Nec gemma, nec vxor, nec tela parentur nocturno tempore.
Nel marito prudenza,
Nella moglie pacienza . i.
Prudentia in viro, in vxore patientia.
Nel meſe di Maggio,
Forniſciti di legne, e di formaggio . i.
Paranda menſe Maio ligna, caſeus.
Ne mulo, ne mulino,
Ne fiume per vicino. i.
Mulum, piſtrinum, flumen fugito longiùs.
Ne per galla, ne ſtenella,
Non reſtar di metter ſella.
Galla, & *Stenella* ſunt equorum morbi, qui tamen ipſis parùm officiunt. Valet igitur adagium, nihilo minoris faciendos eſſe equos, qui uitijs iſtis laborant, ac ſi omnino ſani eſſent.
Non ti mettere a giucare,
Se non vuoi pericolare. i.
Ne ludas, rem tuam nolens in diſcrimen adducere.

O

Ordine mezzo, e ragione
Gouerni ogni magione. i.
Modus, ordo, regula regat omnem familiam.
In Palatio Sereniſſimi Venetiarum Principis inter alia præcepta extat hoc, in columnæ capitulo inſculptum. *Ordine, numero, e miſura*. q.d.
Ordo, menſura, numerus omnium optimum.

Orzo, e paglia,
Caual da battaglia. i.
Paleâ paſtus, & ordeo equus fit validiſſimus.

P

Pan leggiero, e graue formaggio
Piglia ſempre, ſe ſe ſaggio. i.
Panem probato leuem, grauémque caſeum.
Per far uita pura
Conuiene arte, e miſura. i.
Ad vitam puram modus, & ars requiritur.
Porco d'vn meſe, e oca di tre
E' vn vero mangiar da re, i.
Sus menſtruus, ansérque trimeſtris cibus optimus.
De porco ſic Horatius Ode 17. lib. 3.
-- cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.
Et Martia. lib. 13. Epigram. 41.
Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat: & Aetolo de ſue diues edat.

Q

Quando Gennaio mett' erba;
Se tu hai grano, e tu lo ſerba. i.
Si herbeſcit Ianuarius, conde triticum.
Quando'l fico ſerba il fico,
Mal villan ſerba il panico. i.
Seruante ficum ficu, panicum ſeruato, ruſtice.
Quando mette la quercinola,
E tu ſemini la cicerchiuola.
Ianuario menſe iuber ſeri Palladius. lib. 2. Cicercula hoc menſe ſeritur loco læto, cœlo humido: ex Columella, qui lib. 2. inquit. Cicercula menſe Ianuario, aut Februario ſeri debet læto loco, cœlo humido.

T

Tempo vende merce. i.
Merx omnis ſuo tempore venditut.
Tre coſe ſon cattiue magre,
Oche, femmine, e capre.
Tria ſunt mala macra, anſer, fœmina, capra,
Triaca vecchia, e confezion nuoua. i.
Theriaca vetus, tragemata probantur noua.
Triſt' a quello auere,
Che'l ſuo ſignor non vede. i.
Væ fundo, quem dominus quotidie non uidet.
Troppo grattar cuoce,
Troppo parlar nuoce. i.
Scabere nimis angit, officit nimis loqui.

V

Hoc dicto ſignificat multitudo, ſua cuique eſſe curanda, nec de quopiam bene,

bene, vel malè loquendum, ſiquis cupiat ſine curis, aut rixis uiuere;

Va in piazza, e odi;

Torn'a caſa, e godi. i.

Profectus in forum, audito; reuerſus domum, hilaris uiuito.

Vegghiare alla luna, e dormire al ſole,

Non fa ne pro, ne onore. i.

Qui nocte vigilat, dormítque die, nihil inde capit commodi.

Alij efferunt; *Non è onore,*

Lauorare al lume, e dormire al ſole.

Viuer ſobriamente

Arricchiſce la gente.

Parſimonia ſummum uectigal. Gilb Cogn. Huic germanum;

Quattrin riſparmiato

Due uolte guadagnato.

Hæc videntur eſſe deprompta ex Phyſiologiæ, ſeu Phyſiognomiæ, vel Medicinæ dogmatibus: ad ipſa proculdubio pertinent.

A

All'Aue Maria,

A caſa, o per la via. i.

Cauendum eſt matutinum, & veſpertinum frigus. Ita conſulit Celſus lib. 1. c. 11. Et Ficinus li. 2. c. 8. de Vitâ produc. Frigus, aërémque nocturnum lethiferum ſibi putent. Agit de Dietâ ſenum.

Aria di fineſtra

Colpo di baleſtra. i.

Aër feneſtræ, ictus balliſtæ, peſſima.

Aria ſottile

Ingegno ſottile. Hinc Horatius Epiſt. 1. lib. 2.

Bœotum in craſſo iurares aëre natum. Cum quo facit optimè Cicero de Fato. Athenis tenue cœlum; ex quo acutiores etiam putantur Attici: craſſum Thebis; itaque pingues Thebani. Et Iuuenalis in ſtupidos, & inſulſos;

Veruecum in patriâ, craſſóque ſub aëre natos.

Aſciutto 'l piede, calda la teſta,

E del reſto viui da beſtia. Itémque,

Piedi, ſtomaco, e teſta;

Tieni 'l reſto, com'una beſtia. i.

Curato pedes, ſtomachum, caput, cætera nihil.

B

Bellezza, e follia

Souente in compagnia. i.

Forma raram miſturam cum ſapientiâ facit. s. Forma corporis non niſi rarò habet cum ſapientiâ commercium, eo quòd, qui ferè pulcri ſunt, ingenium non excolant. Nec me latet, ambiguitate vocis [raram] elici poſſe ſententiam illi ſimilem;

Gratior & pulcro veniens in corpore virtus.

Extat in nouis Adagi. Collect. ex Petron. Arbit. Eodem pertinet;

Senza virtù è viſo bello;

Bella teſta non ha ceruello. Item de Muliere;

Bella donna, cattiua teſta;

Bella mula, peſſima beſtia. Vnde Ouidi.

Faſtus ineſt pulcris, ſequitúrque ſuperbia formam.

C

Carne fa carne, Vino fa ſangue; pane mantiene.

Caro eſt cibus confortans corpus, & magis propinquæ conuerſionis in ſanguinem. Auicenna. Et Paulus Aegineta de uini uiribus lib. 1. cap. 95. καθάπαξ δὲ ὁ οἶνος ἀναζωπυρεῖ τὸ ἐν ἡμῖν θερμόν. καὶ διὰ τοῦτο αἱ πέψεις ἀμείνους γίνονται, καὶ τὸ αἷμα χρηστόν. i. Cæterum uinum calorem genuinum refocillat, vnde concoctio melior, & ſanguis probus euadit.

Carne fa carne, Peſce fa neſce.

De piſcibus ita Medici. Piſcium uſus pro ſanitate ſeruandâ fugiendus eſt: etenim pauci, & parui ſunt alimenti, multáſque ſuperfluitates relinquunt in corpore, & corrumpuntur facilè.

Chi creſce in capelli, e in vgna,

Non creſce in nulla. i.

Cui creſcunt vngues, crinéſque, nihil proficit.

Chi del uino è amico,

Di ſe ſteſſo è nimico. i.

Qui vina nimis amat, odit ſeipſum nimis.

Chi dorme nel lato manco,

Il cuore è franco. i.

Læuo cubantis latere corda geſtiunt.

Chi dorme nel lato ritto,

Il cuore è afflitto. i.

Cubans in latere dextro triſtis angitur.

Chi ha'l neo, e non lo vede,

Ha'l buon anno, e non lo crede. i.

Cui neuus eſt, nec cernitur, huic proſpera fors eſt, nec creditur.

Chi ha l neo ſopr'alla cintura,

Ha gran ventura. i.

Cui neuus eſt ſuper ilibus, huic fortuna valdè proſpera.

Chi ha rogna,

Altro mal non gli biſogna. i.

Laborans ſcabie, morborum Iliade premitur.

Alij ſcabiei addunt tuſſim hoc pacto;

Chi ha toſſe, e rogna,

Altro mal non gli biſogna.

Chi mangia cacio, e peſce,

La uita gli rincreſce.

Celſus inter res mali ſucci enumerat caſeum veterem, & piſceis omneis, qui ex tenerrimo genere ſunt; & rurſus, qui nimiùm duri, viroſíque ſunt, ut ferè quos ſtagna, lacus, limoſive riui ferunt, quíue in nimiam magnitudinem excreſſerunt. Vide lib. 2. c. 21. Sed optimè congruunt cũ hoc

hoc adagio, quæ tradit Aegineta lib. 1. c. 89. & 90. πᾶς μὲν τυρὸς δριμύς τε, καὶ διψώδης, καὶ δύσπεπτος, καὶ κακόχυμος, καὶ λίθων γεννητικός. i. Omnis caſeus acris eſt, ſitim facit, ægrè concoquitur, uitioſos ſuccos, calculóſque generat. Et de piſcibus. ὅτι μὲν πᾶς ἰχθὺς ψυχροτέρας τε, καὶ ὑγροτέρας ἐστὶ κράσεως, ἔνδηλον i. Omneis piſceis frigidioris, humidiorisq; temperamenti eſſe, nulli non conſtat. De caſeo meminit etiam Galenus: Comm. 4. in lib. Hippoc. de Vict. rat. in mor. acu. ἐστὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως οὐκ ἀγαθὸν ἔδεσμα τυρὸς, ὡς ἂν παχύχυμος, καὶ δύσπεπτος ὑπάρχων. i. Neque aliàs bonum eſt edulium caſeus, utpote qui craſſum ſuccum, & coctu difficilẽ pariat. Et Symeon Sethi; οἱ τυροὶ πάντες κακοὶ, δύσπεπτοί τε, καὶ ὀξυρεγμώδεις, καὶ φύσης ἐμπιμπλῶσι τὴν γαστέρα, &c. i. Caſei omnes mali; nam difficulter concoquuntur, & acidum ructum faciunt, ac flatu ventriculum replẽt. Addo Diſtichum Georgij Pictorij.

Si nouus, impinguat, ſiccat vetus; attamen ambo
Et capiti, & ſtomacho, pectoribúſque nocent.

Chi mette preſto i denti,
Preſto laſcia i ſuo' parenti.
Cui dentes naſcuntur citò, citò mortem obit.

Chi non fa, come l'oca,
La ſua uita è breue, e poca.
Breue vitæ ſpacium non imitantis anſerem.

Chi ſi parte dal caſtrone,
Si parte dalla ragione.

De verucece ita Platina lib. 4. de Honeſt. Volupt. Quos in numerum veruecum referri volunt, eoſdem non minores quinque menſium caſtrare oportet. Horum caro ſalubris eſt, & agninâ melior. Cætera uide ibi: &, ſi placet, confer, quæ inquit de caſtratis Paulus Ægineta lib. 1. c. 84. ſatis enim conueniunt. Pictorius.

Veruex, qui paucos uiduatus teſtibus annos
Enumerat, menſæ conuenit ecce ſatis.

Chi vuol morire,
Si laui 'l capo la ſera, e vadia a dormire.
Obire cupiens, loto capite, cubitum eat.

D

Da mattina alla montagnetta,
Da ſera alla fontanetta.
Mane ad montem, veſpere ad fontem. Alij ſic efferunt.

Da mattina al monte,
Da ſera al ponte.
Mane altum montem, uicinum veſpere pontem.

Dell'oca
Mangiane poca.

ὑγρότατον μὲν κρέας χηνός. Humidiſſima eſt caro anſeris. Hippocr. de Dietâ lib. 2. Et Symeon Sethi; ἡ τῶν χηνῶν σὰρξ περιττωματική ἐστι, καὶ δύσπεπτος, καὶ πασῶν τῶν κατοικιδίων ὀρνέων παχυμερεστέρα, καὶ θερμοτέρα, καὶ ὑγροτέρα, &c. i. Anſerum caro excrementorum productrix eſt, & difficulter coquitur craſſiórque eſt cunctis auibus domeſticis, & calidior, & humidior. Vnde Pictorius.

Et

Et calidam, & ſiccam reddit fluuiatilis anſer
Carnem, quam ventri credimus eſſe malam.
De pileo, ſeu capitio geſtando;

Di notte, quanto puoi;
Di giorno, quanto vuoi. i.
Quantum queas noctu, interdiu, quantum velis.

Doglia di teſta
Vuol mineſtra. Vel
Duol di capo vuol mangiare. i.
Quiuis edendo tollitur capitis dolor.

Donna barbuta
Co' ſaſſi la ſaluta. De hac Phyſiognomici. Mulier barbata *luxurioſa*. Barbata eminus ſalutanda. Italorum eſt adagium, inquit Gilbertus Cognatus, qui fœminæ præter naturam barbatæ occurſum ominoſum putant. Sed, vt verè dicã, longè nobis alia mens eſt. Nec enim monemus, fugiendum eſſe barbatæ mulieris occurſum tanquã mali ominis, ſed ex mulieris barbâ indicium capimus malæ ipſius mentis.

Donna brunetta
Di natura netta. i.
Color mulieris fuſcus cor purum indicat.

Dopo deſinare
Non camminare;
Dopo cena
Con dolce lena. i.
Poſt prandium ſtabis; poſt cœnam molle meabis.

Galenus in lib. de cib. boni, & mali ſucci affirmat, quemlibet motum a cibo factum, eſſe perincioſiſſimum.

Doue tu naſci,
Quiui ti paſci. i.
Vbi natus es, ibi degito.

F

Faccia rara
Mente auara.
Deformis facies rarò arguit bonos mores.
Diſtortum vultum ſequitur diſtantia morum. Phyſiogno.

οἷα γὰρ ἡ μορφὴ, τοιάδε καὶ ἡ ψυχή. i. Qualis enim forma, talis & anima. Planu. in Vitâ Æſopi.

Febbre Autumnale,
O ell'è lunga, o ell'è mortale. i.
Febris Autumnalis aut longa, aut mortalis.

Febbre quartana
I vecchi vccide, e' giouani ſana. i.
Quartana ſenes interimit, ſanátq; iuuenes.

Quòd quartana ſit ſecuriſſima, & maximas vtilitates afferat, auctores habeo Hippocratem, & Platonem. Hippocrates hoc inquit lib. 1. de morbis vulgaribus; atque inibi idem non ſemel confirmat Galen. Cõment. 3. De Platonis loco meminit Agellius lib. 17. cap. 12. Sed in febris laudibus teſtem etiã Platonem produxit (loquitur de Phauorino philoſopho) quem

quem ſcripſiſſe ait: Qui, quartanam paſſus, conualuerit, viréſq; integras recuperauerit, fideliùs, conſtantiúſq; poſtea valiturum.

Febbre quartana
Non ſe mai ſonar campana.

Quartana neminem iugulat. Celſus lib.3.c.15. in fi. Cum quo concordat Hippocrates non vno in loco: ſed omnium maximè Galenus ἐν τῷ πρὸς Γλαύκωνα θεραπευτικῶν α. ibi ἀκίνδυνος, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ὁ τεταρταῖος. i. Quartana, quantùm in ipſa eſt, haudquaquam periculoſa. Nonus etiã cap.140. de ipſâ agens, ita concludit; ἔστι δὲ τὸ νόσημα χρόνιον, θανατῶδες δ' οὔ. ſ. vt vertit Hieremias Martius; Eſt enim hic morbus longus quidẽ, ſed neminem iugulat. Alij ad verbum; Pro quartanâ non pulſatur campana.

Fuggi preſto, da lungi, e torna tardi;
Ma fa patto con Dio, che te ne guardi.

Præceptum de peſte fugiendâ. Marſilius Ficinus capiti vltimo de Epidemiarum Antidoto præfigit hoc dictum; Fuge citò, procul, ac tardè reuertaris. Atque ibi optimè, latiſſiméq; explicat. Gilb. Cognat. adnotat; Gallorum quoque eſſe prouerbium, atque ita conciſè proponit. Citò, procul, tardè.

G

Hoc ſibi coniuges tollant memores ſanitatis gratiâ.

Giugno, Luglio, e Agoſto,
Moglie mia, ſtammi diſcoſto. i.

Vxor, mihi abſis procul æſtiuo tempore.

Cuius dicti hanc uidetur rationem afferre Heſiodus in Ergis τῆμος. i. tunc, &c. agit de tempore æſtiuo.

Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες
Εἰσὶν, ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούνατα Σείριος ἄζει,
αὐαλέος δέ τε χρὼς ὑπὸ καύματος. i.
Et ſalaciſſimæ mulieres, & uiri imbecilliſſimi
Sunt, ſiquidem caput, & genua Sirius exiccat,
Præq; æſtu aridum eſt corpus.

Prædicto germanum;

Giugno, Luglio, e Agoſto,
Ne donna, ne acqua, ne moſto.

Gotta n' ll oſſa
Dura fino alla foſſa.

Id optimè comprobat locus Hippocratis in lib. de Affection. ubi agit de podagrâ; inquit igitur: ὅσῳ δὲ ἐν λεπτοτάτοισιν ᾖ φλεβίοισιν, καὶ ἐν ἀνάγκῃ πεφυκόσι πλείστῃ τῦ σώματος, καὶ ἐν νεύροισι, καὶ ὀστέοισι πολλοῖσί τε καὶ πυκνοῖσι, τοσούτῳ δὴ παραμονιμώτατον τε ἐστὶ τὸ νόσημα, καὶ δυσαπαλλακτότατον. i. Quanto autem in tenuioribus fuerit uenulis, & in plurimâ corporis neceſſitate conſtitutis, & in neruis, & oſſibus multis, ac denſis; tanto ſanè durabilior eſt morbus, & qui ægerrimè depelli poſſit.

Guardati dal crudo,
E da andar col piè gnudo.

Illud præterea monendum eſt, ne crudiores cibi edantur, ſed omnia diligenti artificio, & coctione parentur. Grataro. in libello de Literatorum conſer. ualetud.

Huom

H

Huom roſſo, e can lanuto
Piu toſto morto, che conſciuto.

Phyſiognomici. Capilli rubei cũ intenſione rubedinis inſidiatorẽ, amentẽ, cholericum, iracundum, furioſúmq; abſque ratione oſtendunt. Notũ eſt Diſtich. Martial. lib. 12. Epigr. 54. in Zoilũ; & nos alibi meminimus:

Crine ruber, &c. Efferunt etiam;

Huom roſſo, e donna barbuta
Co'ſaſſi gli ſaluta.

De muliere barbatâ paulò ſupra.

Huom peloſo,
O matto, o auuenturoſo. i.
Homo piloſus aut fœlix, aut ſtultus eſt.

De his Adamantius: γαστέρα, καὶ στήθη ἐπὶ πολὺ κομῶντας, κυφόνες, καὶ ἀλλοπροσάλλυς, καὶ ἀσελγεῖς λέγε. i. Qui ventrem, & pectora valdè piloſa habent, inconſtanteis, & verſipelleis, & petulanteis dicito. Quod etiã Polemon ex amuſſim profert. Et Gratarolus; Cum omne corpus conrectũ eſt pilis aſperis, & denſis, animum quadrupedis potius, quàm hominis indicant.

I

Il dormir dopo deſinar fa male.
Non bonus eſt ſomnus homini de prandio. Plaut. in Moſtell. Et Marſilius Ficinus; Somnus diurnus, niſi admodum neceſſarius, nequaquam bonus. De vitâ producendâ, cap. 6. Vnde præceptum Scho. Salern. cap. 1. Somnum fuge meridianum.

Il formaggio è ſano,
Se vien da auara mano.
Caſeus ille bonus, quem dat auara manus. Schola Salernitana cap. 7. in Comment.

Il mal viene a libbre, e vaſſene a once. Sententia talis eſt,
Citò, multúmq; aggreditur morbi, ſerò, parúmq; deſerit.
Meminimus etiam lib. 1. pag. 42.

Il ſangue vna volta l'anno;
Il bagno vna volta 'l meſe;
Il mangiare vna volta 'l giorno. i.
Semel in anno ſanguinem detrahe;
Semel in menſe petito balneum;
Semel in die ſumito cibum.

I ſogni non ſon veri, e' penſier non rieſcono. i.
Neque ſomnia ſuccedunt, nec, quæ quis cogitat.

L

La bocca ne porta le gambe. i.
Ore feruntur tibiæ.

L'acqua fa male,
E'l vin fa cantare.
Aqua omnium imbecilliſſima eſt. Celſus lib. 2. cap. 18. Et auctor Scholæ Salernitanæ, cap. 18.
Potus aquæ ſumptus comedenti incommoda præſtat.
Hinc friget ſtomachus, crudus & inde cibus.

καθόλυ

καθόλα πᾶν ὕδωρ βραδύπορον, δύσπεπτον, φυσῶδες, καὶ κατάῤῥων ποιητικόν. i. In vniuerſum omnis aqua tardi tranſitus, difficilis concoctu, inflans, diſtillationis creatrix. Simeon Sethi. Et de vino; τὸ δὲ εὐφραίνειν τὴν ψυχὴν, τινὲς μὲν λέγουσι τὸ λεπτύνειν αὐτὸν τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, οἱ δὲ τὸ ἐξαπλοῦν, καὶ εὔρυν ποιεῖν τὸ αἷμα, &c. i. Quòd autem uinum animum exilaret, id in cauſâ nonnulli eſſe dixerunt, quòd melancholicum humorem attenuet; alij, quòd ſanguinem ipſum fundat, ac fluidum reddat. Ac paulo poſt affert Homeri verſus ex Odyſſ. 13. quorum ſententia talis eſt.

Compulit ut uinum prudentem promere carmen,
Dulcéq; ridere, atque agili ſaltare chorea.

Quibus addere potes ex Athenæi Dipnoſophi. lib. 10.

οἶνος ἄνωγε γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν. i.
Vinum uel ſenem nolentem ſaltare compellit.

La febbre atterra i leoni.
Leones ipſos dira febris atterit.

La gotta
Non vuol nigotta.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram. Ouid. 1. de Pon. Elegiâ quartâ.

La peſca vuole il vino, e'l fico l'acqua.
Poſt perſica bibe uinum, poſt ficus aquam.

La midolla
Satolla;
La corteccia
Empie la peccia.

Si fiat illatio ex Iuriſcoſs. more, optimè, ut arbitror, conueniet locus hic Hippocratis cum prædicto adagio: αὐτῶν δὲ τῶν ἄρτων οἱ μέγιστοι τροφιμώτατοι, διότι ἥκιστα ἐκκαίονται ὑπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ὑγρόν. Καὶ οἱ ἰπνῖται ἄρτοι, τροφιμώτεροι τῶν ἐσχαριτῶν, καὶ ὀβελιέων, διότι ἧσσον ἐκκαίονται ὑπὸ τοῦ πυρός. i. Ex ipſis autem panibus maximi maximè alunt, propterea quòd minimè exuritur humiditas ab igne: & furnacei panes magis alunt, quàm focarij, & ueruarij, propterea quòd minus exuruntur ab igne. lib. 2. de Diætâ. De cruſtâ ſic auctor Scholæ Salernitanæ, cap. 24.

Ne comedas cruſtam, choleram quia gignit aduſtam.

Latte ſopra'l vino, veleno. i.
Poſt uinum lac, uenenum.

L'infermo regola, e'l medico grazia.

De Medici inſtitutione extat inter alia liber Hippocratis: & obiter tractatur a Galeno in Comment. 4. non longè a principio ad lib. 6. Hippo. de Morbis uulgaribus.

L'orina fa onore al medico. i.
Vrina, qualis ſit medicus, pulcrè arguit.

M

Mangia poco, e beui meno,
E a luſſuria poni il freno. i.
Ede parum, bibito minus, compeſce libidinem.

O

Occhio bello,
Animo bello. i.

Pulcher oculus pulchrum indicat animum.
ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, ὁ νοῦς ἐν τῇ ψυχῇ. i.
Vt aſpectus in oculo, ſic mens in animo. Menan.

Ogni becco torto viue di preda.
Quibus eſt aduncum roſtrum, his præda uiuitur.

Ogni cattiuo cane ha gran coda. i.
Omni malo cani cauda oblonga trahitur.

Ogni peſce è flemma;
Ogni giuoco poſtema.

Piſces recentes generant phlegma, & mollificant uentriculum, nec niſi ualdè calidis uentriculis conceſſi ſunt: quoniam frigidi, & humidi admodum ſunt. Grata. ex ſententiâ Galeni. De Literato. conſeruan. Valetu. Idem aſſerit etiam Simeon Sethi; οἱ ἰχθύες πάντες ψυχροῖ εἰσι, καὶ ὑγρᾶς κράσεως. i. Piſces omnes ſunt frigidæ, & humidæ temperaturæ. De Cibariorum facultatibus.

P

Pillole di gallina;
Sciloppi di cantina;
Porta'l cappello,
E manda'l medico al bordello.

Quòd oua ſint boni ſucci, elicitur ex Galeni lib. περὶ εὐπορίστων, ubi agit de remedijs ad uomitum bilis nigræ. ἐστὶ δὲ εὔχυμος τροφὴ δίαιτε τῶν ὠῶν, καὶ ἄλικος, καὶ ζωμῶν, οἷς ἐνήψητε ἢ ὀρνίθια, ἢ ὄνυχες χοίρων, ἢ φασιανοῦ κρέας, ἢ νεάρα πέρδικος, καὶ πάντων τῶν τούτοις ὁμοίων. i. Cibus boni ſucci eſt, ut oua, alica, & iuſcula, utpote auicularum, extremarum porci partium, phaſiani, iuuenis perdicis, aliorúmque omnium his ſimilium. Vini etiam utilitates affert idem auctor lib. 8. de Compo. Pharm. ſecundum locos. ὁ οἶνος, καὶ τρέφει, καὶ πέττει, καὶ τονοῖ, καὶ σηπεδόσιν ἀνθίσταται, κἂν δυσκρασία τύχῃ γεγονυῖα καθ' ὑγρότητα, καὶ ψύξιν, ἀλύπως τε, καὶ ἀσφαλῶς αὐτὴν ἰᾶται. i. Vinum & nutrit, & concoquit, & roborat, & putrefactioni reſiſtit, &, ſi intemperies ex humiditate facta ſit, & frigiditate, eam citra omnem moleſtiam, ac ſecurè perſanat.

Poca barba, e mal colore;
Sotto'l ciel non è'l peggiore. i.
Breuis barba, malúſque color peſſimum indicant.

Q

Quando'l tempo ſi muta,
La beſtia ſtarnuta.

Eſt idem prognoſticum, atque illud Arati;
καὶ βόες ἤδη τοι πάρος ὕδατος ἐνδίοιο,
οὐρανὸν εἰσανιδόντες, ἀπ' αἰθέρος ὠσφρήσαντο. i.
Et bos ſuſpiciens cœlum, mirabile viſu,
Naribus aërium patulis decerpit odorem.

Ita uertit Atacinus Varro. Et Rufus Feſtus Auienus;
Imber erit, rotis cum bucula naribus auras
Concipit, & latè pluuijs ſola cuncta madebunt.

Quem locum reddidit quoque Virgi. Georg. 1.
— aut bucula cœlum
Suſpiciens, patulis captauit naribus auras.

Guliel-

Gulielmus etiam enumerat inter prognoſtica tempeſtatum. Si bos, in cœlum reſpiciens, olfacit, aquam portendit: Et alibi: Vacca in cœlum ſuſpiciens, & captans naribus auras, pluuiam præſagit.

Quiete, mente lieta,
E moderata dieta. i.
Quies, mens læta, dietæque mediocritas.

R

Rane
Mal ſane.

Notat Hieronymus Mercurialis ad lib. Hippocratis de Inter. Affectionum. 9. rariſſimam inueniri apud ſcriptores de ranis, tanquam de cibis mentionem, quandoquidem in menſâ non recipiebantur præſertim apud Græcos, qui uſque in hodiernam diem opprobrij quoddam genus putant Italos appellare *βατραχοφάγους*. Hæc Mercurial.

S

Sbadigliar non uuol mentire;
O egli ha fame, o'uuol dormire;
O egli ha coſa, ch'e'non uuol dire. i.
Somnum, faméinve, aut mœſti præfert quidpiam oſcitatio.

V

Vgni, e frega,
Ch'ogni mal ſi dilegua. i.
Vnge, & frica: ſic morbus omnis tollitur.

Vino amaro
Tienlo caro. i.
Amarum uinum facere debes plurimi.

Vn uouo allora nato
Vale vn ducato.

οὐ σμικρὸ δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ὑπεροχὴ καὶ τῶν νέων πρὸς τὰ παλαιά. κάλλιστα μὲν γὰρ τὰ νεώτατα, χείριστα δὲ τὰ παλαιότατα. i. Non parua autem in ipſis [ouis] eſt prædalentia recentium veteribus. optima enim recentiſſima, peſſima uerò uetuſtiſſima. Gale. *περὶ τροφῶν δυνάμεως* lib. γ'. Quod etiam repetit Paulus Aegineta lib. 1. cap. 83. Et Schola Saler. de Conſer. Valet. c. 32.

Si ſumas ouum, molle ſit, atque nouum.

Adde illud Simeonis Sethi; *τὰ νεώτερα, καὶ κρείττονα· ἀρίστη γὰρ ἡ τούτων ἐργασία*. Recentia meliora ſunt: optima enim eorum operatio.

FLORIS ITALICAE LINGVAE LIBER NONVS.

AD ANDREAM MORELLIVM PATRITIVM FLORENTINVM.

QVoi *dono lepidum nouum libellum,*
Arida modò pumice expolitum?
MORELLI, *tibi.*

Cur enim uerſiculis iſtis non utar? præſertim cum pulcherrimè centonem conſuere poſſim: *namq; tu ſolebas,*

Meas eſſe aliquid putare nugas.
Iam tum, cum Iuriſprudentiæ Oceanum ſimul Piſis percurrere cœpimus,
Vaſtum, *Iupiter, & laborioſum.*

Si quando enim uirium reſumendi, uel animi gratiâ quidpiam ad humaniores literas pertinens lectitabamus, ſolebas tu, quæ tua eſt humanitas, & omnia ſciendi cupiditas, hauriens cuncta auidiſſimis auribus, & probare, & utroque pollice, ut fertur, dilaudare:

Quare habe tibi, quicquid hoc libelli eſt
Qualecunque.

Cætera uenuſtiſſimi poëtæ proferre non auſim, cognoſcens, *lepidum,* & *expolitum* fortaſſe longiùs a meis ſcriptis abeſſe. Tu tamen, æquitatem amplexus, remiſſo iure mecum agas; atque hoc puſillum meæ erga te beneuolentię argumentum hilari uultu accipiens, ſi uidetur, quod ego, deterrente Inuidiâ, facere non audeo, pete fauſtis auibus,

Plus uno maneat perenne ſæclo.

VSvs Ænigmatum, ſeu Griphorum (ſirpi etiã a doctioribus dicuntur) *Vide Caſau-*
qui in antiquorum conuiuijs, ut multi referunt, celeberrimus erat, *bo. in Athe-*
apud nos ẽr adhuc aliquâ ex parte durat; de quo opportuniori occa- *næ li. 10 c.*
ſione plura dicemus. Sufficiet in præſentiâ, cæteris omiſſis, aliquot ſcripto- *15. & dein-*
rum Italorum cum Græcis, ac Latinis exempla conferre; ut inde etiam pa- *ceps.*
teant amplæ Italici ſermonis diuitiæ. Idem quoque efficietur circa dicta prouerbialia per Etymologiam, ſiue Alluſionem, quibus Florentina lingua, quatenus conijcere potui, omnium maximè abundat, ut planè percipi poſſit, iſta nec nouum, nec omnino plebeium eſſe inuentum; quod nõnulli exiſtimare videntur. Tertio denique loco de Parecheſi nonnulla proferam: & omnia tractabuntur quàm pauciſſimis fieri poterit.

Aenigmatum, ſeu Griphorum collatio.

Quemadmodum in definitione Parœmiæ nõ facio cum Iulio Scaligero, ita vtriſque vlnis, vt aiunt, amplector, quæ ipſe tradit de Aenigmate in ſuâ Ideâ. Aenigma eſt narratio ficta, quæ, ad veritatem relata, erit fabula. Amplector etiam, quoniam inſtituti noſtri non eſt hoc in loco iſta exactiùs perquirere, quæ de Gripho inquit Clearchus Solenſis Peripateticus, qui ipſum apud Athenæ. lib. 10. ita deſcribit. *γρίφος πρόβλημά ἐστι παιστικὸν, προστακτικὸν τοῦ διὰ ζητήσεως εὑρεῖν τῇ διανοίᾳ τὸ προβληθὲν, τιμῆς, ἢ ἐπιζημίου χάριν εἰρημένον.* i. Griphus eſt problema ludicrum, quod imperat, ut per inquiſitionem mentis inueniatur, quod quæſitum eſt, honoris, vel multæ gratiâ in medium prolatum. Hæc enim deſcriptio uſui noſtrorum Aenigmatum valdè accommodata eſt: quin etiam inde uulgò appellantur *Indouinelli.* Sed antequam huius generis noſtra cum Græcis, uel Latinis conferam, nonnulla afferre libet, quæ propriè ænigmata dici poſſunt.

Dantes Purgat. Cant. 23.

Parén l'occhiaie anella ſenza gemme:
Chi nel viſo de gli huomini legge omo,
Ben auria quiui conoſciuto l'emme.

Conſiderauit poëta in facie hominis ſupra modum macilenti, quales ſupra deſcripſerat eos, de quibus agit, expreſsè inſpici figuram hanc .i. *omo* nempe ob cauum oculorum, ac temporum, ſuperciliorum, naſique prominens.

Huic ſimillimum mihi videtur illud ex Primo Anthologiæ Auctoris incerti;

ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται· αἱ δὲ μετ' αὐτὰς
γράμμασι δεικνύμεναι, ζῆθι λέγουσι βροτοῖς. i.

Sex horæ laboribus accommodatiſſimæ: quæ verò poſt has
Elementis monſtrantur, viue, dicunt hominibus.

Verſibus ita reddidit Volaterranus,

Sex horæ tantùm rebus tribuuntur agendis,
Viuéque poſt illas, litera Zeta monet.

Quemadmodum nos numeris notamus noſtrorum ſolariorum loca, quò vbi gnomonis vmbra peruenit, intelligimus, quota hora ſit; ſic & Græci ſuis numeris notabant; qui ordinatim tales erant. α. β. γ. δ. ε. ς. ζ. η. θ. ι.

θ. ι. &c. ſignificabat itaque ϛ. ſextam diei horam, quouſque commodè, ut inquit Epigrammatis auctor, laborare datur. Poſtea ſubſequuntur. ζ. η. ϑ. ι. quæ ſi colligantur, fit dictio ζῆθι, quæ ualet Viue. Quòd autem uerbum hoc apud Græcos ſignificet, lætam uitam agere, ac Genio indulgere, vt Viuere apud Plautum, & alios Latinos, teſtes ſunt Agathias; πῖνε, γέρον, ζῆθι. i. Bibe, ſenex, viue. Antiphanes Comicus; -- τὸ δὲ ζῆν, εἰπέ μοι, τί ἐστι; τὸ πίνειν, φήμ' ἐγώ. i. Dic autem hoc mihi; quid eſt viuere? bibere, opinor ego. Citat Euſtath. in Odyſſ. 9. Et Menander γνωμικῶς.

βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστιν βίος.
βίος ἐστὶν ἄν τις τῷ βίῳ χαίρει βιῶν. i.
Vita, vitæ indigens, non eſt vita.
Vita eſt, ſi quis viuens vitâ gaudeat.

Idem poëta in Paradiſo facit Cacciaguidam ita loquentem, ubi inquit;

Diſſemi; Da quel che di, che fu detto Aue
Al parto, in che mia madre, ch'è or ſanta,
S'alleuiò di me, ond'era graue;
Al ſuo Leon cinquecento cinquanta,
E tre fiate venne queſto foco
A rinfiammarſi ſotto la ſua pianta. Cant. 16.

Intelligit autem, ſe natum eſſe Anno ſalutis Humanæ CIↃ CVI. Mars enim, quem denotat a die Incarnationis Chriſti ad eum, in quo ipſe editus fuit, ad Leonem reuerſum eſſe quingenties quinquagies ter, ſuum naturalem curſum peragit duobus annis Solaribus. Talis igitur numerus duplicatus efficiet prædictam ſummam. De veritate huius contextus uide Notam noſtræ Academiæ in hoc loco.

Cum prædicto non modicam congruentiam mihi uidetur habere illud Euclidis apud idem Maximi Planudis Florilegium: quod adhuc a nemine in impreſſis Anthologijs rectè expoſitum inueni.

ἡμίονος, καὶ ὄνος φορέουσαι οἶνον ἔβαινον:
αὐτὰρ ὄνος στενάχιζεν ἐπ' ἄχθεϊ φορτίοιο:
τὴν δὲ βαρυστενάχουσαν ἰδοῦσ' ἐρέεινεν ἐκείνη.
μῆτερ, τί κλαίουσ' ὀλοφύρεαι ἠΰτε κούρη;
εἰ μέτρον ἕν μοι δοίης, διπλάσιον σέθεν ἦρα:
εἰ δ' ἓν ἐμεῦ ἀντιλάβοις, πάντως ἰσότητα φυλάξεις.
εἰπὲ τὸ μέτρον, ἄριστε γεωμετρίης ἐπίιστορ. i.
Mula, & aſina, ferentes uinum, ibant:
Sed aſina ingemiſcebat ſub pondere oneris ſui.
Hanc grauiter ingemiſcentem videns, interrogauit illa,
Mater, quid lugens quereris tanquam paruula?
Si menſuram unam mihi dederis, duplum te ſuſtulerim:
Sin autem tu contra unam capias, omnino æqualitatem ſeruabis.
Dic menſuram, optime Geometriæ cognitor.

Mula ſeptē, & aſina quinque geſtabat menſuras; non ἀνὰ γ. i. ſingulæ tres, ut in impreſſis ſubſcriptum eſt: ſic enim una tantùm conditio uera eſſet, ex noſtrâ uerò expoſitione ambę complentur.

Verſibus ita reddidit Ioachimus Heller.

Mulus portabat uinum, comitatus aſellâ;
Hæc oneris queritur pondere uaſta ſui.

Ille

Ille graues matris gemitus miratus, & inquit;
Cur adeò lacrymis lumina mœſta fluunt?
Mollities teneras, mater, decet illa puellas,
Quas premit inſuetus, debilitatq; labor.
Vnam menſuram ſi noſtros fundis in utres,
Ipſe tui uini pondera dupla feram:
Sin unam contra noſtro de faſce leuabis
Partem, tunc æquum pondus uterque feret.
Dic mihi menſuras, ò docte Geometer, iſtas;
Non aliter Phœbi nomine dignus eris.

Ænigma mundi.

ἔστι ναὸς μέγας, καὶ ἐν αὐτῷ στῦλος, δώδεκα πόλεις ἔχων, ὧν ἑκάστη τριάκοντα δοκοῖς ἐστέγαται. τούτους δὲ περιίασι δύο γυναῖκες. Eſt templum ingens, & in eo columna, duodecim vrbeis continens; quarum ſingulę triginta trabibus fulciuntur, quas circumcurrunt duæ mulieres. *In vita Aesopi a Maximo Planude cõpilata.*

Adolphi Occonis.

Magnificum quoddam templum, & ſpectabile noui,
Iurabis mecum, pulcrius eſſe nihil.
Effulget mediâ prælustris in æde columna,
Bis ſenas vrbeis & ſtatua illa tenet.
Ter denis trabibus fulcitur quælibet harum,
Non vna his ſpecies, nec color vnus adeſt.
Has circum geminæ currunt, vt credo, ſorores,
Et properant paſſu non faciente ſonum.

Ioannis Franciſci Straparolij.

Dentro vn giardin di vaghi fiori adorno
Corre vn fior roſſo, & vna bianca roſa;
Ne ſi ſtancano mai notte, ne giorno;
E ſplende, e luce ſopr' ogni altra coſa.
Dodici rami cinge d'ogni intorno
Vna gran quercia, che nel mezzo poſa,
E d'ogni ramo grande, e groſſo, ch'hà
Quattro ſole, e non piu ghiande ci dà.

Anni.

εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δὲ δυώδεκα· τῶν δ' ἑκάστῳ
παῖδες τριήκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι.
αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι·
ἀθάνατοι δέ τε οὖσαι ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι. i. vt vertit Iacob. Pontan. *Apud Laertium in vita Cleobuli.*
Eſt vnus genitor, cuius ſunt pignora bis ſex;
His quoque triginta natæ, ſed diſpare formâ,
Aſpectu hinc niueæ, nigris ſunt vultibus inde:
Sunt immortales omnes, moriuntur & omnes.

Iulij Cæſaris a Cruce.

Padre ſon io di dodici figliuoli,
I quali ad vno ad vn vado vccidendo;
E gli faccio ſentir gli vltimi duoli,
Mentre l'vn dietro l'altro vien naſcendo.
Il ciel vuol poi, che l'vltimo m'inuoli

La

La vita, per tal fatto empio, & orrendo;
Ma non sì toſto ſon di quella priuo,
Ch'io prendo nuoua forma, e torno viuo.

Nauis. Ex Symphoſio.

Longa feror velox, formoſæ filia ſyluæ,
Innumerâ pariter comitum ſtipante catervâ;
Curro vias multas, veſtigia nulla relinquens.

Straparolij.

Vn nero alto deſtrier con ali bianche
Nell'andar vola, e mai non tocca terra:
T sen dietro il freno, e ſpeſſo par, che ſtanche
L'huomo, e nel petto valor grande ſerra.
Battendo or l'ali, & or le penne franche,
Corre così da pace, qual da guerra:
Ha due grand'occhi, e nulla però vede;
Ma ſpeſſo ſcorge l'huom, dou'ei non crede.

Serræ. Ex Symphoſio.

Dentibus innumeris toto ſum corpore plena:
Frondicomam ſobolem morſu depaſcor acuto:
Mando tamen fruſtra, quæ reſpuo præmia dentis.

Cæſaris a Cruce.

Ho denti, e non ho bocca, e doue attacco
Il dente, tiro via, quanto ne prendo;
Ne giammai dalla coſa io mi diſtacco,
Fin che reciſa, e tronca non la rendo:
Ma, ſe bene aſſai mangio, nulla inſacco,
Che da buſto, o da capo non dipendo;
Pur mangi quel, ch'io vogli, o poco, o aſſai,
Lo getto fuori, e nol trangugio mai.

Cum inter claros linguæ Latinæ amatores, & qui bene proximis temporibus de Repub. literariâ meriti ſunt, iure optimo numerentur Iulius Scaliger, & Iacobus Pontanus, atque vterique in hoc Poëmati genere laborauerint, non poſſum non conferre etiam cum ipſorum, corollarij vice, aliquot ex noſtris.

Solis. Ex Iulio Scaligero.

Quale animal, dic, eſſe putes, quod nobile totum
Eſt oculus, neque pars præterea vlla manet?
Quottidie gignit † natum ſine matre creatum, † i. diem.
Qui tamen vnâ ipsâ hac interit ille die.
Cuius item † ſoror abſente eſt genitore creata, † i. nox.
Partita imperium fratris, & interitum.

Cæſaris a Cruce.

Cammino ſopra l'acqua, e non mi bagno,
E ſopra 'l fango corro, e non m'imbratto;
E vado ſolo ſenz' altro compagno,
E tanto ſeruo il ſauio, quanto il matto;
Corro 'n poſta, ne d'oſte mai mi lagno,
E mai ronzin, ne ſella non baratto;

Così

Digitized by Google

Coſì girando vo ſouente attorno,
E ſempre ſono in ſella al far del giorno.

Campanæ. Ex Iacobo Pontano.

Excubat os nitidum patulo mihi ſemper hiatu,
Sacra miniſterio ferrea lingua Dei eſt.
Nunquam ſponte loquar; nunquam, niſi iuſſa, tacebo;
Excutere at vocem verbera ſola ſolent.

Si vis, adde illud incerti auctoris.

Funera plango:
Fulgura frango:
Sabbatha pango:
Excito lentos:
Diſſipo ventos:
Paco cruentos.

Herculis Monannij.

Sono' mpiccata ſopra vn'alta rocca;
Ed ho legato i piedi, e non la gola:
Ho piu del corpo aſſai larga la bocca;
Fa voce, e non ſcolpiſce mai parola.
Quando la lingua nelle labbra tocca,
Tutta mi ſcuote, e'l grido al ciel ſen' vola;
Com' piu mi tocca, piu la voce ingroſſa,
E fo correr' altrui, ſe ſon percoſſa.

Tritici. Ex Iulio Scaligero.

Defoſſo, vt uiuam; cæſo poſt † funera, iuncto, †
Verberibus † tuſo quod mihi carcer erit?
Vt depromar item, lanier & dentibus † albis:
Impoſitum in naui † me necet intus aqua.

† i. meſſeis.
† i. manipulos.
† i. tritura.
† i. mola.
† in alueo ad panem.

Straparolij.

Non ſo, qual mia diſgrazia, o mia ſciagura
Speſſo m'induta a ſi maluagio porto,
Che di maſchio, ch'io ſon, cangio natura,
E di vil femminella il nome porto;
Di buſſe, e di punzon fuor di miſura
Ognun mi carca ſi, ch'al fin ſon ſcorto;
Ma peggio ancor m'auuien, ch'a tempo, e loco
Per la vita d'altrui patiſco il foco.

Cæſaris a Cruce.

Vedete in quante foggie mi tramuto;
Prima ſon maſchio, e viuo ſotterrato;
Di nuouo naſco, e'n femmina mi muto,
Poi tagliato a trauerſo, e baſtonato
Maſchio ritorno; e quindi ancor premuto,
E fatto in polue in femmina cangiato
Mi truouo, & annegato, e meſſo al foco,
Ritorno maſchio, e cangio abito, e loco.

Sed ne diutiùs in hac nugarum parte immorer, aliud pcopono Florentini cuiuſdam, pulcherrimum quidem, ut mihi uidetur, & cui multa ſimilia

lia apud huiuſmodi auctores reperiuntur.

Duemi, donne, com'ell'è chiamata,
Coſa ne' boſchi nata
Fra le ſpine pungenti,
Che tien due uolte in ſe quattro elementi;
De quai gli ultimi tre leuati via,
Di mille a pena una tra uoi ne ſia.

Nux caſtanea eſt iſta, quæ a nobis dicitur *Caſtagna*: conſtat autem dictio hæc ex octo elementis, quorum tribus ultimis detractis, ſupereſt *Caſta*: Vnde conuicium in mulieres. Huius ſententia expreſſa eſt illo Diſticho quod circumfertur nomine Ludouici Areoſti.

Arbor ineſt ſyluis, quæ ſcribitur octo figuris,
Fine tribus demtis, vix vnam è mille videbis.

Eiuſdem generis ſunt hæc; In Plauti Rudente Actu 5. Sc. 2.

Gripus piſcator. Labrax leno.
G. quid tu? num medicus, quæſo, es?
L. Immò ædepol vnâ literâ plus ſum, quàm medicus. G. num tu
Mendicus es? L. tetigiſti acu.

Iulij Scaligeri Muſcatum ex veteri ænigmate.

Quod currit, *a* caput eſt; venter dabit additus alas. *b*
Graculus haud comedet ſex membra *c* externa guloſus.
Deme caput, metuent tria *d* prima: at iungitur hoſtis. *e*
Iunge extrema *f* epulis, acues ſine uentre poëtam;
Cui caput *g* abſumas, ſic ſit, malè qui ſibi dicit.
At cum uentre caput *h* nil ſunt, niſi tædia uitæ.

a i. mus. *b* i. muſca. *c* i. σκατὸν nempe merda. *d* i. Mus catum metuet. *e* i. Mus & catum. *f* i. Mus, & tum, fiet muſtum. *g* i. uſtum; dempto enim m, fit uſtum. *h* i. muſca.

Eodem pertinet Conradi Bredebachii Diſtichum.

Si caput eſt, currit: uentrem coniunge, uolabit:
Adde pedes, comedes: & ſine uentre bibes.

Nix. Iacobi Pontani.

Candidior cygni plumis ſum filia Brumę,
Dura minus glacie; ſed non minus algida; fungo
Rarior; ac fluidum in laticem tabeſco repente.
Signo nouem, fuerit ſi litera prima reciſa;
Cor mihi ſi iungas, non eſt auis atrior ulla.

Quod dicit [ſigno nouem &c.] hoc ita intelligendum eſt; ſi ſcribatur Nix, & dematur N, fore, ut ſignificet eius nomen numerum nouenarii, cuius hæc nota IX. Poſtremò ait, ſi ſyllaba Cor ſibi adijciatur, futurum nomen auis nigerrimę. i. Cornix.

Dado. i. cubus. Ex Luſibus cuiuſdam uiri doctiſſimi.

Non ti doler di me, s'io pungo & ardo;
Ch'altro non ſon, che ſenza cuore un dardo.

ἄλλως.

Cauami il cuor, ſe'l uer mi togli e'l uero;
Daddouer ſono, e ſarò daddouero,

Lin-

Lingua Etruſca, ut notum eſt, rythmi gratiâ pulcherrimè truncat dictiones. Ex quo idem nobis ualet, *Vero*, & *Ver*; unde luſus in alterâ gryphi parte. *Vero*.

Duo' terzi di tre quarti d'uno'ntero.
Son la metà del tutto, e'l tutto è vero.

Sed iam, dimiſſis alijs, quæ innumera afferri poſſent, deueniamus ad prouerbialia ænigmata: quod eſt noſtrum principale propoſitum.

Cum pinguis caro citò ſatietatem, ac ferè nauſeam afferat; inde importuno homini, uel qui alio ſuo uitio nobis moleſtus ſit, dicere ſolemus; *Tu ſe carne graſſa*; Dicimus etiam; *Tu hai di quel, che adoperano i legnaiuoli*; intelligentes, ut appellatur, *dello ſtucco*; in qua dictione conſiſtit tota uis prouerbij. *E' carne graſſa.*

Siqua uxor uiro ſuo fidem frangat, cum alióque commiſceatur, hęc ipſi dicitur *Far le corna*. Cum uerò cornua obtorta ſint, ænigmaticè idem efferunt; *Far le fuſa torte*. *Far le fuſa torte.*

Qui in diem ex œnopolis ſibi uinum comparant, dicuntur; *Imbottare all' arpione*; quippe qui non ligneas lagenas uino imbuant, ſed uitreos œnophoros adhibeant, quos clauo, uel cardini appenſos tenere ſolent. *Imbottare all'arpione.*

Qui agrorum diuites ſunt, a plebeculâ dicuntur; *Auere il cul terroſo*: *Auer della terra al Sole*. *Ha il cul terroſo.*

Significare uolentes, cuipiam alicuius rei nihil dubij ſupereſſe, ſed iam omnia rectè probata fuiſſe, dicere conſueuimus: *E' ſi può 'mbottare a ſua poſta*. Quando enim iam defęcatum eſt uinum, quod nos appellamus *Chiaro*, arbitratu domini infundi poteſt: & ille, cui nihil eſt dubij, dicitur; *Eſſer chiaro*. *Poterſi imbottare.*

Hoc facile eſt intellectu, atque explicatu; quod dicitur de eo, qui rectè ualeat, quíque firmâ ſit ualetudine: *E' piglierebbe'l pollo ſenza peſtare*: ęgrotis enim paratur, ut dicunt, *il pollo peſto*. Vnde contra, ſiquis grauiter ęgrotat, dicimus. *Egli è al pollo peſto*. *Pigliare il pollo, &c.*

Grammatici Latini aſſerunt, nuces dictas eſſe a nocendo, eo quod linguę noceant. Quò mihi quodammodo ſpectare uidetur noſtrum adagium in hominem, qui conuitia ingerat, & huic, & illi obtrectet. *Egli ha mangiato noci*. i. *Egli ha cattiua linguâ*. Nec me latent Sannazarij verſus. *Ha mangiato noci.*

Paſtor la noce, che con l'ombre frigide.
Nuoce alle biade, &c. in Arcadiâ.

Ignarus homo pręter alias rationes μεταφορικῶς appellatur a nobis Bue. Vnde qui rem uerbis obſcurare aliquantum uolunt, huiuſmodi nominant, *Animal da carro*: uehicula enim a bobus uulgò trahuntur. *Animal da carro.*

De eo, qui triremi addictus fuit, inquit multitudo. *Egli è ito a baſtonare i peſci*: quorum uerborum ſententiam per ſe ſatis patere exiſtimo. *Andare a baſtonare i peſci.*

In efferendis ad ſepulchrum cadaueribus, poſt funalia, quę portantur a ueſpillonibus, communi Chriſticolarum more Crux geſtatur. Hinc, ſicui e.g. ob agnatorum mortem grandes contigerint hæreditates, dici ſolet. *Santa Croce l'ha aiutato*. *S. Croce l'ha aiutato.*

Qui, aſtutè conantes ex aliquo quidpiam intelligere, nunc de hoc, nunc de illo non longè a ſuo propoſito percontantur, dicuntur a nobis *Scalzare*. *Cauare i calcetti.*

Inter calceorum genera numerantur udones, calcei ſcilicet linei, qui uulgò appellantur *Calcetti*: Ex quo *Cauare i calcetti* ualet, quod ſupra dicebam, *Scalzare*. Siquis autem, audiens hunc interrogantem, rem ſentiat, illud iactare ſolet; *Tiralo sù, ch'egli affoga*.

Ha a darmi pochi quattrini.

Cui mutuata eſt a nobis pecunia, noſter eſt debitor, nóſque ipſius creditores appellamur, eoquòd ei talem pecuniam credidimus. Cum uerò credere etiam ſit, alicui fidem habere; ex hac ambiguâ loquendi ratione ortum eſt tale adagium. De eo enim, cui parùm credimus, dicitur. *E' m'ha a dar pochi quattrini.* Et ſiquis apud nos fidem perdiderit, dicere ſolemus. *E' m'ha dato il mio reſto.*

Ha il mal delle due milze.

De muliere, quam ſignificare volumus grauidam eſſe, αἰνιγματῶδες dicere ſolemus; *Ell ha il mal delle due milze.*

Sciorre i bracchi.

Significare uolentes, aliquem ſeu morbo, ſeu ſenectute, aliáue cauſsâ delirare, nec eſſe apud ſe, dicimus; *Egli ha ſciolto i bracchi*. *Bracchi* ſunt canes illi uenatici, qui ferarum veſtigia naribus ſectantes, uel ipſas, uel ipſarum luſtra venatoribus indicant: quos copulâ diu detentos, ſi aliquando dimittas, huc, atque illuc curſitantes diutiùs uagantur: unde originem traxit noſtrum prouerbium.

Zucchero di tre cotte.

Quod uulgò dicitur *Zucchero di tre cotte*, ualet, *Finiſſimo*: quę uox ambigua eſt; nam, ſi e.g. panno addatur, ſignificat, eum eſſe ex ſubtili ſtamine conflatum; ſi uerò homo appelletur *Fine*, denotat, hunc callidum, uafrúmque eſſe. Vnde uulgò dicitur de callidiſſimo, uaferrimóque; *Zucchero di tre cotte*. Nec me fugit, quę a Petro Bungo ſcripta ſint: agens enim de numero ſeptenario, ita inquit. Vbi ſepties igne id [ſaccharum] examinaueris, percoxeríſque, nihil quidquam proficit ulteriùs; ſed lapideſcit omnino, ne ulteriùs eliquari poſſit. Adagium inde uſurpatum de re, quę ſummam adepta ſit perfectionem: Septimæ decoctionis ſaccharum, ubi ſagaciſſimum quempiam, atque uaferrimum hominem deſignamus. Hęc Bungus de Numerorum Myſterijs.

Ammazzar con vna lancia &c.

Ex puteo hauritur aqua, ſitulâ per funem demiſsâ, ut notum eſt. Fune etiã facinoroſis hominibus a carnifice intercluditur anima. Hinc, ſi quem populus obſcurè ſignificare uult, infami hoc ſupplicio affectum eſſe, inquit. *E' ſtato ammazzato con una lancia da pozzo*. Vbi τὸ *Lancia da pozzo* pro ipſo fune intelligi debet.

Le diſgrazie ſon come, &c.

Cum menſæ cauponum ſemper in promptu, paratæque ſint: Hinc plebecula, ſignificare volens, infortunia ſemper eſſe parata, dicere ſolet; *Le diſgrazie ſon come le tauole de gli oſti: ſempre apparecchiate.*

Viuer per fede.

Quidam ſignificare volentes, ſe ab alijs aliquam rem intellexiſſe, non autem ipſi affuiſſe, inquiunt; *Io uiuo per fede.* i. *Io credo.* quaſi dicant; Non interfui, ſed ex alijs illud accepi.

Sonar di randello.

Spianar le coſture valet, plagas infligere, percutere. Idem etiam valet, *Sonar di Randello.* Vbi verſetur ambiguitas, manifeſtum eſt.

E' di razza di can botolo.

Egli è di razza di can botolo. Iactatur in eum, qui ſit non admodum procerâ ſtaturâ, ſed maximè iracundus. Integrum enim ſic profertur. *Egli è di razza di can botolo: piccolo, e ſtizzoſo*. Huc alluſiſſe videtur Dantes, cum cecinit Purg. Cant. 14.

Botoli truoua poi, venendo giuſo,
Ringhioſi più, che non chiede lor poſſa. &c.

Popellus Significare volens, non uerbis, ſed pecuniâ opus eſſe ad rem peragendam, obſcurè dicere ſolet. *Ci biſognan di que', che fanno cantare i ciechi.* Solent enim, qui oculis capti ſunt, cantum, vel pias preces pro alijs fundendo, hoc pacto ſibi uictum quæritare.

Biſogna di quei, &c.

Macchie apud nos, inter alia, duo ſignificant, ſordeis ſcilicet, quæ ex oleo, aliove pingui liquore pannis contrahuntur; & ſaltus, ſeu dumeta, ubi retibus, vel viſco volucribus tenduntur inſidiæ. Ex hac dubiâ ſignificantiâ originem traxit adagium; *Può uccellare ſul ſuo*: quo αἰνιγματικῶς utimur, aliquem ſordido, luridòque ornatu obſitum videntes.

Può uccellar ſul ſuo.

Cum die Veneris, ac Saturni carnes Chriſtianis hominibus interdictæ ſint, uulgò comeduntur olera, legumina, piſces, & huiuſmodi, quibus nihil ineſt pinguedinis. Hinc Emendicata ſuffragia, ut inquiunt Iurecoſſ. & rationes parùm, aut nihil pollenteis, appellare ſolemus, *Ragioni del Venerdì* .i. *magre*, ut ſimpliciter dicuntur.

Ragioni del Venerdì.

Significare volentes, aliquem e.g. non diluculo, nec primâ luce è cubili ſurrexiſſe, ſed ſole iandiu exorto, obſcuriùs dicere ſolemus; *All alba de' Viſconti*. Cuius ſi quis cauſſam quærat, inquiunt; *Il Sole è a mezza gamba.* A uulgi fæce dicitur in eâdem ſententiâ; *All' Alba delle moſche*; *All' Alba de' Tafani.*

All' Alba de' Viſcõti.

In indocilem, & cui, ut fertur, Muſarum portæ omnino clauſæ ſint, ab aliquibus iactatur. *E' nacque la notte di S. Vitale.*

Nacque la notte di S. Vitale.

Qui detinentur in carcere ob ferreos cancellos, qui carceris feneſtræ appoſiti ſunt, dicuntur, *Auere gli occhi di ferro*: qui cancelli cum quadratâ figurâ inter ſe diſtincti ſint, alterius, idem penitus ſignificantis occaſionem dederunt; *Vedere il Sole a ſcacchi*. Idem ualent; *Le capre non lo poſſon cozzare*; *Egli è in domo Petri*; *E' s'è meſſo il giubbone di Beltramo.*

Ha gli occhi di ferro.

Non puoi dir, come il nibbio.i. Exempli gratiâ; Iſtud, quod manu geris, tuum non eſt: miluius enim, quando clamitat, uidetur exprimere hæc uerba *Miomio*.i. meum meum; Vnde non deſint, qui cenſeant, inde a Latinis appellatum fuiſſe Miluium. Nõ potes igitur dicere; Hoc meum eſt.

Non può dir come il nibbio.

Erubeſcimus, inquit Philoſophus, loqui abſque ratione. Quæ ſententia uulgatiſſima quoque eſt apud Iurecoſſ. Erubeſcimus loqui abſq; lege, & uſurpauit Lucianus in Epiſto. ad Sabinum. In ſummâ; ſtultitiæ, atq; ignorantiæ argumentum eſt non mediocre, ſi quis, de quo agat, rationem reddere nequeat. Sed nonnulli, ſi τὸ Quare interrogentur, reſpondere ſolent; *Perche si*. Quam reſpondendi rationem vulgò appellare ſolemus. *La ragion delle donne.*

La ragion delle dõne.

Quos credimus ſiti, ac fame laborare, affirmantibus, modeſtiæ, vel alîus cauſſæ gratiâ, ſe tantùm ſitire, ſubdere ſolemus: *La ſete del lupo*.i. Lupi ſitis; nempe edendi, ac bibendi cupiditas.

La ſete del lupo.

Quorum ſalus a medicis deſperata eſt eos dicimus; *Eſſere ſpediti per lettere di Cambio*.i. De illis actum eſſe. Quod Græci παροιμιακῶς τοῦ σελίνου δέισθ.i. Apio opus habere. Plutar. in Sympoſi. Sed noſtra dicendi formula perplexa eſt: trapezitæ enim conficiunt teſſeras collybiſticas, quas appellamus *lettere di cambio*. Qui verò animam agunt, dicuntur; *Andarſene per le poste*; *Eſſere a' Confitemini*; Inter enim preces, quæ, ut dicitur, Pro animæ Commendatione funduntur, ſunt plures Pſalmi, qui inchoãtur a uerbo Confitemini. Et qui feſtinanter iter aliquod conficere debent,

Spedito per lettere, etc.

E' a'Confitemini.

bent, veredo (a Græcis appellatur ἵππος ταχύδρομος, a nobis *Poſta*) uti ſolent. Brunettus dixit; *Eſſer preſſo a Confitemini*.

Teſtimoni di S. Gennaio.

Si quis affirmet, a ſe aliquid viſum, vel auditum, quod nos certò ſciamus, verum non eſſe, dicere ſolemus. *Teſtimoni di San Gennaio*. Narratur enim, hos, ut inquiunt Iureconſulti, de viſu deponere uoluiſſe, cum vtriſque oculis eſſent capti.

La lancia d'Achille.

La lancia d'Achille. i. Achillis lancea. Ex hiſtoriâ notiſſimâ Telephi, qui, cum obſtaret, ne Græci, ad Troiam proficiſcentes, per Myſiam iter facerent, ab Achille ſauciatus fuit. Cui plagæ non inuento ſatis idoneo remedio, oraculum conſultum reſpondit, eamdem haſtam, qua fuerat uulneratus, eum eſſe ſanaturam. Quod factum fuit. Dicitur ergo, quoties, unde iactura orta eſt, inde præſtatur remedium. Reſponſum oraculi tale fuit. ὁ τρώσας, καὶ ἰάσεται. i. Qui ſauciauit, & medebitur. Vide P. Vict. var. lect. lib. 5. c. 12. & lib. 24. c. 14. Dantes optimè. Infer. cant. 31. in princi.

Così od'io, che ſolena la lancia
D'Achille, e del ſuo padre eſſer cagione
Prima di triſta, e poi di buona mancia.

Egli ha legato l'aſino, &c.

Si quis, grauiori ſomno oppreſſus, maximè ſtertat, vel aliud ſignum profundi ſoporis præbeat, dicere ſolemus; *Egli ha legato l'Aſino a buona caviglia*. Vtitur Boccac. Fabu. 40.

Dottor della neceſſità.

Iuxta illud uulgatum recentium Iurecoſſ. dogma; Neceſſitas legem non habet; quando ſignificare volumus, aliquem non eſſe iuris, legúmve admodum peritum, appellare ſolemus; *Dottor della Neceſſità: ſenza legge.*

E' un arca di Noè.

In arcâ illâ, quæ Dei iuſſu a Noa conſtructa fuit, omnis generis animantia concluſa fuiſſe, palàm eſt omnibus. Hinc nos ſignificantes, aliquem omnis generis virtutum præditum eſſe, dicimus: *Egli è un arca di Noè*. ϑε-πατῶν μυσεῖον. i. Viuum Muſæum. βιβλιοθήκη ἔμψυχος. i. Bibliotheca animata. Virtutum theſaurus. Parœmiogra. Dicimus etiam παροιμιακῶς, *Egli ha più virtù della Brettonica*. De quo libro ſecundo. Et apertiùs; *Egli è un'arca di ſcienza*.

Merita più 'l limbo, che l'inferno.

Semplice dicitur a nobis, & qui nullius uitij vel per ætatem, uel per integritatem ſibi conſcius eſt; & qui naturâ credulus, nihílque vafer haud difficulter a quouis decipi poſſet. Ex cuius verbi ambiguitate originem traxit hoc adagium. *E' merita più il limbo, che l'inferno*. In hominem qui facilè dolis opprimi poſſit. Sententiã verborũ ſatis per ſe patêre exiſtimo.

Ha ſpento una lanterna.

Stare a ſportello.

Qui obſcurè ſignificare vult, aliquem eſſe oculo captum inquit; *Egli ha ſpento una lanterna*. Quando verò diſtillatio, vel alius affectus oculum alicuius angit, adeò, ut telâ ſericeâ, quemadmodum fieri ſolet, cum coopertum teneat, tunc dici ſolet; *Egli ſta a ſportello*.

Ha le campane groſſe.

De eo, qui tardè, ac difficulter exaudit; *Egli ha le campane groſſe*. Et Brunettus; *Egli ha male campane*.

Dare, doue ſi da al boſſolo, &c.

Dare, ut in primo libro notatum eſt, quandoque valet nobis verberare, ſiue percutere. Quid ſit pyxis, ubi ſpecies conduntur; & quomodo ex ipſâ ſpecies emittantur, ut notiſſimum prætermitto. Quoties igitur inter duos ex popello orta fuerit rixa, quorum unus alteri nihil cedat; ſi iſte plagas interminetur, hic, eius verba, minásque nihilipendens, dicere ſolet. *Voglio, che tu mi dia, doue ſi da al boſſolo da ſpezie*. Quando enim ex eâ

ſpecies

Digitized by Google

ſpecies elicere volumus, poſticam partem manu percutimus; ad quam in hoc prouerbio alluditur. Infantes verò, nutrici, vel matri non obedientes, ut in teneris parêre aſſueſcant, tali pacto leuiter percuti ſolent.

Qui ſignificare vult, ſe vtique egere, ſed non laborare extremâ inopiâ, dicere ſolet; *Io non ſono alla catena*: quod prouerbium proculdubio deſumptum fuit a mancipijs, ſeu captiuis, qui, per Capitis diminutionem, ut inquiunt Iureconſulti, fortunis omnibus, ac libertate priuati catenâ etiam conſtricti ſunt.

E' alla catena.

Vulgò dictitant, Orlandi matrem appellatam fuiſſe Bertam, ſiue Baiam: vnde origo talis adagij; *Dar la madre d'Orlando*. i. *Dar la Baia*, ſeu *la Berta*. quæ locutio valet, irridere, atque illudere. Dicitur etiam; *Soiare. Dar la ſoia*; Quæ Venetorum propria.

Dar la madre d'Orlãdo.

Iunculi, ſcriblitæ, & huiuſmodi puerilia cruſtula fieri ſolent ex farinâ puriſſimâ. Hinc de eo, quem non omnino purum, culpáque uacuum cenſemus, dicitur; *E' non è farina da cialde*. Eodem ſpectat & illud, ſed non huius generis. *E' non è netta farina*.

Non è farina da cialde.

Si e.g. canis in ædibus immodicè latret, hera indignata, interminans, niſi quieſcat, ſe eum foras per feneſtras deiecturum, dicere ſolet; *E' vuol far la uia delle rondini:* hirũdines. n. per feneſtras ingrediũtur, & egrediuntur.

Far la uia delle rondini.

Quod inquit Catullus in Coloniam; Nec ſapit pueri inſtar; de quo nos alibi, dicitur αἰνιγματωδῶς, *Se gli può dar nel capo*. Quaſi velimus; caput quidem habet, quod percutere queas, ſed cerebro caret: quod a nobis pro ingenio, ſapientiáque accipitur. Dicitur etiam in eodem propoſito. *Egli ha poco di quello, che'l bue ha troppo*. i. *del ceruello*.

Se gli può dar nel capo.

Qui, quamcunque mulierem uideat, ſtatim deperit, uulgò dicitur; *Attaccare il Maio a ogni vſcio*. Solent enim amaſij præcipuè in pagis, oppidíſque Kalen. Maij virideis arbuſculas, floribus ornatas (quas ab eo menſe, ut cenſeo *Mai* appellant) ruſticas canendo cantilenas, amaſiarum domibus in amoris ſignum affigere. Noſtro fortaſſe non longiùs abeſt illud è Clementis lib. 7. Stromatum; πάντα λίθον λιπαρὸν προσκυνεῖ. i. Omnem lapidem nitidum adorat.

Attaccare il Maio a ogni vſcio.

Eiuſdem notę (quo vtitur Seneca lib. 3. Epiſt. 24.) uel, Eiuſdem farinę (quod eſt apud Perſium in Quintâ Satyrâ) uidentur dicti a Latinis homines, qui iiſdem ſunt prędit moribus: Hi uerò a nobis; *Della medeſima razza*; *Della medeſima pannina*. Et vulgus αἰνιγματῶδες: *Sono come i popon da Chioggia: tutti d'una buccia, e d'un ſapore*. Pro quo Aloyſius Pulcius;

Tutti ſiamo d'un pelo, e d'una buccia.

Come i popon da Chioggia.

Tamburino eſt ille, quem Gręci τυμπανοτρίβην appellãt, qui ſcilicet in bellis tympanum pulſat. Hic, quaſi incertarum ſit partium, ſemper uictoribus fauere dicitur. Vnde nos, qui modò huic modò illi ex ſuâ libidine adhæret, dicimus; *Far come il Tamburino*; Duabus ſedere ſellis; ſcomma Laberij in Ciceronem apud Macrob. in Saturna. Qui uerò tali uitio affinis eſt, μεταφορικῶς appellamus *Tamburino*; & per alluſionem obſcuriùs; *Carta tamburina*.

Far come il tamburino.

De muliere formoſâ quidem, ſed nequam prędita moribus, iactari ſolet a uulgo.

Bella'n viſta,
Dentro triſta: Vel

Ell'è

Fatta come la caſtagna.

Ell'è fatta, come la caſtagna,
Bella di fuori, & dentro ha la magagna.

ἔνδοθι ἡ ἑκάβη, ἔκτοθι ἡ ἑλένη. i. Intus Hecuba, foris Helena. Nazian. aduerſus mulieres fucatas. ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος. i. In eburneâ uaginâ plumbeus gladius. Cynicus apud Laërt. In iuuenem honeſtâ formâ, ſed moribus inhoneſtis. Pro quo nos etiam. *In guaina d'oro, coltel di piombo.* Huc quadrat præceptum illud;

Μὴ κρῖν' ὁρῶν τὸ κάλλος, ἀλλὰ τὸν τρόπον. i.
Ne iudices ex pulchritudinis aſpectu, ſed morum. In Græc. Col.
Tal'è,
Qual'è. Vel ænigmaticè per apophthegma. *Come diſſe il cane alla broda: tal'è, qual'è.* i.

Come diſſe il cane alla broda.

Hæc inter ulla non eſt differentia.

Nec longè diſſimile illud; *Ella va tra'l rotto, e lo ſtracciato.*

Quoties cernimus, aliquẽ pro beneficijs maleficia rependere, tunc dicimus. *E' fa come il caual Turco: mangiata la biada de' calci al vaglio.* Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν. i. Aries nutricationis mercedem perſoluit. Parœmiogra. Huc pertinet Gabriæ fabella.

Far, come il caual Turco.

ἔλαφον ἐξήλαυνον οἱ κυνηγέται,
ἥτις δασείαις ἀμπέλοις ἀπεκρύβη·
τὰ φύλλα βιβρώσκουσα δὴ τῆς ἀμπέλων,
κυνηγέτῃσιν ἐνδίκως ἐθηράθη. i.
Ceruam perſequebantur uenatores,
Quæ denſis in uitibus delituit.
Sed folia uitium cum comederet,
Venatoribus iure præda fuit.

Vis congruentiæ conſiſtit in eo, quòd cerua a uite ſeruata, ipſius folia, pro beneficio maleficium rependens, comedere ingrata cœpit. Vnde, inquit Mythologiſta, iure optimo pœnas perſoluit.

Piacer come l'orſo.

Vrſus beſtia notiſſima, eſt animal adeò deforme, ut, ſiue ambulet, ſiue ſtet, nihil uenuſtatis præſeferat. De homine igitur, qui, quicquid agat ſiue ſeriò, ſiue iocò, riſum excitet, dicere ſolemus. *E' piace, come l'orſo: per la ſua goffezza.*

Orciuol de' poueri.

In obſcœna effutientem iactat uulgus; *Egli è come l'orciuol de' poueri.* i. *sboccato:* Pauperes enim uiliſſimis utuntur ſupellectilibus, iiſq; obſoletis, ut eſt urceolus, qui non ſit integer, ſed in ore mancus, quod ualet *Sboccato.* Sed iuxta ſenſum ſignificat ἄστομον, de qua uoce uide ſupra pag. 48.

Sol di Marzo.

In eum, qui, multa proponens, nihil peragit, dici ſolet. *E' fa, come il Sol di Marzo: muoue, e non riſolue.* Eo enim tempore incipit tellus emittere ſuos fructus; qui tamen ad maturitatem non illo, ſed alijs temporibus perducuntur.

Carretta eſt nobis quoddam plauſtrum, quod uulgò ab uno trahitur equo. Hoc autem plauſtro, ſiue uehiculo præcipuè rudera, atque huiuſmodi quiſquilias ad urbis pomœria, uel aliò ex Aedilium iuſſu aſportantur. Dum igitur onera plauſtro imponuntur, ut equus ille uireis reficiat, ſolent agaſones furfurẽ, uel quid ſimile ſacco habere, interimq; caput equi in ſaccum immittere, ut comedat. Vnde ortum adagium; *Mangiar come il caual della Carretta: col capo nel ſacco.* Et dicitur de illis, qui nullam

Mangia come'l caual della carretta.

domus

domus curam gerunt, ut nobiles filij familiâs; cum a patribus omnia curentur, ac ſuppeditentur. Eodem ſpectat etiam illud. *Mangiar a ſuon di campanuzzo.* De cœnobitis, & alijs, qui in ſacris familijs aluntur.

Campanili dicuntur a nobis turres illæ, ſacris ædibus iunctæ, ubi appenſa ſunt ea inſtrumenta ærea, quæ a monte Campano, ubi primùm fuſa dicuntur, Campanæ nuncupatæ fuerunt. Hæ cum ruri non admodum frequentes reperiantur, occaſionem dederunt, ut de raris, & quæ non paſſim inuenire liceat, dicatur. *Son come i Campanili di contado.*

Come i cãpanili di cõtado.

Inter cætera eſculenta, quæ ex carne ſuillâ conficiuntur, fit farcimen illud, quæ lucanica a Latinis, & a nobis hodie *Salſiccia*, ab antiquioribus, ſi Brunetti Epitaphio fidimus, *Salciccia* appellabatur. Ad hanc conficiendam, ut notum eſt, a farcinatoribus multa aromata adhiberi ſolent: adhibetur etiam fœniculum. Sed & ſine hoc non eſſet fortaſſe minoris ſaporis. Vnde originem traxit noſtrum prouerbium. *Io ci ſono, come il finocchio nella ſalſiccia: per ripieno.* Quod vſurpari ſolet ab aliquo, qui v. g. in magnâ alicui cauſſæ delegatorum iudicum multitudine ſe nihil poſſe; ſed, vt numerum conficiat, adhibitum eſſe, vult ſignificare. Idem valet illud ab aleatoribus deſumptum: *Io ci ſon per le noue coppe.* Et quod ἁπλῶς: *Io ci ſon per vn più.*

Come il finocchio nel la ſalſiccia.

Splendidus, pecuniæq; non auarus Latinorum more appellatur a nobis, *Largo.* Vndè εἰρωνικῶς In ſordidum vulgò iactatur. *Egli è largo in cintola. E largo, com' vna pina verde.* Quibus non longiùs abſunt. *Il Largo de' Mancini. Il Largaccio da Lucca: daua bere all'oche, quand' e' pioueua.* De alieno liberalis. Seneca. Et quod notat Titius ex Pauſaniâ Loco. Contro. lib. 10. cap. 4. θυμιάμασιν ἀλλοτρίοις τὸ θεῖον σέβεται. i. Numen alienis ſuffitibus veneratur.

Il Largaccio da Lucca.

Cum vulgus ſignificare vult, ab illis, quæ ineuitabilis Dei manus in homines immittit, eos ſibi cauere non poſſe, dicere ſolet. *Cio che caſca dal ciel non c'è riparo.* In quam ſententiam Aeſchylus in Perſis. ἀνάγκη πημονὰς βροτοὺς φέρειν θεῶν διδόντων. i. Neceſſe eſt hominibus damna perferre, quæ a Dijs inferuntur. Idem Ariſtoteles. ἀφυκτόν ἐστι τὸ τῆς πεπρωμένης κακόν. i. Ineuitabile eſt malum fatale. Et Theognis ὅ, τι μοῖρα παθεῖν, οὐκ ἔσθ' ὑπαλύξαι. i. Quod fatum eſt pati, non licet effugere. Et planiùs Euripides. δεῖ φέρειν τὰς τῶν θεῶν. i. Ferendæ plagæ numinum. Heſiodus etiam. οὔτι πῃ ἐστι Διὸς νόον ἐξαλέασθαι. i. Nuſquam licet Iouis mentem euitare. Adde, ſi vis. Numinis ira ineuitabilis. Parœmiogra. τὸ φέρον ἐκ θεοῦ, καλῶς φέρειν χρή. i. Dei decreta rectè tolerare conuenit. Sopho. in Oedi. Colo.

> θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστιν, καὶ τύχῃ. i.
>
> Deo, & fortunæ repugnare graue eſt. Menan. Huc pertinent ſnīæ:
>
> *Che contra 'l ciel non val difeſa umana.* Petrar.
>
> *Quello, che manda il ciel, forza è ſi tolga.* Areoſt.

Idem etiam αἰνιγματωδῶς effertur. *Come diſſe la tinca a' tincolini: a quel che vien di ſopra, non c'è riparo.* Narratur enim ex apologo, thincam (Platina credit, olim menam appellatam fuiſſe) docentem ſuam prolem, quo modo ab omni rete ſibi poſſet cauere, ſimul cum filijs a fundâ comprehenſam fuiſſe. Vnde conquerenti filio, quòd non docuiſſet etiam ab hac ſibi proſpicere, eam, ferunt, tali pacto reſpondiſſe.

Come diſſe la tinca a' tincolini. Apologus.

Starſene terra terra. Nazianzenus in Monodia Baſilij; περὶ τοὺς ὅρους πρόσ-

 δας

δας τρέφεσθαι. i. Circa montis radices verſari. Idem dicitur αἰνιγματικῶς. *Far, come la porcellana: ſtarſene terra terra*. Eodem pertinet Senarius.

Far come la porcellana.

Πεζῇ βαδίζω, νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. i.
Pedibus ingredior, natare enim non didici. Parœmiograph.

Brunettus in Epitaphio dixit; *Star terra terra.*

Viue come lo ſparbiere.

De eo, qui nihil habet in cenſu, ſed quotidianis operis ſibi victum quæritat, dicere conſueuimus. *E' viue, come lo ſparbiere: dì per dì*. καθημερόβιος. i. In diem uiuit. uel, καθημέριος βίος. Græci paſſim.

Come i polli di mercato.

In duos aliquos, quorum alterius nequitiam alterius probitas compenſare uideatur, dici ſolet. *E' ſon, come i polli di mercato: vn buono, e vn cattiuo.* ὁ μὲν ἑκάτερος ἀμφότερος, οὐδὲ ἀμφότερος οὐδέτερος. i. Vterque ambo, ambo neuter. Philippi dicterium in duos fratres; de quo meminit Plutarchus in Moralibus.

Far, come Giucca.

Quando vnius exemplo multi idem temerè faciunt, dicere ſolent noſtræ mulieres; *E' fanno come Giucca: quel, ch'e' veggon fare*. ἑνὸς χανόντος μετέχηνεν ἕτερος. i. Oſcitante vno, deinde oſcitat & alter. Parœmiogr.

Far come il can, &c.

De eminus malum interminante, cum ipſe ſit in tuto. *E' fa, come il can del pagliaio*. Græci in hanc ſententiam; γλώττῃ πολεμίζει. i. Linguâ bellat. Ex Parœmiographo.

Far formica di ſorbo.

Vſcire propriè eſt exire. Dicitur etiam παροιμιακῶς. *Egli vſcì*; quando ſignificare volumus, aliquem nos quidpiam non celâſſe, ſed interrogatũ, ſyncerè, & ex animo confeſſum fuiſſe. Cui contrarium; *E' non vſcì a nulla.* Hoc iacto fundamento, facilè intelligitur Adagium; *Far formica di ſorbo: non vſcir per buſſare*. i. Quamquam iterum, atque iterum de aliquâ re quiſpiam interrogetur, ne gry quidem, vt fertur, ad propoſitũ reſpõdere.

Far, come l'aſino.

De eo, qui e. g. multas cogens pecunias, nihil impendit, immo ſordidiſſimam uitam degit. Vel; De eo, qui opiparo inſtructo conuiuio, nihil comedit, dicere ſolemus. *E' fa, come l'aſino: porta il uino, e beie l'acqua.* ζῇ βίον ἡμιόνων, αἳ χρυσοῦ φόρτον ἔχουσαι πολλὸν ὑπὲρ νώτου, χόρτον ἔδουσι μόνον. i. Mularum uitã degit, quæ, magnum auri pondus ſuper dorſo geſtantes, ſolum comedunt fœnum. Ex Epigrammate incerti auctor. Antholo. li. 2. Tit. De Præparcis. Vide ſup. p. 103.

Come l'arco Soriano.

In eum, qui, nullius ratione habitâ, tam amicis, quàm inimicis imponit, iactari ſolet. *Come l'arco Soriano*. vel: *Come la ſtadera de' beccai. Come la baleſtra Furlana: tanto a gli amici, quanto a' nemici.* Quod Simonides ita, de muliere loquens: ἐχθροῖσιν ἴσα, καὶ φίλοισι γίνεται. In amicos, atque in hoſteis ſimilis eſt.

Non lo 'ntẽderebbe Perticone.

De homine, qui perplexè, atque obſcurè loquatur, inquit uulgus; *Non lo 'ntenderebbe Perticone: intendeua le capre, quando belauano.* οὐδ' ἂν Ἀπόλλων μάθοι. i. Ne Apollo quidem intelligat. Antiphanes apud Athenæ. lib. 3.

Veſtirſi di pelle d'aſino.

Inhumani, & qui in neminem beneficium conferunt, appellantur a nobis μεταφορικῶς *Aſini*. Hinc, ſi quis denotare uult, non eſſe in quempiam beneficia conferenda, quòd ſcilicet omnis gratia ſtatim pereat, uel quauis aliâ de cauſsâ, dicere ſolet. *Biſogna ueſtirſi di pelle d'Aſino*.

Valigiaio.

Irati dicuntur παροιμιακῶς In fermento iacere. Quod a nobis αἰνιγματωδῶς *Eſſere in ualigia*; de quo ſupra. Qui verò hoc vitio laborant, nempe iracundi, & quibus bilis ſemper in nare ſedet, ut dixit Theocritus, appellantur a nobis *Valigiai*. Quod verbum eſt ambiguum: nam propriè illi, qui

bulgas,

bulgas, atque hippoperas faciunt, nuncupantur *Valigiai.*

Si quis e. g. mercaturam exercens, pro lucro damnum accepit; vel patrimonium maiori ex parte prodegit, dicere conſueuimus. *Egli ha fatto di trentatre undici*. Quod ualet; As ad trientem redactus eſt.

Far di trentatrè undici.

Ferentes munera, *αἰνιγματικῶς* dicuntur, *Picchiar l'vſcio col piè*. i. Pede oſtiũ pulſare. Quòd ſcilicet manus donis intricatas habeant.

Picchiar l'uſcio col piè.

Pulcherrimum eſt illud, ſed non facile explicatu, ut mihi uidetur. *La vigna del Madda: aſſai pampani, e poc'uua*. Dicitur ergo, ſi quis indicare uult, aliquem e.g. uideri quidem literatum ex multis ſententiarum floſculis, quas temerè perceptas, paſſim proferat, ſed re ipsâ non eſſe talem, cum prorſus careat veris intelligendi fundamentis, utputa cum perfectam linguarum cognitionem non hauſerit, nec primoribus quidem labijs Philoſophiæ fonteis guſtauerit.

La uigna del Madda

De re numeris omnibus perfectâ, ut alibi ex Ariſtotele notatum eſt, vulgò dicitur. *Non ſe gli può ne leuar, ne porre*. i. Nec addi, nec adimi poteſt. Huic ſimile eſt dictum illud frequens in ore plebis. *Le nozze del Gonnella: non auanzò, ne mancò nulla*. Quoties in aliquâ re peragendâ nec deeſt, nec ſupereſt quidpiam.

Le nozze del Gonnella.

Idem uulgus e.g. in malum Reip. miniſtrum, qui in gerendâ prouinciâ per fas, nefasque locupletari ſtudeat, ſuboſcurè inuehi ſolet. *E' fa a Trionfini di Madama: a rubare, e aſſaſſinare*.

Fare a'triõfin di Madama.

Le beſtemmie fanno come le pricisſioni: ritornano, donde ſi partirno.

In proprium redeunt impia dicta caput,

Huc pertinet illud Matthæi Villanij. *Chi contra a Dio gitta pietra, in capo gli ritorna*.

Le beſtemmie, &c.

Simul iungere digitos manus, ut a Latinis fiebat ſanna illa, quæ ciconia uocabatur, dicitur Florentiæ, *Far pepe*; quod quemadmodum præ frigore hyberno tempore non facilè, ita Iulio menſe abſque ullâ fit difficultate. Hinc illud *αἰνιγματῶδες*. *E' non ſarebbe pepe di Luglio*; de homine ſupra modum frigido, & ad res agendas inepto. Ialemo frigidior, ſignificat nobis; *Egli è più freddo d'vna Tramontana*; vt alibi diximus. Cuius ſententia eadem eſt, atque huius. Vtitur etiam Brunettus in Epitaphio.

Non ſarebbe peppe di Luglio.

La fauola del tordo: guardagli alle mani. Tempus vſurpandi huius prouerbij ex ipſo turdi Apologo ſatis percipitur. Capti fuerant complures turdi, quos auceps, ut fit, pollice, & indice caput ipſorum ſtringens, ſigillatim interimebat. Cum uerò præ algore aucupi deciderent lacrymæ; O, ſocij, inquit vnus ex ijs, homo ob noſtri miſericordiam illacrymat. Reſpondit alter. Aſpice ipſius manus. Vtimur ergo, ſignificantes, aliud ſimulari, & aliud fieri; Græci in eâdem, uel ſimillimâ ſententiâ; *κροκοδείλου δάκρυα*. i. Crocodyli lacrymæ. Huic ſimile eſt apophthegma illud. *Come diſſe la golpe: le parole eran buone ma i cenni doloroſi*. De quo ſuo loco.

La fauola del tordo.

Qui, ut alios decipiant, ſe alterum alteri inimicos eſſe ſimulant, dicuntur a nobis. *Far come i ladri: il giorno nimici, e la notte inſieme*. i. Familiariter inimicitias exercere. Ex Cicero.

Far come i ladri.

Si quis in rebus ſuis nullam ſeruet mediocritatem, ſed ab uno extremo, ut dici ſolet, ad alterum tranſeat; v.g. ex auariſſimo fiat maximè prodigus, & contra, dicere ſolemus; *E' fa come il grillo: o' ſalta, o' gli ſta fermo*. Ad idem tendit

Far, come il grillo.

L'oſteſſa della Faggeta,
O'lla brontola, o'lla ſta cheta.

Manico propriè nobis eſt manubrium, ſiue anſa. Accipitur etiam quandoque pro caudâ ſalaci, ſeu uirili membro, ut penis a Latinis, quæ propriè ualet caudam. Hinc dicti ambiguitas; *Piu diſoneſto d'un caneſtro: moſtra ſempre il manico.*

Piu diſoneſto d'un caneſtro.

La Rõſa del Vallera.

Indicare uolens, ſe u.g. ex aliquo ludo nec meliorem, nec deteriorem conditionem ſuam feciſſe; ex eo.s. diſcedere, nec damno, nec lucro accepto, αἰνιγματικῶς inquit; *La Ronfa del Vallera: ne fa, ne fa.* i. Nec lucri, nec damni quidpiam. Bocca. ſimpliciter dixit. *Noi ſiam pari pari.*

Hiſtoria Alberici Mamfredij, qui cooptatus in numero equitum, ut uocant, Gaudentium Frater Albericus appellatus fuit, ſatis nota eſt: qui ſcilicet, pace ſimulatâ, conuiuio aduerſarios excipiens, in fine pro ultimis epulis ex improuiſo oppreſſos interemit. Ipſe per ſe patratum facinus Danti narrat in Inf. cant. 33.

-- I' ſon frate Alberigo:
Io ſon quel delle frutte del mal'orto,
Che qui riprendo dattero per figo.

le Frutte di Frat' Alberigo.

Nos, quando aliquis malè plagis acceptus fuit, uulgò dicere ſolemus. *Le frutte di frate Alberigo: amare.* Aloyſius etiam Pulcius prouerbium vſurpat.

Le frutte amare di frate Alberigo.

Pro hoc Latinè diceret aliquis; In Tragicum choragium exierunt epulæ. Non prætereo, apud nos in adagio quoque eſſe; *Riceuer dattero per fico;* ex eo uerſu;

Che qui riprendo dattero per figo:

Significat autem, Pœnas ſceleri æquales luere, uel potius ampliores.

Guaſtar la coda al fagiano.

Quod prouerbialiter inquiunt; Ver ex anno tollis; quando aliquis e.g. hiſtoriam narrans, magis notandam, pulcrioremque partem omittit, dicitur a nobis αἰνιγματικῶς. *Tu guaſti la coda al fagiano: laſci il piu bello.*

Bambin da Rauenna.

In eum, quem cenſemus grandiorj eſſe ætate, quàm dicat, u.g. non triginta, ſed quadraginta annos natum eſſe, ridendo iactare ſolemus. *Bambin da Rauenna: nacq' e con la barba.*

la Salſa di S. Bernardo.

Famem ciborum optimum eſſe condimentum, atque omnia edulcare, alibi a nobis dictum fuit. Exempla Socratis, & aliorum, qui nunquam, niſi maximè eſurientes comedebant, notiſſima ſunt ex Cicerone, & alijs; unde non recenſeo. Pro eo igitur, quod παροιμιῶδες ab antiquis dicebatur; Fames optimum condimentum, Fames omnia edulcat; dicitur a noſtris. *La ſalſa di San Bernardo: la fame.* Hic enim Sanctus ieiunio ferè quotidiano indulgens, occaſionem nobis dedit talis prouerbij.

Far can di Peducciaio.

A ſermone propoſito aberrans, uel potius abſurda, & inconcinna proferens, uulgò dicitur, *Non dare in nulla.* Pro qua loquendi formulâ plebecula παροιμιῶδες, *Dare in budella.* Vnde αἰνιγματικῶς, *Far can di peducciaio: dare in budella.* Ex locutione ancipiti origo adagionis.

CElebérrima ſunt apud Italos uulgóq; tritiſſima quędã prouerbia, quæ, quoniam ſæpius αἰνιγματικῶς proferuntur inter huius generis dicta cõmodè inſerenda exiſtimaui. Et ne idem ſit etiam, atque etiam repetendũ, oppor-

Digitized by Google

opportunitas eorum uſurpandi ex ſententiâ, quam continent, ubi integra pronunciantur, planiſſimè elicitur. Non curabo itaque exactam ipſorum explicationem afferre.

Andar come la biſcia allo'ncanto: a male in corpo. Simile illi, *Volentieri con le lagrime ſu gli occhi*. i. Volens nolenti animo. De quo ſupra.

Come il caual del regno: ha le lettere ſu le chiappe; Vel etiam; *E moneta toſa: ſenza lettere*. Non nouit literas.

Come le laſagne: non ha ne ritto, ne roueſcio. Et ab aliis; *Il mantel di Ruzzante: non ha ne ritto, ne riuerſo*. Nullus in eo modus.

Come il lupo, non buono ne uiuo, ne morto. Nec uiuus, nec mortuus utilis.

Dormir, come la lepre: a occhi aperti. De hoc ita Longius Epiſt. 25. To. 1. Medicinal. Epiſtol. In ſoporiferâ cerebri affectione ex pituitâ bili permiſtâ æger inſtar leporis apertis oculis dormit, nec oculis conniuet, ſed ἀσκαρδα-μυκτί: i. indefeſſè, & toruè quemque intueri uidetur. Vide Gilb. Cognat. in Adag. Leporinus ſomnus.

Far, come il cane: ſentire le buſſe. i. More canum; nihil curat plagas.

Far, come il carbone, o cuoce, o tigne. i. Vt carbo, aut coquit, aut tingit.

Far, come le ſecchie: tutto'l dì in ſu, e'n giù. i. Aſſiduè ſurſum, ac deorſum curſitat.

Far, come il caual dell'ugna bianca: uenir meno al biſogno. i. In neceſſitate deficere.

Far, come la gallina di monte Cuccoli: mangiaua l'uouo, auanti lo faceſſe. De illis, qui, ut fertur, in herbâ frumentum edunt.

Far, come l'aſpido ſordo: turarſi gli orecchi per non ſentire. i.
Vt aſpis ſurda: obthurat aureis, ne audiat.

Far, come la ſcimia: quanto più ua in alto, tanto più moſtra le ſue uergogne. i. Vt ſimia, quo altiùs aſcendit, eo magis ſua pudenda detegit.

Far, come le donne nouelle: la ritornata. Reuerſionem facere, dixit Plaut. in Bacchid.

Far lepre uecchia: dare a dietro. Retrorſum uela dare. Ex Horat.

Quædam Adagia Aenigmatica, vel Apophthegmata Prouerbialia, populi Florentini propria.

In eâ parte noſtræ vrbis, quæ non longè abeſt a portâ, quæ vergit ad orientem ſolem, extant duæ ſacræ ædes, duobus Apoſtolis, Petro, ac Simoni dicatæ. Inter has uerò ſitus eſt carcer, quò uulgò obærati conjiciuntur, appellatus *le Stinche* Quando igitur plebes obſcurè ſignificare uult, aliquem illic detineri, inquit; *Egli e fra due Apoſtoli*. *Eſſer fra due Apoſtoli.*

In hominem inconſtantem Florentiæ dictitant. *L'Agnolo di Badia, ſi volta a ogni uento*. χαμαιλέοντος μεταβολώτερος. i. Chamæleonte mutabilior. Chameleontem pro inconſtante, ac mutabili uſurpauit Ariſtoteles in primo Moralium ad Nicomachum. εὔριπος. Euripus. Vide Adagi. Euripus homo. *l'Agnolo di Badia.*

C. d. Scoto: ſaluo iure calculi. Vulgus in ſimili propoſito uſurpare ſolet. *Salua la ragion del banditore, in tutto, e per tutto*. Quod dictum formula eſt Flo- *C.d.Scoto.*

renti-

rentinorum præconum, quando aliquid ſub haſtâ uendunt: hanc enim, antequam rem licitatori addicant, uulgò ſemper pronunciare ſolent. Aliquis Iureconſ. diceret; Abſque præiudicio.

Far Mona Sandra.

Qui tauricum tuetur, toruè ſcilicet aliquem aſpicit, dicitur a noſtro popello, *Far mona Sandra*; quod ἁπλῶς, *Far muſaccio*. Cauſſa per ſe patet, nempe ex mulierculâ tali ingenio præditâ.

Matteo di Cãdozzo.

Siquis ſe nobis purget, quòd in aliquâ re caſu errauerit, quem nos pro comperto habeamus deditâ operâ deliquiſſe, ita reſpondere ſolemus; *Matteo di Candozzo: errò, perch'e' uolle*: inquiunt enim hunc erraſſe, ut fertur, nolentem uolenti animo.

C. d. la golpe.

C. d. la golpe: le parole eran buone, ma i cenni doloroſi. i. Verba quidem bona erant, nutus uerò peſſimi. Hoc originem traxit ex noto Apologo. De uulpe a ruſtico in paleis a canum furore ſeruatâ.

Tutto di S. Martino.

Sunt Florentiæ duo loci, quorum alter ob ſacram ædem D. Martino dicatam, appellatur *San Martino*, alter ob familiæ cognomen dicitur *il Garbo*. Inde nomen ſumpſit *Panno di San Martino*, &, *Panno Garbo*: quoniam hi panni ibidem fiant. Vnde noſtri uulgi prouerbiale ænigma; *Egl'è tutto di San Martino*: quod in hominem inſipidum, inuenuſtiſſimúmque iacere ſolet. Hunc enim ſimpliciter dicimus, *Non auer niente di garbo*: in quo ſenſu *Garbo* ſignificat uenuſtatem, atque elegantiam.

C. d. colui, che s'impicciò.

C. d. colui, che s'impicciò: ognuno ha la ſua fantaſia. i. Alijs alia placent, & probantur. ἕτερα ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα. i. Alios alia delectant. Ariſto. Ethi. 3. ca. 11. Variæ ſunt hominum uoluntates. l. Quia poterat. ff. Ad Trebell. Sed de his alibi.

C. d. quel Lanzi, etc.

C. d. quel Lanzi: queſto guaſta il feſto. Vehebatur per ciuitatem aſello, ut ex antiquorum more quidã a facinoroſi plecti ſolent. Populus ſibilabat; quod ipſe, quaſi applauſum exiſtimans, non ægre ferebat. Sed tandem uirgarum plagas ſentiens; iſtud dixit.

a ὀνοβάτις dicebantur a Græcis. Sed erat propriè pœna adulterarum apud Cumæos. Plutar. in Problem. ut etiam Alcia. in Parer.

Semplici di Val di ſtrulla.

In eum, qui, cum ſit uaferrimus, ſe ſimplicem ſimulat: *Semplici di ual di Strulla: cambiauan lo ſcudo per otto lire, e poi tornauan pel reſto.* i. cum longè plus æquo accepiſſent, quaſi ipſis non fuiſſet penitus ſatisfactum, alia inſuper petebant. Dicitur & ἁπλῶς, *Semplice di uilla.*

Mulattier de' Serui.

Qui mira, nec admodum credibilia profert, appellatur αἰνιγματικῶς. *Mulattier de' Serui: ſcaricamiracoli.*

Fondarſi, come Meſſer Giorgio Scali.

Quandoquis illi fidere uidetur, qui non ſolùm in eius neceſſitatibus non profuturus ſit, ſed potius ipſi deſtituto nociturus, dicere ſolemus. *E' ſi fonda, come M. Giorgio Scali.* Scipione arundineo innititur. Hebræorum prouerbium, referente Parœmiogr. Caſus illuſtriſſimi huius uiri, qui populo fiſus, in opportunitate ab illo deſtitutus fuit, per Hiſtoriographos Florentinos notiſſimus eſt.

Hoc adagium deſcriptum eſt ex lib. 1. c. 17. Var. lect. Pet. Victo. ſed verborũ compendio. Ferire medium; qui modus loquendi eſt apud Ciceronem in lib. de Fato, valet, cum duo inter ſe de aliquo controuerſantur, réſque ad Arbitrum venit, æquo interuallo, ac momento utrinque illum ipſum, qui ſententiam fert, diſcedere, atque ita litem diiudicare: quod tamen iudicij genus, ut negligens, ac pingue Iurecoſſ. contemnunt. Nósq; etiam

patrio

patrio ſermone, quæ prouerbij loco dicitur, voce eludimus. (vulgò inquiunt. *Come i contadini: dare in quel mezzo.* Et αἰνιγματῶδες. *Far come Puccio Carletti: daua in quel mezzo*) Plato dixit μέσον τέμνειν in Quinto de legi. in Epiſtolâ poſteriori ad Dionis propinquos; & in Protagorâ. Locos integros affert inibi idem Victorius.

Far, come Puccio Carletti.

Per Plautinum illud ex Aſinariâ, quod a Cleaeretâ lenâ Argyrippo adoleſcenti dictum fuit; Semper oculatæ ſunt noſtræ manus, credunt, quod uident; optimè intelligitur illud; *Come diſſe Mona Ghigna: di ueduta con queſte mani.* Sententiam fortaſſe clariùs repræſentat hoc alterum eiuſdem farinæ. *Nanni cieco: uedere.*

C.d. Mona Ghigna.

In pertinacem uulgò inquiunt. *Egli è più ſtran, che Giorgio.* i. Georgio pertinacior, ſiue moroſior. Hunc narrant aniculæ, cum iam frigidum cadauer iaceret, pedes extendere noluiſſe.

Più ſtrano, che Giorgio.

C.d. Caſtruccio: egli è quel, che Dio uuole, e farà quel, che Dio uorrà. Simile illis: ἐν θεῶν γούνασι. i. In Deorum genibus. Home. ἐν θεῷ τέλος. i. In Deo ſitus exitus. Pindarus in Olymp.

C. diſſe Caſtruccio.

Quando aliquis è familiarium commercio diſcedit, quibuſcum confidenter agere poſſit, ioco memorans, ne ſibi diſcedenti obtrectent, ridendo dicere ſolet, *Non fate le ſcalee di Sant' Ambrogio.* i. *Non dite male, di chi ſi parte.* Meminit Varchius in Herculano, atque inibi latè exponit.

Far le ſcalee di Sant' Ambrog.

Oratio alicuius, longè a propoſito aberrantis, & quæ nihil concludere uideatur, appellatur a uulgi fæce; *Il chiaſſo di Mona Sandra: ſenza riuſcita.*

il Chiaſſo di Mona Sandra.

C.d. Lippo Topi: coſtì ſta'l fatto. Apophthegma prolatum fuit, quando condebat teſtamentum. Vnde alterum dictum. *Il teſtamento di Lippo Topi.* Quando ex inani hæreditate quàm maxima relicta ſunt legata.

C. d. Lippo Topi.

Non lo ſaprebbe far Cimabue: dipinſe il peſo groſſo nell' acqua. Ne Archimedes quidem deſcribere poſſet. Ex dicto Cice. in Orat. pro A. Cluent. Noſtro utitur etiam Brunettus in Epitaphio.

Non lo ſaprebbe far Cimabue.

Aliquis interrogatus, quid agat, quomodo valeat: ſi more ſolito cuncta procedant, reſpondere ſolet. *Patti vecchi, e modi vſati.* Quod etiam αἰνιγματῶδες effertur: *C.d. Mon Ghini: l'ordinario.*

Patti vecchi, e modi vſati.

Come diſſe Salueſtro del Berretta: uanni adagio. Hic, quotieſcunque aliquem vehementiùs laudare audiebat, tale dictum ſolebat vſurpare: cui ſimile illud Horatij ad Lollium;

C.d. Salueſtro, &c.

> Qualem commendes, etiam, atque etiam aſpice; ne mox
> Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Quòd uulgò dicere conſueuimus, cum quempiam irridemus, qui ſtulto genere vltionis utatur; ſibíque ipſi plus obſit, quàm illi, in quem animadtere vult, eum certum hominem, ciuem noſtrum imitari, nomine illum appellantes: qui, cum vxori grauiter iratus eſſet: pœnáſque ab eâ capere improbitatis ipſius vellet, ſe non ſolum Eunuchum fecit; verum etiam acuto cultro membrum procreationi aptum abſcidit, videtur antiquitùs alius ſimplicis ingenij homo, uel nullius potius, feciſſe, &c. Verba ſunt P. Victo. Var. lect. lib. 17. cap. 17. Noſtrum adagium ita effertur. *Come Che'l Maſi: ſe'l tagliò via tutto, per far diſpetto alla moglie.* Et ab aliis: *Come Chel Maſi: ſi caſtrò per far diſpetto,* &c.

Come Chel Maſi.

Così non canta Giorgio. i. Ita non canit Georgius. s. Non dico hoc. Iſtud non aſſero. Ex hiſtoriâ uulgatiſſimâ. Credebatur quidam Georgius, inimi-

Coſi non cãta Giorgio.

cum

cum ſuum inſidijs oppreſſum peremiſſe. Hic, fraude inſtructâ, ad cœnam vocatus ab amicis defuncti, poſt cœnam inuitatus fuit ad canendam cum alijs quamdam cantilenam, qua concludebatur; *E Giorgio uccise il tale*.i. Et Georgius talem occidit; Quod ipſe audiens, reſpondit. *Cosi non canta Giorgio*.

C. d. M. Anton Pucci. C.d. *Meſſer Anton Pucci: E' ne debb' eſſer qualche coſa, poiche ognuno il dice.* Eſt affine illis, quibus utimur, quando ſignificare volumus, non eſſe cenſen dum falſum, quod pluribus eſt in ore. *Rade volte ſi grida al lupo, ch' e' non ſia in paeſe. Non ſi grida al lupo, ch e' non ſia lupo, o can bigio. Voce di popolo, voce di Dio.* In quam ſententiam extat adagium apud parœmiographum ex verſibus Heſiodi notiſſimis.

Non omnino temerè eſt, quod vulgò dictitant.
Fama non temerè ſpargitur.

C.d.il Bernia. C.d.*il Bernia: parla, perch' io ti vegga.* Iuxta illud: Sermo hominis index. Socrates etiam interrogatus, an quempiam cognoſceret, reſpondit, ſe ei nunquam locutum, innuens, quàm periculoſum ſit, hominem de fronte iudicare. Vnde Catonis præceptum.

Perſpicito cuncta tacitus, quid quiſque loquatur.
Sermo hominum mores, & celat, & indicat idem.

Et Quintilianus lib. 11. Sonis homines, vt æra tinnitu dignoſcimus: pro quo nos παροιμιακῶς: *Al ſuono ſi conoſce la ſaldezza del vaſo.*

E' ſcritto al libro del Groſſo. *Il Groſſo* eſt quædam moneta nobis notiſſima quinque aſſium æſtimatione. Accidit qnondam Florentiæ, ut multi ex iuuenibus neſcio quid ſceleris patrârunt. Summates, qui tunc Rempubli. gerebant, pro multâ conſtituerunt, eos unicum prædicti ualoris numiſma ſoluere; ſed omnium nomina in libro peculiari conſcribi, qui inde *Il libro del Groſſo* appellatus fuit, ut, ſi uel minimum aliàs comitterent facinus, maximas luerent pœnas. Hinc parœmia uulgò celegerrima; *Tu ſe ſcritto al libro del Groſſo*; qua aliquem admonemus, ut in officio maneat; ſi quid enim errauerit, quàm ſeueriſſimè punitum iri.

Aliquem, vel de aduerſâ fortunâ, vel de alio quouis caſu conquerentem, conſolari cupiens, ad illud confugere ſolet; *E' c'è, che far per ognuno.*

συμφορὰ δ' ἑτέρας ἑτέρα
πιέζει φανεῖσα θνατῶν. i.

Alia alios calamitas adobruens premit. Eurip. in Alces.

οὐκ ἔστι βίον εὑρεῖν ἄλυπον ἐν οὐδενί. i.

Expers laborum nulli uita uiuitur. In Græc. Collect.

Come diſſe colui, &c. Plebs verò; *Come diſſe colui, che ferraua l'oche: c'è, che far per ognuno.*

Cætera, quorum maxima pars, quemadmodum a plebeijs originem traxerunt, ita a uulgi fæce ſæpius, a nobilioribus quàm rariſſimè audias, pro curioſis iuxta Alphabeti ordinem abſque ullâ declaratione afferentur.

Allenato come i paperi di Mona Bionda: per le corti.
Biagio ſarto: diceua i fatti ſuoi, a chi non gli uolea ſapere.
il Boncio da Rapalle: baſtonaua la moglie, e poi la pettinaua. Simillima ſunt.
Tagliare il naſo, e poi ſoffiar ne gli orecchi. Dato il ueleno, uoler dar l'utriaca.
la Canzona del pane aſciutto: lienalo lienalo.

Carità

Carità di Mona Canida: maſticaua il zucchero a gli ammalati.
la Cena di Saluino: piſcia, e ua a letto.
Come il Prete di contado: non ſa leggere, ſe non in ſul ſuo libro.
Come la ſpezieria del Pontenecchio: uniuerſale. Teneua d'ogni coſa, ma tutto cattiuo. Huic ſimile, quod notant Paræmiographi ex Homero;
Multa quidem nouit, ſed malè nouit omnia.
Come la Vaccuccia: fa, ed è buono a ogni coſa. Huius fabella Florentiæ notiſſima eſt.
Com'è l canal del Gonnella: tutto maſcalcie.
Dormir, come il Liofante: ritto.
E' Frate di San Franceſco: ſenz'un quattrino.
E' panellin di Badia: promeſſo.
Erba da denti: grano.
Far, come Fra' Fazio: rifaceua i danni d'altri.
Far, come i colombi del Rimbuſſato: perder l'uolo.
Far, come il can di Butrione: appiccarſi, a chi ha miglior mantello.
Far, come la candela: conſuma ſe per far bene altrui.
Hic notare potes pulcherrimam Dantis comparationem Purg. cant. 22. vbi Statius Virgilio.
Faceſti, come quei, che va di notte,
Che porta il lume dietro, e ſe non gioua,
Ma, dopo ſe, fa le perſone dotte.
Far come le cicale d'India: cicalar, per far cicalare. Eodem pertinent. *Tirar sù. Cauare i calcetti.* De quibus ſup. p. 404.
Far, come la golpe: non far male in uicinanza.
Far, come la lumaca: laſcia il ſegno, ouunqu' ella ua.
Far, come la piena: metterſi innanzi ogni coſa.
Far, come l'aſin del Pentolaio: fermarſi a ogni uſcio.
Far, come la vecchia da Verona: ſe le daua un quattrino, perche cantaſſe, e due perche reſtaſſe.
Far, come le monache da Genoua: tornate ch'eran di fuori, chiedeuan licenza d'andare.
Far, come la gragniuola, in ſu la feccia: gran romore, e non far danno.
Far, come le ſtarne di monte Morello: uiuer di rugiada. Rore paſci. Vento uiuere.
Far, come l'huom ſaluatico: ſi rallegra del cattiuo tempo, perche dopo il cattiuo, ne uiene il buono.
Far, come Maeſtro Pier Fantini: metteua le pezze, e l'unguento del ſuo.
Far, come Mona Cilidonia: andarſene in gite.
Far, come le pecore: oue ua uno, andar tutti. Hinc Dant. Purg. Cant. 3.
Come le pecorelle eſcon dal chiuſo
Ad una, a due, a tre, e l'altre ſtanno
Timidette, atterrando l'occhio, e'l muſo,
E ciò, che fa la prima, e l'altre fanno,
Addoſſandoſi a lei, s'ella s'arreſta,
Semplici, e quete, e lo' mperche non ſanno.
Gian Braconi: ch'ella duri.
Gigante da Cigoli: batteuano i ceci con le pertiche. Vide ſup. p. 293.

Mandar carta bianca. i. *Rimetterſi totalmente.*
Non può eſſer Arbitro: e' pende.
Non può Lodare: ha chiamato il terzo.
Pigliar, come le pecchie: col moſto. Pulcius in Morgante.
Pippion di Gorgona: ſi pelan co' ſaſſi.
Più ſciocco di Martin d'Amelia: credeua, la ſtella Diana fuſſe ſua moglie.
il Poteſtà di Sinigaglia: comandare, e far da ſe.
Ser Agio: ſtaua a ſtrigliar la mula nel letto.
Trotti d'aſino: non durano.
Vccellar, come Cecco Patraccoli: a picchi. i. *a picchiate, a buſſe.*
Veſtir, come le figure: ſempre a un modo.
Vnguento da cancheri: tira, e non ſalda.

Apophthegmata Prouerbialia.

Come diſſe Betto Orciolaio: ne danar, ne coſe.
C.d. Biagio Graſſo: io mangio del mio.
C.d. il Bianco: alle mani. Extat in antiquo Mythologiſtâ. Effertur etiam; *Alle mani: diſſe colui, che non l'auea.* Sententia eſt eadem, atque illius; *Alla pruoua ſi ſcortica l'aſino.* De quo ſup. p. 313.
C.d. il Biaſcia: tu non ne papperai.
C.d. Cipollone: queſt'è deſſa.
C.d. colui, che toſaua il porco: gran romore, e poca lana. Confine, ſeu potius idem. τῷ *Molte parole, e poche lance rotte.* Sup. p. 300.
C.d. colui, che'l diauol ne lo portaua: in qualche luogo capiteren noi.
C.d. il Culo all'ortica: io ti conoſco mal'erba. Extat etiam in Brunetti Epitaphio. Idem fortaſſe ualet, quod notat Cognatus. Bene te noſco. Ex Catullo.
C.d. il Fibbia: queſta feſta non s'ha a far ſenza me.
C.d. Fico alla moglie: tu m'hai concio.
C.d. Gigi pazzo: non ti colſi.
C.d. il Giudeo: Sabato non è, e' danar non ci ſono.
C.d. la golpe al granchio: e' potrebb'eſſere, ma tu non u' hai uiſo. Eiuſdem ſententiæ, atque illud; *E' potrebb'eſſer barbero, ma e' non u'ha cera.* Sup. p. 11.
C.d. il Gonnella: cum quibus. i. pecunia.
C.d. Luca Poltri; Omnia mea bona
Porta in doſſo mia perſona.
Cui ſimile; *E' fa, come la chiocciola: porta ſeco tutto'l ſuo.* Notum eſt dictum ſapientis; Omnia mea bona mecum porto.
C.d. Macometto a' monti: ſe uoi non uenite da noi, noi uerren da uoi. Hinc *Fare i Miracoli di Macometto.*
C.d. il lupo all'aſino: pacienza.
C.d. l'aſino al lupo: tal pacienza aueſſe, chi laſciò l'uſcio aperto.
C.d. Lucio di Val Bona a Meſſer Rinieri da Caluoli: acconciate i fatti noſtri, ma non iſconciate gli altrui.
C.d. Maeſtro Guazzalletto: Dio te la mandi buona.
C.d. Malateſta de' Medici: ſe tu non ſe, tu ſarai.
C.d. la Maria pazza al figliuolo: tu hai mani, e piè.

C.d.Martino Scarſi: or ſon io chiaro.
C.d.il Merlo: ſon ſicuro domine, che uſcito ſon del uerno.
C.d.Meſſere Anton da Venafro: ogni aiuto è buono. Multæ manus onus leuius reddunt. Parœmiog.
C.d.il Mirra: a coſa a coſa.
C.d. la Moglie del Gallora: i'm'auuio.
C.d.il Moſca: coſa fatta, cap'ha. Vnde Dant.Inf.Cant.28. *Ed un, &c.*

Gridò: ricorderati anche del Moſca,
Che diſſi, laſſo, capo ha coſa fatta.

C.d.il Napoletano: qui me ne taglia un ruotolo.
C.d.Orlando Boſcoli: o ſi, o no. Simile illi, quod inquit Tireſias Vlyſſi apud Flaccum;

O Laërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

C.d. Paolo Benini: buono, e bello.
C.d.quel ſarto: l'occhio uuol la parte ſua.
C.d. il topo alle noci: poco romore.
C.d.Toccio alla moglie: ſia col malanno.
C.d.il Minchia: ecco fatto; e dette un calcio alla pentola. Vulgus inquit *Dette* pro eo, quod meliores *Diede*. Sed non videntur hæc, quorum arbiter eſt vſus, ad exactam loquendi normam reuocanda. Huius etiam generis ſunt; *Io volſi dir queſto; Tu ſei giudice indiſcreto; Ell'è coſa ordinaria; Io perſi l'occaſione; Tu m'hai fradicio*: quæ ita vulgò vſurpantur, vt, ſi quis familiariter loquendo dixerit. *Io volli dir queſto; Tu ſe giudice indiſcreto; Ell'è coſa communale; Io perdei l'occaſione; Tu m'hai fracido:* verendum eſſet, ne penitus exploderetur. Nec immeritò quidem, nam in commercijs familiaribus omnis loquendi affectatio euitanda eſt. E ſcripturâ tamen præſertim grauiori cenſeo, huiuſmodi Barbariſmos penitus eſſe profligandos.

Exempla Dictorum per Etymologiã, ſiue Alluſionem.

EX GRAECIS.

APud Græcos, referente Strabone Geographiæ lib. 13. in prouerbium ceſſit verſus ille Homeri Iliad. ζ.

ἆσσον ἴθ᾽, ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ᾽ ἵκηαι. i.
Propiùs accede, vt exitij terminos ocyus attingas.

Alluſio verſatur in verbo ἆσσον, quod non modò propiùs ſignificat, ſed Aſſon, maritimam Lyciæ ciuitatem, quæ in edito ſita eſt promontorio, ita vt ad eam accedere parùm tutum ſit. Quo adagio deterrebant a rebus illis, quæ non ſine periculo comparari poſſe videbantur.

Huius etiã generis eſt illud Ariſtophanis in Comœdiâ, cui Titulus ἱππεῖς.

τὼ χεῖρ ἐν αἰτωλοῖς, ὁ νοῦς δ᾽ ἐν κλωπιδῶν. i.
Manus in Aetolis, mens in Clopidis.

Vbi duplex alluſio, ad vocem Aetolis, & ad vocem Clopidis. Prior adumbrat Aetolos populos, atque αἰτεῖν ὅλον. i. totum flagitare. Poſterior venuſto paragrammatiſmo, pro Cropidis, quod eſt nomen Athenienſis tribus,

Clopidas habens, κλοπὴν. i. furtum exprimit, cuius perpetuò reum agit Cleonem. Verba Græci interpretis hæc ſunt. τοὶ γὰρ ἐν αἰτωλοῖς ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τὸ πρᾶγμα λέγει. οὐκ ἐν αἰτωλίᾳ. ἀλλ᾽ ἐν τῷ αἰτεῖν. τὸ δ᾽ ἐν κλωπιδῶν. ἐναλλαγὴ πάλιν στοιχείου τοῦ Ρ εἰς τὸ Λ. κρωπίδαι γὰρ δῆμος τῆς λεοντίδος φυλῆς. ἔπαιζεν οὖν παρὰ τὸ κλέπτειν. Quod prouerbiale ſcomma, ut Euſtathius ſentit in Odyſſ. ξ. iacitur in ueteratorem improbum, & munerum receptorem; qui & flagitioſè manibus donaria efflagitet, & furaci animo opes inuolet. Vide ibi plura.

Deſcribo ad uerbum ex Animaduerſionibus Caſauboni in Athenæi principium capitis 8. libri 9. ἐπιτιμῶντες δ᾽ ἔτινι φασὶν, Μὴ δεῖν τὸν Οἰνέα Πηλέα ποιεῖν. Euſtathius ita interpretatur: Oeneus, & Peleus perſonæ heroicæ poſitæ ſunt pro οἶνος, & πηλὸς, unde ortæ uidentur. Reprehenditur autem his uerbis pincerna, qui uinum in cyathum ſic fundit, & effundat. Vinum humi cadens, fit πηλὸς lutum. Scimus etiam πηλὸν dictum ueteribus fuiſſe uinum; ut ego arbitror, non merum, & ſincerum, ſed mixtum, aut mangonizatum: inde κάπηλος, qui tale uinum uendit. Quare poſſumus etiam ſic exponere; non oportet οἶνεα facere πηλέα i. bonum uinum malum facere, & corrumpere. Quis primus hoc dixerit, non nunc memini. Vetuſtiſsimum quidem dictum eſt: cuius etiam facit mentionem Demetrius Phalereus, uel quicumque eſt libri eius auctor. Hactenus Caſaubonus. Locus Demetrij eſt, ubi agit de modo utendi prudenter tidiculis. Primus, qui hunc Demetrij locum turpi mendâ purgauit, fuit Michaël Sophianus, ut inibi teſtatur Petrus Victorius.

Κλεὶς apud Græcos eſt clauis, qua oſtia, uel arcæ aperiuntur, & commiſſura humeri cum pectore, quam uulgò clauiculã appellant. Cum igitur Philippo Macedonum regi in bello clauicula fracta fuiſſet, ac medicus, qui ipſum curabat, quotidie aliquid poſceret. Sume, dixit, quicquid lubet; nã clauem habes.

Multa Diogenis Cynici apophthegmata, ex quibus aliquot modò afferam, & pro uiribus explicabo, ad hanc tractationis partem ſpectare uidentur. περὶ παιδὸς πεπορνευκότος ἐρωτηθεὶς, πόθεν εἴη, τεγεάτης, ἔφη. i. De puero, qui pudicitiam proſtituerat, interrogatus, cuias eſſet, Tegeates, inquit. Tota reſponſi uis uerſatur in ambiguâ τοῦ τεγεάτης ſignificantiâ: eſt enim τέγεα urbs Arcadiæ; τέγος uerò inter cætera proſtibulum ſignificat. Quò procul dubio non ſine maximâ ſubtilitate, ac uenuſtate reſpexit Philoſophus. Dioge. Laër.

Miſerat Alexander per quendam Athliam literas ad Antipatrum; cum ibi adeſſet Diogenes, luſit in uerbo ἄθλιος, quod eſt miſer, multiſq; laboribus afflictus, ſic inquiens. Athlius ab Athlio per Athliam ad Athlium. Quo denotare uoluit, non ſolùm principes ambitioſos (qualem ſæpe notauit Alexandrum) miſeros eſſe, ſed omneis alios, quicumque in huiuſmodi cupiditatibus ipſis inſeruiunt.

Idem etiam luſit in uerbo αἰθάνεξ, quod apud Græcos, ut ſentio apud Latinos.

nos,tam ad animum, quàm ad corpus refertur. Interrogatus enim, cur Athletæ nihil ſentirent. Quia (reſpondit) ſuillis, ac bubulis carnibus educati ſunt. Nam cibi craſsiores corpori quidem robur addunt,ſed mentis aciem hebetant. Diogenes igitur ipſorum ſtuporem notauit,cum interrogaretur,cur,quaſi ſenſu carentes,plagis non offenderentur.

ἰδὼν ποτὲ ὀλυμπιονίκην, inquit Laërtius in eius vitâ, *πρόβατα νέμοντα, ταχέως, εἶπεν, ὦ βέλτιστε, μετέβης ἀπὸ τῶν ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ νέμεα.* i. Intuitus aliquando Olympionicen,oueis paſcentem; citò,dixit, ò bone vir, ab Olympijs ad Nemea te contuliſti. Apophthegmatis ambiguitas conſiſtit in verbo Νέμεα,quo tanquã digito oſtenditur & *νέμειν*, quod eſt paſcere, & Νέμεα, quæ celebertima illa in honorem Herculis, vel,ſi Archiæ credimus, Alchemori certamina ſignificat. Huic nõ longè videtur abſimilis luſus ille Martialis in verbo Palinurus,quod fit a *πάλιν οὐρεῖν*,quòd eſt iterũ meiere,

Minxiſti currente ſemel,Pauline,carinâ;
Meiere uis iterum,iam Palinurus eris. Lib.3.

Didymon quidam medicus uulgò ob luxuriæ uitium malè audiebat. Cum ergo Diogenes eum uidiſſet uirginis oculum curantem; Vide,inquit,ne *κόρην* corrumpas. Vox iſta Græcis ſignificat uirginem, & oculi pupillam.

Poſſem quoque afferre,& exponere illud; *μὴ ἀπ' Ὀμφάλης πρὸς Ἥβην.* i. Ne ab Omphale ad Heben; ubi ſub nomine harum mulierum alluditur ad uoces *ὀμφαλός*, & *ἥβη ἀντὶ τῆς γυναικὸς αἰδοῦς*. Sed, nequâ in parte honeſtas lectorum aureis offendam,ut alibi alia,ita hoc in loco iſtud uerecundo ſilentio præteriens, pro ipſo profero luſum in uerbo *ἱστάναι*. *Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος, ἐρωτηθεὶς διὰ τί τὴν τύχην καθημένην ἔγραψεν, εἶπεν· οὐχ ἕστηκε γάρ.* i. Apelles pictor,interrogatus,cur ſedentem pinxiſſet fortunam: Quia, inquit, non ſtat. Refertur a Maximo.

EX LATINIS.

Apud Latinos etiam extant huiuſmodi alluſionum non pauca exempla, ut manifeſtiſſimè apparet ex teſtamento M. Grunij Corocottæ Porcelli,de quo non ſemel inter alios meminit D. Hieronymus. Omiſſis igitur, quæ illic habentur, afferam hoc in loco ſpeciminis gratiâ nonnulla, quæ pulcriora,noſtræq; linguæ propinquiora uiſa ſunt.

Recitabatur in Senatu ex oratione, quam habebat Sextus Nero in Vindicem,ſceleratos pœnas daturos, breuiq; dignum exitium facturos,cum ſit bitò ab uniuerſis exclamatum eſt. Tu facies Auguſte: quæ uerba poſſunt bifariam accipi, uel, Tu facies,ut dent pœnas, uel, Tu ipſas dabis. Idem in ſimili propoſito diceretur a nobis. *Tu lo farai.* *Tu lo farai*

De Caluino Glauciâ claudicante, qui Clodio fauebat, dixit quidam. Caluinus non claudicat, ſed clodicat. Veteres pro Claudio Clodium dicebant,ut notum eſt. Extat apud Cice. in 2. de Oratore.

Peruicax

Digitized by Google

Capoduro. Peruicax a Latinis interdum, ut a nobis, appellatur Caputdurum. Hoc planè apparet ex eo. Cum tenuis conditionis homo cuidam obtrectaret; hic Colaphum, dixit, tibi dicam; & Formulam ſcribo, quòd caput durum habeas. Duplex eſt iocus, & in more uocantium aliquem in ius: Dicẽ enim dicunt, miſsóq; libello, quare eum in ius uocent, exprimunt: nam pro Dicẽ tibi dicam, dixit, Colaphum tibi dicam. Alter iocus eſt in amphibologiâ capitis duri. Quoniam durum caput habere dicitur tam peruicax, quàm qui percutientis manum offendit.

Perdere. Item perdere interdum Latinis ualet, quod *Perdere* Italis. i. amittere, ac priuari. Malus patronus cauſſam agendo uocem obtuderat. Huic Granius ſuadebat, ut, domum reuerſus, frigidum mulſum biberet. Cui patronus; atqui perdam uocem, ſi hoc fecero. Præſtat, ſubdit Granius, perdere uocem, quàm reum. Huic ſimile eſt diſtichum illud in Neronem ex ambiguâ uerbi Tollere ſignificantiâ.

Quis neget Aeneæ clarâ de ſtirpe Neronem?
Subſtulit hic matrem, ſubſtulit ille patrem.

Sueton. in eius vitâ, cap. 39.

Plancus (auctore Macrob. Satur. lib. 2. cap. 2.) cum uellet teſtem in ſuâ cauſſâ moleſtum perturbare. Quo, inquit, te artificio tueris? Sciebat enim, illum eſſe ſutorem. Cui callidè ſutor; Gallam ſubigo. Luſus eſt pulcherrimus in voce gallâ, quam ſubulam ſignificare inter alios inquit Robertus Conſtantinus (*leſina* dicitur a nobis) & Gallâ nomine proprio mulieris. Plancus enim ob adulterium Mæuiæ Gallæ malè audiebat. *In Supplemento linguæ Latinæ.*

Miſeri. Parci, tenuéſque in impenſis homines appellantur a nobis *Miſeri*: quod nõ caret ſuâ origine: ſic enim & a Romanis interdum appellabantur. Nam Stratonicus interrogatus, quinam eſſent in Pamphyliâ miſerrimi; Phaſelitæ, inquit; Sed in toto orbe miſerrimi ſunt Sidetæ. Vtrobique in prędicto ſenſu accipiens miſerum: Phaſelitarum enim in ſacrificijs ſordes prouerbio notatę ſunt, ut meminit Zenodotus, & Eudemus. *Notatur inter Apophthegmata Latina.*

Dare inter alia ualet conferre beneficia, ſuíque copiam facere, ut ex illo Martialis notiſſimo. Vis dare, nec dare uis. Cum itaque C. Cæſar in Senatu cauſſam filiæ Nicomedis enixè defenderet, beneficiáque Regis in ſe commemoraret; Remoue, inquit Cicero, iſthæc, oro: notum eſt enim, quid ille tibi, quid tu illi dederis. Nam Cæſar credebatur Bithynię regi uel ultra pudicitiæ terminos morigeratus. Quod palàm teſtantur illi uerſus ab eius militibus decantatis in Gallico triumpho.

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem.
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Sueton. in eius vitâ cap. 49. Vtinam talia uitia penitus cum Romanis illis ſepulta fuiſſent; atque eſſet in hoc pauperior noſtra lingua.

Eſt apud Rebufum in Commentarijs iuris Gallicorum Sacerdotiorum dictum

ctum hoc; De Tribu Leui. In inconſtanteis quos Latini appellant leuis ſententiæ,& nos *Di poca leuatura*. Amphibologia uocis Leui alludit ad Phraſin leuis ſententiæ. Hinc uerò multa mihi in mentem ueniunt ex iiſdem ſcriptis deprompta; quæ uulgò omnibus notiſſima ſunt:ut, *Facciamo a cunctis. Ad faciendam uindictam. Guaſtare il Pater noſter* (quod idem eſt,atque illud cum alluſione, *Fare il debito ſuo*) *Eſſer de' dodici mila ſegnati.* *Di poca leuatura.*

Al mangiare gaudeamus;
Al pagare ſuſpiramus.

quæ omnia,ne imprudens ſacra profanis miſcere uidear, uolens religioſo,debitóque ſilentio inuoluo, Nec ſolùm prætereo hæc, ſed cuncta quoque,in quibus ſenſi ambiguitas aliquam ſuſpicionem gignere poſſit, ut illud; *Aſſai digiuna,chi mal mangia*; Quod tamen optimè mihi congruere uidetur Theodoriti dicto; ἀληθῶς νηστεία, ἡ διηνεκὴς ἔνδεια. i. Verum ieiunium aſſidua indigentia. Refertur ab Antonio in Serm.de Ieiunio. *Aſſai digiuna, &c.*

Ex Titulis etiam Iuriſconſultorum ſæpius in hoc genere legum ſtudioſos facetè iocari audias; ut e.g. Viſâ muliere turpi, facie nempe deformi,dicere ſolent. Ad Senatusconſultum Turpilianum. Sed iſta diligentiùs, & omnia colligere a noſtro propoſito longiſſimè diſtat.

Hectorem imitaris,ab Ilio nunquam recedis. Iocus eſt in paraſitum, gulæ plus æquo deditum,Marulli mimographi,quem M. Antonini philoſophi, & Cæſ. temporibus uixiſſe teſtatur Iulius Capitolinus:cuius præter Ael. Spartianum meminit & D.Hieronymus aduerſus Rufinum: Tu Hectorem imitaris,ab Ilio nunquam recedis. Alluſum eſt autem ad Ilij, quo Troia cenſetur,nomen ambiguum,cum Ilij inteſtino, per quod cibus receptus delabitur. Competet in ſtrenuum gurgitem, qui nunquam helluonari deſinat. Quadrabit & in ganeonem inexhauſtæ libidinis,quippe quum Ilium pro impubio, ſeu interfœmineo muliebri accipi ſoleat,atteſtante Heſychio,quo ſenſu detortum fuit illud Homericum, ἴλιον εἴσω. i. Intra Ilium. Parœmiog. Huic uidetur congruere ex noſtris: *Non iſtudi in altro,che nella Boccolica.* *Nõ iſtudia, ſe nõ nella Boccolica.*

QVamquam verò,ut ſupra dixi,talium prouerbiorum noſter ſermo omnium abundantiſſimus ſit, ſtatui tamen exempli cauſsâ non multa proferre; unde facilè reliqua id genus percipi poterunt: fortaſſe enim nimiâ ipſorum copiâ tædio afficeretur, ſi quis in noſtris nugis aliquot horas impendere non grauabitur.

Qui alterum deſerit, ac derelinquit, dicitur *Piantarlo*; Hinc in huiuſmodi effertur. *E' gli ha dato un Piantone.* Alij: *Gli ha dato acqua di Piantaggine.* *Dare un piantone.*

Fures furando dicuntur *Leuar uia*. Quando igitur aliquem quidpiam furatum eſſe ſignificare uolumus, dicimus *Egli è ito in Leuante.* *Andare in Leuante.*

L'uccellatoio locus eſt non longè diſtans a Florentiâ, Bononiam proficiſcentibus notiſſimus. Vnde ortum eſt adagium, quo aliquem alterum illudere ſignificamus. *Mandare all'Vccellatoio.* Cuius uis omnis conſiſtit in verbo illo *Vccellatoio*; cum idem valeat nobis *uccellare*, ac Latinis illudere, *Mãdare al l'uccellatoio.*

dere, ſiue irridere: In hanc ſententiam Plaut. In eo ipſo ſtas lapide, in quo præco prædicat. Eodem pertinent. *Tu ſe reſtato l'uccello. Tu ſe l'uccel del popolo.*

Dar l'erba Caſſia.

Qui aliquem ab officio dimouet, dicitur, *Caſſarlo*; quod hac alluſione deſignatur. *E' gli ha data l'erba Caſſia.*

Cãta il Miſerere.

Auari, ſordidique homines appellantur a nobis *Miſeri*, ut nuper dixi. Vnde in auarum *E' canta il Miſerere.*

Entra in Sagreſtia.

Cum ſignificare volumus, de rebus ſacris non eſſe temerè agendum, dicimus; *Non biſogna entrare in Sagreſtia.*

E' da monte Spertoli.

De uiro experienti, callidóque vulgò dictitant. *Eglie da monte Spertoli.* Et noſtræ mulieres; *Egli è Spuletino.*

Sonare a doppio.

Sonare a doppio παροιμιακῶς valet; Duplicem mercedem dare.

Studiare il Buezio.

Inſulſus, ignarúſque homo appellatur a uulgo *Bue.* Boëthius auctor eſt notiſſimus. Hinc alluſio prouerbialis. *Egli ſtudia il Buezio*: Idem ualet; *Egli ſtudia, e fa il bue.* i. ſtudet quidem, ſed nihil proficit.

Toccar la Vetriuola.

Indicare uolentes, aliquem multo vino ſe ingurgitâſſe, dicimus; *Egli ha toccato ben la Vetriuola. Vetriuola* eſt herba infectoribus notiſſima, de qua Petrus Creſcentius lib. 6. cap. vlti. pocula verò vitrea uulgò fiunt; Vnde alluſio. In hanc ſententiam Græci; ἀμφιθέτῳ ἔπιε. i. Ex amphitheto bibit. Vide Parœmiogra. Si quis autem, multo potato vino, multùm loquatur, dici ſolet; *E' parla per uirtù*, ſeu, *per poter diuino*; Quaſi dicamus ob uini uirtutem, ſeu potentiam loquitur. Huc pertinet apophthegma non inuenuſtum. Dixit quidam; Talis, qui Germaniam petijt, mortuus eſt. Erat quidem ingenium diuinum. Reſpondit alter. Non mirũ, ſi Germani ipſum biberunt. Sed Italicè proferam: Latinè enim deperditur magnâ ex parte ſententia, & ferè omnino venuſtas. *Dice vno. Meſſer tale è morto; che andò in Germania; e veramente era un' intelletto diuino: Riſpoſe l'altro; Non marauiglia, che què Tedeſchi ſe l'hanno beuto.*

Parlar per uirtù, &c.

Fare a Scaricalaſino.

Fare a Scaricalaſino. Scaricalaſino ludus eſt, qui teſſeris agitur. *Scaricar l'aſino* hoc in loco valet, omnem alicuius rei culpam a ſe reijcere. Volentes igitur ſignificare, hoc ab aliquo factum eſſe, inquiunt; *Egli ha fatto a Scaricalaſino.*

Prima martire, &c.

Qui affirmare volunt, ſe quæuis tormenta potius eſſe ſubituros, quàm ſceleris quidpiam commiſſi confeſſuros, dicere ſolent, *Prima Martire, che Confeſſoro.*

Chi nõ puo dare, &c.

Sconciare valet nobis perturbare, ſiue impedire. Hinc in ludo Harpaſti, qui Harpaſtum rapere, ſeu percutere volenteis impediunt, appellantur *Sconciatori.* Vnde illud adagium. *Chi non puo dare alla palla, ſconci*: quo ſignificamus; quando aliquod negocium ex noſtrâ voluntate peragi non poteſt, conandum eſſe, ut nec etiam ex alterius libidine conficiatur.

E' fra' diciotto a diciannoue.

Fradicio, ut alibi notauimus, dicitur a uulgo, quod a purè loquentibus *Fracido*: qui uerò eſt valetudine infirmâ, & quaſi deſperata, appellatur *Fradicio.* Vnde dictum hoc. *Egli è fra' diciotto a diciannoue.*

Mandare a Legnaia.

Legnaia eſt ager Florentiæ propinquus, alijs etiam prouerbijs notiſſimus. Vnde originem traxit dictũ illud: *Mandare a Legnaia*: quo ſignificamus, aliquem ligno percutere. Huc etiam ſpectat. *Far paſſare ſott' un ponte di legno.* Et quę Aloyſius Pulcius quaſi αἰνιγματῶδες *Dar l'offerta. Dar le frutte. Scardaſſar lo ſtame. Grattar la tigna.* Vtitur Dan. Inf. cant. 22.

Bello-

Belloſguardo item eſt locus, uix quingentos paſſus a noſtrâ urbe diſtans, egregijs duobus Palatijs Burgherinæ, Strotiæq; familiæ celeberrimus. Vnde deductum adagium, quo ſignificamus, aliquem per ſe nihil perficere, ſed alios facientes ocioſum aſpicere; dicimus enim *Egli ſta a Belloſguardo*. *Stare a Belloſguardo.* Vis prouerbij conſiſtit præcipuè in verbo illo; *guardo*; nam *guardare* valet aſpicere, ſeu ſpectare.

Qui lenocinium exercere cenſentur, a uulgo dicuntur, *Portare i polli*. Quod innuitur dicto illo prius verbum adumbrante; *E' ua di portante*. *Andar di portante.* Alterâ verò dictionem appingit hoc. *Mona Appollonia*; quo nomine a plebeculâ denotatur lena. αἰνιγματωδῶς idem dicitur; *Pettinarſi allo 'n sù*. i. *Arruffarſi*. Vbi nota ſyllabas intermedias. Ænigmata etiam ſunt. *Chinea d'Inghilterra: ua di portante; Non puo ſtare in terra d Imperio*. i. *Egli è Pollacco*.

Perſæpe euenit, ut morbo Gallico, uel lenticulis, aliòve grauiori contagio alicui capilli deciderint: quod fæx Italicæ plebis tali dicto ſignificat. *Appellarſi della ſentēzia.* *E' ſe appeltao della ſentenzia*.

Quod a Hieronymo Fracaſtorio appellatur Syphilis, & uulgò morbus Gallicus, dicitur à nobis *Il mal Franzeſe*. Aliquem igitur tali contagione laborare obſcurè ſignificare nolentes, inquiunt; *Il tale è ito in Francia*. *Andare in Francia.*

Impiccare ſignificat laqueo ſuſpendere, ſiue, Laqueo alicui animam perſtringere. Hinc, ſiquis tali ſupplicio affectus eſt, dicimus. *Egli è ito in Piccardia*. *Andare in Piccardia.* Huc pertinet illud Plauti in Aulula. Literam longam facere. i. ſuſpēdere, quia eius nota, qua antiqui utebantur, non multum a cruce differt. Vnde literatus, furcâ dignus in Caſinâ. Explicatio Alciati. Quòd ſi plura deſideras, vide Cœlium Rhodigi. lib. 10. cap. 8. Lectio. Antiqu. Vulgus adumbrans Comici locum dicere ſolet *Andare a Lungona*. Et idem ſignificatur a plebeculâ altero illo *Egli è ito a Fuligno*: hæc enim uox, *Fuligno*, diſſoluitur in has *Fune*, & *Legno*. Eodemque ſpectat αἰνιγματῶδες. *Egli ha tratto de' calci al uento*. Et quod ἁπλῶς diceretur; Extremum ſuppliciū de aliquo ſumere; dixit Aloyſius Pulcius, *Far la feſta a uno*. *Dare a uno l'ultimo aſcioluere*.

Bocca ſignificat nobis non ſolùm buccam, & os, ſed etiam gulam ipſam: unde in heluonem uulgò iactatur. *Egli attende alla Boccolica*. Huc etiam ſpectat. *La Boccolica ua innanzi a ogni coſa*. *La Boccolica ua, &c.* Cum quò maximè uidetur congruere illud Plutarchi; πρότερόν ἐστι τῆς πρώρας τὸ φυράσαι. i. Confectio panis prior eſt ipſâ prorâ. i. Neceſſaria maximè minus neceſſarijs anteponenda ſunt. Origo noſtri proculdubio ex alluſione ad Virgilij Bucolica.

Brucianeſe locus eſt notiſſimus; quæ uox ſimilitudinem habet cum *Abbruciare*, quod ualet comburere. Quando igitur uulgus ſignificare uult, aliquem exempli cauſſâ, quia malè de Chriſtianâ Religione ſentiret, combuſtum eſſe, dicere ſolet. *Egli è ito a Brucianeſe*. *Andare a Brucianeſe.*

Scaricabarili ludus eſt puerilis, qui a duobus tantùm peragitur. Alter enim alteri terga uertunt, brachiiſque mutuò implicatis, ſe alter alterum uiciſſim humo tollunt. Vnde ſignificare uolentes, duos alterum in alterum alicuius peccati culpam refundere, dicimus; *E' fanno a ſcaricabarili*. Inter hoc autem, & illud, de quo ſupra; *Fare a ſcaricalaſino*; ea eſt differentia; quòd hoc ſignificat, alterum in alterum culpam ſuam reijcere; illud uerò ſimpliciter, alicuius criminis culpam a ſe dimouere. *Fare a ſcaricabarili.*

Aliena negocia curare; Quod Caſſiod. Varia. 1. Epiſt. 12. Peregrinū negociū

ad ſe moleſtias trahere; ualet nobis; *Darſi gl'impacci del Roſſo*; adagiū Florentiæ tritiſſimum. Vbi *impaccio* ualet negocium; moleſtiam, intricationem. Vnde ſignificare uolentes, aliquem per ſe ſibi negocium faceſſiſſe, dicimus. *Egli ha preſo a riſcuoter la gabella de gl'impacci.*

[*Riſcuoter la gabella, &c.*]

Quid ualeat, & unde originem duxerit dictio *Goffo*, dictum eſt in primo libro. *I Goffi* ludus eſt, qui aleis agitur. Hinc ſermonis ambiguitas, & prouerbiale ænigma in eum, qui alicuius rei conſcius, ac peritiſſimus, omnia diſſimulat. *Noi, facciamo a' Goffi.* *La Roueſcina* etiā genus eſt ludi alearū & *A roueſcio* ualet nobis perperam. Hinc; ſi quempiam ſignificare uolumus perperam aliquid perpetraſſe, dicimus. *Egli ha fatto alla Roueſcina.*

[*Fare a' Goffi.*]

Qui obſcœna loquitur, dicitur a nobis *ſcorretto*. Hinc in huiuſmodi, *Tu ſe una cronaca ſcorretta.*

[*Cronaca ſcorretta.*]

Statuæ, & huiuſmodi ſigna ex marmore, uel aere conflata, ad figurarum, quæ in tabulis pictæ ſunt, diſtinctionem, dicuntur a nobis, *Figure di rilieuo.* Et *rilieuarne* ualet uapulare, ſeu percuti. Hinc adagium de eo, qui uapulare ſit ſolitus. *Egli è figura di rilieuo.* Quod etiam αἰνιγματωδῶς. *Egli è panca da Tenebre.*

[*Figura di rilieuo.*]

Si e.g. debitor creditorem ſuum ſpe producat, diem ex die ducens; ipſe, hoc ſentiens, dicere ſolet. *Tu tien l'oche in paſtura.* Me lactas. Ex illo Terentij in Andriâ. Niſi me lactâſſes amantem, & falsâ ſpe produceres. Vis adagij conſiſtit in uerbis. *Tenere in paſtura*; quod ita ſimpliciter reperitur apud Boccacium Fab. 77. Dicitur etiam. *Dar paſto.* Nec longiùs abeſt. *Dar l'erba traſtulla.*

[*Tien l'oche in paſtura.*]

Piacenza, Volterra, la Conſuma, Borſelli, Barberino, Gironi, Malmantile, le Tauernelle, & Laterina ſunt loca nobis omnibus notiſſima. Vnde uulgus ad ipſorum nomina alludens, hæc deduxit adagia. *Andare a Piacenza.* i. Alicui obſecundare, uel, quicquid dicat, utroque pollice, ut aiunt, laudare. *Egli è ito a Volterra.* i. Diem ſuum obijt. *Eſſer ito alla Conſuma.* i. nummos, uel aliam rem conſumpſiſſe. *Andare a Borſelli.* i. ex marſupio pecuniam elicere. *Egli è ito a Barberino.* i. Barbam emiſit. (a nonnullis etiam obſcuriùs; *E' gle l'ha barbata*) *Egli è ito a Gironi.* In inſaniam incidit. *Egli è ito alle Tauernelle*, Ad cauponam iuit. *Noi ſiamo ſtati a Malmantile.* i. tenuiter, ac ſordidè hoſpitati ſumus. *Egli ſta in Laterina.* In latrinâ moratur. De ultimo meminit Boccacius in Decame. Fab. 79.

[*Andare a Volterra, &c.*]

Iuxta celebrem ſententiam. Obſequium amicos, ueritas odium parit; Dicitur ab Etruſcis; *E' biſogna piu toſto andare a Piacenza, e Lodi, che a Verona.* i. Oportet potius ad aliorum uoluntatem loqui; ac laudare, quàm uerum dicere. *Piacenza, Lodi, & Verona* notiſſimæ, atque illuſtriſſimæ ſunt Italiæ ciuitates.

[*Andare a Piacenza.*]

Andare a Piacenza, ut modò dicebamus, ualet, Ad aliorum uoluntatam, ſiue gratiam loqui. *Ridurre in ſeſto* ſignificat redigere ad bonam frugem. *Seſto* etiam eſt locus Florentiæ notiſſimus. Hinc prouerbiale præceptum; Quomodo ſe gerere debeat, qui alicuius populi diſſoluti, atque effrænati gubernationem ſuſcipit, ut ipſi omnia ex uoto ſuccedant. *Chi uuol regnare, prima uadia a Piacenza, e poi a Seſto.*

[*Ridurre in ſeſto.*]

La carne dell' Allodola piace a ognuno i. Alaudæ caro omnibus placet. Alluſio eſt in uoce *Allodola*. Et ualet omnibus placet laudari.

[*La carne dell' Allodola, &c.*]

Qui paucis acquieſcit, dicitur a nobis, *Eſſere uccel di poco paſto.*

[*E' Vccel di poco paſto.*]

Ficcar

Ficcarcarote valet, incredibilia, nec fide digna perſuadere. Hinc in illum, qui iſtud agere velle videatur; *Tu ſe un carotaio*.

E' un carotaio.

Groſſo nobis ſignificat craſſum; & homini additum, hebetem, ſtolidum, plumbeum, & huiuſmodi. Hinc alluſio. *Egli è da Groſſeto. Egli è groſſo di legname. Egli è huomo di groſſa paſta.* Eſt craſsâ Mineruâ. *Groſſeto* locus eſt in Etruriâ notiſſimus.

E' da Groſſeto.

Accetta eſt ſecuris, ſiue bipennis. *Accettare* eſt accipere. Hinc uerbi inuerſio. Etenim *accetar uno* propriè ualet, Aliquem accipere: ſed ob ſimilitudinem dictionis ſignificat etiam ſecuri, uel bipenni ſauciare, ut, cum uulgus dicit. *Il tale è ſtato accettato*.

Eſſer accettato.

Enſis ferreus quidem, ſed malè, vt dicunt, temperatus, uulgò dicitur; *Fatta a Ferrara, e temperata a Piombino*. Hîc enim picta eſt dictio plumbum, & illic ferrum.

Fatta a Ferrara, &c.

Qui parùm mente ualet, inſipidus ſcilicet, atque inſanus, vt alibi notatum eſt, dicitur *Matto, Pazzo*. Hinc plebis alluſio. *Egli è Mattematico. Egli è da Mattelica. Egli è da Pazzolatico. Mattelica, & Pazzolatico* (quod incorruptè dici deberet *Pozzolatico*. q. Puteus latus) ſunt loca notiſſima. Et; *Egli è Matematico* ſimpliciter ſignificat; Peritus eſt mathematicarum diſciplinarum.

E' da Mattelica.

Qui nimiùm ſimplices ſunt, quibúsque non difficulter quiduis etiam incredibile perſuaderi poſſet, appellantur a nobis; *Tondi*. Hinc in affineis tali uitio hæc dicteria. *Egli è più tondo dell'O di Giotto, Egli è tondo di pelo.* Iottus fuit pictor egregius, de quo Dan. Purg. Cant. 11.

Credetto Cimabue nella pittura
Tener lo campo: ed ora ha Giotto il grido,
Sì che la fama di colui oſcura.

Piu tondo dell'O di Giotto.

Bottone vox eſt ambigua: ſignificat enim propriè globulum illum, qui ſagulo, ſiue lacernæ aſſutus, ocello immittitur: de quo ſup. p. 169. & interdum pro conuicio, contumeliáque accipitur. Vnde adagium. *Sputar bottoni*. i. Conuicia ingerere, ſeu contumelias inferre. Idem ἁπλῶς. *Sbottoneggiare*. Huc ſpectat. *Tal porge bottoni, che è tutto ucchielli.* De eo, qui in alios inuehitur, uitijs undique coopertus.

Sputar bottoni.

Delatores, Quadruplatores, ſeu exploratores, qui lucri cauſsâ, v.g. Florentiæ Octouirorum magiſtratui delinquentium crimina referunt, appellantur a nobis *Spie*. Obſcurè igitur talem hominem denotare uolentes, dicimus. *Egli è referendario.* Vis dicti conſiſtit in ambiguitate uocis *Referendario*, ut palàm eſt. Idem ualet; *E' gli piacciono gli ſpinaci*. Quando uerò ſignificamus, quempiam alicuius crimen retuliſſe, uel alicui diem dixiſſe, effertur hoc pacto. *Il tale ha mangiato de gli Spinaci.* Vbi uox *Spia* adumbrata eſt a dictione *Spinaci*; quæ ſignificat genus quoddam oleris notiſſimi. Poſterius dictum ſimpliciter nobis ualet, *Far la ſpia*. Quod popellus αἰνιγματικῶς. *Raccorre i bioccoli*. Et quando obſcure uult hortari aliquem, ne loquatur, præſente homine, quem talis uitij affinem cenſet, ita eum admonet. *Sta cheto, che gli ſpione*.

E' referendario.

Far la ſpia.

Siquis, cum hoſte ſuo pugnaturus, ſe in pedes coniecerit, dici ſolet. *Egli ha combattuto con uno ſpadone a due gambe*. i. *E'l ha data a gambe*.

Cõbattere con uno ſpadone, &c.

Infinocchiare de qua ſup. p. 26. valet nobis, qđ Latinis, uerba dare. Ex quo, ſignificare uolẽtes, aliquẽ conari nobis uerba dare, dicimus. *E' mi uorrebbe*

Vender finocchi. *uender finocchi*. In quo dicto appingitur non minimâ ex parte uerbum *Infinocchiare*.

Tirar di buffa. *Buffe* ſunt quædam ligneæ ſortes Florentiæ notiſſimæ, quas pueri inter ſe in dentes iaciunt, aliter *Buſchette* nuncupatæ. Hinc adagium. *Tirar di Buffa*; Quod ſignificat, ſcurram agere; uel ſcurriliter aliquid dicere. Scurra enim appellatur a nobis *buffone*.

Dar la volta, dicitur & de homine, & de vino: De homine, quando aliquis in dementiam incidit, deliràtque: De vino, quoties, propriâ integritate, ac ſapore amiſſis, corruptum eſt. Vbi verò hominem inſanire obſcurè volumus ſignificare dicimus. *Dar la volta al canto.* *Egli ha dato la volta al canto*: hæc enim locutiò, ſimpliciter accepta, valet: Vbi ad triuium, vel quadriuium peruenit, non rectam, ſed tranſuerſam tenuit viam. Eodem pertinet. *Egli ha dato nel Matto*; a puerili, plebeióq; ludo.

Videntes, aliquem, qui, ludens aleis, vel alium quemuis ludum, pecuniam perdiderit, magis ad ludum excitari, atque inflammari, hunc eius ardorẽ ſignificare ſolemus dicendo. *Egli è punto.* Quod quiſpiam obſcuriùs adumbrare, ambiguíſq; verbis tegere volens, inquit. *Ha del pugniticcio.* *Egli ha del pugniticcio.* *Pugniticcio* eſt pars quædam ſuillæ carnis. Ex quo primâ fronte hæc verba ſignificare videntur, eum habere talem carnem, vt in multis alijs eiuſdem generis appâret.

Frecciare dicitur, qui, pecuniam ab aliquo mutuam accipiens, nunquam reddit. Quæ vox fortaſſe originem traxit a uerbo Latino ferire; quod inter alia ſimile quidpiam ſignificâſſe inuenitur. Dauus apud Terentium in princ. Phormionis.

--- porrò autem Geta

Ferietur alio munere, ubi hera pepererit, &c.

Freccia uerò ſagittam, ſeu telum ſignificat. Hinc noſtri adagij ambiguitas, ac uenuſtas. *Mettiti la corazza.* *Mettiti la corazza, ecc'vna freccia.* i.

En aliquo ferieris, citò galeam indue.

Cuius uſurpandi tempus eſt, cum aliquem admonere uolumus, quempiã ad eum accedere, qui pecuniam ab eo mutuam petiturus ſit, nec unquam reſtiturus. Ad hoc album pertinet etiam illud cum Parecheſi. *Chi va alla fiera, è ferito.*

I cordouani ſon rimaſti in Leuante. Non uidetur ab hoc numero ſegregandũ. *I cordouani ſon rimaſti in Leuante.* *Cordouano* propriè ſignificat pellem Cordubenſem, ex qua calcei, & id genus ſimilia conficiuntur: μεταφορικῶς autem ſumitur pro homine ſtolido, ac ſimplici. Hinc, ſignificare uolentes, aliquem in talium numero nõ eſſe adſcribendum, tale dictum uſurpare ſolemus. Huic non admodum diſſimile. *I mucini hanno aperto gli occhi*. In quam ſententiam Venetijs; *E' non c'è Pollacchi*. Vide ſupra pag. 246.

Stimare duplicem apud Florentinos ſenſum habet: qui enim ob ſcientias, uel alias animi doteis plurimi fit, dicitur a nobis, *Eſſere ſtimato molto*.

Alterâ

Alterâ ratione dicitur de rebus, quæ, cum debeant uenundari, prius æſtimantur, illiſq; precium apponitur. Ex ambiguâ huius uerbi notione originem duxit uulgatum adagium, *Chi vuol' eſſere ſtimato, vadia fra i Rigattieri*. Nam, τὸ μὲν, *Chi vuol' eſſere ſtimato*, proculdubio priorem reſpicit ſententiam: τὸ δὲ, *Vadia fra i Rigattieri*, alteram denotat. *Rigattieri* ſunt propolæ, & qui rebus facilè precium dicere poſſunt. Vſurpari ſolet, ſi cui os occludere uelimus, qui, ſuperbiens, dicat, ſe uelle magni fieri, nec nihili pendi. *Chi vuol eſſere ſtimato, &c.*

Multas etiam alluſiones facit præſertim Florentina plebecula a cognomine nobilium familiarum e. g. In ſenem; *Egli è de' Vecchietti*; In gracilem, macilentúmque; *E de' Carneſecchi*. Contra; In craſſum, pinguíq; abdomine; *Egli è de' Panciatichi*, cum ſimilibus. Huius quoque generis ſunt, nempe vilium cerdonum ἐξεύρημα, *Andare a caccia*; de aleatoribus, *Entrare in fortezza*; de vino, quod aceſcere incipiat; *Tornar col Piouano*; ſi quis, pluuio tempore domum rediens, commadefactus ſit; & alia innumera; quæ, cum frigida, nimiſq; ieiuna videantur, ex hoc albo libenter a nobis ablegantur. *E' de' Vecchietti.*

Munera (crede mihi) placant hominéſque, deóſque:
Placatur donis Iuppiter ipſe datis.

Sententia Ouidij, quam prius a Græcis quoque uulgò prolatam fuiſſe, notat Petr. Victor. uar. lect. lib. 12. cap. 5.

Δῶρα θεοὺς πείθει: δῶρ' αἰδοίους βασιλῆας.

Citat Plato 3. de Republicâ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς, λόγος. Euripid. in Medeâ. Quibus congruit illud Eccleſ. 10. τῷ ἀργυρίῳ ὑπακούσεται τὰ σύμπαντα. i. Pecuniæ obediunt uniuerſa. Nos in propoſito non admodum diſſimili, nempe ſignificantes, muneribus ſæpe iuſtitiam interuerti, cum alluſione dicere ſolemus; *Donato roppe la teſta a Giuſto*. *Donato roppe la teſta a Giuſto,*

Armeggiare μεταφορικῶς ualet nobis, quod frequens eſt Comicis Latinis, Nihil agere; & quod eſt in prouerbio; Nec cœlum, nec terram attingere. *Lo Sbracia* item per translationem appellatur ille, qui fortunas ſuas prædicat longè ampliores, quàm re uerâ ſint. Vnde, ſi quis id efficere uideatur, obſcurè in eum iactari ſolet. *Pon rena, che lo Sbracia armeggia*. Venuſtas adagij uerſatur in ambiguitate uerbi *Armeggiare*; de cuius propriâ ſignificanti in noſtro Dictionario ſuo loco. Non diſſimilis ſententiæ ſunt illa; certè in ſimillimo propoſito uſurpantur; *Ammanna, ch'io lego. San, chi l'ode, pazzo, chi'l crede.* *Pon rena, &c.*

Παρή-

DE PARECHESI.

Παρήχησις generali appellatione dicitur a Græcis figura illa, quā nos uulgò, cuiuſcunque ſpeciei ſit, nuncupamus *Biſticcio*, ſeu *Biſticcico*. Eſt autem παρήχησις (ut inquit Hermogenes lib. 4. de Inuentione) κάλλος ὁμοίων ὀνομάτων ἐν διαφόρῳ γνώσει ταυτὸν ἠχέντων. οἷον ὅταν δύο, ἢ τρεῖς, ἢ τέσσαρας λέξεις, ἢ ὀνόματα εἴπῃ τις ὅμοια μὲν ἠχῦντα, διάφορον δὲ τὴν δήλωσιν ἔχοντα. i. Parecheſis ſimiliū nominum in differenti ſignificatiâ idem reſonantium pulchritudo. Vt cum duas, vel treis, vel quatuor dictiones, aut nomina dixerit aliquis ſimiliter quidem ſonantia, diuerſam verò ſignificationem habentia. Quæ definitio optimè congruit illis, quæ tradit Euſtathius, enarrans verſum è primo Ilia.

τὸν, καὶ ὑπέδδεισαν μάκαρες θεοί, ὐδ᾽ ἔτ᾽ ἔδησαν. Vbi etiam enumerat ſingulas παρηχήσεως ſpecies, ipſarúmque exempla producit. Qui igitur de hac materiâ plura, ac magis exquiſita deſiderat, conſulat eum Grammaticum; nos enim, ut alia, hæc quoque ταχύτερον attingemus, ſufficiétque, auctorem, ſiue expoſitorem demonſtrâſſe.

Noſtra Parecheſis vulgò fit ex duabus tantùm dictionibus, vt ſæpius etiam ſua apud Græcos, & Romanos. Fit autem Aut ex Nominibus; Aut ex Verbis; Aut ex Aduerbijs per ſe; Aut ex alijs ſpecie diuerſis vocibus, ut Nomine, & Verbo; Verbo, & Aduerbio; & cæteris permiſtè. Vt autem pateat, etiam grauiſſimos auctores (nam de Comicis, Mimographis, & huiuſcemodi, non eſt dubitandum) fuiſſe talium venuſtatum ſtudioſos, decreui ex antiquioribus vtriuſque linguæ nobiliſſimis ſcriptoribus ſingulorum, quæ dicta ſunt, huc exempla transferre.

Exempla παρηχήσεως ex Nominibus, quæ ſpeciatim παρονομασία vocatur, M. Tullius agnominationem vertit.

Facie magis, quàm facetijs ridiculus, Epiſt. ad Atti. lib. 1.
Ennius de Xerſe apud Varronem de Linguâ Latinâ lib. 6.

Iſque Helleſponto pontem contendit in alto. Item;
Confertâ polcrè rate, inairatâque pereitè,
Per liquidum mare eunt ſudantes, atq; ſedentes. Inſuper 8.
Haut docteis dicteis certantes, ſed maledicteis.

Home. Ilia. B. -- Ἀχαιΐδες, ὐκ ἔτ᾽ Ἀχαιοί. Vbi Euſtat. δηλοῖ μὲν τὸ γυναῖκες, ὐκέτ᾽ ἄνδρες. λέγεται δὲ παρονομασία ὑπὸ τῶν παλαιῶν. ὅμοιον τὸ, ὐ φίλιππος, ἀλλὰ φιλίππιον κεκράτηκε τῆς ἑλλάδος. Ad Homeri locum reſpexit Virg. in 9.

O, verè Phrigiæ (neque enim Phryges) &c.

Item in eodem lib. - ἀλλ᾽ ἐπίκυροι
πολλέων ἐκ πολίων ἐγχέσπαλοι ἄνδρες ἔασιν. Et in Odyſſ. 9.
κύκλωψ δὲ στενάχων τε καὶ ὠδίνων ὀδύνῃσι.

Æſchines contra Cteſiphontem, ὐ γὰρ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξε.

Ex noſtris Petrar. in Tetradecaſticho. *Non da l'Iſpano.*

Del fiorir queſte innanzi tempo tempie. Item in Triumpho Amor.
Queſt' è colui, che'l mondo chiama amore,

Amaro

Amaro, come vedi. Areoſtus quoque Cant.27.

E punir ſcherni, e ſcorni, che per ſtrada
Fatti l'auea ſopra la tolta ſpada. Et Sannazarius. In Arcadiâ.
Gli ſpirti ſparti al fin mi ritornaro.

Παρήχησις ex Verbis a quibuſdam παρόμοιον appellatur. Huius exempla ſunt; Non orat, ſed arat.

Nauibus explebant ſeſe, terráſq; replebant.

Ennius Annali.7. Et Homerus in Iliade A.

ἀλλὰ πίθεσθε καὶ ὔμμες. ἐπεὶ πείθεσθαι ἄμεινον.

Notum eſt illud Apollodori pictoris Athenienſis; μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται. Quod Plinius Hiſto.Natu.lib.35.cap.9. ita Latinè reddidit.

Inuiſurum aliquem faciliùs, quàm imitaturum.

Petrar. *Che fia dell'altre, ſe queſt'arſe, & alſe.*

Dant. *E fallo fora, non fare a ſuo ſenno.* Purg. cant.27.

Adagium. *Chi aſſai deſidera, aſſidera.* i. Multum exoptans multum angitur.

Παρηχήσεως ex Aduerbijs, quam & πάρισον doctiores appellant, duo afferuntur exempla a noſtro Victo. in uar. lect. lib.37. cap.22. Alterum Æſopi, alterum Solonis bis repetitum. ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα. Et, ἥδιστα ἐσθίοντα, ἥκιστα ὄψα προσδέοιτο. Item; ἥδιστα πίνοντα, ἥκιστα τὸ μὴ παρὸν ποτὸν ἀναμένειν. Vide ibi. Ex Latinis, & noſtris mihi in præſentiâ non ſuppetunt.

Παρήχησις ex vocibus ſpecie diuerſis modò ſub παρονομασίας nomine, & & modò ſub generali appellatione denotatam inueni.

Ennius Annal.7. - Pœni ſtipendia pendunt. Item 9.

Haudquaquam quemquam ſemper fortuna ſecuta eſt. Et in Phœ.
Stultus eſt, qui cupida cupiens, cupienter cupit.

Apud Nonium in voce Cupienter.

Quod cupis, capis. Catullus in Nupt. Iul. & Manl. Hom. in Ilia. B.

οἱ δ' ἀγορὰς ἀγόρευον ἐπὶ Πριάμοιο θύρῃσι. Vbi Euſtath.

τὸ δὲ ἀγορὰς ἀγόρευον, ἀττικόν ἐστιν. ὡς καὶ τὸ βουλὴν βουλεύει, καὶ λόγον λέγει. καὶ ὅλως, τὸ παρατιθέναι τοῖς ῥήμασι τὰ ἐξ αὐτῶν ὀνόματα. καλεῖται δὲ τὸ σχῆμα παρονομασία. Et ibidem in H.

Ἕκτορ, νῦν μὲν δὴ σάφα εἴσεαι οἰόθεν οἶος,
οἴοι, &c. Ad quæ Idem Enarrator; τὸ οἰόθεν οἶος οἴοι παρηχήσεώς ἐστι. ἐκκόρει κόρη κορώνην. Dictum in nuptijs accini ſolitum, vt teſtatur Orus Apollo. Et Thucidides: καὶ μὲν τότε αἰγύπτος ὑπὸ τῷ ξέρξῃ βασιλεῖ ἐγένετο, πλὴν ἀμυρταίου τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως. Τοῦτον δὲ διὰ μέγεθος τοῦ ἕλους οὐκ ἠδύναντο ἑλεῖν, καὶ ἅμα μαχιμώτατοί εἰσι τῶν αἰγυπτίων οἱ ἕλειοι. Affertur hic locus ab Hermogene lib.4. capite περὶ παρηχήσεως, & examinatur hoc pacto. ἕλος μὲν γὰρ ὁ τόπος. ἑλεῖν δὲ τὸ πρᾶγμα. ἕλειοι δὲ οἱ ἐνοικοῦντες. Noſtra exempla frequentiſsima ſunt. Adagia. *Per la lingua ſi langue. Roma doma. Chi non ruba, non ha roba.*

Ch'i' fui per ritornar piu volte volto.	Dantes Inf. Cant.1.
Si come luce luce in ciel ſeconda.	Idem Purg. Cant.29.
Nel modo, che'l ſeguente canto canta.	Idem Parad. Cant.1.
Di la da Bari comminciò a bere.	Brunettus in Epita.

Ex

Ex elegantiſsimo Paſtoralium ſcriptore, ex Tatio, Heliodoro, aliiſq; recentioribus Græcis nihil attuli, cum hi loquendi floſculi ipſorũ proprij ſint, ac paſsim a quouis inueniri poſsint. Quantùm verò in huiuſmodi figuræ elegantiâ, ac uenuſtate noſtri cæteros ſcriptores ſuperauerint, hinc manifeſtiſsimè conijci poteſt; quòd ab ipſis non ſolùm ad Græcorum, Romanorúmq; imitationem in magnifico, grauioríq; charactere parcè uſurpata eſt; ſed ex illâ in tenui, ac iocoſo integra poëmata cõpoſita ſunt. Ego tamen duobus tantùm exemplis, illíſq; breuiſsimis contentus ero; quorum unum ἀνέκδοτον, alterum iandiu publicatum fuit. Mos eſt Prætoribus Florentinis, aliíſq; Pagorum, uel Oppidorum Præfectis, ut, ſi uelint, tranſactâ prouinciâ, ſuæ familiæ Inſignia Palatio, ubi incoluerunt, alicubi affigant cùm aliquo pro ſui memoriâ Eclogio. Raphaël Franciſcius uir nobiliſsimus, & ob huiuſmodi elegantiarum peritiam ab alijs commendatus, cùm prouinciam quamdam geſsiſſet, oratus ab amicis, ut aliquod ſui monumentum relinqueret, hoc quaſi iocans de improuiſo exarauit.

Matto è, chi mette nel muro la mira.
Che ſcade ſcudo far di fumo fama,
Se morte ha 'l merto, che cìtara, e tira?

Quorum uerſuum ſententiam, quia pulcherrima eſt, ita currenti calamo adumbro.

Stulte, quid extollis maiorum inſigne tuorum?
Inſtar enim fumi fama eſt; nec ſpicula forti
Obſiſtunt morti, in cinerem quu omnia cernat.

Alterum hoc extat Aloyſij Pulcij Morgantis lib. 23. in fine.

La caſa, coſa parea bretta, e brutta,
Vinta dal vento, e la natta, e la notte
Stilla di Stelle, ch'a tetto era tutta;
Del pane a pena ne dette tà dotte.
Però auea pure, e qualche fratta frutta;
E ſuina, e ſuena di botto vna botte.
Poſcia per peſci laſche preſe a l'eſca:
Ma il letto allotta alla fraſca fu freſca.

Inter Epiſtolas Lucæ Pulcij unam reperias, quam Circe ad Vlyſſem ſcribit, ubi diuerſæ omnis generis παρηχήσεις abundè ſuppetũt: conſtat enim ex nonaginta quatuor uerſibus, & in unoquoque, ut ex prædictis adnotare potes, duæ Parecheſes reperiuntur.

Dixi ſuperiùs, noſtram Parecheſin uulgò ex duabus dictionibus conſtare; quod in ſcriptis recentiorum abſque ullâ exceptione ueriſsimum eſt. Nolo tamen ſilentio inuoluere, me apud antiquiores Etruſcos ex tribus etiam reperiſſe, ut in illis uerſibus Epitaphij.

Per falli folli, che ſon troppo felli.
La pazza al pazzo menando la pezza.

Sed hoc hodie in uſu non eſt; & huiuſmodi Brunetti opus apud doctiores non multum obtinet auctoritatis.

Hæc

HAec ſunt, quæ hactenus lectitando, obſeruandóque de Florentinâ, ſiue Etruſcâ Linguâ mihi in mentem uenerunt. Longè plurima afferentur, & ad amuſſim explorata, ſummâ diligentiâ, certóque ordine declarabuntur in noſtro Dictionario: quod opus multis ante annis inchoatũ, atque aſſiduè elaboratum, ut in Præfatione dixi, iam propè confectum habemus. Sed hîc è re natâ ſtudioſum noſtræ Academię laborum admonitum uolo, ne ullâ ratione prębeat aureis quibuſdam ignauis, ineptíſque canibus, qui, ne veſtigijs quidem feræ perſpectis, gannire, ac latrare incipiunt, indagines bene diſpoſitas, ſi Deus faxit, tali pacto perturbare, atque confundere conantes. Effutiunt enim, noſtram Academiam voces penitus obſoletas, rancidáſque ex turbido Lethes fluuio excitatas, in uitam velle reuocare, ac in ora hominum inconſultò redigere. Non eſt hoc, non eſt Academiæ noſtræ conſilium; quippe quam non fugiat, id efficiendi Vſum ſolum moderatorem eſſe, atque arbitrum. Sed eas in Dictionario explicans, quæ in melioribus optimi ſæculi auctoribus extant, Vſui proponit, tanquam iure postliminij in priſtinam libertatem uindicandas. Quo conditionem accipiente, ſatis confidit, multas ex ijs, quæ iam cecidere, eſſe reſurrecturas, multáſque fortaſſe caſuras, quæ, non uacuâ, nec derelictâ improbæ, atque impudicæ alterius poſſeſſione occupatâ, apud quoſdam nunc in pretio, atque in honore ſunt non mediocri. Pro comperto quidem habet, ubi emiſſum fuerit Dictionarium, quàm plurimas in ſuis ſcriptis a purè loqui cupientibus inſitum iri. Nec arbitratur, inter obſoletas, rancidáſque, ut iſti dicunt, temerè omneis, quæ hodie non ſint vulgi ſermone tritæ, eſse dinumerandas. COSTVMA enim verbi gratiâ, quam pro Vſu, ſeu Conſuetudine uſurpârunt antiquiores, COSTVME pro More, ſiue Decoro utentes, non cenſet eſse ex veterum, uietatúmque numero, utpote unico elemento ab eâ diſtincta ſit, quam planè Itali omnes vbique intelligunt. Quapropter ignorat, cur ſaltem in ſcriptis grauioribus non ſeruanda ſit hæc ab illo ſæculo conſtituta diuerſitas. Nec ſatis uidet, cur ſuper eâ tot rumores excitandi fuerint, cum ipſius ſcriptura, ac pronunciatio neque oculos, neque aureis offendat, quippe viſu pulcherrima, atque auditu videatur ſuauiſsima. Conſulant, qui aliter ſentiunt, magiſtros rectè dicendi, ſcribendíque, Ariſtotelem, Demetrium, & alios; nec dubito, quin ab ipſis longè aliter ſentire percipiant. Sed nolo in tali argumento, pluribus inſiſtere: nam de re tam ſeriâ non eſt admodum opportunus hic agendi locus. Nec me latet, Academicorum multis ingratam potius, quàm gratam fore breuem hanc digreſſionem: morſus enim culicum non curat Elephantus Indicus, nec uanis canum latratibus mouetur Luna, ut ex antiquis, & noſtratibus dictis uulgò fertur. Quos tamen obſecro, ut mihi in hac querelâ nolentes libenti animo ignoſcant. Namque ad hoc me impulit officium, ſeu pietas in FRANCISCVM SANLEOLINVM, qui prædictâ voce pulcherrimè utitur in grauiſſimâ pariter, ac uenuſtiſſimâ ſuâ funebri Oratione de Laudibus PETRI ANGELII BARGAEI: unde tantorum la-

tratuum cauſſa orta eſt,atque origo. Quòd ſi ipſe tam acerbâ morte iādiu nobis non præreptus fuiſſet, ſilerem penitus ego, neque pro tam dulci olore obſtreperem tam raucus anſer. Quoniam uerò candidæ mentis eſt, quam uiuo quis debet obſeruantiam, eamdem, uel maiorem uitâ functo perſoluere, nolui metu uani rumoris ab huiuſmodi officio deſiſtere, illud Ouidij etiam, atque etiam mente agitans;

Conſcia mens recti, famæ mendacia ridet.

F I N I S.

IN-

INDEX DICTIONVM ITALARVM.

Multæ tam Simplices, quàm Compoſitæ breuitatis gratiâ per Alphabeti ordinem ſunt digeſtæ; quas iccirco hîc recenſere ſuperuacaneum duxi.

*Vide Simplices p.*29. *Item p.*169. *Et p.*185. *Inſuper p.*190.191.192.*&* 199. *Vide Compoſitas p.*43. *Item p.*195. *Et* 196.

A

Bbacare p.1
Abbaiare. 3
Abbaſſare. 36
Abbottinare. 4
Abbruciare. 425
Accarezzare. 11
Accataſtare. 30
Accerchiare. 35
Accetta. 427
Accettare. 427
Accidia. 4
Accidioſo. 1
Afa. 169
Affaticante. 46
Agazzare 285
Aggio. 36
Agognare. 1
Agonia. 1
Agonizzare. 1
Aibò. 1
Albume. 28
Allegrarſi. 1
Alleuolte. 35
Alpoſtutto. 50
Amido. 1
Ammalato. 14
Ammannare. 48
Ammaſſare. 1
Ammiraglio. 1
Anca. 36
Ancidere. 185
Angheria. 1
Angheriare. 1
Animale. 192
Animo. 193
Annacquato. 47
Annarpicarſi. 2
Annaſpare. 2
Antiperiſtaſi. Alij; Antipariſtaſi. 2
Aocchiare 29
Aporia. 2
Appiccarſi. 2
Appo. 2
Appreſſo. 2
Archimandrita. 2
Archiuio. 2
Arciconſolo 8
Ardito. 47
Armeggiare. 419
Aromatico. 2
Arpicordo. 176
Arrabattarſi. 35
Arrabbiare. 285
Arrampignare. 2
Arri. 8
Arroſtarſi. 8
Aſinaccio. 189
Aſino. 410
Aſma, quæ & Aſima, & Anſima. 2
l'Aſpetges. 25
Aſpo. 2
Attendere 193

B

Babbo. 125
Babbuaſſo. 321
Baccello. 2
Baggeo. 2
Baggiolare. 3
Baio. 2
Balbettare. 28
Balia. 4
Ballare. 3
Ballo. 3
Balordo. 5.& 37
Bambagia. 3
Bambagino. 3
Banchettare. 3
Banchetti. 3
Banco. 1
Banderaio. 169
Bando. 29
Barbacane 169
Barberare. 34
Bardaſſa. 35
Baſilico. 3
Baſſo. 4
Baſtagio. 30
Baſtone. 3.& 41
Battezzare. 3
Be be. 4
Becco. 169
Bellocchio. 46
Bellonuiſta. 49
le Benedette. 93
Bertuccia. 193
Bertuccione. 193
Beſtia. 193
Biaſimare 4
Bicchiere 4
Bietola 39
Bietolone. 39
Birro. 12
Biſticcio, vel, Biſticcico. 274.& 430.
Bocca. 425
Boccale. 3
Boccia 4
Bocciuolo 4
Bolla. 4
Bollire. 5
Borbottare 5
Borgo 20
Borſa 5
Boſſolino. 20

Boſſolo. 20
Botro. 4
Botte. 5
Bottega. 36
Bottinare. 4
Bottino. 4
Bottone. 196. & 417
Bouina. 4
Bracciale. 5
Brache 5
Bramare. 5
Brauare. 5
Braueria. 4
Briaco. 5
Briga. 5
Brocca. 5
Broccolo. 13
Bronco. 5
Brontolare. 5
Bua. 15
Buaccio. 321
Bue. 321. 403. & 424
Bue d'India. 39
Buffe. 428
Buffone. 428
Bufolo. 39
Buganza. 179
Buio. 20
Buonalingua 46
Bure. 183
Buſchette. 428

C

CA. 37
Cacare. 10
Cacarſi ſotto. 10
Cacca 10
Cadauno 10
Cagliare. 27
Calamaio. 10
Calare. 27
Calcetto. 404
Camera. 10
Campanile. 409
Canna. 27
Canonizzare. 11
Canſarſi. 27
Cantero. 10
Canto. 10
Capanna. 11
Capo. 194
Capo duro. 422
Capone. 321
Capperi. 91
Carabattole. 13
Carattare. 27
Carattere. 27
Carattolo. 27
Carezzare. 11
Carnaio. 185
Carogna. 28
Carretta. 408
Caſa. 41
Caſcare. 28
Caſſare. 27. & 424
Caſſia. 27
Caſtrone. 39
Catarro. 11
Catena. 27
Catenaccio. 11
Catetto. 10
Catorcio. 11
Cattiualingua. 46
il Cauo. 10
Cauolo 11
Ceſſo. 11
Cera. 11
Cerchio. 194
Cero. 12
Cerotto. 12
Cerretano. 197
Ceſto. 12
Ceterare. 12
Chiauiſtello. 11
Chieſa. 6
Chiromante. 28
Chiromanzia. 28
Ciaſcuno. 10
Ciſera. 21
Cima. 13
Cimitero. 12
Cinguettare. 12
Cioncare. 13
Ciotola. 13
Ciro. 28
Citta. 25
Citto. 25
Ciuetta. 12
Ciullo. 12
Co'. 37
Cocca. 37
Coglione. 12
Cogno. 28
Colla. 12
Collare. 12
Collina. 13
Conca. 12
Conio. 36
Coraggioſo. 47
Cordouano. 428
Cozzare. 11
Creſima. 28
Crocicchio. 11
Crollare. 13
Croma. 28
Cromatico. 28
Crucciarſi. 21
Crudo. 42
Cugino. 13
Culo. 13
Cuore. 49

D

DAffatica. 46
Dama. 6
Dardo. 37
Dare. 6
Dazio. 6
Deſinare. 6
il Deſinere. 7
Deſtro. 7
Diaframma. 7
Diapaſon. 7
Diapente. 7
Diateſſeron 7
Dieſi. 7
Dietà. 7
Diferro. 40
Diffamare. 7
Dimezzopelo. 47
Dipoc'animo. 47
Diſamorato. 46
Diſcolo. 7
Diſordinare. 44
Doccia. 7
Doccione. 7
Doga. 7. & 31
Dogare. 7
Doloroſo. 7
Domandare. 35
Domedario. 8
Donna. 41
Doppio. 7
Doſſo. 18
Drappo. 35
Duro di bocca. 49

Emin-

E

Emiolia. 8
Energia: 7
Entaſi. 7
Entomata. 7
Epa. 8
Epiſodio. 8
Ermo. 8
l'Ermo. 8
Eſtaſi. 7

F

Facchino. 30
Fagotto 16
Fallo. 13
Falò. 16
Fanale, & Venetijs Fanò. 16
Fantaſia. 16
Fantaſima. 16
Fantaſticare. 16
Fantaſtico. 16
Fardello. 17
Farneticare. 17
Faro. 16
Fata. 16
Fe'. 37
Ferraiuolo. 16
Ferrauecchio. 185
Fi'. 37
Fiaſco. 16
Ficobrogiotto. 47
Figlio. 30
Filoſofare. 16
Fine. 16 & 404
Fiſchiate 21
Fiſicoſo. 17
Flemma. 16
Flemmatico. 16
Folle. 16
Folleggiare. 16
Follia. 16
Forma. 37
Fornirſi. 20
Fornitura. 188
Fracido. 424
Fradicio. 424
Freccia. 428
Frecciare. 428
Frenello. 16
Freneſia. 17
Fuor di propoſito. 51
Furbo. 17
Furia. 17

G

Gabbano. 5
Gaglio. 5
Gataſſia. 5
Galea. 5
Galera. 5
Galleggiare. 36
Gallone. 36
Galoppare. 10
Gamba. 10
Garbo. 414
Gareggiare. 6
Gargatta. 17
Garontoli'. 6
Garzone. 13
Gatto. 11
Geloſia. 8
Geloſo. 8
Genia. 6
Gentile. 9
Giacchio. 190
Ginocchia. 6
Girare. 6
Giro. 6
Giubette. 341
Goffi. 416
Goffo. 13
Gogolare. 10
Golfo. 12
Gonfio. 6
Gongolare. 10
Gracchiare. 13
Graffiare. 6
Granmercè. 51
Gretto. 6
Gridare. 13
Groſano. 36
Groſſo. 417
il Groſſo. 416
Grotta. 13
Guadagnare. 11
Guaio. 6
Guardare. 425
Guardia. 37. & 169
Guardiano. 169
Guarnizione. 188
Guatare. 13
Guerra. 6
Guidardone. 11

I

Idioma. 10
Io. 10
Idropico. 25
Idropiſia. 25
Imbaſtare. 30
Impaccio. 426
Impiccare. 425
Incerare. 12
Incidenza. 8
Incignerſi. 47
Ingollare. 12
Indebitato. 48
Infinocchiare. 16. & 417
Ingerirſi. 203
Inginocchiarſi. 6
Inquanto. 10
Interiori. 7
Intronato. 321
Intutto. 50
Ipocriſia. 25
Ipocrito. 25
Iſopo. 25

L

Lallalalla. 15
Lampeggiare. 13
Largo. 409
Laſagne. 13
Laſciare. 13
Leccare. 13
Leccone. 14
Leccornia. 14
Leccume. 14
Leggere. 39
Lepanto. 17
Lettura. 9
Leuaruia. 413
Limoſina. 36
Lingualunga. 46
Liſcio. 14. & 195
Loggia. 14
Logica. 14
Logrizia. 6
Loica. 14
Loppa. 14
Luccio. 14
Lucignolo. 7
Lungo 29
Luogo. 38

M

Maccherone. 32
Macchia. 193. & 405
Madia 14
Magagna. 16
Magnanimo. 47

Maio.

Maio. 407
Malato. 14
Malattia. 14
Male. 40.& 42
Malia. 14
Malinconia. 16
Malinconico. 16
Mamma. 14
Mancinemanritto. 46
Mandorla. 36
Mandorlo. 36
Mandra. 15
Mandriano. 15
Mangano. 14
Mangiatoia. 41
Mano. 38
Mantello. 10
Marinare. 15
Marino. 15
Mariuolo. 16
Maſſara. 3
Maſticare. 15
Maſtice. 15
Maſtro. 16
Mataſſa. 6
Materaſſa. 169
Matrigna. 16
Mattaccini. 15
Matto. 15.& 417
Me'. 37
Mezzano. 6
Mezzaſpada. 8
Mezzetta. 6
il Mezzo. 6
Mezzodì. 49
Mezzogiorno. 49
Mezzuomo. 8
Miccino. 16
Miglio. 16
Miſero. 422
Miſtro. 16
Mo'. 37
Moccicone. 39
Molo. 17
Monna. 16
Montone. 16
Morchia. 1
Mortale. 38
Moſto. 16
Mucchio. 17
Mugghiare. 17
Muſare. 17
Muſtacchi. 17

N

Nanino. 17
Nano. 17
Naſpo. 2
Naſtro. 17
Negromante. 17
Negromanzia. 17
Nerbo. 17
Nettare. 18
Ninnaninna. 15
Noi. 18
Nolo. 17
Notomia. 2

O

Oca. 36
Occhi di bue. 46
Occhioni. 46
Occhigazzerini. 46
Occhineri. 46
Ocria. 29
Oi. 18
Oibò. 1
Oime. 18
Oltraggiare. 19
Onire. 18
Onta. 18
Ontoſo. 18
Orfano. 18
Organiſta. 18
Orgoglio. 18
Orgoglioſo. 18
Orinare. 19

P

Padella. 19
Padreggiare. 35
Paggio. 19
Paiuolo. 19
Paleo. 26
Palla. 19
Pallone. 19
Palma. 19
Panello. 19
Papa. 19
Pappa. 15
Pappo. 15
Parabolano. 36
Paraſole. 178
Parecchiuolte. 179
Pareggiare. 20
Parlare. 36
Parlaſia. 19
Parletico. 19
Parola. 36
Parrocchia. 19
Paſſare. 19
Paſta. 27
Patereccio. 19
Patrigno. 19
Pazzia. 36
Pazzo. 427
Pecora. 39.& 321
Pecorone 321
Pellegrino. 18
Pennaiuolo. 10
Perche. 51
Perdere. 422
Perizoma. 19
Perquanto. 50
Perſona. 41
Peſce. 38
Pezzo d'aſino. 189
Piantare. 423
Pianto. 19
Piatea. 35
Piatire. 20
Piattello. 37
Pigliare. 35
Pignere. 20
Piloto. 20
Pipiſtrello. 185
Pitocco. 20
Pocolina. 49
Polizia. 20
Poltrone. 35
Porcile. 186
Poſtema. 2
Pratica. 20
Pratico. 20
Prete. 37
Profetare. 20
Proſopopeia. 20
Proto. 197
Protocollo. 20
Pugniticcio. 428
Puledro. 20

R

Radere. 20
Radice. 42
Ragna. 36
Ragno. 36
Rallegrarſi. 1
Rattoppare. 20
Rauanello. 20

Rema-

Index Dictionum.

Rematico. 2
Rettio. 49
Rigattiere. 419
Ritropico. 25
Roba. 14.& 139
Robicciuola. 14
Rocche. 21
Roccia. 21
Romito. 36
Rotaia. 178
Rouigliare. 35
Rubare 14
Ruffare. 21

S

SAla. 2
Sale. 37
Salciccia. 409
Salficcia. 409
Satrapo. 168
Sbandire. 21
Sbaragliare. 22
Sboccato. 48.& 49
Sbottoneggiare. 417
Scalzare. 404
Scandaglio. 23
Scanicare. 33
Scaracchiare. 21
Scaramuccia. 36
Scaricabarili. 415
Scaricalaſino. 414
Sceleraggine. 193
Scempiato. 42
Scempio. 42
Scheggia. 23
Scheggiare. 23
Scheranzia. 23
Scherzare. 21
Schiacciare. 285
Schiena. 18
Schifo. 21
Schinanzia. 23
Schifare. 23
Sciagura 193
Scilinguare. 28
Scilinguagnolo. 28
Scimia. 193
Scimiotto. 193
Sciocco. 21
Scipare. 21
Sciparſi. 21
Sciſma. 23
Scompigliare. 21
Sconciare. 424
Sconciatore. 424
Scopo. 21
Scorretto. 426
Scremanzia. 23
Scritta. 189
Scroccare. 285
Scuotere. 285
Secco. 21
Sella. 8
Semicapro. 8
Semicirculo. 8
Semicroma. 28
Semidei. 8
Semplice. 42
Senno. 21
Senzacaſa. 47
Senzafiele. 48
Senzafondo. 47
Senzalingua. 47
Senzatetto. 47
Senzunquattrino. 48
Sergente. 12
Sermollino. 8
Serrare. 21
Sfacciato. 48
Sfallire. 23
Sfregiare. 23
Sfrondato. 47
Sganaſciare. 7
Sgangaſciare. 7
Sgraziato. 194
Sillogizzare. 23
Simpatia. 23
Sito. 193
Smania. 15
Smaniare. 15
Smemorato. 46
Sindereſi. 37
Siniſtro. 40
Soddiacono. 8
Sofiſma. 21
Sofiſticheria. 22
Sofiſtico. 21
Soiare. 407
Sonetto. 9
Spada. 22
Spagna. 22
Spanna. 22
Sparare. 22
Spaſima. 22
Spera. 182
Spia. 417
Spignere. 417
Spillo. 22
Spinetta. 176
Spingo. 23
Spramanzia. 23
Stadico. 22
Steccare. 27
Stegola. 183
Stelo. 22
Stile. 22
Stiletto. 23
Stimare. 418
Stimite. 22
Stinchilunghi. 48
Stitico. 23
Stiuale. 22
Stiualetti. 22
Stiuare. 22
Stiuato. 22
Stizzirſi. 21
Stoppare. 23
Storpiare. 21
Straccio. 35
Stradiotto. 23
Stramba. 50
Strega. 183
Stregone. 183
Strologare. 2
Stroppiare. 21
Struffolo. 23
Stuolo. 22
Succa. 21
Suenirſi. 21
Suergognare. 18
Suergognato. 48

T

TAccone. 24
Tagliare. 24
Tallire. 9
Tallo. 9
Tamburino. 407
Tapinità. 24
Tapino. 24
Tartagliare. 3.& 28
Tartaſſare. 24
Taſca. 37
Taſſa. 24
Taſſare. 24
Tata. 15 & 24
Tato. 15

Tauer-

Taverna. 24
Tauola. 36
Te. 24
Tegame. 24
Tegghia. 24
Teglia. 24
Tema. 9
Tempo. 38
Teſauriere. 9
Teſoriere. 9
Teſtalarga. 48
Tete. 24
Tetragono. 47
Tetta. 24
Tiranneggiare. 25
Tiſichezza. 26
Tiſico. 26
Tomba. 25
Tondo. 427
Topazio. 24
Topo. 24
Torſo. 9
Torta. 24
Trabiccola. 190
Trabiccolo. 190
Traccia. 36
Trapanare. 25
Trapano. 25
Trauagliare. 9.& 194
Trebbiare. 25
Trecce. 25
Treggea. 25
Treſca. 9
Treſcare. 9
Triglia. 25
Trincea. 9
Tritare. 25
Trogliare. 25.& 28
Troglio. 25
Tuorlo. 28

V

V'. 18
Vagliare. 3
Vaio. 3
Valigia. 26
Valigiaio. 410
Vccellare. 423
Ve'. 37
Vetriuola. 424
Virtù. 193
Viſodicane. 48
Viſo di caſtrone. 39
Viſo di porco. 39
Vncino 12
Vnire. 18
Vo'. 37
Voglia. 4
Volare. 193
Vouo. 28
Vria. 19
Vrtare. 19
Vtriaca. 35

Z

ZAſſo. 12
Zanzeriere. 178
Zappare. 21
Zara. 340
Zecca. 9
Zelo. 8
Zenzalaro. 178
Zia. 9
Zibibbo. 169
Zio. 9
Zoccolo. 195
Zucca. 21

PHRA-

PHRASIVM INDEX.

CONGESTI SVNT SIMVL ETIAM FLORENTINISMI, ſiue Italiciſmi ex Græciſmis, ac Romaniſmis.

Nonnullas tamen formulas, quæ nobis, ac Romanis communes ſunt, vide p.200. & 205. Item aliquot, vbi Latina verba admiſta Italicè proferuntur p.351. In his enim locis per Alphabeti ordinem ſunt diſpoſita.

ABbiſela ſenz'inuidia. 130
A bell'agio ci ſareſti venuto. 74
Abitar Bologna. 69
A che coſa è egli buono? 204
A dirti il vero. 72
Al fare gli baſta il uolere. 69
Alla Turcheſca. 354
Alleuar bene. 69
Al preſente. 51
Al primo colpo. 67
Alzar le mani al cielo per uno. 68
A man uote. 73
Ancor che tu non uogli. 74
Andare a dormire. 202
Andare incontro a uno. 70
Andare innanzi. 74
Andare in orinci. 198
Andar le coſe a ſuo modo. 70
Anello di dieci talenti. 74
Anima mia. 49
l'Anno matura l'uue. 204
Apena mi tengo, che io non ti dica. 204
Aquilon ſoffia. 202
Arriuare a una coſa. 67
t'Aſpetti auerlomi a perſuadere? 75
Auer biſogno d'uno. 80
Auer buon'animo. 80
Auer caro. 77
Auer ceruello. 90
Auer cura, che. 80
Auer cura d'uno. 80
Auer da dir molto. 74. & 81
Auer delle corna. 130
Auer delle croci. 130
Auer deſiderio. 80
Auere amicizia con uno. 80
Auere amore. 79
Auere a ſoſpetto. 80
Auere il broncio. 188
Auere il capo altroue. 70
Auere il giuoco nell'oſſa. 73
Auere il penſiero altroue. 86
Auere in diſpregio. 81
Auere opinion contraria a uno. 80
Auere ſperanza di uiuere. 80
Auereſperienza. 79
Auere ſtizza. 86
Auere una ferita. 81
Auere un penſiero. 80
Auer fortuna. 80
Auer grazia in una coſa. 80
Auer la mente ad altre coſe. 70
Auere l'eſſere. 79
Auer le veſti bianche. 81
Auer luogo. 79
Auer male. 81
Auer marito. 81
Auer memoria d'vna coſa. 81
Auer moglie. 81
Auer paura. 80
Auer per bocca. 90
Auer pratica d'vno. 80
Auer ſempre in bocca. 80
Auer tutte le virtù, &c. 71
Auer vantaggio. 81
A un'a uno. 76

B

BArba di becco. 201
Bene ſta. 52
Bere un fiaſco di uino. 207
il Biſogno m'ha condotto a queſto. 68
Bocca del fiume. 6
Buona fortuna. 49
Buon prò ui faccia. 91

C

CAder danari. 205
Capo d'aglio. 47
il Capo è tutto bitorzoli. 204
Cattiua fortuna. 49
Cauare; Ti cauerò coteſt'occhi. 203 & 204. S'io te'l dico, cauami un occhio.

Mandare a chiamare. 76
Mandare ambaſciadore. 70
Mangiarſi il patrimonio. 83
mi Marauiglio di te. 74
Mazza di buona miſura. 47
Mendicar le parole. 70
Metter danari ſur un banco. 78
Mettere a comune. 78
Mettere a effetto. 77
Mettere in tauola. 76
Metter fuoco in caſa. 90
Metter mano a impreſa. 76
Metter nel cuore. 77
Metterſi alla poeſia. 68
Metter ſottoſopra. 73
Moderar la pena. 70
Molto diuinamente. 88
Molto pochi. 50
Morditi la lingua. 76
Morir di paura. 70
Moſca cieca. 91
Muouer guerra. 69

N

NEl reſtante della vita. 50
Ne manca poco. 76
Non attener nulla. 75
Non auer niente. 143
Non auer riposo. 81
Non ci arriuo. 77
Non dare in nulla. 412
Non degnò di riſpoſta. 69
Non dirà nulla. 68
Non è ancor ſei meſi, che. 204
Non è da ognuno ſcriuer bene. 78. & 79
Non è molto tempo. 78
Non è ſett'anni. 79
Non farai nulla. 72
Non fare ſtima di uno. 90
Non ha brighe. 81
Non ha punto di uergogna. 72
Non ho biſogno di dire. 68
Non ho biſogno di preghi. 68
Non ho biſogno di ragionamenti. 74
Non ho detto la centeſima parte. 204
Non iſtà coſi, ne preſſo. 69
Non mi hai detto coſa nuoua. 72
Non ne tengo conto. 81
Non poſſo andare a piede. 204
Non potrei dire, come. 74. & 79
Non ſa nulla. 202
Non farò il primo. 75
Non ſi degnare riſpondere. 75
Non ſi muouer di letto. 70
Non ſi può aprir bocca. 205
Non ſon ne viuo, nè morto. 203
Non ſon nulla. 79
Non ti parrà d'eſſa, di maniera non la riconoſcerai. 204
Non vede lume per la ſtizza. 70

O

gli OCchi lo dicono. 82
Occhio di uite. 48
l'Olla, e la pelle. 203

P

PAdron di fare. 68
Parere. 71
Parere un morticino. 203
Parer tempo. 74
Pari, o caſſo. 92
Parlami Criſtiano. 75
Parlare a bocca. 82
Paſcere gli occhi. 72
Paſcerſi di ſperanza. 71
Paſſa tutti di ſapere. 81
Peccar con uno. 75
Perder la teſta. 77
Per ogni tempo. 50
Per quanto il manco? 203
Per quanto potrò fare, e dire. 79
Peſce sfiorito di ſopra. 48
Pie' del monte. 49
Pieno infino a gola. 69
Pigliare il luogo. 81
Pigliare il numero. 82
Piu, ch'egli ha potuto. 205
il Piu del tempo. 49
Ponghiam caſo, che. 203
Pont', a mare. 92
Por mente. 81
Por nome. 70
Porre in croce. 205
Portare gli anni bene. 205
Portar l'acqua alle mani. 82
Portar mangiare. 83
Portar riſpetto. 90
Poſs'io morir di mala morte. 204
Prima di tutte le coſe. 50
le Promeſſe di parole. 76
Prometto di ricordarmene ſempre. 76

Q

QVand'io farò huomo. 73
Quanto lo ſtorione? 50
Quanto ne vuoi? 76
Quanto n'ho nelle gambe. 67

Qua-

Quanto rende il podere l'anno? 69
Quaſi come dire. 90
Queſta è virtù. 72
Queſt'è'l reſto. 78

R

Render ragione. 77
Ricordati della ſopraueſte. 205
Riderſi del compagno. 70
Riderſi della morte. 69
Rilieuarne. 426
Ripigliare il fiato. 82
Ruminare un negozio. 70

S

Sai quel, ch'io farò? 75
Sali laſsù. 203
Salnar le ragoni. 70
Saper di Greco. 71
Sapere un'arte. 70
Saper grado. 73
Saper grazia. 73
Saper notare. 70
Scimitarra gnuda. 49
Scorrere il paeſe. 69
La Scrittura canta coſi. 204
Scriuer le migliaia de' libri. 69
S'e' n'andaſſe il collo. 72
Sferza del caldo. 202
Sforzare una fanciulla. 73
Sforzarſi, quant'un può. 72
S'io ti dico il falſo, mozzami il collo. 204
Sopportar leggiermente. 83
Souuenir di fare. 81
Spade gnude. 49
Spaſima di uederti. 76
Stare al ſolito. 75
Subito, ch'e' vede il fuoco. 74

T

Temer del marito. 203
Tenere a mente. 80
Tenere in croce. 205
Tenere in iſperanza. 69
Tenere; Queſta ragion non tiene. 202
Teſta, o naue. 93
Tienlo, tienlo. 203
Tirar nella ſua opinione. 69
Toccare il cuore. 69
Toccarſi la mano. 71
To' l'acqua per le mani. 82
Tornare all'ergo. 72
Torniam, donde ci partimmo. 73
Tutto una piaga. 72

V

Va abbraccialo. 205
Vaſi a mano. 48
Vaſi ammannati. 48
Vattene via. 203
Vedrai vn Marte. 73
Venir deſiderio di dire. 73
Venire a capo d'vna coſa. 194
Venire alla bocca. 81
Venire alle mani. 70
Venire; I doni venuti a Dario. 67
Venire in ſu la lingua. 72
Venir male. 68
Venir paura. 71. & 81
Venne per terra. 81
Veſte catriua. 48
Vincer di gran lunga. 70
Viua voce. 49
Vn mar di beni. 50
Vn trar d'archibuſo. 74
Vn trar di baleſtra. 74
Vn trar di mano. 50. & 74
Voce chiara. 49
Voglio douentare un'altro. 203
Voglio te. 205
Volar di ramo in ramo. 78
Volere il giambo. 50
Volrar le ſpalle. 69
Voua affogate. 49
Vſar con una donna. 70
Vſci l'anno. 81
Vſcir del termine dato. 72
Vſcir di fanciullo. 69
Vuol bere. 77
Vuol dire. 77
Vuol pareggiare il concetto. 77

Z

Zucc', o mora. 92

ITA-

ITALORVM ADAGIORVM INDEX.

Plurima facilitatis, ac breuitatis gratiâ per Alphabeti ordinem ſunt diſpoſita, quæ ſuo loco videnda.

Aliquot parœmiæ Latinis, atque Italis communes. p.228.
Sententiæ item Prouerbiales. p.229.
Dicta, vel Phraſes eiuſdem generis. p.237.
Centuria Etruſcarum Parœmiarum, quæ a nobis Latinè adumbratę ſunt. p.240.
Inſuper p.297. Parœmiæ, Sententiæ, ac Dicta Prouerbialia, per Græcorum Adagia explicata.
Etruſcorum Parœmiæ Latinorum Adagijs, vel Phraſibus expreſſæ. p.332.
Eorumdem Dicta Prouerbialia, vt præcedentia explicata. p.341.
Italorum poëtarum aliquot verſus Prouerbiales, p.348.
Adagia omnis generis, quibus eſt Homœoteleuton. p.353.
Prouerbia, ſpectantia ad Annum, & ipſius parteis, ſimulque nonnulla Agricolationis, ac Tempeſtatum Dicta, uel Prognoſtica. p.375.
Philoſophię, vel Medicinæ Prouerbia, p.387.
Quædam Italorum Dicta Aenigmatica. p.413.
Item quædam populi Florentini propria. p.416.
Nonnulla eiuſdem Florentinæ plebis Apophthegmata Prouerbialia. p.418.

A

ABbagliar nel Sole. 210
Abbaſſarſi la creſta. 259
Abbi donna di te minore, &c. p.224.
Abbi pur fiorini, &c. 242
abbondanza vicina è d'arroganza. 308
l'abito non fa il Monaco. 314
a cader ua, chi troppo in alto ſale. 215
a can, che lecca cenere, non gli fidar farina. 13. & 245
a cane ſcottato l'acqua fredda par calda. 242
a carne di lupo denti di cane. 308
a carne d'orſo zanne di lupo. 306
a cattiuo cane, corto legame. 241
s'accenderebbe il zolfanello. 158
accettar volentieri, come l'aſin la ſoma. 155
accoſtare il fuoco alla ſtoppa. 98
a chi non duol, bene ſcortica. 265
a chi non peſa, ben porta. 265
acqua, che corre, non porta ueleno. 299
acqua cheta, &c. 218
l'acqua, e'l popolo non ſi puo tenere. 164
a far ſeruizio non ſe ne perde. 146
affezione Acceca ragione. 327
affibbiarſi i borzacchini. 213
affogare alla porticciuola. 170
affoggare in un bicchier d'acqua. 4
a fummo, acqua, & fuoco, &c. 164
aggirar com'un arcolaio. 114
aggirar com'un paleo. 114
aggiugner fuoco a fuoco. 106
agguagliar la Luna a'granchi. 257
l'agnolo di Badia. 413
aguzzarſi il palo ſul ginocchio. 269
aiſſare i cani all'erta. 308
aiutarſi con le faue. 266
albaneſe Meſſere. 263
gli Alberi grandi fanno piu ombra, che frutto. 266
l'Albero piu fruttifero è perſeguitato dal verme. 129
albero ſpeſſo trapiattato, &c. 111. & 121
al bugiardo non è creduta la verità. pag. 147

al

Digitized by Google

al guſto infermo ogni buon cibo annoia. 243
alla biacca cen'auuedremo. 313
alla fine ſi canta la gloria. 210
alla groſſolana. 155
all'alba delle moſche 405
all'alba de'Tafani. 405
all'alba de'Viſconti. 405
alla pentola, che bolle, le moſche non ui s'appreſſano. 212
alla pruoua ſi ſcortica l'aſino. 313
alle Calende Greche. 97
l'Allegrezze de'triſti duran poco. 313
all'entrar ci uuole ingegno, &c. 217
alleuarſi la ſerpe in ſeno. 98
alleuato fra beſtie. 288
all'huom groſſo dagli del macco. 257
all'inſegne, ſi conoſcon l'oſterie. 259
allor la donna de' parlare, &c. 291
all'orſa paion belli gli orſacchi ſuoi. 280
allo ſuogliato è amaro il mele. 279
al male fagli male. 163
al mal uillano non gli dare, &c. 275
al nimico il ponte d'oro. 318
al ſuono ſi conoſce la ſaldezza del uaſo. 416
altra uita, altri coſtumi. 132
altri monti ſon calati al baſſo. 257
al uillano la zappa in mano. 275
alzare i mazzi. 288
ama, chi t'ama. 97
ama l'amico tuo, &c. 323
ama 'l tuo, come mortale, &c. 161
amante non ſia, chi coraggioſo non è. 159 & 162
gli Amanti ſerran la borſa con la fronde del porro. 105
a man uote 73
ambaſciador delle male nuoue. 115
ambaſciador non porta pena. 99
amici da ſtarnuti, &c. 117
gli Amici ſi conoſcono a'biſogni. 131
gli Amici ſon buoni in ogni piazza, &c. pag. 215.
amico, come il can del baſtone. 3
l'Ammalato diſubbidiente fa'l medico crudele. 212
ammana, ch'io lego. 429
ammazzar con una lancia da pozzo. 404.
l'amor del tarlo. 280
amore, e ſignoria, &c. 222
amore, e toſſa, e rogna, &c. 156
amore, e toſſa non ſi può celare. 156
amore non è ſenz'amaro. 308
amore occhio ben ſan fa ueder torto. 327
amor, rogna, ne toſſa, &c. 156
anche il diritto ha biſogno d'aiuto. 272
anche la mia ſpada fora. 101
anche la moſca ha la ſua collora. 112
anche tra le ſpine naſcon le roſe, 215
anche vn pagliaio è grande, e ſe lo mangia vn aſinino. 319
andar caendo col fuſcellino. 165
andar col cembolo in colombaia. 119
andar, come la biſcia all'incanto. 155
andar con le mani innanzi per non cadere. 311
andar di portante. 425
andare a Barberino. 426
andare a baſtonare i peſci. 408
andare a Borſelli. 426
andare a Bruciameſe. 425
andare a caccia. 429
andare a caſa maladetta. 103
andare a Fuligno. 425
andare a gambe leuate. 10
andare alla Conſuma. 426
andare alle Tauernelle. 426
andare a Lodi. 426
andare a Lungona. 425
andare a Piacenza. 426
andare a rubare a caſa'l ladro. 309
andare a Verona. 426
andare a Volterra. 426
andare il dì alla Mirandola, e la notte a Carpi. 314
andare in Francia. 425
andare in Leuante. 423
andare in Ogamagoga. 103
andare in Piccardia. 425
andar fra Baiante, e Ferrante. 309
Andar fra barcaruolo, e marinaro. 309
andar fra corſale, e corſale. 309
andar fra'piu. 118
andarne il moſto, e l'acquerello. 17
andar per l'acqua col uaglio. 98
andarſene in fummo. 323
andar ſu per le cime de gli alberi. 13
andar tra'l rotto, e lo ſtracciato. 278
andato a guardar l'oche al Prete. 37
a neſſun luogo viene, &c. 221
animal da carro. 403

a niun confortatore dolſe mai teſta. 132
a ogni uccello ſuo nidio è bello. 279
a penna, a penna ſi pela l'oca. 254
appannar nella ſua tagna. 254
appellarſi della ſentenzia. 425
a propoſito un chiodo da carro. 263
l'aquila non piglia moſche. 121
l'aquile non fanno guerra a' ranocchi. 121
arar con l'aſino, e col bue. 323
arno non creſce, &c. 282
arno non ingroſſa, s'e'non intorbida. 282
arrabbiar, com'vn picchio ſur'un mandorlo. 36
arruffarſi. 425
a ſcaglione a ſcaglione ſi ſale la ſcala. pag. 255
A' ſegnali ſi conoſcon le balle. 259
l'aſin, che ha fame, &c. 279
aſin, che ragghia, non mangia. 325
aſini, donne, e buoi, &c. 159
gli aſini ſi conoſcono a'baſti. 259
l'aſin non conoſce la coda, ſe non quand'e'non l'ha. 251
l'aſin non và, ſe non col baſtone. 189
l'aſino fra le ſcimie. 103
aſpettare a bocca aperta. 157
aſſai ben balla, a chi fortuna ſuona. p. 3
aſſai digiuna, chi mal mangia. 423
l'aſtio è fra gli artefici. 117
aſtio, e'nuidia non morì mai. 129
a tempo di careſtia pan vecciofo. p. 260
a teſta bianca, &c. 328
A'triſti ogni popo'd'appicco gli fa. 296
attaccare il maio a ogni vſcio. 407
attendere alla boccolica. 425
auanti ch'io naſceſſi. 289
auanzi di Berto. 249
l'auarizia è ſcuola d'ogni uizio. 145
a udire una campana, e non l'altra, mal ſi può giudicare. 277
a uentre pieno ogni cibo è amaro. 279
auer buona borſa. 5
auer buoni amici a corte. 286
auer buoni appoggi. 286
auer buono a Giulè. 308
auer della terra al Sole. 403
auer del pugniticcio. 428
auer di quel ch'adoperano i legnaiuoli. 403
auer due cuori. 124
auer due lingue. 124
auer due uiſi. 124
auere a noia, come il mal del capo. 283
auere gli occhi di ferro. 405
auere il ceruello a partito. 298
auere il cul terroſo. 403
auer il cuor nelle budella. 282
auere il mal delle due milze. 404
auere in odio, come il diauol la croce. pag. 283
auere ſpento una lanterna. 406
auere uoua, o pulcini. 28
auer debito il cuor del corpo. 281
auer del marino. 15
auer famigliole. 217
auer la maladizione addoſſo. 283
auer la palla in mano. 327
auer le budella in un catino. 282
auer le campane groſſe. 406
auer legato l'aſino a buona cauiglia. 406
auer l'erba Caſſia. 27
auer male campane. 406
auer male mani. 311
auer mangiato noci. 403
auer mangiato peducci. 311
auer piu debito della lepre. 281
auer piu virtù della Brettonica. 406
auer poco caldo. 28
auer poco di quello, che'l bue ha troppo. 407
auer preſo il moſcherino. 285
aueſs'io a dir le bugie. 155
a un a uno ſi fanno i fuſi. 255
a un cieco mal puo moſtrarſi il cammino. 262
a un minimo cenno. 172
a uſanza del uillan matto, &c. 284

B

BAciare il chiauiſtello. 308
B il bacio, &c. 117
ballare ſecondo il ſuono. 326
bambin da Rauenna. 412
la bandiera vecchia fa onore al capitano. 29
barba bagnata è mezza raſa. 333
barca rotta marinaro ſcapolo. 171
batter due chiodi a un caldo. 308
batterſela. 288
batti'l ferro, mentre ch'egli è caldo. 218
bel cero. 12. & 110
bel ceſto. 12

bel

bel diſcorſo accorcia giornata. 228
bella'nuiſta, dentro triſta. 407
bel predicare il digiuno, a corpo pieno. pag. 264
bene è frutta acerba,e dura,&c. 323
ben faremo,e ben diremo, &c. 295
ben venga Maggio co'ſuoi fiori. 284
berſi in vn bicchier di veleno. 4
beſtemmiar con le mani. 311
le beſtemmie fanno, come le priciſſioni. 411
biſogna far col ſuo. 165
biſogna rimediar da principio. 219
biſogna ſeminar con la mano, e non col ſacco. 119
gli biſognerà altra ſcuſa. 74
il biſogno fa far di gran coſe. 145
la bocca della verità. 122
la boccolica và innanzi a ogni coſa. p. 425
la borſa de gli amanti è legata col fil del ragnatelo. 105
la botte di S. Galgano. 264
le brache altrui ti rompono il culo. p 5
il brodo non ſi fa per gli aſinelli. 257
i bruſcoli altrui l'offendono, e non vede le traui ſue. 108
brutta befana. 293
brutto babbuino. 293
le bugie hanno le gambe corte. 318
buona cura caccia ria ventura. 324
buona guardia ſchifa ria ventura. 324
buona guida ſchifa ria ventura. 324
la buona mercatantia truoua preſto ricapito. 217
buon cantore,&c. 115
il buon dì ſi conoſce da mattina. 263
le buone fanciulle non hanno nè occhi, nò orecchi. 282
buone legne,furon tagliate di Maggio. pag. 263
le bnone parole acconciano i mafatti. pag. 327
buon grano fa buon pane. 268
buono ſtudio vince ria fortuna. 324
il buon pagatore dell'altrui. &c. 5
buon papero, e cattiu'oca. 36
buon prò ti faccia. 161
il buon vino non ha biſogno di fraſca. pag. 211
buttar ſardelle per prender lucci. p. 260

C

CAcar l'epa. 9
C il cacio di Fra Stefano. 264
cader della padella nella brace. 260
cadere in pie',come le gatte. 113.& 284
cader non può, chi ha virtù per guida. pag. 42
caduto l'albero,ognun corre a far legne. pag. 99
cagna frettoloſa fa i catellin ciechi. p. 99
i cagnuoli ſomiglian la cagna. 268
la calamita de'mali. 292
calamità ſcuopre amiſtà. 131
il calderon d'Altopaſcio. 264
la camicia non gli tocca'l culo. 171
camminar per la diritta. 127
can, che abbaia, non preſe mai caccia. pag. 218
can,che morde,non abbaià in vano. 219
cane affamato non teme baſtone. 120
i cani abbaiano, a chi e'non conoſcono. pag. 113
il can morto non morde. 122
can rode l'oſſo, perch'e'nol può inghiottire. 255
e'canta. 111
e'canta il Miſerere. 424
capo duro. 321.& 422
capo graſſo, ceruel magro. 116
capo groſſo. 321
le capre non lo poſſon cozzare. 405
la carne dell'Allodola piace a ognuno. 426
la carne non va ſenz'oſſo. 228
la carne più vicina all'oſſo,è più ſaporita. 216
caro mi vendi,e giuſto mi miſura p. 120
caſa,che ha buon vicino,&c. 291
caſcare il cuore. 282
le caſe grandi dal mezzo in ſu non s'abitano. 266
i cattiui ragionamenti guaſtano i buon coſtumi. 149
caualcare alla ſtradiotta. 23
caual deh non morire,&c. 302
caual donato non gli guardare in bocca. 210
i caualli ſi conoſcono alle ſelle. 259
cauane cappa,o mantello. 10
cauar della rapa ſangue. 268. & 307
cauar due occhi a ſe per cauarn'uno al compagno. 265

cauare i calcetti. 403 in fi.
c'caua vn chiodo, e piãta una cauicchia. pag. 219
cauol riſcaldato, e garzon ritornato, non fu mai buono. 15
cercar col fuſcellino. 165
cercar de' fichi in vetta. 43
cercare il mal, come i medici. 263. & 285
cercare il nodo nel giunco. 210
cercar le brighe col fuſcellino. 5
cercar Maria per Rauenna. 263
cercar miglior pane, che di grano. 43
cercar per tutti i fetti. 165
cercarſela a danar contanti. 285
il ceruel gli guazza. 112
che ha che far la luna co' granchi? 258
che hanno a far le lance con le mannaie? 258
che io non arriui a domane. 159
che tu faccia come San Gallo. 227
che tu non ci poſſa più tornare. 227
chiama, e riſpondi. 267
chiama il Barlacchia. 118
chi ama, il uer non vede. 327
chiamar la gatta gatta, e non micia. p. 268
chi a' piati s'auuicina, &c. 136
il Chiaſſo di Mona Sandra. 415
chi ben ſerra, ben truoua. 21
chi ben ſi conſiglia, non può perire. p. 132
chi ben ſiede, mal penſa. 286
chi ben uiue, ben muore. 146
chi biaſma altrui, ſe ſteſſo condanna. 4
chi brama figliuoli, &c. 141
chi cerca briga, la truoua a ſua poſta. p. 287
chi da alcun doni prende, &c. 223
chi da altrui prende, &c. 213
chi da Dio è amato, &c. 229
chi da, e ritoglie, &c. 118
chi de' dare, fa comandare. 252
chi del ſuo uuol'eſſer ſignore, &c. 152
chi dice mal di me, Dio mal gli dia. 312
chi di coltell'ammazza, di coltel conuien, che muoia. 220
chi di gatta naſce, topi piglia. 24
chi diſſe donna, diſſe danno. 143
chi diſſe figliuoli, &c. 141
chi diſs'huomo, diſſe miſeria. 145
chi dorme, ſogna. 163
chi due lepri caccia, &c. 116
chi è buon, ne fa ritratto. 144
chi è dell'arte, può ragionar dell'arte. p. 316.
chi edifica, ſua borſa purifica. 136
chi è di mala natura, &c. 273
chi è in queſto mondo, ha de trauagli. p. 146
chi è nato ſgraziato, gli tempeſta il pan nel forno. 287
chi entra malleuadore, &c. 152
chi è pouero, non ha amici, ne parenti. 143
chi è pouero, ognun lo fugge. 143
chi è ricco, fa ogni coſa. 158
chi è ſano, è ricco. 225
chi eſce di commeſſion, paga del ſuo. p. 320
chi è ſcattato dall'aequa calda, ha paura della fredda. 242
chi è triſto, ne fa ritratto. 144
chi fa bene, ha bene. 149
chi fa l'altrui, meſtiere, &c. 269
chi fa la caſa in piazza, &c. 277
chi fa'l carro, lo può disfare. 319
chi far di fatti uuole, &c. 218
chi ha a far, non dorme. 150
chi ha a far, non vuol dormire. 150
chi ha arte, ha parte. 151
chi ha arte, truoua ricapito. 151
chi ha auer bene, &c. 273
chi ha buona cappa. &c. 330
chi ha capro, ha corna. 130
chi ha caſa, e podere, &c. 330
chi ha cattiuo uicino, &c. 290
chi ha caual bianco, e bella moglie, &c. p. 321
chi ha ceruel di vetro, non vadia a battaglia di ſaſſi. 171. & 242
chi ha compagnia, &c. 272
chi ha danar da gettar uia, &c. 276
chi ha danari, ſignore è chiamato. p. 135 & 147
chi ha de' ceppi, può far delle ſcheggie. p. 23. & 262
chi ha della roba, e' uiſto uolentieri. 152
chi ha della roba, ha de' parenti. 142
chi ha del pãno, può menar la coda. 262
chi ha, e'. 135
chi ha figliuoli, &c. 141
chi ha galline, ha pipite. 130
chi ha l'amor nel petto, ha lo ſprone a' fianchi. 262

chi

chi ha la ſanità, &c. 215
chi ha'l buon uicino, &c. 290
chi ha 'l lupo in bocca, &c. 265
chi ha mangiato i peſci, cacherà le liſche. 268
chi ha moglie allato, &c. 139
chi ha nel petto fiele, &c. 330
chi ha orecchi, intenda. 162
chi ha piu ceruello, piu n'adoperi. 305
chi ha poco panno, porti la ueſte corta. p. 162
chi ha polli, ha pipite. 308
chi ha ſpago, aggomitoli. 34
chi ha un ſol figliuolo, lo fa matto, &c. 16
chi i ſuoi ſomiglia, &c. 105
chi la dura, la uince. 293
chi la fa, l'aſpetti. 163
chi la guarda in ogni penna, non fa mai letto. 282
chi lo pigliaſſe per lepre, aurebbe tre quarti di golpe. 265
chi lo ſa, non lo uuol dire. 290
chi mal fa, mal'ha. 143
chi mal uiue, mal muore. 146
chi minaccia, &c. 218
chi mi uien dietro, ſerri l'uſcio. 105
chi muore, eſce d' affanni. 141
chi muta ſtato, muta condizione. 132
chi naſce bella, non naſce pouera. 231
chinea d'Inghilterra. 425
chi non da a Criſto, &c. 326
chi non fa la Lunigiana, &c. 316
chi non ha ceruello, abbia gambe. 10
chi non ha moglie, &c. 138
chi non ha nauigato, non ſa, che ſi ſia male. 163
chi non ha, non sa. 135
chi non ha nulla, è nulla. 135
chi non ha ſdegno, &c. 329
chi non ha ſeruito, non ſa comandare. p. 146
chi non preſta, glene, duole, &c. 292
chi non puo battere il cauallo, batta la ſella. 243
chi non può dare alla palla, ſconci. 424
chi non ſa fare, &c. 146
chi non ſa far l'arte, ſerri la bottega. 270
chi non ſa la Somma d'Azzo, &c. 331
chi non s'arriſchia, non guadagna. 279
chi non s'arriſtia, &c. 279
chi non ſa tacere, impari a fauellare 329
chi non ſa tacere, &c. 325
chi non s'auuentura, &c. 279
chi non ti conoſceſſe, caro ti comperrebbe. 305
chi non uuol, mandi. 315
chi parla poco, gli baſta la metà del ceruello. 149
chi pecora ſi fa, il lupo ſe la mangia. p 306
chi per altri adora, &c. 221
chi per ſe raguna, per altri ſparpaglia. p 108
chi piglia i leoni in aſſenza, &c. 330
chi prima arriua, prima macina. 314
chi prima giugne, &c. 314
chi piu alto ſale, &c. 328
chi piu mangia, manco mangia. 323
chi pratica col lupo, impara a urlare. p. 102
chi prega 'l uillano, s'affatica in uano. p. 275
chi prende, ſi vende. 223
chi preſta, male anneſta. 291
chi preſta, tempeſta. 291
chi promette, e non attiene, &c. 118
chi promette per altri, paga per ſe. 152
chi puniſce i malfattori, &c. 274
chi ſa, e padron de gli altri. 146. & 287
chi ſa, ha due occhi, chi non ſa, è cieco affatto. 128
chi s'aiuta, Iddio l'aiuta. 149
chi s'allieua la ſerpe in ſeno, &c. 98
chi ſi battezza ſauio, s'intitola pazzo. 3
chi ſi caua il ſonno, non ſi caua la fame. p. 180
chi ſi loda, s'imbroda. 286
chi ſi miſura, la dura. 222
chi s'impaccia col lupo, impara a vrlare. 102
chi s'impaccia co' gran maeſtri, &c. 331
chi ſta ben, non ſi muoua. 142
chi ſta in agio, &c. 142
chi ti pigliaſſe per lepre, aurebbe tre quarti di golpe. 295. & 305
chi tocca pece, s'imbratta. 221
chi toſto da, due uolte da. 224
chi toſto giudica, toſto ſi pente. 62
chi troppo abbracciar uuole, nulla ſtrigne. 273
chi troppo mangia, la pancia gli duole, &c. 314
chi troppo munge, ne caua 'l ſangue. 113
chi troppo parla, &c. 149

Tauerna. 24
Tauola. 36
Te. 24
Tegame. 24
Tegghia. 24
Teglia. 24
Tema. 9
Tempo. 38
Teſauriere. 9
Teſoriere. 9
Teſtalarga. 48
Tete. 24
Tetragono. 47
Tetta. 24
Tiranneggiare. 25
Tiſichezza. 26
Tiſico. 26
Tomba. 25
Tondo. 427
Topazio. 24
Topo. 24
Torſo. 9
Torta. 24
Trabiccola. 190
Trabiccolo. 190
Traccia. 36
Trapanare. 25
Trapano. 25
Trauagliare. 9.& 194
Trebbiare. 25
Trecce. 25
Treggea. 25
Treſca. 9
Treſcare. 9
Triglia. 25
Trincea. 9
Tritare. 25
Trogliare. 25.& 28
Troglio. 25
Tuorlo. 28

V

V'. 18
Vagliare. 3
Vaio. 3
Valigia. 26
Valigiaio. 410
Vccellare. 423
Ve'. 37
Vetriuola. 424
Virtù. 193
Viſodicane. 48
Viſo di caſtrone. 39
Viſo di porco. 39
Vncino 18
Vnire. 18
Vo'. 37
Voglia. 4
Volare. 193
Vouo. 28
Vria. 19
Vrtare. 19
Vtriaca. 35

Z

Zaffo. 12
Zanzeriere. 178
Zappare. 21
Zara. 340
Zecca. 9
Zelo. 8
Zenzalaro. 178
Zia. 9
Zibibbo. 169
Zio. 9
Zoccolo. 195
Zucca. 21

Digitized by Google

PHRASIVM INDEX.

CONGESTI SVNT SIMVL ETIAM FLORENTINISMI, ſiue Italiciſmi ex Græciſmis, ac Romaniſmis.

Nonnullas tamen formulas, quæ nobis, ac Romanis communes ſunt, vide p. 200. *&* 205. *Item aliquot, vbi Latina verba admiſta Italicè proferuntur p.* 351. *In his enim locis per Alphabeti ordinem ſunt diſpoſita.*

Abbiſela ſenz'inuidia. 130
A bell'agio ci ſareſti venuto. 74
Abitar Bologna. 69
A che coſa è egli buono? 204
A dirti il vero. 72
Al fare gli baſta il uolere. 69
Alla Turcheſca. 354
Alleuar bene. 69
Al preſente. 51
Al primo colpo. 67
Alzar le mani al cielo per uno. 68
A man uote. 73
Ancor che tu non uogli. 74
Andare a dormire. 202
Andare incontro a uno. 70
Andare innanzi. 74
Andare in orinci. 198
Andar le coſe a ſuo modo. 70
Anello di dieci talenti. 74
Anima mia. 49
l'Anno matura l'uue. 204
Apena mi tengo, che io non ti dica. 204
Aquilon ſoffia. 202
Arriuare a una coſa. 67
t'Aſpetti auerlomi a perſuadere? 75
Auer biſogno d'uno. 80
Auer buon'animo. 80
Auer caro. 77
Auer ceruello. 90
Auer cura, che. 80
Auer cura d'uno. 80
Auer da dir molto. 74. & 81
Auer delle corna. 130
Auer delle croci. 130
Auer deſiderio. 80
Auere amicizia con uno. 80
Auere amore. 79
Auere a ſoſpetto. 80
Auere il broncio. 188
Auere il capo altroue. 70
Auere il giuoco nell'oſſa. 73
Auere il penſiero altroue. 80
Auere in diſpregio. 81
Auere opinion contraria a uno. 80
Auere ſperanza di uiuere. 80
Auereſperienza. 79
Auere ſtizza. 80
Auere una ferita. 81
Auere un penſiero. 80
Auer fortuna. 80
Auer grazia in una coſa. 80
Auer la mente ad altre coſe. 70
Auere l'eſſere. 79
Auer le veſti bianche. 81
Auer luogo. 79
Auer male. 81
Auer marito. 81
Auer memoria d'vna coſa. 81
Auer moglie. 81
Auer paura. 80
Auer per bocca. 90
Auer pratica d'vno. 80
Auer ſempre in bocca. 80
Auer tutte le virtù, &c. 71
Auer vantaggio. 81
A un'a uno. 76

B

Barba di becco. 201
Bene ſta. 52
Bere un fiaſco di uino. 207
il Biſogno m'ha condotto a queſto. 68
Bocca del fiume. 6
Buona fortuna. 49
Buon prò ui faccia. 91

C

Cader danari. 205
Capo d'aglio. 47
il Capo è tutto bitorzoli. 204
Cattiua fortuna. 49
Cauate; Ti cauerò coteſt'occhi. 203 & 204. S'io te'l dico, cauami un occhio.

la Cena non è cotta. 204
Cento paſſi giuſti. 49
Che guardi? 76
Che hai tu fatto? 68
Che hai tu fatto del baſtone? 204
Che modo di fare è queſto? 203
Che s'è fatto de' danari? 203
Che rilieua queſto? 203
Che fai tu fare? 68
Che ti fa egli? 83
Che vuoi tu far de' danari? 203
Che vuol dir coteſto? 67
Chiamare a cena fuora. 203
Chi viue delle ſue braccia. 48
Come dite? 50
Come formiche. 50
Come la fai? 76. & 204
Concetto freddo. 49
Con che faccia lo guarderai? 68
Condurre a fine. 77
Conoſcer di nome. 203
Conoſcer fra mille. 73
Conſumar la vita. 70
Conſumato nelle guerre. 48
Cantare; Gli ho contati con queſte mani. 205
Coprir le vergogne. 74
Corre in fatto. 69
Correr riſico di morire. 68
Correr ſangue. 75

D

DA capo a pie'. 50
Dagli vn pugno nel viſo. 204
Da lato di madre. 51
Da lato di padre. 51
Dammi la mano. 78
D'anno in anno. 51
Dar ber dell'acqua. 78
Dar buſſe. 78
Dar conto d'vna coſa. 78
Dar delle pugna. 78
Dar dimoſtrazion d'eſſere amico. 78
Dare a marito. 78
Dare in budella. 412
Dare vna ferita. 78
Dare vna ſpogliazza. 182
Dar giuramento. 77
Dar l'acqua a le mani. 205
Darl' a gambe. 427
Dar la ſoia. 407
Darne più danari. 78
Dar riſpoſta. 78
Darſi. 78
Darſi quel benedetto. 93
Debbe voler così. 74
Dell'oro io non ne sò nulla. 204
Dice il prouerbio. 67
Dimoſtrare in fatto. 70
Di nuouo. 50
Dio lo benedica. 92
Dir con verità. 82
Dire a bocca. 79
Dire a Dio a uno. 75
Dire; L'ho diſſi a quel fine. 203
Dir mal d'uno. 90
Dir male a uno. 79. & 82
Dir nell'orecchio. 82
Dirò la coſa, com'ell'è. 203
Diuentò tantino. 73
Dolerſi tutto. 204
Domins'egli è di quì di caſa? 204
Donde ſe? 68
Donna cattiua. 48
Donna di mondo. 48
Donna di partito. 48
Donna graziosa. 48
Dopo non molto tempo. 50
Doue mi porteranno le gambe. 72

E

E' a cauallo. 77
E' cagion di mille mali. 69
E' caro. 203
E' di buona gente. 77
E' di diciaſett'anni. 77
E' di poca leuatura. 413
E' di quelli. 67
E' di queſta opinione. 77
E' fanciullo. 75
E' fatica trouare. 73
E' fuor della verità. 68
E' grande, e intende. 67
E' huomo. 75
E' huomo di poche parole. 203
E' in biſogno. 79
E' la guerra in Perſia. 75
E' nel letto. 69
E' odiato da tutti. 70
E' ogni coſa. 75
E' paſſato cinqu'anni, che. 72
E' peggio, ch'io non credetti da prima. 204
Eſſer de' primi. 79
Eſſer da ſauio. 90
Eſſer di Toſcana. 78

Eſſere il primo. 72
Eſſere in arme. 78
Eſſere; Son huomo, come te. 207
Eſſere in eſtremis. 79
Eſſere in mille intrighi. 79
Eſſere in poca ſtima. 79
Eſſere in tranagli. 79
Eſſer fuor di ſe. 78
Eſſer nuouo. 203
Eſſer padron di ſe. 72
Eſſere; I' ſon, come tu vedi. 204
Eſſere; Io ſon, com'io ſono. 73
Eſſere; Ci furon cattiue parole di me. 202.
Eſſere; Fu il vino. 90
Eſſere; Son manco di quindici dì. 204
E' vna croce. 205
E' vna morte. 73
E' vn ciarpone. 267
E' vn piacere, &c. 204

F

FAr balordo. 204
Far bene a vno. 82
Far cadere. 74
Far cappannelli. 195
Far compagnia con vno. 83
Far di buono. 208
Far di cuore. 69
Far di ſua mano. 73
Fare arroſſire. 82
Fare atto da huomo vile. 82
Fare auer buon animo. 82
Fare a viua voce. 49
Fare i conti. 71
Fare il conto. 82
Fare ogni coſa. 72. & 82
Fare ogni coſa a ſuo prò. 83
Fare ſcudo. 75
Fare vn fodero di baſtonate. 71
Far giuſtizia. 82
Far la ſalamoia. 255
Far la ſpia. 427
Far le corna. 403
Far molti danari. 70
Far penſier di combattere. 82
Far per inuidia. 82
Far più giornate. 78
Far promeſſa. 83
Far ridere. 82
Farſi giorno. 77
Far venire. 76
Far viaggio. 208
Far vi ſaccio. 414
Far viſta di non vedere. 82
Feſteggiar d'vna coſa. 70
Ficcar carote. 417
Fin'a ora. 51
Fino alla gola. 50
Fior paſſi. 201
Forma di cacio. 49

G

il GIelo ſpacca le pietre. 204
Giglio, o Sanro. 92
Giocare a pari, o caffo. 92
Giudicare il tutto una burla. 70
Granmercè. 92
Guardar da capo a piede. 110
Guardare alle ricchezze. 75
Guardar fiſo. 76
Guatare in terra. 69

H

HA i buoi nella ſcarſella. 205
Ha il mio male. 73
Hai tanta faccia, che? 80
i'l'Ho coſtì ammannito. 48
Ho detto a baſtanza. 202
Ho queſta vſanza. 205

I

INſino a ieri. 51
Inſino al preſente. 51
Inſino a quanto? 50
Inghiottiſcami la terra. 205
Inquant'a me. 50
In quanta ſtima è egli? 79
In queſto. 51
Inſino alla fine. 50
Inſino a vn certo che. 50
Intenderla bene. 83
Intenderla male. 83
Intorno al filare io non ho paura di donna. 204
In tutto, e per tutto. 50
In verità. 50
In vn'attimo. 50

L

LAſcialo dire. 86
Laſciare in ſecco. 69
Legar le man di dietro. 74
Lontano dal giudicare. 68
La Luna ha la luce dal Sole. 75

M

MAl ſopr'a male. 72
Mancare; Ti mancaua l'vccellarmi. 68

Mandare a chiamare. 76
Mandare ambaſciadore. 70
Mangiarſi il patrimonio. 83
mi Marauiglio di te. 74
Mazza di buona miſura. 47
Mendicar le parole. 70
Metter danari ſurun banco. 78
Mettere a comune. 78
Mettere a effetto. 77
Mettere in tauola. 76
Metter fuoco in caſa. 90
Metter mano a impreſa. 76
Metter nel cuore. 77
Metterſi alla poeſia. 68
Metter ſottoſopra. 73
Moderar la pena. 70
Molto diuinamente. 88
Molto pochi. 50
Morditi la lingua. 76
Morir di paura. 70
Moſca cieca. 91
Muouer guerra. 69

N

NEl reſtante della vita. 50
Ne manca poco. 76
Non attener nulla. 75
Non auer niente. 143
Non auer ripoſo. 81
Non ci arriuo. 77
Non dare in nulla. 412
Non degnò di riſpoſta. 69
Non dirà nulla. 68
Non è ancor ſei meſi, che. 204
Non è da ognuno ſcriuer bene. 78. & 79
Non è molto tempo. 78
Non è ſett'anni. 79
Non farai nulla. 72
Non fare ſtima di uno. 90
Non ha brighe. 81
Non ha punto di uergogna. 72
Non ho biſogno di dire. 68
Non ho biſogno di preghi. 68
Non ho biſogno di ragionamenti. 74
Non ho detto la centeſima parte. 204
Non iſtà coſi, ne preſſo. 69
Non mi hai detto coſa nuoua. 72
Non ne tengo conto. 81
Non poſſo andare a piede. 204
Non potrei dire, come. 74. & 79
Non ſa nulla. 202
Non ſarò il primo. 75
Non ſi degnare riſpondere. 75
Non ſi muouer di letto. 70
Non ſi può aprir bocca. 205
Non ſon ne viuo, nè morto. 203
Non ſon nulla. 79
Non ti parrà d'eſſa, di maniera non la riconoſcerai. 204
Non vede lume per la ſtizza. 70

O

gli OCchi lo dicono. 82
Occhio di uite. 48
l'Olla, e la pelle. 203

P

PAdron di fare. 68
Parere. 75
Parere un morticino. 203
Parer tempo. 74
Pari, o caſſo. 92
Parlami Chriſtiano. 75
Parlare a bocca. 82
Paſcere gli occhi. 72
Paſcerſi di ſperanza. 72
Paſſa tutti di ſapere. 82
Peccar con uno. 75
Perder la teſta. 77
Per ogni tempo. 50
Per quanto il manco? 203
Per quanto potrò fare, e dire. 79
Peſce sfiorito di ſopra. 48
Pie' del monte. 49
Pieno inſino a gola. 69
Pigliare il luogo. 82
Pigliare il numero. 82
Piu, ch'egli ha potuto. 205
il Piu del tempo. 49
Ponghiam caſo, che. 203
Pont', a mare. 92
Por mente. 81
Por nome. 70
Porre in croce. 205
Portare gli anni bene. 205
Portar l'acqua alle mani. 82
Portar mangiare. 83
Portar riſpetto. 90
Poſs'io morir di mala morte. 204
Prima di tutte le coſe. 50
le Promeſſe di parole. 76
Prometto di ricordarmene ſempre. 76

Q

QVand'io farò huomo. 73
Quanto lo ſtorione? 50
Quanto ne vuoi? 76
Quanto n'ho nelle gambe. 67

Quanto rende il podere l'anno? 69
Quaſi come dire. 90
Queſta è virtù. 71
Queſt'è'l reſto. 78

R

Render ragione. 77
Ricordati della ſoprauueſte. 205
Riderſi del compagno. 70
Riderſi della morte. 69
Rilieuarne. 416
Ripigliare il fiato. 82
Ruminare un negozio. 70

S

Sai quel, ch'io farò? 75
Sali laſsù. 203
Saluar le ragoni. 70
Saper di Greco. 71
Sapere un'arte. 70
Saper grado. 73
Saper grazia. 73
Saper notare. 70
Scimitarra gnuda. 49
Scorrere il paeſe. 69
La Scrittura canta coſi. 204
Scriuer le migliaia de' libri. 69
S'e' n'andaſſe il collo. 72
Sferza del caldo. 202
Sforzare una fanciulla. 73
Sforzarſi, quant'un può. 72
S'io ti dico il falſo, mozzami il collo. 204
Sopportar leggiermente. 83
Souuenir di fare. 81
Spade gnude. 49
Spaſima di uederti. 76
Stare al ſolito. 75
Subito, ch'e' vede il fuoco. 74

T

Temer del marito. 203
Tenere a mente. 80
Tenere in croce. 205
Tenere in iſperanza. 69
Tenere; Queſta ragion non tiene. 201
Teſta, o naue. 93
Tienlo, tienlo. 203
Trarſi nella ſua opinione. 69
Toccare il cuore. 69
Toccarſi la mano. 71
To' l'acqua per le mani. 82
Tornare all'ergo. 72
Torniam, donde ci partimmo. 73
Tutto una piaga. 72

V

Va abbraccialo. 205
Vaſi a mano. 48
Vaſi ammannati. 48
Vattene via. 203
Vedrai vn Marte. 73
Venir deſiderio di dire. 73
Venire a capo d'vna coſa. 194
Venire alla bocca. 81
Venire alle mani. 70
Venire; I doni venuti a Dario. 67
Venire in ſu la lingua. 72
Venir male. 68
Venir paura. 71. & 81
Venne per terra. 81
Veſte cattiua. 48
Vincer di gran lunga. 70
Viua voce. 49
Vn mar di beni. 50
Vn trar d'archibuſo. 74
Vn trar di baleſtra. 74
Vn trar di mano. 50. & 74
Voce chiara. 49
Voglio douentare un'altro. 203
Voglio te. 205
Volar di ramo in ramo. 78
Volere il giambo. 50
Voltar le ſpalle. 69
Voua affogate. 49
Vſar con una donna. 70
Vſci l'anno. 81
Vſcir del termine dato. 72
Vſcir di fanciullo. 69
Vuol bere. 77
Vuol dire. 77
Vuol pareggiare il concetto. 77

Z

Zucc', o mora. 92

ITA-

ITALORVM ADAGIORVM INDEX.

Plurima facilitatis, ac breuitatis gratiâ per Alphabeti ordinem ſunt diſpoſita, quæ ſuo loco videnda.
Aliquot parœmiæ Latinis, atque Italis communes. p.228.
Sententiæ item Prouerbiales. p.229.
Dicta, vel Phraſes eiuſdem generis. p.237.
Centuria Etruſcarum Parœmiarum, quæ a nobis Latinè adumbratę ſunt. p.240.
Inſuper p.297. Parœmiæ, Sententiæ, ac Dicta Prouerbialia, per Græcorum Adagia explicata.
Etruſcorum Parœmiæ Latinorum Adagijs, vel Phraſibus expreſſæ. p.332.
Eorumdem Dicta Prouerbialia, vt præcedentia explicata. p.341.
Italorum poëtarum aliquot verſus Prouerbiales, p.348.
Adagia omnis generis, quibus eſt Homœoteleuton. p.353.
Prouerbia, ſpectantia ad Annum, & ipſius parteis, ſimulque nonnulla Agricolationis, ac Tempeſtatum Dicta, uel Prognoſtica. p.375.
Philoſophię, vel Medicinæ Prouerbia, p.387.
Quædam Italorum Dicta Aenigmatica. p.413.
Item quædam populi Florentini propria. p.416.
Nonnulla eiuſdem Florentinæ plebis Apophthegmata Prouerbialia. p.418.

A

ABbagliar nel Sole. 210
Abbaſſarſi la creſta. 259
Abbi donna di te minore, &c. p.224.
Abbi pur fiorini, &c. 242
abbondanza vicina è d'arroganza. 308
l'abito non fa il Monaco. 314
a cader ua, chi troppo in alto ſale. 215
a can, che lecca cenere, non gli fidar farina. 13. & 245
a cane ſcottato l'acqua fredda par calda. 242
a carne di lupo denti di cane. 308
a carne d'orſo zanne di lupo. 306
a cattiuo cane, corto legame. 241
s'accenderebbe il zolfanello. 158
accettar volentieri, come l'aſin la ſoma. 155
accoſtare il fuoco alla ſtoppa. 98
a chi non duol, bene ſcortica. 265
a chi non peſa, ben porta. 265
acqua, che corre, non porta ueleno. 199
acqua cheta, &c. 218
l'acqua, e'l popolo non ſi puo tenere. 164
a far ſeruizio non ſe ne perde. 146
affezione Accieca ragione. 317
affibbiarſi i borzacchini. 213
affogare alla porticciuola. 170
affoggare in un bicchier d'acqua. 4
a fummo, acqua, & fuoco, &c. 164
aggirar com'un arcolaio. 114
aggirar com'un paleo. 114
aggiugner fuoco a fuoco. 106
agguagliar la Luna a'granchi. 257
l'agnolo di Badia. 413
aguzzarſi il palo ſul ginocchio. 269
aiſſare i cani all'erta. 308
aiutarſi con le faue. 266
albaneſe Meſſere. 263
gli Alberi grandi fanno piu ombra, che frutto. 266
l'Albero piu fruttifero è perſeguitato dal verme. 129
albero ſpeſſo trapiattato, &c. 112. & 221
al bugiardo non è creduta la verità. pag. 147

al

al guſto infermo ogni buon cibo annoia. 243
alla biacca cen'auuedremo. 313
alla fine ſi canta la gloria. 220
alla groſſolana. 155
all'alba delle moſche 405
all'alba de'Tafani. 405
all'alba de'Viſconti. 405
alla pentola, che bolle, le moſche non ui s'appreſſano. 212
alla pruoua ſi ſcortica l'aſino. 313
alle Calende Greche. 97
l'Allegrezze de'triſti duran poco. 313
all'entrar ci uuole ingegno, &c. 217
alleuarſi la ſerpe in ſeno. 98
alleuato fra beſtie. 288
all'huom groſſo dagli del macco. 257
all'inſegne, ſi conoſcon l'oſterie. 259
allor la donna de' parlare, &c. 291
all'orſa paion belli gli orſacchi ſuoi. 280
allo ſuogliato è amaro il mele. 279
al male fagli male. 163
al mal uillano non gli dare, &c. 275
al nimico il ponte d'oro. 318
al ſuono ſi conoſce la ſaldezza del uaſo. 416
altra uita, altri coſtumi. 132
altri monti ſon calati al baſſo. 257
al uillano la zappa in mano. 275
alzare i mazzi. 288
ama, chi t'ama. 97
ama l'amico tuo, &c. 323
ama 'l tuo, come mortale, &c. 161
amante non ſia, chi coraggioſo non è. 159 & 162
gli Amanti ſerran la borſa con la fronde del porro. 105
a man uote 73
ambaſciador delle male nuoue. 115
ambaſciador non porta pena. 99
amici da ſtarnuti, &c. 117
gli Amici ſi conoſcono a'biſogni. 131
gli Amici ſon buoni in ogni piazza, &c. pag. 225.
amico, come il can del baſtone. 3
l'Ammalato diſubbidiente fa'l medico crudele. 212
ammana, ch'io lego. 429
ammazzar con una lancia da pozzo. 404.
l'amor del tarlo. 280
amore, e ſignoria, &c. 222
amore, e toſſa, e rogna, &c. 156
amore, e toſſa non ſi può celare. 156
amore non è ſenz'amaro. 308
amore occhio ben ſan fa ueder torto. 327
amor, rogna, ne toſſa, &c. 156
anche il diritto ha biſogno d'aiuto. 272
anche la mia ſpada fora. 101
anche la moſca ha la ſua collora. 112
anche tra le ſpine naſcon le roſe. 215
anche vn pagliaio è grande, e ſe lo mangia vn aſinino. 319
andar caendo col fuſcellino. 165
andar col cembolo in colombaia. 119
andar, come la biſcia all'incanto. 155
andar con le mani innanzi per non cadere. 311
andar di portante. 425
andare a Barberino. 426
andare a baſtonare i peſci. 403
andare a Borſelli. 426
andare a Brucianeſe. 425
andare a caccia. 429
andare a caſa maladetta. 203
andare a Fuligno. 425
andare a gambe leuate. 10
andare alla Conſuma. 426
andare alle Tauernelle. 426
andare a Lodi. 426
andare a Lungona. 425
andare a Piacenza. 426
andare a rubare a caſa'l ladro. 309
andare a Verona. 426
andare a Volterra. 426
andare il dì alla Mirandola, e la notte a Carpi. 314
andare in Francia. 425
andare in Leuante. 423
andare in Ogamagoga. 203
andare in Piccardia. 425
andar fra Baiante, e Ferrante. 309
Andar fra barcaruolo, e marinaro. 309
andar fra corſale, e corſale. 309
andar fra'piu. 128
andarne il moſto, e l'acquerello. 17
andar per l'acqua col uaglio. 98
andarſene in fummo. 323
andar ſu per le cime de gli alberi. 13
andar tra'l rotto, e lo ſtracciato. 278
andato a guardar l'oche al Prete. 37
a neſſun luogo viene, &c. 221
animal da carro. 403

a niun

a niun confortatore dolſe mai teſta. 132
a ogni uccello ſuo nidio è bello. 279
a penna, a penna ſi pela l'oca. 254
appannar nella ſua ragna. 254
appellarſi della ſentenzia. 425
a propoſito un chiodo da carro. 263
l'aquila non piglia moſche. 121
l'aquile non fanno guerra a' ranocchi. 121
arar con l'aſino, e col bue. 323
arno non creſce, &c. 282
arno non ingroſſa, s'e'non intorbida. 282
arrabbiar, com'vn picchio ſur'un mandorlo. 36
arruffarſi. 425
a ſcaglione a ſcaglione ſi ſale la ſcala. pag. 255
A' ſegnali ſi conoſcon le balle. 259
l'aſin, che ha fame, &c. 279
aſin, che ragghia, non mangia. 325
aſini, donne, e buoi, &c. 159
gli aſini ſi conoſcono a'baſti. 259
l'aſin non conoſce la coda, ſe non quand'e'non l'ha. 251
l'aſin non và, ſe non col baſtone. 189
l'aſino fra le ſcimie. 103
aſpettare a bocca aperta. 157
aſſai ben balla, a chi fortuna ſuona. p. 3
aſſai digiuna, chi mal mangia. 423
l'aſtio è fra gli artefici. 117
aſtio, e'nuidia non morì mai. 129
a tempo di careſtia pan vecciosſo. p. 260
a teſta bianca, &c. 328
A' triſti ogni popo'd'appicco gli fa. 296
attaccare il maio a ogni vſcio. 407
attendere alla boccolica. 425
auanti ch'io naſceſſi. 289
auanzi di Berto. 249
l'auarizia è ſcuola d'ogni uizio. 145
a udire una campana, e non l'altra, mal ſi può giudicare. 277
a uentre pieno ogni cibo è amaro. 279
auer buona borſa. 5
auer buoni amici a corte. 286
auer buoni appoggi. 286
auer buono a Giulè. 308
auer della terra al Sole. 403
auer del pugniticcio. 428
auer di quel ch'adoperano i legnaiuoli. 403
auer due cuori. 124
auer due lingue. 124
auer due uiſi. 124
auere a noia, come il mal del capo. 283
auere gli occhi di ferro. 405
auere il ceruello a partito. 298
auere il cul terroſo. 403
auer il cuor nelle budella. 282
auere il mal delle due milze. 404
auere in odio, come il diauol la croce. pag. 283
auere ſpento una lanterna. 406
auere uoua, o pulcini. 28
auer debito il cuor del corpo. 281
auer del marino. 15
auer famigliole. 217
auer la maladizione addoſſo. 283
auer la palla in mano. 327
auer le budella in un catino. 282
auer le campane groſſe. 406
auer legato l'aſino a buona cauiglia. 406
auer l'erba Caſſia. 27
auer male campane. 406
auer male mani. 311
auer mangiato noci. 403
auer mangiato peducci. 311
auer piu debito della lepre. 281
auer piu virtù della Brettonica. 406
auer poco caldo. 28
auer poco di quello, che'l bue ha troppo. 407
auer preſo il moſcherino. 285
aueſs'io a dir le bugie. 155
a un a uno ſi fanno i fuſi. 255
a un cieco mal puo moſtrarſi il cammino. 262
a un minimo cenno. 172
a uſanza del uillan matto, &c. 284

B

BAciare il chiauiſtello. 308
Bil bacio, &c. 117
ballare ſecondo il ſuono. 326
bambin da Rauenna. 412
la bandiera vecchia fa onore al capitano. 29
barba bagnata è mezza raſa. 333
barca rotta marinaro ſcapolo. 171
batter due chiodi a un caldo. 308
batterſela. 288
batti'l ferro, mentre ch'egli è caldo. 218
bel cero. 12. & 110
bel ceſto. 12

Digitized by Google

bel diſcorſo accorcia giornata. 228
bella'nuiſta, dentro triſta. 407
bel predicare il digiuno, a corpo pieno. pag. 264
Bene è frutta acerba,e dura,&c. 323
ben faremo,e ben diremo, &c. 295
ben venga Maggio co'ſuoi fiori. 284
berſi in vn bicchier di veleno. 4
beſtemmiar con le mani. 311
le beſtemmie fanno, come le priciſſio-ni. 411
biſogna far col ſuo. 165
biſogna rimediar da principio. 219
biſogna ſeminar con la mano, e non col ſacco. 119
gli biſognerà altra ſcuſa. 74
il biſogno fa far di gran coſe. 145
la bocca della verità. 222
la boccolica và innanzi a ogni coſa. p. 425
la borſa de gli amanti è legata col fil del ragnatelo. 105
la botte di S. Galgano. 264
le brache altrui ti rompono il culo. p. 5
il brodo non ſi fa per gli aſinelli. 257
i bruſcoli altrui l'offendono, e non vede le traui ſue. 108
brutta befana. 293
brutto babbuino. 293
le bugie hanno le gambe corte. 318
buona cura caccia ria ventura. 324
buona guardia ſchifa ria ventura. 324
buona guida ſchiſa ria ventura. 324
la buona mercatantia truoua preſto ricapitò. 217
buon cantore,&c. 115
il buon dì ſi conoſce da mattina. 263
le buone fanciulle non hanno nè occhi, nò orecchi. 282
buone legne, furon tagliate di Maggio. pag. 263
le buone parole acconciano i mafatti. pag. 317
buon grano fa buon pane. 268
buono ſtudio vince ria fortuna. 324
il buon pagatore dell'altrui. &c. 5
buon papero, e cattiu'oca. 36
buon prò ti faccia. 161
il buon vino non ha biſogno di fraſca. pag. 211
buttar ſardelle per prender lucci. p. 260

C

CAcar l'epa. 9
il cacio di Fra Steſano. 264
cader della padella nella brace. 260
cadere in piè, come le gatte. 113. & 284
cader non può, chi ha virtù per guida. pag. 42
caduto l'albero, ognun corre a far legne. pag. 99
cagna frettoloſa fa i catellin ciechi. p. 99
i cagnuoli ſomiglian la cagna. 268
la calamita de'mali. 292
calamità ſcuopre amiſtà. 131
il calderon d'Altopaſcio. 264
la camicia non gli tocca'l culo. 171
camminar per la diritta. 127
can, che abbaia, non preſe mai caccia. pag. 218
can, che morde, non abbaia in vano. 219
cane affamato non teme baſtone. 120
i cani abbaiano, a chi e'non conoſcono. pag. 113
il can morto non morde. 122
can rode l'oſſo, perch'e'nol può inghiottire. 255
e'canta. 111
e'canta il Miſerere. 424
capo duro. 321. & 422
capo graſſo, ceruel magro. 116
capo groſſo. 321
le capre non lo poſſon cozzare. 405
la carne dell'Allodola piace a ognuno. 426
la carne non va ſenz'oſſo. 228
la carne più vicina all'oſſo, è più ſaporita. 216
caro mi vendi, e giuſto mi miſura p. 120
caſa, che ha buon vicino, &c. 291
caſcare il cuore. 282
le caſe grandi dal mezzo in ſu non s'abitano. 266
i cattiui ragionamenti guaſtano i buon coſtumi. 149
caualcare alla ſtradiotta. 23
caual deh non morire, &c. 302
caual donato non gli guardare in bocca. 210
i caualli ſi conoſcono alle ſelle. 259
cauane cappa, o mantello. 10
cauar della rapa ſangue. 268. & 307
cauar due occhi a ſe per cauarn'uno al compagno. 265

cauare i calcetti. 403 in fi.
c'caua vn chiodo, e piãta una cauicchia. pag. 219
cauol riſcaldato, e garzon ritornato, non fu mai buono. 11
cercar col fuſcellino. 165
cercar de' fichi in vetta. 43
cercare il mal, come i medici. 263. & 285
cercare il nodo nel giunco. 210
cercar le brighe col fuſcellino. 5
cercar Maria per Rauenna. 263
cercar miglior pane, che di grano. 43
cercar per tutti i ſeſſi. 165
cercatſela a danar contanti. 285
il ceruel gli guazza. 112
che ha che far la luna co' granchi? 258
che hanno a far le lance con le mannaie? 258
che io non arriui a domane. 159
che tu faccia come San Gallo. 227
che tu non ci poſſa più tornare. 227
chiama, e riſpondi, 267
chiama il Barlacchia. 318
chi ama, il uer non vede. 327
chiamar la gatta gatta, e non micia. p 268
chi a' piati s'auuicina, &c. 136
il Chiaſſo di Mona Sandra. 415
chi ben ſerra, ben truoua. 21
chi ben ſi conſiglia, non può perire. p.132
chi ben ſiede, mal penſa. 286
chi ben uiue, ben muore. 146
chi biaſma altrui, ſe ſteſſo condanna. 4
chi brami figliuoli, &c. 141
chi cerca briga, la truoua a ſua poſta, p.287
chi da alcun doni prende, &c. 223
chi da altrui prende, &c. 213
chi da Dio è amato, &c. 229
chi da, e ritoglie, &c. 118
chi de' dare, fa comandare. 252
chi del ſuo uuol'eſſer ſignore, &c. 152
chi dice mal di me, Dio mal gli dia. 322
chi di coltell'ammazza, di coltel conuien, che muoia. 220
chi di gatta naſce, topi piglia. 24
chi diſſe donna, diſſe danno. 143
chi diſſe figliuoli, &c. 141
chi diſs'huomo, diſſe miſeria. 145
chi dorme, ſogna. 163
chi due lepri caccia, &c. 116
chi è buon, ne fa ritratto. 144
chi è dell'arte, può ragionar dell'arte, p.316.
chi edifica, ſua borſa purifica. 136
chi è di mala natura, &c. 273
chi è in queſto mondo, ha de trauagli. p.146
chi è nato ſgraziato, gli tempeſta il pan nel forno. 287
chi entra malleuadore, &c 152
chi è pouero, non ha amici, ne parenti. 143
chi è pouero, ognun lo fugge. 143
chi è ricco, ſa ogni coſa. 158
chi è ſano, è ricco. 225
chi eſce di commeſſion, paga del ſuo. p.320
chi è ſcattato dall'acqua calda, ha paura della fredda. 242
chi è triſto, ne fa ritratto. 144
chi fa bene, ha bene. 149
chi fa l'altrui, meſtiere, &c. 269
chi fa la caſa in piazza, &c. 277
chi fa'l carro, lo può disfare. 319
chi far di fatti uuole, &c. 218
chi ha a far, non dorme. 150
chi ha a far, non vuol dormire. 150
chi ha arte, ha parte. 151
chi ha arte, truoua ricapito. 151
chi ha auer bene, &c. 273
chi ha buona cappa. &c. 330
chi ha capre, ha corna. 130
chi ha caſa, e podere, &c. 330
chi ha cattiuo uicino, &c. 290
chi ha caual bianco, e bella moglie, &c. p.321
chi ha ceruel di vetro, non vadia a battaglia di ſaſſi. 171. & 242
chi ha compagnia, &c. 272
chi ha danar da gettar uia, &c. 276
chi ha danari, ſignore è chiamato. p.135 & 147
chi ha de' ceppi, può far delle ſcheggie. p.23. & 262
chi ha della roba, e' uiſto uolentieri. 152
chi ha della roba, ha de' parenti. 142
chi ha del pãno, può menar la coda. 262
chi ha, e'. 135
chi ha figliuoli, &c. 141
chi ha galline, ha pipite. 130
chi ha l'amor nel petto, ha lo ſprone a' fianchi. 262

chi

chi ha la ſanità, &c. 215
chi ha'l buon uicino, &c. 290
chi ha 'l lupo in bocca, &c. 265
chi ha mangiato i peſci, cacherà le liſche. 268
chi ha moglie allato, &c. 139
chi ha nel petto fiele, &c. 330
chi ha orecchi, intenda. 162
chi ha piu ceruello, piu n'adoperi. 305
chi ha poco panno, porti la ueſte corta. p. 162
chi ha polli, ha pipite. 308
chi ha ſpago, aggomitoli. 34
chi ha un ſol figliuolo, lo fa matto, &c. 16
chi i ſuoi ſomiglia, &c. 105
chi la dura, la uince. 293
chi la fa, l'aſpetti. 163
chi la guarda in ogni penna, non fa mai letto. 282
chi lo pigliaſſe per lepre, aurebbe tre quarti di golpe. 265
chi lo ſa, non lo uuol dire. 290
chi mal fa, mal'ha. 143
chi mal uiue, mal muore, 146
chi minaccia, &c. 218
chi mi uien dietro, ſerri l'uſcio. 105
chi muore, eſce d' affanni. 141
chi muta ſtato, muta condizione. 132
chi naſce bella, non naſce pouera. 231
chinea d'Inghilterra. 425
chi non da a Criſto, &c. 326
chi non fa la Lunigiana, &c. 316
chi non ha ceruello, abbia gambe. 10
chi non ha moglie, &c. 138
chi non ha nauigato, non ſa, che ſi ſia male. 163
chi non ha, non ſa. 135
chi non ha nulla, è nulla. 135
chi non ha ſdegno, &c. 329
chi non ha ſeruito, non ſa comandare. p. 146
chi non preſta, glene, duole, &c. 292
chi non puo battere il cauallo, batta la ſella. 243
chi non può dare alla palla, ſconci. 424
chi non ſa fare, &c. 146
chi non ſa far l'arte, ſerri la bottega. 270
chi non ſa la Somma d'Azzo, &c. 331
chi non s'arriſchia, non guadagna. 279
chi non s'arriſtia, &c. 279
chi non ſa tacere, impari a fauellare 329
chi non ſa tacere, &c. 325
chi non s'auuentura, &c. 279
chi non ti conoſceſſe, caro ti comperrebbe. 305
chi non uuol, mandi. 315
chi parla poco, gli baſta la metà, del ceruello. 149
chi pecora ſi fa, il lupo ſe la mangia. p 306
chi per altri adora, &c. 221
chi per ſe raguna, per altri ſparpaglia. p 108
chi piglia i leoni in aſſenza, &c. 330
chi prima arriua, prima macina. 314
chi prima giugne, &c. 314
chi piu alto ſale, &c. 328
chi piu mangia, manco mangia; 323
chi pratica col lupo, impara a urlare. p. 102
chi prega 'l uillano, s'affatica in uano. p. 275
chi prende, ſi vende. 213
chi preſta, male anneſta. 291
chi preſta, tempeſta. 291
chi promette, e non attiene. &c. 118
chi promette per altri, paga per ſe. 152
chi puniſce i malfattori, &c, 274
chi ſa, e padron de gli altri. 146. & 287
chi ſa, ha due occhi, chi non ſa, è cieco affatto. 128
chi s'aiuta, Iddio l'aiuta. 149
chi s'allieua la ſerpe in ſeno, &c. 98
chi ſi battezza ſauio, s'intitola pazzo. 3
chi ſi caua il ſonno, non ſi caua la fame. p. 280
chi ſi loda, s'imbroda. 286
chi ſi miſura, la dura. 222
chi s'impaccia col lupo, impara a vrlare. 102
chi s'impaccia co' gran maeſtri, &c. 331
chi ſta ben, non ſi muoua. 142
chi ſta in agio. &c. 142
chi ti pigliaſſe per lepre, aurebbe tre quarti di golpe. 295. & 305
chi tocca pece, s'imbratta. 221
chi toſto da, due uolte da. 224
chi toſto giudica, toſto ſi pente. 62
chi troppo abbracciar uuole, nulla ſtrigne. 273
chi troppo mangia, la pancia gli duole, &c. 314
chi troppo munge, ne caua 'l ſangue. 113
chi troppo parla, &c. 149

chi troppo ride, ha natura di matto. 318
chi troppo s'aſſottiglia, ſi ſcauezza. 114
chi tutto uuole, di rabbia muore. 273
chi tutto uuole, nulla non ha. 273
chi tutto uuole, tutto perde. 273
chi ua alla fiera, è ferito. 418
chi ua lecca, &c. 315
chi ua pel mondo, impara a uiuere. 140
chiudi gola, e paſs'ora. 127
chi uien dalla foſſa, ſa, che coſa è 'l morto. 338
chi un ne gaſtiga, cento ne minaccia. p. 274
chi uuol ben dal popolo, lo tenga ſcuſſo. 287
chi uuol ben giudicare, &c. 276
chi uuol de gli huomini, biſogna pagargli. 295
chi uuol de' peſci, biſogna, che s'immolli. 259
chi uuol de' ſeruigi, biſogna farne. 101
chi uuol dir de gli altri, ſia netto di ſpecchio. 320
chi uuole arricchire in un anno, &c. 86
chi uuol' eſſere in piu luoghi, non è in neſſuno. 221
chi uuol' eſſere ſtimato, vadia fra i rigattieri. 419
chi uuole udir nouelle, &c. 316
chi uuol far, non dice. 218
chi uuol l'amor celato, &c. 316
chi uuol piu, che pieno il corpo, ſcoppia. 142. & 314
chi uuol, uadia. 315
ciance di donne. 165
il Cieco non giudica de' colori. 121
cima d'huomo. 13
ciò, che di notte appare, &c. 332
ciò che luce, non è oro. 272
ciò ch'è nouello, &c. 151
ciò, che uien di ruffa in raffa, &c. 315
ci uuole altro, che neſpole. 178
il Cognoſcerſi è la più bella coſa, che ſia. 148
col mutar paeſe non ſi muta ceruello. p. 322
col nome di Dio. 161
colombo di geſſo. 175
colombo paſciuto, ciriegia amara. 279
colpo di forbici. 175
com'all'aſino il ſonar di lira. 111
comanda coſe, che ſi poſſin fare. 161
combatter con uno ſpadone a due gambe. 427
come Chel Maſi. 415
come diſſe Caſtruccio. 415
c.d. colui, che ferraua l'oche. 416
c.d. colui, che s'impiccò. 414
c.d. Donatello. 277
c.d. il Bernia. 416
c.d. il cane alla broda. 408
c.d. la golpe. 414
c.d. la tinca a' tincolini. 409
c.d. Lippo Topi. 415
c.d. lo ſpinoſo. 270
c.d. Meſſere Anton Pucci. 416
c.d. Mona Ghigna. 415
c.d. Mon Ghini. 415
c.d. quel Lanzi. 414
c.d. Salueſtro del Berretta. 415
c.d. Scoto. 413
come i campanili di contado. 409
come i contadini. 415
come il finocchio nella ſalſiccia. 409
come i polli di mercato. 416
come i popon da Chioggia. 407
come la baleſtra Furlana. 410
come l'arco Soriano. 410
come l'aſino alla lira. 111
come la ſtadera de' beccai. 410
come la triglia, &c. 128
come l'orſo: goffo, e deſtro. 13
come ſucciare vn' vouo freſco. 106
com'io sò, ch'io ſon qui. 220
com'io sò d'auere a morire. 220
com'io sò d'auer cinque dita nelle mani. pag. 220
la Commedia, s'è conuertita in Tragedia. 119
commetti al ſauio, e laſcia fare a lui. p. 153
la comodità fa l'huom ladro. 218
comperare infino il Sole. 315
comprar le brighe a contanti. 5
com'vn pulcin nella ſtoppa. 274
con buona ventura. 161
con le buone. 292
con le mani, e co' piedi. 155
condotto, doue'l buon pan ſi vende. pag 309.
con due non la volle Orlando. 105
conoſce il bianco dal vermiglio, &c. Vide, Diſcerne.
lo conoſcerebbe vn bambino. 108

cono-

conoſcere il pel nell'uouo. 280
conſigliarſi col piumaccio. 192
conſumar gli poſs'egli in medicine. 227
contr'a forza ual poco,&c. 131
con vna man porta l'acqua, con l'altra il fuoco. 111
corbi con corbi non ſi cauano gli occhi. pag. 214
i cordouani ſon rimaſti in Leuante. 428
corpo mio fatti capanna. 11
il corpo piglia quel, che tu gli dai. 148
correr la medeſima fortuna. 309
il correttor della ſtampa. 217
coſa ragionata và per via. 265
coſa vecchia. 106
la coſcienza val per mille pruoue. 232
le coſe belle non vengon mai à noia 290
coſe da dire a veghia. 165
coſi è mercante chi guadagna, come chi perde. 11
coſi non canta Giorgio. 415
coſti mi caſcò l'ago. 313
credi al vantatore,&c. 330
creſcere a giornate. 157
cronaca ſcorretta. 426
cui ſerpe morde, lucerta teme. 242
il cul non gli tocca la camicia. 306
cuocer bue. 179

D

DA capo à piede. 110
Da chi mi fido, mi guardi Dio. &c. pag 136
da del tuo al diauolo, e mandal via. p 320
dal detto al fatto,&c. 126
dall'A, alla zeta. 110
dall'alfa all'omega. 110
dagli, ch'egli è can guaſto. 284
dagli, ch'egli è Saſſello. 284
dagli, ch'egli ha buone ſpalle. 284
dagli, ch'e' non vede. 284
dagli quelle calzaccie. 106
dal continuo riſo,&c. 318
da le vele al vento, quand'è in tuo potere. 162
dall'acque che te ti guarda. 218
dal riſo molto,&c. 328
dammelo motto. 220
i danari ſon fatti per iſpendere. 139
i danari ſono il ſecondo ſangue. 151
i danari ſon tondi, e ruzzolano. 138
i danari vanno via, come l'acqua benedetta. 138
i danari vanno via preſto. 138
i danari vanno, e vengono. 154
dar del ceffo in terra. 216
dar del culo in terra. 13
dal del culo ſul laſtrone. 13
dar del culo ſul petrone. 13
dar delle calcagna in terra. 288
dare acqua di piantaggine. 423
dare a due tauole in vn colpo. 308
dare a moſca cieca. 91
dare a vno l'vltimo aſcioluere. 415
darebbe alla croce. 289
dare, doue ſi dà al boſſolo da ſpezie. 406
dare il montone per iſtatico a'cani. 16
dare il pambollito ſmaltito. 211
dare in tinche, e'n ceci. 284
dare vn canto in pagamento. 288
dare vn colpo alla botte, e vno al cerchio. 258
dare vn piantone. 423
dar la farina in guardia a' porci. 112
dar la lattuga in guardia a'paperi. 112
dar la madre d'Orlando. 407
dar la volta al canto. 428
dar le frutte. 424
dar le pecore in guardia al lupo. 112
dar l'erba caſſia. 424
dar l'erba traſtulla. 426
dar l'offerta. 424
dar nel matto. 428
darne vna fredda, e una calda. 307
dar panzane. 237
darſi alle ſtreghe. 183
darſi della ſcure ſul piè. 211
darſi della zappa ſu'piedi. 211
darſi di monte Morel nel corpo. 251
darſi gl'impacci del Roſſo. 426
da vna volta in sù, &c. 292
de gli auanzi di Berta Ciriegia. 248
Della medeſima pannina. 107
della pelle d'altri ſi fanno le correggie più larghe. 318
delle pecore annouerate ſe ne mangia il lupo. 211
del ſacco non può uſcir, ſe non quel, che v'è. 270
detto, e fatto. 100
detto ſenza fatto,&c. 118
lo di a vn, che lo sà. 157
diauol reca, e diauol porta. 315
dibatti l'acqua nel mortaio. 101
di bocca all'orſo. 155

di

di cattiuo principio cattiua fine. 160
dicon mangiami, mangiami. 157
di di tè. 296
di doman non c'è certezza. 213
di fetida erba naſce il giglio. 215
dì il vero, e non fallirai. 163
diligenzia paſſa ſcienzia. 116
di lunge da occhio, di lunge da cuore. p. 326
di Meſſere tornar Sere. 276
Dio aiuta i buoni. 146
Dio aiuta il giuſto. 138
Dio ce ne dia a far bene. 161
Dio dice, aiutati, ed io t'aiuterò. 149
Dio fa gli huomini, e s'appaiano. p. 111. & 267
Dio è per tutto, e vede il tutto. 152
Dio guarda il cuore. 146
Dio mi guardi da quella gatta, &c. 137
Dio mi guardi da uillan rifatto, &c. p 275
Dio non paga il Sabato. 312
Dio può fare ogni coſa. 59. & 150
Dio ti dia figliuoli, e dietegli grandi. p. 141
Dio ti guardi, Signore, &c. 331
di piccola fauilla ſpeſſo naſce vn gran fuoco. 123
di razza di can botolo. 404
direbbe, che'l biſcotto non aueſſe croſta. p 267.
dire il pan pane. 268
dire un monte di male. 226
dir le ſue ragioni a' birri. 307
diſcerne, vel conoſce, l'acquerel dal moſto cotto. 110
diſcerne l'aſin dal ruſignuolo. 110
diſcerne gli aſini da' buoi. 110
diſcerne Compieta da Nona. 110
diſcerne il bianco dal vermiglio. 110
diſcerne il bigio dal nero. 110
diſcerne i bufoli dall'oche. 110
diſcerne il cece dal fagiuolo. 110
diſcerne il dattero dal fico. 110
diſcerne il melo dal peſco. 110
diſcerne il pan dalle ghiande. 110
diſcerne il pan da' ſaſſi. 110
diſcerne gli ſtorni dalle ſtarne. 110
diſcerne i tordi da gli ſtornelli. 110
diſcerne la treggea dalla gragniuola. p. 110
ſi diſcorre meglio a corpo pieno. 158
le diſgrazie non uengon mai ſole. 223
le diſgrazie ſon, come le tauole de gli oſti. 404
diuorar le pietre. 154
diuorar l'oſſa. 216
diuorerebbe queſto mondo, e l'altro. pag. 294.
Donato è morto. 220
Donato morì ſu l'Alpe. 220.
Donato roppe la teſta a Giuſto. 429
donde ne venite uoi? 253
donna buona vale vna corona. 152
la donna è la maggior beſtia del mondo. pag. 164.
donn'oziosa, non può eſſer uirtuoſa. p. 134
dormirebbe, quanto i ſacconi. 318
dottor della neceſſità. 406
dottor di Valenzia, lunga roba, e corta ſcienzia. 14
dou'è l'amore, quiui è'l cuore. 257
doue l'aſin cade una uolta, non ui torna più. 252
doue la voglia è pronta, le gambe ſon leggieri. 10
dou'è'l Papa, quiui è Roma. 125
dou'è moltitudine, è confuſione. 154
doue non è gatta, topo ui balla. 24
doue più ricchezza abbonda, più di lei uoglia s'affonda. 148
dou'e' può arriuar con le mani, non ui biſogna uncino. 310
dou'è roba, quiui è ſuperbia. 308
doue uà la barca, può ire il battello. pag. 317
doue uà la naue, può ire il brigantino. pag 317
dourèſti domandare, ſe S. Criſtofano era nano. 17
il drappo corregge'l doſſo. 278
Duca di Maggio. 283
due corbi a un ramo. 335
duo' cani a un'oſſo. 335
duelti di te. 163
d'uouo bianco, ſpeſſo pulcin nero. 215
dura più una conca feſſa, che una nuoua. 12

E

E' a buon porto. 288
è a Confitemini. 405
è alla porta co' ſaſſi. 310
è al pollo peſto. 403
è a ordine, com'un San Giouanni. 277
è a tutta botta. 309
è buono a meſcere a ranocchi. 108
è carne graſſa. 403
ecco la Luna di Bologna. 284
è cieco de gli occhi, e del ceruello. 160
e' come dare un pugno in cielo. 312
è, come Dio lo fece. 161
è, come i peſcieduoui di Badia. 265
è come un vaglio. 226
è confitto. 309
è cotto ſpolpato. 289
è da boſco, e da riuiera. 309
è da Groſſetto. 427
è da Mattelica. 427
è da monte Spertoli. 424
è da Pazzolatico. 427
è de' Carneſecchi. 429
è della coſtola d'Adamo. 272
è de Panciatichi. 429
è de' Reali di Francia. 272
è de' Vecchietti. 429
è di cento albumi. 265
è di groſſa paſta. 427
è di mezza taglia. 292
è erba del ſuo orto. 237
è farina del ſuo ſacco. 237
è figliuol di ſuo padre. 104
è fra' diciotto, a diciannoue. 424
è fra due Apoſtoli. 413
è fuor de' gangheri. 288
è gnudo nato. 161
è groſſo di legname. 412
è in bocca all'orſo. 278
è in domo Petri. 405
è in ualigia. 285
è in un altro paeſe. 213
è in un lecceto. 177. & 298. in fi.
l'Elefante non teme il morſo della pulce. 106
è l'vccel del popolo. 424
è lungo com'un fil di refe. 290
è lungo un dito. 132
è mal ſordo, chi non uuol ſentire. 286
è Mattematico. 427
è meglio auer delle corna, che delle croci. 130
è meglio cader dalle fineſtre, che da tetto. 253
è meglio cader da' pie, che dalla uetta. p. 253
è meglio eſſer capo di lucertola, che coda di drago. 252
è meglio eſſer capo di gatta, che coda di lione. 252
è meglio eſſer inuidiato, che compaſſionato. 129
è meglio eſſer geloſo, che becco. 8
è meglio indarno ſtare, &c. 319
è meglio oggi un carlino, che domane un fiorino. 261
è meglio oggi un uouo, che domane una gallina. 261
è meglio penna in mano, che uccello in aria. 261
è meglio perder il dito, che la mano. p 253
è meglio perder la lana, che la pecora. 253
è meglio perder la ſella, che 'l cauallo. p 251
è meglio perder l'uouo, che la gallina. 253
è meglio pincione in mano, che tordo in fraſca. 261
è meglio un magro accordo, che una graſſa ſentenzia. 136
è meglio un preſente, che duo futuri. p. 261
è meglio un tientieni, che dieci pigliapiglia. 261
è meglio ſdrucciolar co' piedi, che con la lingua. 127
è me' qualche coſa, che nonnulla. p 160
e' mill'anni. 226
è nato in grembo a Gioue. 268
è nato veſtito. 268
è nelle tegghie. 24
è nell'oro inſin'a gola. 50
è nel ſacco. 309
e' non e' un per cento, &c. 225
entrare in fortezza. 419
entrare in mar ſenza biſcotto. 271
entrare in Sagreſtia. 424
entrare in un guſcio di noce. 73
entrar per un'orecchio, e uſcir per l'altro. 164
è per l'amico. 157

è per

è per le fratte. 32
è pipiſtrello. 218
è più caro, che Fenice, &c. 148
è Referendario. 427
erra il Prete all'altare. 306
e'ſarà, che Dio vorrà. 291
è ſcritto pe'boccali. 3 & 316
è ſempre in ballo. 279
è ſpedito per lettere di cambio. 405
è Spuletino. 424
eſſer d'un pelo, e d'una lana. 107
eſſere alla catena. 407
eſſere; Apett'a quello queſt'è un zucchero. 164
eſſere; C'è, che far per ognuno. p.416
eſſere; C'è quattro dita. 156
eſſere; C'è ſotto cacca. 312
eſſere; ci ſarà la pace di caſa. 256
eſſere; E'ſono vna coppia, e vn paio. 308
eſſere; Fù prima fatto, che detto. 164
eſſere; Noi ſiam qui con l'aiuto, &c. 293
eſſere; Sono ſtato giouane anch'io. 161
eſſere; Son paſſato ancor io da S. Giouanni. 258
eſſere ſcritto al libro del Groſſo. 416
eſſere vn arca di Noè. 406
eſſer fritto. 294
eſſer nelle medeſime peſte. 309
eſſer pergola. 179
eſſer per la buona. 160
eſſer per la cattiua affatto. 294
eſſer vielà. 288
è ſu le porte. 156
è vna cantafauola. 289
è vna coppa d'oro. 199
è vn'anno. 226
è vn carotaio. 427
e vndici oncie. 265
è vn dormi. 126
è vn giuoco di poche tauole. 269
è vn groſanino. 36
è uſcito della caſa grande. 265

F

FA, che deui, ſegua, che uuole. 138
F facil coſa aggiugner fia, &c. 151
fa del baccello. 265
fa del fatto mio alla palla. 212
fa il paſſo ſecondo la gamba. 219
fa 'l douere, e non temere. 138
fa 'l goffo alla feſta. 265
fa 'l goffo per non pagar gabella. 265
e' fa lo Gnorri. 265
fa 'l Serſedocco. 265
la Fame caccia il lupo del boſco. 30
la Fame ſoffoca la fama. 296
lo Fa pel ben, ch'e' ti uuole. 159
far can di peducciaio. 412
far caſtrafica. 319
far caualcar la capra. 186. & 327
far, come Giordano. 214
far, come Giucca. 40
far, come i colombi del Rimbuſſato. p 259. & 417
far, come i ladri. 411
far, come il caual Turco. 408
far, come il gallo. 290
far, come il grillo. 411
far, come la porcellana. 410
far, come l'aſino. 103. & 410
far, come'l cane. 410
far, come'l can dell'ortolano. 107
far, come'l gambero. 214
far, come'l porco. 269
far, come'l Tamburino. 407
far, come Puccio Carletti. 415
far cornamuſa. 306
far del reſto. 313
far di trentatrè vndici. 411
far di tutti. 313
far di una lancia un zipolo. 5
far di una moſca un Liofante. 126
far d'ogn'erba faſcio. 267
far d'ogni lana un peſo. 167
far d'un pruno un melarancio. 271
fare a dormir co'taſſi. 318
fare a ſa i beccafichi. 43
fare affatto. 313
fare a goffi. 426
fare a laſciapoderi. 308
fare alla roueſcina. 426
fare alto. 288
fare a pallinpallino. 24
fare a rubar co'topi. 24
fare a ſcaricalaſino. 424. & 425
fare a ſcaricabarili. 425
fare a tetè. 24
fare a trionfin di Madama. 411
fare del nò ſi. 228
fare il Graſſo legnaiuolo. 306
fare il principe al buio. 306
fare il ſordo. 286
fare il uiſo dell'arme. 300
fare orecchi di mercatante. pagi.269. & 286.

fare

fare vna buca. 213
fare vna caſtagna. 319
fare vn marrone. 251
fare un po'di ſpauracchio. 294
fare vn viaggio, e due ſeruigi. 308
far faccia di pallottola. 256
far formica di ſorbo. 410
far la feſta a uno. 425
far la gatta di Maſino. 269
far la gatta morta. 269
far la panata al diauolo. 272
far la uia delle rondini. 407
far le fiche. 319
far le fuſa torte. 403
far le laſtrucce. 319
far le ſcalee di Sant'Ambrogio. 415
far lo ſcoppio, e'l baleno. 336
far mazzo de' ſuoi ſalci. 327
far Mona Sandra. 414
farne il pianto. 19
far pergola. 179
far punto. 238
far ridere, &c. Mi hai fatto ridere, e ho male. 82
farſi con una figliuola duo'generi. 308
farſi dottor per gli altrui guai. 222
farſi onore a' foreſtieri. 158
farſi onore a'panni. 278
far terra da cauolini. 11
fatta, come la caſtagna, &c. 408
fatt'a Ferrara, e temperata a Piombino. pag. 427
fatti di giouani, e conſigli di vecchi. 153
la fauola del tordo. 411
felice è quel ſapere, che s'acquiſta col periglio altrui. 222
ficcarſi ogni coſa giù per la gola. 293
fidarſi a chius'occhi. 227
figliuol della mala matrigna. 16
figliuol dell'oca bianca. 213
figura di rilieuo. 426
fior della giouentù. 154
fiſchiar gli orecchi. 322
fondarſi, come Meſſer Giorgio Scali. pag. 414.
le formiche non uanno a granai uoti. 218
forſe, ch'ogni huom, che legge, non s'intende. 266
la fortuna a chi dà, e a chi toglie. p. 134
fortunato è colui, &c. 222
la forza caca addoſſo alla ragione. 131
forza è tenga bene a mente, &c. 230
le frutte di frat'Alberigo. 422
fuggi'l piacer preſente, che ti dà dolor futuro. 153
fuggi infamia tuttauia, &c. 142
il fummo uà al più bello. 100
fuoco di paglia. 100
furar le moſſe. 213

G

la Gallina, che ſchiamazza, è quella, che ha fatto l'uouo. 218
la gallina di Biondo. 285
gallina vecchia ſenza tetto', &c. 47
le galline ſi piglian con belle belle, non con iſciòſciò. 218
gaſtigar col baſton della bambagia. 3
gatta ci coua. 312
gettar la poluere ne gli occhi. 210
gettar le parole al uento. 199
gettarſi la vergogna dietro alle ſpalle. pag. 256
gigante da Cigoli. 293
giocar di mano. 160. & 311
giocare a'ndouinare. 283
il giouenco impara dal bue. 214
la giouentù uuol fare il corſo ſuo. 247
i Giudei non iſtanno ben co' Sammaritani. 120
giugnere al boccone. 322
giulè. 253
giuleone. 253
gonfiare il bue. 199
e' gouerna a bacchetta. 29
i granchi uoglion morder le balene. pag 260
grande, e poltrone. 295
gran uantatore, &c. 330
grattare il corpo alla cicala. 127
grattar la tigna. 414
il gregge è ſimile al paſtore. 117
gridare a cort'huomo. 13
gridare a teſta. 13
gridare quant'un n'ha nella gola. 13
gridare a più non poſſo. 13
groſſa teſta non fa ſottil ceruello. 116
guardare a ſtracciaſacco. 163
guardarla nel lucignolo, e non nell'olio. pag. 261
guarda te. 253. & 296
guardati a'piedi. 296
guardati dallo'mbarcare. 219
guaſtar la coda al fagiano. 412
guaſtarſi ſu l'ultimo. 294

la guerra fa i ladri, e la pace gl'impicca 6

H

HA a darmi pochi quattrini. 404
ha cattiui uicini. 262
ha cimiere a ogni elmetto. 309
ha cotto il culo ne'ceci roſſi. 251
eg i ha, da chi imparare. 276
ha da vn lato il precipizio, e dall'altro i lupi. 103
ha due viſi. 111
ha fermo le ſtarne. 240
ha gli occhi nella collottola. 105
ha il granchio nella ſcarſella. 264
ha il vento in poppa. 123. & 213
ha la bocca ſu la bara. 102
ha lacciuoli a douizia. 252
ha la maſchera. 103
ha la raccomandazion ſeco. 215
ha l'ariento uiuo addoſſo. 200
ha l'ariento viuo ſotto i piedi. 200
ha l'aſſo nel ventriglio. 73
ha'l capo altroue. 79
ha paura de'bruſcoli, che volã p aria 105
ha paura delle moſche, che volan per aria. 102
ha paura dell'ombra ſua. 105
ha per Alfabeto ogni partita. 43
ha piſciato in più d'una neue. 251
ha più virtù della Brettonica. 71
ha ſacco da ogni formento. 309
ha ſcopato più d'vn cero. 252
ha ſul viſo vna ſpezieria. 103
ha venduto i peſci. 252
ha viſto il lupo. 128
ha vna fame, ch'e'la vede. 289
ha vnguento per ogni piaga. 309
ha vn piè nella foſſa. 102
gli huomini fanno i ſiti, e non i ſiti gli huomini. 153
gli huomini ſi conoſcono a'maneggi 140
gli huomini ſon ſecondo i paeſi. 132
huom morto non fa guerra. 122
huomo de'ſuo'comodi. 309

I

la IGnoranza ſcuſa. 233
Il bello, e buono, &c. 143
il conſiglio cattiuo, &c 133
il coruo per troppo gracchiare, &c. 325
il giocar di mani, &c. 311
il padrone imprudente, &c. 307
il re non litterato, &c 331
il ſouerchio rompe il coperchio. 314
il tino da del moſto, ch'egli ha. 270
il troppo, el poco, &c. 313
il troppo guaſta, &c. 313
imbottare all'arpione. 403
impara l'arte, e mettila da parte, &c. p 288
impar'un arte, e ponla là, &c. 288
impiccarſi i ladrucci, e nõ i ladroni. 312
in bocca ha'l mele, &c. 325
l'Inchioſtro ſuo non corre. 32. & 280
l'Inchioſtro ſuo non tigne. 32. & 280
inciampa un cauallo, che ha quattro gambe. 306
in Coro feſta feſta, &c. 286
in corpo a mia madre. 289
in fama non ſi uien ſotto la coltre. 124
inſino a gola. 294
inſinocchiare. 237
in fiume ſenza peſci, non ſi gettan reti. 218
ingannarſi a partito. 251
ingannarſi in digroſſo. 251
lo'ngannatore è rimaſto a' piè dello 'ngannato. 254
lo'nganno torn'addoſſo allo 'ngannatore. 133
ingraſſar nel litame. 159
ingratitudine ne' ſignori. &c. 117
in guaina d'oro coltel di piombo. 408
innanzi ſi conoſca uno, biſogna conſumare vn moggio di ſale. 106
inſegnami altro. 294
inſegnar beccare a' polli. 259
inſegnare a'gatti rampicare. 259
inſegnare alle lepri correre 259
inſegnar fare i figliuoli al babbo. 259
in terra di ciechi beato a chi ha un occhio. 102
inuan tor ſi procura, &c. 173
inuitare una mula Spagnuola a' calci. p 256
inuitare uno al ſuo giuoco. 256
in una il pane, nell'altra il baſtone. 112
in una'l pome, nell'altra'l baſtone. 112
in un baleno. 156
in un batter d'occhio. 156
inzampognare. 237

L

LA botte da del vin, ch'ell'ha. 270
La buona ſorte ogni uil cuor fa forte. 153
ladroncel di ſtringhetta, &c. 316

la

la lingua non ha oſſo, &c. 274
la madre piatoſa, &c. 307
lamentarſi di brodo graſſo. 10
lamentarſi di gamba ſana. 10
della Lana caprina. 110
la Lancia d'Achille. 406
lanciare un ago per auere un pal di ferro. 260
l'animo è pronto, ma'l potere è zoppo. p.300
il Largaccio da Lucca. 409
largo, com'una pina verde. 259.& 409
il Largo de' Mancini. 409
la roba va alla roba. 325
la ſanità, e libertà, &c. 225
laſciare il pan di grano per lo pan di miglio. 263
laſciare il pappo, e'l dindi. 69
laſciare il proprio per l'appellatiuo. 266
laſciare il uezzo con la pelle. 385
laſciar la lingua a caſa. 221
laſciar la lingua al beccaio. 221
la ſtoppa lontana dal fuoco, &c. 98
latte di gallina. 100
lauare il capo. 108
lauare il capo all'aſino. 104
lauare il uiſo al Moro. 226
l'auaro è procuratore, &c. 140
lauarſene le mani. 221
la uita il fine, e'l dì loda la ſera. 210
leccarſene le dita. 102
leggerſi ſul libro d'uno. 309
le Leggi gouernano il mondo. 163
la Lepre piglia il leone con il laccio d'oro. 109
le ricchezze, e' danari, &c. 151
le ſpezierie migliori, &c. 266
leſto com'uno ſcarafaggio. 290
l'huomo è fuoco, la donna è ſtoppa, &c. pag 98
la Lingua batte doue il dente duole. p.257
la Lingua ua doue gli duole il dente. p.257
loda lo ſcarpello, &c. 182
logorare l'aſta, e'l torchio. 190
l'oſteſſa della Faggeta, &c. 412
lo ſtomaco digiuno, &c. 279
la Luna non ſi cura dell'abbaiar de' cani. 106
lunga lingua, corta mano. 330
lupo affamato mangia pan muffato. 297
il lupo non caca agnelli. 268.& 272
il lupo muta'l pelo, ma non il uezzo. p.100
il lupo non mangia il lupo. 214

M

MAeſtr'Ariſtarco. 217
la Maggior cornacchia del mondo. 296
il Maggiore intronato del mondo. 271
maggior porta, maggior battitoio. 231
la maggior ricchezza, che ſia, è la ſanità. 225
mal'è l'uno, e mal'è l'altro. 278
mal per chi ha padrone, &c. 327
Mal per chi non è inuidiato. 130
mal per quel topo, che non ha, che un feſſo ſolo. 214
il Mal raccattato ſarò io. 320
il Mal ſi de' portare in palma di mano. p.312
mal tollerar ſi puote, &c. 224
il mal uiene a libbre, e uaſſene a once. 42
manca il uerbo principale. 282
mandar da Brode a Pilato. 122
mandare a guardar l'oche al Prete. 312
mandare a Legnaia. 414
mandare all'Vccellatoio. 413
mandare a parlar a Caronte. 312
mandare a Patraſſo. 312
mandare a veder ballar l'orſo. 312
mandare il corbo. 219
mãgiar, come il caual della carretta. 408
mangiar de gli ſpinaci. 427
mangiare a ſuon di campanuzzo. 409
mangiare a tirapelle. 237
mangiare i catenacci. 285
mangiare il cacio nella trappola. 305
mangiar male. 285
manna. 295
la Marauiglia naſce da ignoranzia. 143
mare, fuoco, e fẽmina, tre male coſe. 165
il Martel d'ariento ſpezza le porte di ferro. 109
maſſeria maſſeria, &c. 317
Matteo di Candozzo. 414
matto per natura, ſauio per iſcrittura. 310
matto ſpacciato. 16
matto tredici meſi dell'anno. 16.& 32.
medico piatoſo fa la piaga puzzolente. 307

meglio è aſſai morte onorata, &c. 148
meglio è inuidia ſopportare, &c. 130
meglio è morire, &c. 154
il Meglio ricogga il peggio. 308
il Mel ſi fa leccare, perch'egli è dolce. pag 13.
menare il can per l'aia. 319
menar pel naſo. 105
la Menſa è una dolce corda. 116
la Menſa è vna mezza colla. 12
mentre che 'l can caca, il lupo fugge. p.336
mentre l'infermo ſpira, ſempre ſpera p.138
mentr'uno ha denti in bocca, &c. 281
e' Merita piu il Limbo, che l'Inferno. p.406
meritare una corona. 283
mette cinque, e lieua ſei. 311
metter carboni ſopr'alla brace. 106
mettere al punto. 308
mettere un tallo ſul uecchio. 9
metter la dificultà, ou'ella non è. 216
metter le mani nella paſta d'altri. 255
metterſi a riſchio, o uentura. 315
metterſi con l'arco dell'oſſo. 294
metterſi il giubbon di Beltramo. 405
metterſi ſotto i piedi. 161
mettiti la corazza, ecc'una freccia. 418
mezza ſconciatura. 293
i migliori alberi ſono i piu battuti. 129
miſer chi maleoprando, ſi confida. 187
la Miſeria manca d'inuidia. 119
miſura i danari a ſtaia. 106
miſurati col tuo paſſetto. 219
miſurianci. 219
moglie, e ronzino, &c. 159
molte uolte i nocumenti, &c. 135
molti bennati tralignano. 164
Mon'Appollonia. 415
Mona Schiſalpoco. 258
Mona Zucca al uento. 252
il Mondo alla riuerſa. 289
Mon'Oneſta da Campi. 258
morirſi di fame in una madia di ſchiacciate. 301
morirſi di fame nell'Altopaſcio. 301
morta la uacca, disfatta la ſoccita. 321
morte ha teſo la rete a tutti i uarchi. p.321
la Morte medica tutti i mali. 141
la Morte pon fine a tutti i guai. 141
mort'io, morto 'l porco. 105
morto ch'e' s'è vna uolta, nonvi s'ha piu a penſare. 147
morto ch'io ſono, vadia 'l mondo in carbonata. 105
il morto e'n ſu la bara. 308
la Moſca tira 'l calcio, ch'ella può. 255
le Moſche ſi poſano addoſſo a'caua' magri. 310
le Moſche uoglion far guerra all'aquile. 127
moſtrar l'arme al nimico. 266
i Mucini hanno aperto gli occhi. 428
mulattier de' Serui. 414
muor coſi delle pecore giouani, come delle uecchie. 312
muoue prima un piede, e poi l'altro. p 293
muouon piu gli eſempli, che le parole. 145
murare, e piatire, &c. 136
muta le vele ſecondo i uenti. 126
mutare ſtile. 123
mutar mantello. 306

N

NAnni cieco. 415
nato la notte di San Vitale. 405
la natura può più, che l'arte. 273
le nature ſon diuerſe. 138. & 287
nauiga ſecondo i venti. 126
ne amor ſenza geloſia, ne gloria ſenz'inuidia. 13
la neceſſità non ha legge. 225
ne di ſtate, ne di verno, &c. 127
negherebbe il paiuolo in capo. 267
nelle parole la ſperanza, ne gli effetti il poſſeſſo. 247
nel poco parlare c'è ogni buon taglio. 85 & 293
ne nobiltà ſi prezza, &c. 136
ne pure vn bicchier d'acqua. 289
nero, com'vn calabrone. 162
ne ſaprei leggere in cattedra. 338
neſſun profeta è nella patria caro. p, 123
nidio fatto, gazza morta. 264
niun riprenda, che non intenda. 316
niun ſegnato da Dio fu mai buono. 212
non alitare. 170
non aureſti detto, Dio aiutami. 156
e'non biſognaua naſcerci. 146
non c'è boccon del netto. 261
non c'è huomo per lui. 190

non

non c'è vouo, che non guazzi. pag. 130. & 161
non dà in nulla. 284
non da ne'n ciel, ne'n terra. 102
non dar che dolga, e non dir, che diſpiacia. 325. & 337
non darebbe del fuoco col cencio. 255
non darebbe del profferito. 255
non darei cica. 226
non dir mal dell'arte. 253
non dir quattro, &c. 316
non è ancora alla'nſalata. 281
non è auere, che vaglia'l ſapere. 150
non ebbe tempo a dir Gieſù. 156
non è bel quel, ch'è bello, ma quel, che piace. 123
non è buon Re, &c. 125
non è buon, ſe non a mangiare. 162
non è degno di cauargli le ſcarpe. p.284
non è degno di portargli dietro i libri. pag.284
non è di tal fatta. 266
non è farina da cialde. 407
non è in alcun luogo, chi è in tutti luoghi. 222
non è merda, ma'l can la cacò. 320
non è netta farina. 407
non è 'ngannato, ſe non chi ſi fida. 132
non è peggio, che non ſi contentare. 153
non e peggio, ch'eſſer pouero. 140
non è più bel meſſo, &c. 315
non è più duro paſſo, che quel della ſoglia. 265
non è più'l tempo, che Berta filaua. 252
non è qui. 155
non eſſere in ſuo potere. 226
non è ſu coteſta data. 266
non è tagliato a coteſta miſura. 266
non è tempo da dar fieno a oche. 36
non è tempo da ſtare a por porri. 337
non è virtù, che pouertà non guaſti. pag.296
non è virtù ſenz'inuidia. 130
non è vna fronda di porro. 299
non fa farina. 125
non fare ad altri, che non uuoi per te. pag. 158
non farebbe pepe di Luglio. 411
non fiatare. 170
non fu mai guercio di malizia priuo. pag 212.
non glene darei un bagattino. 311
non glene darei un fil di paglia. 311
non glene darei un piſtacchio. 311
non gli crederei l'Auemaria. 217
non gli dar più trauaglio, ch'e's'abbia. pag.230.
non guardar con occhio diritto. 226
non guardar neſſuno in viſo. 318
non ha a mangiare il cauol co'ciechi. pag.11.
non ha biſogno della balia. 312
non ha ceruello. 156
non ha cuor per vn grillo. 40. & 284
non ha ne bezzo, ne bagattino. 292
non ha ne capo, ne coda. 210
non ha punto di ſale. 100. & 252
non ha tanto caldo, ch'e'cuoceſſe vn vouo. 280
non ha tanto caldo, ch'e'leuaſſe un facchin dalla colonna. 280
non ha tanti danari, ch'e'faceſſe cantare un cieco. 292
non ha terra ferma. 283
non ha un quattrin maladetto. 292
non ha un quattrino, chi lo uoleſſe per medicina. 292
non ha uoce in capitolo. 280
non ho neſſun per me. 165
non ho pel, che ci penſi. 80
non iſtette a dire, al cul, uienne. 13
non iſtudia ſe non nella boccolica. p 423
non iſtimare una chiarabaldana. 311
non iſtimare un bagattino. 311
non iſtimare vn baiocco. 311
non iſtimare un ette. 174
non iſtimare un fico. 311
non iſtimare un fio. 174
non iſtimare un iota. 174
non iſtimare vn pelo. 311
non iſtimare un piſtacchio. 311
non iſtimare un puntal di ſtringa. 311
non iſtimare un ſoldo. 311
non iſtimare un zero cancellato. 311
non l'empierebb'Arno. 288
non l'ha rubato, l'ha tolto. 159
non l'ho ne pur ſognato. 154
non lo crederei, s'io lo vedeſſi. 289
non lo'ntenderebbe Perticone. 410
non lo ſaprà huom nato. 296
non lo ſaprebbe far Cimabue. 415
non mi di coſa nuoua. 157
non mi toccò l'ugola. 107
non mi toccò i denti. 107

non

Digitized by Google

non n'ha un del cane. 292
non ne rimaſe boccone. 157
non ne rimaſe, chi ne recaſſe nouella. pag. 114
non ne rimaſe teſta. 115
non ne trouerebbe la uia Vacquattd. 155
non poſſo ne andar, ne ſtare. 164
non potea dir peggio. 114
non potea ſtar nella pelle. 285
non poteua andar peggio. 114
non può accozzar la cena col deſinare. pag. 7
non puo dir, come il nibbio. 405
non può far teſtamento. 320
non puo'l uitello, o uuol portare il bue. pag. 104
non può ſtare in terra d'Imperio. 415
non ricordare il capeſtro in caſa dello impiccato. 324
non ricordar la croce al diauolo. 325
non ripoſa colui, &c. 150
non s'abbaia a uoto. 278
non sà dir pappa. 258
non sà donare, chi tarda a dare. 224
non sa, dou'e's'abbia il capo. 266
non sà l'Abbiabbe. 258
non sà l'Auemaria. 258
nō ſarebbe a otta alla fiera a Lāciano. 32
non sà vn'acca. 258
non ſe gli cauerebbe vna lente per taglio. 259
non ſe gli può appiccar ſonagli. 264
non ſi de' pur penſare. &c. 63
non ſi fece mai bucato di notte, che non s'aſciugaſſe di giorno. 264
non ſi getta il lardo a'cani. 314
non ſi grida al lupo, ch'e'non ſia lupo, o can bigio. 278. & 416
non ſi grida mai al lupo, ch'e'non ſia in paeſe. 278
non ſi laſci il ben, ch'è certo, &c. 267
non ſi paga mai d'vn vero. 158
non ſi può appiccargli uncino addoſſo. pag. 18
non ſi può attaccargli ferri addoſſo. 264.
non ſi può auere il mel ſenza le moſche. 228 & 308
non ſi può bere, e zuſolare. 224
non ſi può cor la roſa ſenza pugnerſi. 308
non ſi può dire a vn peggio, che dirgli po nero. 140
non ſi può dire, per queſta uia non andrò 281
non ſi può eſſer giudice, e parte. 112
non ſi può ne leuar, ne porre. 158
non ſi può piacere a tutti. 86 & 277
non ſi può piagnere, e guardare i buoi. pag. 214
non ſi può portar la croce, e ſonar le campane. 214
non ſi può ſeruire a duo'ſignori. 111
non ſi può ſonare, e ballare. 214
non ſi può ſtrigliare, e tener la mula. pag 214
non ſi può uiuer ſenza mangiare. 152
non ſomiglia ſuo padre. 305
non ſon di queſto mondo. 112
non ſono indouino. 158
non temer grattaticci. 269. & 303
non ti conoſco, s'io non ti maneggio, 140
non ti fidar d'acqua cheta. 218
non torna ne'l meſſo, ne'l mandato, 219
non traligna. 104
non vale vna chiarabaldana. 277
non vale vna frulla. 277
non uale una man di noccioli. 277
non vale vn fico. 277
non uale un puntal di ſtringa. pag. 103. & 278.
non val leuare a buon'ora, &c. 109
non vccella a piſpole. 276
non vedrebbe vn bufol nella neue. 256
non vedrebbe vn carbone in vn catin di latte. 256
non vuol ne tener, ne ſcorticare. 247
notar com'un bombero. 90. & 289
notar com'una gatta di piombo. pag. 90. & 289
la notte è madre de'conſigli. 152
nouelle di donne. 165
le nozze del Gonnella. 411
nutrirſi la biſcia in ſeno. 98
nutritura paſſa natura. 116

O

O Aſſo, o ſei. 115
O barattiere, o caualiere. 213
l'occhio del padrone ingraſſa 'l cauallo. p 122
o Ceſare, o Niccolò. 213
o Ceſare, o niente. 212
o cotto, o crudo, &c. 74
odi, e poi giudica. 276
odi l'altra parte, e credi poco. 276
odi molto, e parla poco. 149

o fare

fare, o non fare. 258
oggi a me, domane a te. 118
oggi non fo credenza, doman ſi. 217
ogni albero ſi conoſce al frutto. 119
ogni bel giuoco rincreſce. 269
ogni bel giuoco uuol durar poco. 269
ogni bue non ſa di lettera. 266
ogni carne mangia il lupo, e la ſua lecca. 214
ogni caſa ha'l ſuo ceſſo, e'l ſuo acquaio. p.261
ogni cencio vuol' entrare in bucato. 259
ogni coſa ha'l ſuo tempo. 227
ogni coſa paſſa. 139
ogni coſa uuol miſura. 146
ogni coſa uuol principio. 254
ogni cuffiaccia ſerue per la notte. 121
ogni di è 'l noſtro. 146
ogni di non è feſta. 252
ogni dolore è dolore, &c. 322
ogni donna al buio è a un modo. 121
ogni erba ſi conoſce per lo ſeme. 259
ogni eſtremo è vizioſo. 313
ogni farina ha cruſca. 261
ogni formica port'amore al ſuo buco. p.261
ogni grillo ruſpa a ſe. 302
Ogni golpe port'amore alla ſua tana. p.262
ogni grillo grilla a ſe. 302
ogni huom di ſua natura, &c. 149
ogni huomo è huomo. 112
ogni huomo ha biſogno dell'altr'huomo 144
ogni huomo ha cinque dita nelle mani. p.112
ogni huomo ha de' difetti. 138
ogni ladro mi conoſce. 104
ogni liquore ha la ſua feccia. 261
ogni lucciola non è fuoco. 272
ogni mal freſco agevolmente ſi ſana. 219
ogn'inforiunio greue, &c. 88
ogni pelo ha la ſua ombra. 214
ogni pianta ſerba della ſua radice. 268
ogni piccola fauilla al buio riluce. 102
ogni Prete puo menare il Cherico. 317
ogni ſcimia uuol bene a ſuo' ſcimiotti. p.110
ogni ſerpe ha'l ſuo veleno. 112
ogni ſimile appetiſce il ſuo ſimile. 134
ogni triſto mi conoſce. 104
ogni troppo ſi uerſa. 314
ogni uccel canta 'l ſuo verſo. 104
ogni uccel conoſce il grano. 143
ogni uccel d'Agoſto è beccafico. 43
ogni uccello è buon pel becco ſuo. 162
ogni uouo guazza. 261
ognun' ama la giuſtizia, a caſa d'altri. p.118
ognun c'è pel cuoio, e per la pelle. 285
ognun giudica ben dell'arte ſua. 148
ognun n'ha il ſuo ramicello. 270
ognuno è di carne. 61
ognuno è ſottopoſto alle diſgrazie. 144
ognuno ha a morire. 64 & 88
ognuno ha caro d'eſſer lodato. 145
ognuno ha i denti. 112
ognuno ha il ſuo capriccio. 86
ognuno ha la ſua fantaſia. 86. & 287
ognuno ha la ſua croce. 130
ognuno ha'l ſuo diauolo all'uſcio. 130
ognuno ha'l ſuo umore. 287
ognun può andar per la uia. 239
ognun s'adira del uero. 233
ognun uuol meglio a ſe, che a gli altri. p.144
dell'Ombra dell'aſino. 110
l'Onore è, di chi lo fa. 124
o polli, o grilli. 213
orciuol de poueri. 408
l'Oro, e l'argento ſi conoſcono al paragone. 313
l'Oro s'affina nel fuoco. 131
l'Orſo ſempre ſogna pere. 317
o tu, o altri. 292
oue alcun non contraſta, facile è la uittoria. 163
ou'è gran fuoco, iui è gran fummo. 308
ou'è manco cuore, iui è piu lingua. p.330
oue non è ugualità, &c. 139
oue regna amore, &c. 317
oue ſon le carogne, iui uanno i corbi. pag 28
oue tu hai a uſare, &c. 271
oue tu uſi, le manette, &c. 271
ouunque andrai, fa che truoui, &c. 275
ouunque andrai, fa, che vedrai. 275
l'ozio è padre di tutti i uizi. 133

P

la PAdella dice al paiuolo. 253
Paeſe, che uai, uſa, che truoui. p.275
pagar della medeſima moneta. 254

pigare

Digitized by Google

pagare il boia, che ti frusti. 272
pagoneggiarſi. 160
pallidezza del nocchiero, &c. 322
panca da tenebre. 426
i panni rifanno le ſtanghe. 278
i Paperi menano a ber l'oche. 259
i Paperi uoglion menare a ber l'oche. p. 259
i paragoni fanno conoſcer le differenze. pag. 281
parente con parente, &c. 143
parere una ſtatua. 164
parere uſcito della torre della fame. pag. 264
parer la dieta. 264
parer la morte. 295
e' parla piu un morto. 221
parla poco, e aſcolta aſſai, &c. 149
parlar come gli ſpiritati. 280
parlare a un morto. 211
parlar per bocca d'altri. 280
parlar per poter di uino. 424
parli a quel muro quiui. 112
parola detta, e ſaſſo tratto non puo piu tornare a dietro. 147
le parole non empiono il corpo 147
le parole ſon femmine, e' fatti ſon maſchi. 123
le parole ſon paſto da libri. 247
paſſare i termini. 160
paſſar per bardotto. 285
Paſſar ſott'un ponte di legno. 424
paſſa un di, e paſſa 'l miglio. 223
patti uecchi, e modi uſati. 415
i pazzi parlan da pazzi. 157
pazzo a ſuo utile. 288
pedina. 293
peggio è l'inuidia dell'amico, &c. 137
i' penſaua, ch'e' fuſſe il Mangia. 284
i penſieri fanno inuecchiare. 165
i penſier fanno mettere i pe' canuti. 49
per chi uetura, per chi ventraia, &c. 134
perderſi la liſciatura. 260
perduti i buoi, ſerrar la ſtalla. 220. & 284
le pere cotte ſon cadute in bocca a' porci. 257
per la lingua ſi langue. 275
per la uia s'acconcian le ſome. 321
per tutto ſi muore. 321
per uia s'acconcia ſoma. 321
pre una uolta i' ſo buono. 147
per un punto Martin perdè la cappa. 319.
peſa, e paga. 293
peſcar pel Proconſolo. 272
il peſce paſtinaca. 210
i peſci groſſi ingoniano i minuti. 105
pettinarſi allo 'nsù. 425
piacer, come l'orſo. 408
piacer gli ſpinaci. 427
piaga antiueduta aſſai men duole. 307
piampian ſi ua ben ratto. 255
piam, barbiere, che'l ranno è caldo. 332
piatire i cimiteri. 20. & 102
piatire il pane. 20
picchiar l'uſcio col piè. 411
picchia un'altro uſcio. 270
a picciol' a picciolo ſi fa'l ducato. 86
piccola pioggia fa ceſſar gran uento. p. 318
il pie del padrone ingraſſa 'l campo. 122
la Piena uerrà tutta addoſſo a me. 310
pietra, calcina, e ſabbione, &c. 12
piglia di mano in man quel, che uiene. p. 294
piglian'uno, e gli hai preſi tutti. 107
pigliar due colombi a una faua. 308
pigliar due tordi a una pania. 308
pigliare a uno i dadi. 213
pigliare il panno pel uerſo. 297
pigliare il puleggio. 288
pigliare il ſale. 313
pigliare il ueleno. 305
pigliare un granchio a ſecco. 251
pigliar la lepre col carro. 125. & 305
pigliar partito della uergogna. 256
pigliar per San Giouanni. 256
pigliarſela per un gherone. 288
pigliarſi la roſa, e non la ſpina. 310
e' piglierebbe il pollo ſenza peſtare. p. 403
piſcia chiaro, e fa le fiche al medico. 319
piſcia chiaro, e fatti beffe del medico. p. 319
piu appunto dell'arroſto. 274
piu aſtuto d'un birro. 162
la Piu bella coſa, che ſia, è 'l ſapere. 150.
la Piu bella coſa, che ſia, è'l ſeruire a Dio. 146
piu cattiuo d'un famiglio d'Otto. 162
il Piu dificile a ſcorticare è 'l capo, e la coda. 265

il piu

il Piu dificile è mettere il pie' nella ſtaffa. 265
la piu diritta è miſurarſi. 145
piu diſoneſto d'un caneſtro. 412
piu doppio d'una cipolla. 7
piu fummo, che brace. 30
piu ingegnoſo del topo. 24
piu la giunta, che la derrata. 18. & 273
piu muto d'un peſce. 127
piu preſto, che dir meſci. 309
la piu preziosa coſa, che ſia, è l'anima. p. 146
piu ſano, che peſce. 211
piu ſtrano, che Giorgio. 415
piu ſuperbo di Campaneo. 211
piu ſu ſta Mona Luna. 258
piu timido d'un coniglio. 164
piu tondo dell'O di Giotto. 427
piu triſto fante, che uadia ſu due gambe. 213
i piu uecchi ne ſanno piu. 145
piu uicino è'l dente, &c. 212
i piu uincono. 155
poco ſa, chi a ſe non gioua. 152
poco uiue, chi troppo ſparecchia. 327
pon rena, che lo Sbraccia armeggia. 419
il popolo è ſimile al Signore. 117
il porco patì le pene del cane. 120
porco peritoſo non mangia pera matura. 279
porco pulito non è mai graſſo. 282
porre il lupo per pecoraio. 112
portare acqua ad Arno. 311
portare i polli. 425
portar coccodrilli a Egitto. 311
portar fraſconi a Valembroſa. 311
Portar l'acqua al mare. 212. & 311
portar le brache. 5
portar le legne al boſco. 311
portar le pene il giuſto pel peccat. 110
portar moſche in Puglia. 212. & 311
portar nottole a Arene. 212. & 311
portar poponi a Legnaia. 311
portar porri a Legnaia. 311
portar uaſi a Samo. 311
poterſi imbottare a ſua poſta. 403
i poueri hanno le braccia corte. 255
la pouertà fa gli huomini induſtrioſi. p. 297
la pouertà fa l'huom uile. 153
pouertà fa uiltà. 153
pouertà guaſta amiſtà. 143
pouertà perde amiſtà. 143
il pozzo di San Patrizio. 264
e' Predica la caſtità, e tiene il culo in chiaſſo. 260
predichi al deſerto. 112
predichi a' porri. 112. & 153
le preghiere de' giuſti non tornan mai uote. 145
prima martire, che confeſſoro. 424
prima s'è giouane, e poi uecchio. 247
al primo colpo non cade l'albero. 107
per lo primo colpo non cade la quercia. p 107
il primo proſſimo è ſe medeſimo. 143
i Principi hanno le braccia lunghe. 141 & 255
il Profeta ha parlato. 122
prometter mari, e monti. 216
prometter Roma, e toma. 216
prouerbio non falla. 235
il pruno non fa melarance. 268. & 272
puo eſſer barbero, ma e' nõ n'ha cera. 12
puo rompere un bicchiere, e ſtarci. 4
puo ſtare a martello. 266
puo uccellar ſul ſuo. 405
puzza di uino, com'una bubbola. 171
puzzar, com'una carogna. 28

Q

QVal'aſino da in parete tal riceue p. 318
qual buco, tal cauicchio. 306
qual carne tal coltello. 306
qual ceruello, tal cappello. 306
qual' è 'l fiore, tal' è l'odore. 270
qual gamba, tal calza. 306
qual guaina, tal coltello. 111. & 306
qual piede, tale ſcarpa. 306
a qualſiuoglia dolore rimedia la pacienza. 88
qual ſonata, tal ballata. 316
quand'egli arde in vicinanza, porta l'acqua a caſa tua. 217
quando Dio aiuta, ogni coſa rieſce. p. 150
quando Dio ci uuol punire, &c. 248
quando fuma il naſo all'orſo, non te gli accoſtare. 212. & 270
quando la donna folleggia, &c. 26
quando la gatta è 'n paeſe, i topi ſtanno a ſiepe. 24
quando la gatta non è in paeſe, i topi ballano. 276.

quando la pera è matura, conuien, ch'el la caggia. 283
quando'l capo duole, tutte le membra languono. 329
quando l'oro parla, la lingua non ha forza. 129
quando lo ſterco monta in ſcanno, &c. pag 318
quando 'l pentolin bolle, non lo ſtuzzicare. 270
quando'l uillano è 'n sul fico, &c. 275
quando s'ha a rompere il collo, ſi truoua la ſcala al buio. 269
quand un'è per terra, ognun grida, dagli, dagli. 99
quanto m'hai dato, è già poſto in oblio, &c. 217
quanto piu ſcema il biſogno, tanto più creſce la uoglia. 148
quant'un piu ha, piu uorrebbe auere. p 148
a quattrino a quattrino, &c. 86
quei, c'han ducati, &c. 135
di quei, che fanno cantare i ciechi. 405
quel, c'ha da eſſer, non ſi ſa. 140
quel, che l'occhio non vede, &c. 326
quel, che non è mio, ſia di mogliama. p. 320
quel, ch'è ſeguito, non puo tornare adietro. 134
quell'è dolce a ricordare, &c. 151
quell'è tuo nimico, &c. 117
quello, ch'è per natura, &c. 273
queſt'acqua piouerà tutta ſopr'alle mie ſpalle. 320
queſta ruota ſempre gira, &c. 118
queſt'è la chiaue del mellonaio. 313
queſt'è 'l chiodo, che biſogna battere. p. 339
queſt'è 'l mal, ch'io mi ſentiua. 313
queſt'è quel, che fa Milano. 274
queſto mondo è fatto a ſcale, &c. 118
queſto mondo è fatto a ſcarpette. 118
quiui s'ha tutta la mente, &c. 257

R

la Rabbia è fra'cani. 180
raccomandar di buono inchioſtro. 32
raccorre i bioccoli. 427
le Radici della uirtù ſono amare, ma i frutti dolci. 121
la Ragion delle donne 405
ragion del Venerdì. 405
le Ragion de'poueri non vaglion nulla. pag. 154.
raglio d'aſino non entrò mai in cielo. pag. 323.
le Ragne ſon fatte per le moſche. 330
il Ranocchio non morde, perch'e'non ha denti 255
raro è, che l'arrogante non ſia vile. 330
Raſſettare ogni coſa. 311
rauanello uenuto per l'aſciutto. 293
gli Recerà. 161
render fraſche per foglie. 254
render migliaccio per torta. 254
render pan per focaccia. 254
render tre pan per coppia. 254
reſtare in bianco. 335
reſtar l'uccello. 424
reſtar per endice. 174
riceuer dattero per fico. 412
ricordati che l'anno è lungo. 219
ridurre in ſeſto. 416
ridurſi al laſtrico. 309
rimaner nel calappio. 122
rinfreſcar le piaghe. 156
ripigliar fiato. 238
riſpondere alle rime. 286
riſquoter la gabella de gl'impacci. 416
ritornare al uomito. 103
riuſcir meglio a pane, che a farina. 263
rizzarſi la creſta. 226
roba di rubello. 284
la Roba non è, di chi la fa, ma, di chi la gode. 139
roderſi dentro. 285
roderſi i baſti. 30
Roma non è matrigna a neſſuno. 217
Roma non ſi fece in vn dì. 254
rompere il ghiaccio. 211
romper le parole in bocca. 209
la Ronfa del Vallera. 412
la Rouina non uuol miſeria. 317
il Rusignuol delle Muſe. 162

S

SA di mille odori. 294
Sa, doue'l Diauol tien la coda. 252
la Saietta non cade in luoghi baſſi. 129
Salamone gli laſciò gli zoccoli. 264
la Salſa di S Bernardo. 413
ſaltar di Bacchiglione in Arno. 307
ſaltar di palo in fraſca. 307
ſaltar di ramo in pertica. 307

il Salto di Baldaccio. 119
ſan,chi l'ode,pazzo,chi'l crede. 429
il Sangue corre,ou'è la percoſſa. 257
lo ſanno i peſciolini. 316
ſanta Croce l'ha aiutato. 403
ſaper,doue'l Diauol tien la coda. 285
ſapere, a'quanti dì è San Biagio. 285
ſaperne, quant'un cauallo. 268 & 337
ſaperne quant'vn ſaſſo. 337
ſaper,quante paia fanno tre buoi. 110. & 285
la Sapienza di Salamone. 264
ſappi conoſcere'l tempo. 162
ſaſſo,che non iſtà fermo,nō fa muſchio. pag 111
il Sauio del popolo. 64
il Sauio ſi ſpecchia ne gli eſempli altrui. pag.222.
lo Sbandito corre dietro al condannato. pag.19.
ſcaldare due ferri a vn fuoco. 308
ſcambiar l'Epilogo col Proemio. 254
ſcambiar muſchio a galla. 281
ſcardaſſar lo ſtame. 414
ſchiacciar l'uouo in bocca. 306
la Scimia ne caua l'acqua. 315
ſciorre i bracchi. 404
egli Scoppia. 159
ſcorticherebbe'l pidocchio, per auer la pelle. 179
ſcricciolo. 293
ſcuopre vn'altar per ricoprirne un'altro. pag 219.
ſdegno d'amante poco tempo dura. 152
ſe gli può dar nel capo. 407
ſegnarſi. 247
ſeguite i pochi, e non la volgar gente. pag.295
ſe'l ciel rouinaſſe? 101
ſe'l giouane ſapeſſe,&c. 153
ſe l'occhio non mira,&c. 326
ſe'l ſerpente,non mangiaſſe del ſerpente,non ſi ſarebbe drago. 108
ſe metti all'aſin la ſella,&c. 332
ſemplici di ual di Strulla. 414
ſemplici di uilla. 414
ſempre di male in peggio. 165
ſempre imparo. 165
ſempre nō ride la moglie del ladro 313
del Senno di poi n'è ripien le foſſe. 53
il Senno poco vale,oue giuoca la forza. pag.131.
s'e'piace a te,e'piace anche a me. 162
ſer Griſante di maeſtro lauorante. 276
la Seruitù non piace a neſſuno. 164
la Sete del lupo. 405
ſe tu hai mangiato le candele, tu cacherai gli ſtoppini. 268
ſe veſti vna colonna,&c. 278
ſe uuoi conoſcer' un,fallo parlare. 157
ſia buona Maria,&c. 322
la Sibilla ha parlato. 122
ſi cauerebbe prima della rapa ſangue. pag.268.
ſi dicon molte coſe, che non ſi fanno. pag 126.
ſimile con ſimile ſta bene, e dura. 141
s'intend'acqua,e non tempeſta. 119
ſi vuol leccare,e non mordere. 217
ſoffiar nel benduccio. 313
tu Sogni. 115
ſol di Marzo. 408
ſolo Dio ſenza magagna. 144
ſonar di randello. 404
ſonare a doppio. 424
ſonno,e panca; ſete,e acqua. 297
ſorte,e dormi. 109
a'Sottili caſcon le brache. 5
la Spada del ciel non taglia in fretta. pag.312.
ſpada,e cappa. 22
ſpararſi per uno. 305
la Sperienza chiariſce. 313
la Sperienza è maeſtra delle coſe. 236
le Speſe inſino il can ſe le guadagna 162
ſpeſſo il brutto ragionare,&c. 149
ſpeſſo le ciance,&c. 322
ſpeſſo ſott'abito uile,&c. 316
ſpeſſo ſotto rozza fronde,&c. 316
ſpianar le coſture. 404
ſpiccar col dente. 165
la Spiga ſi conoſce alla reſta. 259
egli Spione. 427
ſputar bottoni. 427
ſquartapiccioli. 290
ſta a cacciar le moſche. 110
ſtar,come gemma in anello. 253
ſtar,come porci. 165
ſtar,com'vn paperotto. 253
ſtare a Belloſguardo. 425
ſtare a Malmantile. 426
ſtare a ſportello. 406
ſtare in Laterina. 426
ſtare intorato. 103

ſtarſene con le mani a cintola. 216
ſtarſene terra terra. 409
ſtattene ne'tuoi cenci. 210
ſtattene ne tuo'panni. 210
la Sciappa ſomiglia il legno. 268
ſto co'Frati. 254
gli Stracci uann'a l'aria. 312
ſtraſcicarſi dietro la catena, e dir pazzo a gli altri. 253
ſtride, com'vn porco ferito. 283
ſtrigne più la camicia, che la gonnella. pag. 212.
ſtrignerſi i baſti addoſſo. 30
egli Studia, e fa'l bue. 424
ſtudiare il Buezio. 424
ſtuzzicare il can, che dorme. 115
ſtuzzicare il formicaio. pagi. 115. 124. & 263.
ſtuzzicare il Veſpaio. 115
ſtuzzicar la piaga. 156. & 303.
ſtuzzicar le veſpe. 115
s'un cieco guida l'altro, tutti due caggion nella foſſa. 120

T

TAgliarſi le legne addoſſo. 269
Tagliato a cattiua Luna. 107
tal culo, tal brache. 307
tal' è la cagnuola, &c. 116
tal'è 'l fiore, qual' è 'l colore. 259
tal pera mangia 'l padre, ch'al figliuolo allega i denti. 324
tal porge bottoni, ch'è tutt'ucchielli. p 427
tal ſembra in uiſta agnel, che dentro è lupo. 124
tante teſte, tanti ceruelli. 138
tant'huomini, tant'animi. 138
tanto beie l'oca, quanto 'l papero. 145
tanto è 'l troppo, quanto 'l poco. 313
tanto guadagnar, tanto ſpendere. 11
tanto ne ua, a chi ruba, quanto, a chi tiene il ſacco. 271
tanto ne va, a chi ruba, quant'a chi tien mano. 271
tanto mangia 'l pouero, quanto 'l ricco. 144
tanto mi uoglio bene all'uno, quant'a l'altro. 306
tanto tonò, ch'e' piouue. 123
tanto ua la zara al pozzo, ch'ella ui laſcia il manico. 340
tanto zuppa, come pan molle. 310
tarpare uno. 226
tenere il pie' in due ſtaffe. 310
tenere in paſtura. 426
il Tempo da conſiglio. 149
il tempo di Ciollabate. 252
il Tempo diuora le pietre. 135
il tempo è la più cara coſa, che ſia. 150
il tempo è padre della verità. 144
tempo fu. 252
tenere a Creſima. 28
tenere a loggia. 14. & 28
tenere il campanello. 279
tener l'anima co'denti. 203
tener le mani a ſe. 160
tener l'oche in paſtura. 426
il teſtamento di Lippo Topi. 415
teſtimon di S. Gennaio. 406
tiene il lupo per gli orecchi. 102
tien la bilancia del pari. 121
Tien la ſtrada di mezzo. 100
tien la lingua a te. 129
e' tien ſempre il campanuzzo in mano. p. 279
tiralo ſu, ch'egli affoga. 404
tirar di buffa. 428
tirar tanto la corda, ch'ella ſi ſtrappi. p. 127
tirar tutta l'acqua al ſuo mulino. 83
toccar con mano. 158
toccare il ciel col dito. 211
toccar la uetriuola. 424
to' del legno, e fa tu. 277
to' la tromba. 118
il topo è caſcato nell'orcio. 122
il topo è rimaſto alla ſchiaccia. 122
il topo è rimaſto nella trappola. 122
to' qua, e da qua. 293
il tordo è rimaſto nella ragna. 122
il tordo ſi fa la pania da ſe ſteſſo. 122
tor la pella di mano. 213
tor la uolta alle cicale. 278
tornar col Piouano. 419
tornar con le man piene di uento. 260
tornar con le piue nel ſacco. 260
tornar con le trombe nel ſacco. 260
tornar di badeſſa conuerſa. 276
tornar di Papa Veſcouo. 276
tornare a bomba. 313
tornare al ben fare. 103
tornare al pentolino. 41
tornare a Maria. 103. & 313
tornare a ſegno. 313

è tornata per la medeſima ſtrada, ch'el la uenne. 155
toſare, e non iſcorticare. 217
tra carne, e ugna, &c. 322
tra la briglia, e lo ſprone, &c. 314
tra l'ancudine, e'l martello. 100
tra le forche, e Santa Canida. 100
trama c'è. 3 2
tra Paſqua, e Paſqua, &c. 325
trar de' calci al uento. 425
trar diciotto. 113
trar la cauezza dietro l'aſino. 336
trarre al uento. 6
trarre a ſuo' colombi. 269
trarre il calcio contr'a lo ſprone. 104
trarre il cul del fango. 304
trarre il ſacco dietro alle rape. 336
tre donne fann'una fiera. 324
tre fratelli, tre caſtelli. 314
la Treggea a' porci. 257
la Treggea non è da porci. 257
i triſti non muoion mai. 294
il triſto ſarò io. 310
troppo buon uino a ſi cattiua botte. 310
troppo dormire, &c. 280
trouar buona mangiatoia. 41
trouare un naſo a ſuo culo. 256
trouarſela di ſuo capo. 237
trouarſi a cattiuo partito. 289
e' truoua, e canta. 281
tutta la broda ſi roueſcerà addoſſo a me pag 310
tutta la rouina cadrà ſopra di me. 320
tutt'è faua. 310
tutte le coſe nuoue piacciono. 151
tutte le coſe rare, &c. 139
tutte le donne ſono a una. 145
tutti i mali di Santa Maria nuoua. 281
tutti non poſſiamo eſſere a un modo. pag. 138
tutto di San Martino. 414
tutto 'l ceruello non è in una teſta. 272
tutto 'l mondo è paeſe. 278
tutto per ſe. 158. & 309
tutto quel, ch'e' uiue, è trouato. 295

V

VA il bando da ſua parte. 19
Va in mal ora. 217
ua in mal punto. 227
ualigiaio. 410
ual piu un'oncia di fortuna, che mille libbre di ſapere. 109
ual piu un oncia di ſorte, che una libbra di ſenno. 109
il Vangel di San Giouanni. 239. & 247
uaua, & ſiehi. 267
l'ubbidienza è ſanta. 150
l'uccel del popolo. 238
uccel di poco paſto. 416
uccellar, com' un gufo. 176
l'uccellatore è rimaſto preſo alla ragna. p 254
ucciderne piu la gola, che la ſpada. 324
la uecchiaia è una graue ſoma. 144
la uecchiaia non uien mai ſola. 134
la uecchiaia uien con ogni mal mendo. p. 134
i uecchi ſon due uolte fanciulli. 104
vedere il ſole a ſcacchi. 405
ueder l'un due. 101
lo vedrebbe Cimabue, che nacque cieco. 108
lo vedrebbe Pantoffo, ch'auea gl'i occhi di panno. 108
lo uedrebbe un cieco. 108
ueggon piu quattr'occhi, che due. 126
vender finocchi. 427
vender la pelle dell'orſo. 255
vender l'uccello ſu la fraſca. 255
la uendo, com'io l'ho compera. 280
uenne per lana, e andoſſene toſo. 317
uentura Dio, che poco ſenno baſta. 109
la verità genera odio. 233
uerità ſenza varietà. 150
il vero ſi de' ſempre dire. 163
verſar la broda addoſſo a uno. 320
ueſſar per attignere. 286
ueſtirſi di pelle d'aſino. 410
uien aſin di monte, &c. 270
uien l'aſin di montagna, &c. 270
la Vigna del Madda. 411
Vincerebbe il palio di Sant'Ermo. 279
uin dentro, ſenno fuori. 125
uin di Lecore. 113
uin di Quaracchi. 113
il Vin non ha timone. 121
il Vino è vna mezza colla. 116
la Vita è breue. 132
uiuere alle ſpeſe del Crocefiſſo. 303
uiuer, come beſtie. 289
uiuer, come lo ſparbiere. 410
uiuer per fede. 404
il Vizio s'impara preſto. 144
gli Vmori ſon diuerſi. 86

una

una coppia, e un paio. 258
una cuccagna. 260. & 300
una fraſca. 295
una fronde non fa primauera. 110
una gemma legata in piombo. 310
un altro non le ſognerebbe ſi fatte coſe. 162
un'altro Orlando. 159
una mano laua l'altra. 102
una mozzina. 163
un Angiol di Paradiſo. 288
una pecora infetta, &c. 213
una pecora marcia ne guaſta un branco. pag. 213.
una pera fradicia ne guaſta un monte. pag. 213.
una rondine non fa primauera. 110
un barbier toſa l'altro. 336
un cacio tra due grattuge. 112
un caſtrone. 217
un corpo diſotterrato. 294
l'Vn Diauol caccia l'altro. 99
un fa la roba, e l'altro la manda male. pag. 290
un fa la pallottola, e l'altro la tira. 128
un fa'l peccato, e l'altro la penitenzia. pag. 120.
un fior non fa ghirlanda. 110
un fior non fa primauera. 110
un gran principe ſempr'aue. &c. 141
un legno ſur'vna mazza. 296
un lieua la lepre, e l'altro la piglia. p. 128
un non uede ogni coſa. 146
uno, e un due. 253
uno ſconcio mi ha fatto un acconcio. pag 317.
un pezzo di carne con gli occhi. 110
un pezzo di ſaſſo. 290
un po'di roba fatta. 263
un prun non fa ſiepe. 110
un ſemina, e l'altro ricoglie. 128
un ſolo non puo ſapere ogni coſa. 272
un tende la rete, e l'altro piglia gli uccelli. 128
un torſo fra parecchi oche. 112
uoce del popolo, uoce di Dio. 416
uolentieri con le lagrime ſu gli occhi. pag. 155.
uoler bene al bambino per amor della balia. 29
uolere il giambo. 300
uoler la baia. 300
uoler mal di morte. 155
uoltar carta. 306
uorrebbe l'uouo mondo, e ſunui il ſale. pag. 263
uotare Arno con un cucchiaio. 103
l'Vriuuolo è ito giù. 216
uſcir de'gangheri. 216
uſcir della balia. 69
uſcir de'termini. 318
uſcir di bambino. 69
uſcir di tema. 216
uſcir di traccia. 216
l'Vſo ſi conuerte in natura. 153
uuol ſaper, che fuſſe fatto prima, o la'ncudine, o'l martello. 107
uuol ſaper, che fuſſe prima, o l'uouo, o la gallina. 107

Z

Zappare in rena. 90
zezzo, becco. 316
zoccoli. 195
zucchero di tre cotte. 404
il Zucchero non guaſtò mai uiuanda. pag. 229.

IN-

INDEX PROVERBIORVM

GRAECORVM SIMVL, AC LATINORVM.

AB aſino lanam. 307
Ab equis ad aſinos. 276
Ab Eteobutadis ducit genus. pag.272
Abi ad coruos. 301
abiectior vilibus pomis. 277. in fi.
abi in malam oram. 227
abi Morboniam. 227
abincunabulis. 289
a boue maiori diſcit arare minor. 214
Abronis uita. 253
abrumpetur tenſus funiculus. 114
abſque baculo ne ingreditor. 271
abundare in cautela non nocet. 229
a cane non magno ſæpe tenetur aper. p.319
a capite uſque ad calcem. 110
a capite uſque ad pedes. 110
a cauda ad os transferre. 254
accepto damno, ianuam claudere. 210
acceſſorium maius ipſo principali. 273
acerba conſanguineorum bella. 337
acribus oculis intueri. 300
actum agere. 347
a culpa innoxius nulli eſt obnoxius. 319
ad agnatos, & gentileis deducendus 16
ad ambas uſque aureis. 294
ad amuſſim. 341
ad aſylum confugere. 352
ad bonam frugem redire. 313
ad deſertos ſcopulos lamentationem cõcinis. 112
ad digituli crepitum. 172
ad Græcas Kalendas. 97
ad gratiam loqui. 302
ad Herculis columnas. 298
ad incitas redigi. 309
ad inferos profectus eſt. 103
ad menſuram aquam bibens, citra menſuram offam comedit. 261
admiratio naſcitur ex ignorantia. 143
ad Phaſin uſque nauigauit. 251
ad plureis penetrare. 128
ad pœnitendum properat, citò qui iudicat. 232
ad priſtina præſepia. 41
ad reſtim funiculum. 296
ad ſe mala attrahit, ut Cæcias nubeis. 292
adſint Dij beati. 161
ad ſummum peruenit. 303
ad triſtem partem ſtrenua ſuſpicio. 235
ad unguem. 341
ad uomitum redire. 103. in fi.
ædilitatem gerit ſine populi ſuffragio. 306
aedona parræ comparras. 257
ægrotanti omnia amara. 332
ægroto dum anima eſt, ſpes eſt. 238
æqualia reddere capita in pugna. 258
æqualis æqualem delectat. 141
Aequare viburna cupreſſis. 258
æque odi, atque angueis. 283
aera verberare. 6
ætas eſt. 210
ætas ſenilis mala merx. 236
ætatem habet. 298
Aetiopem dealbare. 226
Aetiops non deponit fuſcedinem. 273
afflicto non eſt addenda afflictio. 230
a follibus. 299
a fronte præcipitium, a tergo lupi. 103
Agathonia cantio. 352
agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur. 271
alabaſtrus vnguenti huic putet. 238
a Lare incipe. 296
alauda non eſt ſine criſta. 130
alba auis. 284
albæ gallinæ filius. 213
albis dentibus deridere. 176
album, & nigrum nouit. 110
alia alijs placent, & probantur. 298
alia alijs pulcra. 298
alia Menecles, alia porcellus loquitur pag.258

aliam

aliam quercum excute. 270
alia uita, alia diæta. 132
aliena inſania frui. 222
alijs alius cor oblectatur. 287
alij ſementem faciunt, alij metunt. 128
alijs mederis, ipſe vlceribus ſcatens. pag 253.
a lineis excidit. 216
aliud ſtans, aliud ſedens. 343
alium honorans, ſeipſum honorat. 124
altare ſpoliat, ut aliud operiat. 219
altera manu fert aquam, altera ignē. 111
altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera. 111
alter Hercules. 159
alterum pedem in cymba Charontis habet. 102
alterum pedem in ſepulcro habet. 102
altiſſima quæque flumina minimo labuntur ſono. 218. & 219
amantem ama. 97
amanti videntur pulcra, quæ pulcra non ſunt. 123
amantium crumena porri folio uincta eſt. 105
amara eſurienti dulcia. 279
ambabus manibus haurire. 294
amens longus. 266
amici in rebus aduerſis cognoſcuntur. pag 131.
amicitia æqualitas. 139
amico amicus. 158
amor docet muſicam. 262
amor, & poteſtas impatiens eſt conſortis. 222
Amyris inſanit. 288
anagyrum commouet. 263
anicularum deliramenta. 165
animæ eſurienti amara dulcia. 279
animam debet. 281
anima nihil precioſius. 146
anima ſatura fauos conculcat. 279
anima ſicca ſapientiſſima. 116. & 121
animo non placet. 301
animus calidus in re frigida. 300
animus in pedes decidit. 282
annoſa vulpes haud capitur laqueo. pag. 298.
annoſo leoni uel lepores inſultant. 334
annus eſt. 226
ante hac putabam, te habere cornua. pag. 284
antequam piſceis ceperis, muriam miſces. 255
anulus aureus in nare ſuilla. 310
anus ſimia ſerò quidem. 287
aplo opus habere. 405
aphya ad ignem. 269
apud ſimum odorum vaporem ſpargere. pag. 104.
apud nouercam queritur. 307
a puro pura defluit aqua. 144
aqua, & populus retineri non poſſunt. pag 164.
aquam bibens, nil boni parias. 296
aquam è pumice poſtulas. 307
aquam in mortario tundere. 101
aquam piſtillo tundere. 101
aquilæ non generant columbam. 228
aquilam noctuæ comparas. 257
aquilam uolare doces. 260
aquila non captat muſcas. 121
arare boue, & aſino. 323
aratro iaculari. 266
arbore deiecta, quiuis ligna colligit. 99
arbor e fructu cognoſcitur. 119
arboribus folia addere. 212. & 311
Arcadicum germen. 295
Archigenis indiget. 320
Architæ crepitaculum. 279
arenam metiri. 103
argentea fame conuiuari. 286
argentum accepi, libertatem uendidi. p. 223
aries nutricationis mercedem perſoluit. 408
Ariſtarchus ſcriptorum. 217
artem quæuis terra alit. 151
as ad trientem redactus. 411
a ſæculo non eſt auditum. 301
aſciam cruribus illidere. 211
aſini caput ne laues nitro. 104
aſinus ad lyram. 111
aſinus aſino pulcher. 280
aſinus eſuriens fuſtem negligit. 120
aſinus in paleas. 303
aſinus inter ſimias. 103
aſinus in unguento. 257
aſinus ſtramenta mauult, quàm aurum. p. 257
aſinus vadit ad paleas bellariorum. 264
Aſpendius citharista. 299
aſſidua ſtilla ſaxum excauat. 293
aſſis non facio. 311

Aſtya-

Aſtyanactis ſaltus. 119
Aſymbolum comedere. 285
a teneris unguiculis. 289
Atlanticum mare cotyla exorbet. 103
Atlas cœlum. 285
auaritia radix omnium malorum. p. 41. & 145
audiens non audit. 286
auferte in Macariam. 301
a uicinis exemplum habet. 276
aulœdus fit, qui citharœdus eſſe non poteſt. 334
auras hortaris, ut nigeant. 256
aurea cum æreis permutare. 281
auribus teneo lupum. 102
auro loquente, nihil pollet quæuis oratio. 129
aurum Colophonium. 302
aurum ex ſtercore colligendum. 310
aurum habet Toloſanum. 283
aurum igne probatur. 131
aurum igni probatum. 266
aurum iuxta aurum diiudicandum. 281
aut Cæſar, aut nihil. 212

B

BAeta tum hyeme, tum æſtate bona. p. 128
Barba non facit Philoſophum. 315
Bellerophontem facere. 344
bene compoſitus ſit, qui aliena comedit. 271
bene conſulit, & malè facit. 260
bene conſulta bonos euentus pariunt. p. 132
beneficentia nihil melius. 146
beneuolus trucidator. 159
benignitates hominum petiere. 220
beſtia beſtiam nouit. 104
bifrons Mercurius. 111. & 124
bilis in nare ſedet. 410
bipedum nequiſſimus. 213
bis, ac ter, quod pulchrum eſt. p. 290. & 334
bis idem, non eſt uiri ſapientis. 292
bis pueri ſenes. 104
Bithus contra Bacchium. 309
blandus verbis, re non item. 260
Bœotica cantilena. 119
bolus ereptus e faucibus. 306
bona arbor bonos fructus facit. 268
bonæ fortunæ. 161
bona etiam offa poſt panem. 261
bona verba, quæſo. 292
boni paſtoris eſt tondere pecus, non deglubere. 217
bonum ſine labore nullum. 259
bonus bono ſolus ſoli amicus. 297
bonus cantor, bonus cupediarius. 115
bos in ſtabulo. 162
bos marinus. 39
boue leporem uenari. 115
bouem in faucibus portat. 294
boui bos pulcherrimus. 280
bubulcus antea, nunc caprarius. 276

C

CAdaueris inſtar venuſtus. 294
Cadere. 216
cæca, & miſera humana uita. 145
cæcior leberide. 256
cæcus cæco dux. 219
cæcus non iudicat de coloribus. 111
cælaturam olet. 299
calcibus inſultare. 161
calcibus proterere. 161
calculo mordent. 266
calculum reducere. 306
calidum prandium comedit. 305
camarinam mouet. 263
camelus deſiderans cornua, perdidit aureis. 273
Campana ſuperbia. 211
cancer leporem capit. 259
cancros lepori comparas. 257
candidorum uirorum nulla utilitas. 12
canes in ignotos latrant. 113
canibus oueis obiicere. 16
canis caninam non eſt. 214
canis cani pulcherrimus. 280
canis feſtinans cæcos parit catulos. 99
canis in præſepi. 107
canis pauperem peregrinum ſemper infeſtat. 310
canis peccatum ſus dependit. 110
canit. 111
canit, tanquam in Delum nauigans 302
cantharo aſtutior. 162
capra ad feſtum. 274
capra contra ſeipſam cornua. 285
capram cœleſtem orientem conſpexit. p. 268
capram portare non poſſum, & imponitis bouem. 104
caprea contra leonem. 260
captans captus eſt. 254

caput ſine lingua. 110
caput uacuum cerebro. 156
Caricum vinum. 113
carnes mente vacuæ. 110
caro oſſi propinqua ſuauior. 216
caſſa nuce non emerim. 311
caſus dementis correctio fit ſapientis. p 274
catenati labores. 223
cauda de vulpe teſtatur. 259
caue tibi ab aquis ſilentibus. 218
caueto a ſignatis. 212
caute loquacior. 296
cauum pedis oſtendere. 288
celeriùs, quàm aſparagi coquuntur. 269 & 310
cerebrum nutat. 112
certa præmia pro incerta ſpe relinquere. 267
certo certius. 239
ceruinus homo. 164
ceſſante cauſſa, ceſſat effectus. 230
chameleonte mutabilior. 413
Charinades grandiùs grãdit gradus. 293
cibo homo maximè perit. 314
cicada cicadæ cara. 210
cicadæ apem comparas. 257
cicadam ala comprehendere. 127
Cimmeriæ tenebræ. 341
cinerem uitans, in prunas incidi. 260
circa montis radices uerſari. 410
citiùs cogitato. 310
citiùs, quàm formicæ papauer. 310
citra arationem, citraque ſementem prouueniunt omnia. 300
citra ſementem, citraque arationem fœlicibus omnia. 273
clamoſior lauro ardente. 283
claſſicum canit. 308
claudus optimè uirum agit. 117
clauo nudior. 301
clauum clauo pellere. 99
clypeum poſt uulnera ſumere. 339
cocta numerabimus exta. 313
Codro pauperior. 339
cœlum digito attingere. 211
cogitato, quàm longa ſit hyems. 219
coquus peccat, tibicen cæditur. 120
colubrum in ſinu fouere. 98
columba mitior. 299
coma ſolùm, & caro. 110
comedere ſolùm nouit. 262
comes facundus in itinere pro vehiculo eſt. 228
compendiaria res improbitas. 144
complurium triorum ego ſtrepitum audiui. 258
concidit extra mala. 284
confectio panis prior eſt ipſa prora. pag. 415.
conſcientia graue pondus. 232
conſcientia mille teſtes. 232
conſuetudo conſtituit ius. 236
conſuetudo eſt altera natura. 153
conſuetudo facit legem. 236
conſuetudo natura potentior. 236
contra maiorem nemo præſumat honorem. 230
contra ſtimulum calcem iactare. 104
contumelioſè agentem pati quoq; conuenire. 163
conuenerunt Attabas, & Numenius. pag 309.
cœlum terræ miſcet. 267
cœna comeſa, venit. 340
cœnare me doce. 294
cœno plantam euellere. 347
contigit & malis venatio. 257
copiæ cornu. 260
copia faſtidium facit. 219
cor calidum in rebus frigidis. 300
cor duplex. 124
cor lapide durius. 302
cornix aquilam prouocat. 127
coronam quidem geſtans, cæterùm ſitē perditus. 293
corpus ſine pectore. 110
corripit Deus, quem diligit. 229
corrumpunt bonos mores colloquia mala. 149
corui luſciniis honoratiores. 303
coruo rarior albo. 229
coruum miſit. 219
coruus corui oculum non eruit. 214
coruus ſerpentem. 287
corylos æquare caſtaneis. 258
coturniculæ animum habet. 284
cras credo, hodie nihil. 217
craſſiore Muſa. 155
craſſiùs. 155
Cretenſis Cretenſem. 309
Cretenſis cum Aegineta. 309
Cretenſes ſacrum. 264
Cretenſis mare. 265

cribro aquam haurire. 98
criſtâ ſurgit. 226
crocodyli lacrymæ. 411
crudelem medicum intemperans æger facit. 212
cubitis adoleſcit. 157
cui bonus eſt vicinus, fœlix illucet dies. pag. 190.
cui malus eſt uicinus, infœlix contingit mane. 190
cui multum eſt piperis, etiam oleribus immiſcet. 262
cui naſci contigit, mori reſtat. 229
cuiuſque rei potiſſima pars eſt principium. 265
culicem Elephanti confers. 257
culicem non curat Elephantus Indicus. pag. 106.
cum Bacchio Bithus. 309
cum Care cariza. 257
cum coryco luctaris. 272
cum erraueris, muta conſilium. 299
cumini ſector. 290
cum lacte nutricis errorem ſuxit. 336
cum liceat fugere, ne quæras litem. pag. 136.
cunctabundus natura Deus. 312
cupido ignauiam non ſuſtinet. 159
cura in omni re plurimùm ualet. 126
curatore non eget. 238
curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus. pag. 231.
Curium ſimulat, & Bacchanalia uiuit. pag. 260
currus bouem trahit. 289
cyclopum more niuere. 289

D

DA aliquid, & accipe aliquid. 293
Dæmon expellitur alius alio Dæmone 99
Daphnis inter paſtores primus. 290
dat ueniam coruis, uexat cenſura columbas. 312
dauus ſum, non Oedipus. 158. & 337
de aſini umbra. 110
de calcaria in carbonariam. 307
decipula murem cepit. 128
de curru delapſus. 216
dedit eum manibus. 312
de lana caprina. 110
Delius natator. 289
delphinum natare doces. 260
delphinum patina non capit. 262
de me actum eſt. 294
de meliori nota. 32. & 343
deme ſupercilio nubem. 303
dentale non ineſt. 282
Deorum cibus. 295
de parua ſcintilla magnum incendium. pag. 123
de toga ad pallium. 276
de tribu Leui. 423
de tuo ludis corio. 344
Deus animum reſpicit. 146
Deus bono dat bona. 146
Deus omnia poteſt. 150
dicto citiùs. 164. & 310
dictum ſapienti ſat eſt. 230
dies digitus. 132
digitos prærodere. 202
digna canis pabulo. 262
dignum patella operculum. 306
dignus eſt, quicum in tenebris mices. pag. 227.
dignus eſt operarius mercede ſua. 235
dignus obeliſco. 283
Dij facienteis adiuuant. 149
Dij laneos pedes habent. 312
Diomedea neceſſitas. 302
Dionyſius Corinthi. 257
diſciplinæ radices amaræ fructus dulces. pag. 120.
diuerſa ſunt hominum ſtudia. 287
diuerſa ſunt mortalium ingenia. 138
diues aut iniquus eſt, aut iniqui filius. pag. 281.
diues omnia rectè nouit. 158
diuide ficus. 304
diuitum multi amici. 142
docere ferrum natare. 90
doctrina ſuperat naturam. 126
doctum doces. 157
dolium inexplebile. 300
dolo parta non ſeruantur. 315
domeſticus teſtis. 262
domi non eſt. 155
dominus rogans præcipit. 230
domi ſuæ quilibet rex. 230
domus amica, domus optima. 279
donum, quodcunque dat aliquis, proba. pag. 210.
duabus anchoris niti. 310
duabus ſedere ſellis. 407
ductus per Phratores canis. 298

dulce eſt eſurienti mazam edere, &c. pag. 197.
dulce, & amarum. 307
dulcis amor patriæ. 262
duo concupiſcens, neutrum aſſequitur. pag. 273.
duos inſequens lepores, neutrum capit. pag. 116.
duos parietes de eadem fidelia dealbare. 308
duo unum expetunt palumbem. 335
duplex lingua. 124
duris urget in rebus egeſtas. 297

E

Eadem menſura. 254
e Comico Tragicum drama. 119
edentulæ maxillæ. 255
effugit malum, inuenit bonum. 304
e fructu cognoſcitur arbor. 259
egebit, qui ſuum prodegerit. 231
ego quoque aliquando iuuenis fui. 161
ego tibi de allijs loquor, tu reſpondes de cepis. 263
eiuſdem farinæ. 407
eiuſdem notæ. 407
elephantum ex muſca facere. 126
e multis paleis parum fructus. 300
eodem in ludo docti. 308
eodem poculo bibere. 309
epiſtola non erubeſcit. 237
e plumis dignoſcitur auis. 259
equi donati denteis ne inſpicias. 210
equum habet Seianum. 283
equum in planiciem. 256
equum Scytha auerſatur. 258
equus Troianus. 312
eripere e manu manubrium. 213
errare commune eſt mortalibus. 235
erro eſt. 319
erubeſcimus loqui abſque lege. 405
eſſe craſſa Minerua. 427
eſſe in eadem naui. 309
eſt modus matulę. 314
eſuriens nihil contemnit. 279
etiam capillus vnus habet vmbram ſuã. pag 214.
etiam corchorus inter olera. 259
etiam e uite naſcitur rubus. 215
etiam inter uepres roſæ naſcuntur. 215
etiam ſi lupi meminiſſes. 265
& mente, & oculis cæcus. 160
et meum telum cuſpidem habet acuminatam. pagina 101
et nos manum ferulę ſubduximus. 341
euentum dat fortuna, qualem uult. 291
euitata Charybdi, in Scyllam incidi. pag 160.
euripus. 413
ex æquali conuerſatione naſcitur contẽptio dignitatis. 236
ex amphitheto bibere. 424
examuſſim. 341
ex ancilla non naſcitur ingenuus. 269
exceptum aure dextra, ſiniſtra excidit. pag.164.
ex Dei uoluntate omnium exitus. 291
ex diametro oppoſita. 345
ex duobus tria videt. 101
ex eadem cannabe. 107
ex eburnea vagina plumbeus gladius. pag.310.
ex eodem lino. 107
ex faſtis euellere. 344
eximere e manu manubrium. 213
exitij nulla ratio. 269
ex ore lupi. 155
ex ouo prodijt. 288
expecta bos aliquando herbam. 302
expedit habere plura cognomina. 288
experientia rerum magiſtra. 236
expertus loquor. 338
expiatis bona obtingunt. 354
ex poteſtate exijt. 226
ex quolibet flore coronam nectere. 267
ex ſatietate contumelia gignitur. 286
ex tardigradis aſinis non emerſit equus. pag 271.
ex terra capere. 165
ex thymbra nemo queat conficere lanceam. 271
extra callem eſt. 216
extra chorum ſaltat. 216
extra cœnum pedem tollere. 288
extra curriculum fertur. 298
extra oleas ferri. 318
extremum infortunium ſunt nuptiæ. pag. 139.
extremum occupet ſcabies. 316
extrinſecus actus probat intrinſecum animum. 259
ex uentris eſurie horas ſentio. 216
ex vipera naſcitur vipera. 268

F

FAbula Mileſia. 350
fac de neceſſitate virtutem. 230
facete uirorum, loqui mulierum. 123
faciem petfricuit. 256
facies tua computat annos. 239
facile eſt inuentis addere. 151
facilè omnes, cum ualemus, &c. 132
faciliùs clauam Herculi extorqueas. pag 312.
facilius eſt conſolari, quàm ſuſtinere. pag. 132.
facilius ex illo excuderes ignem. 268
facta iuuenum, conſilia mediocrium, vota ſenum. 153
facta, tranſacta omnia. 336
factum alicuius ipſum indicat. 259
factum infectum fieri non poteſt. 134
factum ſtultus cognoſcit. 251
falcem in alienam meſſem mittere. 255
falces poſtulabam. 263
fama mendacio gaudet. 340
fama non temerè ſpargitur. 416
fames Melia. 289
fames multa docet. 297
fames optimum condimentum. 279
familiatis dominus fatuum nutrit ſeruum. 307
fele rapacior. 299
ferendę plagæ numinum. 409
ferire medium. 414
ferrum, cum igni candet, tundendum. pag 218.
feſtina lentè. 99. & 337
feſtucis offenditur, habetque trabeis. pag. 108.
feſtum multas habens. 299
fiat ius, & pereat mundus. 138
ficus auibus gratæ. 263
ficus edit. 253
ficus ficus dicit. 268
fide opes perdidi, diffidentia ſeruaui. pag. 191.
filij, curæ. 142
filij, labores. 141
finem uitæ ſpecta. 298
finis miſeriæ mors eſt. 231
firmo progreſſu. 341
flagellum ſibi parauit, quo uapularet. pag. 172.
flagitiorum turpis exitus. 143. & 313
flocci non facio. 311
flos iuuentutis. 154
fœliciter agentes, malè cogitant. 286
fœliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit. 222
fœlicium omnes conſanguinei. 142
fœlix, fauſtum, fortunatumq; ſit. 161
fœmina fœminæ nihil præſtat. 145
fœmina nihil peſtilentius. 143
fori ſtatuæ. 110
formica formicæ cara. 110
formicarum nidos ne inſpires. 124
formoſa facies muta commendatio. 215
fortuna contentionis ſtudioſa eſt. 299
fortunam præſentem boni conſule. 295
fortuna ſimul cum moribus immutatur. p 132
fortunatus domi maneat. 142
frænum mordet. 285
frater uiro adſit. 272
frigidam aquam ſuffundit. 308
frons occipitio prior. 122. & 315
fronte tabernariam exercet. 103
fruſtra canis. 112
fruſtra Herculi. 264
fruſtra legit, qui non intelligit. 369
fucum facere. 105. in fi.
fuere quondam ſtrenui Mileſij. 252
fuimus Troes. 252
fulicas cignis conferre. 257
fumantem naſum vrſi ne tentaueris. p. 212
fumum fugiens, in ignem incidi. 260
fumus pulcriorem perſequitur. 100
fungus una nocte naſcitur. 228
funiculum ad lapidem. 341
fur diſplicet Verri, homicida Miloni. p 253
fures clamorem. 357. in fi.
fures ipſi accuſant. 252
fur furem cognoſcit, & lupus lupum. p 104
futurorum nulla certa cognitio. 235
futurum obſcurum. 140
futurum præuideri nequit. 140

G

GAllinacei lactis hauſtum polliceri. 216
gallus in ſuo ſterquilinio plurimùm poteſt. 338
genus ſine pecunia nihil ualet. 136
glaciem ſcindere. 211
glire ſomnolentior. 318

grata nouitas. 151
gratia gratiam parit. 101
gratijs ſita. 303
gutta. 293
gutta fortunæ præ dolio ſapientiæ. 109

H

HAbenas ignarus non tractet. 297
habet & muſca ſplenem. 112
hac re non doleo. 301
haſtenus facere poſſum. 274
hæc tela non malè eſt exorſa. 229
hæret in primoribus labijs. 342
hæret tanquam mus in pice. 274
haud canit paternas cantiones. 105
Hecate ſacrificare. 313
Hectorem imitaris, ab Ilio nunquam recedis. 423
herbæ litoreæ fragmina non dederit. p.255
herba mala citò creſcit. 228
Herculei labores. 299
Hercules, & ſimia. 257
Herculis columnæ. 298
Hiberæ næniæ. 342
hic funis nihil attraxit. 284
hic nouus Palephatus. 281
hic telam texuit, ille deduxit. 290
hinc illæ lacrymæ. 313
hinnulus leonem prouocat. 260
hircum mulgere uis. 307
hoc opus, hic labor. 339
hominem non habeo. 165
hominis mens, ut ipſius fortuna. 132
homo commodus. 309
homo integræ frontis. 339
homo Thales. 264
homo treſſis. 277
homo trioboli. 277
honeſtæ uitæ honeſtus finis. 146
horrea formicæ tendunt ad inania nunquam. 218
hoſpes indigenam. 270
hoſtili odio inſectari. 304
hyberno puluere, uerno luto, &c. 380
hydrargyro furacior. 299
Hypſea cæcior. 256

I

IAcula, quæ præuidentur, minus feriunt. 307
Ialemi cantilena. 302
Ialemo frigidior. 299
Inpeto a itiquior. 351
iciens ictus eſt. 254
idem Accij, quod Titij. 306
idem homo non poteſt omnia ſcire. 272
idem iugum trahere. 302
ieiunus ſtomachus rarò uulgaria temnit. 279
igneis hortaris, ut caleant. 256
ignis ex arundinibus conflatus. 101
ignis, mare, mulier tria mala. 165
ignis prope ſtipulam non eſt tutum. 98
ignem cædere. 101
ignem gladio ne fodito. 270
ignem igni inducere. 106
ignorantia peccatum excuſat. 233
Ilias malorum. 281
illi quidem euangelia. 306
imbrem in cribrum ingerere. 98
impatientiæ manus dare. 183
impoſſibilium nulla obligatio. 234
in acie nouaculæ. 289
in Aegyptum deferre fruges. 311
in alia es regione. 213
in alieno choro pedem ponere. 255
inane oſculum, fertur. 117
inaniter aquam conſumis. 112
in apes irruit. 298
in arenam deſcendere. 343
incidere incaſſeis. 237
in Cilicas piraticam exercet. 309
in Ciliciam deferre crocum. 311
in cœlum expuis. 269
in conatu iuſto Deus adiuuat. 138
increpa te ipſum. 163
incus maxima nō metuit ſtrepitus. 269
in Deorum genibus poſitum eſt. p.190. & 415
in Deo ſitus exitus. 415
indignus, qui illi calceos detrahat. 284
in diſcrimine apparet, qui uir. 313
in diſperſionem gentium. 103
induſtriam adiuuat Deus. 149
in eodem ludo docti. 258
in eodem ualetudinario iacere. 343
in eo ipſo ſtas lapide, in quo præco prædicat. 424
inequitare. 186
ineſt & formicæ bilis. 112
in fermento iacere. 36.285. & 343
in fermento totus eſt. 285
Inferorum Iriacadas inquirit. 107
infixo aculeo, fugere. 340
in foribus. 156

inho-

inhoneſta neque audias, neque uideas. p.282
in ictu oculi. 156
inimicis diffidens detrimentum non capit. 132
in Iouis ædeis venire. 299
in Labyrintho uerſari. 177
in laqueos lupus. 254
in laqueum inductus eſt. 309
in malis, quod minus, eſt eligendum. p.232
in manu animam geſtat. 282
in mare aquam defert. 212. & 311
in morbo conſumat. 217
in nauibus educatus. 288
in nocte conſilium. 152
in nugis Tragœdias agere. 341
in oculis geſtare. 239
inopi nullus amicus. 142
in quadram redigere. 346
in ſaltu uno capere duos apros. 308
inſana laurus adeſt. 343
inſania non omnibus eadem. 270
in ſenectam uiaticum condito. 299
in ſinu manum habet 264
inſipienter factum ſapienter ferendum. p 305
in ſole caligat. 210
inſtabilis fœlicitas. 134
in ſtercore pingueſcit. 159
in ſyluam ligna ferre. 311
inter cœcos regnat ſtrabus. 102
inter incudem, & malleum. 100
inter meros lepores. 253
inter Orci cancros adhæſit. 346
inter piſceis minoris abſumptio eſt maioris alimentum. 105
inter ſacrum, & ſaxum. 100
inter verba, & facta multum intereſt. pag. 126.
inter uitam, & necem. 100
in tranſennam inducere. 344
intra tuam pelliculam te contine. 220
in triuio eſt. 298
intus canit. 299
intus Hecuba, foris Helena. 408
intus manum habere. 160
in tuum ipſius caput. 303
in tuum ipſius ſinum inſpue. 296
in tuum malum Lunam deducis. 269
in uanum cantas. 112
in uenatu perijt. 254
inuenit gladius ſe dignam uaginam. 111
inuidia erga æmulos. 117
inuidia ſplendorem comitatur. 130
in uino ueritas. 116
in undarum vlnis. 278
in urbe cœcorum regnat lippus. 102
ipſa pœna iuſtiores reddit. 274
ipſa res indicabit. 313
ipſa ſe virtus ſatis oſtendit. 229
ipſe ſemet canit. 262
ipſe ſibi mali fontem reperit. 285
Iro pauperior. 339
iſthæc in me cudetur faba. 310
iube facta procliuia. 161
iucundi acti labores. 151
Iudæi cum Samaritanis non habent commercium. 110
iudicium non ante feras, quàm audiueris ambos. 277
iuſtus iuſta facit. 144

L

LAborem ferere. 298
labra comedit. 2.5
labra non palatum rigauit. 107
lac gallinaceum. 110
lacryma nil citiùs areſcit. 349
lacrymas ſopitas excitare. 303
lacunam facere. 213. in fi.
lapidi loqueris. 112
Lari ſacrificat. 259
larus hians. 157
laterem lauare. 104
lauare. 108
laui manus. 221
laus in ore proprio ſordeſcit. 286
lecythum habet in genis. 103
legatus non cæditur, neque uiolatur. pag 99.
leo prius, nunc leporem agit. 259
lepus dormiens. 269
lepus leonem trahit aureo laqueo. 109
lerna malorum. 281
lex, & regio. 276
libertas eſt res inæſtimabilis. 234
lignum tortum haud vnquam rectum. pag. 273.
lingua amicus. 297
lingua bellat. 410
lingua huic excidit. 221
linguam contine. 119
linguam in linguario condidit. 221
lingua pars peſſima. 275

lingua ſtulta in pœnam incidit. 274
literam longam facere. 425
litori loqueris. 112
Lityerſam cantionem canit. 297
lolio uictitat. 342
longæ regum manus. 141.& 255
lucerna in Prytaneo. 264
lupo agnum eripere poſtulas. 312
lupum vidit. 128
lupus eſt in fabula. 195.& 265
lupus hiat. 260
lupus lupi carnem non edit. 214
lupus non curat numerum. 211
lupus pilum mutat, non mentem. 100
lutum niſi tundatur, non fit urceus. pag. 259.
luxuriant animi rebus plerunque ſecundis. 287
Lydum in campum prouocas. 256
Lynceo perſpicacior. 340

M

Macilenta manu craſſum pedem. p. 309
magis gaudet eo, qui ſenectam exuit. pag. 301
magis mutus, quàm piſcis. 127
magiſtratus uirum indicat. 140
maiores ad maiora adſtringuntur. 229
maiores pennas nido extendere. 335
maior thylaco acceſſio. 273
malæ uitæ malus finis. 146
mala exempla non ſunt ſequenda. 310
mala thripes, mala ipes. 278
malè parta malè dilabuntur. 315
mali bibunt improbitatis fæcem. 197
mali commatis. 298
mali corui malum ouum. 268
mali principij malus finis. 160
malo accepto, ſtultus ſapit. 251
malum conſilium conſultori peſſimum. p. 133
malum ferunt fructum mali amici. 297
malum hoc, nec illud melius. 278
malum malè perdas. 163
malum nas non frangitur. 294
malus nihil aliud, quàm malus. 144
manibus, pedibusque. 155
manum habet ſub pallio. 216
manum non uerterim. 238
manu ferendum, non thylaco. 119
manus in Aetolis. 256
manus manum lauat. 101
mappam mittere. 344
mare cœlo miſcet. 267
mare exhaurit. 103
margaritæ ante porcos. 257
maria hortaris, ut efflant. 256
maria, monteiſque polliceri. 216
matris, ut capra, dicitur. 265
mediam uiam eligere. 239
media perge uia. 100
medium digitum oſtendere. 319
medium unguem oſtendere. 319
medice, cura teipſum. 253
mel eſt, cum illo comparatum. 164
melior eſt conditio poſſidentis. 228
melius eſt inuidia, quàm miſericordia. p. 129
melle litus gladius. 347
mel ſummis digitis delibandum. 119
memorem mones. 157
me mortuo, terra miſceatur incendio. p. 105
mendaci uera non creduntur. 147
mendicorum loculi ſemper inanes. p. 365
menſa inſtructa, uenit. 346
mens cœli, terræq; regina. 146
menſuras tribue iuſtas. 120
meos corymbos necto. 263
merceis in folle emere. 342
merces ultroneæ putent. 334
Mercurius profanus. 265
meridiana luce clarius. 239
meſſe tenus propria uiue. 338
metum inanem metuit. 105
mihi quoque belli pars eſt. 285
mi iſtic nec ſeritur, nec metitur. 345
militauit cum Eraſinade. 283
Mineruæ felem. 257
minus de iſtis laboro, quàm de ranis paluſtribus. 303
minus habet mentis, quàm Dithyramborum poetæ. 305
minus nihilo eſt. 292
miſcere ſacra profanis. 267
miſerrima eſt fortuna, quæ inimico caret. 130
Mithæcus cum ſit, Agamemnonem ſimulat. 301
mitte in aquam. 301
mitte ab Herode ad Pilatum. 122
moderata durant. 222
modio pecuniam metiri. 106

modus omnibus in rebus optimus. pagi 146. & 235.
mollia quærenti dura contingunt. 287
molli uitæ ſtudens, gloriam non acquirit. 124
monitor, capras age. 277
monteis mali iacere. 226
morbida facta pecus, &c. 213
more Romano. 341
mores regioni reſpondent. 132
moriens finem malorum reperit. 141
mors omnium malorum medicus. 141
mors optima rapit, deterrima relinquit. pag. 235.
mortales in diem uiuimus. 146
mortui non mordent. 121
mortuo ad aurem fabulam narras. 211
mortuo leoni uel lepores inſultant. 302
mortuum flagellare. 369
mouere talum a ſacra linea. 315
mulier omnium maxima fera. 164
mulorum uitam agit. 103. & 410
multa dicuntur, quæ non fiunt. 126
multæ manus onus leuius reddunt. 338
multæ regum aures, atque oculi. 302
multi extrinſecùs agni, qui intrinſecus lupi. 124
multiloquium multa errata habet 150
multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. pag. 315.
multis ictibus deijcitur quercus. 107
multitudo non eſt ſequenda. 295
multorum feſtorum Iouis glandeis comedit. 251
multum nauigauit aquæ. 251
muſarum luſcinia. 162
muſas hortaris, ut canant. 256
muſcas depellit. 110
mus non vni fidit antro. 214
muſtelam habet. 283
mutuum muli ſcabunt. 336

N

Nare potes ſine cortice. 312
nare trahi. 105
naturæ neceſſitas exiguo placatur. 234
natura vincit omnia. 273
nauci non eſt. 277
nauci non facio. 311
nauicula euaſit tandem ope remorum. pag 293.
nauiga ſecundum fluuium. 116
nauiga ſecundum fortunam. 126
ne ab Omphale ad Heben. 421
ne allij quidem caput. 289
ne Archimedes quidem deſcribere poſſet. 415
ne bolus quidem relictus. 157
nec animans, nec inanime. 338
nec allij caput dederit. 255
nec aureis habeo, nec tango. 306. & 335
nec currimus, nec remigamus. 301
neceſſarium malum. 301
neceſſitas ferijs caret. 225
neceſſitas legem non habet. 407
neceſſitati ne Dij quidem reſiſtunt. 225
ne cicum quidem dederim. 226
nec inter apia quidem. 281
nec obolum habet, unde reſtim emat. pag. 192.
ne corticem quidem dederit. 255
nec ſapit pueri inſtar. 407. & 337
nec unica quidem nuce. 311
nec uola, nec veſtigium. 238
ne Exceſtides quidem uiam inuenerit. pag. 155.
ne Hercules quidem contra duos. 105
ne in agro ſurculario capras. 98
ne incalceatus in monteis. 271
ne inſciens quidem verum dicit. 158
ne Iupiter quidem omnibus placet. 277
ne iurato quidem ipſi crediderim. 227
ne latum quidem unguem. 238
ne ligula quidem dignus. 103
nemo comatus, qui non præciditur. pag. 371.
nemo ire quemquam publica prohibet via. 239
nemo ius ſibi dicere debet. 234
nemo mortalium omnibus horis ſapit. pag. 235.
nemo poteſt ad impoſſibile obligari. pag. 229.
nemo poteſt duobus dominis ſeruire. pag 111.
nemo propheta acceptus in patria. 123
nemo ſcire poteſt omnia. 236
nemo uiuit ſua ſorte contentus. 225
ne nimis diſtentum funem rumpas. 127
ne nummus quidem plumbeus. 292
ne nuntius quidem relictus. 115
Neoclide furacior. 299
nepam imitari. 214
ne per ſomnium quidem. 154
ne pilo quidem dignus. 277

neque cœlum, neque terram attingit. pag 102.
neque compluitur, neque ſole aduritur. pag. 153.
neque intus, neque feris. 338
neque natare, neque literas. 258
ne quicquam ſapit, qui ſibi non ſapit. pag. 152.
nequid nimis. 314
Nereo formoſior. 288
ne ſalem quidem dederit. 255
ne Samnione quidem domi relicto. 338
neſcis, quid veſper ſerus uehat. 223
neſcit, ubi terrarum fertur. 213
ne ſol quidem hoc ſcierit. 296
Neſtorea eloquentia. 347
ne ſuccenſeas. 292
ne ſupra pedem calceus. 335
ne ſymbolum quidem habet. 292
ne tempeſtas quidem nocere poſſit. 345
ne tria quidem Steſichori nouit. 266
ne ultra crepidam ſutor. 316
ne uno quidem dignus. 277
nigrum in candida vertere. 218
nihil ab Elephante differt. 268
nihil a Chærephonte differt. 295
nihil ad Bacchum. 263
nihil ad Dionyſum. 301
nihil ad farinas. 125
nihil ad Perſium. 345
nihil ad uerſum. 263
nihil agis. 272. & 301
nihil difficile volenti. 332
nihil hydropico ſiccius. 232
nihil opertum, quod non reueletur. 264
nihil poteſt nec addi, nec adimi. 158
nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri. 267
nil noui dixiſti. 157
nimiùm mulgens elicit ſanguinem. 113
Niobes archetypum. 290
nix alba non eſt. 267
nocte latent mendæ. 332
noctuas Athenas. 212
nocumenta ſunt documenta. 135
nodum in ſcirpo quærere. 13 & 210
non abſque Theſeo. 292
non admodum miſcet. 280
non captat muſcas. 276
non certatur de oleaſtro. 299
non eſt piſcis ſine ſpina. 261
non eſt uita ſine moleſtia. 330
non eſt una omnium facies. 138
non faciem, ſed perſonam gerit. 103
non furatus eſt, ſed rapuit. 159
non hette te facio. 174
non idem ſunt ſcriptura, & Leucæus. p. 260
non indignatio. 292
non licet ſimul accuſare, & iudicare. p. 122
non loca uiris, ſed uiri locis conciliant dignitatem 153
non monſtranda ſunt canibus oſſa. 266
non omne, quod apparet, uerum eſt. 272
non omnes ad omnia idonei ſumus. 272
non omnes eadẽ mirantur amantq;. 138
non omnes, qui habent citharam, ſunt citharœdi. 315
non omnino temerè eſt, quod uulgò dictitant. 416
non perſuadebis, neq; ſi perſuaſeris. 289
non pluet poſt noctem, qua ſus agreſtis pepererit. 256
non potes Tethidem ſimul, & Galateā amare. 112
non propter pedis cum lyrá diſſidium. p. 258
non rectis oculis aſpicere. 216
non ſemper erit æſtas. 252
non ſemper ſunt Saturnalia. 338
non ſoli Atridæ uxores amant. 300
non ſtatim finis apparet. 254
non ſum de hoc mundo. 112
non ſum ex illis Heroibus. 266
non ſum vates. 158
non verbis indiget Græciæ forum. 302
non uno culleo dignus. 345
non uulgari ancora nititur. 286
noſce tempus. 162
notum lippis, atque tonſoribus. 316
nouacula in cotem. 256
noui Simonem, & Simon me. 298
nouit mala, & bona. 155
nouit, quid diſtent æra lupinis. 110
nouus amor ueterem adimit. 308
nudato Petro, Paulum tegit. 219
nudior leberide. 277
nudo capite dicere. 346
nudus tanquam ex matre. 161
nulla eſt fera ad bonos mores uia. 235
nulla interiecta mora, diſceſſit. 13
nulli ſunt peiùs ſurdi, quàm qui audire nolunt. 286

nullus

nullus eſt, cui non inuideatur. 129
nullus omnia ſcire poteſt. 236
nullus omnino inculpatus. 138
numen alienis ſuffitibus ueneratur. 409
numinis ira ineuitabilis. 409
nummum quærit peſtilentia, duos illi da, & ducat ſeſe. 310
nunc bene nauigaui, cum naufragium feci. 284
nunc leguminum meſſis. 302
nundinis diſſolutis, non eſt negociationis commercium. 321
nunquam efficies, ut rectè ingrediantur canceri. 273
nunquam ex malo patre bonus filius. p. 169
nuſquam eſt, qui ubique eſt. 221

O

Obductam cicatricem refricare. p. 303
obedientia fœlicitatis mater. 150
obolum ſupra Deos euehit. 126
ob ſolum punctum caruit Robertus aſello. 319
occaſio facit furem. 228
occaſione duntaxat opus improbitati. pag. 296.
occultæ muſices nulla utilitas. 300
occulta pericula uitare nemini in promptu eſt. 137
ocia dant vitia. 134
ocium multa mala docet. 133
octipedem excitat. 263
oculis clauſis agere. 238
oculos habet in occipitio. 105
oculus domini ſaginat equum. 122
odi æque, ac Inferorum portas. 283
odi cane peiùs, & angue. 283
odiſſe odio Clodiano. 4
oleo tranquillior. 443
oleum camino addere. 106. & 332
ollam variegare. 104
omne commodum cum ſuo onere pertranſit. 228
omne homini natale ſolum. 278
omneis neruos intendere. 294
omne malum naſcens facilè opprimitur. pag. 219
omnem iacere aleam. 315
omnem lapidem mouere. 82. & 347
omnem lapidem nitidum adorat. 407
omnem rudentem mouere. 82
omne promiſſum de iure debitum. 238
omne prouerbium probatum verbum. pag. 235.
omnes homines libertati ſtudent. 234
omnes homines natura ſcire deſiderant. pag. 149.
omnes in admonendo prudentes. 133
omnia bonum appetunt. 143
omnia diligentiæ ſubijciuntur. 126
omnia edulcat fames. 279
omnia eſculenta obſeſſis. 261
omnia mors æquat. 234
omnia noua placent. 151
omnia præter animam tradere. 305
omnia ſapientiæ ſubijciuntur. 287
omnia ſapienti facilia. 153
omnia vincit amor. 230
omnibus veſtigijs inquirere. 165
omni exceptione maior. 199. & 345
omnis amor ſucceſſore nouo vincitur. pag 302.
omnis canis panem ſomniat. 317
omnis labor optat præmium. 234
omnis rei ſatietas. 269
omnis virtus eſt mediocritas. 236
omnium horarum homo. 309
omnium rerum viciſſitudo eſt. 338
omnium ſatietas. 269
onerato uentre, deprimitur cor. 116
onus ſecundum emolumentum regulatur. 326
operam, & retiam perdis. 272
oportet mendacem eſſe memorem. 230
oportet teſtudinis carneis aut edere, aut non edere. 258
optimum aliena inſania frui. 222
opus eſt Zephyris, & hirundine multa. pag. 332.
opus laudat artificem. 229
Oreſtis ſomnium. 289. & 298
oſcitante vno, deinde oſcitat & alter. pag 410.
os ſublinere. 106
ouem lupo committere. 16. & 112
ouium nulla vtilitas, ſi paſtor abſit. 276

P

Pardus non deponit maculas. 273.
pares cum paribus facillimè congregantur. 267
parieti loqueris. 112
par pari hoſtimentum dare. 254
par pari referre. 254

parum accipere plus eſt, quàm nihil omnino. 160
patriæ fumus igni alieno luculentior. pag. 368.
patris eſt filius. 104
patris nomen dicere non poteſt. 265
Patroclo ſordidior. 301
paucis obolis dignus. 277
pauci vera intelligunt. 266
pauperies ſortita eſt ſapientiam. 372
peccatum perfectum progignit mortem. 283
pecuniæ citiſſimè pereunt. 138
pecuniæ omnia parent. 231. & 419
pecuniæ uir. 135
pecunia impetrat omnia. 231
pecuniarum uſus ſumptus, & donatio. pag 139.
pecunia uita, & ſanguis. 152
pede tuo te metire. 219
pedibus ingredior; natare enim non didici. 410
Pegaſo velocior. 298
peius Babys tibia canit. 214
pellucet crebriùs, quàm cribrum. 226
pellucet quaſi laterna Punica. 239
Penelopes telam retexere. 286
pennas incidere. 226
per antiquum diem. 352
per dioptram proſpicere. 280
pereamanno citiùs. 159
peregrinum negocium ad ſuas moleſtias trahere. 415. in fi.
Pergæa Diana. 283
perieram, niſi periiſſem. 317
perite funditus. 10
per publicam uiam ne ambules. 295
pes domini impinguat agrum. 122
peſſimus eſt princeps, qui ſibi imperare nequit. 125
peſſum eunt res meæ. 294
Phani oſtium. 327
Philocratem veriuerbio ſuperat. 228
phœnicæ rarior. 146
pica Sirenis æmula. 259
Picos diuitijs ſuperare. 346
pictor tabellis comptobatur editis. 302
pili non facio. 311
pingui Mineruа. 155
pinguis uenter non gignit tenuem ſenſum. 116
pipulo aliquem differre. 343
piſcator ictus ſapit. 251
piſcem natare doces. 259
piſce ſanior. 211
planta, quæ ſæpius transfertur, non coaleſcit. 111
planta, quæ ſubinde transfertur, non fructificat. 111
plenis velis. 237
pluma leuior. 342
pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem. 229
plurium calculus uincit. 155
plus eſt ſollicitus magis beatus. 231
plus vident multi, quàm vnus. 126
plus vident oculi, quàm oculus. 126
plus uno verum eſſe non poteſt. 236
pœna unius multorum eſt metus. 274
polypi mentem obtinere. 297
porta itineri longiſſima. 265
poſt bellum auxilium. 303
poſt bellum machinas. 303
poſt facta Prometheus. 285
poſt feſtum veniſti. 332
poſt folia cadunt arbores. 306
poſt mala prudentior. 284. & 300
præconem adhibere. 119
præ dolio doctrinæ opum gutta. 109
præfertur hoſpes. 158
præmanſum in os inſerere. 211
præſentem mulge, quid fugientem inſequeris? 261
præſtat aliquando, quàm nunquam. 237
præſtat inuidioſum eſſe, quam miſerabilem. 129
præſtat pede, quàm lingua labi. 127
præſtat uni malo obnoxium eſſe, quàm duobus. 253
principium dimidium totius. 265
principium totius plus, quàm dimidium. pag. 265.
priorem flammam nouus ignis extrudit. pag. 302.
priuſquam affaris, farinas. 255
priuſquam iugulatum ſit, excorias. 255
proba merx facilè emptorem reperit. pag. 211. & 217.
pro cæco exoculatus eſt. 310
procul auribus nuncius veniat. 298
pro multis populis vnus eſt vir. 304
pronus ad ſermonem pronus ad errorem. 333
pro opibus mœnia efficere. 345

pro pecude prudens draco. 295
pro perca ſcorpium. 302
pro ſe quiſque. 302
pro ſimplici columba aſtuta vulpes. pag. 295.
proteruiam facere. 190. & 313
protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ. 263
prouinciam cepiſti duram. 339
pudori nuncium remittere. 256
pudor perijt. 256
pugno ſtringere. 158
puluerem oculis offundere. 210
purpura iuxta purpuram diiudicanda. pag. 281.
puſillus, quantus Molon. 293
puteus, ſi hauriatur, melior euadit. 300
Pygmæi cum Hercule. 260
pyrauſtæ gaudium. 341

Q

QVæ nocent, docent. 135
quæ non poſuiſti, ne tollas. 301
quæſtui ſumptus æqualis. 11
quæuis terra patria. 278
quale dixeris verbum, tale audies. 286
qualis forma, talis anima. 390
qualis hera, talis & canis. 117
qualis mos, talis oratio. 270
qualis princeps, tales populi. 214
qualis veruex, talis offa. 306
qualis uir, talis oratio. 270
quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat. 169
quandoque bonus dormitat Homerus. p 306
quantum diſtat cœlum a terra. 302
quarta Luna natus. 107
quaſi bello parta. 284
quaſi locum in balneis. 314
quaſi pilam habere. 212
quatuor habens capita. 289
quatuor obolis non facio. 311
quauis re dignus. 283
quem Cos non nutriet, illum nec Aegyptus 283
qui amant, ſibi ſomnia fingunt. 317
qui arat oliuetum, rogat fructum, &c. p. 375
quibus nec ara, nec fides. 366
qui celocem regere nequit, onerariam petit. 104
qui citò dat, bis dat. 224
quid ad Mercurium? 263
quid lecytho cum ſtrophio? 258
quid ſi cœlum ruat? 101
quid ſpeculo commercij cum gladio? p. 258
quid tentaſſe nocebit? 236
qui e nuce nucleum eſſe uult, frangit nucem. 259
qui errat, non conſentit. 233
qui habet aureis ad audiendum, audiat. p. 162
qui in alium paratus eſt dicere, omni culpa carere debet. 320
qui literas norunt, duplum, quàm alij vident. 128
qui lucerna egent, infundunt oleum p. 295
qui mortem facit, mortem debet pati. p. 220
qui non laborat, non manducet. 231
qui non nauigauit, malum ignorat. p. 163
qui poteſt capere, capiat. 349
qui prior eſt tempore, potior eſt iure. p 314
qui quærit alta, is malum uidetur quærere. 215
qui, quæ uult, dicit, quæ non uult, audit. 231
qui ſe ingerit, pro ſuſcepto habetur. p. 228
qui ſitiunt, ſilentio bibunt. 218
quiſque in ſe iuſtus, in alios nihil curat. 118
quiſque ſuos patimur maneis. 130
qui ſuo iure utitur, nemini facit iniuriam. 231
qui tacet, conſentire uidetur. 231
qui tangit picem, contaminatur. 221
qui tempus præſtolatur, tempus ei deeſt. 236
quod adeſt, boni conſule. 295
quod alius condiuit coquus, aliter condias. 336
quod clauſum in pectore, in lingua promptum habeo. 229
quod factum eſt, infectum fieri non poteſt. 134
quod in corde ſobrij, id in lingua ebrij. p. 116
quod in frumenti inopia eruum. pagi. 161.

quod

quod non capit Chriſtus, rapit fiſcus. p.326
quod non uidet oculus, cor non dolet. p.326
quod pulcrum, idem amicum. 143
quod rarum, carum 139
quod tu odiſti, alteri ne feceris. 158
quo pacto aliquis ouum ſorberet. 106
quot homines, tot ſententiæ. 138
quotidiano conuictu minuitur auctoritas. 236
quotidie eſt deterior poſterior dies. p.223
quot ſerui, tot hoſtes. 236

R

RAnis uinum infundere. 108
Re comeſa, rationes putare. p.220, & 339
rectam uiam incede. 127
rectam uiam ingreditur. 160
rectè data non licet rurſus eripi. 117
recto conſilio nihil tutius. 132
reddes acinos, quos comediſti. 268
rege interempto, fugiunt ſatellites. p.334
reges Tragici. 283
rem acu tetigiſti. 343
rem factam habere. 263
reperit patella operculum. 256
rerum raritas pretium facit. 139
res aduerſæ caniciem inducunt. 165
res eſt in cardine. 310
res ipſa indicat. 308
res ipſa teſtis eſt. 308
rete inflare. 101
retinere cor in encorali fune. 303
retrorſum vela dare. 413
reuerſionem facere. 413
rex, aut aſinus. 213
rimam peperire. 347
Romæ quoque homines moriuntur. p.321
Roma illic eſt, ubi eſt Imperator. p 125
Roma nulli aliena. 217
Romanus ſedendo uincit. 305
roſa non naſcitur e ſquilla. 268
rudens omnis diſruptus eſt. 294
rumor publicus non omnino fruſtra eſt. p.279
rumpi. 159
ruſticum ſimulas, & es malus. 265

S

SAeculum eſt. 226
Sæpe eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia. 316
ſæpe mala ſors futuri boni occaſio. 317
Saguntina fames. 289
ſalem, & fabam. 283
ſalis modius pariter abſumendus, antequam nos mutuò pernoſcamus. 106
ſalis onus, unde venerat, illuc abijt 155
ſalſitudo non ineſt. 100
ſalute tenus amici. 117
Samius comatus. 263
ſanus facilè monet ægrotum. 133
ſapientia in exitu canitur. 210
ſapientis eſt mutare conſilium. 334
ſapientium Beta. 293
ſapientum octauus. 264
ſarcinulas componere. 327
Sardi Venales, alius alio nequior. 336
ſat citò, ſi ſat bene. 230
ſatis diuitiarum nihil amplius uelle. p 236
ſatius eſt recurrere, quàm malè currere. 299
Saturniæ lemæ. 342
ſatyrion bibit. 343
ſaxum, dum uoluitur, non obducitur muſco. 111
ſcapham ſcapham appellat. 268
ſcarabeo nigrior. 162
ſcelera non habent conſilium. 339
ſcenæ inſeruiræ. 342
ſchema, & gradus. 255
ſcipione arundineo inniti. 414
ſcopum attigiſti. 343
ſcrupulum inijcere. 345
Scytha acciſans aſinum. 258
ſecundo vento nauigare. 123 & 213
ſeditionis mater multitudo populi. 154
ſeiuncta ſunt Merrhæ, & Siloan fluenta. 267
ſemel ancilla nunquam hera. 275
ſemel infœlix, ſemper infœlix. 287
ſemel in laqueum uulpes. 252. & 292
ſeminare in mari. 90
ſemper auarus eget. 231
ſemper fœliciter cadunt Iouis taxilli. p 268
ſemper graculus aſſidet graculo. 267
ſemper ſimilem ducit Deus ad ſimilem. p.267

ſenectus

ſenectus durum onus. 144
ſenectus non ſola venit. 134
ſeneſco, ſemper multa diſcens. 165
ſepulcrum uiuum. 28
ſermo hominis index. 157. & 416
ſerò poſt tempus venis. 332
ſerpens ni edat ſerpentem, draco non fiet. 108
ſeruire ſcenæ. 297
ſerum eſt poſt facta conſilium. 233
ſex congios capit. 252
ſibi ipſi vincula cudit. 272
Sibylla effata eſt. 122
ſi cęcus cæco dux, ambo in foueam cadunt. 120
Siculæ nugæ. 342
Siculus miles. 289
ſi iuxta claudum habites, ſubclaudicare diſces. 101
ſilentij multa bona. 293
ſilentij tutum pręmium. 293
ſilentium mulieris ornamentum. 291
Silenus Alcibiadis. 337
ſimile gaudet ſimili. 134
ſimileis habent labra latucas. 306
ſimile ſimili ſemper adhæret. 267
ſimiles videntur captiuis ex Pylo. 264
ſimilis eſt filijs Hippocratis. 271
Simone rapacior. 299
ſimul dictum, ſimul factum. 100
ſimul ſorbere, ac flare difficile. 214
ſine capite fabula. 210
ſine pennis uolare. 239
ſi nequeas bouem, aſinum agito. 334
ſi non adſunt carnes, taricho contentos eſſe oportet. 260
ſi tibi amicum, nec mihi inimicum. 162
ſiti enecabatur, cum aqua ad mentum pertingeret 301
ſolem certat facibus adiuuare. 297
ſol eſt Apollo, & ipſe Apollo ſol. 320
ſoli lumen mutuat. 297
ſolum vertit. 288
ſolus Deus bonus. 144
ſomnias. 125
ſomni plenus. 126
ſomnium. 229
ſortem, & uſuram perſoluere. 302
ſphæram inter ſeſe reddere. 24
ſponde, noxa præſtò eſt. 152
ſpongia clauum trudere. 101
ſponſioni adiacet damnum. 152
ſtare in extrema tegula. 343
ſtateram ne tranſgrediaris. 121
ſtatua immobilior. 164
ſtertunt res, cum adeſt fortuna. 109
ſtultus ſtulta loquitur. 157
ſua cuique patria iucundiſſima. p. 262. & 368
ſuam umbram metuit. 105
ſubere leuior. 295
ſublata lucerna, nihil intereſt inter mulieres. 121
ſub pedibus ponere. 161
ſub quauis ueſte bene colitur pietas. p. 315
ſuiipſius amicus. 158
ſummum ius ſumma ſæpe malitia eſt. p. 232
ſumuntur a conuerſantibus mores. 102
ſunt parua hæc, quæ tamen poſſim. 274
ſuo quiſque ſtudio gaudet. 287
ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt. p. 230
ſuper te hæc omnia, Leparge. 284
ſupra malleum loqui. 316
ſupra Simonidem memor. 304
ſupremum uale dixit. 308
ſurdo canis. 112. & 229
ſurdo fabulam narras. 219
ſurſum verſus ſacrorum fluminum feruntur fontes. 289
ſus Mineruam docet. 259
ſus ſui pulcherrimus. 280
ſuus cuique mos. 138. & 236
ſuus cuique ritus. 236
ſuus rex reginæ placet, ſua cuique ſponſa ſponſo. 280
ſydera cœlo addere. 212. & 311
ſyncerum eſt niſi vas, &c. 228

T

TAbis propheta. 302
talaria induere. 213
talaria nectere. 213
talpa cæcior. 256
tam perijt, quàm extrema faba. 339
tangere ulcus. 156
tanquam meos digitos. 220
tanquam pauonem ſe circumſpectare. pag. 160.
tanti offa, quanti panis intinctus. p. 320.
tauricum tueri. 163. & 300
taurum tollet, qui uitulum, ſuſtulerit. pag. 316.

seipſum

teipſum inſpice. 253
temporibus aptari decet. 227
temporibus ſeruire decet. 227
tempori inſerui. 126
terræ,ac cœlo loqui. 253
terram video. 288
ter ſex,aut treis uniones. 113
ter ſex iecit. 113
tertius Cato. 264
teruncij non facio. 311
teſſeram confregit. 308
teſtudinem Pegaſo comparas. 257
Therſitæ facies. 293
theſaurus malorum. 281
Thiodamas cum Hercule. 260
tibiam tubæ comparas. 257
tibi aras, tibi occas. 344
tibicinis vitam viuere. 303
tibi ipſi Kalendas edicito. 254
timidi nunquã ſtatuerunt trophæũ. 279
Tireſia cæcior. 256
Tithono uenuſtior. 288
tollat te, qui non nouit. 305
tonitrus imbrem antecedit. 123
totam ſpirat Arabiam. 294
tota uia errare. 251
toto cœlo errare. 251
tôto deuorato boue, in cauda defecit. pag 294.
totus ſapientia eſt. 36
totus ſaxeus. 302
tragulam in aliquem conijcere. 342
trahit ſua quemque voluptas, pagi. 86. & 138.
tranquillo quilibet gubernator. 339
tranſgreſſio tranſgreſſionem parit 340
tribus minis inſumptis, duodecim imputat. 260
tricæ, Apinæ. 342
trium literarum homo. 310
trochi in morem. 114
Troia non producit Thracem. 268
tua res agitur, paries cum proximus ardet. 217
tubam adhibere. 119
tunica pallio propior. 212
tuo iumento tibi malum arceſſis. p. 269
tu quidem extra mala poſitus, me admones. 265
turdus ſibi malum cacat. 122
turture loquacior. 279
tuum ferrum nunc in igni eſt. 309
Tydeus corpore, animo uerò Hercules. pag. 335.

V

Varam cum vibia proijcere. 336
uaſa colligere. 327
uaſis inſtar. 280
uates malorum. 115
uates ſecum auferat omen. 334
ubi amici, ibi opes. 225
ubi leonina pellis non ſatis eſt, uulpina addatur. 298
ubi opus eſt factis, inutiles ſunt ſermones. 233
ubi quis dolet, ibidẽ & manũ habet. 257
ubi quis dolet, illic & mentem habet. 257
ubi theſaurus, ibi cor. 257
ubi uber, ibi tuber. 308
ubi vi agitur, ibi lex nihil ualet. 131
uela uentis permittere. 315
uel Bæthylum voraret. 254
uel cæco clarum. 108
uel capra nocentem mordeat. 298
uel cerebra ſine fine comederit. 267
uel Crœſi opes prodigeret. 343
uel in monteis offenderet. 256
uel lætitiæ ſatietas eſt. 269
uel lapidem uitiat tempus. 135
uel lucernam incendas. 158
uel muſcas præteruolitanteis metuit. pag. 102.
uel puero clarum. 108
uel thermas refrigeret Neronianas 299
uel unguium præſegmina colligeret. 179.
uelut umbra ſequitur. 303
uento loqueris. 112
uentrem diſtendere. 237
uentre pleno, melior conſultatio. 158
uentris omnem habenam comprime. pag. 127.
uera dicens, non erraueris. 163
uera fœlicitas, nulla cupiditas. 232
uera uirtus non eget alienis præconijs. pag 211.
uerba fiunt mortuo. 211
uerbum ſine factis vanum. 123
uerecundia in adoleſcente bonum ſignũ. pag. 236.
uer ex anno tollis. 412
ueritas filia temporis. 144
ueritas nunquam latet. 236.
ueritas odium parit. 233.
ueritate nihil efficacius. 236.

ueritate nihil robuſtius. 236
ueritatis ſimplex oratio. 150
uero verius. 139
uerrucis offenditur, ac tubera habet. 108
uerſutior, quam rota figularis. 339
uerueccea ſtatua. 227
uerum ieiunium aſſidua indigeutia. 423
uerum nempe unum. 236
ueſpa cicadæ obſtrepens. 260
ueſpertilio. 218
ueſtis uir. 278
ueſtis uirum facit. 278
ueterata uaticinaris. 106
ueterà uaticinaris. 106
uexatio dat intellectum. 230
uia hoſtibus munienda, qua fugiant. 318
uinalia ſine uino expediri non poſſunt. pag 333.
uineta cæde tua. 296
uino ſapientia obumbratur. 125
uino uendibili ſuſpenſa hedera nihil opus. 211
uinum lac ſenum. 229
uinum mentis ſpeculum. 116
uinum non habet clauum. 121
uireſcit uulnere virtus. 131
uir ſomnolentus inuenit ſomnia. 163
uir tredecim cubitorum. 290
uirtus in infirmitate confirmatur. 131
uir uiro indiget. 144
uirum improbum uel mus mordeat. 298
uis ſine conſilio nihil prodeſt. 233
uita breuis. 132
uitam regit fortuna, non ſapientia. 303
uita ſuilla. 165
uitioſa nuce non emerim. 311
uiuendum ex iuſtè partis. 165
uiuenti non licet dicere, hoc non patiar. pag 281.
uiuum cadauer. 28
uiuus, an mortuus ſit, neſcit. 238
ultra penſum uiuit. 295
Vltra ſepta tranſilire. 160
Vltro Deus ſubijcit bona. 273
ululas Athenas. 311
una hirundo non facit uer. 110
una linea non facit geometram. 110
una nauigatio non facit nautam. 110
vniuerſa prætereunt. 133
vnius peccatum tota ciuitas luit. 340
uno ore. 239
unum alueare. 258
unum cognoris, omneis noris. 107
unumquemque manet, quod paſſurus eſt 285
unus homo non facit ciuitatem. 340
unus multorum inſtar. 229
unus non videt omnia. 146
unus pro centum millibus. 229
unuſquiſque iu re ſua eſt moderator, & arbiter. 235
unus vir, nullus vir. 304. & 340
uolens uolenti animo. 155
uorare alicuius oſſa. 216
urceus pro amphora. 5
uſus facit opes. 140
ut æditus reſponſa numinis. 280
ut aſinus balneatoris. 103
uter, & thylacus. 300
uterque ambo, ambo neuter. 410
ut habeas quietum tempus, perde aliquid. 320
uti foro. 297
utinam iſtuc perpetuũ itiner ſit tibi. 227
utinam mendax vates inueniar. 155
uti nutrices lamiam. 294
ut lupi agnos. 280
ut lupus ouem. 280
ut ouis lupum. 3
ut quiſque eſt, ita loquitur. 270
utrique fures & qui recipit, & qui furatur. 271
ut ſi Crœſo teruncium addas. 334
ut ſi Cræſo teruncium auferas. 334
ut ſimia inter aſinos. 334
uulgari piſci non inſunt ſpinæ. 255
uulneribus manus afferre. 303
uulpes pilum mutat, non mores. 100
uulpis reliquiæ. 163

X

Xenocratis caſeolus. 264

Z

Zonam perdidit. 292

INDEX RERVM NOTABILIVM.

ACademici uulgò dicti *della Cruſca* cur ita appellentur. In Epiſtola ad Lectores. Dictionarium præ manibus habent. In Præfatione. & p.433. Multa Prouerbia Etruſca in Aduerſaria congeſſerunt. Ibidem.
Adagiũ cur ita dictũ ex Varrone. p 94
Adagium in genere definitur. pag.95. Item in ſpecie. p 96
Adulterarum pœna apud Cumæos. 414
Aenigma quid p.397. Anni. 399. Campanæ. 401. Mulæ, & aſinæ. 398. Mũdi. 399. Nauis. 400. Serræ 400. Solis 400. Tritici. 401.
Aere craſſo ingenia craſſa. 387.
Aere tenui homines acutiores 387.
Aer nocturnus malus. 387.
α, & ι, habent apud Græcos inter ſe cognationem 19.
Agricolationis Dicta, ſeu Præcepta Prouerbialia cum Prognoſticis 375.
αἰϑάνεως Græcis, ut ſentire Latinis dupliciter ſumitur. 420. in ſi.
Alexander cantu Xenophonti manum ad arma miſit. 208.
Amici in rebus aduerſis probantur. 131
Angina quid, quotuplex, & quomodo curetur. 23.
Animæ mortuorum uiuorum precibus adiuuantur; quæ tamen viuentes eo ſe dignas reddiderint. 221.
Anſeris caro peſſima. 389.
Aphya piſcis, igni admotus, ſtatim coquitur. 269.
Apologus. Bubonis. p. 280. Canis a ferventi aqua excocti. 242. Canis & capræ. 107. Lupi, uulpis, & leonis. 254. Paſtoris, & lupi. 274. Piſcium. 260. Thincæ. 409. Turdi. 411. Turturis. 123.
Apophthegma. Alexandri Macedonis. 277. Anacharſis. 316. Antianiræ Amazonum reginæ. 117. Apollodori pictoris Athenienſis. 431. Archidami Zeuſippi. F. 115. Ariſtotelis. 215. 232. Biantis. 355. Caij Cæſaris 252. Cleobuli. 137. Cleomenis. 144. Demonactis. 12. & 331. Diogenis. 39. 150. 245. 290. 310. 331. & 365. Dionyſij Mileſij. 119. Donatelli ſculptoris. 277. Florentini cuiuſdam. 124. Glauciæ in Metellum. 173. Gymnoſophiſtæ 129. Laurentij Medicis. 132. Mulieris Florentinæ 282. Oenopidis. 270. Philippi Macedonis. 109. Pittaci Mitylenei 330. Rhodij cuiuſdam. 218. Romuli. 135. Ruſtici in Veſpaſianum. 110. Sapientis. 130. Simonidis. 275. Solonis 186. & 330. Stratonici 316. Thaletis. 293. Tiberij. 217. Zenonis. 149. & 370.
Aqua intercus quid Ciceroni, & Celſo aqua inter cutem 25.
Aqua omniũ imbecilliſſima. 392. & 393
Areoſtus collatus. 115. 212. 224. 226. 228. & 297.
Articulorum ſyntaxis 55.
Artium omnis generis Prouerbia. 381.
Auctor præ manibus habet Commentarium ad Titulum Authenticorum de Armis 18. Contulit Horatium cum Antiquioribus. p. 48. Notauit multa ad Libellum Phalerei de Elocutione. 47. Poema ſcribit de Interitu Præcurſoris. In Carmine. Tractatum inchoauit de Ferijs Antiquorum, & Noſtris. In Carmine, & in Præfatione.
Auguſti dictum. p. 2. 310. 348.

B

BAeta genus veſtis pelliceæ. 128.
Barbarum vnde dictum. 28.
Barones qui, & unde ita vocati. 30.
Belli interimentes, ſpolia deprædari conabantur. 347.
Bernius collatus. p. 97. 296. 322. 331. Explicatus. 12.
Brunetti opus inſcriptum *Pataffio* non eſt admodum multæ auctoritatis. pag. 432.
Burtha propriè genus veſtis nilioris, &

per

per trânſlationem nugàs, & ineptias ſignificat.186.

C

C. Iulius Cæſar ob regem Bithiniæ malè audiebat.422.
Campana vnde dicta.409.
Capillorum rubrorum indicia. p.392.
Capitis admodum magni indicia. 116.
Capperi modus iurandi, ſed præcipuè Florentinarum mulierum.91.
Carnaria taberna a nonnullis laniena malè dicitur.186.
Caro cibus confortans, & facilè conuertitur in ſanguinem.388.
Caſeus, mediocriter adhibitus, bonus. p 392.
Caſeus malus.388. & 389.
Caſus communes, ut vocant, quomodo Græcè reddantur. p.52. & deinceps.
Καταδακτυλίζειν quod genus ſannæ. p.319.
Cataporates linea, qua maris altitudo tentatur.23.
Catullus collatus. 100. & 154.
Χείρ ſæpe ſignificat brachium.48.
Chiliadum auctor cum reliquis Adagiorum collectoribus, qui nobis ſunt ἄῤῥητοι, Parœmiographi nomine comprehenduntur.94.
Χρυσόμηλον appellauit Diogenes diuitem indoctum.331.
Ciconia Romanorum ſanna.411.
Κλεὶς Græcis & clauem, qua oſtia, vel arcæ aperiuntur, & humeri commiſſuram ſignificat. 420.
Κλίμαξ figura, gradatio a Latinis dicta.322.
Coactor a nobis *Caualocchio*. 197.
Coluthea quid Plauto.25.
Comes Hugolinus Piſis fame perijt. pag.264.
Comparatiuorum ſyntaxis.60.
Conſtructio. Vide, Syntaxis.
Κόρη i. puella, & oculi pupilla. p.421.
Cothon uiatorium poculum p.13.
Cruda omnia valdè noxia.391.
Cyclops natura unum habebat oculum. pag.45.

D

DAntes Collatus in Inferno. pag.50. 74.124.156 211.228 232.252. 298.327.334.424. In Purgatorio. p.56.60 102.157.160. 203.228.234. 262.340.345. 404. In Paradiſo. p. 59. 122.127.156. 165. 215.234.237. 238.239.313.324.
Dantes Explicatus in Inferno. p.6.7.8. 9.15.16.17.22.26.27.36.37 44.184. 185.192.319.341.406. 412.419 In Purgatorio p.4.5.6.7.13.14.15.18. 21.25.32.48 170 182. 187.189 351. 352.397.417.427. In Paradiſo.p.2. 5.18.23.26.32.36. 47.191. 341.345. 398.
Dare in ſenſo parùm honeſto.422.
Democritus omnia temerè ponebat. pag.348.
Denſum genus veſtimenti.p 172.
Dexterarum tactio beneuolentiæ argumentum 71.
Διάθυρα quid ex Budæi ſententia. pag.43.
Dicta Latinorum, atque Etruſcorum in ſtultum 321.
Dicta per Alluſionem; Etrùſcorum. p. 423. Græcorum 419. Latinorum.421.
Dictum in nuptijs apud Græcos accini ſolitum 431.
Dictum Prouerbiale definitur.96.
Diminutiua Italis triplicia, atque inibi ſingularum ſpecierum exempla. 57.
Dioptra inſtrumentum Mathematicum. pag.280.
Documentum pulcherrimum de ſeruando decoro in loquendo.324.
Duæ abnegatiuæ Græcis, atque Italis magis negant.54.

E

EManſor quid Iurecoſſ.319.
Enallage π. in β. & β in π. pa.20. d. in z. 188 & 181 in voce *Rozzo*.
Ennius callebat Oſcorum linguam. 37.
Ἐπίσαγμα quid ſit.273.
Ephorus, & Theopompus Ariſtotelis diſcipuli, quorum alter ſtimulo, alter fræno indigebat.314.
Ἐφυβρίζειν quid ſannæ ſignificet. 319.
Epiſtolæ, quæ ſub nomine Phalaridis circunferuntur, Luciani cenſentur. pag.106.
Epiſtolæ tres Græcæ ferè ad verbum Etruſcè expreſſæ. Conſolatoria. 87. Moralis 84. Obiurgàtoria 89.

equus albus deterrimus. 321.
errones qui dicantur a Iuriſprudentibus. 319.
euangelia quid ex Vlpiani explicatione. pag 106.
exemplum vbertatis Etruſcæ Linguæ. In Epiſto ad Lectorem.

F

FAbella Canis. 267. Ceruæ malum pro bono rependentis. 408. Felis, & viri. 274. Opilionis. 213. Ruſtici per hœdum ad Iuriſconſ. admiſſi. 109. Leonis, aſini, ac vulpis. 222. Viri pauperis. 368. Vulpis, & rubi 163.
Ficus ponenda paruula. 377.
Fidelia vas Samium 308.
Fio, & Fratoli quid propriè ualeant Etruſcis. 345.
Firmo progreſſu, militaris locutio, quid valeat. 341.
Florentiniſmi, ſiue Italiciſmi ex Græciſmis. 67. Ex Romaniſmis. 202.
Forcipum, forficum, ac forpicum Etymologia, & differentia. 175.
in Formicarum cauernulas ſpiranti, vel inibi aperto ore loquenti intumeſcit lingua. 124.
Franciſcus Bonamicus Philoſophus egregius edidit Tractatum de Alimento. p 31.
Franciſcus Sanleolinus Poeta, & Orator laudatur. 433.

G

GAlla pro ſubula. 422.
Genus, & Generis aliqua ſpecies quandoque eodem nomine appellantur. 95.
Gerundiorum ſyntaxis. 63.
Giubbette uox origine Gallica, & ſignificat furcas, ſiue cruces, vbi plectuntur ſontes. 341.
Γλυκυπικρόν quid valeat, 307.
Græcis Verborum Tempora, ſeu Modi multi, & quid propriè vnumquodque. 51.
Griphus definitur. 397.
Griphus De ducenda, vel non ducenda uxore. 139. Caſta. 402. Mendicus. 402 Muſcatum. 402. Nix 402. *Vero*. 403. Viue. 397. in fi.

H

HErba pedicularis quomodo a Græcis appelletur. 45.
Hermias Atarnei dominus, quia Eunuchus erat, ægrè audiebat cultri, vel ſectionis mentionem fieri. 324
Herodis verba, animam agentis. 70.
Homerus explicatus. 55.
Horatius collatus. 31. 72. 88. 134. 136. 140. 147. 148. 150. 202. 324. 325. 328. Explicatus. 196. 197. 202. 306. 317.
Hoſpitibus honor tribuitur. 158.

I

IAcobus Angelius Bargæus laudatur. p. 331.
Ianus a Saturno peritiam iuris edoctus. p. 92.
I, & e, antiquitus ſibi in Homœoteleuto reſpondebant. 370.
Infinita Græcis, ac nobis pro diuerſis caſibus. p. 61. & deinceps. Item. p 65. & deinceps.
Infinitorum Syntaxis. 60
Inimicitiæ occultæ magis, quàm apertæ timendæ. 137
Ioannes Bardius edidit Tractatum de Ludo Harpaſti Florentinorum, vbi multa notatu digna. p. 27.
D. Ioannes Euangeliſta explicatur. 56.
Iottus pictor egregius. 427.
Iſauricus Iureconſ. pro atroci latrone. p. 336.
Itali proprijs adagijs a cuiuſdam calumnia defenduntur. 373
Iulius Scaliger de Rep. literaria optimè meritus. 400.

L

LAberius Mimographus ob verborũ licentiam notatus. 17. & 176
Latini, atque Etruſci, voces ab aſpirata inchoantes a Græcis mutuati, aſpirationem in, s, conuertunt. 8.
Legati Græcorum caduceum ferebant. pag 99.
Legati Romanorum, nequis eos violaret, ſegmina ferebant. 99.
Leporis gloria, & utilitas. 253.
Literæ primùm ex Phœnicia a Cadmo in Græciam delatæ. 167.
Ludus, ſiue luſus, *Giglio, o Santo*. 92. *i Goffi*. 426. *Moſca cieca* 91. *Palleggiare*. 19. *Pari, o caffo*. 92. *Ponte,* a 104.

o mare. 92. *la Roueſcina.* 426. *Scaricalaſino.* 424. *Scaricabarili.* 425. *Teſta, o naue.* 93. *Tetè.* 24. *Zucca, o mora* 92.
Luporum viſus noxius; priores enim contemplantes adimunt uocem. p. 128

M

MAgiſtratus Octouirorum Florentiæ. 4.
Mars peragit ſuum curſum duobus annis ſolaribus. 398.
Maximos ſpiritus habere dicebantur ſuperbi a Latinorum vulgo. 352.
Medicinæ Prouerbia, quæ ſcilicet ad ſanitatem pertinent. 387.
Militare dictum; Via hoſtibus munienda, qua fugiant. 318.
Miſer pro auaro, ſiue ſordido. 422.
Modus in omnibus ſeruandus p. 313. in fi. 328. & 385. in fi.
Modus nominandi fineis prædiorum. 91.
Mores, ſiue ritus, ſeu conſuetudines; uide multa. p. 91. In quibuſdam feſtis educuntur anſeres, ſiue galli e cauea in vertice ligneæ columnæ affixa. 22. Florentini Prætores, vbi prouincia tranſacta eſt, affigunt ſuæ familiæ inſignia 432. Amalij Kal. Maij in pagis, atque oppidis Etruſcis affigunt ramos arbuſcularum ſuis amaſijs. 407. In efferendis ad ſepulcrum cadaueribus a Chriſtianis præfertur crux. 403. Mos tangendi dexteras antiquiſſimus. 71. Mos ſputandi morbum. 183. Mos Romanorum puerorum curſu certantium, ſimillimus conſuetudini Florentinorum. 316. Mos belli ſignificandi mappam mittendo. 344.
Motus omnis poſt cibum ſanitati pernicioſus. 390.
Mulier barbata mala. 390.
Mulieres etiā Græcæ ſuber in calceis geſtabant, ut grandiores viderentur 45.
Mulieres Italæ honeſtiores a cuiuſdam calumnia liberantur. 371
Munus leuidenſe Ciceroni quid ſit. pag. 172.

N

NOtæ, de quibus Iuſtinianus, a Græcis σιγλαί, a nobis Ciſre. 21.
Nunquam iraſci ſtultitiæ eſt argumentum. p. 329.

O

OBthurare vnde dicta ex Feſti ſententia. 184.
Ocij conuictus ex Draconis lege interficiebatur. 133.
Oeconomices Adagia. 381.
ὀλόλυκος quid valeat. p. 112.
οἴχεται quid Plauto. p. 323.
Oleæ quomodo curandæ. 375.
Olearum ordines in tuēdis finibus. 318.
Oraculū Tarentinis redditum 128 Telepho ab Achille ſauciato redditū. 406.
Oſci, Dores ſequuti, extremas vocum partes abſcindebant. 37.
Oua boni ſucci. 394.
Oua quo recentiora, eo meliora. 395.
Oua quo vetuſtiora, eo peiora. 395.
Ouidius collatus. 255. 429.

P

PAndectæ Iuris Ciuilis correctæ. p. 41. explicatæ. p 54. 69.
Panes maximi maxime alunt 393.
Panis cruſta noxia. 393.
Parecheſeωs definitio, atque inibi ipſius Species. 430.
Παροιμία vnde dicta, & quid ſignificet. pag 94.
Πεῖσα quid ſignificet. 303.
Perdere vox Latinis ambigua. 422.
Peſtis euitandæ ratio. 391.
Petrarcha collatus p. 90 97. 99 100. 135. 215. 220. 234. 235 239 295. 337. 346. 347.
Petrarcha explicatus. p. 1. 9. 16. 18 30. 38. 39. 42. 43. 49. 156. 172. 183. 205. 332.
Phari vſus ad pronuncianda nauigatibus vada. 16.
Philautia omnis malitiæ radix. 126.
Philippo Macedoni effoſſus fuit oculus. pag 45.
Philippus iraſcebatur, ſiquis, ſe præſente, Cyclopis, vel oculi meminiſſet. 324.
Phyſiognomiæ Prouerbia. 387.
Phyſiologiæ Adagia. 387.
Piloſi hominis mores ex Phyſiognomicis. 392.
Piſces frigidi, & humidi. p. 389. & 394.
Piſces generant phlegma. 394.
Plautus collatus. p 55. 125 251. 253. declaratus. p. 42. 254. 425.
Plurale cum ſingulari Græcis, ac nobis concordat. 53.

Poda-

Podagra in neruis, ac neruoſis partibus difficillima expulſu, 391.
Politices Adagia. 381.
Præbia, quæ & amuleta inuenta fuerunt a Cæcilia vxore Tarquinij Priſci 171.
Præceptum Prouerbiale definitur. 96.
Præiudicium Iureco'ſ. damnum ex præcedenti iudicio. 180.
Præpoſitus magiſtratuum Florentię campanulæ dominatur, primusq; loquitur. 279
Problema; Cur vinum exhilaret animũ. 393. Vtrum fuerit prius gallina, an ouum, antiquitùs agitatum. 107. Vtrum ieiunandum ſit in Vigilia Pentecoſtes 325. Vtrum vnius, an plurimorum arbitrio cœleſte regnum gubernetur a quo tractatum. 222
Preces Iouis filiæ claudæ. 59
Prognoſtica tempeſtatum Prouerbialia. pag. 375.
Πρὸς ἔτος quid valeat Vlpiano. 346.
Puerilis lapidatio Bacchanalium gratia. pag. 285.

Q

QVæ Respubl. iuxta Platonem beatæ. 365.
Quartanæ non interimit. 391
Quartanæ vtilitas. 390.
Quinam in conſultationibus adhibendi. pag. 361.

R

RAnarum tanquam ciborum apud antiquos rara mentio. 295.
Raphael Columbanius edidit Notas in Longi Paſtoralia. 278.
Raphael Franciſcius Parecheſi delectatus, in ea valdè excelluit. 432.
Rhonchiſſare vox Plautina vnde originem traxerit. 21.

S

SAccharum ſepties excoctum lapideſcit. 404.
Sannæ, ſeu irriſionis cuiuſdam deſcriptio. 319.
Sannazarius collatus 90. 165 403.
Scalæ appenſæ in Mitylenes tẽplo quid ſignificarent. 118.
Σκιαί Græcis, qui Horatio vmbræ 317.
Scruta veteramenta omnifaria. 186.
Scythica quid. 6. In ore detenta ſitim arcet. ibid.
Segmina, quæ a Legatis Populi Rom. ferebantur, quid eſſent. 99
Sententia Prouerbialis definitur 96.
Septum tranſuerſum quid Celſo ſignificet. 7.
Siculi optimis moribus; & quomodo intelligendum adagium; Siculus miles. pag. 289
Somnus poſt prandium malus. 392.
St vox ſilentium indicentis 185.
Striges quæ, & cur ita dictæ. 183.
Supinorum ſyntaxis. p. 59.
Symbolum dabatur, ſiquis præſenti pecunia careret. 292.
Syntaxis imperfecta. p 47. & 200.
Syntaxis perfecta examinatur. 51.

T

TArichus piſcis, viſo igne, ſtatim decoctus eſt. 74.
Tempus matutinum, & veſpertinum malum. 387.
Terentius collatus. p. 132. 155. 158. 164. 217. Explicatus. 55. 194. 195. 428.
Terra alba ſterilis. 381.
Terræ nigræ ſolum optimum. 381.
Τετράγωνος quid 47.
Θρία quid ſint. 258.

V

VEnetiarum laus. 375.
Venetorum theſaurus Etruſcis in Prouerbium ceſſit. 343.
Veruecum caro ſalubris. 389.
Vini vtilitates. 388. & 394.
Vinum cur animum exhilaret. 393.
Virgilius collatus. p. 46. 72. 216. 252. 310. Explicatus. 55. 190.
Vocabula omni ætate non valent idem. pag. 198.
Voces ex vna lingua in aliam translatæ nõ ſemper ſeruant idem ſenſum, 43.
Voces Græce a Barbaris. 166. Italæ a Syriacis, Punicis, & alijs. 168. Latinæ a Barbaris. 167.
Vſus ænigmatum, ſeu gryphorum. 397.
Vſus antiphraſεωs Græcis, Latinis, ac nobis communis 93.
Vua taminia a Græcis σταφὶς ἀγρία. 45
VV quid valeat. 131.

X

Xenarchi dictum pulcherrimum. 364

FINIS.

523702

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

ERRATA CORRIGENDA.

Typographus Lectori.

Nequid offendiculi per me in legendo reperias, hac, obſecro, humanitati condonans, in ſuum locum reſtituere ne graueris.

Pagina 5. verſu. 8. *βραδύς.* p 6. u. 31. *γουνάζεαι* p. 24. u. 41. furacem p. 26. u 4. *φανός.* p. 29. u. 36. *πολέμῳ* p. 48 u. 6. Felle. & 46. *ἱμάτιον.* p. 50 u. 26 *con mano.* p. 52. u. 34. *πολιῶν.* p. 66. u 15. Sic. p. 101. u. 13. acuminatam p. 106. u. 12. *della.* & u. 45. cognitu. p. 109 u. 22. uacare. p. 115. u. 20. *L'acceſe in tal, &c* p. 131. u. 19. *αἰνιγματικῶς.* p. 140. u. 38. paupertate. p. 175. u. 16. Boccacium p. 183. u. 38. Eſt. p. 218 u. 7. candet p. 229 u. 10. ad. p. 236 poſt ¶. de Legi. u. 44. Conſuetudo conſtituit, &c. quæ ſunt u. 40. deletis, *l'Vſo fa legge* p 247. u. 6. *Non Vuol ne dormir.* p. 254. u. 32. Eodem pertinet illud *αἰνιγματῶδες, Egli ha fatto, come'l piffero di montagna; andò per ſonare, e fu ſonato.* p. 267. u. 42. *ἀεὶ.* p. 269. u. 39. Demonicum. p. 276. u. 44 *O li, e poi giudica* p. 279 u. 28. ſatura. p 287. u. 40. *καθίσαται* p. 292. u. 21. Ne p. 318. u. 44. Circumfertur. p 360. u. 46. *puole.* & 47. *nuole.* p. 377. u. 14 tabernas p 426. u. 1. ad ſuas. p. 430, u. 9. ſignificantia p. 431. u. 43. *al pozzo.*

Cætera, & præſertim ſicubi literæ, vel accentus falſi, ut vocantur, noſtros effugerint oculos, æquitati tuæ corrigenda relinquimus. Vale, & fruere.

GLi Eccellentiſſimi Sig. Capi dell'Illuſtriſſimo Conſeglio di Dieci infraſcritti, hauuta fede da i Sig. Reformatori dello Studio di Padoua per Relatione delli due acciò deputati, cioè del Reuer. Padre Inquiſitore, e del Circ. Secretario del Senato Gio. Marauеggia, che nel Libro, intitolato Flos Italicæ Linguæ Angeli Monoſini, &c. non ſi troua coſa contr'a le Leggi, & è degno di Stampa, concedono licentia, che poſſa eſſere ſtampato in queſta città.

Dat. die 15. Martij 1604.

D. Santo Balbi.
D. Giouanni Marcello.
D. Benedetto da ca' Taiapiera.
} Capi dell Illuſtriſſimo Conſ. di X.

Illuſtriſſimi Conſ. X. Secretarius
Leonardus Ottobonus.

523702

Digitized by Google

Digitized by Google